ਜਵਾਬ ਵਿੱਚ: ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 370

(2019 ਦੀ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ (ਸਿਵਲ) ਨੰ. 1099)

11 ਦਸੰਬਰ, 2023

[ਡਾ. ਧਨੰਜਯਾ ਵਾਈ ਚੰਦਰਚੂੜ, ਸੀ.ਜੇ.ਆਈ. ਸੰਜੇ ਕਿਸ਼ਨ ਕੌਲ, ਸੰਜੀਵ ਖੰਨਾ,

ਬੀ.ਆਰ. ਗਵਈ ਅਤੇ ਸੂਰਿਆ ਕਾਂਤ, ਜੇ.ਜੇ.]

ਵਿਚਾਰਨ ਲਈ ਮੁੱਦੇ:

ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 370 ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਦੇ ਸ਼ਾਸਨ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੇ ਧਾਰਾ 356(1)(ਬੀ) ਦੇ ਤਹਿਤ ਇੱਕ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਆਦੇਸ਼ 272 ਅਤੇ 273 ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ, ਜੋ ਆਦੇਸ਼ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ 'ਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਪੂਰੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 370 ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਵਾਲੇ ਸਨ। ਸਮਕਾਲੀ, ਸੰਸਦ ਨੇ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਪੁਨਰਗਠਨ ਐਕਟ 2019 ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਨੇ ਰਾਜ ਨੂੰ ਦੋ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆ, ਅਰਥਾਤ, ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਲੱਦਾਖ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼। ਪਟੀਸ਼ਨਰਾਂ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕਤਾ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਸੀਓ 272 ਨੂੰ ਧਾਰਾ 370(1)(ਡੀ) ਦੇ ਤਹਿਤ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 370 ਦੀ ਧਾਰਾ (3) ਨੂੰ ਸੋਧਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਸੀਓ 272 ਨੂੰ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਕਿ ਧਾਰਾ 370(1)(ਡੀ) ਦੇ ਉਲਟ ਹੈ: a. ਇਸਨੇ ਧਾਰਾ 370 ਨੂੰ ਸੋਧਿਆ, ਜੋ ਸਿਰਫ ਧਾਰਾ 370(3) ਦੇ ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ 'ਤੇ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ; ਅਤੇ ਬੀ. ਸਿਰਫ਼ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਹੀ ਧਾਰਾ 370(1)(d) ਦੇ ਦੂਜੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਤਹਿਤ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ "ਸਹਿਮਤੀ" ਦੇ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਸੀਓ 273 ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 370(3) ਦੇ ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਨਿਰਧਾਰਨ ਲਈ ਸਵਾਲ ਇਹ ਸਨ:

a ਕੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 370 ਦੇ ਉਪਬੰਧ ਅਸਥਾਈ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸਨ ਜਾਂ ਕੀ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਸਥਾਈਤਾ ਦਾ ਦਰਜਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਸੀ;

ਬੀ. ਕੀ ਧਾਰਾ 370(1)(d) ਦੇ ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 367 ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੁਆਰਾ ਧਾਰਾ 370 ਦੀ ਧਾਰਾ (3) ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ “ਰਾਜ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ” ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨੂੰ ਬਦਲਿਆ ਜਾ ਸਕੇ। "ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ" ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵੈਧ ਸੀ;

c. ਕੀ ਧਾਰਾ 370(1)(d) ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਭਾਰਤ ਦਾ ਪੂਰਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ; d. ਕੀ ਧਾਰਾ 370 (3) ਦੇ ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ

ਹੋਏ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਧਾਰਾ 370 ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨਾ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ ਦੀ ਗੈਰ-ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਿੱਚ ਅਵੈਧ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਧਾਰਾ (3) ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ;

ਈ. ਕੀ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 92 ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਅਤੇ 21 ਨਵੰਬਰ 2018 ਨੂੰ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 53 (2) ਦੇ ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ ਰਾਜਪਾਲ ਦੀ ਮਿਤੀ 20 ਜੂਨ 2018 ਦੀ ਘੋਸ਼ਣਾ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਭੰਗ ਕਰਨਾ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਾਇਜ਼ ਸੀ;

f. ਕੀ 19 ਦਸੰਬਰ 2018 ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 356 ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਘੋਸ਼ਣਾ ਪੱਤਰ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦਾ ਵਾਧਾ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਾਇਜ਼ ਸੀ;

g ਕੀ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਪੁਨਰਗਠਨ ਐਕਟ 2019 ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਨੂੰ ਦੋ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ (ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਅਤੇ ਲੱਦਾਖ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼) ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਜਾਇਜ਼ ਸੀ: (i) ਧਾਰਾ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਉਪਬੰਧ 3 ਜੋ ਇਹ ਮੰਗ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਦੇ ਖੇਤਰ, ਸੀਮਾਵਾਂ ਜਾਂ ਨਾਮ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਬਿੱਲ ਨੂੰ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਉਸਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਲਈ ਭੇਜਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ; ਅਤੇ (ii.) ਧਾਰਾ 3 ਦਾ ਦੂਜਾ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਜਿਸ ਲਈ ਸੰਸਦ ਵਿੱਚ ਬਿੱਲ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਦੇ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਜਾਂ ਘਟਾਉਣ ਜਾਂ ਰਾਜ ਦੀ ਸੀਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਬਦਲਣ ਲਈ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ;

h. ਕੀ ਧਾਰਾ 356 ਦੇ ਅਧੀਨ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦੇ ਕਾਰਜਕਾਲ ਦੌਰਾਨ, ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਭੰਗ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਮੁਅੱਤਲ ਐਨੀਮੇਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਦੀ ਧਾਰਾ 1(3)(ਏ) ਦੇ ਤਹਿਤ ਇੱਕ ਰਾਜ ਵਜੋਂ ਸਥਿਤੀ ਆਰਟੀਕਲ 1(3)(ਬੀ) ਦੇ ਤਹਿਤ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਪਰਿਵਰਤਨ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਇਜ਼ ਵਰਤੋਂ ਹੈ।

ਸੰਘਵਾਦ – ਅਸਮਿਤ ਸੰਘਵਾਦ – ਭਾਰਤੀ ਰਾਜਾਂ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਏਕੀਕਰਨ – ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦਾ ਰਲੇਵਾਂ – ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 370 ਵਿੱਚ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਦੇ ਸ਼ਾਸਨ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਬੰਧ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ – ਕੀ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਕੋਲ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਹੈ – ਦਾ ਅਰਥ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ.

ਆਯੋਜਿਤ (ਪ੍ਰਤੀ ਡਾ. ਡੀ.ਵਾਈ. ਚੰਦਰਚੂੜ, ਸੀਜੇਆਈ) (ਆਪਣੇ ਲਈ, ਬੀ.ਆਰ. ਗਵਈ ਅਤੇ ਸੂਰਿਆ ਕਾਂਤ, ਜੇ.ਜੇ.): ਇੰਸਟਰੂਮੈਂਟ ਆਫ਼ ਐਕਸੈਸਸ਼ਨ (IoA) ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਅਤੇ 25 ਨਵੰਬਰ 1949 ਦੀ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦੇ ਜਾਰੀ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਦਾ ਕੋਈ ਤੱਤ ਬਰਕਰਾਰ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਅਪਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ - ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਕਰਦਾ ਹੈ 'ਅੰਦਰੂਨੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ' ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਦੂਜੇ ਰਾਜਾਂ ਦੁਆਰਾ ਮਾਣੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਹੈ - ਧਾਰਾ 370 ਅਸਮਿਤ ਸੰਘਵਾਦ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਸੀ ਨਾ ਕਿ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਦੀ। [ਪੈਰਾ 514] - ਆਯੋਜਿਤ (ਪ੍ਰਤੀ ਸੰਜੇ ਕਿਸ਼ਨ ਕੌਲ, ਜੇ.): ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਥ ਕੌਲ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ

ਪੁਰਾਣੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ, ਮਹਾਰਾਜਾ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਦੁਆਰਾ ਆਈਓਏ ਉੱਤੇ ਹਸਤਾਖਰ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਨੇ ਅੰਦਰੂਨੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਦਾ ਇੱਕ ਤੱਤ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ। ਡੋਮੀਨੀਅਨ - ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 370 ਨੇ ਰਾਜ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦੇ ਕੇ ਇਸ ਅੰਦਰੂਨੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 112] - ਆਯੋਜਤ (ਪ੍ਰਤੀ ਸੰਜੀਵ ਖੰਨਾ, ਜੇ.): ਧਾਰਾ 370 ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨਾ ਸੰਘੀ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਨਕਾਰਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਨਾਗਰਿਕ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹੀ ਦਰਜੇ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਆਨੰਦ ਮਾਣਨਗੇ ਜੋ ਦੂਜੇ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਦੇਸ਼ ਦੇ ਹਿੱਸੇ. [ਪੈਰਾ 2]

ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ - ਕਲਾ. 356 – ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ – s.92 – ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 356 ਅਤੇ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ s.92 ਦੇ ਅਧੀਨ ਜਾਰੀ ਘੋਸ਼ਣਾਵਾਂ – ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵੈਧਤਾ।

ਆਯੋਜਿਤ (ਪ੍ਰਤੀ ਡਾ. ਡੀ.ਵਾਈ. ਚੰਦਰਚੂੜ, ਸੀਜੇਆਈ) (ਆਪਣੇ ਲਈ, ਬੀ.ਆਰ. ਗਵਈ ਅਤੇ ਸੂਰਿਆ ਕਾਂਤ, ਜੇ.ਜੇ.): ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 92 ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 356 ਦੇ ਤਹਿਤ ਘੋਸ਼ਣਾ ਪੱਤਰ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਨੂੰ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਚੁਣੌਤੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦਰਜਾ ਖਤਮ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ - ਘੋਸ਼ਣਾਵਾਂ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇਣ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਮੁੱਖ ਚੁਣੌਤੀ ਉਹਨਾਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਲਈ ਹੈ ਜੋ ਘੋਸ਼ਣਾ ਪੱਤਰ ਜਾਰੀ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ। [ਪੰਨਾ 514]

ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ - ਕਲਾ. 356 - ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਘੋਸ਼ਣਾ - ਆਰਟੀਕਲ 356 ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਜਾਂ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ - ਸੀਮਾਵਾਂ, ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਹੋਵੇ - ਘੋਸ਼ਣਾ ਦੇ ਜਾਰੀ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਧਾਰਾ 356 ਦੇ ਅਧੀਨ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨ ਲਈ ਮਿਆਰ।

ਆਯੋਜਿਤ (ਪ੍ਰਤੀ ਡਾ. ਡੀ.ਵਾਈ. ਚੰਦਰਚੂੜ, ਸੀਜੇਆਈ) (ਆਪਣੇ ਲਈ, ਬੀ.ਆਰ. ਗਵਈ ਅਤੇ ਸੂਰਿਆ ਕਾਂਤ, ਜੇ.ਜੇ.): ਧਾਰਾ 356 ਦੇ ਤਹਿਤ ਘੋਸ਼ਣਾ ਜਾਰੀ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੈ - ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦਾ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਇੱਕ ਵਾਜਬ ਗਠਜੋੜ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ - ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਨਜ਼ਰ ਵਿੱਚ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਇਹ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰੋ ਕਿ ਇਹ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਇੱਕ ਬੇਵਕੂਫੀ ਜਾਂ ਬਾਹਰੀ ਕਸਰਤ ਹੈ - ਇੱਕ ਵਾਰ ਪਹਿਲੀ ਨਜ਼ਰੇ ਕੇਸ ਬਣ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਅਜਿਹੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾਉਣ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਯੂਨੀਅਨ ਨੂੰ ਬਦਲ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ - ਅਨੁਛੇਦ 356(1)(ਬੀ) ਦੇ ਅਧੀਨ ਸੰਸਦ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ - ਅਜਿਹੀ ਵਿਆਖਿਆ ਆਰਟੀਕਲ ਦੇ ਪਾਠ ਦੇ ਉਲਟ ਉਪਬੰਧ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸੀਮਾ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਨ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੋਵੇਗੀ। . [ਪੈਰਾ 514] – ਆਯੋਜਿਤ (ਪ੍ਰਤੀ ਸੰਜੇ ਕਿਸ਼ਨ ਕੌਲ, ਜੇ.) (ਡਾ. ਡੀ.ਵਾਈ. ਚੰਦਰਚੂੜ, ਸੀਜੇਆਈ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤੀ): ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਭੰਗ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਸ਼ਾਸਨ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਦੀ ਅਸਫਲਤਾ 'ਤੇ ਭਵਿੱਖਬਾਣੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਮਸ਼ੀਨਰੀ, ਜੋ ਰਾਜਪਾਲ ਸ਼ਾਸਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਈ ਸੀ ਅਤੇ

ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਰਾਜਪਾਲ ਦੁਆਰਾ ਅਸੈਂਬਲੀ ਨੂੰ ਭੰਗ ਕਰਨ ਦਾ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਬਾਅਦ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਸੀ - ਇੱਕ ਵਾਰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਘੋਸ਼ਣਾ ਨੂੰ ਸੰਸਦ ਦੇ ਦੋਵਾਂ ਸਦਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਗਈ, ਤਾਂ ਜੋ ਰਾਜ ਦੀ ਇੱਛਾ ਨੂੰ ਦਰਸਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਲੋਕ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਕੋਲ ਅਨੁਛੇਦ 356 ਦੇ ਤਹਿਤ ਅਸਥਾਈ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਭੰਗ ਕਰਨਾ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ - ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਲਗਾਉਣਾ ਇੱਕ ਅਸਾਧਾਰਣ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਗੈਰ-ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਿੱਚ, ਇਹਨਾਂ ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਅੰਗਾਂ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਸਮਰੱਥ ਅਥਾਰਟੀ ਨਾਲ ਝੂਠ ਬੋਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ - ਆਰਟੀਕਲ 357 ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਗੈਰ-ਵਿਧਾਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਰੋਕਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਅਤੇ ਧਾਰਾ 356(1)(ਬੀ) ਕੇਂਦਰੀ ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਮੰਡਲ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਵਿਧਾਨਕ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਵਿਧਾਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ - ਇਸ ਲਈ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਵਿਧਾਨਿਕ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਵਿਧਾਨਿਕ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਹੈ - ਹਾਲਾਂਕਿ, ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਦੀ ਘੋਸ਼ਣਾ ਨਿਆਂਇਕ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਜਾਂਚ ਦੁਆਰਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ। ਸੰਕਟਕਾਲੀਨ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨਿਰਵਿਘਨ ਅਤੇ ਸੰਪੂਰਨ ਨਹੀਂ ਹਨ। [ਪੈਰਾ 112] - **ਸੰਜੀਵ ਖੰਨਾ, ਜੇ.ਡੀ.ਵਾਈ. ਚੰਦਰਚੂੜ, ਸੀ.ਜੇ.ਆਈ.**

ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ - ਕਲਾ. 370 – ਦਾ ਘੇਰਾ ਅਤੇ ਵਿਆਖਿਆ – ਧਾਰਾ 370 ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਦੇ ਸ਼ਾਸਨ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਅਸਥਾਈ ਵਿਵਸਥਾ – ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ XXI ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 370 ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ – ਧਾਰਾ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸਕ ਸੰਦਰਭ – ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ।

ਆਯੋਜਿਤ (ਪ੍ਰਤੀ ਡਾ. ਡੀ.ਵਾਈ. ਚੰਦਰਚੂੜ, ਸੀਜੇਆਈ) (ਆਪਣੇ ਲਈ, ਬੀ.ਆਰ. ਗਵਈ ਅਤੇ ਸੂਰਿਆ ਕਾਂਤ, ਜੇ.ਜੇ.): ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ XXI ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 370 ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 370 ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਲਈ ਇਤਿਹਾਸਕ ਸੰਦਰਭ ਤੋਂ ਇਹ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਇੱਕ ਅਸਥਾਈ ਵਿਵਸਥਾ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 514] – ਆਯੋਜਿਤ (ਪ੍ਰਤੀ ਸੰਜੇ ਕਿਸ਼ਨ ਕੌਲ, ਜੇ.) (ਡਾ. ਡੀ.ਵਾਈ. ਚੰਦਰਚੂੜ, ਸੀਜੇਆਈ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤੀ): ਧਾਰਾ 370 ਦੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਸੰਦਰਭ, ਇਸਦਾ ਪਾਠ, ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਬਾਅਦ ਦੇ ਅਭਿਆਸ ਵਰਗੇ ਕਾਰਕਾਂ ਦਾ ਸੁਮੇਲ, ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 370 ਇੱਕ ਅਸਥਾਈ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੋਣ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਸੀ। [ਪੈਰਾ 112] – ਆਯੋਜਿਤ (ਪ੍ਰਤੀ ਸੰਜੀਵ ਖੰਨਾ, ਜੇ.) (ਡਾ. ਡੀ.ਵਾਈ. ਚੰਦਰਚੂੜ, ਸੀਜੇਆਈ ਅਤੇ ਸੰਜੇ ਕਿਸ਼ਨ ਕੌਲ, ਜੇ. ਦੋਵਾਂ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ): ਧਾਰਾ 370 ਇੱਕ ਪਰਿਵਰਤਨਸ਼ੀਲ ਵਿਵਸਥਾ ਵਜੋਂ ਲਾਗੂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਸਥਾਈ ਅੱਖਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। [ਪੈਰਾ 2]

ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ - ਕਲਾ. 370 – ਧਾਰਾ 370(3) ਦੇ ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਦਾਇਰੇ 'ਤੇ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਭੰਗ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ।

ਆਯੋਜਿਤ (ਪ੍ਰਤੀ ਡਾ. ਡੀ.ਵਾਈ. ਚੰਦਰਚੂੜ, ਸੀਜੇਆਈ) (ਆਪਣੇ ਲਈ, ਬੀ.ਆਰ. ਗਵਈ ਅਤੇ ਸੂਰਿਆ ਕਾਂਤ, ਜੇ.ਜੇ.): ਧਾਰਾ 370 (3) ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਭੰਗ ਹੋਣ 'ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਨਹੀਂ ਸੀ - ਜਦੋਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਭੰਗ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਸਿਰਫ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨੂੰ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਧਾਰਾ 370 (3) ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਵਿੱਚ ਪਰਿਵਰਤਨਸ਼ੀਲ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਅਸੈਂਬਲੀ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ - ਇਸ ਨੇ ਧਾਰਾ

370(3) ਦੇ ਅਧੀਨ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। [ਪੈਰਾ 514] - **ਆਯੋਜਿਤ (ਪ੍ਰਤੀ ਸੰਜੇ ਕਿਸ਼ਨ ਕੌਲ, ਜੇ.) (ਡਾ. ਡੀ.ਵਾਈ. ਚੰਦਰਚੂੜ, ਸੀਜੇਆਈ ਦੇ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤੀ ਨਾਲ):** ਆਰਟੀਕਲ 370(3) ਵਿੱਚ ਅਸਥਾਈ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਧੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ, ਅਤੇ ਬਦਲੇ ਵਿੱਚ, ਰਾਜ ਦੀ ਅੰਦਰੂਨੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦੇਣ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ - ਕਿਉਂਕਿ ਧਾਰਾ 370 ਦਾ ਮਤਲਬ ਇੱਕ ਅਸਥਾਈ ਵਿਵਸਥਾ ਹੈ। , ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 370 (3) ਦੇ ਅਧੀਨ ਵਿਧੀ ਰਾਜ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਭੰਗ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਖਤਮ ਹੋ ਗਈ ਸੀ - ਧਾਰਾ 370 (3) ਦੇ ਅਧੀਨ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਭੰਗ ਹੋਣ ਨਾਲ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਨਹੀਂ ਸੀ। - ਰਾਜ ਦੇ ਪੂਰਨ ਏਕੀਕਰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ, ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਭੰਗ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਮੇਂ ਆਪਣੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 112] - **ਸੰਜੀਵ ਖੰਨਾ, ਜੇ. ਸੰਜੇ ਕਿਸ਼ਨ ਕੌਲ, ਜੇ.**

ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ - ਕਲਾ. 370 - ਕਲਾ ਦੀ ਸੋਧ। ਕਲਾ ਦੁਆਰਾ 370. 370(1)(d) - ਧਾਰਾ ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਰਾਹੀਂ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਲਾਗੂ ਹੋਣਾ। 370(1)(d) – ਧਾਰਾ 370(1)(d) ਦੇ ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 367 ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਤਾਂ ਕਿ ਧਾਰਾ (3) ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ "ਰਾਜ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ" ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨੂੰ ਬਦਲਿਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਆਰਟੀਕਲ 370 ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੁਆਰਾ "ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ" - ਕਲਾ ਦੇ ਸੋਧ ਦੀ ਵੈਧਤਾ। 367 - ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੇ ਧਾਰਾ 356(1)(ਬੀ) ਦੇ ਅਧੀਨ ਇੱਕ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਆਦੇਸ਼ 272 ਅਤੇ 273 ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ - ਇਹਨਾਂ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਦਾ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ 'ਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਪੂਰੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 370 ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਸੀ। - ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਆਦੇਸ਼ 272 ਅਤੇ 273 (C.Os 272 ਅਤੇ 273) ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ।

ਆਯੋਜਿਤ (ਪ੍ਰਤੀ ਡਾ. ਡੀ.ਵਾਈ. ਚੰਦਰਚੂੜ, ਸੀ.ਜੇ.ਆਈ.) (ਆਪਣੇ ਲਈ, ਬੀ.ਆਰ. ਗਵਈ ਅਤੇ ਸੂਰਿਆ ਕਾਂਤ, ਜੇ.ਜੇ.): ਧਾਰਾ 370 ਨੂੰ ਧਾਰਾ 370(1)(ਡੀ) ਦੇ ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾਲ ਸੋਧਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ - ਜੇਕਰ ਧਾਰਾ 370 ਨੂੰ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਬੰਦ ਕਰਨਾ ਹੈ ਜਾਂ ਸੋਧਿਆ ਜਾਂ ਸੋਧਿਆ ਜਾਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਧਾਰਾ 370(3) ਦੁਆਰਾ ਵਿਚਾਰੀ ਗਈ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਅਰਜ਼ੀ ਵਿੱਚ - ਸੀਓ 272 ਦਾ ਪੈਰਾ 2 ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ ਧਾਰਾ 367 ਦੁਆਰਾ ਅਨੁਛੇਦ 370 ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਧਾਰਾ 370(1)(d) ਦੇ ਉਲਟ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਧਾਰਾ 370 ਨੂੰ ਸੋਧਦਾ ਹੈ, ਪ੍ਰਭਾਵ ਵਿੱਚ, ਨਿਰਧਾਰਤ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਆਰਟੀਕਲ 370 ਨੂੰ ਸੋਧਣ ਲਈ - ਸੋਧ ਲਈ ਨਿਰਧਾਰਤ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਬਾਈਪਾਸ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਵਿਆਖਿਆ ਧਾਰਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ - ਹਾਲਾਂਕਿ, ਸੀਓ 272 ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਧਾਰਾ 370(1)(ਡੀ) ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਗਲਤ ਨਹੀਂ ਹੈ - ਵਿੱਚ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਧਾਰਾ 370(3) ਦੇ ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਇਕਪਾਸੜ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਕ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਜਾਰੀ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 370 ਦੀ ਹੋਂਦ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ - ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਦੂਜੀ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਜਾਂ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਧਾਰਾ 370(1)(d) ਨੂੰ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ 'ਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸਾਰੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿਉਂਕਿ ਅਜਿਹੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਧਾਰਾ 370(3) ਦੇ ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਲਈ ਸਹਿਮਤੀ ਜਾਂ ਸਹਿਯੋਗ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਸੀ - ਆਰਟੀਕਲ 370(1)(d) ਦੇ

ਤਹਿਤ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਜਾਰੀ CO 272 ਦਾ ਪੈਰਾ 2 ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ 'ਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸਾਰੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਜਾਇਜ਼ ਹੈ - ਅਜਿਹੀ ਅਭਿਆਸ ਸੱਤਾ ਦੀ ਮਾਲਾ-ਮਾਲ ਸਿਰਫ਼ ਇਸ ਲਈ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਰੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਟੁਕੜੇ-ਭੋਜਨ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਇਕੱਠੇ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ - ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਕੋਲ ਇੱਕ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਘੋਸ਼ਣਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਧਾਰਾ 370(3) ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ - ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਆਰਟੀਕਲ 370(1) ਦੇ ਤਹਿਤ ਸੱਤਾ ਦੀ ਲਗਾਤਾਰ ਵਰਤੋਂ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਏਕੀਕਰਨ ਦੀ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਚੱਲ ਰਹੀ ਸੀ - ਧਾਰਾ 370(3) ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਘੋਸ਼ਣਾ ਏਕੀਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦਾ ਅੰਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇੱਕ ਜਾਇਜ਼ ਹੈ। ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ - ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਸੀਓ 273 ਵੈਧ ਹੈ - ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਾਸਨ ਲਈ ਇੱਕ ਸੰਪੂਰਨ ਕੋਡ ਹੈ - ਸੀਓ 273 ਦੁਆਰਾ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਰਾਜ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਅਯੋਗ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਬੇਲੋੜਾ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 514] – ਆਯੋਜਿਤ (ਪ੍ਰਤੀ ਸੰਜੇ ਕਿਸ਼ਨ ਕੌਲ, ਜੇ.) (ਡਾ. ਡੀ.ਵਾਈ. ਚੰਦਰਚੂੜ, ਸੀਜੇਆਈ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤੀ): ਧਾਰਾ 370(3) ਅਧੀਨ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਭੰਗ ਹੋਣ ਨਾਲ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਸੀ। - ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਭੰਗ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਰਾਜ ਦੇ ਪੂਰਨ ਏਕੀਕਰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਮੇਂ ਆਪਣੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ - ਇਸ ਲਈ, ਸੀ.ਓ. 273, ਜੋ ਘੋਸ਼ਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 370 ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਬੰਦ ਕਰ ਦੇਵੇਗਾ, ਅਤੇ ਧਾਰਾ 370(3) ਅਧੀਨ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਵੈਧ ਹੈ - ਸੀ.ਓ. ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ 272 ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਜਾਇਜ਼ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਦੁਆਰਾ ਸੀਮਿਤ ਨਹੀਂ ਹੈ - ਧਾਰਾ 370(1)(d) ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀ ਧਾਰਾ 367 ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੀ ਗਈ ਹੈ ਅਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਰਨ ਲਈ ਨਹੀਂ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਜੋ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ - ਧਾਰਾ 370(1)(d) ਦੇ ਤਹਿਤ ਸੋਧ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਧਾਰਾ 370 ਅਤੇ ਧਾਰਾ 367 ਨੂੰ ਸੋਧਣ ਲਈ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ, ਜੋ ਕਿ ਇੱਕ ਵਿਆਖਿਆ ਧਾਰਾ ਹੈ, ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਲਈ ਨਹੀਂ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇੱਕ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦਾ ਚਰਿੱਤਰ - ਇਸ ਲਈ, ਸੀ.ਓ. ਦਾ ਪੈਰਾ 2 272, ਜੋ ਅਨੁਛੇਦ 367(4) ਨੂੰ ਸੋਧਦਾ ਹੈ, ਧਾਰਾ 370 ਦੇ ਉਲਟ ਹੈ - ਹਾਲਾਂਕਿ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਕੋਲ ਧਾਰਾ 370(1)(d) ਦੇ ਤਹਿਤ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸਾਰੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਸਮਾਨ ਹੈ। ਧਾਰਾ 370(3) ਦੇ ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀ - ਇਸ ਲਈ, C.O ਦੇ ਪੈਰਾ 2 ਦਾ ਬਾਕੀ ਬਚਿਆ ਹਿੱਸਾ 272 ਵੈਧ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 112] – ਆਯੋਜਿਤ (ਪ੍ਰਤੀ ਸੰਜੀਵ ਖੰਨਾ, ਜੇ.) (ਡਾ. ਡੀ.ਵਾਈ. ਚੰਦਰਚੂੜ, ਸੀ.ਜੇ.ਆਈ. ਅਤੇ ਸੰਜੇ ਕਿਸ਼ਨ ਕੌਲ, ਜੇ. ਦੋਵਾਂ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤੀ ਨਾਲ): ਸੀ.ਓ. ਦਾ ਪੈਰਾ (2) 272 ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ ਧਾਰਾ 367 ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲੈ ਕੇ ਧਾਰਾ 370 ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਇਹ ਅਤਿ-ਵਿਰੋਧੀ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਮਾੜੀ ਹੈ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਧਾਰਾ 370(1)(ਡੀ) ਦੇ ਅਧੀਨ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਇਸਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ - ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ, ਧਾਰਾ 370 ਨੂੰ ਅਯੋਗ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਧਾਰਾ (3) ਤੋਂ ਧਾਰਾ 370 ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ - ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਸੀ.ਓ. 273 ਵੈਧ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 2]

ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਪੁਨਰਗਠਨ ਐਕਟ 2019 – s.14 – ਸੰਸਦ ਨੇ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਪੁਨਰਗਠਨ ਐਕਟ 2019 ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਨੇ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਨੂੰ ਦੋ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ, ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਲੱਦਾਖ ਦੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ

ਵੰਡਿਆ – ਪੁਨਰਗਠਨ ਐਕਟ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਸਾਰਥਿਕ ਆਧਾਰਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ - ਕਲਾ ਦੇ ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਰੂਪ। ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ 3 - ਧਾਰਾ 3 ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਉਪਬੰਧ ਦੇ ਤਹਿਤ ਸੰਸਦ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ - ਧਾਰਾ 3 ਦੇ ਦੂਜੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਨੂੰ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰਨਾ ਜੋ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ - ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ - ਧਾਰਾ 3।

ਆਯੋਜਿਤ (ਪ੍ਰਤੀ ਡਾ. ਡੀ.ਵਾਈ. ਚੰਦਰਚੂੜ, ਸੀਜੇਆਈ) (ਆਪਣੇ ਲਈ, ਬੀ.ਆਰ. ਗਵਈ ਅਤੇ ਸੂਰਿਆ ਕਾਂਤ, ਜੇ.ਜੇ.): ਧਾਰਾ 3 ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਉਪਬੰਧ ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਸਿਫਾਰਸ਼ੀ ਹਨ - ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਘੋਸ਼ਣਾ ਪੱਤਰ ਦੇ ਤਹਿਤ ਧਾਰਾ 3 ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਉਪਬੰਧ ਦੇ ਤਹਿਤ ਸੰਸਦ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਜਾਇਜ਼ ਸੀ ਨਾ ਕਿ ਬਦਨਾਮ - ਸਾਲੀਸਿਟਰ ਜਨਰਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੰਮੂ ਦੇ ਰਾਜ ਦਾ ਦਰਜਾ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਨੂੰ ਬਹਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ (ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਲੱਦਾਖ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ) - ਬਿਆਨ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਨੂੰ ਲੱਦਾਖ ਅਤੇ ਜੰਮੂ ਦੇ ਦੋ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਪੁਨਰਗਠਨ ਕਰਨਾ ਹੈ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 3 ਦੇ ਤਹਿਤ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਹੈ - ਹਾਲਾਂਕਿ, ਲਦਾਖ ਦੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ I ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੀ ਗਈ ਧਾਰਾ 3 (ਏ) ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜੋ ਕਿਸੇ ਵੀ ਰਾਜ ਤੋਂ ਇੱਕ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਵੱਖ ਕਰਕੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। - 30 ਸਤੰਬਰ 2024 ਤੱਕ ਪੁਨਰਗਠਨ ਐਕਟ ਦੇ s.14 ਦੇ ਤਹਿਤ ਗਠਿਤ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਭਾਰਤ ਦੇ ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਚੁੱਕੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਕਦਮ - ਰਾਜ ਦਾ ਦਰਜਾ ਬਹਾਲ ਜਲਦੀ ਅਤੇ ਜਲਦੀ ਤੋਂ ਜਲਦੀ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। . [ਪੈਰਾ 514] - **ਆਯੋਜਿਤ (ਪ੍ਰਤੀ ਸੰਜੇ ਕਿਸ਼ਨ ਕੌਲ, ਜੇ.) (ਡਾ. ਡੀ.ਵਾਈ. ਚੰਦਰਚੂੜ, ਸੀਜੇਆਈ ਦੇ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤੀ ਨਾਲ):** ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਪੁਨਰਗਠਨ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 3 ਦੀ ਧਾਰਾ 4 ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇਣ ਲਈ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਇਸ ਭਰੋਸੇ ਦੇ ਕਾਰਨ ਬਹਿਸ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਚੋਣਾਂ ਹੋਣ 'ਤੇ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਦਾ ਦਰਜਾ ਬਹਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। - ਧਾਰਾ 3 ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ 'ਵਿਚਾਰਾਂ' ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ ਜੇਕਰ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਬਿੱਲ ਰਾਜ ਦੇ ਖੇਤਰ, ਸੀਮਾਵਾਂ ਜਾਂ ਨਾਮ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਦਾ ਹੈ - ਹਾਲਾਂਕਿ, ਤੁਰੰਤ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਜਦੋਂ ਤੋਂ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਸੀ. ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਅਤੇ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਭੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਕੰਮ ਕੇਂਦਰੀ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ - ਇਸ ਲਈ, ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਸੀ - ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੁਨਰਗਠਨ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 3 ਵੈਧ ਹੈ। . [ਪੈਰਾ 112] – ਆਯੋਜਿਤ (ਪ੍ਰਤੀ ਸੰਜੀਵ ਖੰਨਾ, ਜੇ.) (ਡਾ. ਡੀ.ਵਾਈ. ਚੰਦਰਚੂੜ, ਸੀਜੇਆਈ ਦੇ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤੀ): ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਭੂਗੋਲਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਛੋਟੇ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਾਂ ਅਸਥਿਰ ਕਾਰਨਾਂ ਜਾਂ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਬਣਾਏ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ - ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਬਦਲਣਾ ਇਸ ਦੇ ਗੰਭੀਰ ਨਤੀਜੇ ਨਿਕਲਦੇ ਹਨ, ਹੋਰਾਂ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਰਾਜ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਚੁਣੀ ਹੋਈ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਘਵਾਦ 'ਤੇ ਅੜਿੱਕਾ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ - ਇੱਕ ਰਾਜ ਤੋਂ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੀ ਤਬਦੀਲੀ/ਰਚਨਾ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਮਜ਼ਬੂਤ ਅਤੇ ਠੋਸ ਆਧਾਰ ਦੇ ਕੇ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ - ਇਹ ਸਖਤ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 3 ਦੀ ਪਾਲਣਾ। [ਪੈਰਾ 6]

ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰ - ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ - ਸੰਜੇ ਕਿਸ਼ਨ ਕੌਲ, ਜੇ. ਘੱਟੋ-ਘੱਟ 1980 ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਤੋਂ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਰਾਜੀ ਐਕਟਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਦੀ ਜਾਂਚ

ਅਤੇ ਰਿਪੋਰਟ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸੁਲ੍ਹਾ-ਸਫਾਈ ਲਈ ਉਪਾਵਾਂ ਦੀ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਨਿਰਪੱਖ ਸੱਚਾਈ ਅਤੇ ਸੁਲ੍ਹਾ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਲਈ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼। [ਪਰਾ 120]

<u>ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਡਾ: ਡੀ.ਵਾਈ. ਚੰਦਰਚੂੜ, ਸੀ.ਜੇ.ਆਈ</u>

ਐੱਸ.ਆਰ. ਬੋਮਈ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਯੂਨੀਅਨ ***(1994) 3 SCC 1*** *: [1994] 2 ਐਸਸੀਆਰ 644 ਅਤੇ ਰਾਜਾ ਰਾਮ ਪਾਲ ਬਨਾਮ ਮਾਨਯੋਗ ਸਪੀਕਰ, ਲੋਕ ਸਭਾ* ***(2007) 3 SCC 184*** *: [2007] 1 SCR 317 - 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ.*
ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕੁਮਾਰ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਬਿਹਾਰ ਰਾਜ (2017) 3 SCC 1 : [2017] 5 SCR 160; ਸੰਪਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਬਨਾਮ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ [1969] 2 ਐਸਸੀਆਰ 365; ਮਾਧਵ ਰਾਓ ਜੀਵਾਜੀ ਰਾਓ ਸਿੰਧੀਆ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਯੂਨੀਅਨ (1971) 1 SCC 85 : [1971] 3 ਐਸਸੀਆਰ 9 ਅਤੇ ਰਘੁਨਾਥਰਾਓ ਗਣਪਤਰਾਓ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ ਇੰਡੀਆ (1994) 1 Supp SCC 191 : [1993] 1 SCR 480 – ਸਮਝਾਇਆ ਗਿਆ।

ਡਾਕਟਰ ਸ਼ਾਹ ਫੈਸਲ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ (2020) 4 SCC 1 : [2020] 3 SCR 1115; ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਥ ਕੌਲ ਬਨਾਮ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ [1959] Suppl 2 SCR 270; ਮੁਹੰਮਦ ਮਕਬੂਲ ਦਾਮਨੂ ਬਨਾਮ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ (1972) 1 SCC 536 : [1972] 2 ਐਸਸੀਆਰ 1014; ਥਿਰੂ ਕੇ.ਐਨ. ਰਾਜਗੋਪਾਲ ਬਨਾਮ ਤਿਰੂ ਐਮ. ਕਰੁਣਾਨਿਧੀ, (1972) 4 SCC 733; ਸਟੇਟ ਬੈਂਕ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ ਬਨਾਮ ਸੰਤੋਸ਼ ਗੁਪਤਾ (2017) 2 SCC 538 : [2016] 9 SCR 985; ਡੀਸੀ ਵਾਧਵਾ ਬਨਾਮ ਬਿਹਾਰ ਰਾਜ (1987) 1 SCC 378 : [1987] 1 SCR 798; ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਬਨਾਮ ਸੁਕੁਮਾਰ ਸੇਨਗੁਪਤਾ, (1990) SCC 545 ਦੀ ਪੁਰਤੀ : [1990] 3 ਐਸਸੀਆਰ 24; ਇੰਦਰਾ ਨਹਿਰੂ ਗਾਂਧੀ ਬਨਾਮ ਰਾਜ ਨਰਾਇਣ, (1975) Supp SCC 1 : [1976] 2SCR 347; ਰਾਜ (ਦਿੱਲੀ ਦਾ ਐਨਸੀਟੀ) ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਦੀ ਯੂਨੀਅਨ (2018) 8 ਐਸਸੀਸੀ 501 [2018] 7 ਐਸਸੀਆਰ 1: ਸਟੈਲ (ਦਿੱਲੀ ਦਾ ਐਨਸੀਟੀ) ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਯੂਨੀਅਨ (2023) 9 ਐਸਸੀਸੀ 1; ਰਾਜਸਥਾਨ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ (1977) 3 SCC 392; ਭੂਪੇਂਦਰ ਕੁਮਾਰ ਰੋਜ਼ ਬਨਾਮ ਉੜੀਸਾ ਰਾਜ AIR 1962 SC 945: 119621 2 Suppl. SCR 380; ਟੀ ਵੈਂਕਟਾ ਰੈਡੀ ਬਨਾਮ ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ (1985) 3 SCC 198: [1985] 3 SCR 509; ਮੁੜ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਚੋਣ (1974) 2 SCC 33: [1975] 1 SCR 504; ਵਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਯੂ.ਪੀ. [1955] 1 ਐਸਸੀਆਰ 415; ਸੀ.ਆਈ.ਟੀ. v. ਅਹਿਮਦਭਾਈ ਉਮਰਭਾਈ ਐਂਡ ਕੰਪਨੀ [1950] SCR 335; ਮੁਸਲਿਮ ਵਕਫ਼ ਬੋਰਡ, ਰਾਜਸਥਾਨ ਬਨਾਮ ਰਾਧਾਕਿਸ਼ਨ। (1979) 2 SCC 468: [1979] 2 SCR 148; ਕਲਾਵਤੀ ਬਾਈ ਬਨਾਮ ਸੋਰੀਆਬਾਈ (1991) 3 SCC 410: [1991] 2 SCR 599; ਗੁਨਟਾਯਾ ਬਨਾਮ ਹੰਬਮਾ, (2005) 6 SCC 228: [2005] 1 ਸਪਲ. SCR 770; ਉੱਤਮ ਦਾਸ ਚੇਲਾ ਸੁੰਦਰਦਾਸ ਬਨਾਮ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ (1996) 5 SCC 71: [1996] 3 Suppl. SCR 5: ਨਲੀਨਾਖਿਆ ਬਾਈਸੈਕ ਬਨਾਮ ਸ਼ਿਆਮ

ਸੁੰਦਰ ਹੈਦਰ [1953] SCR 533; ਵੈਸਟਰਨ ਇੰਡੀਆ ਥੀਏਟਰਸ ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਮਿਉਂਸਪਲ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ, ਪੂਨਾ [1959] ਸਪਲਾਈ 2 ਐਸਸੀਆਰ 71; ਨੰਦਿਨੀ ਸਤਪਥੀ ਬਨਾਮ ਪੀ.ਸੀ. ਦਾਨੀ (1978) 2 SCC 424: [1978] 3 SCR 608; ਬੰਗਾਲ ਇਮਿਊਨਿਟੀ ਕੰਪਨੀ ਲਿਮਿਟੇਡ ਬਨਾਮ ਬਿਹਾਰ ਰਾਜ [1955] 2 SCR 603; ਕੇਸ਼ਵਾਨੰਦ ਭਾਰਤੀ ਸ਼੍ਰੀਪਦਗਲਵਾਰੂ ਬਨਾਮ ਕੇਰਲਾ ਰਾਜ (1973) 4 SCC 225: [1973] Suppl. SCR 1: ਪੁਰਾਨੀਲ ਲਖਨਪਾਲ I ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ [1955] 2 SCR 1101; ਪੂਰਨਲਾਲ ਲਖਨਪਾਲ II ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ [19621 1 SCR 688; ਦਿੱਲੀ ਲਾਅਜ਼ ਐਕਟ [1951] SCR 747 ਵਿੱਚ; ਜੇ.ਐਨ. ਗਣਤਰਾ ਬਨਾਮ ਮੋਰਵੀ ਨਗਰਪਾਲਿਕਾ (1996) 9 SCC 495 : [1996] 3 Suppl. SCR 742; ਇਨਕਮ ਟੈਕਸ ਕਮਿਸ਼ਨਰ. ਮੁੰਬਈ ਬਨਾਮ ਅਨਿਯਮ ਐੱਮ.ਐੱਚ. ਘਾਸਵਾਲਾ, (2002) 1 SCC 633; ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਸਿੰਘਾਰਾ ਸਿੰਘ 1963 AIR 358: [1964] 4 SCR 485; ਸ਼ੰਕਰੀ ਪ੍ਰਸਾਦ ਸਿੰਘ ਦਿਓ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ (1951) SCC 966: [1952] SCR 89; ਸੱਜਣ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਰਾਜਸਥਾਨ ਰਾਜ 1964 ਐਸਸੀਸੀ ਔਨਲਾਈਨ ਐਸਸੀ 25; ਕਿਹੋਟੋ ਹੋਲੋਹਾਨ ਬਨਾਮ ਜ਼ੈਚਿਲਹੂ (1992) 2 Supp SCC 651: [1992] 1 SCR 686: ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ ਬਨਾਮ ਰਾਜੇਂਦਰ ਐਨ ਸ਼ਾਹ 2021 SCC ਔਨਲਾਈਨ SC 474; ਆਈ.ਆਰ. ਕੋਏਲਹੋ ਬਨਾਮ ਸਟੇਟ ਆਫ T.N (2007) 2 SCC 1: [2007] 1 SCR 706; ਇੰਦਰਾ ਨਹਿਰੂ ਗਾਂਧੀ ਬਨਾਮ ਰਾਜ ਨਰਾਇਣ (1975) Supp SCC 1: [19761.2 SCR 347; ਕਿਸ਼ਨ ਲਾਲ ਬਨਾਮ ਰਾਜਸਥਾਨ ਰਾਜ (1990) Supp SCC 742: [1990] 2 SCR 142; ਫਿਰੋਜ਼ ਐਨ.ਦੋਤੀਵਾਲਾ ਬਨਾਮ ਪੀ.ਐਮ. ਵਾਧਵਾਨੀ (2003) 1 SCC 433: [2002] 4 Suppl. SCR 416; ਸੀਆਈਟੀ ਬਨਾਮ ਸੁੰਦਰਮ ਸਪਿਨਿੰਗ ਮਿੱਲਜ਼ (2000) 1 SCC 466 : [1999] 5 Suppl. SCR 365; ਕੇਸ਼ਵਾਨੰਦ ਭਾਰਤੀ ਬਨਾਮ ਕੇਰਲਾ ਰਾਜ (1973) 4 SCC 225 : [1973] Suppl. SCR 1; ਕੁਲਦੀਪ ਨਈਅਰ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ ਇੰਡੀਆ (2006) 7 SCC 1 : [2006] 5 Suppl. SCR 1; ਰਾਜ (ਦਿੱਲੀ ਦਾ ਐਨਸੀਟੀ) ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ (2023) 9 ਐਸਸੀਸੀ 1; ਸਵਰਾਜ ਅਭਿਆਨ (V) ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ (2018) 12 SCC 170; ਕੁਲਦੀਪ ਨਈਅਰ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ ਇੰਡੀਆ (2006) 7 SCC 1; ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਯੂਨੀਅਨ (2011) 13 SCC 344 : [2011] 11 SCR 527 ਅਤੇ ਬਾਬੂਲਾਲ ਪਰਾਟੇ ਬਨਾਮ Bombay AIR 1960 SC 51 : [1960] 1 SCR 605 - ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਬਲਰਾਜ ਕੁੰਵਰ ਬਨਾਮ ਜਗਤਪਾਲ ਸਿੰਘ, ਆਈਐਲਆਰ 26 ਆਲ 392 ਅਤੇ ਸਮਰਾਟ ਬਨਾਮ ਸਦਾਸ਼ਿਵ ਏਆਈਆਰ 1947 ਪੀਸੀ 82 - ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਡਾਇਸੀ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਕਾਨੂੰਨ (8ਵਾਂ ਸੰਸਕਰਨ 1915); ਔਸਟਿਨ, ਜੁਰੀਸਪ੍ਰੂਡੈਂਸ (4 ਐਡੀ. 1873); ਜੌਨ ਡਿਕਿਨਸਨ, ਏ ਵਰਕਿੰਗ ਥਿਊਰੀ ਆਫ਼ ਸੌਵਰਨਿਟੀ I, ਰਾਜਨੀਤੀ ਵਿਗਿਆਨ ਤਿਮਾਹੀ, ਜਿਲਦ 42,

ਅੰਕ 4, ਦਸੰਬਰ 1927, ਪੰਨੇ 524–548; ਲੈਸਟਰ ਬੀ ਓਰਫੀਲਡ, ਫੈਡਰਲ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਸੋਧ (2012); ਮੈਕਸ ਪਲੈਂਕ ਐਨਸਾਈਕਲੋਪੀਡੀਆ ਆਫ ਪਬਲਿਕ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਲਾਅ, 'ਸਵਰੇਨਟੀ' ਆਕਸਫੋਰਡ ਪਬਲਿਕ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਲਾਅ ਅਤੇ ਸ਼ਿਵਾ ਰਾਓ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਰੂਪ ਰੇਖਾ, IV, ਪੰਨਾ 3-4; 17 ਨਵੰਬਰ 1948 ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਬਹਿਸ, ਸ਼੍ਰੀ ਕੇ. ਟੀ. ਸ਼ਾਹ ਦੁਆਰਾ ਭਾਸ਼ਣ, ਕਿਤਾਬ 2, ਪੰਨਾ। 437-438; 25 ਅਕਤੂਬਰ 1956, ਅਤੇ 7 ਨਵੰਬਰ 1956, ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਬਹਿਸ; ਸ਼੍ਰੀ ਮੇਹਰ ਚੰਦ ਮਹਾਜਨ, ਹਰ-ਆਨੰਦ ਪਬਲੀਕੇਸ਼ਨਜ਼ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਲਿਮਟਿਡ ਦੁਆਰਾ "ਪਿੱਛੇ ਵੱਲ ਵੇਖਦੇ ਹੋਏ" 2023 ਰੀਪ੍ਰਿੰਟ; ਵੀਪੀ ਮੈਨਨ, ਓਰੀਐਂਟ ਲੋਂਗਮੈਨਜ਼ (1961) ਦੁਆਰਾ "ਭਾਰਤੀ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਏਕੀਕਰਨ ਦੀ ਕਹਾਣੀ"; ਬੀ. ਸ਼ਿਵਾ ਰਾਓ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਰੂਪ ਰੇਖਾ; ਜਸਟਿਸ ਜੀਪੀ ਸਿੰਘ ਦੇ "ਵਿਧਾਨਕ ਵਿਆਖਿਆ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ" - ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

<u>ਸੰਜੇ ਕਿਸ਼ਨ ਕੌਲ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿਚ ਜੇ.</u>

> *ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਥ ਕੌਲ ਬਨਾਮ ਜੰਮੂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ [1959] Supp 2 SCR 270; ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ [1964] 1 ਐਸਸੀਆਰ 371 ਅਤੇ ਬਾਬੂਲਾਲ ਪਰਾਟੇ ਬਨਾਮ ਬੰਬਈ ਸਟੇਟ [1960] 1 ਐਸਸੀਆਰ 605 - 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ.*
>
> *ਐੱਸ.ਆਰ. ਬੋਮਈ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ ਇੰਡੀਆ (1994) 3 SCC 1 : [1994] 2 ਐਸਸੀਆਰ 644 - ਸਮਝਾਇਆ.*
>
> *ਆਰ.ਸੀ. ਪੌਦਿਆਲ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ ਇੰਡੀਆ (1994) 1 Supp SCC 324; ਸੰਪਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਬਨਾਮ ਜੰਮੂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ [1969] 2 ਐਸਸੀਆਰ 365; ਕੇਸ਼ਵਾਨੰਦ ਭਾਰਤੀ ਬਨਾਮ ਕੇਰਲਾ ਰਾਜ (1973) 4 SCC 225 : [1973] Suppl. SCR 1; ਡਾ: ਸ਼ਾਹ ਫੈਸਲ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ ਅਤੇ ਐਨ.ਆਰ. (2020) 4 SCC 1 : [2020] 3 SCR 1115; ਪ੍ਰਮੋਦ ਚੰਦਰ ਦੇਬ ਬਨਾਮ ਉੜੀਸਾ ਰਾਜ [1962] Supp 1 SCR 405; ਮਾਧਵ ਰਾਓ ਜੀਵਾਜੀ ਰਾਓ ਸਿੰਧੀਆ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ ਇੰਡੀਆ (1971) 1 SCC 85 : [1971] 3 SCR 9; ਸਟੇਟ ਬੈਂਕ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ ਬਨਾਮ ਸੰਤੋਸ਼ ਗੁਪਤਾ (2017) 2 SCC 538 : [2016] 9 SCR 985; ਦਿੱਲੀ ਲਾਅਜ਼ ਐਕਟ, ਰੀ. (1951) SCC 568 : [1951] SCR 747; ਪੂਰਨਲਾਲ ਲਖਨਪਾਲ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ [1962] 1 SCR 688; ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕੁਮਾਰ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਬਿਹਾਰ ਰਾਜ, (2017) 3 SCC 1 : [2017] 5 SCR 160; ਕੇ.ਐਨ. ਰਾਜਗੋਪਾਲ ਬਨਾਮ ਐਮ. ਕਰੁਣਾਨਿਧੀ (1972) 4 SCC 733; ਰਘੁਨਾਥਰਾਓ ਗਣਪਤਰਾਓ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ ਇੰਡੀਆ (1994) 1 Supp SCC 191 : [1993] 1 SCR 480; ਮੁਹੰਮਦ. ਮਕਬੂਲ ਦਾਮਨੂ ਬਨਾਮ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ (1972) 1 SCC 536 : [1972] 2 SCR 1014; ਹਾਜੀ ਅਬਦੁਲ ਗਨੀ ਖਾਨ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ ਇੰਡੀਆ 2023 SCC ਔਨਲਾਈਨ SC 138; ਰਾਜਾ ਰਾਮ ਪਾਲ ਬਨਾਮ ਮਾਨਯੋਗ ਸਪੀਕਰ, ਲੋਕ ਸਭਾ (2007) 3 SCC 184 : [2007] 1 SCR 317; ਪੂਰਨਲਾਲ ਲਖਨਪਾਲ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ ਇੰਡੀਆ [1955] 2 SCR 1101; ਥਿਰੂ ਕੇ.ਐਨ. ਰਾਜਗੋਪਾਲ ਬਨਾਮ ਤਿਰੂ ਐਮ. ਕਰੁਣਾਨਿਧੀ ਅਤੇ ਹੋਰ (1972) 4 SCC 733;*

ਰਾਮੇਸ਼ਵਰ ਪ੍ਰਸਾਦ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ ਇੰਡੀਆ (2006) 2 SCC 1 : [2006] 1 SCR 562 ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਾਕਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਰਾਜਸਥਾਨ ਰਾਜ (1997) 6 SCC 241 : [1997] 3 Suppl. SCR 404 - ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ

ਮਨੋਹਰ ਲਾਲ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਏ.ਆਈ.ਆਰ. 1970 ਡੇਲ 178 – ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।
ਮਿਲਰ ਬਨਾਮ ਕੁਈਨ (2019) UKSC 41 ਅਤੇ ਵੇਲਾਸਕੁਏਜ਼ ਰੌਡਰਿਗਜ਼ ਬਨਾਮ ਹੌਂਡੁਰਸ (Ser. C) ਨੰਬਰ 4 (IACHR) 1988 - ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਕਲਹਾਣਾ ਅਤੇ ਨੀਲਾਮਤਪੁਰਾਣ ਦੀ ਰਾਜਤਰੰਗਿਨੀ (ਰਾਜਿਆਂ ਦੀ ਨਦੀ), ਚੰਦਰ ਦੇਵਾ ਦੁਆਰਾ ਰਚਿਤ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ; ਪੀ.ਐਨ.ਕੇ. ਬਾਮਜ਼ਈ, ਕਸ਼ਮੀਰ ਦਾ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਅਤੇ ਸਿਆਸੀ ਇਤਿਹਾਸ: ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਕਸ਼ਮੀਰ, ਵੋਲ. 1 (ਐਮ.ਡੀ. ਪਬਲੀਕੇਸ਼ਨਜ਼ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਲਿ., ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ 1994) 16; ਏ.ਆਰ. ਨਾਜ਼ਕੀ, ਐਸ.ਐਸ. ਤੋਸ਼ਖਾਨੀ ਅਤੇ ਕੇ. ਵਾਰਿਕਵੂ (ਐਡੀ.), ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਪੰਡਤਾਂ ਦੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਵਿਰਾਸਤ (ਪੈਂਟਾਗਨ ਪ੍ਰੈਸ 2009) 145 ਵਿੱਚ 'ਜੜ੍ਹਾਂ ਦੀ ਖੋਜ ਵਿੱਚ'; ਇਕਬਾਲ ਚੰਦ ਮਲਹੋਤਰਾ ਅਤੇ ਮਾਰੂਫ ਰਜ਼ਾ, ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਅਨਟੋਲਡ ਸਟੋਰੀ, (ਬਲੂਮਸਬਰੀ ਇੰਡੀਆ 2019) 1-2, 46, 80, 98, 100, 102-103; ਵਾਲਟਰ ਆਰ. ਲਾਰੈਂਸ, ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਘਾਟੀ (ਆਕਸਫੋਰਡ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪ੍ਰੈਸ 1895) 284, 296, 300, 302; ਰਾਮਚੰਦਰ ਗੁਹਾ, ਗਾਂਧੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਭਾਰਤ: ਵਿਸ਼ਵ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ (ਪਿਕਾਡੋਰ 2008) 44, 60, 63, 69, 248; ਬਿਪਿਨ ਚੰਦਰ, ਮ੍ਰਿਦੁਲਾ ਮੁਖਰਜੀ ਅਤੇ ਆਦਿਤਿਆ ਮੁਖਰਜੀ, ਭਾਰਤ ਅਜ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 1947-2000 (ਪੈਂਗੁਇਨ ਬੁੱਕਸ 2007) 92, 93-94, 418-419; ਰੇਖਾ ਚੌਧਰੀ, ਨਿਆਲਾ ਅਲੀ ਖਾਨ (ਐਡੀ.), ਦਿ ਪਾਰਚਮੈਂਟ ਆਫ਼ ਕਸ਼ਮੀਰ: ਹਿਸਟਰੀ, ਸੋਸਾਇਟੀ ਐਂਡ ਪੋਲੀਟੀ (ਪਲਗ੍ਰੇਵ ਮੈਕਮਿਲਨ 2012) 154, 171-172 ਵਿੱਚ 'ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦ ਦੇ ਭਾਰਤੀ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਵਿੱਚ ਕਸ਼ਮੀਰ'; ਏ.ਜੀ. ਨੂਰਾਨੀ, ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿਵਾਦ 1947-2012, ਵੋਲ. 2 (ਤੁਲਿਕਾ ਪੁਸਤਕਾਂ 2013) 44, 77-80, 401, 543; ਏ.ਜੀ. ਨੂਰਾਨੀ, ਆਰਟੀਕਲ 370: ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਇਤਿਹਾਸ (ਆਕਸਫੋਰਡ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪ੍ਰੈਸ, ਇੰਡੀਆ 2014) 16-17, 48, 49, 50-78, 95, 111-113, 117-120, 217-223; ਵੀ.ਪੀ. ਮੈਨਨ, ਭਾਰਤੀ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਏਕੀਕਰਨ ਦੀ ਕਹਾਣੀ (ਓਰੀਐਂਟ ਲੋਂਗਮੈਨਜ਼ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਲਿਮਟਿਡ 1956) 391; ਦੁਰਗਾਪ੍ਰਸਾਦ (ਸੰਪਾਦਕ), ਕਲਹਾਣਾ ਦੀ ਰਾਜਤਰੰਗੀਨੀ, ਭਾਗ. 2 (1894) 408; ਮੋਨੀਅਰ-ਵਿਲੀਅਮਜ਼, ਮਾਡਰਨ ਇੰਡੀਆ ਐਂਡ ਦਿ ਇੰਡੀਅਨਜ਼ (ਤੀਜੀ ਸੰਸਕਰਨ, ਟ੍ਰਬਨਰ ਐਂਡ ਕੰਪਨੀ 1879) 151; ਏ.ਆਰ. ਨਾਜ਼ਕੀ, ਐਸ.ਐਸ. ਤੋਸ਼ਖਾਨੀ ਅਤੇ ਕੇ. ਵਾਰਿਕਵੂ (ਐਡੀ.), ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਪੰਡਤਾਂ ਦੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਵਿਰਾਸਤ (ਪੈਂਟਾਗਨ ਪ੍ਰੈਸ 2009)2 ਵਿੱਚ 'ਜੜ੍ਹਾਂ ਦੀ ਖੋਜ ਵਿੱਚ'; ਅਨੀਤਾ ਮੇਧੇਕਰ ਅਤੇ ਫਾਰੂਕ ਹੱਕ, ਅਲੈਗਜ਼ੈਂਡਰੂ-ਮਿਰਸੇਆ ਨੇਡੇਲੀਆ ਅਤੇ ਮਾਰੀਲੇਨਾ-ਓਨਾ ਨੇਡੇਲੀਆ ਵਿੱਚ 'ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੁਆਰਾ ਕਸ਼ਮੀਰ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦੇ ਸੈਰ-ਸਪਾਟੇ ਦੇ ਸਥਾਨ ਵਜੋਂ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨਾ, ਸਮਾਜਿਕ ਪਰਿਵਰਤਨ ਅਤੇ ਗਲੋਬਲ ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ ਲਈ

ਮਾਰਕੀਟਿੰਗ ਸ਼ਾਂਤੀ (IGI ਗਲੋਬਲ 2019) 34; ਜਸਟਿਸ ਏ.ਐਸ. ਆਨੰਦ, ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ: ਇਸਦਾ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਟਿੱਪਣੀਆਂ (ਤੀਜਾ ਸੰਸਕਰਣ, ਯੂਨੀਵਰਸਲ ਲਾਅ ਪਬਲਿਸ਼ਿੰਗ ਕੰਪਨੀ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਲਿਮਟਿਡ 1998) 41, 42, 44, 50, 51; ਡੇਵਿਡ ਈ. ਲਾਕਵੁੱਡ, 'ਕਸ਼ਮੀਰ: ਸ਼ੇਖ ਅਬਦੁੱਲਾ ਦੀ ਮੁੜ ਸਥਾਪਨਾ' (1975) 31(6) ਦ ਵਰਲਡ ਟੂਡੇ, 250; ਸੁਰਿੰਦਰ ਮੋਹਨ, 'ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿੱਚ ਲੋਕਤੰਤਰ 1947-2008' 2012 16(3) ਵਿਸ਼ਵ ਮਾਮਲੇ, 112- 113, 104; ਪੀ.ਐਨ.ਕੇ. ਬਾਮਜ਼ਈ, ਕਸ਼ਮੀਰ ਦਾ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਅਤੇ ਸਿਆਸੀ ਇਤਿਹਾਸ: ਆਧੁਨਿਕ ਕਸ਼ਮੀਰ, ਵੋਲ. 3 (ਐਮ.ਡੀ. ਪਬਲੀਕੇਸ਼ਨਜ਼ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਲਿਮਟਿਡ, ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ 1994) 852; ਬਲੈਕਜ਼ ਲਾਅ ਡਿਕਸ਼ਨਰੀ, (VI ਐਡੀਸ਼ਨ, 1990); ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਬਹਿਸ, ਵੋਲ. VII, ਪੰਨਾ 34 ਅਤੇ M. Klinkner ਅਤੇ H. Davis, The Right to the Truth in International Law: Victim's Rights in Human Rights and International Criminal Law; A.Sachs, ਜੀਵਨ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਅਜੀਬ ਅਲਕੀਮੀ, 155 (OUP, 2009) ਅਤੇ 4 RG Tietel, Transitional Justice and Transformation of Constitutionalism in Globalizing Transitional Justice, (OUP, 2014) - ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

<u>ਸੰਜੀਵ ਖੰਨਾ ਦੇ ਫੈਸਲੇ 'ਚ ਜੇ.</u>

ਐੱਸ.ਆਰ. ਬੋਮਈ ਐਂਡ ਅਦਰਜ਼ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਅਤੇ ਹੋਰ। (1994) 3 SCC 1 : [1994] 2 ਐਸਸੀਆਰ 644 ਅਤੇ ਰਾਮੇਸ਼ਵਰ ਪ੍ਰਸਾਦ ਅਤੇ ਹੋਰ (VI) ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਦੀ ਯੂਨੀਅਨ ਅਤੇ ਹੋਰ (2006) 2 SCC 1 : [2006] 1 SCR 562 - ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ.

ਮੂਲ ਰਿੱਟ/ਅਪੀਲੇਟ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ: 2019 ਦੀ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ (ਸਿਵਲ) ਨੰ. 1099।

ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 32 ਦੇ ਤਹਿਤ

ਜਵਾਬ ਵਿੱਚ: ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 370

ਨਾਲ

ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ (ਸੀ) 2015 ਦਾ ਨੰਬਰ 871, 2014 ਦਾ 722, 2017 ਦਾ ਐਸਐਲਪੀ (ਸੀ) ਨੰਬਰ 19618, ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ (ਸੀ) ਨੰਬਰ 1013, 1082, 1068, 1037, 1062, 10114, 1014, 1014, 2019 ਦੇ 1222, 396, 2017 ਦੇ 756, 398, 924, 1092, 2018 ਦੇ 1162, 2019 ਦੇ 1048, 1268 ਅਤੇ 1368।

ਆਰ ਵੈਂਕਟਾਰਮਣੀ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਅਟਾਰਨੀ ਜਨਰਲ, ਤੁਸ਼ਾਰ ਮਹਿਤਾ, ਸਾਲਿਸਟਰ ਜਨਰਲ, ਕੇ ਐਮ ਨਟਰਾਜ, ਵਿਕਰਮਜੀਤ ਬੈਨਰਜੀ, ਏ.ਐਸ.ਜੀ., ਡੀ.ਸੀ. ਰੈਨਾ, ਐਡਵੋਕੇਟ ਜਨਰਲ/ਸ਼੍ਰੀ. ਐਡਵੋਕੇਟ, ਸ਼ੈਲੇਸ਼ ਮਡਿਆਲ, ਏ.ਏ.ਜੀ., ਮੁਜ਼ੱਫਰ. ਐਚ.ਬੇਗ, ਮਿਸ. ਨਿਤਿਆ ਰਾਮਕ੍ਰਿਸ਼ਨਨ, ਗੋਪਾਲ

ਸੰਕਰਨਾਰਾਇਣਨ, ਕਪਿਲ ਸਿੱਬਲ, ਸੀ ਯੂ ਸਿੰਘ, ਸ਼ੇਖਰ ਨਾਫੜੇ, ਪ੍ਰਸ਼ਾਂਤੋ ਚੰਦਰ ਸੇਨ, ਗੋਪਾਲ ਸੁਬਰਾਮਨੀਅਨ, ਡਾ. ਰਾਜੀਵ ਧਵਨ, ਦੁਸ਼ਯੰਤ ਦਵੇ, ਰਵਿੰਦਰ ਕੁਮਾਰ ਰਾਏਜ਼ਾਦਾ, ਰਾਕੇਸ਼ ਦਿਵੇਦੀ, ਡਾ. ਮੇਨਕਾ ਗੁਰੂਸਵਾਮੀ, ਜ਼ਫਰ ਏ. ਸ਼ਾਹ, ਹਰੀਸ਼ ਸਾਲਵੇ, ਵੀ. ਗਿਰੀ, ਮਹੇਸ਼ ਜੇਠਮਲਾਨੀ, ਐਸ ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕੁਮਾਰ, ਬਿਮਲ ਰਾਏ ਜਾਡ, ਵਿਕਰਮ ਸ਼ਰਮਾ, ਪ੍ਰਣਵ ਕੋਹਲੀ, ਦਿਨੇਸ਼ ਦਿਵੇਦੀ, ਕੁ. ਨਿਤਿਆ ਰਾਮਕ੍ਰਿਸ਼ਨਨ, ਪੀ.ਵੀ. ਸੁਰੇਂਦਰਨਾਥ, ਸ੍ਰ. ਐਡਵੋਕੇਟ, ਆਫਤਾਬ ਅਲੀ ਖਾਨ, ਮੁਰਤਜ਼ਾ। ਏ ਖਾਨ, ਮਿਸ. ਸਫੀਨਾ ਬੇਗ, ਐੱਮ. ਜ਼ੈੱਡ. ਚੌਧਰੀ, ਅਲੀ ਸਫੀਰ ਫਾਰੂਕੀ, ਐੱਸ. ਮਨਸੂਰੀ, ਆਕਰਸ਼ ਕਾਮਰਾ, ਐੱਨ. ਸਾਈ ਵਿਨੋਦ, ਪ੍ਰਸੰਨਾ ਐੱਸ., ਮਿਸ. ਮਾਲਵਿਕਾ ਪ੍ਰਸਾਦ, ਸ਼ਾਦਨ ਫਰਾਸਾਤ, ਕੁ. ਰੂਪਾਲੀ ਸੈਮੂਅਲ, ਅਰਚਿਤ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ, ਵਿਭੋਰ ਜੈਨ, ਐਮ.ਵੀ. ਮੁਕੁੰਦਾ, ਕੁ. ਸਵਾਤੀ ਆਰੀਆ, ਯੁਵਰਾਜ ਸਿੰਘ ਰਾਠੌਰ, ਡਾ. ਅਨਿਰੁਧ ਰਾਜਪੂਤ, ਅਨਿਰੁਧ ਸ਼ਰਮਾ, ਸ਼੍ਰੀਧਰ ਪੋਤਰਾਜੂ, ਪੱਟਾਭਿਰਾਮ, ਨਚੀਕੇਤਾ ਜੋਸ਼ੀ, ਪ੍ਰਨੀਤ ਪ੍ਰਣਵ, ਯਸ਼ਰਾਜ ਸਿੰਘ ਬੁੰਦੇਲਾ, ਬਰੁਣ ਕੁਮਾਰ ਸਿਨਹਾ, ਮਿਸ. ਪ੍ਰਤਿਭਾ ਸਿਨਹਾ, ਰਾਕੇਸ਼ ਮੁਦਗਲ, ਪੰਕਜ ਕੁਮਾਰ ਸ਼ੁਕਲਾ, ਨੀਰਜ ਕੁਮਾਰ, ਸਨੇਹ ਵਰਧਨ, ਰਾਮੇਸ਼ਵਰ ਪ੍ਰਸਾਦ ਗੋਇਲ, ਅਨਿਲ ਕੁਮਾਰ ਝਾਅ, ਬਿਨੈ ਕੁਮਾਰ ਦਾਸ, ਵਿਜੇ◌ੇਂਦਰ ਮਿਸ਼ਰਾ, ਕੁ. ਵਾਈ.ਕੇ.ਐਸ. ਚੌਹਾਨ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਵਿਜੇਲਕਸ਼ਮੀ ਝਾਅ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ. ਪ੍ਰਿਅੰਕਾ ਦਾਸ, ਸ. ਜਯੋਤੀ ਪਾਠਕ ਝਾਅ, ਸ. ਨੇਹਾ ਦਾਸ, ਰਵੀ ਸ਼ੰਕਰ ਰਵੀ, ਸੰਜੇ ਕੁਮਾਰ ਲਾਲ ਦਾਸ, ਨਵੀਨ ਝਾਅ, ਐਮ.ਸੀ. ਢੀਂਗਰਾ, ਵਿਕਰਾਂਤ ਯਾਦਵ, ਗੌਰਵ ਢੀਂਗਰਾ, ਅੰਕੁਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਮਨੀਸ਼ ਵਸ਼ਿਸ਼ਟ, ਸਈਅਦ ਇਮਤਿਆਜ਼ ਅਲੀ, ਮਿਸ. ਕਾਮਾਕਸ਼ੀ ਮੇਹਲਵਾਲ, ਅਸ਼ੋਕ ਕੁਮਾਰ, ਮੋਹਨੀਸ਼ ਨਿਰਵਾਨ, ਕੁ. ਅਪਰਨਾ ਸਿੰਘ, ਸ. ਸ਼ਿਵਾਨੀ ਵਿੱਜ, ਸ. ਤਾਨਿਆ ਸ਼੍ਰੀਵਾਸਤਵ, ਸ. ਅਦਿਤੀ ਗੁਪਤਾ, ਸ. ਤ੍ਰਿਸ਼ਾ ਚੰਦਰਨ, ਸ. ਜਾਹਨਵੀ ਦੂਬੇ, ਸ. ਇਸ਼ਿਤਾ ਚੌਧਰੀ, ਸਤਿਆਜੀਤ ਸਰਨਾ, ਸ਼ਰੁਤੰਜੈ ਭਾਰਦਵਾਜ, ਵਿਕਰਮਾਦਿਤਿਆ, ਵਿਸ਼ਾਲ ਸਿਨਹਾ, ਕੁ. ਚਾਰੂ ਅੰਬਵਾਨੀ, ਸੋਇਬ ਕੁਰੈਸ਼ੀ, ਡੀ. ਮਹੇਸ਼ ਬਾਬੂ, ਸ਼ਿਸ਼ੀਰ ਪਿਨਾਕੀ, ਮੁਜ਼ੱਫਰ ਇਕਬਾਲ ਖਾਨ, ਧਨੇਸ਼ਵਰ ਗੁਡਾਪੱਲੀ, ਮਿਸ. ਅਪਰਾਜਿਤਾ ਜਾਮਵਾਲ, ਨਿਜ਼ਾਮ ਪਾਸ਼ਾ, ਰਿਸ਼ਭ ਪਾਰਿਖ, ਦੇਸਮ ਸੁਧਾਕਰ ਰੈੱਡੀ, ਕੁ. ਮੱਲਿਕਾ ਦਾਸ, ਡੀ. ਸਿਵਾ ਰਾਮੀ ਰੈਡੀ, ਕੇ. ਵੈਂਕਟੇਸ਼ਵਰ ਪ੍ਰਸਾਦ, ਮੇਡੀ ਯਾਦਿਆ, ਡਾ. ਸੈਫ ਮਹਿਮੂਦ, ਡੀ. ਅਭਿਨਵ ਰਾਓ, ਮਯੰਕ ਮਿਖਾਇਲ ਮੁਖਰਜੀ, ਅਮਜਿਦ ਮਕਬੂਲ, ਕੁ. ਬਿਦਿਆ ਮੋਹੰਤੀ, ਅਰਜੁਨ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਨ, ਅੰਕੁਰ ਸਿੰਘ, ਪ੍ਰਤੀਕ ਪਟਨਾਇਕ, ਕੌਸਤਵ ਸੋਮ, ਮਿਸ. ਐਸ਼ਵਰਿਆ ਦਾਸ਼, ਡਾ. ਪ੍ਰਸ਼ਾਂਤ ਪ੍ਰਤਾਪ, ਸ. ਫਰਾਹ ਹਾਸ਼ਮੀ, ਸ. ਸੋਮਿਆ ਯਾਦਵ, ਸ. ਸ਼ਰੂਤੀ ਪਰਾਸਾ, ਸ. ਅਕਸ਼ਿਤਾ ਛਾਬੜਾ, ਸ. ਖਿਆਤੀ ਜੈਨ, ਰਣਵੀਰ ਸਿੰਘ, ਗੌਤਮ ਭਾਟੀਆ, ਕੁ. ਮਾਲਵਿਕਾ ਪ੍ਰਸਾਦ, ਸ. ਉਜਵਲਾ ਉੱਪਲੌਰੀ, ਜੈਵਰਧਨ ਸਿੰਘ, ਕੁ. ਹਿਮਾ ਲਾਰੈਂਸ, ਪਵਨ ਭੂਸ਼ਣ, ਲਕਸ਼ੈ ਲਾਰੋਈਆ, ਮਿਸ. ਪ੍ਰਿਥਾ ਸ਼੍ਰੀਕੁਮਾਰ, ਸੁਲਭ ਰੇਵਾੜੀ, ਆਦਿਤਿਆ ਚੈਟਰਜੀ, ਕੁ. ਮਾਨਸੀ ਬਿੰਜਰਾਜਕਾ, ਬਿਨੀਤ ਅਗਰਵਾਲ, ਪੀ.ਵੀ. ਦਿਨੇਸ਼, ਜੈਮਨ ਐਂਡਰਿਊਜ਼, ਮਿਸ. ਅੰਨਾ ਓਮਨ ਏ, ਪ੍ਰਸ਼ਾਂਤ ਭੂਸ਼ਣ, ਮਿਸ. ਆਯੂਸ਼ੀ, ਅਕਸ਼ਤ ਮਾਲਪਾਨੀ, ਮੁਹੰਮਦ. ਇਰਸ਼ਾਦ ਹਨੀਫ, ਸ. ਜੋਤਿਕਾ ਕਾਲੜਾ, ਡਾ. ਚਾਰੂ ਵਲੀ ਖੰਨਾ, ਜੋਯਦੀਪ ਮੁਖਰਜੀ, ਕੁ. ਅੰਵੇਸ਼ਾ ਦੇਬ, ਤ੍ਰਿਪੁਰਾਰੀ ਰੇਅ, ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਬਿਲੋਰੀਆ, ਅਨਿਰੁਧ ਰੇਅ, ਵਿਵੇਕਾਨੰਦ ਸਿੰਘ, ਨਿਤਿਆਨੰਦ ਮੂਰਤੀ ਪੀ, ਸ੍ਰੀਮਤੀ ਭਾਨੂ ਪ੍ਰਭਾ, ਐਨ ਸੁਰੇਸ਼ਾ, ਡਾ. ਨਿਸ਼ਾ ਕਾਂਤ ਓਝਾ, ਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਸੁਰੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਸ਼ਰਮਾ, ਅਤੁਲ ਵਡੇਰਾ, ਕੁ. ਸ਼ਿਲਪਾ ਸਿੰਘ, ਦਲੀਪ ਕੁਮਾਰ ਦੂਬੇ, ਰਾਜੀਵ ਪਾਂਡੇ, ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਆਦਰਸ਼ ਉਪਾਧਿਆਏ, ਸਾਰਥਕ ਰਾਏਜ਼ਾਦਾ, ਪੰਕਜ ਜਮਥਾਨੀ, ਮੁਕੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਵਰਮਾ, ਅਨੰਤ ਸੰਗਲ, ਸ਼ਿਵਮ ਸਿੰਘਾਨੀਆ, ਕੁ. ਦਿਵਿਆ ਰਾਏ, ਪੱਲਵ ਮੋਂਗੀਆ, ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਸ਼ੰਕਰ ਜੈਨ, ਅਸ਼ਵਨੀ ਕੁਮਾਰ ਉਪਾਧਿਆਏ, ਅਸ਼ਵਨੀ ਕੁਮਾਰ ਦੂਬੇ, ਚੰਦਰ ਸ਼ੇਖਰ, ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ ਪਾਠਕ, ਏਕਲਵਯ ਦਿਵੇਦੀ, ਉਤਕਰਸ਼ ਪ੍ਰਤਾਪ, ਲਵਕੇਸ਼ ਭਾਂਭਾਨੀ, ਹਰਸ਼ਵਰਧਨ ਠਾਕੁਰ, ਵਿਦੂਰ ਦਿਵੇਦੀ, ਅਕਾਸ਼ਦੀਪ ਕੁਮਾਰ ਸਮੁਦਰੀ, ਬੀ.ਏ. , ਸਾਕਿਬ ਸਿੱਦੀਕੀ , ਮਹਿਮੂਦ ਉਮਰ ਫਾਰੂਕੀ , ਸ਼ਾਹਬਾਜ਼ ਜਮੀਲ , ਅਲੀ ਮੁਜ਼ੱਫਰ , ਮਿ. ਸਾਰਿਕਾ ਵਰਮਾ, ਕੌਸਰ ਰਜ਼ਾ ਫਰੀਦੀ, ਧਰਮਿੰਦਰ ਕੁਮਾਰ ਸਿਨਹਾ, ਜੇ.ਐਨ.ਸ਼ਾਹੀਨ, ਐਮ.ਏ.ਰੌਂਗਾ, ਬਸ਼ੀਰ ਸਾਦਿਕ, ਓਂਕਾਰ ਪ੍ਰਸਾਦ, ਸੁਨੀਲ

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸ਼ਰਮਾ, ਅਜੈ ਅਮਿਤਰਾਜ, ਡਾ. ਰਿਤੂ ਭਾਰਦਵਾਜ, ਰਾਜੂ ਸੋਨਕਰ, ਕੁ. ਬੇਬੀ ਬੋਨੀਆ, ਅਭਿਮਾਨੂ ਸ੍ਰੇਸ਼ਠ, ਕਨੂੰ ਅਗਰਵਾਲ, ਰਜਤ ਨਾਇਰ, ਅੰਕੁਰ ਤਲਵਾਰ, ਕੁ. ਸ਼ਰਧਾ ਦੇਸ਼ਮੁਖ, ਮਾਧਵ ਸਿੰਹਾਲ, ਆਨੰਦ ਵੈਂਕਟਾਰਮਣੀ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ। ਵਿਜੇਲਕਸ਼ਮੀ ਵੈਂਕਟਾਰਮਣੀ, ਵਿਨਾਇਕ ਮੇਹਰੋਤਰਾ, ਕੁ. ਮਾਨਸੀ ਸੂਦ, ਚਿਤਵਨ ਸਿੰਘਲ, ਕੁ. ਸੋਨਾਲੀ ਜੈਨ, ਅਭਿਸ਼ੇਕ ਕੁਮਾਰ ਪਾਂਡੇ, ਰਮਨ ਯਾਦਵ, ਕਾਰਤੀਕੇਅ ਅਗਰਵਾਲ, ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ, ਗੌਰੰਗ ਭੂਸ਼ਣ, ਅਮਨ ਮਹਿਤਾ, ਅਰਵਿੰਦ ਕੁਮਾਰ ਸ਼ਰਮਾ, ਸੰਜੇ ਕੁਮਾਰ ਤਿਆਗੀ, ਅਜੀਤ ਯਾਦਵ, ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਸਾਰਥਕ ਰਾਏਜ਼ਾਦਾ, ਅਲਭਿਆ ਧਮੀਜਾ, ਮਿਥੁਨ ਸ਼ਸ਼ਾਂਕ, ਸੁਦੀਪਤੋ ਮਿਸਰ। ਦਿਵਿਆ ਰਾਏ, ਰਾਹੁਲ ਜੀ. ਤਨਵਾਨੀ, ਅਨੰਤ ਨਾਰਾਇਣ ਐਮ.ਜੀ., ਮਨਨ ਸੰਘਾਈ, ਮਿਸ. ਸੁਵੇਨੀ ਭਗਤ, ਹਰਸ਼ਦ ਸੁੰਦਰ, ਕੁ. ਵਿਸ਼ਵਾ ਰਾਓ, ਰਾਹੁਲ ਨਾਰੰਗ, ਪ੍ਰਸ਼ਾਂਤ ਸਿੰਘ, ਵੀ.ਸੀ. ਸ਼ੁਕਲਾ, ਸ਼ੁਬੇਂਦੂ ਆਨੰਦ, ਆਯੁਸ਼ ਆਨੰਦ, ਰਿਤਵਿਕ ਬਨੋਟ, ਅਨੰਤ ਸੰਗਲ, ਦੀਪਕ ਗੋਇਲ, ਕੁ. ਰਾਓ ਵਿਸ਼ਵਜਾ, ਅਨੰਤ ਨਰਾਇਣ, ਵਿਪਨ ਕੁਮਾਰ ਸੈਕਸਨਾ, ਚਮਨ ਰਾਣਾ, ਕੁ. ਅਲਕਾ ਗੋਇਲ, ਸ. ਉਰਵਸ਼ੀ ਸ਼ਰਮਾ, ਕੁਮਾਰ ਕਾਰਤੀਕੇ, ਮੁਕੇਸ਼ ਵਰਮਾ, ਵਿਪਨ ਕੁਮਾਰ, ਵਿਭੂ ਸ਼ੰਕਰ ਮਿਸ਼ਰਾ, ਕੁ. ਸਮਤਾ ਪੁਸ਼ਕਰਨ ਮਿਸ਼ਰਾ, ਮਣੀ ਸ਼ੰਕਰ ਮਿਸ਼ਰਾ, ਕਮਲ ਕੁਮਾਰ ਪਾਂਡੇ, ਜਤਿੰਦਰ ਭਾਰਤੀ, ਕੁ. ਬੇਬੀ ਦੇਵੀ ਬੋਨੀਆ, ਅਨਿਲ ਕੌਸ਼ਿਕ, ਰਵੀ ਸ਼ਰਮਾ, ਕੁ. ਮੁਗਧਾ ਪਾਂਡੇ, ਅਜੈ ਅਵਸਥੀ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ. ਅਦਿਤੀ ਤ੍ਰਿਪਾਠੀ, ਸ. ਕਨਿਕਾ ਸਿੰਘਲ, ਹਿਮਾਦਰੀ ਹਕਸਰ, ਸੰਤੋਸ਼ ਕੁਮਾਰ, ਸਯੁਜ ਮੋਹਨਦਾਸ ਐਮ., ਭਾਸਕਰ ਗੌਤਮ, ਵਿਸ਼ਾਲ ਅਰੁਣ, ਕੁ. ਸੇਰੇਨਾ ਜੇਠਮਲਾਨੀ, ਯਸ਼ਰਾਜ ਸਿੰਘ ਬੁੰਦੇਲਾ, ਅਮਿਤ ਸ਼ਰਮਾ, ਰਾਜਨ ਕੁਮਾਰ ਚੌਰਸੀਆ, ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਕਾਂਤ, ਰਾਜੀਵ ਰੰਜਨ, ਪਵਨ ਕੁਮਾਰ, ਅਵੀਰਲ ਸਕਸੈਨਾ, ਕੁ. ਕਵਿਤਾ ਕੇ ਟੀ, ਅਸ਼ਵਿਨ ਕੇ, ਗੋਪਾਲ ਝਾਅ, ਤਾਡੀਮੱਲਾ ਭਾਸਕਰ ਗੌਥਮ, ਸਿਧਾਰਥ ਸਿਨਹਾ, ਰਾਜੇਸ਼ ਕੇ ਸਿੰਘ, ਸ਼ਿਆਮਲ ਕੁਮਾਰ, ਬਿਟੂ ਕੁਮਾਰ ਸਿੰਘ, ਸੁਨੀਲ ਕੁਮਾਰ ਤੋਮਰ, ਅਜੈ ਕੁਮਾਰ ਪਾਂਡੇ, ਸੰਦੀਪ ਸਿੰਘ, ਡਾ. ਬ੍ਰਿਜ ਭੂਸ਼ਣ ਕੇ. ਜੌਹਰੀ, ਕੁ. ਰਿਧੀ ਜਾਦ, ਓ.ਪੀ. ਸਿੰਘ, ਸੁਰੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਭਾਨ, ਕੁਮਾਰ ਜੀ ਭੱਟ, ਏ.ਕੇ ਕੌਲ, ਐਨ.ਬੀ.ਵਿਸ਼ੇਨ, ਹਰਸ਼ ਮਹਾਨ, ਦੀਪਕ ਜੋਤੀ ਘਿਲਦਿਆਲ, ਕੁ. ਪੂਰਨਿਮਾ ਜੌਹਰੀ, ਸ. ਅਰਚਨਾ ਪਾਠਕ ਦਵੇ, ਕੁ. ਅਦਿਤੀ ਤ੍ਰਿਪਾਠੀ, ਸ. ਸਿੰਦੂਰਾ ਵੀ.ਐਨ.ਐਲ., ਕੁਮਾਰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਂਤ, ਪਰਮੋਦ ਕੁਮਾਰ ਵਿਸ਼ਨੋਈ, ਅਵਨੀਸ਼ ਦਵੇ, ਵੈਭਵ ਦਿਵੇਦੀ, ਕੁ. ਰੀਆ ਸੇਠੀ, ਆਧਾਰ ਸਾਹਾ, ਵੀ.ਕੇ. ਬੀਜੂ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਰੀਆ ਸੱਚੇ, ਚੇਤੰਨਿਆ ਸਿੰਘ, ਅਭੈ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ, ਅਨਿਰੁਧ ਪੁਰਸ਼ੋਤਮ, ਸ਼ਾਜੀ ਜਾਰਜ, ਮਯੰਕ ਪਾਂਡੇ, ਕੁ. ਸ਼ਲਾਕਾ ਸ੍ਰੀਵਾਸਤਵ, ਡਾ. ਰਣਜੀਤ ਭਾਰਤੀ, ਡਾ. ਵਿਵੇਕ ਸ਼ਰਮਾ, ਸ. ਰੁਬੀਨਾ ਜਾਵੇਦ, ਸ. ਵਿਜੇ ਲਕਸ਼ਮੀ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ. ਦੀਪਾ ਜੋਸਫ, ਵਿਨੀਤ ਕੁਮਾਰ ਸਿੰਘ, ਸਾਹਿਲ ਤਗੋਤਰਾ, ਪ੍ਰੇਮ ਸਦੋਤਰਾ, ਕੁ. ਅਭਿਵਿਅਕਤੀ ਬੈਨਰਜੀ, ਪਸ਼ੁਪਤੀ ਨਾਥ ਰਾਜ਼ਦਾਨ, ਪਾਰਥ ਅਵਸਥੀ, ਕੁ. ਮੈਤ੍ਰੇਈ ਜਗਤ ਜੋਸ਼ੀ, ਅਸਤਿਕ ਗੁਪਤਾ, ਅਕਸ਼ੈ ਕੁਮਾਰ, ਵੈਭਵ ਸੱਭਰਵਾਲ, ਕੁ. ਆਕਾਂਕਸ਼ਾ ਤੋਮਰ, ਰਿਤਿਕ ਸ਼ਰਮਾ, ਏਕਲਵਿਆ ਦਿਵੇਦੀ, ਅਸ਼ਵਨੀ ਕੁਮਾਰ ਦੂਬੇ, ਰਾਜੇਸ਼ ਭੂਸ਼ਣ, ਨਿਤਿਨ ਸਾਂਗਰਾ, ਕੁ. ਸ਼ਵੇਤਾ ਸਿੰਘ ਪਰਿਹਾਰ, ਡਾ. ਚਾਰੂ ਮਾਥੁਰ, ਸਿਧਾਰਥ ਪ੍ਰਵੀਨ ਅਚਾਰੀਆ, ਉੱਜਵਲ ਮਿਸ਼ਰਾ, ਕੁ. ਅਨੀਸ਼ਾ ਅਗਰਵਾਲ, ਰਵੀਕਾਂਤ ਪੁਰੋਹਿਤ, ਧਰਮਿੰਦਰ ਕੁਮਾਰ ਸਿਨਹਾ, ਓਂਕਾਰ ਪ੍ਰਸਾਦ, ਸੁਨੀਲ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸ਼ਰਮਾ, ਅਜੇ ਅਮਿਤਰਾਜ, ਡਾ. ਰਿਤੂ ਭਾਰਦਵਾਜ, ਰਾਜੂ ਸੋਨਕਰ, ਜੇ.ਐਨ. ਸ਼ਾਹੀਨ, ਐਮ.ਏ. ਰੌਂਗਾ, ਬਸ਼ੀਰ ਸਾਦਿਕ, ਕੇ.ਕੇ.ਮੋਹਨ, ਪ੍ਰਤੀਕ ਦਿਵੇਦੀ, ਨਿਸ਼ਾਂਤ ਸਿੰਘ, ਪ੍ਰਸੰਨਾ ਐਸ., ਮਿਸ. ਮਾਲਵਿਕਾ ਪ੍ਰਸਾਦ, ਅਰਚਿਤ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ, ਵਿਭੋਰ ਜੈਨ, ਕੁ. ਰੂਪਾਲੀ ਸੈਮੂਅਲ, ਸਈਅਦ ਇਕਬਾਲ ਤਾਹਿਰ, ਕੁ. ਸਵਾਤੀ ਆਰੀਆ, ਯੁਵਰਾਜ ਸਿੰਘ ਰਾਠੌਰ, ਸ਼ੌਨਕ ਦੱਤਾ, ਉਤਕਰਸ਼ ਪ੍ਰਤਾਪ, ਲਵਕੇਸ਼ ਭਾਂਭਾਨੀ, ਹਰਸ਼ਵਰਧਨ ਠਾਕੁਰ, ਯਸ਼ ਤਿਵਾੜੀ, ਸ਼ਕਤੀ ਕਾਂਤਾ ਪਟਨਾਇਕ, ਕੁ. ਵਾਰੀਸ਼ਾ ਫਰਾਸਾਤ, ਸ਼ਾਦਨ ਫਰਾਸਾਤ, ਹਰਸ਼ਿਤ ਆਨੰਦ, ਅਮਨ ਨਕਵੀ, ਪ੍ਰਸਾਨਾ ਐਸ, ਮਿਸ. ਰਿਸ਼ਿਕਾ ਜੈਨ, ਸ. ਨਤਾਸ਼ਾ ਮਹੇਸ਼ਵਰੀ, ਕੁ. ਮ੍ਰਿਗਾਂਕਾ ਕੁਕਰੇਜਾ, ਸਤਿਆਜੀਤ ਕੁਮਾਰ, ਕੁ. ਤਰੁਣਾ ਅਰਧੇਂਦੁਮੌਲੀ ਪ੍ਰਸਾਦ, ਕੁ. ਅਦੀਬਾ ਮੁਜਾਹਿਦ, ਸ਼ੈਲੇਸ਼ ਮਡਿਆਲ, ਮੁਸਤਫਾ ਸਜਾਦ, ਸਿਧਾਰਥ ਠਾਕੁਰ, ਮਹੇਸ਼ ਠਾਕੁਰ, ਕੁ. ਕੀਰਤੀ ਜਯਾ, ਰਣਵਿਜੇ ਸਿੰਘ ਚੰਦੇਲ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ. ਗੀਤਾਂਜਲੀ ਬੇਦੀ, ਸ਼ਿਵਮ ਸ਼ਰਮਾ, ਕੁ. ਅਨੁਸ਼ਾ ਆਰ., ਮਿਸ.

ਸੰਜੀਵਨੀ ਅਗਰਵਾਲ, ਸ. ਜੋਤੀ ਅਗਰਵਾਲ, ਪ੍ਰਦੀਪ ਸ਼ੇਖਾਵਤ, ਕੁ. ਫਿਲਜ਼ਾ ਮੁਨਿਸ, ਨਿਨਾਦ ਡੋਗਰਾ, ਅਸ਼ੋਕ ਮਾਥੁਰ, ਅਨੁਪਮ ਰੈਨਾ, ਸੁਨੰਦੋ ਰਾਹਾ, ਨਿਸ਼ਾਂਤ ਕੁਮਾਰ, ਓਸ਼ੀਨ ਭੱਟ, ਅਭਿਮਨਿਊ ਤਿਵਾੜੀ, ਅਪੂਰਵ ਸ਼ੁਕਲਾ, ਬੀ ਕੇ ਸਤੀਜਾ, ਪ੍ਰਸ਼ਾਂਤ ਰਾਵਤ, ਪੀ ਐੱਸ ਸੁਧੀਰ, ਰਿਸ਼ੀ ਮਹੇਸ਼ਵਰੀ, ਭਰਤ ਸੂਦ, ਮਿ. ਐਨੀ ਮੈਥਿਊ, ਮਿਸ. ਮਿਰਾਂਡਾ ਸੋਲਮਨ, ਕੇ.ਵੀ. ਮੁਥੂ ਕੁਮਾਰ, ਤਲਹਾ ਅਬਦੁਲ ਰਹਿਮਾਨ, ਮਿਸ. ਮੰਜੂ ਜੇਟਲੀ, ਓਮਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅਜੀਤਸਿੰਘ ਪਰਿਹਾਰ, ਸੱਤਿਆ ਮਿੱਤਰਾ, ਚਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਚੰਦਰਪਾਲ, ਅਨਿਲ ਕੁਮਾਰ, ਮਨੋਜ ਕੇ ਮਿਸ਼ਰਾ, ਕੁ. ਰਾਜਸ਼੍ਰੀ ਰਾਏ, ਵਿਨੈ ਰਾਏ, ਜੇ.ਕੇ. ਮਿਸ਼ਰਾ, ਅਮਰੇਂਦਰ ਕੁਮਾਰ ਸਿੰਘ, ਉਮੇਸ਼ ਦੂਬੇ, ਵੈਭਵ ਤਿਵਾੜੀ, ਪਿਊਸ਼ ਸਿੰਘ, ਵਿਸ਼ਾਲ, ਕੁ. ਮਧੁਲਿਕਾ, ਹਰਵਿੰਦਰ ਚੌਧਰੀ, ਜੀ. ਸਿਵਾਬਲਾਮੁਰੂਗਨ, ਵਸੰਤ ਕੁਮਾਰ ਏ, ਸੰਚਿਤ ਵਸ਼ਿਸ਼ਟ, ਮਿਸ. ਨਿਧੀ ਵਸ਼ਿਸ਼ਟ, ਪੁਰਨੇਂਦੂ ਬਾਜਪਾਈ, ਮੁਦਿਤ ਚੌਧਰੀ, ਹਿਮਾਂਸ਼ੂ ਨਾਗਰਵਾਲ, ਗੌਰਵ ਕੁਮਾਰ, ਰੋਹਿਤ ਨਾਗਰ, ਦੀਪਕ ਚੌਹਾਨ, ਕੁ. ਅੰਕਿਤਾ ਗੌਥਮ, ਅਭਿਨਵ ਉਪਾਧਿਆਏ, ਵਿਕਰਮ ਕੁਮਾਰ ਸਿੰਘ, ਕੁ. ਸਤਮਿਤਾ ਘੋਸ਼, ਰਾਘਵ ਸੱਭਰਵਾਲ, ਕੁ. ਤਨਵੀ ਦੂਬੇ, ਅਨੁਕ੍ਰਿਤ ਗੁਪਤਾ, ਸੰਜੇ ਕੁਮਾਰ ਦੂਬੇ, ਵਰੁਣ ਬਾਈਰੇਡੀ, ਮੇਕਾਲਾ ਗਣੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਰੈਡੀ, ਰਿਜੂ ਰਾਜ ਸਿੰਘ ਜਾਮਵਾਲ, ਕੁ. ਮਧੁਸਮਿਤਾ ਬੋਰਾ, ਸ. ਰੇਸਮਿਤਾ ਆਰ ਚੰਦਰਨ, ਸੁਭਾਸ਼ ਚੰਦਰਨ ਕੇ.ਆਰ., ਮੁਕੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਪਾਂਡੇ, ਵਿਪਨ ਕੁਮਾਰ ਮਿਸ਼ਰਾ, ਸਾਵਨ ਕੁਮਾਰ ਸ਼ੁਕਲਾ, ਕੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕੁਮਾਰ, ਸੋਇਬ ਕੁਰੈਸ਼ੀ, ਕੁ. ਦਿਸ਼ਾ ਸਿੰਘ, ਸ਼ਿਵੇਂਦੂ ਗੌੜ, ਸ. ਨਿਧੀ ਸ਼ਰਮਾ, ਮੋਹਿਤ, ਆਰ.ਕੇ.ਕਸ਼ਯਪ, ਸੁਮਿਤ ਆਰ.ਸ਼ਰਮਾ, ਇਰਸ਼ਾਦ ਅਹਿਮਦ, ਮੋਹਿਤ ਚੌਧਰੀ, ਐਡਵ. ਦਿਖਾਈ ਦੇਣ ਵਾਲੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਲਈ.

ਪਟੀਸ਼ਨਰ-ਵਿਅਕਤੀਗਤ
ਬਿਨੈਕਾਰ-ਵਿਅਕਤੀਗਤ
ਦਖਲ ਦੇਣ ਵਾਲਾ-ਵਿਅਕਤੀਗਤ।

ਵੱਲੋਂ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾਇਆ ਗਿਆ

ਡਾ. ਧਨੰਜਯਾ ਵਾਈ ਚੰਦਰਚੂੜ, ਸੀ.ਜੇ.ਆਈ

<u>ਵਿਸ਼ਾ - ਸੂਚੀ*</u>

A. ਪਿਛੋਕੜ..... 8
B. ਹਵਾਲਾ 14
C. ਪ੍ਰਸਤੁਤੀਆਂ 17
i. ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਅਰਜ਼ੀਆਂ.....18
ii. ਭਾਰਤੀ ਸੰਘ ਦੀਆਂ ਬੇਨਤੀਆਂ 45
D. ਮੁੱਦੇ..... 59
E. ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ..... 61

i. ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਦੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ....61

a ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਦਾ ਅਰਥ 62

ਬੀ. ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਸੰਘ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ.....66

c. ਨਾ ਤਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੈਟਅਪ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਹੋਰ ਕਾਰਕ ਇਹ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਨੇ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਦਾ ਤੱਤ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ ਹੈ.....94
ii. ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 356 ਅਤੇ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 92 ਦੇ ਤਹਿਤ ਜਾਰੀ ਘੋਸ਼ਣਾਵਾਂ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵੈਧਤਾ.....112

iii. ਧਾਰਾ 356 ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਜਾਂ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ 'ਤੇ ਸੀਮਾਵਾਂ ..... ।।੧੧੫॥

a ਧਾਰਾ 356 ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਘੋਸ਼ਣਾ 116

ਬੀ. ਐਸਆਰ ਬੋਮਈ ਦੇ ਬਾਅਦ ਧਾਰਾ 356 ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨਾ.....120

c. ਘੋਸ਼ਣਾ ਦੇ ਬਾਅਦ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੀ ਵੈਧਤਾ 'ਤੇ ਐਸ.ਆਰ. ਬੋਮਈ.....127
d. ਭਾਗ XVIII ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ.....134
I. ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਰੱਖੀ ਗਈ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਤੁਲਨਾ
ਧਾਰਾ 352 ਅਤੇ 356 ਦੇ ਤਹਿਤ 135
II. ਧਾਰਾ 356 ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ 139
III. 'ਅਟੱਲਤਾ' ਦੀ ਦਲੀਲ: ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਲੇਖ
357(2) ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕੁਮਾਰ ਸਿੰਘ.....145
IV. ਵਿਧਾਨਕ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਚਕਾਰ ਅੰਤਰ
ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਕੰਮ 152
ਈ. ਧਾਰਾ 356 ਦੇ ਤਹਿਤ ਕੀਤੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨ ਲਈ ਮਿਆਰ
ਘੋਸ਼ਣਾ ਪੱਤਰ ਜਾਰੀ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ.....160
iv. ਆਰਟੀਕਲ 370: ਇੱਕ ਅਸਥਾਈ ਵਿਵਸਥਾ?.....160
a ਧਾਰਾ 370 ਦਾ ਇਤਿਹਾਸਕ ਸੰਦਰਭ 160
I. ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦਾ ਰਲੇਵਾਂ.....161
II. ਭਾਰਤੀ ਰਾਜਾਂ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਏਕੀਕਰਨ.....176
a) ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰੂਨੀ ਸੰਵਿਧਾਨ 176
b) ਭਾਰਤੀ ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ
ਸੰਵਿਧਾਨ..... 183
III. 'ਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਬਹਿਸ
ਧਾਰਾ 370..... 187
IV. ਅਨੁਮਾਨ..... 194
ਬੀ. ਅਨੁਛੇਦ 370 ਵਿੱਚ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦਾ ਘੇਰਾ.....198
I. ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ XXI ਅਤੇ ਹਾਸ਼ੀਏ ਵਿੱਚ ਪਲੇਸਮੈਂਟ
ਧਾਰਾ 370 ਲਈ ਨੋਟ 198

II. ਧਾਰਾ 370 ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ 214
III. ਅਨੁਮਾਨ..... 224
v. ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਭੰਗ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ
ਧਾਰਾ ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਦਾਇਰੇ 'ਤੇ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ
370(3) 226
a ਸੰਪਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲਾ.....228
ਬੀ. ਅਧੀਨ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਸੀਮਤ ਸ਼ਕਤੀ
ਧਾਰਾ 370..... 233
I. ਧਾਰਾ 370(1) ਅਤੇ 370(2) ਦੀ ਬਣਤਰ.....234
II. ਧਾਰਾ 370(3) ਦਾ ਢਾਂਚਾ.....241
c. ਅਨੁਮਾਨ..... 242
vi. CO 272 ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ..... 251
a ਆਰਟੀਕਲ 370(1)(d).....251 ਰਾਹੀਂ ਧਾਰਾ 370 ਦੀ ਸੋਧ
I. ਜੰਮੂ ਰਾਜ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਅਰਜ਼ੀ
ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ 251
II. CO 272 ਦਾ ਪੈਰਾ 2..... ॥੨੫੬॥
III. ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦਾ ਪਦਾਰਥ ਜਾਂ ਪ੍ਰਭਾਵ ਵਧੇਰੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ
ਇਸ ਦੇ ਰੂਪ ਨਾਲੋਂ..... 258
IV. ਧਾਰਾ 367 ਦੀ ਸੋਧ ਦੀ ਵੈਧਤਾ 265
V. ਪਿਛਲੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਆਦੇਸ਼ ਜੋ ਆਰਟੀਕਲ ਨੂੰ ਸੋਧਦੇ ਹਨ
367..... 278
ਬੀ. ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿੱਚ ਪੂਰੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ
ਅਨੁਛੇਦ 370(1)(ਡੀ) ਦੇ ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੁਆਰਾ.....288
c. ਦੇ ਤਹਿਤ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ
ਅਨੁਛੇਦ 370(1)(d) ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ 290
vii. CO 273 ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ..... 295
viii. ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਸਥਿਤੀ 318
ix. ਪੁਨਰਗਠਨ ਐਕਟ ਨੂੰ ਸਾਰਥਿਕ 'ਤੇ ਚੁਣੌਤੀ
ਆਧਾਰ 321
a ਰਾਜਾਂ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਇਤਿਹਾਸ ਅਤੇ
ਧਾਰਾ 3 ਦੀ ਹੋਂਦ ਦਾ ਕਾਰਨ 323
ਬੀ. ਅਨੁਛੇਦ 3 ਦੇ ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਰੂਪ ਰੇਖਾ 326
I. ਸੰਘਵਾਦ, ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਲੋਕਤੰਤਰ, ਅਤੇ
ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ……326
II. ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਕਾਰਨ.....330
III. ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਯਾਤਰਾ: 1956 ਤੋਂ 2023.....335
IV. ਆਰਟੀਕਲ 3 ਦਾ ਦਾਇਰਾ 337

x. ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਸੰਬੰਧੀ ਪੁਨਰਗਠਨ ਐਕਟ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ
ਆਧਾਰ 343
a ਪਹਿਲੀ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਤਹਿਤ ਸੰਸਦ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ
ਆਰਟੀਕਲ 3..... 343
ਬੀ. ਅਨੁਛੇਦ 3 ਦੇ ਦੂਜੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੀ ਮੁਅੱਤਲੀ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਲਾਗੂ ਹੋਵੇ
ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਨੂੰ 347
F. ਸਿੱਟਾ 348

1. ਜ਼ੁਬਾਨੀ ਦਲੀਲਾਂ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੇਰੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਹਿਯੋਗੀਆਂ - ਜਸਟਿਸ ਸੰਜੇ ਕਿਸ਼ਨ ਕੌਲ, ਜਸਟਿਸ ਸੰਜੀਵ ਖੰਨਾ, ਜਸਟਿਸ ਭੂਸ਼ਣ ਆਰ ਗਵਈ ਅਤੇ ਜਸਟਿਸ ਸੂਰਿਆ ਕਾਂਤ - ਦੇ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਦੁਆਰਾ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਭਰਪੂਰ ਹੈ। ਨਿਰਣੇ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਇਨਪੁਟਸ ਨੇ ਵਿਚਾਰ ਦੇ ਸੰਸਲੇਸ਼ਣ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕੀਤੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਸਰਬਸੰਮਤੀ ਨਾਲ ਨਤੀਜਾ ਨਿਕਲਿਆ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਦਲੀਲਾਂ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਅਤੇ ਜੂਨੀਅਰ ਵਕੀਲ ਦੀ ਇੱਕ ਯੋਗ ਟੀਮ ਦੁਆਰਾ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਲਿਖਤੀ ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਸੀਨੀਅਰ ਵਕੀਲ ਦੀ ਸਕਾਲਰਸ਼ਿਪ ਲਈ ਆਪਣੀ ਡੂੰਘੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਨੂੰ ਰਿਕਾਰਡ ਕਰਦੇ ਹਾਂ।

A*. ਪਿਛੋਕੜ

2. ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 370 ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਦੇ ਸ਼ਾਸਨ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੇ ਧਾਰਾ 356(1)(ਬੀ) ਦੇ ਤਹਿਤ ਇੱਕ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਦੌਰਾਨ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਆਦੇਸ਼ 272 ਅਤੇ 273 ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ। ਇਹ ਹੁਕਮ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸਮੁੱਚੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 370 ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਸਮਕਾਲੀ, ਸੰਸਦ ਨੇ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਪੁਨਰਗਠਨ ਐਕਟ 20191 ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਨੇ ਰਾਜ ਨੂੰ ਦੋ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡ ਦਿੱਤਾ। ਪਟੀਸ਼ਨਰਾਂ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕਤਾ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

3. ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ 2015 ਵਿੱਚ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਨਾਲ ਪੀਪਲਜ਼ ਡੈਮੋਕਰੇਟਿਕ ਪਾਰਟੀ 2 ਦੇ ਗਠਜੋੜ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਈ ਗਈ ਸੀ। ਰਾਜ ਦੀ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਮਹਿਬੂਬਾ ਮੁਫਤੀ, ਜੋ ਪੀਡੀਪੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸੀ, ਨੇ 19 ਜੂਨ 2018 ਨੂੰ ਅਸਤੀਫਾ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਸਮਰਥਨ ਵਾਪਸ ਲੈ ਲਿਆ ਹੈ। ਅਗਲੇ ਦਿਨ, ਰਾਜਪਾਲ ਨੇ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 92 ਦੇ ਤਹਿਤ ਇੱਕ ਘੋਸ਼ਣਾ ਪੱਤਰ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ, ਜੋ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਦੇ ਅਸਫਲ ਹੋਣ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਕਾਰਜਾਂ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸੌਂਪਦਾ ਹੈ। ਰਾਜ. ਧਾਰਾ 92 ਅਧੀਨ ਘੋਸ਼ਣਾ ਲਈ ਧਾਰਾ (5) ਅਧੀਨ ਭਾਰਤ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਧਾਰਾ 92 ਦੀ ਧਾਰਾ (3) ਦੇ ਤਹਿਤ, ਘੋਸ਼ਣਾ ਛੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਬਾਅਦ ਮੌਜੂਦ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਰਾਜਪਾਲ ਸ਼ਾਸਨ ਦਾ ਐਲਾਨ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। 21 ਨਵੰਬਰ 2018 ਨੂੰ, ਰਾਜਪਾਲ ਨੇ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 53 (2) ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਭੰਗ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

4. 28 ਨਵੰਬਰ 2018 ਨੂੰ, ਰਾਜਪਾਲ ਨੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਇੱਕ ਰਿਪੋਰਟ ਸੌਂਪੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 356 ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਧਾਰਾ 92(3) ਦੇ ਤਹਿਤ ਘੋਸ਼ਣਾ ਪੱਤਰ

ਜਾਰੀ ਹੋਣ ਤੋਂ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਹੋ ਗਏ ਸਨ। 19 ਦਸੰਬਰ 2018 ਨੂੰ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੇ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਰਾਜਪਾਲ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਅਤੇ ਹੋਰ ਜਾਣਕਾਰੀ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ 'ਤੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਸ਼ਾਸਨ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਧਾਰਾ 356 ਦੇ ਤਹਿਤ ਇੱਕ ਘੋਸ਼ਣਾ ਪੱਤਰ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ। ਘੋਸ਼ਣਾ, ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ, ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਘੋਸ਼ਣਾਵਾਂ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ:

> a ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕਾਰਜ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਤੇ ਰਾਜ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਧੀਨ ਉਸ ਰਾਜ ਦੇ ਰਾਜਪਾਲ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯਤ ਜਾਂ ਵਰਤੋਂ ਯੋਗ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਮੰਨੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ;
>
> ਬੀ. ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ ਉਸ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋਣਗੀਆਂ; ਅਤੇ
>
> c. ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 3 ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਉਪਬੰਧ ਨੂੰ ਮੁਅੱਤਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

5. ਘੋਸ਼ਣਾ ਪੱਤਰ ਨੂੰ ਲੋਕ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ 28 ਦਸੰਬਰ 2018 ਨੂੰ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ 3 ਜਨਵਰੀ 2019 ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਉਸੇ ਦਿਨ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਹੁਕਮ ਜਾਰੀ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ ਕਿ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕਾਰਜ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਉਪਰੋਕਤ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਅਭਿਆਸ ਯੋਗ ਰਾਜਪਾਲ ਵੀ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ, ਨਿਰਦੇਸ਼ਨ ਅਤੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਦੇ ਅਧੀਨ ਰਾਜਪਾਲ ਦੁਆਰਾ ਅਭਿਆਸ ਯੋਗ ਹੋਵੇਗਾ।

6. ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਵਿਸਤਾਰ ਨੂੰ ਲੋਕ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ 28 ਜੂਨ 2019 ਨੂੰ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ 1 ਜੁਲਾਈ 2019 ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਸ਼ਾਸਨ ਨੂੰ 3 ਜੁਲਾਈ 2019 ਨੂੰ ਵਧਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਧਾਰਾ 356(4) ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਸ਼ਾਸਨ ਦੀ ਮਿਆਦ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਲਈ ਇਸਦੀ ਅਰਜ਼ੀ 3 ਜੁਲਾਈ 2019 ਨੂੰ ਰਾਜ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਦੂਜੇ ਮਤਿਆਂ ਦੇ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਬਾਅਦ ਸੀ।

7. 5 ਅਗਸਤ 2019 ਨੂੰ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੇ CO 272, ਸੰਵਿਧਾਨ (ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ) ਆਰਡਰ 2019 ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ। CO ਦੁਆਰਾ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੇ ਧਾਰਾ 370(1) ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ:

> a ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਪਿਛਲੇ ਸਾਰੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਲੈ ਕੇ, ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਚੋਣਵੇਂ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ 'ਤੇ ਜਾਂ ਤਾਂ ਸੋਧਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਜਾਂ ਬਿਨਾਂ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ; ਅਤੇ
>
> ਬੀ. ਆਰਟੀਕਲ 367(4) ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸੋਧ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 370(3) ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਵਿੱਚ "ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ" ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ "ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ" ਵਿੱਚ ਬਦਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ।

8. 5 ਅਗਸਤ 2019 ਨੂੰ, ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਨੇ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਪਣੀ ਸਮਰੱਥਾ ਅਨੁਸਾਰ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਭਿਆਸ ਕੀਤੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਧਾਰਾ 356 ਅਧੀਨ ਘੋਸ਼ਣਾ ਜਾਰੀ ਸੀ:

a ਰਾਜ ਸਭਾ ਨੇ ਆਰਟੀਕਲ 370(3) ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਸਿਫਾਰਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਕਿ ਧਾਰਾ 370 ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਬੰਦ ਕਰ ਦੇਣਗੀਆਂ:

> "ਕਿ ਇਹ ਸਦਨ ਧਾਰਾ 370 (3) ਦੇ ਤਹਿਤ ਭਾਰਤ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਨਿਮਨਲਿਖਤ ਜਨਤਕ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਦੀ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ: '
>
> ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 370 ਦੀ ਧਾਰਾ (1) ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੀ ਗਈ ਧਾਰਾ 370 ਦੀ ਧਾਰਾ (3) ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ, ਸੰਸਦ ਦੀ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ 'ਤੇ, ਇਹ ਐਲਾਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਖੁਸ਼ ਹੈ ਕਿ], ਉਪਰੋਕਤ ਧਾਰਾ 370 ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਉਸ ਦੀ ਧਾਰਾ (1) ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਹੋਣ ਤੋਂ ਹਟ ਜਾਣਗੀਆਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਵੇਗਾ, ਅਰਥਾਤ:
>
> "ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਸੋਧੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ, ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਸੋਧ ਜਾਂ ਅਪਵਾਦ ਦੇ, ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣਗੀਆਂ, ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਧਾਰਾ 152 ਜਾਂ ਧਾਰਾ 308 ਜਾਂ ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਅਨੁਛੇਦ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਪਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵੀ ਉਲਟ ਹੈ। ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਜਾਂ ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨ, ਦਸਤਾਵੇਜ਼, ਨਿਰਣਾ, ਆਰਡੀਨੈਂਸ, ਆਦੇਸ਼, ਉਪ-ਕਾਨੂੰਨ, ਨਿਯਮ, ਨਿਯਮ; ਅਧਿਸੂਚਨਾ, ਕਸਟਮ ਜਾਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਤਾਕਤ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ ਵਰਤੋਂ, ਜਾਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਸਾਧਨ, ਸੰਧੀ ਜਾਂ ਸਮਝੌਤਾ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਆਰਟੀਕਲ 363 ਜਾਂ ਹੋਰ ਦੇ ਅਧੀਨ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਬੀ. ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ, ਰਾਜ ਸਭਾ ਨੇ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਪੁਨਰਗਠਨ ਬਿੱਲ 20193 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੇ, ਜੋ ਕਿ ਧਾਰਾ 3 ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਦਨ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ:

> “ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੇ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਪੁਨਰਗਠਨ ਬਿੱਲ, 2019 ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਲਈ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 3 ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਇਸ ਸਦਨ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸਦਨ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨਾਲ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਹੈ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਮਿਤੀ 19 ਦਸੰਬਰ, 2018 ਦੀ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ। ਇਹ ਸਦਨ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਪੁਨਰਗਠਨ ਬਿੱਲ, 2019 ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਕਰਦਾ ਹੈ।"

c. ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ, ਲੋਕ ਸਭਾ ਨੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਮਤੇ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਪੁਨਰਗਠਨ ਬਿੱਲ 2019 ਨੂੰ ਵੀ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਲਿਆ:

"ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੇ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਪੁਨਰਗਠਨ ਬਿੱਲ, 2019 ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਲਈ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 3 ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਇਸ ਸਦਨ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸਦਨ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨਾਲ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਹੈ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਮਿਤੀ 19 ਦਸੰਬਰ, 2018 ਦੀ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ। ਇਹ ਸਦਨ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਪੁਨਰਗਠਨ ਬਿੱਲ 2019 ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਕਰਦਾ ਹੈ"

d. ਰਾਜ ਸਭਾ ਨੇ ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਪੁਨਰਗਠਨ ਐਕਟ 20194 ਪਾਸ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

9. 6 ਅਗਸਤ 2019 ਨੂੰ, ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਨੇ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਕਾਰਜਾਂ ਨੂੰ ਚਲਾਇਆ ਅਤੇ ਨਿਮਨਲਿਖਤ ਵਿਧਾਨਕ ਕੰਮਕਾਜ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਇਆ:

a ਲੋਕ ਸਭਾ ਨੇ ਆਰਟੀਕਲ 370 (3) ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਸਿਫ਼ਾਰਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਕਿ ਧਾਰਾ 370 ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਉਪਬੰਧ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਰਹਿਣ ਤੋਂ ਰੋਕ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸਾਰੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਸੋਧ ਅਤੇ ਅਪਵਾਦ ਦੇ ਲਾਗੂ ਕਰੇਗੀ:

"ਕਿ ਇਹ ਸਦਨ ਧਾਰਾ 370(3) ਅਧੀਨ ਭਾਰਤ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਨਿਮਨਲਿਖਤ ਜਨਤਕ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਦੀ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ:

ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 370(3) ਅਧੀਨ ਘੋਸ਼ਣਾ। ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 370 ਦੀ ਧਾਰਾ (1) ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੇ ਗਏ ਅਨੁਛੇਦ 370 ਦੀ ਧਾਰਾ (3) ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ, ਸੰਸਦ ਦੀ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ 'ਤੇ, ਇਹ ਘੋਸ਼ਣਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਖੁਸ਼ ਹੈ ਕਿ, ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਜਿਸ 'ਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਘੋਸ਼ਣਾ ਪੱਤਰ 'ਤੇ ਹਸਤਾਖਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਗਜ਼ਟ ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਪਰੋਕਤ ਧਾਰਾ 370 ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਉਸ ਦੀ ਧਾਰਾ (1) ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਗੀਆਂ ਜੋ ਹੇਠਾਂ ਪੜ੍ਹੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ; ਅਰਥਾਤ:-
"ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸਾਰੇ ਉਪਬੰਧ; ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਸੋਧਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਸੋਧ ਜਾਂ ਅਪਵਾਦ ਦੇ, ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੋਵੇਗਾ, ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਧਾਰਾ 152 ਜਾਂ ਧਾਰਾ 308 ਜਾਂ ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਅਨੁਛੇਦ ਜਾਂ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਪਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੁਝ ਵੀ ਉਲਟ ਹੈ। ਜਾਂ ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨ, ਦਸਤਾਵੇਜ਼, ਨਿਰਣਾ, ਆਰਡੀਨੈਂਸ, ਆਰਡਰ, ਉਪ-ਕਾਨੂੰਨ, ਨਿਯਮ, ਨਿਯਮ; ਅਧਿਸੂਚਨਾ, ਕਸਟਮ ਜਾਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਤਾਕਤ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ ਵਰਤੋਂ, ਜਾਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਸਾਧਨ, ਸੰਧੀ ਜਾਂ ਸਮਝੌਤਾ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਆਰਟੀਕਲ 363 ਜਾਂ ਹੋਰ ਦੇ ਅਧੀਨ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਬੀ. ਲੋਕ ਸਭਾ ਨੇ ਪੁਨਰਗਠਨ ਐਕਟ ਪਾਸ ਕੀਤਾ।

10. ਸੰਸਦ ਦੇ ਦੋਵਾਂ ਸਦਨਾਂ ਨੇ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਨੂੰ ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਣ ਵਾਲੇ ਪੁਨਰਗਠਨ ਬਿੱਲ (ਅਜਿਹੇ ਅਭਿਆਸ ਦੇ ਪੱਖ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ) ਪਾਸ ਕੀਤਾ:

a ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਨਾਲ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼; ਅਤੇ

ਬੀ. ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਲੱਦਾਖ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼।

11. ਪੁਨਰਗਠਨ ਬਿੱਲ ਦੇ ਅੰਤਿਕਾ ਵਿੱਚ ਸੰਘ ਸੂਚੀ ਅਤੇ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਸਮਵਰਤੀ ਸੂਚੀ ਦੇ ਅਧੀਨ ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਕੇਂਦਰੀ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨੂੰ ਸੂਚੀਬੱਧ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਅਨੁਸੂਚੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੋ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੋਵੇਗੀ। ਮੌਜੂਦਾ ਰਾਜ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਸੋਧਾਂ ਵੀ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ।

12. 6 ਅਗਸਤ 2019 ਨੂੰ, ਲੋਕ ਸਭਾ ਦੀ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 370(3) ਦੇ ਤਹਿਤ CO 273 ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਜਿਵੇਂ ਕਿ CO 272 ਦੁਆਰਾ ਸੋਧਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ ਧਾਰਾ 370 6 ਅਗਸਤ 2019 ਤੋਂ ਲਾਗੂ ਹੋਣਾ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ 9 ਅਗਸਤ 2019 ਨੂੰ, ਕੇਂਦਰੀ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰਾਲੇ ਨੇ ਇੱਕ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ, ਐਸ.ਓ. 2889 (ਈ), ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 31 ਅਕਤੂਬਰ 2019 ਤੋਂ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਐਕਟ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪੁਨਰਗਠਨ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 2(ਏ) ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ। ਇਸ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ 31 ਅਕਤੂਬਰ 2019 ਨੂੰ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਲੱਦਾਖ ਅਤੇ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਸ਼ਾਸਨ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਬੀ*। ਹਵਾਲਾ

13. 19 ਅਗਸਤ 2019 ਨੂੰ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 32 ਦੇ ਤਹਿਤ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਡਾਕਟਰ ਸ਼ਾਹ ਫੈਸਲ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਯੂਨੀਅਨ।

14. ਜਦੋਂ CO 272 ਅਤੇ CO 273 ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵੈਧਤਾ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇਣ ਵਾਲੀਆਂ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਸਮੂਹ ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਇਆ, ਤਾਂ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਇੱਕ ਵੱਡੇ ਬੈਂਚ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ। ਸਬਮਿਸ਼ਨ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਇਨ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਥ ਕੌਲ ਬਨਾਮ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ, ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਧਾਰਾ 370 ਕੁਦਰਤ ਵਿੱਚ ਅਸਥਾਈ ਸੀ। ਵਕੀਲ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਵਿੱਚ ਸੰਪਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਬਨਾਮ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ, 7 ਇੱਕ ਹੋਰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਦਾ ਆਯੋਜਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ (ਪਹਿਲੇ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਥ ਕੌਲ (supra)) ਕਿ ਧਾਰਾ 370 ਇੱਕ ਅਸਥਾਈ ਵਿਵਸਥਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ:

a ਨਾ ਤਾਂ ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੇ ਕਦੇ ਇਹ ਘੋਸ਼ਣਾ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਧਾਰਾ 370 ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਨਹੀਂ ਹੈ; ਅਤੇ

ਬੀ. ਧਾਰਾ 368 ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 368 ਦੇ ਤਹਿਤ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਧਾਰਾ 370 ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

15. ਇੱਕ ਵੱਡੇ ਬੈਂਚ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਵੀ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਮੰਗਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਦੇ ਬਾਅਦ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਮੁਹੰਮਦ ਮਕਬੂਲ ਦਾਮਨੂ ਬਨਾਮ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ 8 ਵਿਚ ਧਾਰਾ 370 ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕੀਤਾ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਥ ਕੌਲ (ਸੁਪਰਾ) ਅਤੇ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ, ਫੈਸਲਾ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਕਿ ਕੀ ਧਾਰਾ 370 ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਅਪਣਾਏ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਜਾਰੀ ਰੱਖ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਵਿਚ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਸ਼ਾਹ ਫੈਸਲ ਡਾ (ਸੁਪਰਾ) ਨੇ ਤਿੰਨ ਸਵਾਲ ਬਣਾਏ:

> “(i) ਕਿਸੇ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਵੱਡੇ ਬੈਂਚ ਕੋਲ ਕਦੋਂ ਭੇਜਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ?
>
> (ii) ਕੀ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਥ ਕੌਲ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਕਥਿਤ ਵਿਰੋਧੀ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਵੱਡੇ ਬੈਂਚ ਕੋਲ ਭੇਜਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਥ ਕੌਲ ਬਨਾਮ ਜੰਮੂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ, AIR 1959 SC 749] ਅਤੇ ਸੰਪਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੇਸ [ਸੰਪਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਬਨਾਮ ਜੰਮੂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ, ਏਆਈਆਰ 1970 ਐਸਸੀ 1118]?
>
> (iii) ਕੀ ਸੰਪਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੇਸ [ਸੰਪਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਬਨਾਮ ਜੰਮੂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ, ਏ.ਆਈ.ਆਰ. 1970 ਐਸ.ਸੀ. 1118] ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਥ ਕੌਲ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਨਾ ਲੈਣ ਲਈ ਪ੍ਰਤੀਕਰਮ ਹੈ।ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਥ ਕੌਲ ਬਨਾਮ ਜੰਮੂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ, AIR 1959 SC 749] ?"

16. ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਨੇ ਵੱਡੇ ਬੈਂਚ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਦੀ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਹੇਠ ਦਿੱਤੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਅੰਸ਼ ਤੋਂ ਉਭਰਨ ਵਾਲੇ ਤਿੰਨ ਕਾਰਨ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੇ:

"42. ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਇਹ ਉਜਾਗਰ ਕਰਨ ਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਫੈਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਸੰਦਰਭ ਤੋਂ ਵੱਖ ਕਰਕੇ, ਇੱਕ ਖਲਾਅ ਵਿੱਚ ਵਿਆਖਿਆ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਕਿਸੇ ਨਿਰਣੇ ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਨਿਰੀਖਣਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਖਾਸ ਅਰਥ ਦੇਣ ਲਈ ਚੋਣਵੇਂ ਢੰਗ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਚੁਣਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਥ ਕੌਲ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ [...]ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਥ ਕੌਲ ਬਨਾਮ ਜੰਮੂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ, AIR 1959 SC 749] ਨੂੰ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਾਨੂੰਨ ਪਾਸ ਕਰਨ ਵਿੱਚ, ਯੁਵਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨਕ ਯੋਗਤਾ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਇਹ ਕਾਨੂੰਨ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬਣਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਪਰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅੰਤਰਰਾਜੀ ਮਿਆਦ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਮਹੱਤਵ ਬਾਰੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੱਥਾਂ ਦੀ ਰੌਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

43. ਦੂਜਾ, ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 370(2) ਦਾ ਢਾਂਚਾ ਅਜਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਲਿਆ ਗਿਆ ਕੋਈ ਵੀ ਫੈਸਲਾ, ਜੋ ਕਿ ਕੋਈ ਚੁਣੀ ਹੋਈ ਸੰਸਥਾ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਸਗੋਂ ਰਾਜ ਦੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ

ਦੀ ਸਲਾਹ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਜੋ ਕਿ ਸੀ. 5-3-1948 ਦੇ ਮਹਾਰਾਜੇ ਦੇ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ, ਰਾਜ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਬੈਠਕ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 370(2) ਦੇ ਤਹਿਤ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਲਈ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ. ਇਸ ਦਾ ਤਰਕ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦਾ ਕੰਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਵਿਚਕਾਰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਬੰਧਾਂ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਅਤੇ ਘੇਰੇ ਨੂੰ ਹੋਰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਨਾ ਸੀ, ਜਿਸ 'ਤੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਧਾਰਾ 370 ਦੇ ਤਹਿਤ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਸੱਦੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕੁਝ ਫੈਸਲੇ ਲੈ ਲਏ ਹੋਣ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਆਪਣੀ ਸਿਆਣਪ ਵਿੱਚ, ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਸਹਿਮਤ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਇਸ ਲਈ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਥ ਕੌਲ ਵਿੱਚ [...]ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਥ ਕੌਲ ਬਨਾਮ ਜੰਮੂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ, AIR 1959 SC 749] ਨੇ ਸੰਕੇਤ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਧਾਰਾ 370(2) ਅਧੀਨ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਅੰਤਿਮ ਸੀ। ਇਸ ਅੰਤਮ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 370 (2) ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਰਾਜ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਸੱਦੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਧਾਰਾ 370 ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਲਏ ਗਏ ਫੈਸਲਿਆਂ ਤੱਕ ਸੀਮਿਤ ਵਜੋਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

44. ਤੀਜਾ, ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਥ ਕੌਲ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਨੇ [...]ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਥ ਕੌਲ ਬਨਾਮ ਜੰਮੂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ, AIR 1959 SC 749] ਨੇ ਰਾਜ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਭੰਗ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 370 ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ ਜਾਂ ਬੰਦ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਸੰਪਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕੋਈ ਸਵਾਲ ਦਾ ਮੁੱਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ।ਸੰਪਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਬਨਾਮ ਜੰਮੂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ, AIR 1970 SC 1118] ਜਿੱਥੇ ਵਿਵਾਦ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਥ ਕੌਲ ਕੇਸ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ।ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਥ ਕੌਲ ਬਨਾਮ ਜੰਮੂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ, AIR 1959 SC 749] ਇੱਕ ਵਿਆਖਿਆ ਜਿਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਇਹ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਬਾਅਦ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਟਕਰਾਅ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਦੋਂ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਇੱਕ ਆਮ ਰੀਡਿੰਗ ਅਜਿਹੀ ਵਿਆਖਿਆ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਸੀ*। ਬੇਨਤੀਆਂ

17. ਮਿਸਟਰ ਕਪਿਲ ਸਿੱਬਲ, ਡਾ: ਗੋਪਾਲ ਸੁਬਰਾਮਨੀਅਮ, ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ ਜ਼ਫਰ ਏ ਸ਼ਾਹ, ਡਾ: ਰਾਜੀਵ ਧਵਨ, ਸ਼੍ਰੀ ਦੁਸ਼ਯੰਤ ਦਵੇ, ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ ਸ਼ੇਕਰ ਨਾਫੜੇ, ਸ਼੍ਰੀ ਦਿਨੇਸ਼ ਦਿਵੇਦੀ, ਸ਼੍ਰੀ ਸੀਯੂ ਸਿੰਘ, ਸ਼੍ਰੀ ਸੰਜੇ ਪਾਰਿਖ, ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ ਪੀਸੀ ਸੇਨ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਨਿਤਿਆ ਰਾਮਕ੍ਰਿਸ਼ਨਨ, ਡਾ: ਮੇਨਕਾ ਗੁਰੂਸਵਾਮੀ। , ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਜ਼ੱਫਰ ਐਚ ਬੇਗ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੋਪਾਲ ਸ਼ੰਕਰਨਰਾਇਣਨ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਲਈ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ। ਸ਼੍ਰੀ ਮਨੀਸ਼ ਤਿਵਾੜੀ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਵਾਰੀਸ਼ਾ ਫਰਾਸਾਤ ਵੀ ਪਟੀਸ਼ਨਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ। ਸ਼੍ਰੀ ਇਰਫਾਨ ਹਫੀਜ਼ ਲੋਨ ਅਤੇ ਡਾਕਟਰ ਜ਼ਹੂਰ ਅਹਿਮਦ ਭੱਟ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਧਿਰ ਸਨ।

18. ਸ਼੍ਰੀ ਆਰ ਵੈਂਕਟਾਰਮਨੀ, ਅਟਾਰਨੀ ਜਨਰਲ, ਸ਼੍ਰੀ ਤੁਸ਼ਾਰ ਮਹਿਤਾ, ਸਾਲਿਸਟਰ ਜਨਰਲ; ਮਿਸਟਰ ਹਰੀਸ਼ ਸਾਲਵੇ, ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਕੇਸ਼ ਦਿਵੇਦੀ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਵੀ ਗਿਰੀ, ਸ਼੍ਰੀ ਮਹੇਸ਼ ਜੇਠਮਲਾਨੀ, ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕੁਮਾਰ, ਸ਼੍ਰੀ ਰਵਿੰਦਰ ਕੁਮਾਰ ਰਾਏਜਾਦਾ, ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ ਬਿਮਲ ਜੋਡ ਸੀਨੀਅਰ ਵਕੀਲ; ਸ਼੍ਰੀ ਕੇਐਮ ਨਟਰਾਜ ਅਤੇ ਵਿਕਰਮਜੀਤ ਬੈਨਰਜੀ, ਵਧੀਕ ਸਾਲਿਸਟਰ ਜਨਰਲ, ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਵੱਲੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ। ਮਿਸਟਰ ਕਨੂ ਅਗਰਵਾਲ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਅਰਚਨਾ ਪਾਠਕ ਦਵੇ, ਸ਼੍ਰੀ ਵੀਕੇ ਬੀਜੂ, ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ ਵਿਕਰਮ ਸ਼ਰਮਾ, ਡਾ ਅਨਿਰੁੱਧ

ਰਾਜਪੂਤ, ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ ਡੀਵੀ ਰੈਨਾ, ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਹੁਲ ਤਨਵਾਨੀ, ਸ਼੍ਰੀ ਏਕਲਵਿਆ ਦਿਵੇਦੀ, ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਜੇਸ਼ ਭੂਸ਼ਣ, ਅਤੇ ਡਾ ਚਾਰੂ ਮਾਥੁਰ ਵੀ ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਲਈ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ।

i. ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਬੇਨਤੀਆਂ

19. ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 92 ਦੇ ਤਹਿਤ 20 ਜੂਨ 2018 ਦੇ ਰਾਜਪਾਲ ਦੇ ਘੋਸ਼ਣਾ ਨੂੰ ਰੱਦ ਹੋਣ ਵਜੋਂ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਰਾਜਪਾਲ ਦੀ ਤਸੱਲੀ ਦੀ ਇਹ ਲਾਜ਼ਮੀ ਪੂਰਵ ਸ਼ਰਤ ਕਿ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਨਹੀਂ ਚਲਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ, ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 370.10 ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਲਈ 20 ਜੂਨ 2018 ਨੂੰ ਰਾਜਪਾਲ ਸ਼ਾਸਨ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, 19 ਜੂਨ 2019 ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਗੱਠਜੋੜ ਤੋਂ ਹਟਣ ਤੋਂ ਇੱਕ ਦਿਨ ਬਾਅਦ। ਸਦਨ ਵਿੱਚ ਤਾਕਤ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਦਾ ਹੋਰ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਮੌਕਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਹੋਰ ਪਾਰਟੀਆਂ - ਕਾਂਗਰਸ, ਪੀਡੀਪੀ ਅਤੇ ਨੈਸ਼ਨਲ ਕਾਨਫਰੰਸ - ਨੇ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਇੱਕ ਫੈਕਸ ਵਿੱਚ ਗਠਜੋੜ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਜ਼ਾਹਰ ਕੀਤੀ ਸੀ। 12

20. ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 92 ਵਿੱਚ ਰਾਜਪਾਲ ਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਛੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੀ ਲਾਜ਼ਮੀ ਅਧਿਕਤਮ ਮਿਆਦ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਹੋਰ ਅੱਗੇ ਨਹੀਂ ਵਧਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਰਾਜਪਾਲ ਸ਼ਾਸਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਲਗਾਤਾਰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਸ਼ਾਸਨ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਧਾਰਾ 92 ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਨੂੰ ਹਰਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ 'ਤੇ ਧੋਖਾਧੜੀ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ। 13 ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਰਾਜਪਾਲ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨਤੀਜੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸਾਰੀਆਂ ਸਿਆਸੀ ਚਾਲਾਂ ਸਨ

21. ਧਾਰਾ 356 ਮਿਤੀ 19 ਦਸੰਬਰ 2018 ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਘੋਸ਼ਣਾ ਨਿਮਨਲਿਖਤ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਅਯੋਗ ਹੈ:

> a ਧਾਰਾ 92 ਅਧੀਨ ਘੋਸ਼ਣਾ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਧਾਰਾ 356 ਦੇ ਤਹਿਤ ਘੋਸ਼ਣਾ ਪੱਤਰ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਵੀ ਬੇਬੁਨਿਆਦ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਦੀ ਅਸਫਲਤਾ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਰਾਜਪਾਲ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਸੰਸਦ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਨਹੀਂ ਰੱਖੀ ਗਈ ਸੀ। ਲੋਕ ਸਭਾ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਬਹਿਸ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਘੋਸ਼ਣਾ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਬਿਨਾਂ ਬਹਿਸ ਅਤੇ ਰਾਜਪਾਲ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ16; ਅਤੇ
>
> ਬੀ. ਧਾਰਾ 356 ਦੇ ਤਹਿਤ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਇਕਪਾਸੜ ਵਰਤੋਂ ਇੱਕ ਖ਼ਤਰਨਾਕ ਮਿਸਾਲ ਕਾਇਮ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਖਦਸ਼ਾ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਧੀਨ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹੋਰ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹਾ ਵਿਵਹਾਰ ਵਧਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸੰਘੀ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਸੱਤਾ ਵਿਚ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਪਾਰਟੀ ਦੀਆਂ ਇੱਛਾਵਾਂ ਲਈ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸਦੀ ਵਰਤੋਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਉੱਤਰ-ਪੂਰਬੀ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹਿੱਤਾਂ ਲਈ ਬਣਾਏ ਗਏ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਧੀਨ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕਰਨ ਲਈ ਵੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

22. ਧਾਰਾ 356 ਅਧੀਨ ਜਾਰੀ ਘੋਸ਼ਣਾ-ਪੱਤਰ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ 'ਤੇ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਗਲਤ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਬੇਕਾਰ ਹਨ। ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਘੋਸ਼ਣਾ ਪੱਤਰ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ 'ਤੇ ਸੀਮਾਵਾਂ ਹਨ:

a ਇੱਕ ਵਾਰ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਭੰਗ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਰਾਜਪਾਲ ਸ਼ਾਸਨ ਦੀ ਘੋਸ਼ਣਾ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਲਈ ਧਾਰਾ 356 ਦੇ ਤਹਿਤ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਮੌਕਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਹ 19 ਦਸੰਬਰ 2018 ਦੀ ਘੋਸ਼ਣਾ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਪਰਿਣਾਮੀ ਕਾਰਵਾਈਆਂ - ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਆਰਟੀਕਲ 3 ਦੇ ਦੂਜੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਨੂੰ ਰੋਕਿਆ ਗਿਆ ਸੀਓ ਅਤੇ ਮੁਅੱਤਲ 18 ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨਾ;

ਬੀ. ਧਾਰਾ 356 ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਸਨ ਨੂੰ ਬਹਾਲ ਕਰਨਾ ਹੈ। 19 ਧਾਰਾ 356 ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ XVIII ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ- ਜੋ 'ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ' ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ। ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਇਹ ਤਸੱਲੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ "ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ" ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਨਹੀਂ ਚਲਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ। "ਇਸ" 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਅਭਿਆਸ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਰਕਾਰ ਸੰਭਵ ਹੈ20;

c. ਅਨੁਛੇਦ 357(2) ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਜਾਂ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨ, ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਘੋਸ਼ਣਾ ਦੇ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਬੰਦ ਕਰ ਦੇਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਕਿਸੇ ਸਮਰੱਥ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ "ਬਦਲ ਜਾਂ ਰੱਦ ਜਾਂ ਸੋਧੇ ਜਾਣ ਤੱਕ ਜਾਰੀ ਰਹਿਣਗੇ। ਜਾਂ ਹੋਰ ਅਥਾਰਟੀ। ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਰਾਜ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਯੂਨੀਅਨ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀਆਂ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਜਾਂ ਰੱਦ ਕਰਨ ਲਈ ਬਹਾਲ ਕੀਤੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ਅਨੁਛੇਦ 357(2) ਅਗਲੀ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਜਾਂ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਸੰਸਦ ਆਰਟੀਕਲ 356.21 ਦੇ ਤਹਿਤ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਇਸ ਅਸਥਾਈ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ ਅਟੱਲ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ ਡਾ. ਬੀ.ਆਰ. ਅੰਬੇਡਕਰ ਨੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਧਾਰਾ 356 ਅਤੇ 357 ਦੇ ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ "ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਰੂਪ" ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣਾ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ ਸੀ;

d. ਆਰਟੀਕਲ 250(2) ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਘੋਸ਼ਣਾ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਛੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਬਾਅਦ ਕਾਨੂੰਨ ਲਾਗੂ ਹੋਣੇ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਣਗੇ। ਬਹਾਲੀ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਅਸਥਾਈ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ, ਇਸ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ, ਇਤਰਾਜ਼ਯੋਗ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦੁਆਰਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਸਥਾਈ ਤਬਦੀਲੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ;

ਈ. ਆਰਟੀਕਲ 356(1) ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਅਤੇ ਰਾਜ ਦੀ ਕਾਰਜਕਾਰਨੀ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਸੰਸਦ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਤਬਦੀਲ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਧਾਰਾ 356 ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਜਾਂ ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਤਬਦੀਲ ਕਰਨ ਦੀ ਕਲਪਨਾ

ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਤਬਦੀਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੇ ਅਨੁਛੇਦ 370(1)(d) ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਦੇਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹਾਸਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਸੰਸਦ ਧਾਰਾ 370(3)24 ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਦੀ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਹੈ;

f. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕੁਮਾਰ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਬਿਹਾਰ ਰਾਜ 25 ਨੇ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਆਰਡੀਨੈਂਸ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਸਾਧਾਰਨ ਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬਰਾਬਰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਇਹ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਉਸੇ ਸ਼ਕਤੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, "ਜਮਹੂਰੀ ਘਾਟ" 26 ਦੇ ਕਾਰਨ, ਯੂਨੀਅਨ ਕਾਰਜਕਾਰਨੀ ਜਾਂ ਵਿਧਾਨਪਾਲਿਕਾ ਦੇ ਕਾਰਜਾਂ ਨੂੰ ਰਾਜ ਕਾਰਜਕਾਰਨੀ ਜਾਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬਰਾਬਰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ; ਅਤੇ

g ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 75 ਅਤੇ 164 ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮੰਤਰੀ ਪ੍ਰੀਸ਼ਦ ਸਮੂਹਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਪ੍ਰਤੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੈ। ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਕੁਝ ਗੈਰ-ਵਿਧਾਨਕ ਕਾਰਜਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਵਾਲ ਅਤੇ ਬਹਿਸ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਨਿਯਤ ਅਜਿਹੇ ਗੈਰ-ਵਿਧਾਨਿਕ ਕਾਰਜ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਸ਼ਾਸਨ ਦੌਰਾਨ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ।

23. ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ, ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰਾਜਪਾਲ ਦੀ ਕਥਿਤ ਸਹਿਮਤੀ ਵਿੱਚ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਇੱਛਾ ਦਾ ਕੋਈ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਇੱਥੇ ਕੋਈ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਜਨਤਕ ਇੱਛਾ ਅਤੇ ਜਨਤਕ ਕਾਰਨਾਂ ਦੀ ਘਾਟ ਕਾਰਨ COs ਗੈਰ-ਜਮਹੂਰੀ ਹਨ।28

24. ਧਾਰਾ 370 ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦਿਆਂ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ:

a ਆਰਟੀਕਲ 370 ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਵਿਚਕਾਰ ਸਹਿਯੋਗ ਦੇ ਤਿੰਨ ਢੰਗਾਂ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ: ਸਭ ਤੋਂ ਘੱਟ ਡਿਗਰੀ ਧਾਰਾ 370(1)(d) ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਅਧੀਨ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਸਿਰਫ਼ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰੇ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ; ਦੂਜੀ ਡਿਗਰੀ ਅਨੁਛੇਦ 370(1)(b)(ii) ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੈ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 370(1)(d), ਜਿੱਥੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ; ਅਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਡਿਗਰੀ ਧਾਰਾ 370(3) ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ29;

ਬੀ. ਅਨੁਛੇਦ 370 ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਤਿੰਨ ਥੰਮ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ- ਅਸਮਮਿਤ ਸੰਘਵਾਦ30, ਖੁਦਮੁਖਤਿਆਰੀ ਅਤੇ ਸਹਿਮਤੀ। ਇਹ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਦਾ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸੰਘਵਾਦ 32;

c. ਧਾਰਾ 370 ਦੋ ਸਮਝੌਤਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਰਾਜ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਸਮਝੌਤੇ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਤਹਿਤ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਸੰਘ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀਆਂ ਸੀਮਾਵਾਂ ਨਾਲ ਰਾਜ ਦੀ ਮਾਨਤਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇੱਕ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਇਹ ਰਿਸ਼ਤਾ ਰਾਜ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਕ੍ਰਿਸਟਲ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ, ਤਾਂ ਇਸ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀ ਦੀ ਕੋਈ ਗੁੰਜਾਇਸ਼ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ, ਸਿਰਫ ਇਸ ਰਿਸ਼ਤੇ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਲਈ ਅਧਿਕਾਰਤ ਸੀ, ਦੀ ਹੋਂਦ ਖਤਮ ਹੋ ਗਈ ਸੀ33; ਅਤੇ

d. ਧਾਰਾ 370 ਨੇ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਜੋ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ਤਾਂ, ਰਾਜ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣ ਜਾਂ ਰੀਮੇਕ ਕਰਨ ਲਈ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 1 ਦੇ ਅਧੀਨ।34

25. ਧਾਰਾ 370 ਦੇ ਹਾਸ਼ੀਏ ਦੇ ਨੋਟ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ XXI ਵਿੱਚ ਉਪਬੰਧ ਦੀ ਪਲੇਸਮੈਂਟ ਨੂੰ ਇਹ ਮੰਨਣ ਲਈ ਨਹੀਂ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਅਸਥਾਈ ਹੈ:

a ਕਿਉਂਕਿ ਮਹਾਰਾਜਾ ਜਾਂ ਉਸਦੇ ਉੱਤਰਾਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਘ ਨਾਲ ਰਲੇਵੇਂ ਦੇ ਸਮਝੌਤੇ 'ਤੇ ਹਸਤਾਖਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਸਨ, ਰਾਜ ਨੇ ਬਚੀ ਹੋਈ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 370 ਨੂੰ ਉਸੇ ਦੀ ਮਾਨਤਾ ਵਜੋਂ ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। 35 ਦੇ ਭਾਗ XXI ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 370 ਰੱਖਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੇ ਇਹ ਮੰਨ ਲਿਆ ਕਿ ਜਦੋਂ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਰਾਜ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ, ਤਾਂ ਇਹ ਧਾਰਾ 370 ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੀ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ ਕਰੇਗੀ, ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਾਜ ਨੂੰ ਸੰਘ ਵਿੱਚ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ ਕਰੇਗੀ। ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਧਿਆਏ XXI ਵਿੱਚ ਰੱਖੇ ਜਾਣ ਕਾਰਨ, ਧਾਰਾ 370 ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਮੇਂ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਇਸ ਤੱਥ ਤੋਂ ਵੀ ਜ਼ਾਹਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 368 ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਧਾਰਾ 370(3) 36 ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਵਿਧੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਅਸਥਾਈ ਸੀ। ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੇ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਦੇ ਸਮੇਂ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਧਿਆਏ XXI ਵਿੱਚ ਇਸਦੀ ਪਲੇਸਮੈਂਟ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਇਹ ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਇੱਕ ਸਥਾਈ ਉਪਬੰਧ ਸੀ ਅਤੇ ਰਾਜ ਨੂੰ ਦੋ ਸੰਵਿਧਾਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸੰਚਾਲਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਸੀ; ਅਤੇ

ਬੀ. ਹਾਸ਼ੀਏ ਦੇ ਨੋਟ ਵਿੱਚ 'ਅਸਥਾਈ' ਸ਼ਬਦ, ਸਮੇਂ ਦੀ ਸੀਮਤ ਮਿਆਦ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਰਟੀਕਲ ਦੀ ਹੋਂਦ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ। ਇਸਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਇਸ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਖਾਸ ਸ਼ਰਤਾਂ, ਯਾਨੀ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਸੱਦੇ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਆਰਟੀਕਲ ਸਮੇਂ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਜਾਰੀ ਰੱਖੇਗਾ।

26. ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਬਣ ਗਈ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਧਾਰਾ 370 ਸਥਾਈ ਹੋ ਗਈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਵਿੱਚ, ਧਾਰਾ 370 ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਲੈ ਸਕਦੀ ਸੀ।

27. ਧਾਰਾ 370 ਨੂੰ 1950 ਅਤੇ 1957 ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਜੋ ਕਿ ਰਾਜ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਹੋਂਦ ਖਤਮ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਧਾਰਾ 368 ਅਧੀਨ ਨਿਰਧਾਰਤ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੁਆਰਾ ਸੋਧਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਧਾਰਾ 370 (1) (ਡੀ) ਦੁਆਰਾ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਤੱਕ ਇਸਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।). ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਅਤੇ ਰਾਜ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਸਮਾਪਤ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਧਾਰਾ 370(1) ਇਕੱਲੇ ਹੀ ਬਚੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੀ ਇਕੋ ਇਕ ਵਿਧੀ ਅਰਥਾਤ ਧਾਰਾ 370(3) ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਰਾਜ ਅਤੇ ਸੰਘ ਵਿਚਕਾਰ ਦੋਹਰੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਅੰਤਮ ਰੂਪ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ।40

28. ਕੁਝ ਪਟੀਸ਼ਨਰਾਂ ਲਈ ਸੀਨੀਅਰ ਵਕੀਲ ਦੁਆਰਾ ਲਈ ਗਈ ਸਥਿਤੀ ਦੇ ਉਲਟ ਕਿ ਧਾਰਾ 370(1) ਅਤੇ 370 (3) ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸਥਾਈ ਪਹਿਲੂ ਹਨ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਭੰਗ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ ਦਿਨੇਸ਼ ਦਿਵੇਦੀ, ਸੀਨੀਅਰ ਵਕੀਲ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਧਾਰਾ 370 ਇੱਕ ਅਸਥਾਈ ਵਿਵਸਥਾ ਸੀ। ਧਾਰਾ 370 ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਅੰਤਰਿਮ ਵਿਵਸਥਾ ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਧਾਰਾ 370 ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਲਈ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਸਰੋਤ ਬਣ ਕੇ ਰਹਿ ਗਈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਇਰਾਦਾ ਸੀ। 41 ਸ਼੍ਰੀ ਦਿਨੇਸ਼ ਦਿਵੇਦੀ ਇਸ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਨਾਲ ਅਸਹਿਮਤ ਸਨ ਕਿ ਕਿਉਂਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੇ ਧਾਰਾ 370 ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੀ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ ਨਾ ਕਰਨ ਦੀ ਚੋਣ ਕੀਤੀ, ਧਾਰਾ 370(3) ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਜਾਰੀ ਰੱਖੇਗੀ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਭੰਗ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ। ਅਸਥਾਈ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਜਾਂ ਪੁਨਰਗਠਨ ਐਕਟ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਸਥਾਈ ਸਰੋਤ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜਨਵਰੀ 1957 ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਕੋਈ ਵੀ ਉਪਬੰਧ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਤੋਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਜ਼ਾਦ ਹੋ ਕੇ, ਰੱਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ।43

29. ਦੂਜੇ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਉਲਟ, ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਨੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਦਾ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ:

> a ਦੂਜੇ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਉਲਟ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਅਤੇ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਵਿਚਕਾਰ ਕੋਈ ਰਲੇਵਾਂ ਸਮਝੌਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਨੂੰ Accession44 ਦੇ ਸਾਧਨ ਵਿੱਚ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਸਦੇ ਤਹਿਤ ਭਾਵੇਂ ਕੁਝ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਯੂਨੀਅਨ ਵਿੱਚ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ; ਬਚੀ ਹੋਈ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜੇ ਨੇ ਇੰਸਟਰੂਮੈਂਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 8 ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਸਥਿਤੀ - ਕਿ ਮਹਾਰਾਜੇ ਕੋਲ ਨਿਯਤ ਬਚੀ ਹੋਈ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਦੀ ਵੀ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ 45;

ਬੀ. ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਰਾਜ ਲਈ ਇੱਕ ਵੱਖਰੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਮਾਨਤਾ ਇਹ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਜੋ ਇੱਕ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਸੰਪੰਨ ਸੰਸਥਾ ਸੀ, ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਦੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਸੀ। ਇੱਕ ਵਾਰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਹੋਂਦ ਖਤਮ ਹੋ ਗਈ, ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਇਹ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਧਾਰਾ 370(3)46 ਦੁਆਰਾ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ;

c. ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਧਾਰਾ 370(2) ਤੋਂ ਵੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ, ਜੋ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਦੱਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੇਂਦਰੀ ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਵਾਧੂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇਣ ਦਾ ਕੋਈ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਸੰਸਦ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨਾ ਕਿ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ। ਰਾਜ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ, ਸਥਾਈ ਹਨ। ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਇੱਕ ਸੁਤੰਤਰ, ਸਦੀਵੀ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਨਹੀਂ ਬਣਾਈ ਗਈ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਨਾ ਤਾਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਧੀਨ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਧਾਰਾ 370 ਦੇ ਅਧੀਨ ਸੀ। ਇਸਨੂੰ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕਿਸੇ ਐਕਟ ਦੁਆਰਾ ਬਦਲਿਆ ਜਾਂ ਰੱਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ49;

d. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅੰਦਰੂਨੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਨੂੰ ਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵੰਡ ਦੁਆਰਾ ਵੰਡਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਸੰਘਵਾਦ ਦੀ ਇੱਕ ਜ਼ਰੂਰੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਹੈ50; ਅਤੇ

ਈ. ਸ਼ਾਸਕ ਦੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਨੂੰ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ 1939 ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਮਾਨਤਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਅਤੇ ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਦੀ ਦਲੀਲ (ਕਿ ਸ਼ਾਸਕ ਦੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ IoA ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਖਤਮ ਹੋ ਗਈ ਸੀ) ਦੇ ਉਲਟ, IoA ਜਾਂ 1949 ਦੇ ਘੋਸ਼ਣਾ ਪੱਤਰ ਦੇ ਪੜ੍ਹੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਜਾਰੀ ਰਹੀ। ਹੋਰ ਘੋਸ਼ਣਾਵਾਂ ਅਤੇ IoA ਦੇ ਨਾਲ, ਘੋਸ਼ਣਾ ਨੇ ਸ਼ਾਸਕ ਦੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਖੋਹਿਆ52। ਯੂਨੀਅਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਆਈਓਏ ਤੋਂ ਇਸ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵਹਿੰਦੀ ਸੀ। ਇਸ ਨੂੰ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ 1991 ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਸਕ ਦੁਆਰਾ ਸੂਚੀ I ਵਿੱਚ ਸਾਰੀਆਂ ਐਂਟਰੀਆਂ ਨੂੰ ਕਵਰ ਕਰਨ ਲਈ ਵਧਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। 1991 ਵਿੱਚ, ਸ਼ਾਸਕ ਦੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਅਤੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਸਮੂਹਿਕ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣ ਲਈ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 5 ਨੂੰ ਸੋਧਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, 1991 ਦੇ ਇਸ ਸੋਧ ਨੂੰ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਤੱਕ ਸੰਸਦ ਦੀ ਸੀਮਤ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਦੇਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

30. ਆਰਟੀਕਲ 370(1)(d) ਦੇ ਤਹਿਤ ਜਾਰੀ CO 272 ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਹੈ:

a ਆਰਟੀਕਲ 370(1)(d) ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਉਪਬੰਧਾਂ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਸੀਓ 272 ਧਾਰਾ 367 ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਅਤੇ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਅਰਜ਼ੀ ਦੇ ਸਿਰਫ਼ ਸੋਧ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੈ। ਇਹ ਇੱਕ ਖਾਸ ਕਿਸਮ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਰੱਖਦਾ ਹੈ, ਜਿਸਦਾ ਮਤਲਬ ਇੱਕ ਖਾਸ ਸਰੀਰ ਦੁਆਰਾ, ਇੱਕ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੱਖਰੇ ਸਰੀਰ

ਵਿੱਚ ਵਰਤਿਆ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਇਹ ਧਾਰਾ 370(3)53 ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਆਧਾਰ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ, ਜੋ ਸਿਰਫ਼ ਧਾਰਾ 370(3) ਦੀ ਸੋਧ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਅਨੁਛੇਦ 370(2) ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ "ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ" ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ "ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ" ਨਾਲ ਬਦਲਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਪੁਰਾਣੇ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਇੱਕ ਖਾਸ ਅਰਥ ਦੱਸਦਾ ਹੈ। it55. ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਤੋਂ ਬਿਲਕੁਲ ਵੱਖਰੀ ਹੈ। ਬਾਅਦ ਵਾਲਾ ਨਾ ਤਾਂ ਬਦਲ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸਾਬਕਾ ਦਾ ਉੱਤਰਾਧਿਕਾਰੀ। 56 CO 272 ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਰੰਗੀਨ ਅਭਿਆਸ ਹੈ57;

ਬੀ. ਧਾਰਾ 367 ਇੱਕ ਵਿਆਖਿਆ ਦੀ ਧਾਰਾ ਹੈ। CO ਸਿਰਫ਼ ਵਿਆਖਿਆ ਦੇ ਢੰਗ ਨੂੰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਬਦਲਦਾ ਸਗੋਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਕੇ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਬਦਲਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਧਾਰਾ 370(3)58 ਦੀ ਸੋਧ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ;

c. ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 147 ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਧੀਨ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਉਪਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਈ ਸ਼ਕਤੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ, ਨਾ ਤਾਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਰਾਜਪਾਲ CO 272 ਨੂੰ ਸਹਿਮਤੀ ਦੇ ਸਕਦੇ ਸਨ। CO 272 ਅਵੈਧ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰੋਕਦਾ ਹੈ 59;

d. ਧਾਰਾ 370 ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਲੱਖਣ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇਸ ਵਿਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 370(3) ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਖੁਦ ਦੀ ਸੋਧ ਦਾ ਉਪਬੰਧ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਅਜਿਹੀ ਕੋਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਵਸਥਾ ਮੌਜੂਦ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਸੋਧ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ 60;

ਈ. ਧਾਰਾ 370(1)(d) ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਲਈ ਧਾਰਾ 1 ਅਤੇ 370 ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ "ਹੋਰ" ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ CO 272 ਧਾਰਾ 370 ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਉਪਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵੀ ਸੋਧ ਸਿਰਫ਼ ਧਾਰਾ 370(3) ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਧਾਰਾ 370(1)(d);

f. ਧਾਰਾ 370 ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਧਾਰਾ 370(3) ਦੇ ਤਹਿਤ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਰਾਹੀਂ ਸੋਧਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। COs 48 ਅਤੇ 72 ਧਾਰਾ 370(1)(d) ਦੇ ਤਹਿਤ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ, ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਧਾਰਾ 367 ਵਿੱਚ ਉਪ-ਧਾਰਾ 4 ਨੂੰ ਜੋੜਿਆ ਅਤੇ ਸੋਧਿਆ। ਹਾਲਾਂਕਿ, CO 272 ਦੇ ਉਲਟ, COs 48 ਅਤੇ 72 ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 370 ਦਾ ਕੋਈ ਹਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸ਼ੁੱਧ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਪਸ਼ਟੀਕਰਨ ਦੇ ਆਦੇਸ਼। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਧਾਰਾ 370.61 ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਠੋਸ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹਾਲਾਂਕਿ, CO 272 ਪਿਛਲੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਰਾਹੀਂ, ਆਰਟੀਕਲ 370 ਵਿੱਚ ਸੋਧਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈ;

g ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਦੀ ਦਲੀਲ ਕਿ ਧਾਰਾ 370 (3) ਦਾ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਭੰਗ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਸਿਫਾਰਿਸ਼ ਦੀ ਲੋੜ ਖਤਮ ਹੋ ਗਈ ਸੀ, ਗਲਤ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਧਾਰਾ 370(1)(ਬੀ) ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਸੋਧਣ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਵਿੱਚ ਹਨ, ਧਾਰਾ

370(3) ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਇੱਕ ਸੰਘਟਕ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ। ਦੋਵਾਂ 'ਤੇ ਰੱਖੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸੀਮਾਵਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ, ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਨਾਲ ਇੱਕ ਅਸੰਗਤ ਸਿੱਟਾ ਨਿਕਲੇਗਾ ਕਿ ਸੋਧ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਧਾਰਾ 370(3) ਦੇ ਤਹਿਤ ਇਸਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਨਾਲੋਂ ਵਧੇਰੇ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਧਾਰਾ 370(3) ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੰਸਥਾ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਘੱਟ 63 ਨਹੀਂ;

h. ਧਾਰਾ 370 ਨੂੰ ਧਾਰਾ 370(3) ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲੈ ਕੇ ਹੀ ਸੋਧਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੈ। ਇਹ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਵਿਚ ਦੁਹਰਾਇਆ ਸੀ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਥ ਕੌਲ ਬਨਾਮ ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ 64 ਦਾ ਰਾਜ, ਜਿਸਦਾ ਫੈਸਲਾ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਹੋਂਦ ਖਤਮ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ;

i. ਬਦਲਵੇਂ ਰੂਪ ਵਿੱਚ, ਧਾਰਾ 367 ਧਾਰਾ 370(3) 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਬਾਅਦ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਗੈਰ-ਰੋਧਕ ਧਾਰਾ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਧਾਰਾ 367 ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਧਾਰਾ 370(3)65 ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਤਬਦੀਲੀ ਕਰਨ ਲਈ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ;

ਜੇ. ਕਿਸੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਹੁਕਮ ਦੁਆਰਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਸਿਰਫ਼ ਸੰਸਦ ਹੀ ਆਪਣੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਿਆਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। CO, ਜੋ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਨੂੰ ਇੱਕ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਹੁਕਮ 66 ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ;

k. CO 272 ਨੇ CO 1954 ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਰਾਜ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਨਾਲ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜੋ ਉਸ ਸਮੇਂ ਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਗਵਰਨਰ ਕੋਲ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਨਾਲ ਜਾਰੀ ਗੈਰ-ਲਾਗੂ 67;

l ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਥੋਕ ਐਪਲੀਕੇਸ਼ਨ ਮਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੀ ਘਾਟ ਤੋਂ ਪੀੜਤ ਹੈ - ਜੋ ਕਿ ਇੱਕ ਲਾਜ਼ਮੀ ਪੂਰਵ ਸ਼ਰਤ ਸੀ। ਅਨੁਛੇਦ 370(1)(ਡੀ) ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਸਥਿਤੀ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ, ਅਤੇ ਮਨ ਦੀ ਸਹੀ ਵਰਤੋਂ 'ਤੇ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਕੁਝ ਖਾਸ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਤੱਕ ਵਧਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਉਕਤ ਸੰਕਟਾਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। . CO 272 ਭਾਰਤ ਦੇ ਪੂਰੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਰਾਜ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਰਾਜ ਲਈ ਇਹਨਾਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਅਨੁਕੂਲਤਾ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਸਮੁੱਚੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਅਜਿਹੀ ਥੋਕ ਵਰਤੋਂ, ਇੱਕ ਵਾਰ ਵਿੱਚ, ਜ਼ਾਹਰ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਦੇ ਹੈ68;

m ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਗਲਤੀ ਨਾਲ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਮੁਹੰਮਦ. ਮਕਬੂਲ ਦਾਮਨੂ ਬਨਾਮ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ69 ਇਹ ਦਲੀਲ ਦੇਣ ਲਈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਅਤੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਬਦਲਣਯੋਗ ਹਨ। ਉਕਤ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਰਾਜਪਾਲ, ਸਦਰ-ਏ-ਰਿਆਸਤ ਦਾ ਉੱਤਰਾਧਿਕਾਰੀ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ, ਬਾਅਦ ਵਾਲੇ ਵਾਂਗ ਹੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਕੇਸ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਗਲਤ ਹੈ70; ਅਤੇ

n. ਆਈਓਏ ਦਾ ਮਤਲਬ ਯੂਨੀਅਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣਾ ਸੀ। ਰਾਜ ਨੇ IoA ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਤੇ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖੀ। ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਰਾਜ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਕੀਤੇ ਵਾਅਦੇ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਸੀ ਕਿ ਰਲੇਵੇਂ ਦੇ ਮੁੱਦੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਭੇਜਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਲਈ, ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਰਾਜ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਬਦਲ ਵਜੋਂ ਮੰਨਣਾ, IoA ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਰਾਜ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ 'ਤੇ ਯੂਨੀਅਨ ਵਿੱਚ ਏਕੀਕਰਨ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰੇਗਾ।71

31. CO 272 ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਆਰਟੀਕਲ 370(1)(d) ਦੇ ਦੂਜੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪਣੀ ਸਹਿਮਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ:

a ਸੀਓ 272 ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਨਾਲ ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਕਿਉਂਕਿ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਰਾਜਪਾਲ ਦੁਆਰਾ ਭੰਗ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਦੋਂ ਸੀਓ 272 ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਮੰਤਰੀ ਪ੍ਰੀਸ਼ਦ ਜਗ੍ਹਾ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਅਜਿਹੀ ਕੋਈ ਸਹਿਮਤੀ ਨਹੀਂ ਮੰਗੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਸੀ। ਰਾਜਪਾਲ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ 'ਤੇ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਹ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਧੀਨ ਰਾਜਪਾਲ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਅਨੁਛੇਦ 370(1)(d) ਦੇ ਦੂਜੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਅਧੀਨ ਸਹਿਮਤੀ ਦੀ ਲੋੜ ਨੂੰ ਵੀ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਹੈ;

ਬੀ. ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਖੋਹ ਲਈ। ਧਾਰਾ 370(1)(d) ਦੇ ਉਪਬੰਧ IoA ਵਿੱਚ ਨਿਰਦਿਸ਼ਟ ਅਤੇ ਨਿਰਦਿਸ਼ਟ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਫਰਕ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਆਰਟੀਕਲ 370(1) ਇੱਕ ਗੈਰ-ਰੋਧਕ ਧਾਰਾ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਧਾਰਾ 356 ਸਮੇਤ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹੋਰ ਉਪਬੰਧ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਕੋਲ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਲਈ ਕੁਝ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ। ਇਹ ਸ਼ਕਤੀ ਦੂਜੀ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੈ। ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਧਾਰਾ 356 ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਗੈਰ-ਰੋਧਕ ਧਾਰਾ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਭਾਵਾਤਮਕ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਗੈਰ-ਰੋਧਕ ਧਾਰਾਵਾਂ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ, ਸਹਿਮਤੀ ਸਿਰਫ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ। ਸੀਓ 272 ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਸਮੇਂ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਦੂਜੇ ਪਰੋਵੀਸੋ ਦੁਆਰਾ ਲੋੜੀਂਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਵਿੱਚ, CO 272 ਜਾਰੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ72; ਅਤੇ

c. ਉਪਰੋਕਤ ਪੱਖਪਾਤ ਦੇ ਬਿਨਾਂ, ਭਾਵੇਂ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕਾਰਜ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਆਰਟੀਕਲ 356 ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਜਾਇਜ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਧਾਰਾ 356(1)(a) ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਰਾਜ ਦੇ "ਅਧਿਕਾਰ" ਦੀ ਬਜਾਏ "ਕਾਰਜਾਂ" ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ. ਆਰਟੀਕਲ 370(1) (ਡੀ) ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹੋਣਾ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਇੱਕ ਸਮਾਰੋਹ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਰਟੀਕਲ 356.73 ਦੇ ਤਹਿਤ ਵੀ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਇਸਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਸੀ।

32. CO 273 ਮਿਤੀ 6 ਅਗਸਤ 2019 ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਹੈ:

a ਸੀਓ 273 ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੇ ਸੰਸਦ ਦੀਆਂ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ਾਂ 'ਤੇ, ਘੋਸ਼ਣਾ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਧਾਰਾ 370 ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਹੋਣੀਆਂ ਬੰਦ ਹੋ ਗਈਆਂ ਹਨ, ਇਕ ਧਾਰਾ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਜੋ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਵਿਚ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਦੀ ਹੈ74;

ਬੀ. CO 272 ਦੀ ਅਵੈਧਤਾ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, CO 273 ਉਸੇ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਅਯੋਗ ਹੈ ਜੋ CO 27275 ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਉੱਪਰ ਦੱਸੇ ਗਏ ਹਨ;

c. CO 273 ਧਾਰਾ 370(3) ਦੇ ਤਹਿਤ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਅਨੁਛੇਦ 370(3) ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਅਜਿਹੀ ਸਿਫ਼ਾਰਿਸ਼ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਸਮਰੱਥ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀ ਸੰਸਥਾ ਤੋਂ ਕੋਈ "ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼" ਨਹੀਂ ਸੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਸਿਫ਼ਾਰਿਸ਼ ਧਾਰਾ 370(3) ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਅਧੀਨ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਗੈਰ-ਮੌਜੂਦਗੀ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਅਜਿਹੀ ਕੋਈ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਸੀ, ਸੀਓ 273 ਧਾਰਾ 370 ਦੇ ਉਲਟ ਹੈ। (3)।76 ਧਾਰਾ 370(3) ਦਾ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਰਾਜ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇਣ ਲਈ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਕੀ ਉਹ ਭਾਰਤ ਨਾਲ ਏਕੀਕਰਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ77;
d. ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਰਨ ਦਾ ਇਕਮਾਤਰ ਅਧਿਕਾਰ ਸੀ ਕਿ ਕੀ ਧਾਰਾ 370 ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਦੇ ਭੰਗ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਨਿਰਣਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦਰਜੇ ਨੂੰ ਰੱਦ ਨਾ ਕਰਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਜ਼ਾਹਰ ਕਰ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਕੋਲ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਇੱਛਾ ਦੇ ਉਲਟ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਈ ਸ਼ਕਤੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। 78 ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਇਸ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਵਰਤਣਯੋਗ ਅਸਥਾਈ ਸ਼ਕਤੀ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਸੀ, ਅਤੇ (ਬਿਨਾਂ ਪੱਖਪਾਤ ਦੇ), ਰਾਜ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਧਾਰਾ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਲਈ। 370[79];

ਈ. ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਇਹ ਮੰਨਣਾ ਕਿ ਸੀਓ 272 ਇਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਜਾਇਜ਼ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨਾਲ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ, ਫਿਰ ਵੀ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ ਦੀ ਲੋੜ ਪੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਕਿਉਂਕਿ ਸੀਓ 273 ਉਸ ਸਮੇਂ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਦੋਂ ਧਾਰਾ 356 ਅਧੀਨ ਘੋਸ਼ਣਾ ਲਾਗੂ ਸੀ ਅਤੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ। ਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਸੀ 80;

f. ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਰ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਉਲਟ, ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਦਾ ਇੱਕ ਵੱਖਰਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸੀ ਅਤੇ ਸੰਘ ਵਿੱਚ ਰਲੇਵਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਸ ਨੇ ਆਈਓਏ ਦੁਆਰਾ ਮੰਨੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ 'ਤੇ ਹੀ ਭਾਰਤ ਨਾਲ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਸੀ। CO 273 ਨੇ IoA 81 ਨੂੰ ਅਯੋਗ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ;

g CO 273 (CO 272 ਦੇ ਨਾਲ) ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ 82 ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਮਝੌਤੇ ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਸੰਘ ਦੁਆਰਾ ਇਕਪਾਸੜ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੁਆਰਾ ਧਾਰਾ 370 ਦੇ ਅਧਾਰ ਨੂੰ ਤਬਾਹ ਕਰਨ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ; ਅਤੇ

h. ਜਵਾਬਦੇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਿਉਂਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਭੰਗ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਧਾਰਾ 370(3) ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲੈਣਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਮੈਕਸਿਮ ਲੈਕਸ ਨਾਨ-ਕੋਗਿਟ ਐਡ ਅਸੰਭਵ (ਭਾਵ, ਕਾਨੂੰਨ ਅਸੰਭਵਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ) ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਰੁਕਾਵਟ ਦੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ਾਂ ਧਾਰਾ 370(2) ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਤੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿਚਲੇ ਅੰਤਰ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਉਪਰੋਕਤ ਦਲੀਲਾਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਇਹ ਮੰਨਣਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੈ।

33. ਪੁਨਰਗਠਨ ਐਕਟ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਅਸੰਵਿਧਾਨਕ ਹੈ:

a ਆਰਟੀਕਲ 356 ਦੇ ਤਹਿਤ ਜਾਰੀ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਘੋਸ਼ਣਾ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਆਰਟੀਕਲ 3 ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਨੂੰ ਇਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਉਸਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਲਈ ਸੰਦਰਭ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 3 ਦੇ ਦੂਜੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਨੂੰ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ ਧਾਰਾ 3 ਦੇ ਅਧੀਨ ਇੱਕ ਬਿੱਲ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਨਾਲ ਹੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨ ਜੋ ਸਥਾਈ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਲਿਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਨੂੰ ਆਰਟੀਕਲ 3 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਅਸਥਾਈ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰਕੇ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਧਾਰਾ 356 ਦੇ ਅਧੀਨ ਘੋਸ਼ਣਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਅਯੋਗ ਸੀ (ਉਪਰੋਕਤ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ), ਧਾਰਾ 3 ਦੀ ਮੁਅੱਤਲੀ ਵੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੇਕਾਰ ਸੀ। ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ, ਧਾਰਾ 3 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰਨਾ ਨਾ ਤਾਂ ਅਨੁਛੇਦ 356(1) ਦੇ ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਇਤਫਾਕਿਕ ਜਾਂ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਵਰਤੋਂ ਸੀ। ਇਹ ਧਾਰਾ 356(1)(ਸੀ) ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸ਼ਕਤੀ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਰਾਜ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਰੱਦ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਪੁਨਰਗਠਨ ਐਕਟ ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਧਾਰਾ 357(1) ਅਤੇ ਧਾਰਾ 356 ਅਧੀਨ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸਮਰੱਥ ਹੋਵੇਗੀ;

ਬੀ. ਆਰਟੀਕਲ 3 ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਨੂੰ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰਨ ਨਾਲ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਲਈ ਇੱਕ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹਵਾਲਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਇਸ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਤਹਿਤ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਇੱਛਾ ਨੂੰ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਸੀ। ਇਸ ਵਿਵਸਥਾ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਦੀ ਸੀਮਾ, ਨਾਮ ਜਾਂ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਇੱਛਾ ਦਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ "ਇੱਛਾਵਾਂ ਨਾਲ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ", ਅਤੇ ਇਹ ਕਿ, ਸਿਰਫ਼ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਕਹਿਣ 'ਤੇ, ਅਜਿਹੀ ਤਬਦੀਲੀ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ85;

c. ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ, ਭਾਵੇਂ ਧਾਰਾ 3 ਦਾ ਦੂਜਾ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਜਾਇਜ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮੁਅੱਤਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਇਹ ਸਿਰਫ਼ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਦੀ ਖੇਤਰੀ ਅਖੰਡਤਾ ਦੀ ਮਾਨਤਾ ਸੀ, ਨਾ ਕਿ ਇਸਦਾ ਸਰੋਤ। ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਦੀ ਖੇਤਰੀ ਅਖੰਡਤਾ ਅਤੇ ਇਸਦੀ ਨਿਰੰਤਰ ਹੋਂਦ ਆਰਟੀਕਲ 3 ਦੇ ਦੂਜੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਦੀ ਖੇਤਰੀ ਅਖੰਡਤਾ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਤੋਂ ਉਪਜੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਸਥਾਈ, ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਅਤੇ ਮਾਨਤਾ

ਪ੍ਰਾਪਤ ਸੀ। ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ. ਧਾਰਾ 3 ਦਾ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਖੇਤਰੀ ਅਖੰਡਤਾ 86 ਦੀ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਰਸਮੀ ਮਾਨਤਾ ਸੀ;

d. ਪੁਨਰਗਠਨ ਐਕਟ ਨੇ ਧਾਰਾ 3 ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲੈ ਕੇ ਧਾਰਾ 368 ਦੇ ਅਧੀਨ ਲਾਜ਼ਮੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਉਪਾਵਾਂ ਨੂੰ ਬਾਈਪਾਸ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਕੋਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਾਰਵਾਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਆਮ ਵਿਵਸਥਾ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲੈ ਕੇ ਬਾਈਪਾਸ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਜੋ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ੇ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। . ਅਨੁਛੇਦ 4 ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 2 ਜਾਂ 3 ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲੀ ਅਤੇ ਚੌਥੀ ਅਨੁਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕਰਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਪੂਰਕ, ਇਤਫਾਕਨ ਜਾਂ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਉਪਬੰਧ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਉਚਿਤ ਸਮਝ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਆਰਟੀਕਲ 4(2) ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 368 ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਸੋਧ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਆਰਟੀਕਲ 4(2) ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਆਰਟੀਕਲ 3 ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਆਰਟੀਕਲ 368 ਦੇ ਉਲਟ ਕਰਨ ਲਈ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ, ਜੋ ਕਿ ਇੱਕ ਖਾਸ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵਿਵਸਥਾ 87। ਪੁਨਰਗਠਨ ਐਕਟ ਧਾਰਾ 3 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ;

ਈ. ਆਰਟੀਕਲ 3 ਦਾ ਪਾਠ ਅਤੇ ਢਾਂਚਾ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਕੋਈ ਸਪਸ਼ਟ ਸ਼ਕਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਇਕਸਾਰ ਰਾਜ ਅਭਿਆਸ ਘੱਟ ਦੀ ਬਜਾਏ ਵੱਧ ਸੰਘੀ ਸਵੈ-ਸ਼ਾਸਨ ਦੀ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅੰਦੋਲਨ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਅਨੁਛੇਦ 3 ਦੇ ਉਪ-ਧਾਰਾਵਾਂ (ਬੀ) ਤੋਂ (ਈ) ਖੇਤਰਾਂ, ਸੀਮਾਵਾਂ ਅਤੇ ਨਾਵਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹਨ; ਉਪ-ਧਾਰਾ (ਏ) ਵਿਆਖਿਆ 2 ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਇੱਕ ਨਵੇਂ ਰਾਜ ਜਾਂ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਵਿਆਪਕ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਤਰੀਕੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਆਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਇੱਕ ਰਾਜ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਕੇਂਦਰ ਵਿੱਚ ਸੱਤਾਧਾਰੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਇਸਨੂੰ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ;

f. 2019 ਐਕਟ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 3 ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਆਰਟੀਕਲ 3 ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਪੁਨਰਗਠਨ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਨੁਛੇਦ 3 (ਧਾਰਾ a-e) ਦੇ ਦੂਜੇ ਤੱਤਾਂ ਦੇ ਉਲਟ, ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਪੁਨਰਗਠਨ ਵਿੱਚ ਵਿਧਾਨਕ ਅਤੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦਾ ਸਖ਼ਤ ਤਬਾਦਲਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਅਜਿਹਾ ਤਬਾਦਲਾ ਸੰਸਦੀ ਕਾਨੂੰਨ90 ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਵੇ;

g ਪੁਨਰਗਠਨ ਐਕਟ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਬਦਲਾਅ ਲਿਆਉਣ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੈ: ਰਾਜ 'ਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 73, ਧਾਰਾ 162 ਦੇ ਅਧੀਨ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਮਿਟਾਉਣਾ; ਆਰਟੀਕਲ 54 ਅਤੇ 55 ਦੇ ਤਹਿਤ ਲੱਦਾਖ ਦੇ ਪੂਰੇ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਇਸਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਕਰਨਾ, ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਕੌਂਸਲ ਵਿੱਚ ਖੇਤਰ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਨੂੰ ਬਦਲਣਾ; ਰਾਜ ਸਭਾ ਦੇ ਇਲੈਕਟੋਰਲ

ਕਾਲਜ ਤੋਂ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ - ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਧਾਰਾ 368 (2) ਦੀ ਧਾਰਾ (ਏ) ਤੋਂ (ਈ) ਦੇ ਅਧੀਨ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇਹ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਸਿਰਫ਼ ਧਾਰਾ 368(2) ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲੈ ਕੇ ਹੀ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ, ਜੋ ਕਿ ਰਾਜਾਂ ਦੁਆਰਾ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਵਰਗੇ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਤਮਕ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੈ। ਧਾਰਾ 392 ਅਧੀਨ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ;

h. ਅਨੁਛੇਦ 3 ਵਿੱਚ ਕਲਪਿਤ ਸਥਿਤੀਆਂ ਦੇ ਉਲਟ ਇੱਕ ਰਾਜ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਘਟਾਉਣ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਗੁਣਾਤਮਕ ਅੰਤਰ ਹੈ - ਧਾਰਾ 3 ਦੇ ਹਰੇਕ ਉਪ-ਧਾਰਾ ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਨਾਗਰਿਕ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਲੱਭ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਮੌਜੂਦਾ ਜਾਂ ਨਵੇਂ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣਾ। ਇਹਨਾਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਮਾਣਿਆ ਗਿਆ ਸੰਘੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਲੋਕਤੰਤਰ ਜਾਂ ਤਾਂ ਸਥਿਰ ਹੈ ਜਾਂ ਵਧਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ, ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਬਣ ਜਾਣ ਨਾਲ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੀ ਕਮੀ ਜਾਂ ਨੁਕਸਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ93;

i. ਆਰਟੀਕਲ 3 ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਪੁਨਰਗਠਨ ਰਿਪੋਰਟ 1955 ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਭਾਗ ਏ, ਬੀ, ਸੀ ਅਤੇ ਡੀ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਣਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਸੰਵਿਧਾਨ (ਸੱਤਵੀਂ ਸੋਧ) ਐਕਟ 195694 ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਭਿੰਨਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ। 1955 ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਧਾਰਾ 3 ਦੇ ਤਹਿਤ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਮੌਜੂਦਾ ਰਾਜਾਂ ਗੋਆ, ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼, ਮਨੀਪੁਰ ਆਦਿ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਰਾਜਾਂ95 ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ;

ਜੇ. ਕੁਝ ਖਾਸ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਵਜੋਂ ਨਾਮਜ਼ਦ ਕਰਨ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਕਾਰਨ ਸਨ, ਨਾ ਕਿ ਪੂਰੇ ਰਾਜਾਂ96। ਕੁਝ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਇੱਕ ਛੋਟੇ ਖੇਤਰ ਲਈ ਇੱਕ ਪੂਰਾ ਰਾਜ ਬਣਾਉਣਾ ਵਾਜਬ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਅੰਤਰ ਦਾ ਮਤਲਬ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਗੁਆਂਢੀ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਸਨ। ਅਜਿਹੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਢੁਕਵਾਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਸਮੇਂ ਦੇ ਨਾਲ, ਇਹਨਾਂ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਰਾਜਾਂ ਵਜੋਂ ਨਾਮਜ਼ਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ - ਜੋ ਸੰਘਵਾਦ ਵੱਲ ਇੱਕ ਪ੍ਰਗਤੀਸ਼ੀਲ ਕਦਮ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਆਜ਼ਾਦ ਭਾਰਤ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ, ਇੱਕ ਮੌਜੂਦਾ ਰਾਜ ਨੂੰ ਕਦੇ ਵੀ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਪਿੱਛੇ ਨਹੀਂ ਛੱਡਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਨੁਮਾਇੰਦਾ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਅਤੇ ਸੰਘਵਾਦ ਦਾ ਨਿਘਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸੰਘਵਾਦ ਦੀ ਭਾਰਤੀ ਸਮਝ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕੀ ਇਕਾਈਆਂ ਵਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਕਹਾਵਤ ਕਿ ਭਾਰਤ "ਵਿਨਾਸ਼ਕਾਰੀ ਰਾਜਾਂ ਦਾ ਅਵਿਨਾਸ਼ੀ ਸੰਘ" ਹੈ, ਦਾ ਮਤਲਬ ਸਿਰਫ਼ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜਾਂ ਦਾ ਪੁਨਰਗਠਨ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ; ਪਰ ਸੰਘੀ ਢਾਂਚੇ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਬੁਝਾਇਆ ਜਾਂ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਪਿੱਛੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ; ਅਤੇ

k. ਆਰਟੀਕਲ 1(1) ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ, ਯਾਨੀ ਭਾਰਤ, ਰਾਜਾਂ ਦਾ ਸੰਘ ਹੋਵੇਗਾ। ਆਰਟੀਕਲ 3 ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ 'ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦਾ ਸੰਘ' ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਮੁੱਦਾ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਸੰਸਦ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹਾ

ਕਰੇਗੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਰਟੀਕਲ 3 ਅਧੀਨ ਸੰਘ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸੰਘਵਾਦ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨਾਲ ਟਕਰਾ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।98

34. ਪੁਨਰਗਠਨ ਐਕਟ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ:

a ਮੌਜੂਦਾ ਇਕਾਈਆਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖੇਤਰਾਂ, ਸੀਮਾਵਾਂ ਅਤੇ ਨਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵੀ ਤਬਦੀਲੀ ਕੇਂਦਰ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਸਬੰਧਤ ਇਕਾਈ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਲੋਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਤਬਦੀਲੀ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਅਜਿਹੀ ਤਬਦੀਲੀ ਦੀ ਇੱਛਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਕੇਂਦਰ ਜੋ ਅਜਿਹੇ ਕੋਰਸ ਲਈ ਸਥਾਨਕ ਸਥਿਤੀਆਂ ਅਤੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਵਿਚਾਰਾਂ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਨੂੰ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸੀਮਾਵਾਂ ਦੀ ਤਬਦੀਲੀ ਨੂੰ ਸਮਰੱਥ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸੀਮਾ ਕਮਿਸ਼ਨ99 'ਤੇ ਛੱਡ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ;

ਬੀ. ਰਾਜ ਸਭਾ ਨੇ ਪੁਨਰਗਠਨ ਬਿੱਲ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੇ। ਰਾਜ ਸਭਾ ਦੇ 240 ਮੈਂਬਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸਿਰਫ਼ 4 ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਲਈ ਰਾਜ ਸਭਾ ਨੂੰ ਰਾਜ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਇੱਛਾ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਇੱਛਾ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਸੀ। ਅਸੈਂਬਲੀ ਨੂੰ ਭੰਗ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਸਿਰਫ 100 ਐਕਟ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਕਰਵਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ; ਅਤੇ

c. ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸੰਸਦ ਦੀ ਬਜਾਏ ਤਬਦੀਲੀ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਰਾਜ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਸੱਚਾ ਨੁਮਾਇੰਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 370 ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਜਾਂ ਸੋਧਣ ਦੀ ਲੋੜ ਮਹਿਸੂਸ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਨੁਮਾਇੰਦਿਆਂ ਰਾਹੀਂ ਅਜਿਹਾ ਕਰਦੇ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਸਦ ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਰਾਜ ਸਭਾ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਰਾਜ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਫੈਸਲਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ। ਦੋ ਸਦਨਵਾਦ ਅਤੇ ਸਾਂਝੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਇਸ ਇਕਪਾਸੜ ਗੈਰ-ਜਮਹੂਰੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਰੋਕ ਦੇਵੇਗੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਰਾਜ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।101

ii. ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ 102 ਦੀਆਂ ਬੇਨਤੀਆਂ

35. ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਏਕੀਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਭਾਰਤ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਏਕੀਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦੀ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ ਛੋਟੇ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਰਲੇਵੇਂ ਦੇ ਨਾਲ ਜਮਹੂਰੀਕਰਨ, ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਸੰਘ ਦਾ ਗਠਨ, ਗਠਨ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਹੋਣ ਦਾ ਵਿਚਾਰ। ਸੰਵਿਧਾਨ, ਆਦਿ। ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਏਕੀਕਰਨ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦਾ ਸਬੰਧ ਸੀ, ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿਚਕਾਰ ਕੋਈ ਵੱਖਰਾ ਜਾਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਮਝੌਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ।103

36. ਇਹ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਲਈ ਆਰਟੀਕਲ 370(1)(d) ਦੇ ਤਹਿਤ ਅਥਾਰਟੀ ਦੇ ਅਭਿਆਸ ਦਾ ਅੰਤਮ ਸਟਾਕ ਲੈਣ ਅਤੇ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਖੁੱਲਾ ਸੀ ਕਿ ਕੀ ਅਭਿਆਸ ਨੂੰ ਅਪਡੇਟ ਕਰਨ ਦੀ ਬਿਲਕੁਲ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ, ਜਾਂ ਕੋਈ ਲੋੜ ਹੈ। ਆਰਟੀਕਲ 370(1)(d) ਦੀ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਮੰਗ ਲਈ। ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ

ਇਹ ਸ਼ਕਤੀ ਪਿਛਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 370 ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਅਭਿਆਸ ਦੁਆਰਾ ਸੀਮਤ ਜਾਂ ਸ਼ਰਤ ਨਹੀਂ ਹੈ।104

37. ਧਾਰਾ 370 ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਏਕੀਕਰਨ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਉਸੇ ਤਰਜ਼ 'ਤੇ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਹ ਦੂਜੇ ਰਾਜਾਂ ਨਾਲ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇੱਕ ਮਿਆਦ ਵਿੱਚ ਇਸਦੀ ਨਿਰੰਤਰ ਕਸਰਤ ਨੂੰ ਇਸਦੇ ਮੂਲ ਉਦੇਸ਼ ਦੇ ਇੱਕ ਬੱਦਲ ਜਾਂ ਵਿਗਾੜ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ।105

38. ਸਰਹੱਦੀ ਰਾਜ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਵੱਖਰੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਹਨ ਅਤੇ ਅਨੁਛੇਦ 3 ਦੇ ਤਹਿਤ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪੁਨਰਗਠਨ ਨੂੰ ਵੱਖਰਾ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।106

39. ਨਾ ਤਾਂ ਅਸਮਿਤ ਸੰਘਵਾਦ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਸੰਘੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।107

40. ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਖੋਹੇ ਗਏ।108

41. ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 370 ਹੀ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਉਪਬੰਧ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਖੁਦ “ਅਸਥਾਈ” ਘੋਸ਼ਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਮਝ ਕਿ ਇਹ ਅਸਥਾਈ ਹੈ, ਲੇਖ ਦੇ ਖਰੜਾ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਇਤਿਹਾਸ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਬਹਿਸਾਂ, ਸੰਸਦੀ ਬਹਿਸਾਂ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਜਾਰੀ ਹੋਣ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਵਧਦੀ ਹੈ। ਭਾਗ XXI ਦੇ ਹੋਰ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਜਾਂ ਤਾਂ "ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਉਪਬੰਧ" ਜਾਂ "ਅਸਥਾਈ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ" ਦਾ ਨਾਮ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।109

42. ਆਰਟੀਕਲ 370(1) ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਧੀਨ ਦੋ ਅੰਗਾਂ ਨੂੰ, ਇੱਕ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਆਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਿੱਸੇ/ਪ੍ਰਬੰਧ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣ, ਸੋਧਣ ਜਾਂ ਨਸ਼ਟ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੇਣਾ ਸੀ [ਧਾਰਾ 1 ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ]। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸੁਤੰਤਰ ਇੱਛਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਲਈ ਅਜਿਹੇ ਅਨੁਕੂਲ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਇਸ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਚੌੜਾਈ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਇੱਕ ਸਥਾਈ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੋਣ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਨਹੀਂ ਰੱਖ ਸਕਦੀ ਸੀ - ਜਾਂ ਤਾਂ ਸਮੇਂ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਹ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ।110

43. ਧਾਰਾ 370 ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਜੰਮੂ, ਕਸ਼ਮੀਰ ਅਤੇ ਲੱਦਾਖ ਦੇ ਵਸਨੀਕਾਂ ਨੂੰ ਬਾਕੀ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਵਿਵਹਾਰ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਧਾਰਾ 370 ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਵਿਧਾਨਕ ਜਾਂ ਸੰਸਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੇ ਕਈ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਤੇ ਵਿਧਾਨਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਅਜਿਹਾ ਨਤੀਜਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਨਿਰਮਾਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਤਾ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੇ ਕਦੇ ਵੀ ਇਸ ਨੂੰ ਸਥਾਈ ਵਿਵਸਥਾ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਨਹੀਂ ਰੱਖ ਸਕਦੇ ਸਨ।111

44. ਧਾਰਾ 370 ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਵਸਨੀਕਾਂ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਬਾਕੀ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਲਿਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸੈਂਕੜੇ ਲਾਭਕਾਰੀ

ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਵਾਹਿਤ ਸਾਰੇ ਅਧਿਕਾਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਰਾਜ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਕਦੇ ਵੀ "ਆਪਹੁਦਰੀ ਕਾਰਵਾਈ" ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ।112

45. ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਇਹ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਉਪਬੰਧ ਹੈ ਜਿੱਥੇ (i) ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ; ਅਤੇ (ii) ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਵਸਨੀਕਾਂ ਲਈ ਲਾਹੇਵੰਦ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੀ ਅਰਜ਼ੀ, ਅਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਦੀ ਸਰਕਾਰ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਨਿਰਮਾਤਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਅਜਿਹੀ ਵਿਵਸਥਾ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਸੀ।113

46. ਅਨੁਛੇਦ 370 ਹੀ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੈ ਜੋ ਇੱਕ ਵਿਧੀ (ਧਾਰਾ 370(3) ਦੇ ਰਾਹ) ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ ਇਹ ਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣਾ ਬੰਦ ਕਰ ਦੇਵੇਗਾ। ਸਥਾਈ ਹੋਣ ਦੇ ਇਰਾਦੇ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹਾ "ਇਨਬਿਲਟ ਬੁਝਾਉਣ ਵਾਲੀ ਧਾਰਾ" ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ।114

47. ਧਾਰਾ 370(3) ਦਾ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਹੀ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਰਹਿਣਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ: 115

> a ਜਦੋਂ ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਬਣੀ ਸੀ ਤਾਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 370 ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਮੌਜੂਦ ਸੀ। ਧਾਰਾ 370(3) ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਹੋਣ ਕਾਰਨ, ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਭੰਗ ਹੋਣ ਦੇ ਸਮੇਂ -
> i. ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਅਨੁਛੇਦ 370(3) ਅਧੀਨ ਆਪਣੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾ ਕਰਨ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ;
>
> ii. ਕੁਝ ਅਪਵਾਦਾਂ ਅਤੇ ਸੋਧਾਂ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਧਾਰਾ 370 ਲਾਗੂ ਰਹਿ ਸਕਦੀ ਸੀ;
>
> iii. ਧਾਰਾ 370(1) ਨੂੰ ਸਥਾਈ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਉਪ-ਧਾਰਾ (3) ਅਤੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਉਪ-ਧਾਰਾ (2) ਨੂੰ ਹਟਾਉਣ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ;
>
> iv. ਇਹ ਆਰਟੀਕਲ 370(3) ਵਿੱਚ "ਅਸਥਾਈ" ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ "ਸਥਾਈ" ਅਤੇ "ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਸੈਂਬਲੀ" ਦੇ ਨਾਲ "ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ" ਦੇ ਨਾਲ ਬਦਲਦੇ ਹੋਏ ਹਾਸ਼ੀਏ ਦੇ ਨੋਟ ਨੂੰ ਬਦਲ ਸਕਦਾ ਸੀ;
>
> v. ਧਾਰਾ 370(1)(d) ਨੂੰ ਮਿਟਾਉਣ ਦੀ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ, ਰਾਜ ਅਤੇ ਸੰਘ ਵਿਚਕਾਰ ਸਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਠੰਢਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਮੌਜੂਦ ਸੀ ਜਦੋਂ ਸੰਵਿਧਾਨ [ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ] ਆਰਡਰ, 1954 ਭਾਰਤ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ CO 48 ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ; ਅਤੇ
>
> vi. ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ ਦੀਆਂ ਇਹ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਉਪਲਬਧ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਉਪਲਬਧਤਾ ਬਾਰੇ ਸੁਚੇਤ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੇ ਇਸ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਝ ਨਾ ਕਰਨ ਦੀ ਚੋਣ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਭੰਗ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ।

ਬੀ. ਇੱਕ ਵਾਰ ਰਾਜ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਹੋਂਦ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਧਾਰਾ 370(3) ਦਾ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਨਹੀਂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਧਾਰਾ 370(3) ਦੇ ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦਾ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਭੰਡਾਰ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦਾ ਫ਼ਰਜ਼ ਬਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸੇ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਵੀ ਰਾਜ ਦੇ ਵਸਨੀਕਾਂ ਦੇ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਇਸ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰੇ।

48. ਪਟੀਸ਼ਨਰਾਂ ਦਾ ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਕਿ ਧਾਰਾ 370 ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਸਿਰਫ਼ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕਾਰਨਾਮੇ ਦੁਆਰਾ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਗਲਤ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੀਤੀ ਗਈ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਲੋਕ ਸਭਾ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸਭਾ ਦੋਵਾਂ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਨੁਮਾਇੰਦਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਸਮੁੱਚੇ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੀ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਨੂੰ ਸਪਸ਼ਟ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ।

49. ਜੇਕਰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਧਾਰਾ 370(3) ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਸਦਾ ਅਰਥ ਇਹ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਭਾਰਤ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਹੋਂਦ ਅਤੇ ਵਰਤੋਂ ਕਿਸੇ ਸੰਸਥਾ ਦੁਆਰਾ ਕਿਸੇ ਫੈਸਲੇ ਜਾਂ ਇਸਦੀ ਘਾਟ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਤੋਂ ਬਾਹਰ।117
50. ਜੇਕਰ ਧਾਰਾ 370 ਦੀ ਧਾਰਾ 3 ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਸਿਰਫ਼ ਗੈਰਹਾਜ਼ਰੀ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਨਕਾਰਾਤਮਕ ਅਤੇ ਬੇਲੋੜਾ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਸਦਾ ਅਰਥ ਇਹ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਧਾਰਾ 370(1)(ਬੀ) ਅਤੇ 370 ਦੇ ਅਧੀਨ (1) (ਡੀ), ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਉਪਬੰਧ ਨੂੰ ਸੋਧਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸੋਧਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ 'ਤੇ ਵੀ ਇਸ ਨੂੰ ਰੋਕਿਆ ਅਤੇ ਖ਼ਤਮ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ - ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਵਿਆਖਿਆ ਧਾਰਾ 370 ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਮੂਲ ਢਾਂਚੇ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਰੱਖਣ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੋਵੇਗੀ।

51. ਭਾਵੇਂ ਰਾਜ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਇਸ ਸਮੇਂ ਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਸੀਮਤ ਭੂਮਿਕਾ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਸਿਰਫ ਇੱਕ "ਸਿਫਾਰਸ਼" ਕਰਨਾ ਸੀ। ਅਜਿਹੀ ਸਿਫ਼ਾਰਿਸ਼ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਲਈ ਲਾਜ਼ਮੀ ਨਹੀਂ ਸੀ।118

52. ਰਾਜ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਸੀਮਤ ਭੂਮਿਕਾ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ, ਇਸਦੀ ਥਾਂ "ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ" ਅਤੇ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੰਸਦ ਇੱਕ ਗੈਰ-ਜਮਹੂਰੀ ਸੰਸਥਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਕੌਂਸਲ ਦੇ ਨਾਲ, ਇਹ ਸੰਘੀ ਇੱਛਾਵਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ।119

53. ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਸਮੁੱਚੇ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੀ ਜਮਹੂਰੀ ਇੱਛਾ ਦਾ ਭੰਡਾਰ ਹੈ ਅਤੇ ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਜੋ ਇੱਕ ਸੰਘੀ ਇਕਾਈ ਦੇ ਦੂਜੇ ਸੰਘੀ ਇਕਾਈਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਜਮਹੂਰੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਲਈ ਉਚਿਤ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਧਿਕਾਰ ਸੰਸਦ ਹੋਵੇਗੀ। ਸਵਾਲ ਸੰਘੀ ਢਾਂਚੇ ਵਿਚਲੇ ਸਾਰੇ ਰਾਜਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਸਿਰਫ਼ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ।120

54. ਧਾਰਾ 370 ਦੀ ਉਪ ਧਾਰਾ (3) ਅਧੀਨ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਿਰਵਿਘਨ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ (ਏ) ਧਾਰਾ 370 ਇੱਕ ਗੈਰ-ਰੋਧਕ ਧਾਰਾ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ "ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ"; ਅਤੇ (ਬੀ) ਧਾਰਾ 370 ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (3) ਇੱਕ ਗੈਰ-ਰੋਧਕ ਧਾਰਾ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ "ਇਸ ਧਾਰਾ ਦੇ ਉਪਰੋਕਤ ਉਪਬੰਧਾਂ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵੀ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ"। ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਧਾਰਾ 370.121 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਸਮੇਤ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਉਪਬੰਧ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਨਹੀਂ ਹੈ।

55. "ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ" ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ "ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ" ਨਾਲ ਬਦਲਣਾ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਫੈਸਲੇ ਲੈਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਲੋਕਤੰਤਰੀਕਰਨ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ।122

56. ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ: 123

a ਆਰਟੀਕਲ 356(1)(ਬੀ) ਦੇ ਅਧੀਨ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਦਾ;

ਬੀ. ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਅਤੇ ਅਖੰਡਤਾ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਤੋਂ ਰਾਜ ਦੀ ਰਣਨੀਤਕ ਮਹੱਤਤਾ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ, ਇਹ ਫਾਇਦੇਮੰਦ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਸੰਘੀ ਇਕਾਈ, ਆਪਣੇ ਨੁਮਾਇੰਦਿਆਂ ਦੁਆਰਾ, ਲੋਕ ਸਭਾ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸਭਾ ਦੋਵਾਂ ਵਿੱਚ, ਫੈਸਲੇ ਲੈਣ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲਵੇ। ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ; ਅਤੇ

c. ਭਾਰਤ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ ਜਦੋਂ ਕਿ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ "ਵਿਧਾਨਕ" ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ।

57. ਧਾਰਾ 370 ਦੀ ਧਾਰਾ (3) ਇੱਕ ਅਸਾਧਾਰਨ, ਵਿਲੱਖਣ ਅਤੇ ਬੇਮਿਸਾਲ ਧਾਰਾ ਹੈ। ਧਾਰਾ 370(3) ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਦਾ ਕੋਈ ਉਪਬੰਧ ਕਿਸੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਜਾਂ ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਕਿਸੇ ਉਪਬੰਧ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕਲਾਜ਼ (3) ਦੇ ਅਧੀਨ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਨਾਮਕਰਨ ਦੇ ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਵਰਗੀਕਰਨ ਕਰਨਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਧਾਰਾ 370 ਦੀ ਧਾਰਾ (3) ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀ ਇੱਕ ਸੰਪੂਰਨ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ, ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ "ਅਸਥਾਈ" ਵਿਵਸਥਾ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।124

58. ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ, ਧਾਰਾ 1 ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ, ਸਥਿਤੀ ਸੀ: 125

a ਆਈਓਏ ਦੁਆਰਾ, ਸ਼ਾਸਕ ਨੇ ਆਪਣਾ ਅਧਿਕਾਰ ਸਮਰਪਣ ਕਰ ਦਿੱਤਾ; ਅਤੇ

ਬੀ. 25 ਨਵੰਬਰ 1949 ਦੀ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦੁਆਰਾ, ਸ਼ਾਸਕ ਨੇ ਰਾਜ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਪੂਰਨ ਸ਼ਕਤੀ ਸਮਰਪਣ ਕਰ ਦਿੱਤੀ।

59. ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਇੱਕ ਸ਼ਾਸਕ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਈ ਗਈ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ ਖੁਦ ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਨੂੰ ਸਮਰਪਣ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਕਹੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਲਈ ਬਣਾਈ ਗਈ ਸੰਸਥਾ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨਾਲ

ਕੋਈ ਬਰਾਬਰੀ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ। ਇਹ ਇਸ ਲਈ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਅਤੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ: 126

a ਮਹਾਰਾਜੇ ਦੀ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦੁਆਰਾ 1951 ਵਿੱਚ ਬਣਾਏ ਗਏ ਸਨ ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਸਨ;

ਬੀ. ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਨੂੰ ਅਨੁਛੇਦ 1 ਦੇ ਅਨੁਸੂਚੀ ਦੇ ਅਧੀਨ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਇਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਭਾਰਤ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ;

c. ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਕਲਾਸੀਕਲ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨਵੇਂ ਰਾਸ਼ਟਰ ਲਈ ਜਾਂ ਸ਼ਾਸਨ ਦਾ ਇੱਕ ਸੁਤੰਤਰ ਮਾਡਲ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਵਜੋਂ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਰਾਜ ਦੇ ਅੰਦਰੂਨੀ ਸ਼ਾਸਨ ਲਈ ਕੇਵਲ ਇੱਕ ਵਿਧਾਨਿਕ ਕਾਨੂੰਨ ਸੀ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਧੀਨ ਸੀ; ਅਤੇ

d. ਸੀਮਤ ਫਤਵਾ ਸੀ ਅਤੇ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਅਣਡਿੱਠ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ।

60. ਰਾਜ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗਣਤੰਤਰ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਅਸਲ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਸੰਪੱਤੀ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਭਾਵ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਸੀ।127

61. ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਘ ਨੂੰ ਇੱਕ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਸੰਪੰਨ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਗਣਰਾਜ ਵਜੋਂ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਰਾਜ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨਾ ਤਾਂ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ ਇਸ ਤੱਥ ਦਾ ਸੂਚਕ ਹੈ।128

62. ਇੱਕ ਬੁਨਿਆਦੀ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਬਣਨ ਲਈ, ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਿਰਵਿਵਾਦ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਦੇ ਕਈ ਪਹਿਲੂ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਨਵੇਂ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ [ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਖੇਤਰ ਨੂੰ "ਸਪੁਰਦ ਕਰਨ" ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ]। ਇਹ ਰਾਜ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਗੈਰਹਾਜ਼ਰ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਧਾਰਾ 1.129 ਦੇ ਤਹਿਤ ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ ਸੀ।

63. ਧਾਰਾ 370(3) ਦੇ ਅਧੀਨ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹਰੇਕ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੀ ਪੂਰਵ-ਅਨੁਮਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦਾ ਪੂਰਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ 'ਤੇ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਰੁਕਾਵਟ ਜਾਂ ਕਾਨੂੰਨੀ ਰੁਕਾਵਟ ਦੇ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਇਹ ਸ਼ਕਤੀ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਧਾਰਾ 370 (3) 130 ਦੇ ਤਹਿਤ ਭਾਰਤ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਕੋਲ ਮੌਜੂਦ ਹੈ।

64. ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਹੀ ਸਰਵਉੱਚ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਭਾਰਤ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਸ਼ਕਤੀ ਤੋਂ ਪ੍ਰਵਾਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਕਾਨੂੰਨ [ਭਾਵੇਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਜੋਂ ਜਾਣੇ

ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਹੋਰ] ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹਨ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਹੋਰ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੀ ਸੰਸਥਾ ਵੀ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੈ।131

65. ਆਰਟੀਕਲ 367 ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਆਰਟੀਕਲ 370 ਨੂੰ ਸੋਧਣ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਆਰਟੀਕਲ 370.132 ਨੂੰ ਸੋਧਣ ਲਈ ਇੱਕ ਜਾਇਜ਼ ਰਸਤਾ ਹੈ।

66. ਜਦੋਂ ਪੁਨਰਗਠਨ ਐਕਟ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਤਾਂ ਧਾਰਾ 3 (ਜੋ ਇਕੱਲੇ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਸੀ) ਦਾ ਦੂਜਾ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਹ ਇਸ ਲਈ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸੀਓ 272 ਨੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪਿਛਲੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਉਲਟ ਪੂਰੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਰਾਜ ਲਈ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ 'ਸੋਧਾਂ' ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਸਿਰਫ ਪਹਿਲੀ ਵਿਵਸਥਾ ਲਾਗੂ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ, ਦੂਜੀ ਵਿਵਸਥਾ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਸੀ।133

67. ਧਾਰਾ 3 ਦੇ ਤਹਿਤ ਸੰਸਦ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਇੱਕ ਪੂਰਨ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ਜਿਸਦੀ ਵਰਤੋਂ ਅਨੁਛੇਦ 356 ਦੇ ਤਹਿਤ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਰਾਜ ਦੀ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਪੁਨਰਗਠਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।134

68. ਆਰਟੀਕਲ 3 ਦੇ ਤਹਿਤ, ਸੰਸਦ ਕੋਲ ਇੱਕ ਰਾਜ ਨੂੰ ਦੋ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਬਦਲਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ।135

69. ਧਾਰਾ 3 ਦੇ ਅਧੀਨ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਲੋੜ ਵਾਲੀ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਮੁਨਾਸਬਤਾ ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਦੇ ਖੇਤਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੈ।136

70. ਪਟੀਸ਼ਨਰਾਂ ਨੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਭੰਗ ਕਰਨ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 356 ਦੇ ਤਹਿਤ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਘੋਸ਼ਣਾ ਪੱਤਰ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ।

71. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਲਈ ਅਨੁਛੇਦ 356(1)(ਬੀ) 138 ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀਆਂ ਸੀਮਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨਾ ਅਯੋਗ ਹੈ।

72. ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਧਾਰਾ 370 ਦੇ ਤਹਿਤ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਰਾਜਪਾਲ ਸ਼ਾਸਨ ਜਾਂ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਸ਼ਾਸਨ ਲਾਗੂ ਸੀ।139

73. ਆਰਟੀਕਲ 370(1) ਵਿੱਚ ਵਰਤੇ ਗਏ ਸ਼ਬਦ "ਸੋਧ" ਦੀ ਸੰਖੇਪ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਵਿਆਖਿਆ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਇਹ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਲਈ ਆਪਣੀ ਅਰਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, CO 272 ਦੁਆਰਾ ਧਾਰਾ 367 ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ (4) ਦਾ ਜੋੜ ਜਾਇਜ਼ ਹੈ।140

74. ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਰਾਜ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 147 ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਨਿਰੰਤਰਤਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਧਾਰਾ 370(3) ਦੇ ਅਧੀਨ ਲੋੜੀਂਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਬਰਾਬਰ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਹੈ।

75. ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਆਉਣ ਨਾਲ ਪੁਰਾਣੇ ਰਾਜਾਂ ਦਾ ਸੁਤੰਤਰ ਹੋਣਾ ਬੰਦ ਹੋ ਗਿਆ। ਵਾਸਤਵ ਵਿੱਚ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਦਾ ਹਰ ਨਿਸ਼ਾਨ ਇੰਸਟਰੂਮੈਂਟਸ ਆਫ਼ ਐਕਸੀਸ਼ਨ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਨਾਲ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਰਾਜ ਭਾਰਤ ਦੇ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਨਾਲ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਭੇਦ ਅਤੇ ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ ਹੋ ਗਏ ਸਨ।142।

76. ਅਨੁਛੇਦ 370(3) ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 370(1) ਅਤੇ (2) ਨੂੰ ਓਵਰਰਾਈਡ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਇੱਕ ਗੈਰ-ਰੋਧਕ ਧਾਰਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਸਹੀ ਹੋਣ ਤਾਂ ਧਾਰਾ 370 ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਖਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ।143

77. ਧਾਰਾ 35-ਏ, 1954 ਦੇ CO 48 ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ, ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਸਥਾਈ ਨਿਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਈ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਹ ਧਾਰਾ 370(1)(ਡੀ) 144 ਦੇ ਤਹਿਤ "ਅਪਵਾਦ ਅਤੇ ਸੋਧਾਂ" ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੈ।

78. ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 6 ਅਧੀਨ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਯੋਜਨਾ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 14 ਅਤੇ 15(1) ਅਧੀਨ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਯੋਜਨਾ ਦੀ ਘੋਰ ਉਲੰਘਣਾ ਹੈ।

79. ਧਾਰਾ 370 ਦੇ ਅਧੀਨ ਗੈਰ-ਰੋਧਕ ਧਾਰਾ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 368 ਦੀ ਗੈਰ-ਰੋਧਕ ਧਾਰਾ ਨੂੰ ਰਾਹ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।146

80. ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਪੈਦਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਾਇਦਾਦ ਰੱਖਣ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ, ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ, ਅਤੇ ਬੰਦੋਬਸਤ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ।147

81. ਭਾਰਤੀ ਸੰਘ ਦੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਨਿਰਮਾਤਾਵਾਂ ਦੇ ਇਰਾਦੇ ਅਤੇ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਦੇ ਨੁਮਾਇੰਦਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਧਾਰਾ 370 ਦੀ ਸਮਝ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਹਨ। 148

82. ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਕੇਵਲ ਉਦੋਂ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਜਦੋਂ ਨਵਾਂ ਰਾਜ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਨਵੇਂ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਗਠਨ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ।149

83. ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ, ਜ਼ਰੂਰੀ ਅਰਥਾਂ ਦੁਆਰਾ, ਧਾਰਾ 370(3) ਵਿੱਚ 'ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ' ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਰਥ 'ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ' ਵਜੋਂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ।

84. ਧਾਰਾ 370 ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਮੂਲ ਢਾਂਚੇ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। 151

85. ਧਾਰਾ 35ਏ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਹੋਰ ਹਿੱਸਿਆਂ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਹੈ।152

ਡੀ*। ਮੁੱਦੇ

86. ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸੰਦਰਭ ਨਿਰਧਾਰਨ ਲਈ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਸਵਾਲ ਉਠਾਉਂਦਾ ਹੈ:

a ਕੀ ਧਾਰਾ 370 ਦੇ ਉਪਬੰਧ ਅਸਥਾਈ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸਨ ਜਾਂ ਕੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਸਥਾਈਤਾ ਦਾ ਦਰਜਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਸੀ;

ਬੀ. ਕੀ ਧਾਰਾ 370(1)(d) ਦੇ ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਧਾਰਾ 367 ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ "ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ" ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੁਆਰਾ ਧਾਰਾ 370 ਦੀ ਧਾਰਾ (3) ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ "ਰਾਜ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ" ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨੂੰ ਬਦਲਿਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਰਾਜ ਦਾ" ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਾਇਜ਼ ਹੈ;

c. ਕੀ ਧਾਰਾ 370(1)(d) ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਭਾਰਤ ਦਾ ਪੂਰਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ;

d. ਕੀ ਧਾਰਾ 370 (3) ਦੇ ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਧਾਰਾ 370 ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨਾ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ ਦੀ ਗੈਰ-ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਿੱਚ ਅਵੈਧ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਧਾਰਾ (3) ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ। ;

ਈ. ਕੀ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 92 ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਅਤੇ 21 ਨਵੰਬਰ 2018 ਨੂੰ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 53 (2) ਦੇ ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ ਰਾਜਪਾਲ ਦੀ ਮਿਤੀ 20 ਜੂਨ 2018 ਦੀ ਘੋਸ਼ਣਾ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਭੰਗ ਕਰਨਾ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਾਇਜ਼ ਹੈ;

f. ਕੀ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ 19 ਦਸੰਬਰ 2018 ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 356 ਦੇ ਤਹਿਤ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਘੋਸ਼ਣਾ ਪੱਤਰ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੇ ਵਾਧੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵੈਧ ਹਨ;

g ਕੀ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਪੁਨਰਗਠਨ ਐਕਟ 2019 ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਨੂੰ ਦੋ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ (ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਅਤੇ ਲੱਦਾਖ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼) ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਜਾਇਜ਼ ਹੈ:

i. ਅਨੁਛੇਦ 3 ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦੇ ਖੇਤਰ, ਸੀਮਾਵਾਂ ਜਾਂ ਨਾਮ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਬਿੱਲ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਲਈ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ; ਅਤੇ

ii. ਧਾਰਾ 3 ਦਾ ਦੂਜਾ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸੰਸਦ ਵਿੱਚ ਬਿੱਲ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਦੇ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਜਾਂ ਘਟਾਉਣ ਜਾਂ ਰਾਜ ਦੀ ਸੀਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਬਦਲਣ ਲਈ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ;

h. ਕੀ ਧਾਰਾ 356 ਦੇ ਅਧੀਨ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦੇ ਕਾਰਜਕਾਲ ਦੌਰਾਨ, ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਭੰਗ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਮੁਅੱਤਲ ਐਨੀਮੇਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਦੀ ਧਾਰਾ 1(3)(ਏ) ਦੇ ਤਹਿਤ ਇੱਕ ਰਾਜ ਵਜੋਂ ਸਥਿਤੀ ਆਰਟੀਕਲ 1(3)(ਬੀ) ਦੇ ਤਹਿਤ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਪਰਿਵਰਤਨ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਇਜ਼ ਵਰਤੋਂ ਹੈ।

ਈ*। ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ

i. ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਦੀ ਪ੍ਰਭੁਸੱਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ

87. ਕੁਝ ਪਟੀਸ਼ਨਰਾਂ ਨੇ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਕਿ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਨੇ ਭਾਰਤੀ ਸੰਘ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ 'ਤੇ ਪ੍ਰਭੁਸੱਤਾ ਦਾ ਤੱਤ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਆਈਓਏ ਨੇ ਰੱਖਿਆ, ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਮਾਮਲਿਆਂ ਅਤੇ ਦੂਰਸੰਚਾਰ ਦੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ 'ਤੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਦੇ ਕੇ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਨੂੰ 'ਬਾਹਰੀ ਪ੍ਰਭੁਸੱਤਾ' ਸੌਂਪ ਦਿੱਤੀ ਪਰ ਰਾਜ ਨੇ 'ਅੰਦਰੂਨੀ ਪ੍ਰਭੁਸੱਤਾ' ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖੀ ਕਿਉਂਕਿ:

a ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਵਿਚਕਾਰ ਸਬੰਧਾਂ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ;

ਬੀ. ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦਾ ਗਠਨ;

c. ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣ; ਅਤੇ

d. ਰੱਖਿਆ, ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਮਾਮਲਿਆਂ ਅਤੇ ਦੂਰਸੰਚਾਰ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਸਾਰੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ 'ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਕਿ ਧਾਰਾ 370 ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਬਰਕਰਾਰ ਪ੍ਰਭੁਸੱਤਾ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੈ। ਜਵਾਬ ਵਿੱਚ, ਭਾਰਤ ਦੀ ਯੂਨੀਅਨ ਨੇ ਇਹ ਦਲੀਲ ਅੱਗੇ ਵਧਾ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਪ੍ਰਭੁਸੱਤਾ ਜੋ ਰਾਜ ਨਾਲ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਹੈ, ਨੂੰ ਆਈਓਏ ਦੇ ਦਸਤਖਤ ਨਾਲ ਸੌਂਪਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਯੂਨੀਅਨ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਯੋਜਨਾ (ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਤੇ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੋਵਾਂ ਦੀ) ਇਹ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਭੁਸੱਤਾ ਦਾ ਕੋਈ ਤੱਤ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਸਵਾਲ ਕਿ ਕੀ ਰਾਜ ਨੇ ਪ੍ਰਭੁਸੱਤਾ ਦੇ ਕਿਸੇ ਤੱਤ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ ਹੈ ਇਹ ਇੱਕ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਮੁੱਦਾ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੋਰ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਚੱਲੇਗਾ।

a ਪ੍ਰਭੁਸੱਤਾ ਦਾ ਅਰਥ

88. ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸਿਧਾਂਤ, ਕਾਨੂੰਨ ਅਤੇ ਦਰਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਭੁਸੱਤਾ ਦੇ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੇ ਅਰਥ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਖੇਤਰਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵੀ, ਇਸਦੀ ਸਮੱਗਰੀ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਅਰਥ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਯੂਰਪੀਅਨ ਦਾਰਸ਼ਨਿਕ,

ਹੌਬਜ਼ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਲੌਕੇ ਤੱਕ ਰੂਸੋ ਨੇ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ, ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਅਰਥ ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਵਿਕਸਤ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ (ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਰਾਜਾ) ਦੇ ਅੰਦਰ ਰਹਿਣ ਵਜੋਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਹੁਣ ਇਸਨੂੰ ਇੱਕ ਸਰੀਰ ਜਾਂ ਸਮੂਹ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਰਾਮ ਕਰਨ ਲਈ ਸੋਚਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

89. ਇਸਦੀ ਸਟੀਕ ਸਮੱਗਰੀ 'ਤੇ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਇੱਥੇ ਵਿਆਪਕ ਸਮਝੌਤਾ ਹੈ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਉਦੋਂ ਮੌਜੂਦ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਸਰੀਰ ਕੋਲ ਅਸੀਮਤ ਜਾਂ ਅਨਿਯਮਿਤ ਵਿਧਾਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀ ਜਾਂ ਅਧਿਕਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਇਸ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਅਧੀਨ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ, ਡਾਇਸੀ ਨੇ ਕਿਹਾ:

"ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਹ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਬਦ 'ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ', ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਇਹ ਉਸ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਔਸਟਿਨ ਕਈ ਵਾਰ ਇਸਨੂੰ ਵਰਤਦਾ ਹੈ, ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨੀ ਧਾਰਨਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਮਤਲਬ ਸਿਰਫ਼ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ ਪਾਬੰਦੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕੋਈ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸੀਮਾ"154

ਕਿਸੇ ਸਰੀਰ ਲਈ ਉਪਲਬਧ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਅਸੀਮਿਤ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ 'ਤੇ ਹੋਰ ਆਧੁਨਿਕ ਸੀਮਾਵਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਘੱਟ ਗਿਆ ਹੈ। ਜਾਂ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ, ਆਧੁਨਿਕ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀਆਂ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਨੂੰ ਸੀਮਿਤ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਜਾਂ ਹੋਰ ਰੋਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ, ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਦਾ ਪਹਿਲੂ ਜਿਸ ਲਈ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਸੰਸਥਾ ਦੀ ਅਧੀਨਗੀ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਰਵਾਇਤੀ ਪਹਿਲੂ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਵਿਚ ਵਧੇਰੇ ਮਹੱਤਵ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਲਈ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਅਸੀਮਤ ਹੋਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

90. ਪਿਛਲੇ ਪੈਰੇ ਵਿੱਚ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਦਾ ਅਰਥ ਬਾਹਰੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਦਾ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਅੰਦਰੂਨੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਦਾ ਵਰਣਨਯੋਗ ਹੈ। ਪਹਿਲੇ ਦਾ ਅਰਥ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੂਜੀਆਂ ਕੌਮਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੀ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਨੂੰ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਬਾਅਦ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ "ਰਾਜ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਦਾ ਰਾਜ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਸੰਗਠਨਾਂ ਨਾਲ" 156 ਬਾਹਰੀ ਅਤੇ ਅੰਦਰੂਨੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੱਖਰੀਆਂ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਪਰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪਹਿਲੂ ਹਨ. ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਇੱਕੋ ਸਿੱਕੇ ਦੇ ਦੋ ਪਹਿਲੂ ਸਮਝਿਆ ਜਾਣ ਲੱਗਾ ਹੈ। 157 ਡਾਇਸੀ ਦੀ ਟਿੱਪਣੀ (ਉੱਪਰ ਕੱਢੀ ਗਈ) ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅੰਦਰੂਨੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਅਨਿਯਮਿਤ ਸ਼ਕਤੀ ਰਾਜ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਸਬੰਧਾਂ ਦੇ ਉਲਟ। ਦੋ ਰਾਸ਼ਟਰ.

91. ਓਰਫੀਲਡ ਨੇ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕੀਤਾ। ਅਧਿਐਨ ਨੇ ਅੰਦਰੂਨੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਦੀਆਂ ਪੰਜ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸੂਚੀਬੱਧ ਕੀਤਾ ਹੈ:

> a ਇਹ ਤੱਥ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਤੱਥ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਜੋਂ ਮੌਜੂਦ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਾਨਤਾ ਦੇਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਹ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ;

ਬੀ. ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਸੰਪੂਰਨ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ;

c. ਇਹ ਅਵਿਭਾਜਿਤ ਹੈ;

d. ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਖਾਸ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਹੈ; ਅਤੇ

ਈ. ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਹੈ। ਇਹ ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਜਾਂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦਾ ਸਮੂਹ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

92. ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ, ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਭਾਰਤ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਨਿਯਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। 158 ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ "ਅਸੀਂ, ਲੋਕ ... ਇਸ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਂਦੇ ਹਾਂ, ਲਾਗੂ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੌਂਪਦੇ ਹਾਂ।" ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਬਾਹਰੀ ਅਥਾਰਟੀ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਬਸਤੀਵਾਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਜਾਂ ਇਸਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੁਆਰਾ ਨਹੀਂ ਅਪਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਆਪਣੀ ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਅੰਦਰੂਨੀ ਅਥਾਰਟੀ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਰਿਆਸਤਾਂ ਦੇ ਸ਼ਾਸਕਾਂ ਦਾ ਦੇਣਦਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ।

93. ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਗੂੰਜਦੀ ਹੈ ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਹ ਬਾਲਗ ਮੱਤ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਚੋਣ ਦੁਆਰਾ ਨਹੀਂ ਬਣਾਈ ਗਈ ਸੀ। 16 ਮਈ 1946 ਨੂੰ, ਕੈਬਨਿਟ ਮਿਸ਼ਨ ਯੋਜਨਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਗਠਨ ਦਾ "ਸਭ ਤੋਂ ਤਸੱਲੀਬਖਸ਼ ਤਰੀਕਾ" ਬਾਲਗ ਮਤਾਧਿਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਇਹ "ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸਵੀਕਾਰਨਯੋਗ ਦੇਰੀ" ਵੱਲ ਲੈ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਯੋਜਨਾ ਨੇ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸਭ ਤੋਂ "ਅਭਿਆਸਯੋਗ ਕੋਰਸ" "ਹਾਲ ਹੀ ਵਿੱਚ ਚੁਣੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸੂਬਾਈ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਨੂੰ ਚੋਣ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵਜੋਂ ਵਰਤਣਾ" ਹੈ। ਕੈਬਨਿਟ ਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ ਗਠਨ ਲਈ ਹੇਠ ਲਿਖੀ ਯੋਜਨਾ ਦਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਕੀਤਾ:

a ਹਰੇਕ ਸੂਬੇ ਨੂੰ ਇਸਦੀ ਆਬਾਦੀ ਦੇ ਅਨੁਪਾਤ ਅਨੁਸਾਰ ਸੀਟਾਂ ਦੀ ਕੁੱਲ ਸੰਖਿਆ, ਲਗਭਗ ਇੱਕ ਤੋਂ ਇੱਕ ਮਿਲੀਅਨ ਦੇ ਅਨੁਪਾਤ ਵਿੱਚ, ਬਾਲਗ ਮਤਾਧਿਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਬਦਲ ਵਜੋਂ, ਅਲਾਟ ਕਰਨ ਲਈ;

ਬੀ. ਹਰੇਕ ਸੂਬੇ ਵਿੱਚ ਮੁੱਖ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਦੇ ਅਨੁਪਾਤ ਵਿੱਚ ਸੀਟਾਂ ਦੀ ਸੂਬਾਈ ਵੰਡ ਨੂੰ ਵੰਡਣਾ; ਅਤੇ

c. ਇਹ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਾਂਤ ਵਿੱਚ ਹਰੇਕ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਅਲਾਟ ਕੀਤੇ ਗਏ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਉਸ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਉਸਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਚੁਣੇ ਜਾਣਗੇ।

ਮੁਸਲਮਾਨ, ਸਿੱਖ, ਅਤੇ 'ਜਨਰਲ' (ਸਾਰੇ ਵਿਅਕਤੀ ਜੋ ਮੁਸਲਮਾਨ ਜਾਂ ਸਿੱਖ ਨਹੀਂ ਸਨ) ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਮੁੱਖ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਵਜੋਂ ਮਾਨਤਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਵਿਧੀ ਰਾਹੀਂ ਛੋਟੀਆਂ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਦੀ ਢੁਕਵੀਂ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ, ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਨਾਗਰਿਕਾਂ, ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ, ਅਤੇ ਕਬਾਇਲੀ ਅਤੇ ਬਾਹਰ ਕੀਤੇ ਸਮੂਹਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਬਾਰੇ ਸਲਾਹਕਾਰ ਕਮੇਟੀ ਵਿੱਚ "ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹਿੱਤਾਂ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਪੂਰੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਹੋਣੀ

ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ, ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਲਈ ਧਾਰਾਵਾਂ, ਅਤੇ ਕਬਾਇਲੀ ਅਤੇ ਬੇਦਖਲ ਖੇਤਰਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਲਈ ਇੱਕ ਯੋਜਨਾ ਬਾਰੇ ਕੇਂਦਰੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਰਿਪੋਰਟ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਅਤੇ ਇਹ ਸਲਾਹ ਦੇਣਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਇਹਨਾਂ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸੂਬਾਈ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਸਮੂਹ ਜਾਂ ਸੰਘ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ।”

94. ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਚੁਣੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ, ਆਮ ਲੋਕ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਖਰੜੇ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿਚ ਰੁੱਝੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਫਰਵਰੀ 1948 ਵਿੱਚ, ਡਰਾਫਟ ਕਮੇਟੀ ਦੁਆਰਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ 1948 ਦਾ ਖਰੜਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਵਿਆਪਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਸਾਰਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਡਰਾਫਟ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਕਾਪੀਆਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਰੁਪਏ ਵਿੱਚ ਵੇਚਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਜਨਤਾ ਸਮੇਤ ਨਾਗਰਿਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ਾਲ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਤੋਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਨੂੰ ਸੱਦਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਸੰਵਿਧਾਨ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਨੁਮਾਇੰਦਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹਨ।

95. ਜਦੋਂ ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਨੇ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਕਾਇਮ ਰੱਖੀ ਹੈ, ਉਸ ਸਵਾਲ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ: ਪਹਿਲਾ, ਕੀ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਨੇ ਆਪਣੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵੱਖਰੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖੀ ਹੈ? ਜੇ ਨਹੀਂ, ਤਾਂ ਕੀ ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾਲੋਂ ਵੱਖਰੀ ਹੈ? ਇਹਨਾਂ ਅਤੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਮੁੱਦਿਆਂ ਦਾ ਜਵਾਬ ਉਹਨਾਂ ਇਤਿਹਾਸਕ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਸਮਝਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਜਿਹਨਾਂ ਨੇ ਸਾਡੇ ਅਤੀਤ ਨੂੰ ਆਕਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਵਰਤਮਾਨ ਉੱਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਜਾਰੀ ਰੱਖਿਆ ਹੈ। ਬੀ.

ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਸੰਘ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ

96. 1834 ਵਿਚ, ਜੰਮੂ ਦੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਦੀ ਫੌਜ ਦੀ ਕਮਾਂਡ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਜਨਰਲ ਜ਼ੋਰਾਵਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਲੱਦਾਖ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ। ਲੱਦਾਖ ਡੋਗਰਾ ਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਅਧੀਨ ਆਇਆ ਅਤੇ 1846 ਵਿੱਚ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। 1841-42 ਵਿੱਚ ਚੀਨ-ਸਿੱਖ ਯੁੱਧ ਦੇ ਦੌਰਾਨ, ਕਿੰਗ ਸਾਮਰਾਜ ਨੇ ਲੱਦਾਖ ਉੱਤੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਪਰ ਚੀਨੀ ਤਿੱਬਤੀ ਫੌਜ ਨੂੰ ਹਾਰ ਮਿਲੀ। 9 ਮਾਰਚ 1846 ਨੂੰ ਲਾਹੌਰ ਦੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਅਤੇ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਸਰਕਾਰ ਵਿਚਕਾਰ ਲਾਹੌਰ ਦੀ ਸੰਧੀ ਹੋਈ, ਜਿਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਕੁਝ ਇਲਾਕਿਆਂ ਨੂੰ ਈਸਟ ਇੰਡੀਆ ਕੰਪਨੀ ਨੂੰ ਤਬਦੀਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। 1947 ਵਿੱਚ ਵੰਡ ਵੇਲੇ, ਲੱਦਾਖ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦਾ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ ਸੀ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀਨਗਰ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

97. ਲਾਹੌਰ ਦੀ ਸੰਧੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਸਰਕਾਰ ਨੇ 16 ਮਾਰਚ 1846 ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੀ ਸੰਧੀ ਨੂੰ ਅੰਜਾਮ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਪਹਾੜੀ ਪਹਾੜੀ ਦੇਸ਼ ਜਿਸ ਦੀ ਨਿਰਭਰਤਾ ਸਿੰਧ ਦਰਿਆ ਦੇ ਪੂਰਬ ਵੱਲ ਅਤੇ ਰਾਵੀ ਦੇ ਪੱਛਮ ਵੱਲ ਸਥਿਤ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਚੰਬਾ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ। ਲਾਹੌਲ ਨੂੰ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਜੰਮੂ ਦੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਮਹਾਰਾਜਾ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਦੀ 30 ਜੂਨ 1857 ਨੂੰ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਬੀਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਗੱਦੀ ਸੰਭਾਲੀ। ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ, ਰਾਜ ਇੱਕ ਰਾਜਸ਼ਾਹੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਸਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਵਿੱਚ ਨਿਯਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ।

98. 2 ਅਗਸਤ 1858 ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਐਕਟ 1858 ਦੇ ਪਾਸ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਰਸਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਈਸਟ ਇੰਡੀਆ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿਚ ਜਾਂ ਨਿਯੰਤਰਣ ਅਧੀਨ ਖੇਤਰ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ, ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਭਾਰਤ ਦਾ ਸ਼ਾਸਨ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਸੀ। ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਬੀਰ ਸਿੰਘ ਦੀ 1885 ਵਿਚ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ ਅਤੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਨੇ ਉਸ ਦਾ ਉੱਤਰਾਧਿਕਾਰੀ ਬਣਾਇਆ।

99. 30 ਅਗਸਤ 1889 ਨੂੰ, ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਨੇ ਇੰਟਰਪ੍ਰੀਟੇਸ਼ਨ ਐਕਟ 1889 ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ। ਸੈਕਸ਼ਨ 18(4) ਨੇ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਇੰਡੀਆ ਦੀ ਸਮੀਕਰਨ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ:

"ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਖੇਤਰ ਅਤੇ ਸਥਾਨ ਜੋ ਕਿ ਸਮੇਂ ਲਈ ਭਾਰਤ ਦੇ ਗਵਰਨਰ ਜਨਰਲ ਦੁਆਰਾ ਮਹਾਰਾਣੀ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਹਨ ..."

100. ਸੈਕਸ਼ਨ 18(5) ਵਿੱਚ "ਭਾਰਤ" ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ:

"ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਇੰਡੀਆ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਗਵਰਨਰ ਜਨਰਲ ਦੁਆਰਾ ਵਰਤੇ ਗਏ ਮਹਾਮਹਿਮ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਅਧੀਨ ਮੂਲ ਰਾਜਕੁਮਾਰ ਜਾਂ ਮੁਖੀਆਂ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਖੇਤਰ ਦੇ ਨਾਲ..."

ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਇਲਾਕੇ 'ਤੇ ਬਸਤੀਵਾਦੀ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੀ ਸਰਦਾਰੀ ਅਜਿਹੀ ਸੀ ਕਿ ਬਾਹਰੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਤਾਜ ਦੇ ਕੋਲ ਸੀ।

101. ਮਹਾਰਾਜਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਨੂੰ 1925 ਵਿੱਚ ਮਹਾਰਾਜਾ ਹਰੀ ਸਿੰਘ, ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਰਿਆਸਤ ਦੇ ਆਖ਼ਰੀ ਸ਼ਾਸਕ ਦੁਆਰਾ ਉੱਤਰਾਧਿਕਾਰੀ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। 20 ਅਪ੍ਰੈਲ 1927 ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦੁਆਰਾ ਜਾਰੀ ਇੱਕ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਵਿੱਚ "ਰਾਜ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ" ਸਮੀਕਰਨ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ 'ਰਾਜ ਪਰਜਾ' ਨੂੰ ਚਾਰ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੇਣੀਬੱਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜੋ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ "ਸਥਾਈ ਨਿਵਾਸੀ" ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਆਧਾਰ ਬਣ ਗਏ ਸਨ। ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 35 ਏ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

102. ਮਹਾਰਾਜਾ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਨੇ 22 ਅਪ੍ਰੈਲ 1934 ਨੂੰ ਸੰਵਤ 1991 ਦਾ ਰੈਗੂਲੇਸ਼ਨ ਨੰਬਰ 1 ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਨੇ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਲਈ 'ਪ੍ਰਜਾ ਸਭਾ' ਨਾਮਕ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕੀਤੀ। ਪ੍ਰਜਾ ਸਭਾ ਨੂੰ ਕੁਝ ਵਿਧਾਨਕ ਕਾਰਜ ਸੌਂਪਦੇ ਹੋਏ, ਮਹਾਰਾਜਾ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸਾਰੇ ਵਿਧਾਨਕ, ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਅਤੇ ਨਿਆਂਇਕ ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਤੇ ਸਰਬੋਤਮਤਾ ਬਣਾਈ ਰੱਖੀ। ਇਹ ਅੰਦਰੂਨੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਦਾ ਸੂਚਕ ਸੀ, ਇਸ ਦੇ ਅਰਥ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪਿਛਲੇ ਭਾਗ ਵਿੱਚ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ।

103. ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਐਕਟ, 1935 ਦੁਆਰਾ, ਜੋ ਕਿ 2 ਅਗਸਤ 1935 ਨੂੰ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਦੁਆਰਾ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਗਵਰਨਰਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਾਂਤਾਂ, ਮੁੱਖ ਕਮਿਸ਼ਨਰਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਾਂਤਾਂ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਇੱਕ ਸੰਘ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ ਜਾਂ ਹੋਣਗੇ। ਫੈਡਰੇਸ਼ਨ ਆਫ ਇੰਡੀਆ। ਭਾਗ II ਦਾ ਸਿਰਲੇਖ 'ਫ਼ੈਡਰੇਸ਼ਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ' ਸੀ ਅਤੇ ਭਾਗ ਦੇ ਅਧਿਆਇ I ਦਾ ਸਿਰਲੇਖ 'ਫ਼ੈਡਰੇਸ਼ਨ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ' ਲਈ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਸੈਕਸ਼ਨ 5 ਫੈਡਰੇਸ਼ਨ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਦੇ ਘੋਸ਼ਣਾ ਲਈ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ

ਹੈ। 161 ਸੈਕਸ਼ਨ 6 ਨੇ ਕਿਸੇ ਭਾਰਤੀ/ਰਾਜਸੀ ਰਾਜ ਦੇ ਸ਼ਾਸਕ ਨੂੰ ਇਹ ਘੋਸ਼ਣਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਇੱਕ IoA ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇੰਸਟਰੂਮੈਂਟ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਫੈਡਰੇਸ਼ਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਭਾਰਤ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ, ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਐਕਟ 1935 ਦੇ ਉਪਬੰਧ ਸੈਕਸ਼ਨ 6 ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ IoA ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ 'ਤੇ ਹੀ ਇਸ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣਗੇ।

104. ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਐਕਟ 1939 7 ਸਤੰਬਰ 1939 ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜਾ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸਾਰੇ ਵਿਧਾਨਕ, ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਅਤੇ ਨਿਆਂਇਕ ਕਾਰਜਾਂ ਉੱਤੇ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਅਤੇ ਸਰਵਉੱਚਤਾ ਬਣਾਈ ਰੱਖੀ, ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 23 ਨੇ ਪ੍ਰਜਾ ਸਭਾ ਨੂੰ ਪੂਰੇ ਰਾਜ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੱਤਾ। ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਜਾਂ ਇਸ ਦਾ ਕੋਈ ਹਿੱਸਾ ਧਾਰਾ 24 ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੈ। ਐਕਟ ਨੇ ਇੱਕ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਅਤੇ ਸ਼ਾਸਕ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤੇ ਹੋਰ ਮੰਤਰੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਕੌਂਸਲ ਦੇ ਨਾਲ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕਾਰਜ ਨਿਯਤ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਐਕਟ ਨੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ (ਜਿਸ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ 1928 ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ) ਨੂੰ ਦੀਵਾਨੀ ਮੁਕੱਦਮਿਆਂ ਅਤੇ ਦੀਵਾਨੀ, ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਤੇ ਮਾਲੀਆ ਅਪੀਲਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੇ ਨਾਲ ਰਿਕਾਰਡ ਕੋਰਟ ਹੋਣ ਲਈ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ।

105. ਮਈ 1946 ਵਿੱਚ, ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਕੈਬਨਿਟ ਮਿਸ਼ਨ ਨੇ 'ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਸੰਧੀਆਂ ਅਤੇ ਸਰਬੋਤਮਤਾ' ਸਿਰਲੇਖ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਮੈਮੋਰੰਡਮ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸੁਤੰਤਰ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਹੋਣ 'ਤੇ, ਭਾਰਤੀ ਰਾਜਾਂ ਉੱਤੇ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਰਾਜੇ ਦੀ ਸਰਵਉੱਚਤਾ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧਤ ਰਾਜਾਂ ਉੱਤੇ ਸਰਬੋਤਮ ਸ਼ਕਤੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਲਾਕੇ ਸਬੰਧਤ ਰਿਆਸਤਾਂ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਆ ਜਾਣਗੇ। ਇਹ ਕਲਪਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਉੱਤਰਾਧਿਕਾਰੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਨਾਲ ਇੱਕ ਸੰਘੀ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। 16 ਮਈ 1946 ਨੂੰ ਕੈਬਨਿਟ ਮਿਸ਼ਨ ਵੱਲੋਂ ਇੱਕ ਬਿਆਨ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਸਟੇਟਮੈਂਟ ਦੇ ਪੈਰੇ 15(1) ਅਤੇ 15(4) ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਕੈਬਨਿਟ ਮਿਸ਼ਨ ਪਲਾਨ ਨੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਇੱਕ ਸੰਘ ਦੀ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਿੱਥੇ ਯੂਨੀਅਨ ਦਾ ਰੱਖਿਆ, ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਮਾਮਲਿਆਂ ਅਤੇ ਸੰਚਾਰ ਉੱਤੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਹੋਵੇਗਾ ਜਦੋਂ ਕਿ ਰਾਜਾਂ ਕੋਲ ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਉੱਤੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਬਰਕਰਾਰ ਰਹੇਗਾ। ਯੂਨੀਅਨ ਨੂੰ ਸੌਂਪਿਆ ਨਹੀਂ ਗਿਆ।

106. ਇਸ ਦੌਰਾਨ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੁਣੀ ਗਈ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਲਈ ਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਰੂਪ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਲਈ ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਲਈ ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਦੇਸ਼ ਭਰ ਤੋਂ ਇੱਕ ਵਿਆਪਕ-ਆਧਾਰਿਤ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਰਿਆਸਤਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੇ ਰਹੇ। ਕੈਬਨਿਟ ਮਿਸ਼ਨ ਯੋਜਨਾ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, ਭਾਰਤ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੇ 9 ਦਸੰਬਰ 1946 ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਹਿਲੇ ਸੈਸ਼ਨ ਲਈ ਮੀਟਿੰਗ ਕੀਤੀ।

107. 22 ਜਨਵਰੀ 1947 ਨੂੰ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੇ ਸਰਬਸੰਮਤੀ ਨਾਲ ਉਦੇਸ਼ ਸੰਕਲਪ ਨੂੰ ਅਪਣਾਇਆ ਜਿਸ ਨੇ "ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸੁਤੰਤਰ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਸੰਪੰਨ ਗਣਰਾਜ ਵਜੋਂ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਦਾ ਦ੍ਰਿੜ ਅਤੇ ਗੰਭੀਰ ਸੰਕਲਪ" ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ। ਪੈਰੇ 2, 3, 4 ਅਤੇ 7 ਨੇ ਘੋਸ਼ਣਾ ਕੀਤੀ ਕਿ:

> “(2) ਜਿੱਥੇ ਹੁਣ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਭਾਰਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ, ਉਹ ਖੇਤਰ ਜੋ ਹੁਣ ਭਾਰਤੀ ਰਾਜ ਬਣਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਅਜਿਹੇ ਹੋਰ ਹਿੱਸੇ ਜੋ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਰਾਜਾਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹਨ, ਅਤੇ ਨਾਲ

ਹੀ **ਹੋਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਜੋ ਸੁਤੰਤਰ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਸੰਪੰਨ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਗਠਿਤ ਹੋਣ ਦੇ ਇੱਛੁਕ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਸੰਘ ਹੋਵੇਗਾ; ਅਤੇ**

(3) ਜਿੱਥੇ ਉਕਤ ਖੇਤਰ ਭਾਵੇਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਮੌਜੂਦਾ ਸੀਮਾਵਾਂ ਨਾਲ ਜਾਂ ਅਜਿਹੇ ਹੋਰਾਂ ਨਾਲ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਅਨੁਸਾਰ, ਬਾਕੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ, ਖੁਦਮੁਖਤਿਆਰ ਇਕਾਈਆਂ ਦਾ ਦਰਜਾ ਰੱਖਣਗੇ ਅਤੇ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਣਗੇ, ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨਾ, ਅਜਿਹੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਕਾਰਜਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਜੋ ਯੂਨੀਅਨ ਵਿੱਚ ਨਿਹਿਤ ਜਾਂ ਸੌਂਪੇ ਗਏ ਹਨ ਜਾਂ ਯੂਨੀਅਨ ਵਿੱਚ ਨਿਹਿਤ ਜਾਂ ਨਿਹਿਤ ਹਨ ਜਾਂ ਇਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ; ਅਤੇ

(4) ਜਿੱਥੇ **ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਸੰਪੰਨ ਆਜ਼ਾਦ ਭਾਰਤ ਦੀ ਸਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰ, ਇਸਦੇ ਸੰਘਟਕ ਅੰਗ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਅੰਗ, ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਲਏ ਗਏ ਹਨ;** ਅਤੇ

(7) ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਗਣਰਾਜ ਦੇ ਖੇਤਰ ਦੀ ਅਖੰਡਤਾ ਅਤੇ ਜ਼ਮੀਨ, ਸਮੁੰਦਰ ਅਤੇ ਹਵਾ 'ਤੇ ਇਸ ਦੇ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਨਿਆਂ ਅਤੇ ਸਭਿਅਕ ਰਾਸ਼ਟਰਾਂ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇਗਾ;

108. ਉਦੇਸ਼ ਸੰਕਲਪ ਇਸ ਚਰਚਾ ਲਈ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਨੇ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਦੇ ਤੱਤ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਨਿਰਮਾਤਾਵਾਂ ਦੀ ਸਮਝ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਬਾਰੇ। ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ, ਰਿਆਸਤਾਂ ਦੇ ਸ਼ਾਸਕਾਂ ਨੂੰ ਰਲੇਵੇਂ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ - ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਦੇ ਨੁਕਸਾਨ ਦੀ ਸਮਕਾਲੀ ਅਤੇ ਸਮਾਨਾਂਤਰ ਸਮਝ ਸੀ। ਦਰਅਸਲ, ਇਹ ਕਾਰਕਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਸੀ (ਜੇ ਮੁੱਖ ਕਾਰਕ ਨਹੀਂ) ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਕੁਝ ਰਿਆਸਤਾਂ (ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਹੈਦਰਾਬਾਦ) ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਤੋਂ ਝਿਜਕਦੀਆਂ ਸਨ। ਉਦੇਸ਼ ਸੰਕਲਪ ਦੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਹਿੱਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮਹੱਤਵ ਦੇ ਹਨ:

a ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 2 ਨੇ ਸੰਕੇਤ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਖੇਤਰ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ ਹਨ, ਉਹ ਭਾਰਤ ਦੇ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਸੰਪੰਨ ਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਮਿਲਾਏ ਜਾਣਗੇ;

ਬੀ. ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 3 ਨੇ ਸੰਕੇਤ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਕੁਝ ਪੱਧਰ ਦੀ ਖੁਦਮੁਖਤਿਆਰੀ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਣਗੇ (ਜੋ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਤੋਂ ਵੱਖ ਹੈ);

c. ਪੈਰਾ 4 ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਸਮੁੱਚੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸਦੇ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਖੇਤਰਾਂ ਦੇ ਲੋਕ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ; ਅਤੇ

d. ਪੈਰਾ 7 ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕੀਤਾ ਕਿ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਦੀ ਕੇਂਦਰੀਤਾ ਸਮੁੱਚੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੈ।

109. 20 ਫਰਵਰੀ 1947 ਨੂੰ, ਕਲੇਮੈਂਟ ਐਟਲੀ, ਯੂਨਾਈਟਿਡ ਕਿੰਗਡਮ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਘੋਸ਼ਣਾ ਕੀਤੀ ਕਿ:

a ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਸਰਕਾਰ 30 ਜੂਨ 1948 ਤੱਕ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਸਵੈ-ਸ਼ਾਸਨ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰੇਗੀ; ਅਤੇ

ਬੀ. ਰਿਆਸਤਾਂ ਦੇ ਭਵਿੱਖ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਅੰਤਿਮ ਤਬਾਦਲੇ ਦੀ ਮਿਤੀ ਨਿਰਧਾਰਤ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

110. 3 ਜੂਨ 1947 ਨੂੰ, ਇੰਡੀਅਨ ਨੈਸ਼ਨਲ ਕਾਂਗਰਸ, ਮੁਸਲਿਮ ਲੀਗ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਨੁਮਾਇੰਦਿਆਂ ਨੇ ਲਾਰਡ ਮਾਊਂਟਬੈਟਨ ਨਾਲ ਸਮਝੌਤਾ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ 'ਮਾਊਂਟਬੈਟਨ ਪਲਾਨ' ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮਾਊਂਟਬੈਟਨ ਯੋਜਨਾ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ:

a ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਭਾਰਤ ਦੀ ਵੰਡ;

ਬੀ. ਉੱਤਰਾਧਿਕਾਰੀ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਦਾ ਦਰਜਾ ਦੇਣਾ;

c. ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨੂੰ ਖੁਦਮੁਖਤਿਆਰੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ;

d. ਦੋਵਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸੰਵਿਧਾਨਾਂ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣ; ਅਤੇ

ਈ. ਰਿਆਸਤਾਂ ਲਈ ਭਾਰਤ ਜਾਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਦਾ ਵਿਕਲਪ।

111. 13 ਜੂਨ 1947 ਨੂੰ ਲਾਰਡ ਮਾਊਂਟਬੈਟਨ ਦੁਆਰਾ ਜਵਾਹਰ ਲਾਲ ਨਹਿਰੂ, ਸਰਦਾਰ ਪਟੇਲ, ਆਚਾਰੀਆ ਕ੍ਰਿਪਲਾਨੀ, ਮੁਹੰਮਦ ਅਲੀ ਜਿਨਾਹ, ਲਿਆਕਤ ਅਲੀ ਖਾਨ, ਸਰਦਾਰ ਅਬਦੁਲ ਨਿਸ਼ਤਰ ਅਤੇ ਸਰਦਾਰ ਬਲਦੇਵ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਮੀਟਿੰਗ ਬੁਲਾਈ ਗਈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਵਿਭਾਗ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ. ਇਹ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ:

“ਇਹ ਲਾਭਦਾਇਕ ਹੋਵੇਗਾ ਜੇਕਰ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਰਾਜਾਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝੀ ਚਿੰਤਾ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਵਿਭਾਗ, ਸੰਭਾਵਤ ਤੌਰ 'ਤੇ "ਰਾਜ ਵਿਭਾਗ" ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕਰੇ; ਕਿ, ਜੇਕਰ ਅਜਿਹਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ, ਤਾਂ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਵੰਡ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਵੇਂ ਵਿਭਾਗ ਨੂੰ ਦੋ ਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮੌਜੂਦਾ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਵਿਭਾਗ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸਲਾਹਕਾਰ ਨੂੰ ਇਸ ਨਵੇਂ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਗਠਨ ਵਿੱਚ ਹਰ ਸੰਭਵ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

112. 15 ਜੂਨ 1947 ਨੂੰ, ਰਾਜਾਂ ਬਾਰੇ ਕਾਂਗਰਸ ਵਰਕਿੰਗ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਸਰਬੋਤਮਤਾ ਦੀ ਕਮੀ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਸੁਤੰਤਰ ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ:

"ਕਮੇਟੀ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਵਰਣਿਤ ਅਤੇ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਰਬੋਤਮਤਾ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਨਹੀਂ ਹੈ; ਪਰ ਜੇ ਇਸਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਵੀ ਕਰ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਪਰਮੌਂਟੀ ਦੀ ਕਮੀ ਤੋਂ ਨਿਕਲਣ ਵਾਲੇ ਨਤੀਜੇ ਇੱਕ ਹੱਦ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਹਨ। ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਰਾਜਾਂ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਵਿਚਕਾਰ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸਰਵਉੱਚਤਾ ਦੀ ਕਮੀ ਨਾਲ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਨਹੀਂ

ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਹਨਾਂ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਵੱਖਰੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਸੀ ਸਮਝੌਤੇ ਦੁਆਰਾ ਨਵਿਆਇਆ ਜਾਂ ਬਦਲਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਰਾਜਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਸਬੰਧ ਸਰਬਉੱਚਤਾ ਦੀ ਕਮੀ ਨਾਲ ਖਤਮ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੇ। ਭੁੱਲ ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਵੱਲ ਅਗਵਾਈ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ। ”

ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਅਸਹਿਮਤ ਸਨ ਕਿ ਕੀ ਸਰਵਉੱਚਤਾ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ।

113. 25 ਜੂਨ 1947 ਨੂੰ, ਭਾਰਤ ਦੀ ਅੰਤਰਿਮ ਕੈਬਨਿਟ ਨੇ 27 ਜੂਨ 1947 ਨੂੰ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਰਾਜਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਸਰਦਾਰ ਵੱਲਭਭਾਈ ਪਟੇਲ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਵਾਲੇ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਵਿਭਾਗ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਲਈ ਇੱਕ ਪ੍ਰੈਸ ਬਿਆਨ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ। ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ:

"ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਟੁੱਟਣ 'ਤੇ ਉੱਤਰਾਧਿਕਾਰੀ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲ ਭਾਰਤੀ ਰਾਜਾਂ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਸਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਹਰੇਕ ਸੰਸਥਾ ਹੋਵੇਗੀ, ਮਹਾਮਹਿਮ ਵਾਇਸਰਾਏ ਨੇ ਕੈਬਨਿਟ ਨਾਲ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰਾ ਕਰਕੇ ਰਾਜ ਵਿਭਾਗ ਨਾਮਕ ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਵਿਭਾਗ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਰਾਜਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ। ਇਸ ਵਿਭਾਗ ਦਾ ਇੰਚਾਰਜ ਸਰਦਾਰ ਪਟੇਲ ਹੋਵੇਗਾ, ਜੋ ਸਰਦਾਰ ਅਬਦੁਰ ਰਾਬ ਨਿਸ਼ਤਰ ਨਾਲ ਸਲਾਹ ਕਰਕੇ ਕੰਮ ਕਰੇਗਾ। ਨਵੇਂ ਵਿਭਾਗ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸੰਗਠਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਕੰਮ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੰਡਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਢੁਕਵੇਂ ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਉਲਝਣ ਦੇ ਦੋ ਉੱਤਰਾਧਿਕਾਰੀ ਸਰਕਾਰਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਵੰਡਿਆ ਜਾ ਸਕੇ।

114. 3 ਜੁਲਾਈ 1947 ਨੂੰ, ਸਰਦਾਰ ਪਟੇਲ ਨੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਲਿਖਿਆ ਕਿ "ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਹਿੱਤ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਦੇਰੀ ਦੇ ਭਾਰਤੀ ਸੰਘ ਅਤੇ ਇਸਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਵਿੱਚ ਹਨ" ਅਤੇ ਇਹ ਕਿ "ਇਸਦਾ ਪੁਰਾਣਾ ਇਤਿਹਾਸ ਅਤੇ ਪਰੰਪਰਾ ਇਸਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਇਸ ਨੂੰ ਦੇਖਦਾ ਹੈ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਅਤੇ ਤੁਹਾਡੇ ਤੋਂ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਲੈਣ ਦੀ ਉਮੀਦ ਕਰਦਾ ਹੈ।

115. ਰਾਜ ਵਿਭਾਗ ਸਰਦਾਰ ਪਟੇਲ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੇ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰਾਲੇ ਦਾ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ ਸੀ। 5 ਜੁਲਾਈ 1947 ਨੂੰ ਸਰਦਾਰ ਪਟੇਲ ਨੇ ਹੇਠ ਲਿਖਿਆ ਬਿਆਨ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ:

“ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਭਾਰਤੀ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਸ਼ਾਸਕਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲਈ ਕੁਝ ਸ਼ਬਦ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਿੱਜੀ ਮਿੱਤਰਾਂ ਵਜੋਂ ਗਿਣ ਕੇ ਖੁਸ਼ ਹਾਂ। ਇਹ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਸਬਕ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਖੰਡਿਤ ਸਥਿਤੀ ਅਤੇ ਇੱਕਜੁੱਟ ਸਟੈਂਡ ਲੈਣ ਵਿੱਚ ਸਾਡੀ ਅਸਮਰੱਥਾ ਕਾਰਨ ਹੀ ਭਾਰਤ ਹਮਲਾਵਰਾਂ ਦੀਆਂ ਲਗਾਤਾਰ ਲਹਿਰਾਂ ਅੱਗੇ ਝੁਕ ਗਿਆ। ਸਾਡੇ ਆਪਸੀ ਝਗੜੇ, ਆਪਸੀ ਝਗੜੇ ਅਤੇ ਈਰਖਾ ਅਤੀਤ ਵਿੱਚ ਸਾਡੇ ਪਤਨ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਕਈ ਵਾਰ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਗਲਬੇ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋਏ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਦੁਬਾਰਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗਲਤੀਆਂ ਜਾਂ ਜਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਫਸਣ ਦੇ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਅਸੀਂ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਦਹਿਲੀਜ਼ 'ਤੇ ਹਾਂ।

ਪਰ ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਕਿ ਇਸ ਵਿਛੋੜੇ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਇੱਕ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਮਾਨਤਾ ਵਾਲਾ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਅਤੇ ਆਪਸੀ ਹਿੱਤਾਂ ਦੇ ਜਬਰਦਸਤੀ ਤਰਕ ਦੁਆਰਾ ਮਜਬੂਤ ਭਾਵਨਾ ਸਾਡੇ ਉੱਤੇ ਰਾਜ ਕਰਦੀ ਰਹੇਗੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਕਿਤੇ ਵੱਧ ਇਹੋ ਸਥਿਤੀ ਉਸ ਵੱਡੀ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਰਾਜਾਂ ਨਾਲ ਹੋਵੇਗੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਭੂਗੋਲਿਕ ਸਾਂਝ ਅਤੇ ਅਟੁੱਟ ਸਬੰਧਾਂ, ਆਰਥਿਕ, ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਕਾਰਨ, ਬਾਕੀ ਭਾਰਤ ਨਾਲ ਆਪਸੀ ਦੋਸਤੀ ਅਤੇ ਸਹਿਯੋਗ ਦੇ ਸਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਰਾਜਾਂ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਸੰਭਾਲ ਇਸ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਏਕਤਾ ਅਤੇ ਆਪਸੀ ਸਹਿਯੋਗ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦਾ ਕਿ ਇਸ ਗਲਬੇ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਹਿੱਤਾਂ ਲਈ ਨੁਕਸਾਨਦੇਹ ਜਾਂ ਲੋਕ ਹਿੱਤਾਂ ਅਤੇ ਕਲਿਆਣ ਦੀ ਅੰਤਮ ਸਰਵਉੱਚਤਾ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਲੜਨ ਵਾਲੀ ਜਾਂ ਜਿਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਸੀ ਲਾਭਦਾਇਕ ਤਿਆਗਣਾ ਪੈ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇੱਛਾ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਪਿਛਲੀ ਸਦੀ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਰਾਜਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਸਬੰਧ। ਇਹ ਇਸ ਤੱਥ ਦੁਆਰਾ ਵਿਆਪਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਰਾਜ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਆ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਹੁਣੇ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਜਾਣ। ਰਾਜਾਂ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਮੂਲ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ ਕਿ ਰੱਖਿਆ, ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਮਾਮਲਿਆਂ ਅਤੇ ਸੰਚਾਰ ਲਈ ਉਹ ਭਾਰਤੀ ਸੰਘ ਵਿੱਚ ਆਉਣਗੇ। ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਵਿਸ਼ਿਆਂ 'ਤੇ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਨਾਲੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਉਮੀਦ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਹਿੱਤ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ।

ਨਾ ਹੀ ਇਹ ਮੇਰੀ ਨੀਤੀ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿ ਰਾਜਾਂ ਨਾਲ ਨਵੇਂ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਸਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਚਲਾਇਆ ਜਾਏ ਜਿਸ ਨਾਲ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਦਬਦਬੇ ਦਾ ਸੁਆਦ ਆਉਂਦਾ ਹੋਵੇ; ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਦਬਦਬਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਤਾਂ ਉਹ ਸਾਡੇ ਆਪਸੀ ਹਿੱਤਾਂ ਅਤੇ ਭਲਾਈ ਦਾ ਹੋਵੇਗਾ।

ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਲਈ ਸਰਾਪ ਨਾ ਦੇਣ ਕਿ ਇਹ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ ਪਰ ਇਸ ਨੂੰ ਸਾਡੇ ਆਪਸੀ ਫਾਇਦੇ ਲਈ ਬਦਲਣ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹੇ। ਇਸ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਇਹ ਆਪਸੀ ਲਾਭਦਾਇਕ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਦੀ ਵਿਰਾਸਤ ਨੂੰ ਛੱਡਣਾ ਸਾਡੇ ਲਈ ਮਾਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਪਵਿੱਤਰ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵ ਦੀਆਂ ਕੌਮਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਇਸ ਦੇ ਸਹੀ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਲਿਆਏਗਾ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਅਤੇ ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ ਦੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਦੇਵੇਗਾ।

116. 10 ਜੁਲਾਈ 1947 ਨੂੰ, ਭਾਰਤੀ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਬਿੱਲ ਦੀ ਦੂਜੀ ਰੀਡਿੰਗ ਦੌਰਾਨ, ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਐਟਲੀ ਨੇ ਹੇਠ ਲਿਖਿਆ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ:

"ਰਾਜਾਂ ਨਾਲ ਸਾਡੇ ਸਾਰੇ ਸਬੰਧਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਇਹ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਤਾਜ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਸਬੰਧਾਂ ਦਾ ਸੰਚਾਲਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਮੁੱਚੇ ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਆਜ਼ਾਦ ਕੋਈ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਮਾਨਤਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ ਹੈ। ਸੰਧੀਆਂ ਅਤੇ ਸਮਝੌਤਿਆਂ ਦੇ ਖਤਮ ਹੋਣ ਨਾਲ, ਰਾਜਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਮੁੜ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਈ। **ਪਰ ਉਹ ਭੂਗੋਲਿਕ ਭਾਰਤ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹਨ, ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸ਼ਾਸਕ ਅਤੇ ਲੋਕ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀ ਭਾਰਤੀਆਂ ਨਾਲੋਂ ਘੱਟ ਮਹਾਨ ਦੇਸ਼ਭਗਤੀ ਨਾਲ ਰੰਗੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਮੇਰੇ ਖਿਆਲ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਮੰਦਭਾਗਾ ਹੋਵੇਗਾ ਜੇਕਰ, ਤਾਜ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਰਵੋਤਮ ਸਬੰਧਾਂ ਦੇ ਰਸਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ**

ਵੱਖ ਹੋਣ ਕਾਰਨ, ਉਹ ਬਾਕੀ ਭਾਰਤ ਨਾਲੋਂ ਕੱਟੇ ਹੋਏ ਟਾਪੂ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਕ੍ਰਾਊਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮੌਜੂਦਾ ਸਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦਾ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਨਤੀਜਾ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ।

ਇਹ ਮਹਾਮਹਿਮ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਉਮੀਦ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਰਾਜ, ਸਮੇਂ ਦੇ ਨਾਲ, ਅਤੇ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਰਾਸ਼ਟਰਮੰਡਲ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇੱਕ ਜਾਂ ਦੂਜੇ ਨਵੇਂ ਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਢੁਕਵਾਂ ਸਥਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਗੇ, ਪਰ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਡੋਮੀਨੀਅਨਾਂ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ। ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਇੱਛੁਕ ਭਾਈਵਾਲਾਂ ਵਜੋਂ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਸਬੰਧਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਘੱਟ ਜੈਵਿਕ ਰੂਪ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਇੱਕ ਵਿਆਪਕ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇੱਕ ਮਿਆਦ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵੀ, ਸਰਵਉੱਚਤਾ ਦੀ ਕਮੀ ਦੇ ਸਹੀ ਵਿਹਾਰਕ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਅਨਿਸ਼ਚਿਤਤਾ ਸੀ।

117. 18 ਜੁਲਾਈ 1947 ਨੂੰ, ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਨੇ ਭਾਰਤੀ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਐਕਟ 1947 ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ। ਧਾਰਾ 1(1) ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, 15 ਅਗਸਤ 1947 ਤੋਂ ਦੋ ਸੁਤੰਤਰ ਰਾਜ-ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ - ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਸੀ। ਧਾਰਾ 7(1)(ਬੀ)) ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਭਾਰਤੀ ਰਾਜਾਂ ਉੱਤੇ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਰਾਜੇ ਦੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਸ਼ਾਸਕਾਂ ਕੋਲ ਵਾਪਸ ਆ ਜਾਵੇਗੀ। ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ, ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਸੰਪੰਨ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ, 562 ਰਿਆਸਤਾਂ ਕੋਲ ਸੁਤੰਤਰ ਰਹਿਣ ਜਾਂ ਇਸ ਐਕਟ ਦੁਆਰਾ ਸਥਾਪਤ ਦੋ ਡੋਮੀਨੀਅਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਦਾ ਵਿਕਲਪ ਸੀ। ਸੈਕਸ਼ਨ 8 ਨੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇੱਕ ਪਰਿਵਰਤਨਸ਼ੀਲ ਉਪਾਅ ਵਜੋਂ, ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਐਕਟ 1935 ਦੇ ਉਪਬੰਧ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਦੋ ਡੋਮੀਨੀਅਨਾਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੇ ਰਹਿਣਗੇ। ਸੈਕਸ਼ਨ 9 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਗਵਰਨਰ-ਜਨਰਲ ਨੇ ਭਾਰਤ (ਆਰਜ਼ੀ ਸੰਵਿਧਾਨ) ਆਰਡਰ 1947 ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਨੇ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਐਕਟ 1935 ਦੇ ਕੁਝ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਹੋਰ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ। ਸੈਕਸ਼ਨ 6 ਇੱਕ IoA ਦੇ ਅਮਲ ਦੁਆਰਾ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਰਿਆਸਤਾਂ ਦੇ ਰਲੇਵੇਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਦਾ ਹੈ। ਸੈਕਸ਼ਨ 6 ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ:

“ਸੈਕਸ਼ਨ 6. ਭਾਰਤੀ ਰਾਜਾਂ ਦਾ ਰਲੇਵਾਂ:-

> (1) ਇੱਕ ਭਾਰਤੀ ਰਾਜ ਨੂੰ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਜੇਕਰ ਗਵਰਨਰ-ਜਨਰਲ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਸ਼ਾਸਕ ਦੁਆਰਾ ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਇੱਕ ਇੰਸਟ੍ਰੂਮੈਂਟ ਆਫ਼ ਐਕਸੀਸ਼ਨ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ 'ਤੇ ਦਸਤਖਤ ਕੀਤੇ ਹਨ ਜਿਸ ਨਾਲ ਰਾਜ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਸ਼ਾਸਕ: -
>
> (ਏ) ਘੋਸ਼ਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਇਰਾਦੇ ਨਾਲ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗਵਰਨਰ-ਜਨਰਲ, ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ, ਸੰਘੀ ਅਦਾਲਤ ਅਤੇ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕੋਈ ਹੋਰ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਅਥਾਰਟੀ, ਉਸਦੇ ਰਲੇਵੇਂ ਦੇ ਸਾਧਨ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ, ਪਰ ਵਿਸ਼ਾ ਹਮੇਸ਼ਾ ਇਸ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਲਈ, ਅਤੇ ਕੇਵਲ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ, ਰਾਜ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੇ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨਾ ਜੋ ਇਸ ਐਕਟ ਦੇ ਅਧੀਨ ਆਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਨਿਯਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ; ਅਤੇ

(ਬੀ) ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨੂੰ ਮੰਨਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇਸ ਐਕਟ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਉਹ ਇਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਦੇ ਸਾਧਨ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹਨ।

(2) ਐਕਸੈਸਸ਼ਨ ਦਾ ਇੱਕ ਸਾਧਨ ਉਹਨਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜਿਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਸਕ ਉਹਨਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਹਨਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਰਾਜ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਸੀਮਾਵਾਂ, ਜੇ ਕੋਈ ਹਨ, ਜਿਸ ਲਈ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਹੈ। ਰਾਜ, ਅਤੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਦੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਅਥਾਰਟੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ, ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਅਧੀਨ ਹਨ।

(3) ਇੱਕ ਸ਼ਾਸਕ, ਉਸਦੇ ਦੁਆਰਾ ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਤੇ ਗਵਰਨਰ-ਜਨਰਲ ਦੁਆਰਾ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਇੱਕ ਪੂਰਕ ਸਾਧਨ ਦੁਆਰਾ ਉਹਨਾਂ ਕਾਰਜਾਂ ਨੂੰ ਵਧਾ ਕੇ ਉਸਦੇ ਰਾਜ ਦੇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਦੇ ਸਾਧਨ ਨੂੰ ਬਦਲ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਉਸਦੇ ਰਾਜ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਅਥਾਰਟੀ ਦੁਆਰਾ ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। "

ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਵਿਭਾਗ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਖਰੜਾ ਸਾਂਝਾ IoA ਅਤੇ ਸਟੈਂਡਸਟਿਲ ਸਮਝੌਤਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

118. ਭਾਰਤ ਨੇ 15 ਅਗਸਤ 1947 ਨੂੰ ਆਜ਼ਾਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ। ਵੰਡ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਦੋ ਡੋਮੀਨੀਅਨਾਂ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਹੋਈ। ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਸਰਵਉੱਚਤਾ ਖਤਮ ਹੋ ਗਈ। ਉਹ ਰਿਆਸਤਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਨਾਲ IoA ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਉਹ ਸੁਤੰਤਰ ਰਾਜ ਬਣ ਗਏ। ਇਹ ਜੂਨਾਗੜ੍ਹ, ਹੈਦਰਾਬਾਦ ਅਤੇ ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਸਨ। ਇੱਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਮਹਾਰਾਜਾ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਕੋਲ ਆ ਗਈ।

119. ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨਾਲ ਸਟੈਂਡਸਟਿਲ ਸਮਝੌਤਾ ਕੀਤਾ। 27 ਸਤੰਬਰ 1947 ਨੂੰ, ਨਹਿਰੂ ਨੇ ਸਰਦਾਰ ਪਟੇਲ ਨੂੰ ਇੱਕ ਪੱਤਰ ਸੰਬੋਧਿਤ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਰੇਖਾਂਕਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ "ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਰਣਨੀਤੀ ਹੁਣ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿੱਚ ਘੁਸਪੈਠ ਕਰਨ ਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਸਰਦੀਆਂ ਕਾਰਨ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਘੱਟ ਜਾਂ ਘੱਟ ਅਲੱਗ-ਥਲੱਗ ਹੁੰਦੇ ਹੀ ਕੋਈ ਵੱਡੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨੀ ਹੈ।"

120. ਇਸ ਤੋਂ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਬਾਅਦ, 26 ਅਕਤੂਬਰ 1947 ਨੂੰ, ਮਹਾਰਾਜਾ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਨੇ ਲਾਰਡ ਮਾਊਂਟਬੈਟਨ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸੰਚਾਰ ਸੰਬੋਧਿਤ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਤੁਰੰਤ ਸਹਾਇਤਾ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ। ਚਿੱਠੀ ਵਿਚ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜਾ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਸਮਾਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਸ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਕੀ ਇਹ ਰਾਜ ਲਈ "ਆਜ਼ਾਦ ਖੜ੍ਹਾ" ਹੋਣਾ ਦੋਵਾਂ ਡੋਮੀਨੀਅਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਹਿੱਤ ਵਿਚ ਹੋਵੇਗਾ। ਮਹਾਰਾਜਾ ਨੇ ਸਟੈਂਡਸਟਿਲ ਸਮਝੌਤੇ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਤੋਂ ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਲਈ ਗੰਭੀਰ ਖ਼ਤਰੇ ਨੂੰ ਨੋਟ ਕੀਤਾ।

121. ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਅਤੇ "ਮੌਜੂਦ ਸਥਿਤੀ ਦੀ ਮਹਾਨ ਐਮਰਜੈਂਸੀ" ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹੋਏ, ਮਹਾਰਾਜਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਸ ਕੋਲ ਭਾਰਤੀ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਤੋਂ ਮਦਦ ਮੰਗਣ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕੋਈ ਵਿਕਲਪ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਉਸੇ ਸਮੇਂ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਭਾਰਤ ਨਹੀਂ ਭੇਜ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਮੰਗੀ ਗਈ ਮਦਦ। ਮਹਾਰਾਜੇ ਨੇ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ। ਰਲੇਵੇਂ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਨੂੰ "ਬਚਾਉਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਤੁਰੰਤ ਸਹਾਇਤਾ ਸ਼੍ਰੀਨਗਰ ਵਿੱਚ ਉਪਲਬਧ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।"

122. ਮਹਾਰਾਜਾ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਨੇ 26 ਅਕਤੂਬਰ 1947 ਨੂੰ IoA 'ਤੇ ਦਸਤਖਤ ਕੀਤੇ। ਮਹਾਰਾਜਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਅਜਿਹਾ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਐਕਟ 1935 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਵੀ ਭਾਰਤੀ ਰਾਜ ਨੂੰ IoA ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਦੁਆਰਾ ਭਾਰਤ ਦੇ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਸ਼ਾਸਕ ਦੁਆਰਾ. ਮਹਾਰਾਜੇ ਨੇ "ਮੇਰੇ ਕਹੇ ਗਏ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਉਸ ਉੱਤੇ ਮੇਰੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ" ਭਾਰਤ ਦੇ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਗਏ। ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਜਦੋਂ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਸਰਵਉੱਚਤਾ ਖਤਮ ਹੋ ਗਈ ਤਾਂ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। IoA ਵਿੱਚ ਪੈਰਾ 1 ਵਿੱਚ ਹੇਠ ਲਿਖੀ ਘੋਸ਼ਣਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ:
“ਮੈਂ ਇਹ ਘੋਸ਼ਣਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਇਸ ਇਰਾਦੇ ਨਾਲ ਭਾਰਤ ਦੇ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੇ ਗਵਰਨਰ ਜਨਰਲ, ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ, ਫੈਡਰਲ ਕੋਰਟ ਅਤੇ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕੋਈ ਹੋਰ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਅਥਾਰਟੀ ਇਸ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਮੇਰੇ ਰਲੇਵੇਂ ਦੇ ਸਾਧਨ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਹੋਵੇਗੀ। ਪਰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ, ਅਤੇ ਕੇਵਲ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ, ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਅਭਿਆਸ ... ਅਜਿਹੇ ਕਾਰਜ ਜੋ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਐਕਟ, 1935 ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ ਅਧੀਨ ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਨਿਯਤ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਲਾਗੂ ਹੈ ਭਾਰਤ ਦੇ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਵਿੱਚ, 15 ਅਗਸਤ 1947 ਦੇ ਦਿਨ...”

123. ਪੈਰਾ 3 ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, ਮਹਾਰਾਜਾ ਨੇ ਅਨੁਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨੂੰ "ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਜੋਂ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਰਾਜ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।" ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 5 ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ IoA ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ "ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਐਕਟ 1935 ਜਾਂ ਇੰਡੀਅਨ ਇੰਡੀਪੈਂਡੈਂਸ ਐਕਟ 1947 ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੋਧ ਦੁਆਰਾ ਨਹੀਂ ਬਦਲੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਅਜਿਹੀ ਸੋਧ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦੁਆਰਾ ਇੰਸਟਰੂਮੈਂਟ ਦੇ ਪੂਰਕ ਦੁਆਰਾ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।" ਪੈਰਾ 7 ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ:

“7. ਇਸ ਲਿਖਤ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵੀ ਭਾਰਤ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਭਵਿੱਖੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਜਾਂ ਅਜਿਹੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਭਵਿੱਖੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਸਮਝੌਤਾ ਕਰਨ ਲਈ ਮੇਰੇ ਵਿਵੇਕ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਵਚਨਬੱਧ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।"

124. ਪੈਰਾ 8 ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ IoA ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵੀ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਮਹਾਰਾਜੇ ਦੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਦੀ ਨਿਰੰਤਰਤਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ, ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਜੋ ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਾਸਕ ਵਜੋਂ ਮਾਣਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਸਿਵਾਏ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇੰਸਟਰੂਮੈਂਟ ਅਤੇ ਵੈਧਤਾ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਜੋ ਲਾਗੂ ਸੀ।

125. ਗਵਰਨਰ-ਜਨਰਲ ਦੁਆਰਾ 27 ਅਕਤੂਬਰ 1947 ਨੂੰ ਆਈ.ਓ.ਏ. ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਗਵਰਨਰ-ਜਨਰਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਫੌਜੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦੀ ਅਪੀਲ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿੱਚ, ਭਾਰਤੀ ਫੌਜ ਦੇ ਸੈਨਿਕਾਂ ਨੂੰ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿੱਚ ਭੇਜਣ ਲਈ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਤੁਹਾਡੇ ਖੇਤਰ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨ ਅਤੇ ਤੁਹਾਡੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਜਾਨ, ਜਾਇਦਾਦ ਅਤੇ ਇੱਜ਼ਤ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪਣੀਆਂ ਫੌਜਾਂ।

126. 5 ਮਾਰਚ 1948 ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਨੇ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਲਈ ਇੱਕ ਅੰਤਰਿਮ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਲਈ ਇੱਕ ਘੋਸ਼ਣਾ ਪੱਤਰ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਜੋ ਰਾਜ ਲਈ ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬਣਾਉਣ ਤੱਕ ਲੰਬਿਤ ਸੀ।

127. ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਰਿਆਸਤਾਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਰਿਆਸਤਾਂ ਨੇ IoA ਅਤੇ ਸਟੈਂਡਸਟਿਲ ਸਮਝੌਤੇ ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ।

128. ਰਾਜਾਂ ਬਾਰੇ ਵ੍ਹਾਈਟ ਪੇਪਰ (1951) ਵਿੱਚ ਖੇਤਰੀ ਏਕੀਕਰਨ ਬਾਰੇ ਇੱਕ ਰੋਸ਼ਨੀ ਭਰੀ ਚਰਚਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ:

> "224. ਨਵੇਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣ ਦੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਨਤੀਜਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਖੇਤਰੀ ਏਕੀਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਭੂਗੋਲਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਰਾਜ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੌਜੂਦ ਸਨ, ਨੂੰ ਦੋ ਮੁੱਖ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ:
>
> (i) ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਰਾਜ, ਅਤੇ
>
> (ii) ਗੈਰ-ਮਿਲਣ ਵਾਲੇ ਰਾਜ।
>
> ਇੱਥੇ ਸਿਰਫ਼ ਦੋ ਗੈਰ-ਮਿਲਣਯੋਗ ਰਾਜ ਸਨ, ਅਰਥਾਤ ਹੈਦਰਾਬਾਦ ਅਤੇ ਜੂਨਾਗੜ੍ਹ। ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸਮੂਹਾਂ ਵਿੱਚ ਉਪ-ਵੰਡਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ:-
>
> (a) ਉਹ ਰਾਜ ਜੋ ਏਕੀਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਨਹੀਂ ਹੋਏ ਸਨ ਅਤੇ ਵੱਖਰੀਆਂ ਇਕਾਈਆਂ ਵਜੋਂ ਜਾਰੀ ਰਹੇ। ਅਰਥਾਤ ਮੈਸੂਰ ਅਤੇ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ;
>
> (ਬੀ) ਰਾਜਾਂ ਦੀਆਂ ਯੂਨੀਅਨਾਂ;
>
> (c) ਕੇਂਦਰੀ-ਵਿਲੀਨ ਰਾਜ;
>
> (d) ਸੂਬਾਈ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਿਲੀਨ ਹੋਏ ਰਾਜ; ਅਤੇ
>
> (e) ਖਾਸੀ ਹਿੱਲ ਸਟੇਟਸ ਫੈਡਰੇਸ਼ਨ।

ਨਵੇਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਤਹਿਤ, ਸਾਰੀਆਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਇਕਾਈਆਂ, ਦੋਵੇਂ ਪ੍ਰਾਂਤ ਅਤੇ ਰਾਜ-ਬਾਅਦ ਦੀ ਮਿਆਦ ਵਿੱਚ ਗੈਰ-ਮਿਲਣ ਵਾਲੇ ਰਾਜ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ- ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਵਰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੇਣੀਬੱਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ:

(1) ਭਾਗ ਏ ਰਾਜ ਜੋ ਸਾਬਕਾ ਗਵਰਨਰਾਂ ਦੇ ਸੂਬਿਆਂ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦੇ ਹਨ,
(2) ਭਾਗ ਬੀ ਰਾਜ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਰਾਜਾਂ ਦੀਆਂ ਯੂਨੀਅਨਾਂ ਅਤੇ ਹੈਦਰਾਬਾਦ, ਮੈਸੂਰ ਅਤੇ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ ਅਤੇ

(3) ਭਾਗ C ਰਾਜ ਜੋ ਸਾਬਕਾ ਮੁੱਖ ਕਮਿਸ਼ਨਰਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਾਂਤਾਂ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦੇ ਹਨ।

ਨਵਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੋ-ਗੁਣਾ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੇ ਜ਼ਰੀਏ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਖੇਤਰੀ ਏਕੀਕਰਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਆਰਟੀਕਲ 1 ਭਾਗ ਬੀ ਰਾਜਾਂ ਸਮੇਤ, ਪਹਿਲੀ ਅਨੁਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਸਾਰੇ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਲਈ ਭਾਰਤ ਦੇ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ 1935 ਦੇ ਐਕਟ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਯੋਜਨਾ ਤੋਂ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਵਿਦਾਇਗੀ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਉਸ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 311 (1) ਨੇ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਸ਼ਾਸਕਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਖੇਤਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਲਈ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਐਕਟ ਨੇ ਭਾਰਤੀ ਖੇਤਰਾਂ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਫੈਡਰੇਸ਼ਨ. ਦੂਸਰਾ, ਨਵੇਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਦਘਾਟਨ ਦੇ ਨਾਲ, ਰਲੇਵੇਂ ਵਾਲੇ ਰਾਜਾਂ ਨੇ ਵੱਖਰੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵਜੋਂ ਹੋਂਦ ਦੇ ਸਾਰੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਗੁਆ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਇਹ ਅਗਲੇ ਪੈਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸਥਿਤੀ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੋਵੇਗਾ। ”

129. ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਵ੍ਹਾਈਟ ਪੇਪਰ ਦਾ ਪੈਰਾ 221 ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ:

“ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਬਾਰੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ

221. ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਨੇ 26 ਅਕਤੂਬਰ, 1947 ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਨਾਲ ਰਲੇਵਾਂ ਕੀਤਾ। ਰਾਜ ਦੇ ਨਿਯਮ ਦੁਆਰਾ ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਰਲੇਵੇਂ ਦੇ ਸਾਧਨ ਦਾ ਰੂਪ ਦੂਜੇ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਸ਼ਾਸਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹੋਰ ਯੰਤਰਾਂ ਦੇ ਸਮਾਨ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ ਰਾਜ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਦੂਜੇ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ, ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ, ਇਸ ਸਥਿਤੀ ਪ੍ਰਤੀ ਵਚਨਬੱਧ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਰਾਜ ਦਾ ਰਲੇਵਾਂ ਰਾਜ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪੁਸ਼ਟੀ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੈ। ਇਹ, ਹਾਲਾਂਕਿ, ਰਲੇਵੇਂ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੱਥ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਹਟਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਰਾਜ ਨੂੰ ਭਾਗ ਬੀ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

130. ਵ੍ਹਾਈਟ ਪੇਪਰ ਨੋਟ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਨੂੰ ਇੱਕ ਭਾਗ ਬੀ ਰਾਜ ਵਜੋਂ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਦਘਾਟਨ ਦੇ ਨਾਲ, ਸਾਰੀਆਂ ਰਲੇਵੇਂ ਵਾਲੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੇ "ਵੱਖਰੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵਜੋਂ ਹੋਂਦ ਦੇ ਸਾਰੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਗੁਆ ਦਿੱਤੇ ਹਨ"। ਵ੍ਹਾਈਟ ਪੇਪਰ ਵਿੱਚ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਈਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਇਸ ਭਰੋਸੇ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਇੱਥੋਂ ਦੇ ਲੋਕ ਆਖਰਕਾਰ ਆਪਣੇ ਸਿਆਸੀ ਭਵਿੱਖ ਨੂੰ ਖੁਦ ਤੈਅ ਕਰਨਗੇ, ਧਾਰਾ 370 ਦੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ। . ਹਾਲਾਂਕਿ,

ਰਲੇਵੇਂ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੱਥ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਮਹਾਰਾਜੇ ਤੋਂ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਦਾ ਤਬਾਦਲਾ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਵ੍ਹਾਈਟ ਪੇਪਰ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ:

“ਇਸ ਵਿਵਸਥਾ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ, ਭਾਰਤ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਭਾਰਤੀ ਸੰਘ ਦੀ ਇਕਾਈ ਹੈ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰੀ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਕੋਲ ਇਸ ਰਾਜ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਹੋਵੇਗਾ ਜਾਂ ਤਾਂ ਇੰਸਟਰੂਮੈਂਟ ਆਫ਼ ਐਕਸੈਸਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਨਾਲ ਜੋੜ ਕੇ ਨਿਰਦਿਸ਼ਟ ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਤੇ। ਆਰਟੀਕਲ 370 ਦੇ ਤਹਿਤ ਇੱਕ ਆਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ (1) ਉਹਨਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸੰਸਦ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ (2) ਧਾਰਾ 1 ਅਤੇ ਧਾਰਾ 370 ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ, ਜੋ ਉਸ ਰਾਜ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣਗੀਆਂ। (ਅੰਤਿਕਾ LVl)। ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਬੁਲਾਉਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਕਦਮ ਚੁੱਕੇ ਜਾਣਗੇ ਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਤੇ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਕੋਈ ਫੈਸਲਾ ਆਵੇਗਾ, ਤਾਂ ਇਹ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕਰੇਗੀ ਜੋ ਜਾਂ ਤਾਂ ਧਾਰਾ 370 ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰੇਗਾ ਜਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੇਵੇਗਾ। ਅਜਿਹੀਆਂ ਸੋਧਾਂ ਅਤੇ ਅਪਵਾਦਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਜੋ ਉਹ ਦੱਸ ਸਕਦਾ ਹੈ।

131. ਜੂਨ 1949 ਵਿੱਚ, ਮਹਾਰਾਜਾ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸ਼ਕਤੀ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰ ਯੁਵਰਾਜ ਕਰਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸੌਂਪਣ ਲਈ ਇੱਕ ਘੋਸ਼ਣਾ ਪੱਤਰ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਜੋ ਰਾਜ ਦੇ ਸ਼ਾਸਕ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰੇਗਾ। ਸ਼ਾਸਕ ਵਜੋਂ ਆਪਣੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਯੁਵਰਾਜ ਕਰਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਤੋਂ ਚਾਰ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਭਾਰਤ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਲਈ ਨਾਮਜ਼ਦ ਕੀਤੇ। 16 ਜੂਨ 1949 ਨੂੰ, ਸ਼ੇਖ ਅਬਦੁੱਲਾ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਦੇ ਤਿੰਨ ਹੋਰ ਨੁਮਾਇੰਦਿਆਂ ਮਿਰਜ਼ਾ ਮੁਹੰਮਦ ਅਫਜ਼ਲ ਬੇਗ, ਮੌਲਾਨਾ ਮੁਹੰਮਦ ਸਈਦ ਮਸੂਦੀ ਅਤੇ ਮੋਤੀ ਰਾਮ ਬਾਗਦਾ ਨਾਲ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ।

132. ਇਸ ਸਮੇਂ, ਕਈ ਰਿਆਸਤਾਂ ਨੇ ਇਕਹਿਰੀ ਇਕਾਈਆਂ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਕੀਤੇ। ਭਾਵਨਗਰ, ਪੋਰਬੰਦਰ, ਜੂਨਾਗੜ੍ਹ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਦੀਆਂ ਰਿਆਸਤਾਂ ਨੇ ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਜ ਸੌਰਾਸ਼ਟਰ ਬਣਾਇਆ। ਗਵਾਲੀਅਰ, ਇੰਦੌਰ ਅਤੇ ਅਠਾਰਾਂ ਹੋਰ ਰਿਆਸਤਾਂ ਨੇ ਗਵਾਲੀਅਰ, ਇੰਦੌਰ ਅਤੇ ਮਾਲਵਾ (ਮੱਧ ਭਾਰਤ) ਦਾ ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਜ ਬਣਾਇਆ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਕਰਾਰਨਾਮਿਆਂ ਨੇ ਪਟਿਆਲਾ ਅਤੇ ਈਸਟ ਪੰਜਾਬ ਸਟੇਟਸ ਯੂਨੀਅਨ (ਪੈਪਸੂ), ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਜ ਰਾਜਸਥਾਨ ਅਤੇ ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਜ ਟਰਾਵਨਕੋਰ ਅਤੇ ਕੋਚੀਨ ਦੇ ਗਠਨ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕੀਤੀ।

133. ਜੁਲਾਈ 1949 ਵਿੱਚ, ਭਾਰਤੀ ਰਾਜਾਂ ਬਾਰੇ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਮੰਤਰਾਲੇ ਦੁਆਰਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਇੱਕ ਨੋਟ ਵਿੱਚ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਖੇਤਰ ਦਾ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ:

“ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪਹਿਲੂਆਂ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਰਾਏ ਹੈ ਕਿ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦਾ ਅਜੀਬ ਸਥਿਤੀ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਇਹ ਫਾਇਦੇਮੰਦ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਦੇ ਰਲੇਵੇਂ ਨੂੰ ਮੌਜੂਦਾ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਜਾਰੀ ਰੱਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। **ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਰਾਜ ਨੂੰ ਦੂਜੇ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਲਈ ਇੱਕ ਪਰਿਵਰਤਨਸ਼ੀਲ**

ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਉੱਪਰ ਸੁਝਾਏ ਗਏ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਇਸ ਰਾਜ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਇਹ ਨੋਟ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦਾ ਰਲੇਵਾਂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਜਾਰੀ ਰਹਿਣਾ ਸੀ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਰਾਜ ਨੂੰ ਦੂਜੇ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾਂਦਾ; ਰਾਜ ਨੂੰ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਭਾਰਤੀ ਖੇਤਰ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਸੰਸਦ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ (ਜੋ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਅਨੁਸੂਚੀ I ਦੇ ਭਾਗ III ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਰਾਜਾਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਸਨ) ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕਰ ਦਿੰਦੀ। ਰਾਜ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸੰਸਦ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ IoA ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਮਾਮਲਿਆਂ ਤੱਕ ਸੀਮਿਤ ਹੋਵੇਗੀ ਜੋ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਭਾਰਤ ਦੇ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਵਸਥਾ ਇਸ ਤੱਥ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਨੇ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਦਾ ਤੱਤ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਇਹ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਸੀ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਰਾਜ ਨੂੰ ਦੂਜੇ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਨਹੀਂ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾਂਦਾ।

134. 14 ਅਕਤੂਬਰ 1949 ਨੂੰ, ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਪਹਿਲਾਂ ਅਨੁਛੇਦ 1 ਦੇ ਅਧੀਨ ਭਾਗ III ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਬੰਧਤ ਭਾਰਤੀ ਰਾਜ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। ਭਾਗ III ਰਾਜ ਸਨ:

“1. ਹੈਦਰਾਬਾਦ
2. ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ
3. ਮੱਧ ਭਾਰਤ
4. ਮੈਸੂਰ
5. ਪਟਿਆਲਾ ਅਤੇ ਈਸਟ ਪੰਜਾਬ ਸਟੇਟਸ ਯੂਨੀਅਨ
6. ਰਾਜਸਥਾਨ
7. ਸੌਰਾਸ਼ਟਰ
8. ਤ੍ਰਾਵਣਕੋਰ-ਕੋਚੀਨ
9. ਵਿੰਧਿਆ ਪ੍ਰਦੇਸ਼"

ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਸਮੇਤ 9 ਭਾਗ ਤੀਜੇ ਰਾਜ ਸਨ।
135. 15 ਅਕਤੂਬਰ 1949 ਨੂੰ, ਕਸ਼ਮੀਰ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਚਾਰ ਸੀਟਾਂ ਦੀ ਵੰਡ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਸੀਟਾਂ ਦੀ ਮੁੜ ਵੰਡ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਦਸੰਬਰ 1946 ਤੋਂ ਨਵੰਬਰ 1949 ਦਰਮਿਆਨ:

a ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਛੋਟੇ ਰਾਜ ਪ੍ਰਾਂਤਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਗਏ;

ਬੀ. ਕਈ ਹੋਰ ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਰਾਜਾਂ ਦੀਆਂ ਯੂਨੀਅਨਾਂ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਇਕਜੁੱਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ; ਅਤੇ

c. ਕੁਝ ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਕਮਿਸ਼ਨਰਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਾਂਤਾਂ ਵਜੋਂ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

136. ਇਹਨਾਂ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਲਈ ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਦੇ ਮੁੜ-ਵਿਵਸਥਾ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ। ਜੋ ਵਿਧੀਆਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਉਹ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਨ:

a ਪ੍ਰਾਂਤਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਲੀਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਰਾਜਾਂ ਲਈ, ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਸਪੀਕਰ ਨੂੰ ਚੋਣਾਂ ਕਰਵਾਉਣ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਲਈ ਚੁਣੇ ਜਾਂ ਨਾਮਜ਼ਦ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਅਧਿਕਾਰਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ;

ਬੀ. ਜਿੱਥੇ ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਰਾਜਾਂ ਦਾ ਸੰਘ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਅਤੇ ਹੈਦਰਾਬਾਦ, ਮੈਸੂਰ ਅਤੇ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਲਈ ਇਕਜੁੱਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਰਾਜਪ੍ਰਮੁੱਖ ਜਾਂ ਸ਼ਾਸਕ ਨੂੰ ਇਹ ਕਾਰਜ ਸੌਂਪਿਆ ਗਿਆ ਸੀ; ਅਤੇ

c. ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਕਮਿਸ਼ਨਰਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਾਂਤਾਂ ਵਿੱਚ ਗਠਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਕਾਰਜ ਮੁੱਖ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨੂੰ ਸੌਂਪਿਆ ਗਿਆ ਸੀ।

137. 17 ਅਕਤੂਬਰ 1949 ਨੂੰ, ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਕੌਂਸਲ ਵਿੱਚ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਨੂੰ ਹੋਰ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਚਾਰ ਸੀਟਾਂ ਅਲਾਟ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਸਾਰੇ ਰਾਜਾਂ ਦੀਆਂ ਸੀਟਾਂ ਦੀ ਵੰਡ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੀ:

"ਪਹਿਲੀ ਅਨੁਸੂਚੀ ਦੇ ਭਾਗ III ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਸਮੇਂ ਲਈ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਨੁਮਾਇੰਦੇ

ਰਾਜ/ਕੁੱਲ ਸੀਟਾਂ

1 ਹੈਦਰਾਬਾਦ 11

2 ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ 4
3 ਮੱਧ ਭਾਰਤ 6

4 ਮੈਸੂਰ 6

5 ਪਟਿਆਲਾ ਅਤੇ ਈਸਟ ਪੰਜਾਬ ਸਟੇਟਸ ਯੂਨੀਅਨ 3

6 ਰਾਜਸਥਾਨ 9

7 ਸੌਰਾਸ਼ਟਰ 4

8 ਤ੍ਰਾਵਣਕੋਰ-ਕੋਚੀਨ 6

9 ਵਿੰਧਿਆ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ 4

ਕੁੱਲ: 53

ਸਾਰੀਆਂ ਸੀਟਾਂ ਦਾ ਕੁੱਲ। 205”

138. ਡਰਾਫਟ ਆਰਟੀਕਲ 306A, ਜੋ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣ 'ਤੇ ਧਾਰਾ 370 ਬਣ ਗਿਆ, 'ਤੇ 17 ਅਕਤੂਬਰ 1949 ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿਚ ਬਹਿਸ ਹੋਈ। ਗੋਪਾਲਸਵਾਮੀ ਅਯੰਗਰ ਨੇ ਬਹਿਸ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਂਦੇ ਹੋਏ, ਅਨੁਛੇਦ 370 ਦਾ ਤਰਕ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ। ਅਤੇ ਸਬਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਕਈ ਵਾਰ ਦੁਬਾਰਾ ਪੜ੍ਹੇ। ਅਯੰਗਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ:

“ਸਰ, ਇਹ ਮਾਮਲਾ, ਇਸ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਦਾ ਮਾਮਲਾ, ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ। ਹਾਊਸ ਇਸ ਤੱਥ ਤੋਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣੂ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਰਾਜ ਭਾਰਤ ਦੇ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਰਲੇਵੇਂ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਵੀ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੈ। ਰਲੇਵਾਂ 26 ਅਕਤੂਬਰ, 1947 ਨੂੰ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਦੋਂ ਤੋਂ, ਰਾਜ ਦਾ ਇੱਕ ਚੈਕਰ ਇਤਿਹਾਸ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸੂਬੇ 'ਚ ਅਜੇ ਹਾਲਾਤ ਆਮ ਵਾਂਗ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਇਸ ਰਲੇਵੇਂ ਦਾ ਅਰਥ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਵਰਤਮਾਨ ਵਿੱਚ ਉਹ ਰਾਜ ਇੱਕ ਸੰਘੀ ਰਾਜ ਦੀ ਇਕਾਈ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ ਭਾਰਤ ਦਾ ਡੋਮੀਨੀਅਨ। ਇਹ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਇੱਕ ਗਣਰਾਜ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਿਸਦਾ ਉਦਘਾਟਨ 26 ਜਨਵਰੀ, 1950 ਨੂੰ ਹੋਵੇਗਾ। **ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ, ਇਸ ਲਈ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਨਵੇਂ ਗਣਰਾਜ ਦੀ ਇਕਾਈ ਬਣਨਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਦਨ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ, ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣਾ ਹਮੇਸ਼ਾ ਇੱਕ ਸਾਧਨ ਦੁਆਰਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਜਿਸ ਉੱਤੇ ਰਾਜ ਦੇ ਸ਼ਾਸਕ ਦੁਆਰਾ ਦਸਤਖਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣੇ ਸਨ ਅਤੇ ਜਿਸਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਗਵਰਨਰ-ਜਨਰਲ ਦੁਆਰਾ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸਦਨ ਨੂੰ ਵੀ ਪਤਾ ਹੈ, ਨਵੇਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਰਲੇਵੇਂ ਦੇ ਸਾਧਨ ਬੀਤੇ ਦੀ ਗੱਲ ਹੋ ਜਾਣਗੇ। ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਸੰਘੀ ਗਣਰਾਜ ਨਾਲ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਗਣਰਾਜ ਦੀਆਂ ਇਕਾਈਆਂ ਬਣਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਰਲੇਵੇਂ ਦੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਜਾਂ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਹੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ;** ਅਤੇ, ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਅਮਲੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਾਰੇ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਪੂਰੇ ਭਾਰਤ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਹ ਸਾਰੇ ਹੋਰ ਰਾਜ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਸਹਿਮਤ ਹੋਏ ਹਨ।

139. 25 ਨਵੰਬਰ 1949 ਨੂੰ ਯੁਵਰਾਜ ਕਰਨ ਸਿੰਘ ਦੁਆਰਾ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਲਈ ਇੱਕ ਘੋਸ਼ਣਾ ਪੱਤਰ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਘੋਸ਼ਣਾ ਪੱਤਰ ਦੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ ਨੋਟ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਜੋ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਖਰੜਾ ਤਿਆਰ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ, ਉਸ ਵਿੱਚ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਦੇ ਨੁਮਾਇੰਦੇ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ ਦੱਸਦੀ ਹੈ ਕਿ:

"ਜਦੋਂ ਕਿ ਪੂਰੇ ਭਾਰਤ ਲਈ ਨਵੇਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਦਘਾਟਨ ਦੇ ਨਾਲ ਹੁਣ ਭਾਰਤ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਐਕਟ, 1935 ਜੋ ਹੁਣ ਇਸ ਰਾਜ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਵਿਚਕਾਰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਰੱਦ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ;

ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਕਿ, ਇਸ ਰਾਜ ਦੇ ਸਰਵੋਤਮ ਹਿੱਤਾਂ ਵਿੱਚ, ਜੋ ਕਿ ਆਰਥਿਕ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਅਤੇ ਹੋਰ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਹਿੱਤਾਂ ਦੇ ਇੱਕ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੁਆਰਾ ਬਾਕੀ ਭਾਰਤ ਨਾਲ ਨੇੜਿਓਂ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਇਹ ਫਾਇਦੇਮੰਦ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਰਾਜ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਵਿਚਕਾਰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਬੰਧ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣ, ਇਸ ਰਾਜ

ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਚਿੰਤਨ ਸੰਘ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਜਾਰੀ ਰੱਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ; ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਭਾਰਤ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਸ ਰਾਜ ਦੇ ਨੁਮਾਇੰਦੇ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ, ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਢੁਕਵਾਂ ਆਧਾਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ;

140. ਘੋਸ਼ਣਾ ਪੱਤਰ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧ ਭਾਰਤ ਦੇ ਰਾਜ ਅਤੇ ਸੰਘ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤ੍ਰਿਤ ਕਰਨਗੇ, ਅਤੇ ਇਹ ਕਿ ਇਹ ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਲੈਣਗੇ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨਾਲ ਅਸੰਗਤ ਹਨ:

“ਮੈਂ ਹੁਣ ਇਸ ਦੁਆਰਾ ਘੋਸ਼ਣਾ ਅਤੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਤ ਕਰਦਾ ਹਾਂ
ਕਿ ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਭਾਰਤ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਜਲਦੀ ਹੀ ਅਪਣਾਇਆ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਇਹ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਰਾਜ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਵਿਚਾਰਸ਼ੀਲ ਸੰਘ ਵਿਚਕਾਰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰੇਗਾ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਮੇਰੇ ਦੁਆਰਾ, ਮੇਰੇ ਵਾਰਸ ਅਤੇ ਉੱਤਰਾਧਿਕਾਰੀ ਇਸ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਜ ਕਰੋ।

ਕਿ ਉਕਤ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧ, ਇਸ ਦੇ ਅਰੰਭ ਹੋਣ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ, ਇਸ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਇਸ ਸਮੇਂ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਇਸ ਨਾਲ ਅਸੰਗਤ ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਅਤੇ ਰੱਦ ਕਰ ਦੇਣਗੀਆਂ।"

141. ਸ਼ਾਸਕ ਦੁਆਰਾ ਘੋਸ਼ਣਾ ਨੇ ਇਹ ਬਹੁਤ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ:

> a ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਘ ਵਿਚਕਾਰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਬੰਧ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਅਪਣਾਏ ਜਾਣ 'ਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣਗੇ;
>
> ਬੀ. ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਇਸਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ; ਅਤੇ
>
> c. ਸੰਵਿਧਾਨ ਆਪਣੇ ਅਰੰਭ ਹੋਣ 'ਤੇ ਰਾਜ ਦੇ ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦੇਵੇਗਾ ਜੋ ਇਸ ਨਾਲ ਅਸੰਗਤ ਸਨ।

ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀ ਇਸ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਘੋਸ਼ਣਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮਹੱਤਵ ਰੱਖਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਨੇ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਨੇ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਨਾਲ ਰਲੇਵੇਂ ਦਾ ਸਮਝੌਤਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਹ ਘੋਸ਼ਣਾ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨਾ ਸਿਰਫ ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਸਾਰੀਆਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰੇਗਾ ਜੋ ਇਸ ਨਾਲ ਅਸੰਗਤ ਸਨ, ਸਗੋਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਵੀ ਕਰ ਦੇਵੇਗਾ ਜੋ ਰਲੇਵੇਂ ਦੇ ਸਮਝੌਤੇ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਸੀ। ਅਸੀਂ IoA ਦੇ ਪੈਰਾ 7 ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਇੰਸਟ੍ਰੂਮੈਂਟ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵੀ ਭਾਰਤ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਭਵਿੱਖ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਵਚਨਬੱਧ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਘੋਸ਼ਣਾ ਪੱਤਰ ਨੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਅਨਿਸ਼ਚਿਤ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਲਈ IoA ਦੇ ਪੈਰਾ 7 ਨੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਆਯਾਤ ਕਰਨਾ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨਾ ਕੋਈ ਸ਼ਰਤੀਆ, ਅਸਥਾਈ ਜਾਂ ਉਲਟ ਕਾਰਵਾਈ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਆਈਓਏ ਦੇ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ

8 ਵਿੱਚ ਇਹ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵੀ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਮਹਾਰਾਜੇ ਦੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਦੀ ਨਿਰੰਤਰਤਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ, ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਜੋ ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਾਸਕ ਵਜੋਂ ਮਾਣਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਸਿਵਾਏ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇੰਸਟ੍ਰੂਮੈਂਟ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਵੈਧਤਾ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਜੋ ਲਾਗੂ ਸੀ। ਘੋਸ਼ਣਾ ਦੇ ਜਾਰੀ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਲ, ਪੈਰਾ 8 ਦਾ ਕਾਨੂੰਨੀ ਨਤੀਜਾ ਹੋਣਾ ਬੰਦ ਹੋ ਗਿਆ। ਘੋਸ਼ਣਾ ਪੱਤਰ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਸੰਪੰਨ ਸ਼ਾਸਕ ਦੁਆਰਾ, ਭਾਰਤ ਨੂੰ - ਉਸ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜੋ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਸੰਪੰਨ ਹਨ, ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਦੇ ਪੂਰੇ ਅਤੇ ਅੰਤਮ ਸਮਰਪਣ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ।

142. ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ 26 ਨਵੰਬਰ 1949 ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਅਪਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ 26 ਜਨਵਰੀ 1950 ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਐਕਟ 1947 ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਐਕਟ 1935 ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਲਾਗੂ ਹੋਇਆ ਸੀ।

143. 1 ਮਈ 1951 ਨੂੰ, ਯੁਵਰਾਜ ਕਰਨ ਸਿੰਘ ਦੁਆਰਾ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਲਈ ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਖਰੜਾ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਚੁਣੀ ਹੋਈ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਇੱਕ ਘੋਸ਼ਣਾ ਪੱਤਰ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ 31 ਅਕਤੂਬਰ 1951 ਨੂੰ ਬੁਲਾਈ ਗਈ ਸੀ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਪਣੇ ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ, ਸ਼ੇਖ ਅਬਦੁੱਲਾ ਨੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦੁਆਰਾ IoA 'ਤੇ ਦਸਤਖਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ, ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਪਾਸੇ ਤੋਂ ਹਮਲੇ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ। ਜੋ ਕਿ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਫੌਜਾਂ ਅਤੇ ਕਬਾਇਲੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਪੂਰੇ ਰਾਜ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਨ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ:

“ਇਸ ਹਮਲੇ ਦੇ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਦਬਾਅ ਨੇ ਰਾਜ ਦੀ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਇਸਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨਿਕ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਢਹਿ-ਢੇਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸ ਨੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੇਸਹਾਰਾ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਹਮਲਾਵਰਾਂ ਦੇ ਰਹਿਮ 'ਤੇ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ। ਇਹ ਕੋਈ ਸਾਧਾਰਨ ਕਿਸਮ ਦਾ ਹਮਲਾ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਯੁੱਧ ਦੇ ਕੋਈ ਸਿਧਾਂਤ ਨਹੀਂ ਦੇਖੇ ਗਏ ਸਨ। ਕਬੀਲਿਆਂ ਨੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਰਾਜ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ, ਸਾੜਿਆ, ਲੁੱਟਿਆ ਅਤੇ ਜੋ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਾਹ ਆਇਆ, ਤਬਾਹ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਇਸ ਬਰਬਰਤਾ ਤੋਂ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਵਰਗ ਬਚ ਨਹੀਂ ਸਕਿਆ। ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਕੈਥੋਲਿਕ ਮਿਸ਼ਨ ਦੀਆਂ ਨਨਾਂ ਅਤੇ ਨਰਸਾਂ ਨੂੰ ਜਾਂ ਤਾਂ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ, ਜਾਂ ਬੇਰਹਿਮੀ ਨਾਲ ਬਦਸਲੂਕੀ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਇਹ ਧਾੜਵੀ ਸ੍ਰੀਨਗਰ ਵੱਲ ਵਧੇ, ਮਹਾਰਾਜੇ ਦੀ ਸ਼ੁਖ਼ਸੀਅਤ ਵਿਚ ਅਥਾਰਟੀ ਦੀ ਆਖਰੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਅਚਾਨਕ ਰਾਜਧਾਨੀ ਤੋਂ ਗਾਇਬ ਹੋ ਗਈ। ਇਸ ਨਾਲ ਇੱਕ ਅਜੀਬ ਖਲਾਅ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਫੌਜਾਂ ਅਤੇ ਕਬੀਲਿਆਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਰਾਜ 'ਤੇ ਕਬਜੇ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜੇਕਰ ਸੰਕਟ ਦੀ ਇਸ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਘੜੀ ਵਿੱਚ, ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਹਮਲਾਵਰ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਇੱਕ ਠੋਸ ਰੁਕਾਵਟ ਵਾਂਗ ਨਾ ਉੱਠਦੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਚੜ੍ਹਾਈ ਨੂੰ ਰੋਕ ਦਿੱਤਾ, ਪਰ ਉਸ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਡਿਫੈਂਡਰਾਂ ਵਜੋਂ ਨਹੀਂ ਰੋਕ ਸਕੇ, ਉਸ ਕੋਲ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਲੜਨ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਝ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਾੜੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਬਹਾਦਰੀ ਦੀਆਂ ਉੱਚਾਈਆਂ ਨੂੰ ਛੂਹ ਲਿਆ ਹੈ। ਸਲੀਬ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹਾਏ ਗਏ ਸ਼ੇਰਵਾਨੀ, ਅਬਦੁਲ ਅਜ਼ੀਜ਼, ਬ੍ਰਿਗੇਡੀਅਰ ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਪ੍ਰੇਮ ਪਾਲ, ਸਰਦਾਰ ਰੰਗੀਲ ਸਿੰਘ ਮੁਢਲੇ ਲੜਕਿਆਂ ਜਿਵੇਂ ਪੋਸ਼ਕਰ ਨਾਥ ਜਾਦੂ, ਸੋਮਨਾਥ ਬੀਰਾ ਇਸਮਾਈਲ, ਸਾਰੇ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਦੇ ਹੋਰ ਕਈ ਨਾਮੀ ਅਤੇ ਬੇਨਾਮ ਨਾਇਕਾਂ ਦੀ ਗਾਥਾ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਹੋਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰ

ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਸਾਡੇ ਕੋਲ, ਮਨੁੱਖੀ ਸਮੱਗਰੀ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ, ਜੰਗੀ ਸਾਜ਼ੋ-ਸਾਮਾਨ ਅਤੇ ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਦੀ ਘਾਟ ਸੀ।

ਜਦੋਂ ਹਮਲਾਵਰ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਸ੍ਰੀਨਗਰ ਵੱਲ ਆ ਰਹੇ ਸਨ, ਅਸੀਂ ਰਾਜ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਬਾਹੀ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਦਾ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਤਰੀਕਾ ਸੋਚ ਸਕਦੇ ਸੀ-ਕਿਸੇ ਦੋਸਤਾਨਾ ਗੁਆਂਢੀ ਤੋਂ ਮਦਦ ਮੰਗ ਕੇ। ਇਸ ਲਈ ਨੈਸ਼ਨਲ ਕਾਨਫਰੰਸ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਮਦਦ ਲੈਣ ਲਈ ਦਿੱਲੀ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਪਰ ਸਾਡੇ ਰਾਜ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਵਿਚਕਾਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕਤਾ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਨੇ ਉਸ ਲਈ ਹਮਲਾਵਰ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਕੋਈ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ ਅਸੰਭਵ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਹਾ ਸੀ, ਭਾਰਤ ਨੇ ਰਾਜ ਦੇ ਨਾਲ ਇੱਕ ਸਟੈਂਡ ਸਟਿਲ ਐਗਰੀਮੈਂਟ 'ਤੇ ਦਸਤਖਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਅਜਿਹੇ ਸਮਝੌਤੇ ਨੂੰ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਇਸ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ। ਪਰ ਹੁਣ, ਕਿਉਂਕਿ ਲੋਕ ਨੁਮਾਇੰਦਿਆਂ ਨੇ ਖੁਦ ਗਠਜੋੜ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਤਤਪਰਤਾ ਦਿਖਾਈ। ਕਨੂੰਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰਲੇਵੇਂ ਦੇ ਸਾਧਨ 'ਤੇ ਰਾਜ ਦੇ ਸ਼ਾਸਕ ਦੁਆਰਾ ਦਸਤਖਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣੇ ਸਨ। ਇਹ ਮਹਾਰਾਜੇ ਨੇ ਕੀਤਾ। ਉਸ ਰਲੇਵੇਂ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ "ਜਦੋਂ ਹੀ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਅਤੇ ਵਿਵਸਥਾ ਬਹਾਲ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਹਮਲਾਵਰਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਤਾਂ ਰਾਜ ਦੇ ਰਲੇਵੇਂ ਦੇ ਸਵਾਲ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। "

144. ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸੰਬੋਧਨ ਦੇ ਦੌਰਾਨ, ਸ਼ੇਖ ਅਬਦੁੱਲਾ ਨੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਵਿੱਚ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਕਾਰਨਾਂ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕੀਤਾ:

> a ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਮਿਲਾਉਣ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿਚ “ਜਾਗੀਰਦਾਰੀ ਅਤੇ ਤਾਨਾਸ਼ਾਹੀ ਦੇ ਮੁੜ ਸੁਰਜੀਤ ਹੋਣ ਦਾ ਕੋਈ ਖ਼ਤਰਾ ਨਹੀਂ ਹੈ”;
>
> ਬੀ. ਪਿਛਲੇ ਚਾਰ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ, ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਅੰਦਰੂਨੀ ਖੁਦਮੁਖਤਿਆਰੀ ਵਿੱਚ ਦਖਲ ਦੇਣ ਦੀ ਕੋਈ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ;
>
> c. ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੇ ਨਿਆਂ, ਆਜ਼ਾਦੀ ਅਤੇ ਸਮਾਨਤਾ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖ ਲੋਕਤੰਤਰ ਲਈ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ;
>
> d. ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੇ ਧਰਮ, ਰੰਗ, ਜਾਤ ਅਤੇ ਵਰਗ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੀ ਬਰਾਬਰੀ ਦੀ ਗਰੰਟੀ ਦੇ ਕੇ ਧਾਰਮਿਕ ਰਾਜ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ;
>
> ਈ. ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿੱਚ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਅੰਦੋਲਨ ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੇ ਇਹਨਾਂ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਵੱਲ ਵਧਿਆ;
>
> f. ਭਾਰਤ ਨਾਲ ਗੱਠਜੋੜ ਦੇ ਆਰਥਿਕ ਫਾਇਦੇ; ਅਤੇ

g ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਜ਼ਮੀਨੀ ਸੁਧਾਰਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ।

145. ਸ਼ੇਖ ਅਬਦੁੱਲਾ ਨੇ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਦੇ ਪੱਖ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਦਲੀਲ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਇੱਕ ਮੁਸਲਿਮ ਰਾਜ ਸੀ ਅਤੇ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਧਰਮ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਸ਼ੇਖ ਅਬਦੁੱਲਾ ਨੇ ਦੇਖਿਆ:

“ਸਭ ਤੋਂ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਦਲੀਲ ਜੋ ਉਸਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਅੱਗੇ ਵਧ ਸਕਦੀ ਹੈ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਇੱਕ ਮੁਸਲਿਮ ਰਾਜ ਹੈ, ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਰਾਜ ਨੂੰ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਮੁਸਲਿਮ ਰਾਜ ਹੋਣ ਦਾ ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਬੇਸ਼ੱਕ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਛਲਾਵਾ ਹੈ। ਇਹ ਆਮ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਧੋਖਾ ਦੇਣ ਲਈ ਇੱਕ ਪਰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਾ ਦੇਖ ਸਕੇ ਕਿ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਇੱਕ ਜਾਗੀਰਦਾਰ ਰਾਜ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਗੁੱਟ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੱਤਾ ਵਿੱਚ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਧਰਮ ਪ੍ਰਤੀ ਅਪੀਲ ਭਾਵਨਾਤਮਕ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪ੍ਰਤੀ ਗਲਤ ਪਹੁੰਚ ਬਣਦੀ ਹੈ। ਭਾਵਨਾ ਦਾ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਸਥਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਅਕਸਰ ਇਹ ਤਰਕਹੀਣ ਕਾਰਵਾਈ ਵੱਲ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕੁਝ ਲੋਕ ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦਾ ਕੁਦਰਤੀ ਸਿੱਟਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡਾ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨਾਲ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣਾ ਸਾਡਾ ਵਿਨਾਸ਼ ਜਾਂ ਬਚਾਅ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਤੱਥਾਂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਗਲਤ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ ਹੈ; ਸਹੀ ਸੋਚ ਵਾਲਾ ਵਿਅਕਤੀ ਇਹ ਦੱਸੇਗਾ ਕਿ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਇਸ ਉਪ-ਮਹਾਂਦੀਪ ਦੇ ਸਾਰੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀ ਜੈਵਿਕ ਏਕਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ, ਇਸ ਨੇ ਭਾਰਤੀ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਖਿੰਡਾਇਆ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਫਾਇਦੇ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਦੋ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਤੋਂ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਇੱਕ ਹਜ਼ਾਰ ਮੀਲ ਦੂਰ ਹਨ। ਪੱਛਮੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਕੁੱਲ ਆਬਾਦੀ ਜੋ ਕਿ ਸਾਡੇ ਰਾਜ ਨਾਲ ਲਗਦੀ ਹੈ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਨਾਲ 25 ਮਿਲੀਅਨ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਵਸਦੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀ ਕੁੱਲ ਗਿਣਤੀ 40 ਮਿਲੀਅਨ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇੱਕ ਮੁਸਲਮਾਨ ਦੂਜੇ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਚੰਗਾ ਹੈ, ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਮੁਸਲਮਾਨ ਜੇਕਰ ਅਜਿਹੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਤੋਂ ਚਿੰਤਤ ਹਨ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ 40 ਮਿਲੀਅਨ ਨੂੰ ਚੁਣਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

146. 10 ਜੂਨ 1952 ਨੂੰ, ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਮੂਲ ਸਿਧਾਂਤ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਅੰਤਰਿਮ ਰਿਪੋਰਟ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ:

a ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਭਵਿੱਖੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਸਰੂਪ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਹੋਵੇਗਾ;

ਬੀ. ਖ਼ਾਨਦਾਨੀ ਸ਼ਾਸਨ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ;

c. ਰਾਜ ਦਾ ਮੁਖੀ ਚੁਣਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।

147. 1952 ਵਿੱਚ, ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਸਰਕਾਰ ਵਿਚਕਾਰ ਦਿੱਲੀ ਸਮਝੌਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਸਮਝੌਤੇ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸਹਿਮਤੀ ਪ੍ਰਗਟਾਈ ਕਿ ਜਦੋਂਕਿ ਦੂਜੇ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵਿਧਾਨ ਮੰਡਲ ਦੀਆਂ ਬਾਕੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਸੰਸਦ ਵਿੱਚ ਨਿਯਤ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ, ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਲਏ ਗਏ ਇਕਸਾਰ ਸਟੈਂਡ ਦੇ ਕਾਰਨ ਬਾਕੀ ਬਚੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਹੀ ਨਿਯਤ ਹਨ। ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਕਿ "ਆਈਓਏ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਮਾਮਲਿਆਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ":

“ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਲਏ ਗਏ ਇਕਸਾਰ ਅਤੇ ਇਕਸਾਰ ਸਟੈਂਡ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਰਲੇਵੇਂ ਦੇ ਸਾਧਨ ਵਿਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਰਾਜ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸਹਿਮਤੀ ਦਿੱਤੀ ਕਿ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਬਾਕੀ ਬਚੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਬਾਕੀ ਸਾਰੇ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੇਂਦਰ ਵਿੱਚ ਨਿਯਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ, ਬਾਅਦ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਉਹ ਖੁਦ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਨਿਯਤ ਹਨ"

148. ਇਸ ਦੌਰਾਨ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੇ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਆਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਦੂਜੇ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਏਕੀਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਸੀ। ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਥਿਤੀਆਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵੀ ਏਕੀਕਰਨ ਦੀ ਇਸ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਣ ਲਈ ਸੀ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਘ ਨਾਲ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਸਬੰਧਾਂ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਚਾਲ-ਚਲਣ ਦੀ ਚਰਚਾ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਨੂੰ IoA ਦੇ ਹਸਤਾਖਰ ਦੇ ਨਾਲ ਅਤੇ ਯੁਵਰਾਜ ਕਰਣ ਸਿੰਘ ਦੁਆਰਾ ਨਵੰਬਰ 1949 ਵਿੱਚ ਘੋਸ਼ਣਾ ਪੱਤਰ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ, ਅੰਸ਼ਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸਮਰਪਣ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ ਬਾਕੀ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਜਾਂ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਇਸ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਨੇ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਦਾ ਤੱਤ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ ਹੈ।

c. ਨਾ ਤਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਥਾਪਨਾ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਹੋਰ ਕਾਰਕ ਇਹ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਨੇ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਦਾ ਤੱਤ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ ਹੈ

149. ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਆਰਟੀਕਲ 1 ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਰਾਜਾਂ ਦਾ ਸੰਘ ਹੈ। ਧਾਰਾ 1 ਦੀ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਲਈ ਲਾਗੂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਟੱਲਤਾ ਅਤੇ ਦਰਾਮਦ ਨੂੰ ਕਈ ਉਪਬੰਧਾਂ ਤੋਂ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ:

a ਆਰਟੀਕਲ 1 (ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਹ ਉਦੋਂ ਖੜ੍ਹਾ ਸੀ) ਭਾਗ III ਰਾਜਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਅਨੁਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਭਾਗ III ਰਾਜ ਵਜੋਂ ਸੂਚੀਬੱਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ;

ਬੀ. ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 370(1)(c) ਦੁਹਰਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 1 ਰਾਜ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੋਵੇਗੀ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਧਾਰਾ 370 ਵਿੱਚ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਜਾਂ ਅਪਵਾਦਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਹੋਰ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧ ਹਨ, ਧਾਰਾ 1 ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਜਾਂ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਉਪਬੰਧ ਨਹੀਂ ਹੈ; ਅਤੇ

c. ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 3 ਐਲਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਭਾਰਤ ਦਾ ਅਨਿੱਖੜਵਾਂ ਅੰਗ ਹੈ:

"ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਨਾਲ ਰਾਜ ਦਾ ਰਿਸ਼ਤਾ

ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਦਾ ਅਨਿੱਖੜਵਾਂ ਅੰਗ ਹੈ ਅਤੇ ਰਹੇਗਾ।"

d. ਧਾਰਾ 147 ਧਾਰਾ 3 ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੋਧ ਦੀ ਮਨਾਹੀ ਕਰਦੀ ਹੈ

ਇਹ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਇਸ ਦਲੀਲ ਦਾ ਵੀ ਖੰਡਨ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਸੌਂਪਣ ਲਈ ਰਲੇਵੇਂ ਦਾ ਸਮਝੌਤਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ। ਸੰਵਿਧਾਨ, ਇੱਕ ਵਾਰ ਅਪਣਾਇਆ ਅਤੇ ਲਾਗੂ ਹੋ ਗਿਆ, ਦੇਸ਼ ਦਾ ਸਰਵਉੱਚ ਸੰਚਾਲਨ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਬਣ ਗਿਆ। ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦਾ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਵਿੱਚ ਰਲੇਵਾਂ ਇੱਕ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੱਥ ਸੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

150. 17 ਨਵੰਬਰ 1956 ਨੂੰ, ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੇ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਅਪਣਾਇਆ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ ਦੱਸਦੀ ਹੈ:

"ਅਸੀਂ, ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਸੰਕਲਪ ਲਿਆ ਹੈ, **ਇਸ ਰਾਜ ਦੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਰਲੇਵੇਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਵਿੱਚ** ਜੋ ਅਕਤੂਬਰ, 1947 ਦੇ 26ਵੇਂ ਦਿਨ ਹੋਇਆ ਸੀ **ਇਸ ਦੇ ਇੱਕ ਅਨਿੱਖੜਵੇਂ ਅੰਗ ਵਜੋਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਘ ਨਾਲ ਰਾਜ ਦੇ ਮੌਜੂਦਾ ਸਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਲਈ।**

ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ ਦੇ ਤਿੰਨ ਪਹਿਲੂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹਨ:

a ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਘ ਤੋਂ ਸੁਤੰਤਰ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਅਪਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਪਰ ਰਾਜ ਦੇ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਰਲੇਵੇਂ ਦੇ ਅਨੁਰੂਪ ਅਪਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ;

ਬੀ. ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਿਰਫ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਘ ਅਤੇ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਸਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸੀ। ਸਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ IoA ਦੁਆਰਾ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਨਵੰਬਰ 1949 ਵਿੱਚ ਯੁਵਰਾਜ ਕਰਨ ਸਿੰਘ ਦੁਆਰਾ ਜਾਰੀ ਘੋਸ਼ਣਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਵੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ; ਅਤੇ

c. ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਇਹ ਗੱਲ ਦੁਹਰਾਈ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਦਾ ਅਨਿੱਖੜਵਾਂ ਅੰਗ ਹੈ।

151. ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਬਹਿਸਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਵੀ ਪਤਾ ਚਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਭਾਰਤ ਦੇ ਲੋਕਾਂ (ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਲੋਕ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ) ਦੇ ਨਾਲ ਹੈ, ਨਾ ਕਿ ਇਕੱਲੇ ਰਾਜ ਜਾਂ ਇਸਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ:

a ਸ਼੍ਰੀ ਕੁਸ਼ਕ ਬਕੁਲਾ ਨੇ ਕਿਹਾ: 162

"...ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਾਰਤ ਦੀ ਇੱਕ ਅਟੁੱਟ ਧਿਰ ਬਣ ਗਏ ਹਾਂ, ਉੱਚ ਵਿਚਾਰਾਂ ਅਤੇ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ ਵਾਲਾ ਉਹ ਮਹਾਨ ਦੇਸ਼, ਜਿਸ ਤੋਂ ਵਿਸ਼ਵ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰ ਮਾਰਗਦਰਸ਼ਨ ਦੀ ਉਮੀਦ

ਰੱਖਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜੋ ਅਜੋਕੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਵ ਸ਼ਾਂਤੀ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਲਈ ਇੱਕ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਕਾਰਕ ਹੈ। ਪਰ ਸਾਡੇ ਸਾਰਿਆਂ ਲਈ ਬੇਅੰਤ ਖੁਸ਼ੀ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਬਣੋ...”163

ਬੀ. ਸ਼੍ਰੀ ਕੋਤਵਾਲ ਚੁਨੀ ਲਾਲ ਨੇ ਕਿਹਾ:

"ਅਸੀਂ ਫਿਰ ਨੈਸ਼ਨਲ ਕਾਨਫਰੰਸ ਦੇ ਇਸ ਵਾਅਦੇ 'ਤੇ ਕਾਇਮ ਹਾਂ ਕਿ ਕਸ਼ਮੀਰ ਭਾਰਤ ਦਾ ਅਟੁੱਟ ਹਿੱਸਾ ਹੈ।" 164

c. ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਈਸ਼ਰ ਦੇਵੀ ਮਨੀ ਨੇ ਕਿਹਾ:

“ਪਹਿਲੇ ਨੁਕਤੇ 'ਤੇ ਮੈਂ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਪਤਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਸ਼ਮੀਰ ਭਾਰਤ ਦਾ ਅਨਿੱਖੜਵਾਂ ਅੰਗ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ ਹਾਂ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਸ 'ਤੇ ਖੁਸ਼ ਅਤੇ ਖੁਸ਼ ਨਾ ਹੋਈਏ।

d. ਰਾਜ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਜੀ.ਐਮ ਸਾਦਿਕ ਨੇ ਕਿਹਾ:

“ਅਸੀਂ ਭਾਰਤ ਦਾ ਅਨਿੱਖੜਵਾਂ ਅੰਗ ਹਾਂ ਅਤੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਰਹਾਂਗੇ। (ਉੱਚੀ ਤਾੜੀਆਂ). ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਡਟੇ ਰਹੋ। ਅੱਜ ਅਸੀਂ ਇਕੱਲੇ ਜਾਂ ਨਿਹੱਥੇ ਨਹੀਂ ਹਾਂ ਅੱਜ ਅਸੀਂ ਭਾਰਤ ਅਤੇ 360 ਮਿਲੀਅਨ ਭਾਰਤੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹਾਂ।”166

ਇਹ ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਸਮਝ ਦੀ ਦੁਹਰਾਈ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਨਾਲ ਰਲੇਵਾਂ ਮੁਕੰਮਲ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਸਮਰਪਣ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ।

152. ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ 167 ਅਤੇ ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਯੋਗ ਅੰਤਰ ਹੈ ਜੋ ਉੱਪਰ ਕੱਢਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ, “ਅਸੀਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ, ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਇੱਕ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਸੰਪੰਨ, ਸਮਾਜਵਾਦੀ, ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖ ਅਤੇ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਗਣਰਾਜ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਲਿਆ ਹੈ...” ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਦੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਅਣਹੋਂਦ ਹੈ। . ਜਦੋਂ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ ਵਿੱਚ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਇੱਕ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਸੰਪੰਨ, ਸਮਾਜਵਾਦੀ, ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖ, ਜਮਹੂਰੀ, ਗਣਰਾਜ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਲਿਆ ਹੈ, ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਮੂਲ ਉਦੇਸ਼ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਅਨੁਸਾਰ ਹੋਰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਸੰਘ ਨਾਲ ਰਾਜ ਦਾ ਰਿਸ਼ਤਾ ਭਾਵੇਂ ਭਾਰਤ ਦਾ ਅਨਿੱਖੜਵਾਂ ਅੰਗ ਹੈ। ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 2 (ਏ) ਇਹ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ "ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਮਤਲਬ ਸੰਵਿਧਾਨ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਰਾਜ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ"। ਸੈਕਸ਼ਨ 4 ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਦੇ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਸਾਰੇ ਖੇਤਰਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਲਈ ਪਰਿਭਾਸ਼ਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ 15 ਅਗਸਤ 1947 ਨੂੰ ਰਾਜ ਦੇ ਸ਼ਾਸਕ ਦੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਜਾਂ ਅਧਿਕਾਰ ਅਧੀਨ ਸਨ। ਸੈਕਸ਼ਨ 5 ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਦੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਅਤੇ ਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਸੀਮਾ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ:

"5. ਰਾਜ ਦੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਅਤੇ ਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਸੀਮਾ

ਰਾਜ ਦੀ ਕਾਰਜਕਾਰਨੀ ਅਤੇ ਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ, ਰਾਜ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸੰਸਦ ਕੋਲ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਤੱਕ ਫੈਲਦੀ ਹੈ।"

153. ਸੈਕਸ਼ਨ 5 ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨਕ ਅਤੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਸੀਮਾ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਕਰਕੇ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਸੰਸਦ ਕੋਲ ਰਾਜ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ, ਰਾਜ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਸੰਸਦ ਦੀ ਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿਚ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਡੋਮੇਨ ਨੂੰ ਛੱਡਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬਚੀ ਹੋਈ ਸ਼ਕਤੀ, ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਦੇ ਵਿਧਾਨਕ ਅਤੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਖੇਤਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੋਵੇਗੀ। ਸੈਕਸ਼ਨ 5 ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਹ ਮੰਨਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸੰਸਦ ਦਾ ਵਿਧਾਨਿਕ ਡੋਮੇਨ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਨਹੀਂ।

154. ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 6 ਸਥਾਈ ਨਿਵਾਸੀਆਂ ਲਈ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ:

“ਸਥਾਈ ਨਿਵਾਸੀ

(1) ਹਰੇਕ ਵਿਅਕਤੀ ਜੋ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਅਧੀਨ ਭਾਰਤ ਦਾ ਨਾਗਰਿਕ ਹੈ, ਜਾਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਰਾਜ ਦਾ ਸਥਾਈ ਨਿਵਾਸੀ ਹੋਵੇਗਾ, ਜੇਕਰ ਮਈ, 1954 ਦੀ ਚੌਦਵੀਂ ਤਾਰੀਖ਼ ਨੂੰ।

(a) ਉਹ ਜਮਾਤ I ਜਾਂ ਜਮਾਤ II ਦਾ ਰਾਜ ਵਿਸ਼ਾ ਸੀ: ਜਾਂ

(ਬੀ) ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਚੱਲ ਜਾਇਦਾਦ ਹਾਸਲ ਕਰਕੇ, ਉਹ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਸ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਘੱਟ ਤੋਂ ਘੱਟ ਦਸ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਰਿਹਾ ਹੈ।

(2) ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ, ਜੋ ਮਈ, 1954 ਦੇ ਚੌਦਵੇਂ ਦਿਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜਮਾਤ I ਜਾਂ ਜਮਾਤ II ਦਾ ਰਾਜ ਵਿਸ਼ਾ ਸੀ ਅਤੇ ਜੋ ਮਾਰਚ, 1947 ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਪਰਵਾਸ ਕਰ ਗਿਆ ਸੀ, ਵਾਪਸ ਪਰਤਦਾ ਹੈ। ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਮੁੜ ਵਸੇਬੇ ਲਈ ਜਾਂ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ ਇਸ ਦੇ ਅਧੀਨ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਥਾਈ ਵਾਪਸੀ ਲਈ ਪਰਮਿਟ ਦੇ ਅਧੀਨ ਰਾਜ ਨੂੰ ਅਜਿਹੀ ਵਾਪਸੀ 'ਤੇ ਰਾਜ ਦਾ ਸਥਾਈ ਨਿਵਾਸੀ ਹੋਵੇਗਾ।

(3) ਇਸ ਸੈਕਸ਼ਨ ਵਿੱਚ, "ਕਲਾਸ I ਜਾਂ ਕਲਾਸ II ਦਾ ਰਾਜ ਵਿਸ਼ਾ" ਸਮੀਕਰਨ ਦਾ ਉਹੀ ਅਰਥ ਹੋਵੇਗਾ ਜੋ ਵੀਹ ਅਪ੍ਰੈਲ ਦੀ ਸਟੇਟ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਨੰਬਰ I-L/84 ਹੈ। '1927, 27 ਜੂਨ, 1932 ਦੀ ਸਟੇਟ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਨੰਬਰ 13/L ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਿਆ ਗਿਆ।

ਇਹ ਨੋਟ ਕਰਨਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਕਿ ਸਥਾਈ ਨਿਵਾਸੀਆਂ ਕੋਲ ਦੋਹਰੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ - ਇੱਕ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਦੀ ਅਤੇ ਦੂਜੀ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਦੀ। ਇਸ ਦੀ ਬਜਾਇ, ਉਹ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਸੰਪੰਨ ਇਕਾਈ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕ ਹਨ, ਅਰਥਾਤ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਘ।168

155. ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਭਾਗ IV ਰਾਜ ਨੀਤੀ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਲਈ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ; ਰਾਜਪਾਲ ਅਤੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੀ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਕਾਰਜਕਾਰਨੀ ਲਈ ਭਾਗ V; ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਲਈ ਭਾਗ VI ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਅਤੇ ਵਿਧਾਨ ਪ੍ਰੀਸ਼ਦ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਭਾਗ VI ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਅਤੇ "ਅਧੀਨ ਅਦਾਲਤਾਂ" ਲਈ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਭਾਗ VIII ਵਿੱਤ, ਜਾਇਦਾਦ ਅਤੇ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਲਈ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ; ਜਨਤਕ ਸੇਵਾਵਾਂ ਲਈ ਭਾਗ IX; ਚੋਣਾਂ ਲਈ ਭਾਗ X ਅਤੇ ਫੁਟਕਲ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਲਈ ਭਾਗ XI; ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਸੋਧ ਲਈ ਭਾਗ XII। ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਵਸਥਾ ਇਹ ਨਹੀਂ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਕਿ ਰਾਜ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਸੰਪੰਨ ਹੈ।

156. ਧਾਰਾ 147 ਜੋ ਰਾਜ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਲਈ ਉਪਬੰਧ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ:

“147. ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਸੋਧ

ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਸੋਧ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਇਸ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇੱਕ ਬਿੱਲ ਪੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਹੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਬਿੱਲ ਨੂੰ ਹਰੇਕ ਸਦਨ ਵਿੱਚ ਸਦਨ ਦੀ ਕੁੱਲ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਦੇ ਦੋ ਤਿਹਾਈ ਤੋਂ ਘੱਟ ਨਾ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਬਹੁਮਤ ਨਾਲ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਉਸਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਲਈ ਸਦਰ-ਏ-ਰਿਆਸਤ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ, ਬਿੱਲ ਨੂੰ ਅਜਿਹੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ 'ਤੇ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਬਿੱਲ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸੋਧਿਆ ਜਾਵੇਗਾ:

ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਵਿਧਾਨ ਪ੍ਰੀਸ਼ਦ ਦੇ ਖਾਤਮੇ ਦਾ ਉਪਬੰਧ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਬਿੱਲ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੀ ਕੁੱਲ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਦੇ ਬਹੁਮਤ ਨਾਲ ਅਤੇ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ ਮੌਜੂਦ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੇ ਦੋ ਤਿਹਾਈ ਤੋਂ ਘੱਟ ਨਾ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਬਹੁਮਤ ਨਾਲ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਵੋਟਿੰਗ:

ਅੱਗੇ ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਕੋਈ ਬਿੱਲ ਜਾਂ ਸੋਧ ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਤਬਦੀਲੀ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ:

(a) ਇਹ ਭਾਗ;

(ਬੀ) ਧਾਰਾ 3 ਅਤੇ 5 ਦੇ ਉਪਬੰਧ; ਜਾਂ
(c) ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧ ਜੋ ਰਾਜ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ;

ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਦਨ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਜਾਂ ਭੇਜਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।"

157. ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੂਜੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਰੁਕਾਵਟਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਸੀ ਜਿਸ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਸੋਧ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ ਸੀ:

a ਧਾਰਾ 147 ਖੁਦ;

ਬੀ. ਸੈਕਸ਼ਨ 3 ਅਤੇ 5 ਦੇ ਉਪਬੰਧ; ਅਤੇ

c. ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਰਾਜ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

158. ਇਹ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹਨ। ਰਾਜ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਸੋਧਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਜੋ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਸੌਂਪੀ ਗਈ ਸੀ (ਰਾਜਪਾਲ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਦੇ ਅਧੀਨ) ਦੀਆਂ ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਸਨ: ਪਹਿਲੀ, ਉਹ ਸਥਿਤੀ ਜੋ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਸੰਘ ਦਾ ਅਨਿੱਖੜਵਾਂ ਅੰਗ ਹੈ ਅਤੇ ਰਹੇਗੀ। ਭਾਰਤ ਦਾ ਅਟੱਲ ਸੀ; ਦੂਜਾ, ਰਾਜ ਦਾ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਅਤੇ ਵਿਧਾਨਿਕ ਡੋਮੇਨ ਜੋ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਤਹਿਤ ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਸੌਂਪੇ ਗਏ ਡੋਮੇਨ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ 'ਤੇ ਇਹ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਏਗਾ, ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਅਸਵੀਕਾਰਨਯੋਗ ਸੀ; ਅਤੇ ਤੀਸਰਾ, ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਸੋਧੇ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੇ ਸਨ। ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਸੋਧ ਸ਼ਕਤੀ 'ਤੇ ਲਗਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਨੇ ਇਹ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਘ ਦਾ ਅਨਿੱਖੜਵਾਂ ਅੰਗ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ ਸਥਾਈ ਅਤੇ ਅਟੱਲ ਮਾਮਲਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਘ ਨਾਲ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਦੇ ਸਬੰਧਾਂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵੀ ਸੋਧ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਤੇ ਉਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਢਾਂਚੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਲਿਆਉਣੀ ਪਵੇਗੀ।

159. ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਂਦੇ ਹੋਏ, "ਅਸੀਂ, ਲੋਕਾਂ" ਨੇ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਇੱਕ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਸੰਪੰਨ ਗਣਰਾਜ ਬਣਾਇਆ। ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਭਾਰਤ ਦਾ ਅਨਿੱਖੜਵਾਂ ਅੰਗ ਸੀ। ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਸੰਪੰਨ ਗਣਰਾਜ ਵਿੱਚ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਸਥਾਈਤਾ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਰਾਜ ਵਜੋਂ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਕੇ ਉਸ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦਿੱਤੀ। ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਦੇ ਨਾਲ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਦੇ ਸਬੰਧਾਂ ਨੂੰ "ਅੱਗੇ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ" ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਵਿੱਚ, "ਅੱਗੇ" ਸਮੀਕਰਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਇਸ ਇਰਾਦੇ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਰਿਸ਼ਤੇ ਦੀਆਂ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਰਾਜ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਸਨ। . ਰਾਜ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਘ ਦਾ ਇੱਕ ਅਨਿੱਖੜਵਾਂ ਅੰਗ ਹੈ, ਰਾਜ ਦੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਅਤੇ ਵਿਧਾਨਕ ਡੋਮੇਨ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ। ਭਾਰਤੀ ਸੰਘ ਦੀ ਖੇਤਰੀ ਅਖੰਡਤਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਇਕਾਈ, ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ, ਰਾਜ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਗਠਿਤ ਵਿਧਾਨਿਕ ਅਤੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਸੀ। ਰਾਜ ਅਤੇ ਸੰਘ ਵਿਚਕਾਰ ਸਬੰਧਾਂ ਦੇ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਰੂਪ ਰਾਜ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਢਾਂਚੇ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸੰਘ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣਗੇ।

160. ਰਾਜ ਦੇ ਨਾਲ ਸੰਘ ਦੇ ਸਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਸੋਧਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪਾਬੰਦੀ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨਾਲ। ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ, ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦਾ ਵਿਸਤਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਰਾਜ ਧਾਰਾ 5 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਦਾ ਵਿਧਾਨਕ ਡੋਮੇਨ ਇੱਕ ਬਚਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਜਾਂ ਰਹਿੰਦ-ਖੂੰਹਦ। ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ

ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸੰਸਦ ਦੇ ਵਿਧਾਨਿਕ ਖੇਤਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

161. ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ, ਰਾਜ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 3, 5 ਅਤੇ 147, ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 1 ਦੇ ਨਾਲ ਪਹਿਲੀ ਅਨੁਸੂਚੀ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਅਨੁਛੇਦ 370 ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਅਨਿਸ਼ਚਿਤ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਅਧੀਨਤਾ ਦੀ (ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦੁਆਰਾ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) ਮੌਜੂਦ ਹੈ ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ ਰਾਜ ਪਹਿਲਾਂ ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੈ ਅਤੇ ਕੇਵਲ ਤਦ ਹੀ ਇਸਦੇ ਆਪਣੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਸਮੇਤ ਸਾਰੇ ਰਾਜਾਂ ਦਾ ਸਰਵਉੱਚ ਸੰਚਾਲਨ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਸੀ ਅਤੇ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਪੈਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਦੋ ਸੰਵਿਧਾਨਾਂ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਇਸ ਤੱਥ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਹੈ।

162. ਵਿਚ ਐਸਬੀਆਈ ਬਨਾਮ ਸੰਤੋਸ਼ ਗੁਪਤਾ, 169 ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਸ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਦਰਜਾ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ:

> “12. ... ਰਾਜ ਦਾ ਆਪਣਾ ਵੱਖਰਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ ਇਹ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਸਿਵਾਏ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਘ ਨੂੰ ਸਮਰਪਣ ਕੀਤੇ ਗਏ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ। ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸੋਧਾਂ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਲਈ ਹੀ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਜੇਕਰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ, ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਨਾਲ, ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸੋਧਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਵਿਚਕਾਰ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵੰਡ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਮਹੱਤਵ ਦੇ ਮਾਮਲੇ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸਮਾਨ ਨੀਤੀ ਲੋੜੀਂਦੀ ਹੈ, ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਕੋਲ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਸਥਾਨਕ ਚਿੰਤਾ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਦੇ ਕੋਲ ਹੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। . ਅਤੇ, ਭਾਵੇਂ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਅਦਾਲਤਾਂ ਅਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟਾਂ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਵੀ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਅਯੋਗ ਕਰਨ ਲਈ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦਾ ਸਰਵਉੱਚ ਅਧਿਕਾਰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੌਜੂਦ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਤੋਂ ਅਪੀਲਾਂ ਭਾਰਤ ਦੀ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਪਈਆਂ ਹਨ, ਅਤੇ ਕੁਝ ਮਾਮੂਲੀ ਸੋਧਾਂ ਨੂੰ ਘਟਾ ਕੇ, ਧਾਰਾ 124 ਤੋਂ 147 ਸਾਰੀਆਂ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਧਾਰਾ 135 ਅਤੇ 139 ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਆਰਟੀਕਲ 135 ਅਤੇ 139 ਨੂੰ ਛੱਡਣ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਹੈ, ਇਸ ਵਿੱਚ ਆਰਟੀਕਲ 135 ਸਿਰਫ ਸੰਘੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ ਜੋ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਵਰਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਆਰਟੀਕਲ 139 ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਸੌਂਪਣ ਦੀ ਸੰਸਦ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ। ਅਨੁਛੇਦ 32(2) ਵਿੱਚ ਦੱਸੇ ਗਏ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਨਿਰਦੇਸ਼, ਆਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਰਿੱਟ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ। ਅਸੀਂ ਇਹ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਦੇ ਸਥਾਈ ਨਿਵਾਸੀ ਭਾਰਤ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕ ਹਨ, ਅਤੇ ਇਹ ਕਿ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਹੋਰ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਹੋਰ ਸੰਘੀ ਸੰਵਿਧਾਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਵਿਚਾਰਿਆ ਗਿਆ ਕੋਈ ਵੀ ਦੋਹਰੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਵੀ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਅਰਧ-ਸੰਘੀ ਢਾਂਚਾ ਜਾਰੀ ਹੈ, ਪਰ ਉਪਰੋਕਤ ਅੰਤਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ। ਇਸ ਲਈ ਸ਼੍ਰੀ ਹੰਸਰੀਆ ਦੀ ਇਸ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨਾ

ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਬਰਾਬਰ ਦਾ ਦਰਜਾ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 1 ਅਤੇ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 3 ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਰਾਜਾਂ ਦਾ ਸੰਘ ਹੋਵੇਗਾ, ਅਤੇ ਇਹ ਕਿ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਘ ਦਾ ਅਨਿੱਖੜਵਾਂ ਅੰਗ ਹੈ ਅਤੇ ਰਹੇਗਾ।

163. ਸੱਤਵੀਂ ਅਨੁਸੂਚੀ ਦੀ ਸੂਚੀ I ਦੀ ਐਂਟਰੀ 97 ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੀ ਗਈ ਧਾਰਾ 246 ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ਜੋ ਸੂਚੀ II ਅਤੇ III ਵਿੱਚ ਸੂਚੀਬੱਧ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਧਾਰਾ 370(1)(ਬੀ) ਦੇ ਤਹਿਤ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਆਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਐਂਟਰੀ 97 ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਵਧਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਦੂਜੇ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਉਲਟ, ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਕੋਲ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 5 ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਬਾਕੀ ਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਸਨ। ਇਸ ਮੋੜ 'ਤੇ, ਦਿੱਲੀ ਸਮਝੌਤੇ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਕੋਲ "ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਲਏ ਗਏ ਇਕਸਾਰ ਸਟੈਂਡ" ਦੇ ਕਾਰਨ ਬਾਕੀ ਬਚੀਆਂ ਵਿਧਾਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ, ਜੋ ਕਿ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। IoA ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਮਾਮਲਿਆਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਲਈ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣਾ ਜਾਰੀ ਹੈ। ਇਹ ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਬਕਾਇਆ ਵਿਧਾਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਬਚੀ ਹੋਈ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਦੀ ਬਜਾਏ ਇਹ ਸੰਘਵਾਦ ਦੇ ਮੁੱਲ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸੰਘੀ ਅਧਾਰਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਨਾ ਤਾਂ ਸੰਸਦ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਕੋਲ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਅਨਿਯਮਿਤ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ। ਹਰੇਕ ਦਾ ਆਪਣਾ ਵਿਧਾਨ ਦਾ ਖੇਤਰ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਸੱਤਵੀਂ ਅਨੁਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਸੂਚੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਸੀਮਾਬੱਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਹਰ ਇੱਕ ਆਪਣੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਸਰਵਉੱਚ ਹੈ। ਰਾਜਾਂ ਕੋਲ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਪੂਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਨੂੰ ਇਕੱਲੇ ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਵਜੋਂ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ।

164. ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਟਿੱਪਣੀਕਾਰ ਸੰਘਵਾਦ ਦੇ ਇਹਨਾਂ ਪਹਿਲੂਆਂ ਨੂੰ 'ਅੰਦਰੂਨੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ' ਵਜੋਂ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਜਿਸ ਵੀ ਨਾਮ ਨਾਲ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਾਰੇ ਰਾਜਾਂ ਕੋਲ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਡਿਗਰੀਆਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵਿਧਾਨਕ ਅਤੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਹਨ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਰਾਜ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਚਿੰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਲਈ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਕੇ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਜੋ ਉਸ ਰਾਜ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹਨ। ਧਾਰਾ 371A ਤੋਂ 371J ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰਾਜਾਂ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਦੀਆਂ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਹਨ। ਇਹ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਪਰ ਅਸਮਿਤ ਸੰਘਵਾਦ, 170 ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਹੈ, ਜਿਸਦਾ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵੀ ਧਾਰਾ 370 ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਲਾਭ ਉਠਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਕੋਲ 'ਅੰਦਰੂਨੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ' ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ ਦੂਜੇ ਰਾਜਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਹੈ। ਦੇਸ਼. ਅਸਮਿਤ ਸੰਘਵਾਦ ਵਿੱਚ, ਇੱਕ ਖਾਸ ਰਾਜ ਖੁਦਮੁਖਤਿਆਰੀ ਦੀ ਇੱਕ ਡਿਗਰੀ ਦਾ ਆਨੰਦ ਲੈ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਕੋਈ ਹੋਰ ਰਾਜ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਫਰਕ, ਹਾਲਾਂਕਿ, ਡਿਗਰੀ ਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸਮ ਦਾ ਨਹੀਂ। ਫੈਡਰਲ ਸੈਟਅਪ ਦੇ ਤਹਿਤ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਲਾਭ ਮਿਲ ਸਕਦੇ ਹਨ ਪਰ ਸਾਂਝਾ ਧਾਗਾ ਸੰਘਵਾਦ ਹੈ।

165. ਜੇਕਰ ਧਾਰਾ 370 ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਇਹ ਉਸ ਸਥਿਤੀ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰੇਗਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੰਘ ਨਾਲ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਹੋਰ ਰਾਜਾਂ ਕੋਲ ਵੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੇਸ ਨਹੀਂ ਹੈ. ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਹੋਰ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਥਿਤੀਆਂ

ਲਈ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਉਪਬੰਧ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ, ਅਰਥਾਤ, ਧਾਰਾ 370। ਧਾਰਾ 370 ਅਸਮਿਤ ਸੰਘਵਾਦ ਦੀ ਇੱਕ ਉਦਾਹਰਣ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਲੋਕ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਉਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਜੋ ਦੂਜੇ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲੋਂ ਵੱਖਰਾ ਹੋਵੇ। ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ, ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਦੀ 'ਅੰਦਰੂਨੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ' ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਦੂਜੇ ਰਾਜਾਂ ਦੁਆਰਾ ਮਾਣੀ ਗਈ ਰਾਜ ਤੋਂ ਵੱਖਰੀ ਹੈ।

166. ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਥ ਕੌਲ (ਸੁਪਰਾ), ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਇੱਕ ਘੋਸ਼ਣਾ ਲਈ ਇੱਕ ਮੁਕੱਦਮਾ ਦਾਇਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਬਿਗ ਲੈਂਡਡ ਅਸਟੇਟ ਐਬੋਲੀਸ਼ਨ ਐਕਟ 2007 “ਯੁਵਰਾਜ ਕਰਨ ਸਿੰਘ ਦਾ ਬੇਅਰਥ, ਅਯੋਗ ਅਤੇ ਅਲਟਰਾ ਵਾਇਰ ਸੀ ਜਿਸਨੇ ਇਸਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਸੀ” ਤਾਂ ਜੋ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਆਪਣੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਕਬਜ਼ਾ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਮੁਕੱਦਮੇ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਅਪੀਲ ਵਿੱਚ ਖਾਰਜ ਹੋਣ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ, ਪੀ ਬੀ ਗਜੇਂਦਰਗੜਕਰ, ਜੇ. (ਉਦੋਂ ਸਿੱਖਿਅਤ ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ ਵਜੋਂ) ਰਾਹੀਂ ਬੋਲਦਿਆਂ ਦੋ ਘਟਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਜੋ ਵਾਪਰੀਆਂ ਸਨ। ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਮਹਾਰਾਜਾ ਹਰੀ ਸਿੰਘ, ਜੋ ਮਹਾਰਾਜਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਸ਼ਾਸਕ ਵਜੋਂ ਆਏ ਸਨ, ਨੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਲਈ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿੱਚ ਜਨਤਕ ਅੰਦੋਲਨ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿੱਚ 1991 (1934) ਦਾ ਨਿਯਮ 1 ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ। ਰੈਗੂਲੇਸ਼ਨ ਦੇ ਸੈਕਸ਼ਨ 3 ਵਿੱਚ ਇਹ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਰਾਜ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸਾਰੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ - ਵਿਧਾਨਕ, ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਅਤੇ ਨਿਆਂਇਕ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜੇ ਦੁਆਰਾ ਨਿਹਿਤ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਬਰਕਰਾਰ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਸੈਕਸ਼ਨ 30 ਵਿਚ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਮਹਾਰਾਜਾ ਆਪਣੀ ਸਹਿਮਤੀ 'ਤੇ ਹਸਤਾਖਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਦਿੰਦਾ, ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਪ੍ਰਜਾ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਕੋਈ ਵੀ ਉਪਾਅ ਪਾਸ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਦੂਜਾ, 1939 ਵਿੱਚ, ਮਹਾਰਾਜਾ ਨੇ 1996 (1936) ਦਾ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਐਕਟ 14 ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ। ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, 1991 (1934) ਦੇ ਰੈਗੂਲੇਸ਼ਨ 1 ਨੂੰ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਸੈਕਸ਼ਨ 5, 1991 ਦੇ ਰੈਗੂਲੇਸ਼ਨ 1 ਦੀ ਧਾਰਾ 3 ਵਾਂਗ, ਮਹਾਰਾਜੇ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਅੰਦਰੂਨੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰੱਖਦੀ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਨੇ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਐਕਟ 1947 ਦੇ ਪਾਸ ਹੋਣ ਨਾਲ, ਭਾਰਤੀ ਰਾਜਾਂ ਉੱਤੇ ਮਹਾਮਹਿਮ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਸਾਰੇ ਸਮਝੌਤਿਆਂ ਅਤੇ ਸੰਧੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਖਤਮ ਹੋ ਗਿਆ। ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਸਰਵਉੱਚਤਾ ਦੇ ਖਤਮ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਲ, ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ, ਹੋਰ ਭਾਰਤੀ ਰਾਜਾਂ ਵਾਂਗ, ਸਿਧਾਂਤਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਕ੍ਰਾਊਨ ਦੀ ਸਰਬੋਤਮਤਾ ਦੁਆਰਾ ਲਗਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਸੀਮਾਵਾਂ ਤੋਂ ਸੈਕਸ਼ਨ 7(1)(ਬੀ) ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੇ ਅਧੀਨ ਸਿਧਾਂਤਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮੁਕਤ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਇਹ ਪ੍ਰਭਾਵ ਜਾਰੀ ਰਹੇਗਾ। ਪ੍ਰਾਵਿਸੋ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮਝੌਤੇ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਸ਼ਾਸਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਦੁਆਰਾ ਨਿੰਦਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਦੇ ਸਮਝੌਤਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

167. ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਦੌਰਾਨ, ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਨੇ 25 ਅਕਤੂਬਰ 1947 ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦੁਆਰਾ ਆਈਓਏ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਤੱਕ ਦੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦਾ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਦਿੱਤਾ, 5 ਮਾਰਚ 1948 ਨੂੰ ਇੱਕ ਘੋਸ਼ਣਾ ਪੱਤਰ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਅੰਤਰਿਮ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਥਾਂ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸੰਮੇਲਨ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇੱਕ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਜੋ ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨ ਤਿਆਰ ਕਰੇਗੀ, 20 ਜੂਨ 1949 ਨੂੰ ਇੱਕ ਘੋਸ਼ਣਾ ਪੱਤਰ ਜਾਰੀ ਕਰਨਾ ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ ਉਸਨੇ ਯੁਵਰਾਜ ਕਰਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਸੌਂਪੇ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਵਿਧਾਨਕ,

ਨਿਆਂਇਕ ਜਾਂ ਕਾਰਜਕਾਰੀ, ਯੁਵਰਾਜ ਕਰਨ ਸਿੰਘ ਦੁਆਰਾ 25 ਨਵੰਬਰ 1949 ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਘੋਸ਼ਣਾ ਪੱਤਰ। ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਭਾਰਤ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਜਲਦੀ ਹੀ ਅਪਣਾਇਆ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਇਹ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਰਾਜ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਸਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰੇਗਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ, ਉਸਦੇ ਇਸ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਦੇ ਕਾਰਜਕਾਲ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਵਾਰਸ ਅਤੇ ਉੱਤਰਾਧਿਕਾਰੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧ, ਘੋਸ਼ਣਾ ਪੱਤਰ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਅਸੰਗਤ ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਉਲਟਾ ਅਤੇ ਰੱਦ ਕਰ ਦੇਣਗੇ ਜੋ ਉਸ ਸਮੇਂ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਸਨ।

168. ਘੋਸ਼ਣਾ ਪੱਤਰ 26 ਜਨਵਰੀ 1950 ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ (ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ) ਆਰਡਰ 1950 (CO10) ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਯੁਵਰਾਜ ਕਰਨ ਸਿੰਘ ਦੁਆਰਾ 17 ਅਕਤੂਬਰ 1950 ਨੂੰ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ 1934 ਦੇ ਰਾਜ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 5 ਅਤੇ 20 ਜੂਨ 1949 ਦੀ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦੀ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦੁਆਰਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, 20 ਅਪ੍ਰੈਲ 1951 ਨੂੰ, ਯੁਵਰਾਜ ਨੇ ਜੰਮੂ ਰਾਜ ਲਈ ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਗਠਨ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ। ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ। ਇੱਕ ਚੁਣੀ ਹੋਈ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦਾ ਗਠਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ ਰਾਜ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਖ਼ਾਨਦਾਨੀ ਰਾਜ ਨੂੰ ਖ਼ਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਰਾਜ ਦੇ ਮੁਖੀ ਵਜੋਂ ਸਦਰ-ਏ-ਰਿਆਸਤ ਦੀ ਚੋਣ ਲਈ ਇੱਕ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। 13 ਨਵੰਬਰ 1952 ਨੂੰ, ਯੁਵਰਾਜ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਵੰਸ਼ਵਾਦੀ ਸ਼ਾਸਨ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਸਦਰੀ-ਰਿਆਸਤ ਦੇ ਅਹੁਦੇ ਲਈ ਚੁਣਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਰਾਜ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਵੈਧਤਾ 'ਤੇ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸਵਾਲ ਉਠਾਏ ਗਏ ਸਨ ਕਿ ਯੁਵਰਾਜ ਕਰਨ ਸਿੰਘ ਕੋਲ ਐਕਟ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀ।

169. ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਨੇ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਐਕਟ 1947 ਦੇ ਪਾਸ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਰਾਜ ਉੱਤੇ ਮਹਾਰਾਜੇ ਦੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸੀਮਾਵਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਸੀ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਤਾਜ ਦੀ ਸਰਵਉੱਚਤਾ ਦੁਆਰਾ ਅਤੇ ਸੰਧੀਆਂ ਅਤੇ ਸਮਝੌਤਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਲਾਗੂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਸਰਕਾਰ. ਹਾਲਾਂਕਿ, ਰਾਜ ਦੇ ਅੰਦਰੂਨੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਅਤੇ ਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਮਹਾਰਾਜਾ "ਇੱਕ ਪੂਰਨ ਬਾਦਸ਼ਾਹ" ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਕੋਲ ਸਾਰੀਆਂ ਕਾਰਜਕਾਰੀ, ਵਿਧਾਨਕ ਅਤੇ ਨਿਆਂਇਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਸਨ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਸ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ IoA ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਈ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ:

> “26 ... ਪਰ ਇਹ ਤਾਕੀਦ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜੇ ਦੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਨੂੰ 25 ਅਕਤੂਬਰ 1947 ਨੂੰ ਦਸਤਖਤ ਕੀਤੇ ਇੰਸਟਰੂਮੈਂਟ ਆਫ਼ ਐਕਸੀਸ਼ਨ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕਾਫ਼ੀ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਦਲੀਲ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਸਮਰਥ ਹੈ। ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਇੰਸਟਰੂਮੈਂਟ ਆਫ਼ ਐਕਸੈਸਸ਼ਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 1 ਦੁਆਰਾ, ਹਾਈਨੈਸ ਨੇ ਉਪਰੋਕਤ ਧਾਰਾ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਰਾਜ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੇ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜੋ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਐਕਟ, 1935 ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ ਇਸ ਦੇ ਅਧੀਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਨਿਯਤ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ 15 ਅਗਸਤ, 1947 ਨੂੰ ਉਕਤ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਸੀ, ਪਰ ਇਹ ਉਸ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਉੱਪਰ ਹਿਜ਼ ਹਾਈਨੈਸ ਦੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੇ ਸਾਧਨ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ

ਹੈ ਕਿ ਰਲੇਵੇਂ ਦੇ ਸਾਧਨ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਰਾਜ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵਿਧਾਨਕ, ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਅਤੇ ਨਿਆਂਇਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਉਸ ਸਮੇਂ ਰਾਜ ਦੇ ਸ਼ਾਸਕ ਵਿੱਚ ਨਿਯਤ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਸ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਮੋਨਾਰਕ ਨੇ 5 ਮਾਰਚ 1948 ਦੇ ਘੋਸ਼ਣਾ ਪੱਤਰ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਅੰਤਰਿਮ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ 'ਤੇ ਸੰਪੂਰਨ ਵਿਧਾਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਗੁਆ ਦਿੱਤੀਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਨੂੰ ਅਜੇ ਵੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੀਆਂ ਓਵਰਰਾਈਡਿੰਗ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਸੀ:

“... ਮਹਾਰਾਜੇ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸਮਝਦਾਰੀ ਨਾਲ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਅਸਲ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਨੂੰ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰਨ ਦੀ ਚੋਣ ਕੀਤੀ; ਪਰ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਅੰਤਰਿਮ ਸਰਕਾਰ ਵਜੋਂ ਕੈਬਨਿਟ ਦੇ ਵਰਣਨ ਨੇ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਦੇ ਅਸਲ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਉਕਤ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਨੂੰ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕੈਬਨਿਟ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ। ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਨੇ ਅਜੇ ਵੀ 1996 (1939) ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਐਕਟ 14 ਦੇ ਤਹਿਤ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਸੀ ਅਤੇ ਜੋ ਵੀ ਨੀਤੀਆਂ ਇਸ ਨੇ ਅਪਣਾਈਆਂ ਸਨ, ਇਸ ਨੂੰ ਮਹਾਮਾਈ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਮਹਾਰਾਜਾ 20 ਜੂਨ, 1949 ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਘੋਸ਼ਣਾ ਪੱਤਰ ਜਾਰੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਦਿੰਦਾ, ਉਸ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਵਿਧਾਨਕ, ਕਾਰਜਪਾਲਿਕਾ ਅਤੇ ਨਿਆਂਇਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਉਸ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਂਗ ਉਸ ਕੋਲ ਸਨ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਦਲੀਲ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜਾ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪ੍ਰਜਾ ਸਭਾ ਅਤੇ ਹਰਮਨਪਿਆਰੀ ਅੰਤਰਿਮ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਆਪਣੀਆਂ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਸੌਂਪ ਦਿੱਤੀਆਂ ਸਨ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਰਾਜੇ ਦਾ ਦਰਜਾ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ।

ਧਾਰਾ 370 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ:

"38. ਉਕਤ ਉਸਾਰੀ 'ਤੇ ਸਵਾਲ ਜੋ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਉਹ ਹੈ: ਕੀ ਧਾਰਾ 370(1) ਦੇ ਉਪਬੰਧ ਰਾਜ ਦੇ ਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦੀਆਂ ਪੂਰਨ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਦੇ ਹਨ? ਮੌਜੂਦਾ ਲੇਖ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨੂੰ ਰਾਜ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਬੰਧਾਂ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰੇ ਗਏ ਇਸ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ ਨਿਰਣਾ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਨਿਰਮਾਤਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਚਿੰਤਤ ਸਨ ਕਿ ਇਹ ਸੰਬੰਧ ਆਖਰਕਾਰ ਰਾਜ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ; ਇਹ ਮੌਜੂਦਾ ਲੇਖ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਅਸਥਾਈ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਦਾ ਮੁੱਖ ਆਧਾਰ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਹੈ; ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਇਸਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਇਸਦੇ ਵਿਸ਼ਾ-ਵਸਤੂ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਮੰਨਣਾ ਜਾਇਜ਼ ਜਾਂ ਜਾਇਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ, ਭਾਵ ਦੁਆਰਾ, ਇਸ ਲੇਖ ਨੇ ਮਹਾਰਾਜੇ ਦੀਆਂ ਸੰਪੂਰਨ ਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ 'ਤੇ ਸੀਮਾਵਾਂ ਲਗਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਇਹ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਰਾਜ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਐਕਟ ਦੁਆਰਾ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ; ਅਤੇ ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨਿਰਮਾਤਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ 'ਤੇ ਅਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵੀ ਅੜਿੱਕਾ ਪਾਉਣ ਦੀ ਚਿੰਤਨ ਜਾਂ ਯੋਗਤਾ ਦੇ ਅੰਦਰ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਅਤੇ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਯਾਦ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਇੰਸਟਰੂਮੈਂਟ ਆਫ਼ ਐਕਸੀਸ਼ਨ

ਦੁਆਰਾ ਇਹਨਾਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਾਨਤਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਯੁਵਰਾਜ ਕਰਨ ਸਿੰਘ ਦੁਆਰਾ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਘੋਸ਼ਣਾ, ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਇਹ ਲਾਗੂ ਸੀ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਸੰਵਿਧਾਨ, ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸੰਵਿਧਾਨ ਆਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਅਪਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ, ਸ਼ਾਸਕ ਦੀਆਂ ਉਕਤ ਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ 'ਤੇ ਕੋਈ ਸੀਮਾਵਾਂ ਲਗਾਉਣ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਰਾਜ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਕਿਹੜਾ ਰੂਪ ਅਪਣਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਮਾਮਲਾ ਸੀ ਜਿਸਦਾ ਫੈਸਲਾ ਰਾਜ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਕੁਦਰਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹੋਣਾ ਬਾਕੀ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਇਸ ਪੱਖ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦੀ, ਰਾਜ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਵਿਚਕਾਰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਬੰਧ ਮੂਲ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਰਲੇਵੇਂ ਦੇ ਸਾਧਨ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਹੁੰਦੇ ਰਹੇ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਮੰਨਣਾ ਗੈਰ-ਵਾਜਬ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਧਾਰਾ 370 ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਨਾਲ ਰਾਜ ਦੇ ਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦੀਆਂ ਸੰਪੂਰਨ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਸਨ, ਜਾਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਨ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਸੀ। ਸਾਡੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਲੇਖ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

170. ਇਸ ਲਈ, ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਨੇ ਰਾਜ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵੈਧਤਾ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਵਿਚ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਥ ਕੌਲ (ਸੁਪਰਾ) ਨੂੰ ਅਸਟੇਟ ਐਬੋਲਿਸ਼ਨ ਐਕਟ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਬਾਰੇ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਵਿਚ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸੀਮਤ ਸਵਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਥ ਕੌਲ (ਸੁਪਰਾ) ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਕੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਕੋਲ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੰਪੂਰਨ ਵਿਧਾਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਸਨ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਨੂੰ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਅਪਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਪਰ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਅਪਣਾਏ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ। ਇੱਕ ਫੈਸਲਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਲਈ ਇੱਕ ਅਧਿਕਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਵਾਲ ਕਿ ਕੀ ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਨੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਨਾਲ ਏਕੀਕਰਨ 'ਤੇ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖੀ ਹੈ, ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਰਾਜ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਗਠਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਤੇ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਅਪਣਾਏ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ 17 ਅਕਤੂਬਰ 1950 ਨੂੰ ਯੁਵਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਵਿਵਾਦਿਤ ਕਾਨੂੰਨ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਪਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ। ਧਾਰਾ 370(1)(c) ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਅਪਣਾਏ ਜਾਣ 'ਤੇ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ 'ਤੇ ਸਿਰਫ਼ ਧਾਰਾ 1 ਅਤੇ 370 ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਨੇ ਬਾਕੀ ਸਾਰੇ ਰਾਜਾਂ ਵਾਂਗ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਰੂਪ ਅਪਣਾਇਆ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਵਿੱਚ, ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਤਾਕਤ ਬਣੀ ਰਹੀ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਪਹਿਲੀ ਅਨੁਸੂਚੀ ਦੇ ਭਾਗ ਬੀ ਵਿੱਚ ਰਾਜਾਂ ਲਈ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧ ਅਤੇ ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਾਸਕ ਨੂੰ ਰਾਜਪ੍ਰਮੁੱਖ ਵਜੋਂ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਵਧਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। . ਕਿਉਂਕਿ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਸਰੂਪ ਅਜੇ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਰਾਜ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਮੌਜੂਦ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਰੂਪ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਲਾਗੂ ਰਿਹਾ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਰਾਜ ਲਈ ਅਜਿਹੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ। . ਇਹ ਨਿਰੀਖਣ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ 5 ਮਾਰਚ 1948 ਦੇ ਘੋਸ਼ਣਾ ਪੱਤਰ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਅੰਤਰਿਮ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ 'ਤੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨਹੀਂ ਬਣ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ

ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਨੇ ਅਜੇ ਵੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੀਆਂ ਓਵਰਰਾਈਡਿੰਗ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਸਿਰਫ ਰਾਜ ਦੇ ਨਾਲ ਸੀ। ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣ ਨਾਲ ਵਿਰਾਸਤੀ ਸ਼ਾਸਨ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

ii. ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 356 ਅਤੇ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 92 ਦੇ ਤਹਿਤ ਜਾਰੀ ਘੋਸ਼ਣਾਵਾਂ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵੈਧਤਾ

171. 19 ਜੂਨ 2018 ਨੂੰ, ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਪੀਪਲਜ਼ ਡੈਮੋਕਰੇਟਿਕ ਪਾਰਟੀ ਨਾਲ ਗਠਜੋੜ ਤੋਂ ਹਟਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮਹਿਬੂਬਾ ਮੁਫਤੀ ਨੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਅਹੁਦੇ ਤੋਂ ਅਸਤੀਫਾ ਦੇ ਦਿੱਤਾ। ਅਗਲੇ ਦਿਨ, ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਰਾਜਪਾਲ ਨੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਨਾਲ ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 92 ਦੇ ਤਹਿਤ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਰਾਜਪਾਲ ਸ਼ਾਸਨ ਲਾਗੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਧਾਰਾ 92 ਦੇ ਤਹਿਤ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਘੋਸ਼ਣਾ ਪੱਤਰ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਛੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਬੰਦ ਕਰ ਦੇਵੇਗਾ। ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 92, ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 356 ਦੇ ਉਲਟ, ਘੋਸ਼ਣਾ ਨੂੰ ਛੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਰਾਜਪਾਲ ਸ਼ਾਸਨ 19 ਦਸੰਬਰ 2018 ਨੂੰ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਣਾ ਸੀ। ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੇ ਧਾਰਾ 356 ਦੇ ਤਹਿਤ 19 ਦਸੰਬਰ 2018 ਨੂੰ ਇੱਕ ਘੋਸ਼ਣਾ ਪੱਤਰ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ। ਘੋਸ਼ਣਾ ਪੱਤਰ ਨੂੰ ਲੋਕ ਸਭਾ ਨੇ 28 ਦਸੰਬਰ 2018 ਅਤੇ ਰਾਜ ਸਭਾ ਨੇ 3 ਜਨਵਰੀ 2019 ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦਿੱਤੀ। 28 ਜੂਨ 2019 ਅਤੇ 1 ਜੁਲਾਈ 2019, ਲੋਕ ਸਭਾ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸਭਾ ਨੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਸ਼ਾਸਨ ਨੂੰ ਹੋਰ ਛੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਲਈ ਵਧਾ ਦਿੱਤਾ।

172. ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 92 ਦੇ ਤਹਿਤ ਘੋਸ਼ਣਾ ਪੱਤਰ ਦੇ ਕਾਰਜਕਾਲ ਦੇ ਖਤਮ ਹੋਣ ਤੱਕ ਕੋਈ ਚੁਣੌਤੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 356 ਦੇ ਤਹਿਤ ਘੋਸ਼ਣਾ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਬਾਅਦ ਕੋਈ ਚੁਣੌਤੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਇਹ ਘੋਸ਼ਣਾ ਲਾਗੂ ਸੀ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੇ ਸੀਓ 272 ਅਤੇ 273 ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ ਧਾਰਾ 370 ਅਤੇ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਸੀਓ 272 ਅਤੇ 273 ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਅਤੇ ਰਾਜਪਾਲ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ 2018 ਵਿੱਚ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਘੋਸ਼ਣਾਵਾਂ ਅਤੇ 2019 ਵਿੱਚ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦੇ ਵਿਸਤਾਰ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇ ਕੇ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦਰਜੇ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ।

173. ਭਾਰਤ ਦੇ ਸਾਲਿਸਟਰ ਜਨਰਲ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ (ਏ) ਨਾ ਤਾਂ 2018 ਵਿੱਚ ਰਾਜਪਾਲ ਸ਼ਾਸਨ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਸ਼ਾਸਨ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਨੂੰ ਸਮਕਾਲੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੇਰੀ ਦੇ ਕਾਰਨਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਮਰੱਥ ਰਹੇ ਹਨ; (ਬੀ) ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਵਿੱਚ ਘੋਸ਼ਣਾ ਪੱਤਰਾਂ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇਣ ਦੇ ਆਧਾਰ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਹੈ; ਅਤੇ (c) ਘੋਸ਼ਣਾਵਾਂ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਆਰਟੀਕਲ 370 ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਘੋਸ਼ਣਾਵਾਂ, ਇਸ ਨੂੰ ਤਾਕੀਦ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਸੁਤੰਤਰ ਤੌਰ 'ਤੇ ਚੁਣੌਤੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਇਸ ਲਈ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਘੋਸ਼ਣਾਵਾਂ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਦੌਰਾਨ ਅਪ੍ਰਵਾਨਿਤ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ।

174. ਆਰਟੀਕਲ 356 ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਘੋਸ਼ਣਾ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਇੱਕ ਅਸਾਧਾਰਨ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਦੀ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਰਾਜ ਦੀ ਖੁਦਮੁਖਤਿਆਰੀ ਅਤੇ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਸੰਘੀ ਢਾਂਚੇ 'ਤੇ ਵਿਆਪਕ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਘੋਸ਼ਣਾ ਪੱਤਰਾਂ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇਣ ਦੀਆਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 356 ਅਤੇ ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 92 ਅਧੀਨ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਐਲਾਨਨਾਮਿਆਂ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਚੁਣੌਤੀ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਜਾਇਜ਼ ਆਧਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਸਾਡਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਘੋਸ਼ਣਾਵਾਂ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਲਈ ਚੁਣੌਤੀ ਨਿਰਣੇ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ:

> a ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਵਿੱਚ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਦਰਸਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੁੱਖ ਚੁਣੌਤੀ ਧਾਰਾ 370 ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੀ ਅਜਿਹੀ ਕਾਰਵਾਈ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਸ਼ਾਸਨ ਦੌਰਾਨ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਸੀ। ਆਪਣੇ ਆਪ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਸ਼ਾਸਨ ਲਈ; ਅਤੇ
>
> ਬੀ. ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਇਹ ਮੰਨਦੀ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 356 ਦੇ ਤਹਿਤ ਘੋਸ਼ਣਾ ਪੱਤਰ ਜਾਰੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਇਸ ਤੱਥ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਕੋਈ ਭੌਤਿਕ ਰਾਹਤ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ 31 ਅਕਤੂਬਰ 2019 ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਸੁਚੇਤ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਐਸਆਰ ਬੋਮਈ (ਸੁਪਰਾ) ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਘੋਸ਼ਣਾ ਅਵੈਧ ਹੋਣ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣ 'ਤੇ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਬਹਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਦਾਲਤ ਕੋਲ ਖਾਸ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ਜੋ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਵੇਲੇ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ ਜਦੋਂ ਘੋਸ਼ਣਾ ਲਾਗੂ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਧਾਰਾ 356 ਦੇ ਅਧੀਨ ਘੋਸ਼ਣਾ ਜਾਰੀ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੀਆਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੀਮਾਵਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਸਾਰਥਿਕ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਜੋ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਕੇਸ ਦਾ ਆਧਾਰ ਬਣਦੀਆਂ ਹਨ, ਨੂੰ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਭਾਗ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

iii. ਧਾਰਾ 356 ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਜਾਂ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ 'ਤੇ ਸੀਮਾਵਾਂ

175. ਹੁਣ ਇਹ ਸਾਡੇ ਉੱਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਪਟੀਸ਼ਨਰਾਂ ਦੀ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਿਤ ਕਰੀਏ ਕਿ ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 356 ਲਾਗੂ ਹੋਣ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ੀ COs ਜਾਰੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਪੁਨਰਗਠਨ ਐਕਟ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਘ ਦੁਆਰਾ ਧਾਰਾ 356 ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਜ ਦੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਅਤੇ ਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ: (ਏ) ਜਦੋਂ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦੀ ਸੀਮਤ ਸ਼ੈਲਫ ਲਾਈਫ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਅਟੱਲ ਫੈਸਲੇ ਲੈਣ। ਸ਼ਕਤੀ ਉਹਨਾਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਤੱਕ ਸੀਮਿਤ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜੋ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਨੂੰ ਬਹਾਲ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਨਾਲ; ਅਤੇ (ਬੀ) ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੁਰੱਖਿਆ ਉਪਾਵਾਂ ਨੂੰ ਅਸਥਿਰ ਕਰਨਾ।

176. ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸੀਮਾਵਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਧਾਰਾ 356 ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਜਾਂ ਸੰਸਦ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ

ਦੀ ਵਰਤੋਂ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਸੀਮਾ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨਾ, ਇਸ ਅਦਾਲਤੀ ਵਚਨਬੱਧਤਾ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੋਵੇਗਾ। ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਮੁੜ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦੀ ਇੱਕ ਅਭਿਆਸ।

177. ਜਿਹੜੇ ਮੁੱਦੇ ਵਿਚਾਰਨ ਲਈ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਉਹ ਇਹ ਹਨ ਕਿ ਕੀ (ਏ) ਧਾਰਾ 356 ਅਧੀਨ ਘੋਸ਼ਣਾ ਜਾਰੀ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੰਘ ਦੁਆਰਾ ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਅਤੇ ਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ 'ਤੇ ਕੋਈ ਸੀਮਾਵਾਂ ਹਨ; ਅਤੇ (ਬੀ) ਜੇਕਰ ਅਜਿਹਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਅਜਿਹੀ ਵਰਤੋਂ ਦੀ ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਦਾ ਦਾਇਰਾ। a ਧਾਰਾ 356 ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਘੋਸ਼ਣਾ

178. ਆਰਟੀਕਲ 355 ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਰਾਜ ਨੂੰ ਬਾਹਰੀ ਹਮਲੇ ਅਤੇ ਅੰਦਰੂਨੀ ਗੜਬੜੀ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣਾ ਯੂਨੀਅਨ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਹੈ, ਅਤੇ "ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ ਕਿ ਹਰ ਰਾਜ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਚਲਦੀ ਹੈ।"

179. ਧਾਰਾ 356 ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਦੀ ਅਸਫਲਤਾ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ। ਆਰਟੀਕਲ 356 ਦੀ ਧਾਰਾ 1 ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਸ਼ਾਸਨ ਦੀ ਮੰਗ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਸੱਦੇ 'ਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਅਤੇ ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਸੌਂਪੀਆਂ ਗਈਆਂ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੋਵਾਂ ਲਈ ਅਸਲ ਥ੍ਰੈਸ਼ਹੋਲਡ ਦੀ ਰੂਪਰੇਖਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਆਰਟੀਕਲ 356 ਦਾ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹਿੱਸਾ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ:

"356. ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਦੀ ਅਸਫਲਤਾ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਉਪਬੰਧ:

(1) ਜੇਕਰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ, ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦੇ ਰਾਜਪਾਲ ਤੋਂ ਰਿਪੋਰਟ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ 'ਤੇ ਜਾਂ ਹੋਰ, ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਨਹੀਂ ਚਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦੁਆਰਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ-

> (ਏ) ਰਾਜ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਰਜ ਨੂੰ ਅਤੇ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਰਾਜਪਾਲ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੰਸਥਾ ਜਾਂ ਅਥਾਰਟੀ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯਤ ਜਾਂ ਵਰਤੀਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਲਈ ਮੰਨਣਾ;
>
> (ਬੀ) ਘੋਸ਼ਣਾ ਕਰੋ ਕਿ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ ਉਸ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋਣਗੀਆਂ;
>
> (c) ਅਜਿਹੇ ਇਤਫਾਕਿਕ ਅਤੇ ਪਰਿਣਾਮੀ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣਾ ਜੋ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਜਾਂ ਫਾਇਦੇਮੰਦ ਜਾਪਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਸੰਸਥਾ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਉਪਬੰਧ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਂ ਅੰਸ਼ਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਜਾਂ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਅਥਾਰਟੀ:

ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਇਸ ਧਾਰਾ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵੀ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯਤ ਜਾਂ ਵਰਤੀਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਲਈ ਮੰਨਣ, ਜਾਂ ਹਾਈ ਕੋਰਟਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਉਪਬੰਧ ਦੇ ਸੰਚਾਲਨ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਜਾਂ ਅੰਸ਼ਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਦੇਵੇਗਾ।

180. ਆਰਟੀਕਲ 356 ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਲਈ ਲੇਖਾ ਜੋਖਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਦੀ ਇੱਕ 'ਅਸਫਲਤਾ' - ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਆਰਟੀਕਲ ਦੱਸਦਾ ਹੈ - ਇੱਕ 'ਅਸਫਲਤਾ' ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਹ ਵਾਕੰਸ਼ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੇ ਹਾਸ਼ੀਏ ਦੇ ਨੋਟ ਵਿੱਚ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਪਾਠ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚਾਂ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 356 ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਹਾਸ਼ੀਏ ਦੇ ਨੋਟ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। , ਦੋ ਪੂਰਵ-ਸ਼ਰਤਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ, ਜੋ ਕਿ ਹਨ: (ਏ) ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਕਿ ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਨਹੀਂ ਚਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ; ਅਤੇ (ਅ) ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਕਿ ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਹੈ ਜਾਂ ਤਾਂ ਰਾਜ ਦੇ ਗਵਰਨਰ ਦੁਆਰਾ ਭੇਜੀ ਗਈ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਬਣਾਈ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਇਹ ਦੋ ਸ਼ਰਤਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਹੋ ਗਈਆਂ ਹਨ, ਤਾਂ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਇੱਕ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦੁਆਰਾ: (ਏ) ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੇ "ਸਾਰੇ ਜਾਂ ਕੋਈ" ਕਾਰਜ ਅਤੇ "ਸਾਰੇ ਜਾਂ ਕੋਈ" ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਜੋ ਰਾਜਪਾਲ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯਤ ਜਾਂ ਵਰਤਣ ਯੋਗ ਹਨ, ਆਪਣੇ ਲਈ ਮੰਨ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਅਥਾਰਟੀ; (ਬੀ) ਘੋਸ਼ਣਾ ਕਰੋ ਕਿ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ ਉਸ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋਣਗੀਆਂ; ਅਤੇ (c) "ਇਤਫਾਕ ਅਤੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ" ਉਪਬੰਧ ਬਣਾਉਣਾ ਜੋ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਨ ਲਈ "ਜ਼ਰੂਰੀ ਜਾਂ ਫਾਇਦੇਮੰਦ" ਹਨ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਸੰਸਥਾ ਜਾਂ ਅਥਾਰਟੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਇੱਕ ਉਪਬੰਧ ਨੂੰ ਪੂਰੇ ਜਾਂ ਅੰਸ਼ਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਵੇਗੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਹਾਈ ਕੋਰਟਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਜਾਂ ਹਾਈ ਕੋਰਟਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਉਪਬੰਧ ਨੂੰ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰਨ ਤੋਂ ਰੋਕਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

181. ਧਾਰਾ 356 ਦੀਆਂ ਅਗਲੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦੇ ਕਾਰਜਕਾਲ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸ਼ਰਤਾਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਹਰ ਘੋਸ਼ਣਾ ਨੂੰ ਸੰਸਦ ਦੇ ਸਦਨਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਦੋਵਾਂ ਸਦਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਮਤੇ ਦੁਆਰਾ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ, ਦੋ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਘੋਸ਼ਣਾ ਪੱਤਰ ਉਸ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਤੀਹ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ 'ਤੇ ਲੋਕ ਸਭਾ ਪਹਿਲਾਂ ਪੁਨਰਗਠਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬੈਠਦੀ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਲੋਕ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਘੋਸ਼ਣਾ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਮਤਾ ਪਾਸ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ। ਘੋਸ਼ਣਾ ਪੱਤਰ ਜਾਰੀ ਹੋਣ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਛੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦਾ ਸਮਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ (ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦੀ ਮਿਤੀ ਨਹੀਂ) ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਘੋਸ਼ਣਾ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਹੋਰ ਘੋਸ਼ਣਾ ਪੱਤਰ ਪਾਸ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਇਸ ਘੋਸ਼ਣਾ ਪੱਤਰ ਦਾ ਜੀਵਨ ਵੀ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਹੈ। 175 ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਘੋਸ਼ਣਾ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇ ਸਕਦੀ ਹੈ (ਜਿਸ ਦੀ ਮਿਆਦ ਛੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੀ ਹੈ) ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਸ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ ਨੂੰ ਵੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦੀ ਮਿਆਦ ਹੋਰ ਛੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੱਕ ਵਧ ਜਾਵੇਗੀ। ਮਹੀਨੇ ਹਾਲਾਂਕਿ, ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਘੋਸ਼ਣਾ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਇੱਕ ਸਾਲ ਤੋਂ ਵੱਧ ਦੀ ਮਿਆਦ ਲਈ ਘੋਸ਼ਣਾ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਮਤਾ ਪਾਸ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗੀ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ (ਏ) ਧਾਰਾ 352 ਦੇ ਅਧੀਨ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਪੂਰੇ ਭਾਰਤ ਜਾਂ ਪੂਰੇ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਰਾਜ; ਅਤੇ (ਬੀ) ਭਾਰਤ ਦਾ ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਮ ਚੋਣਾਂ ਕਰਵਾਉਣ ਵਿੱਚ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦਾ ਲਾਗੂ ਹੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਮਿਤੀ ਇਸ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ.177

182. ਜਿੱਥੇ ਅਨੁਛੇਦ 356 ਦੇ ਅਧੀਨ ਇੱਕ ਘੋਸ਼ਣਾ ਘੋਸ਼ਣਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ ਉਸ ਦੇ ਅਧੀਨ ਵਰਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਆਰਟੀਕਲ 357 ਨਤੀਜਿਆਂ ਨੂੰ ਬਿਆਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ, ਸੰਸਦ ਜਿਸ ਨੂੰ "ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ" ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ "ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ" ਲਈ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਅਧਿਕਾਰ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਅਥਾਰਟੀ ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਜੋ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਲਗਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸੰਸਦ ਜਾਂ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਜਾਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਅਥਾਰਟੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸੌਂਪੀ ਗਈ ਹੈ, ਸੰਘ ਜਾਂ ਇਸਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਅਥਾਰਟੀਆਂ 'ਤੇ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇਣ ਅਤੇ ਡਿਊਟੀਆਂ ਲਗਾਉਣ ਵਾਲੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਲੋਕ ਸਦਨ ਦਾ ਸੈਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਸੰਸਦ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇ ਬਕਾਇਆ ਕੰਸੋਲਿਡੇਟਿਡ ਫੰਡ ਤੋਂ ਖਰਚੇ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਨੁਛੇਦ 357(2) ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਸਦ ਜਾਂ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਅਧਿਕਾਰਤ ਸੰਸਥਾ ਦੁਆਰਾ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਾਨੂੰਨ ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਹ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੁੰਦਾ ਪਰ ਧਾਰਾ 356 ਦੇ ਅਧੀਨ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਲਾਗੂ ਰਹੇਗਾ। . ਇਹ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਲਾਗੂ ਰਹੇਗਾ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਜਾਂ ਕੋਈ ਅਥਾਰਟੀ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਬਦਲ, ਰੱਦ ਜਾਂ ਸੋਧ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ।

ਬੀ. ਆਰਟੀਕਲ 356 ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਐਸ.ਆਰ. ਬੋਮਈ ਦੇ ਬਾਅਦ

183. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਪਿਛਲੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 356 ਦੇ ਤਹਿਤ ਇੱਕ ਘੋਸ਼ਣਾ ਪੱਤਰ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦੀ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਇਸ ਵਿਲੱਖਣ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਵੱਲ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਜੋ ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਖੁਦਮੁਖਤਿਆਰੀ ਨੂੰ ਘਟਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਰਾਜਸਥਾਨ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਯੂਨੀਅਨ 178 ਵਿੱਚ ਸੱਤ ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਇੱਕ ਨੌਂ ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸਮੁੰਦਰੀ ਤਬਦੀਲੀ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਐਸਆਰ ਬੋਮਈ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਦੀ ਯੂਨੀਅਨ 179.

184. ਰਾਜਸਥਾਨ ਰਾਜ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਤੱਥਾਂ ਦਾ ਮੈਟ੍ਰਿਕਸ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੀ: ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਦੇ ਅੰਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੋਈਆਂ 1977 ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਵਿੱਚ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਨੌਂ ਕਾਂਗਰਸ ਸ਼ਾਸਿਤ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਲੋਕ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਵਿੱਚ ਹਾਰ ਗਏ ਸਨ। 1975 ਵਿੱਚ। ਜਨਤਾ ਗਠਜੋੜ ਦੇ ਬੈਨਰ ਹੇਠ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਗੱਠਜੋੜ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੀ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਭੰਗ ਕਰਨ ਦੀ ਸਲਾਹ ਦੇਣ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਹਰੇਕ ਰਾਜ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਪੱਤਰ ਲਿਖਿਆ। ਛੇ ਰਾਜਾਂ (ਰਾਜਸਥਾਨ, ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼, ਪੰਜਾਬ, ਬਿਹਾਰ, ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਉੜੀਸਾ) ਨੇ ਇਹ ਘੋਸ਼ਣਾ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦਾਇਰ ਕੀਤੇ ਕਿ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ ਦਾ ਪੱਤਰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਅਤਿ ਉਲੰਘਣਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 356 ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲੈਣ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਲਈ ਹੁਕਮ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਅਤੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਖਾਰਜ ਕਰਦੇ ਹੋਏ:

> a ਧਾਰਾ 356 ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਜਪਾਲ ਦੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ "ਰੋਕਥਾਮ ਜਾਂ ਉਪਚਾਰਕ" ਦੋਵੇਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਧਾਰਾ 355 ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਸੌਂਪਦੀ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਚਲਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ; 180

ਬੀ. ਧਾਰਾ 356 ਦੇ ਅਧੀਨ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦੀ ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਲਈ ਆਧਾਰ ਸੀਮਤ ਹਨ। ਅਦਾਲਤ ਸਿਰਫ ਮਾਲਾ-ਮਾਲ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਜਾਂ ਜੇ ਕੋਈ ਬਾਹਰੀ ਵਿਚਾਰ ਹੋਣ ਤਾਂ ਫੈਸਲੇ ਵਿਚ ਦਖਲ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ; 181

c. ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਕੇਵਲ ਉਦੋਂ ਹੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਰਾਜ ਦੀ ਕਾਰਜਕਾਰਨੀ ਅਤੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਫਰਜ਼ਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਹੈ, ਤਾਂ ਸੰਘ ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਉਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਇਹ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ; 182

d. ਧਾਰਾ 356 ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ "ਰਾਜਪਾਲ ਦੇ ਸਾਰੇ ਕਾਰਜ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਲੈ ਸਕਦਾ ਹੈ", 183 ਅਤੇ "ਰਾਜਪਾਲ ਅਜਿਹੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿਚ ਜੋ ਕੁਝ ਵੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।" 184 ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਇਹ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਸ਼ਕਤੀ ਅੰਤਿਮ ਅਤੇ ਅਟੱਲ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਭੰਗ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ; ਅਤੇ

ਈ. ਸੰਸਦ ਦੇ ਦੋਵਾਂ ਸਦਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਘੋਸ਼ਣਾ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਮਤਾ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਭੰਗ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਰਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਅਜਿਹਾ ਮਤਾ ਪਾਸ ਨਹੀਂ ਵੀ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਵੀ ਘੋਸ਼ਣਾ-ਪੱਤਰ ਦੀ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਦੋ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਸ਼ੈਲਫ ਲਾਈਫ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਫੌਰੀ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਫੌਰੀ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਘੋਸ਼ਣਾ ਨੂੰ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਵੀ ਸੁਧਾਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ186 ਅਸਲ ਵਿੱਚ, ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਭੰਗ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਧਾਰਾ 356(1)(ਬੀ) 187 ਵਿੱਚ ਨਿਹਿਤ ਹੈ।

185. ਰਾਜਸਥਾਨ ਰਾਜ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸੱਤ ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਬੈਂਚ ਨੇ ਸੰਸਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਬੇਰੋਕ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇਣ ਲਈ ਧਾਰਾ 356 ਨੂੰ ਵਿਆਪਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੜ੍ਹਿਆ। ਸੰਖੇਪ ਰੂਪ ਵਿੱਚ, ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ (ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੀ) ਰਾਜ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਕਪਾਸੜ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹਟਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਘੀ ਹਿੱਤਾਂ ਅਤੇ ਰਾਜ ਦੇ ਵਸਨੀਕਾਂ ਦੇ ਜਮਹੂਰੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਕੇ ਭੰਗ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਧਾਰਾ 356 ਦੇ ਤਹਿਤ ਘੋਸ਼ਣਾ ਪੱਤਰ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਲਈ ਖੁੱਲੀ ਹੈ, ਪਰ ਸਮੀਖਿਆ ਦੇ ਆਧਾਰ ਮਾੜੇ ਇਰਾਦੇ ਜਾਂ ਬਾਹਰੀ ਵਿਚਾਰਾਂ ਤੱਕ ਸੀਮਿਤ ਸਨ।

186. ਵਿਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਐਸਆਰ ਬੋਮਈ (supra) ਨੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਨੌਂ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਨੇ ਘੋਸ਼ਣਾ ਉੱਤੇ ਸੰਸਦੀ ਨਿਯੰਤਰਣ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਉੱਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ 'ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ' ਦੀ ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਦਾ ਵਿਸਤਾਰ ਕਰਦਿਆਂ ਧਾਰਾ 356 ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ 'ਤੇ ਰੋਕ ਲਗਾ ਦਿੱਤੀ। ਧਾਰਾ 356 ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ

187. ਵਿਚ ਐਸਆਰ ਬੋਮਈ (ਸੁਪਰਾ), ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਧਾਰਾ 356 ਦੇ ਅਧੀਨ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਨਾਲ ਵਿਆਪਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਜਿੱਠਿਆ। ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਕਈ ਸਵਾਲਾਂ 'ਤੇ, ਬੈਂਚ ਰਾਜਸਥਾਨ ਰਾਜ (ਸੁਪਰਾ) ਦੇ ਤਰਕ ਨਾਲ ਅਸਹਿਮਤ ਹੋ ਗਈ। ਧਾਰਾ 356 ਅਧੀਨ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਪ੍ਰਤੀ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਵਿੱਚ ਟੇਕਟੋਨਿਕ ਤਬਦੀਲੀ ਦਾ ਇੱਕ ਮੁੱਖ ਕਾਰਨ ਧਾਰਾ 356 ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਦੁਰਵਰਤੋਂ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਮੌਜੂਦਾ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 356 ਦੇ ਖਰੜੇ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ। , ਡਾ. ਬੀ.ਆਰ. ਅੰਬੇਦਕਰ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਉਮੀਦ ਸੀ ਕਿ ਧਾਰਾ 356 ਦੇ ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਕਦੇ ਵੀ ਅਮਲ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਇਹ ਇੱਕ ਮਰਿਆ ਹੋਇਆ ਪੱਤਰ ਹੀ ਰਹੇਗਾ। ਐਸਆਰ ਬੋਮਈ (ਸੁਪਰਾ), ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੇ ਧਾਰਾ 356 ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨੱਬੇ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵਾਰ ਕੀਤੀ ਸੀ।189 ਜਦੋਂ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਉਮੀਦ ਸੀ ਕਿ ਧਾਰਾ 356 ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਅਸਧਾਰਨ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ, ਇਤਿਹਾਸ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਅਕਸਰ ਦੁਰਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਸਿਆਸੀ ਮੁਕਾਮ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਲਈ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਸੈਂਬਲੀ ਬਹਿਸਾਂ ਵਿੱਚ, ਸ਼੍ਰੀ ਸੰਥਾਨਮ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਇਹ ਸਿਰਫ ਮਜ਼ਬੂਤ ਸੰਮੇਲਨ ਹੀ ਹਨ ਜੋ ਧਾਰਾ 356.190 ਦੇ ਤਹਿਤ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਦੁਰਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣਗੇ। ਐਸਆਰ ਬੋਮਈ (ਸੁਪਰਾ) ਨੇ ਧਾਰਾ 356 ਦੇ ਤਹਿਤ ਇੱਕ ਘੋਸ਼ਣਾ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦੀ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ 'ਤੇ ਸੀਮਾਵਾਂ ਪਾ ਦਿੱਤੀਆਂ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦੀ ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਦਾ ਵਿਸਤਾਰ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਧਾਰਾ 356 ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਹੈ ਐਸਆਰ ਬੋਮਈ (ਸੁਪਰਾ) ਨੇ ਇਸ ਦੀ ਦੁਰਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਰੋਕਿਆ ਹੈ, ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਤਹਿਤ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ 'ਤੇ ਮਜ਼ਬੂਤ ਸੰਮੇਲਨ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ।

188. ਵਿਚ ਅਨੁਪਾਤ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਐਸਆਰ ਬੋਮਈ (ਸੁਪਰਾ), ਅਸੀਂ ਜਸਟਿਸ ਸਾਵੰਤ ਦੀ ਰਾਏ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇਵਾਂਗੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਲਈ ਰਾਏ ਲਿਖੀ ਸੀ ਅਤੇ ਜਸਟਿਸ ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਜਸਟਿਸ ਜੀਵਨ ਰੈਡੀ (ਆਪਣੇ ਅਤੇ ਜਸਟਿਸ ਅਗਰਵਾਲ ਲਈ ਲਿਖਤ) ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਨੁਕਤੇ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਕਾਫ਼ੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਸਹਿਮਤ ਸਨ। ਜਸਟਿਸ ਪਾਂਡੀਅਨ ਨੇ ਜਸਟਿਸ ਜੀਵਨ ਰੈਡੀ ਦੀ ਰਾਏ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤੀ ਪ੍ਰਗਟਾਈ। ਬਹੁਮਤ ਦੀ ਰਾਏ ਦੇ ਅਨੁਪਾਤ ਦਾ ਸਾਰ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ:

> a ਆਰਟੀਕਲ 356 ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਰਾਜਪਾਲ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਜਾਂ 'ਹੋਰ' ਰਾਹੀਂ ਉਦੇਸ਼ ਸਮੱਗਰੀ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ;
>
> ਬੀ. ਧਾਰਾ 356(1) ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਜਾਰੀ ਘੋਸ਼ਣਾ ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੈ। ਆਰਟੀਕਲ 74(2) ਸਿਰਫ਼ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇਹ ਪੁੱਛਣ ਤੋਂ ਰੋਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਕੋਈ ਸਲਾਹ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਪਰ ਸਲਾਹ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਬਣੀ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਜਾਂਚ 'ਤੇ ਰੋਕ ਨਹੀਂ ਲਗਾਉਂਦੀ। ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਦੀ ਅਸਫਲਤਾ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਕੋਈ ਸਮੱਗਰੀ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਪੂਰਤੀ 'ਤੇ ਸਵਾਲ ਨਹੀਂ ਉਠਾਏ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਅਜਿਹੀ ਸਮੱਗਰੀ ਤੋਂ ਲਏ ਗਏ ਅਨੁਮਾਨ ਦੀ ਜਾਇਜ਼ਤਾ ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਲਈ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਹੈ। ਇੱਕ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਘੋਸ਼ਣਾ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਪਹਿਲੀ ਨਜ਼ਰੇ ਕੇਸ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕੇਂਦਰ

ਸਰਕਾਰ ਉੱਤੇ ਬੋਝ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਘੋਸ਼ਣਾ ਨੂੰ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸਮੱਗਰੀ ਦੁਆਰਾ ਸਮਰਥਨ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ;

c. ਆਰਟੀਕਲ 356(3) ਜੋ ਇਹ ਹੁਕਮ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਘੋਸ਼ਣਾ ਨੂੰ ਸੰਸਦ ਦੇ ਦੋਵਾਂ ਸਦਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਘੋਸ਼ਣਾ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ 'ਤੇ ਇੱਕ ਜਾਂਚ ਹੈ। ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਆਰਟੀਕਲ 356(1) ਦੇ ਤਹਿਤ 'ਅਟੱਲ' ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਕਰਨ ਲਈ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਦੋਵੇਂ ਸਦਨਾਂ ਘੋਸ਼ਣਾ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਨਹੀਂ ਦੇ ਦਿੰਦੇ। ਇਹ ਇਸ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਭੰਗ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ (ਜੋ ਕਿ ਇੱਕ ਅਟੱਲ ਕਾਰਵਾਈ ਹੈ) ਜਦੋਂ ਤੱਕ "ਘੱਟੋ-ਘੱਟ" ਸੰਸਦ ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਸਦਨਾਂ ਘੋਸ਼ਣਾ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਨਹੀਂ ਦੇ ਦਿੰਦੇ;

d. ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਭੰਗ ਕਰਨਾ ਘੋਸ਼ਣਾ ਪੱਤਰ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦਾ "ਕੁਦਰਤੀ ਨਤੀਜਾ" ਨਹੀਂ ਹੈ;

ਈ. ਘੋਸ਼ਣਾ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਮਤਾ ਘੋਸ਼ਣਾ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਅਧੀਨ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਬਚਾ ਸਕਦਾ ਜੇਕਰ ਅਦਾਲਤ ਇਹ ਮੰਨਦੀ ਹੈ ਕਿ ਘੋਸ਼ਣਾ ਅਵੈਧ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਘੋਸ਼ਣਾ ਅਵੈਧ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਬਹਾਲ ਕਰਨ ਲਈ ਅਦਾਲਤ ਲਈ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਬਹਾਲੀ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਵੇਗੀ ਜੇਕਰ ਇਹ ਭੰਗ ਹੋ ਗਈ ਹੈ; ਅਤੇ

f. ਅਦਾਲਤ/ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ/ਸੰਸਦ ਕੋਲ ਅਜਿਹੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਜਾਂ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਕਰਨ, ਰੱਦ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸੋਧਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ਜੋ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ 'ਤੇ ਲਏ ਗਏ ਸਨ। 192

189. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਲਈ ਰਾਜਸਥਾਨ ਰਾਜ (ਸੁਪਰਾ) ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਿਤ ਕਰਨਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਅਤੇ ਐਸਆਰ ਬੋਮਈ (ਸੁਪਰਾ) ਲੰਬਾਈ ਵਿਚ ਕਿਉਂਕਿ ਧਾਰਾ 356 ਦੇ ਅਧੀਨ ਘੋਸ਼ਣਾ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਵਿਚ ਤਬਦੀਲੀ ਇਸ ਨਿਰਧਾਰਨ ਨੂੰ ਵੀ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰੇਗੀ ਕਿ ਕੀ ਘੋਸ਼ਣਾ ਜਾਰੀ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਅਤੇ ਸੰਸਦ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ 'ਤੇ ਕੋਈ ਸੀਮਾਵਾਂ ਹਨ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। . ਵਿੱਚ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਸਿੱਟੇ ਕੱਢੇ ਗਏ ਹਨ ਐਸਆਰ ਬੋਮਈ (ਸੁਪਰਾ), ਜਿਸ ਨੇ ਸਥਿਤੀ ਤੋਂ ਇੱਕ ਰੂਪਾਂਤਰ ਲਿਆਇਆ **ਰਾਜਸਥਾਨ ਰਾਜ** (ਸੁਪਰਾ):

a ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਰਾਜਸਥਾਨ ਰਾਜ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਸੱਤ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 356 ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਦੀ ਚੋਣ ਕੀਤੀ ਜਿਸਦਾ ਕੇਂਦਰੀਕਰਨ ਪ੍ਰਭਾਵ ਸੀ, ਯਾਨੀ ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੇਂਦਰੀਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀ ਸੀ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਕੇਂਦਰ ਨਾਲ ਸੱਤਾ ਇਕੱਠੀ ਹੋ ਗਈ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਸੰਘੀ ਰਾਜ। ਇਹ ਧਾਰਾ 356 ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੀ ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਦੇ ਤੰਗ ਦਾਇਰੇ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਹ ਧਾਰਨਾ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਸੰਸਦ ਦੇ ਦੋਵਾਂ ਸਦਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਘੋਸ਼ਣਾ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਅਟੱਲ ਕਾਰਵਾਈਆਂ (ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਭੰਗ ਕਰਨ

ਸਮੇਤ) ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਧਾਰਾ 356(3) ਦੇ ਤਹਿਤ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ SR ਬੋਮਈ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਨੌਂ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਇੱਕ ਵੱਡੇ ਸੁਮੇਲ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਿਆਖਿਆ ਦੀ ਚੋਣ ਕੀਤੀ ਜਿਸਦਾ ਕੇਂਦਰ-ਫੁੱਲ ਪ੍ਰਭਾਵ ਸੀ, ਅਰਥਾਤ, ਇੱਕ ਵਿਆਖਿਆ ਜੋ ਸੰਘੀ ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਖੁਦਮੁਖਤਿਆਰੀ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਵੱਲ ਲੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਦਰਅਸਲ, ਜਸਟਿਸ ਸਾਵੰਤ ਦੀ ਰਾਏ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨੋਟ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੀ ਵਿਆਖਿਆ ਦੀ ਚੋਣ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਤਾਣੇ-ਬਾਣੇ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਵਿਗਾੜਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦੀ ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਅਤੇ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਘੋਸ਼ਣਾ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਟੱਲ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ। SR ਬੋਮਈ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 356 ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਸੰਘਵਾਦ ਅਤੇ ਵਿਧਾਨਿਕ (ਨਾ ਕਿ ਕਾਰਜਕਾਰੀ) ਸਰਵਉੱਚਤਾ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਵਿੱਚ ਸੀ। ਐਸ.ਆਰ. ਬੋਮਈ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਫੈਸਲਾ ਇਸ ਲਈ ਫੀਲਡ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਨੌਂ ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਦੋਂ ਕਿ ਰਾਜਸਥਾਨ ਰਾਜ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਫੈਸਲਾ ਸੱਤ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ; ਅਤੇ

ਬੀ. ਰਾਜਸਥਾਨ ਰਾਜ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਦਾ ਮਿਆਰ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਬਾਹਰੀ ਵਿਚਾਰਾਂ ਕਾਰਨ ਧਾਰਾ 356 ਦੇ ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਸਿਰਫ ਘੋਸ਼ਣਾ ਪੱਤਰ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ (ਜਾਂ ਕਾਰਨਾਂ) 'ਤੇ ਕੇਂਦਰਿਤ ਸੀ। ਯੂਨੀਅਨ ਨੂੰ ਇਹ ਦਿਖਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਮਕਸਦ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਸੀ। ਘੋਸ਼ਣਾ ਪੱਤਰ ਦੀ ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਨੂੰ ਵਧਾ ਕੇ ਐਸਆਰ ਬੋਮਈ (ਸੁਪਰਾ) ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੇ ਸੱਤਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾਉਣ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ 'ਤੇ ਬਦਲ ਦਿੱਤੀ। ਯੂਨੀਅਨ ਨੂੰ ਸਮੱਗਰੀ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਇਹ ਦਰਸਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ ਕਿ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਦਾ ਵਿਗਾੜ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਸਮੀਖਿਆ ਦੇ ਮਿਆਰ ਵਿੱਚ ਇਹ ਤਬਦੀਲੀ ਸਤਿਕਾਰ ਦੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਤੋਂ ਜਾਇਜ਼ਤਾ ਦੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਤਬਦੀਲੀ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ (ਏ) ਤੋਂ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਕੀ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾਇਆ ਹੈ, ਸੰਘੀ ਢਾਂਚੇ 'ਤੇ ਧਾਰਾ 356 ਦੇ ਤਹਿਤ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦਾ ਵੀ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

c. ਘੋਸ਼ਣਾ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੀ ਵੈਧਤਾ 'ਤੇ ਐਸ.ਆਰ. ਬੋਮਈ

190. ਐਸ.ਆਰ. ਬੋਮਈ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਨੇ ਧਾਰਾ 356 ਦੇ ਤਹਿਤ ਇੱਕ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਹੋਰ ਸਖਤ ਮਿਆਰ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਮੁੱਖ ਫੋਕਸ ਧਾਰਾ 356 ਦੇ ਅਧੀਨ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਦੀ ਨਿਆਂਇਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਮੀਖਿਆ ਕਰਨ ਲਈ ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਮਿਆਰ 'ਤੇ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਘੋਸ਼ਣਾ ਜਾਰੀ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੀਆਂ ਸੀਮਾਵਾਂ 'ਤੇ ਕੁਝ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ। ਐਸ.ਆਰ. ਬੋਮਈ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇੱਕ ਮੁੱਦਾ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਕੀ ਧਾਰਾ 356(1)(ਏ) ਇੱਕ ਘੋਸ਼ਣਾ ਪੱਤਰ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ

ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੰਘ ਦੁਆਰਾ ਵਿਧਾਨਕ ਅਤੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ 'ਤੇ ਕੋਈ ਸੀਮਾ ਲਗਾਉਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਕੀ ਭੰਗ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਕਾਰਜਕਾਰਨੀ ਧਾਰਾ 356(1) ਦੇ ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦਾ ਇੱਕ ਕੁਦਰਤੀ ਨਤੀਜਾ ਹੈ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਸ ਸਵਾਲ ਨੂੰ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਦੇਖਿਆ:

> a ਜਸਟਿਸ ਸਾਵੰਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਲਈ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਉਹ ਸਿਰਫ਼ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਕਾਰਜਕਾਰਨੀ ਅਤੇ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭੰਗ ਨਾ ਕਰਨ। ਇਹ ਵਿਆਖਿਆ, ਇਹ ਆਯੋਜਿਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਧਾਰਾ 356(1)(c) ਦੇ ਪੜ੍ਹਨ ਦੇ ਨਾਲ ਇਕਸਾਰ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਨ ਲਈ ਇਤਫਾਕਿਕ ਅਤੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤੇ ਜਾਣਗੇ। ਇਹ ਅੱਗੇ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕੁਝ ਕਾਰਜਾਂ ਨੂੰ ਮੁਅੱਤਲ ਜਾਂ ਹਟਾਏ ਬਿਨਾਂ ਸੰਭਾਲਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਹੋਵੇਗੀ:
>
> > "108. [...] ਨੁਕਤੇ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕਰਨ ਲਈ, ਇਹ ਸਮਝਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਹਟਾਉਣਾ ਅਤੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਭੰਗ ਕਰਨਾ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜੇਕਰ ਉਹ ਧਾਰਾ 164(1) ਅਤੇ 174(2)(ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਜਪਾਲ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ। b) ਅਨੁਛੇਦ 356(1) ਦੇ ਉਪ-ਧਾਰਾ (ਏ) ਦੇ ਅਧੀਨ ਕ੍ਰਮਵਾਰ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਘੋਸ਼ਣਾ ਪੱਤਰ ਜਾਰੀ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਇਹ ਨਾ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ, ਮੰਤਰਾਲੇ ਨੂੰ ਹਟਾਉਣਾ ਜਾਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਭੰਗ ਕਰਨਾ ਘੋਸ਼ਣਾ ਪੱਤਰ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦਾ ਇੱਕ ਆਟੋਮੈਟਿਕ ਨਤੀਜਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਧਾਰਾ 356(1) ਦੀਆਂ ਉਪ-ਧਾਰਾਵਾਂ (ਏ), (ਬੀ) ਅਤੇ (ਸੀ) ਦੇ ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਰਾਜ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਕਾਰਜਕਾਰਨੀ ਅਤੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਮਹਿਜ਼ ਮੁਅੱਤਲੀ ਨਾਲ ਵੀ ਸਹਿ-ਮੌਜੂਦ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਧਾਰਾ 356(1) ਦੀ ਉਪ ਧਾਰਾ (ਸੀ) ਇਸ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਨ ਲਈ ਇਤਫਾਕਿਕ ਅਤੇ ਪਰਿਣਾਮੀ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਜਾਂ ਅਥਾਰਟੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਉਪਬੰਧ ਦੇ ਸੰਚਾਲਨ ਦੇ ਪੂਰੇ ਜਾਂ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ ਮੁਅੱਤਲ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। [...] ਕਨੂੰਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਇਸ ਲਈ, ਧਾਰਾ 356(1) ਦੇ ਤਹਿਤ, ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਸਿਰਫ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਕਾਰਜਕਾਰਨੀ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਜਾਂ ਰਾਜ ਦੀ ਅਥਾਰਟੀ ਅਤੇ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਵੀ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਹਟਾਉਣ ਜਾਂ ਭੰਗ ਕਰਨ ਦੀ ਨਹੀਂ। ਦੂਸਰਾ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਕਾਰਜਕਾਰਨੀ ਜਾਂ ਵਿਧਾਨ ਮੰਡਲ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਰਾਜ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਜਾਂ ਅਥਾਰਟੀ ਦੇ ਕੁਝ ਕਾਰਜਾਂ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣ ਦੀ ਵੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਾ ਤਾਂ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਹਟਾਉਣਾ।
> >
> > (ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

ਬੀ. ਜਸਟਿਸ ਰੈੱਡੀ ਨੇ ਉਪਰੋਕਤ ਮੁੱਦੇ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਜਸਟਿਸ ਸਾਵੰਤ ਦੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਨਾਲ ਇਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਸਹਿਮਤੀ ਪ੍ਰਗਟਾਈ ਕਿ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਭੰਗ ਕਰਨਾ ਕੋਈ ਆਟੋਮੈਟਿਕ ਨਤੀਜਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਵਿਦਵਾਨ ਜੱਜ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਇਸ ਲਈ ਭੰਗ ਨਹੀਂ

ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਕੋਲ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ। ਉਸਦੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ, ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ, ਪਰ ਸਾਰੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ:

> "288. ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਹੋਂਦ ਦਾ ਇਹ ਮਤਲਬ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਭੰਗ ਕਰਨ ਨੂੰ ਜਾਂ ਤਾਂ ਲਾਜ਼ਮੀ ਸਮਝਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਜਦੋਂ ਵੀ ਰਾਜ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਬਰਖਾਸਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਲਈ ਇਹ ਮਾਮਲਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਾਰੇ ਸਬੰਧਤ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ, ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਵੀ ਭੰਗ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਜੇ ਉਹ ਸੋਚਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਇੰਨਾ ਭੰਗ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਉਚਿਤ ਹੋਵੇਗਾ, ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਹੀ ਫਾਇਦੇਮੰਦ, ਉਹ ਆਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਹੀ ਅਜਿਹੇ ਅਸਾਧਾਰਣ ਕਦਮ ਦੇ ਕਾਰਨਾਂ ਨੂੰ ਬਿਆਨ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਹਾਲਾਂਕਿ, ਜਸਟਿਸ ਰੈਡੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਬਰਖਾਸਤ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਵਰਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਕੁਝ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨਾ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਲਈ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿਉਂਕਿ: ਪਹਿਲਾਂ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਸਿਰਫ ਧਾਰਾ 356 (1) ਦੇ ਤਹਿਤ ਇੱਕ ਘੋਸ਼ਣਾ ਜਾਰੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪੂਰਾ (ਅਤੇ ਇੱਕ ਜਾਂ ਦੋ ਫੰਕਸ਼ਨ ਨਹੀਂ) ਅਸਫਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ; ਅਤੇ ਦੂਜਾ, ਇਹ ਇੱਕੋ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਦੋ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰੇਗਾ। ਸੰਬੰਧਿਤ ਨਿਰੀਖਣ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ:

> "293. ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮ ਜੇਠਮਲਾਨੀ ਦੁਆਰਾ ਇਹ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਬਰਖਾਸਤ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੇ "ਸਾਰੇ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਰਜ" ਨੂੰ ਸੰਭਾਲ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਵਿੱਚ "ਸਾਰੇ ਜਾਂ ਕੋਈ" ਸ਼ਬਦਾਂ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਉਸਨੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ, ਜਿੱਥੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਜਾਂ ਕੁਝ ਕਾਰਜਾਂ ਨੂੰ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਲਾਪਰਵਾਹੀ ਪਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਜਾਂ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਉਹ ਕਾਰਜ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰਨ ਲਈ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਵਕੀਲ ਨੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਉਹ ਕਾਰਜ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਦੇਣਗੇ ਅਤੇ ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਬਰਖਾਸਤ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਮੌਕਾ ਜਾਂ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ। ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਨੇ ਮੋਟਰ ਕਾਰ ਦੀ ਸਮਾਨਤਾ ਦਿੱਤੀ - ਜੇ ਕਾਰ ਦੇ ਇੱਕ ਜਾਂ ਕੁਝ ਹਿੱਸੇ ਖਰਾਬ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕਾਰ ਨੂੰ ਸੁੱਟਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਹ ਜਾਂ ਉਹ ਖਾਸ ਹਿੱਸਿਆਂ ਨੂੰ ਬਦਲਿਆ ਜਾਂ ਸੁਧਾਰਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਾਰ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੁਬਾਰਾ ਕੰਮ ਕਰੇਗੀ। ਉਕਤ ਵਿਆਖਿਆ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹੋਣਾ ਔਖਾ ਹੈ। ਧਾਰਾ 356(1) ਅਧੀਨ ਸੱਤਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸਿਰਫ਼ ਉਦੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹੋਵੇ ਕਿ "ਰਾਜ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਨਹੀਂ ਚਲਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ"। ਲੇਖ ਦਾ ਸਿਰਲੇਖ "ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਦੀ ਅਸਫਲਤਾ" ਵੀ ਇਸ ਦੁਆਰਾ ਵਿਚਾਰੀ ਗਈ ਸਥਿਤੀ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ 'ਤੇ ਰੌਸ਼ਨੀ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਜਿੱਥੇ ਰਾਜ ਦੀ ਸਰਕਾਰ - ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਇੱਕ ਜਾਂ ਕੁਝ ਕਾਰਜ ਨਹੀਂ - ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਨਹੀਂ ਚਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਪਰੋਕਤ ਅਯੋਗਤਾ ਜਾਂ

ਅਯੋਗਤਾ ਜਾਂ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਇੱਕ ਜਾਂ ਇੱਕ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਗੈਰ-ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਜਾਂ ਖਰਾਬੀ ਦੇ ਕਾਰਨ ਜਾਂ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ, ਕਰਤੱਵਾਂ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਦੀ ਦੁਰਵਰਤੋਂ ਜਾਂ ਦੁਰਵਰਤੋਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਪੈਦਾ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਧਾਰਾ 356(1) ਦੇ ਤਹਿਤ ਘੋਸ਼ਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰਾਜ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਹਟਾਉਣ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਜ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਅਸਮਰੱਥ ਜਾਂ ਅਯੋਗ ਪਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਵਿਚਾਰ ਅਨੁਸਾਰ, ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮ ਜੇਠਮਲਾਨੀ ਦੀ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਨਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਜਿਹੀ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨਾ ਇੱਕੋ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਦੋ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰੇਗਾ - ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਇੱਕ ਜਾਂ ਕੁਝ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਬਾਕੀ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸਦੀ ਨਵੀਨਤਾ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ, ਸਾਡੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ, ਧਾਰਾ 356 ਦੇ ਅਧੀਨ ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਹ ਵਿਹਾਰਕ ਹੈ।

(ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

191. ਜਸਟਿਸ ਸਾਵੰਤ ਅਤੇ ਜਸਟਿਸ ਰੈਡੀ ਦੋਵਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਘੋਸ਼ਣਾ ਪੱਤਰ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦਾ ਭੰਗ ਹੋਣਾ ਇੱਕ ਸਵੈਚਲਿਤ ਨਤੀਜਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਕੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਮੁਅੱਤਲ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਭੰਗ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਇਹ ਹਾਲਾਤ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਉਹ ਇਸ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਅਸਹਿਮਤ ਸਨ ਕਿ ਕੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਹਟਾਉਣਾ ਧਾਰਾ 356 ਦੇ ਤਹਿਤ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਤੀਜਾ ਹੈ। ਜਸਟਿਸ ਸਾਵੰਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਤੀਜਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜਸਟਿਸ ਰੈਡੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਇੱਕ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਤੀਜਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਇਹ ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੋਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕੋ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕੋ ਸਮੇਂ ਦੇ ਸ਼ਾਸਨ ਵੱਲ ਲੈ ਜਾਵੇਗਾ। ਅਸੀਂ ਜਸਟਿਸ ਰੈਡੀ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ। 'ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਜਾਂ ਕੋਈ ਵੀ ਕੰਮ' ਵਾਕੰਸ਼ ਦਾ ਅਰਥ ਇਹ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਰਾਜ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਕਾਰਜਕਾਰਨੀ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਬਾਕੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਮੁਅੱਤਲੀ ਧਾਰਾ 356 ਅਧੀਨ ਸੱਤਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਤੀਜਾ ਹੈ।

192. ਆਰਟੀਕਲ 356 ਦੇ ਤਹਿਤ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦੋ ਪੱਧਰਾਂ 'ਤੇ ਸੰਘੀ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਪਹਿਲੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ, ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਸੰਘੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਨੂੰ ਪਤਲਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਯੂਨੀਅਨ ਨੂੰ ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਅਤੇ ਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਘੋਸ਼ਣਾ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਦੌਰਾਨ, ਰਾਜ ਆਪਣੀ ਖੁਦਮੁਖਤਿਆਰੀ ਗੁਆ ਬੈਠਦਾ ਹੈ ਜੋ ਇੱਕ ਸੰਘੀ ਰਾਜ ਦੀ ਮੁੱਖ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ, ਸੰਸਦ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ 'ਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਧਾਰਾ 356 ਦੇ ਤਹਿਤ ਘੋਸ਼ਣਾ ਪੱਤਰ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਘੋਸ਼ਣਾ ਦਾ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਦੋ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦਾ ਕਾਰਜਕਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਘੋਸ਼ਣਾ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਮਤੇ 'ਤੇ ਵਧਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਸੰਸਦੀ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਸੰਘਵਾਦ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਬਹਾਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਐਸਆਰ ਬੋਮਈ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਸੰਘੀ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਉੱਤੇ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਤੋਂ ਸੁਚੇਤ ਸੀ। ਜਸਟਿਸ ਰੈਂਡੀ

ਦੇ ਨਿਰੀਖਣਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿਰਫ ਉਹੀ ਕਦਮ ਚੁੱਕੇ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਜੋ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ।

193. ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸੰਬੋਧਿਤ ਕੀਤਾ ਅਗਲਾ ਮੁੱਦਾ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਕੀ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਵਰਤੀ ਗਈ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਹੱਦ ਜਾਇਜ਼ ਹੈ। ਐਸਆਰ ਬੋਮਈ (ਸੁਪਰਾ) ਦੇ ਪਟੀਸ਼ਨਰਾਂ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਸਥਿਤੀ ਦੇ ਹੱਲ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੇ ਉਪਾਅ ਸਥਿਤੀ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਜਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਦੀ ਅਸਫਲਤਾ ਦੀ ਡਿਗਰੀ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਹੋਣਗੇ। ਪਟੀਸ਼ਨਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਉਪਚਾਰਾਂ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਇਹ "ਅਸਧਾਰਨ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਵਾਜਬ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ" ਹੋਵੇਗੀ। ਸਬਮਿਸ਼ਨ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਐਬਸਟਰੈਕਟ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ:

"108. [...] ਇੱਕ ਮਜ਼ਬੂਤ ਵਿਵਾਦ ਉਠਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਦੀ ਅਸਫਲਤਾ ਦੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਅਤੇ ਹੱਦ ਵਿੱਚ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੀਆਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ, ਅਤੇ ਇਸਲਈ ਸਥਿਤੀਆਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ ਦੇ ਉਪਾਅ ਕਿਸਮ ਅਤੇ ਡਿਗਰੀ ਦੋਵਾਂ ਵਿੱਚ ਵੱਖਰੇ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਇੱਕ ਅਨੁਪਾਤਕ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਵਾਜਬ ਵਰਤੋਂ ਹੋਵੇਗੀ ਜੇਕਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਹਟਾਉਣ ਜਾਂ ਅਸੈਂਬਲੀ ਨੂੰ ਭੰਗ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਸਥਿਤੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ ਸਿਰਫ ਰਾਜ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਜਾਂ ਅਥਾਰਟੀ ਦੇ ਕੁਝ ਕਾਰਜ ਜਾਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਸੀ। ਧਾਰਾ 356(1)(a) ਅਧੀਨ ਰਾਜ। ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਰਤੋਂ ਵੀ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ, ਤਰਕਹੀਣ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਤਾਕਤ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਇਹ ਤਾਕੀਦ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਅਨੁਪਾਤ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਢੁਕਵਾਂ ਹੈ ਅਤੇ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।"

194. ਇਹ ਮੁੱਦਾ ਕਿ ਕੀ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਵਰਤੀ ਗਈ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਹੱਦ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਜਾਇਜ਼ ਹੈ, ਇੱਕ ਸਵਾਲ ਹੈ ਜੋ ਜਸਟਿਸ ਸਾਵੰਤ ਦੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ "ਬਹਿਸਯੋਗ ਅਤੇ ਨਿਆਂਇਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਖੋਜਣਯੋਗ ਅਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨਯੋਗ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਤੋਂ ਪਰੇ ਰਹੇਗਾ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਇੰਨੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਤਰਕਹੀਣ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਜਾਂ ਨਿਆਂਇਕ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਨੂੰ ਸੱਦਾ ਦੇਣ ਲਈ ਮਾਲਾ-ਮਾਫੀ। ਇੱਕ ਹੋਰ ਸਖ਼ਤ ਮਾਪਦੰਡ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਨਾਲ, ਉਸਦੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ, ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇੱਕ ਮਾਪ ਦੇ ਤੁਲਨਾਤਮਕ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਦੂਜੇ ਉੱਤੇ ਨਿਰਣਾ ਕਰਨ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰੇਗੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਇਹ 'ਸਿਆਸੀ-ਘਟ' ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਵੇਗਾ:

> "108. [...] ਇਸਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਲਈ ਧਾਰਾ 356(1) ਦੇ ਤਹਿਤ ਉਸ ਨੂੰ ਸੌਂਪੀਆਂ ਗਈਆਂ ਕੁਝ ਲੋੜੀਂਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨਾ ਸੰਭਵ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਸਵਾਲ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਤੰਤਰ ਦੀ ਅਸਫਲਤਾ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਿਸਮ ਅਤੇ ਡਿਗਰੀ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਉਸਨੂੰ ਸਾਰੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਸਾਰੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਹੱਦ ਤੱਕ, ਵਿਵਾਦ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਜਾਇਜ਼ ਹੈ. ਹਾਲਾਂਕਿ, ਕੀ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਸੀਮਾ ਸਹੀ ਅਤੇ ਜਾਇਜ਼ ਹੈ, ਇਹ ਇੱਕ ਸਵਾਲ ਹੈ ਜੋ ਬਹਿਸਯੋਗ ਅਤੇ ਨਿਆਂਇਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਖੋਜਣਯੋਗ ਅਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨਯੋਗ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਤੋਂ ਪਰੇ ਰਹੇਗਾ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਿਆਂਇਕ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਨੂੰ ਸੱਦਾ ਦੇਣ ਲਈ ਇੰਨੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਤਰਕਹੀਣ ਜਾਂ ਬਦਨਾਮ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਵਾਸਤਵ ਵਿੱਚ, ਇੱਕ ਵਾਰ

ਘੋਸ਼ਣਾ ਦੇ ਜਾਰੀ ਹੋਣ ਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਘੋਸ਼ਣਾ ਪੱਤਰ ਦੇ ਅਧੀਨ ਵਰਤੀ ਗਈ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਕਿਸਮ ਅਤੇ ਡਿਗਰੀ ਦੀ ਜਾਂਚ ਇੱਕ ਤੰਗ ਕੰਪਾਸ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਹਰ ਖਤਰਾ ਅਤੇ ਡਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬਾਰੀਕ ਪੈਮਾਨਿਆਂ ਨਾਲ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨ ਦਾ ਕੰਮ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਲੈਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਮਾਪ ਦੀ ਬਜਾਏ ਇੱਕ ਦੇ ਤੁਲਨਾਤਮਕ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਲੈਂਸ ਦੁਆਰਾ. ਅਦਾਲਤ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਣਜਾਣੇ ਵਿਚ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਯਾਤਰਾ ਕਰੇਗੀ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਨੀਤੀ-ਨਿਰਮਾਣ 'ਤੇ ਘੇਰਾਬੰਦੀ ਕਰਨ ਦੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ। ਅਜਿਹੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ "ਸਿਆਸੀ ਝਾੜੀ" ਦਾ ਇਤਰਾਜ਼ ਹੋਰ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਚਿਪਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਸ ਲਈ, ਧਾਰਾ 356(1) ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ 'ਤੇ, ਇਹ ਮੰਨਣਾ ਕਾਨੂੰਨੀ ਹੈ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਉਸ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸਿਰਫ ਕੁਝ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਅਮਲੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਰਤੋਂ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨਾ ਹਮੇਸ਼ਾ ਆਸਾਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। "

(ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

195. ਜਸਟਿਸ ਰੈਂਡੀ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਵਿਵੇਕ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਸਲਾਹ ਅਤੇ ਲੋੜ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ:

"280. 'ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ' ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਵਿਵੇਕ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਸਲਾਹ ਅਤੇ ਲੋੜ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ ਕਿ ਉਪ-ਧਾਰਾਵਾਂ (ਏ), (ਬੀ) ਅਤੇ (ਸੀ) ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਕਈ ਕਦਮਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਹੜਾ ਕਦਮ ਚੁੱਕਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸ ਹੱਦ ਤੱਕ? ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਭੰਗ ਕਰਨਾ - ਇਹ ਮੰਨ ਕੇ ਕਿ ਇਹ ਮਨਜ਼ੂਰ ਹੈ - ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਉਦੋਂ ਹੀ ਲਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋਵੇ।
289. [...] ਇੱਕ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਸੰਸਦ ਘੋਸ਼ਣਾ ਪੱਤਰ 'ਤੇ ਆਪਣੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੀ ਮੋਹਰ ਲਗਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਘੋਸ਼ਣਾ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੇ ਪਾਏ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਅਗਲੇ ਕਦਮ, ਅਰਥਾਤ, ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਭੰਗ ਕਰਨ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ, ਇਕ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਸੰਸਦ ਆਪਣੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਭਾਵ, ਉਸ ਦੀ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਕਿ ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਈ ਸੀ ਜਿੱਥੇ ਰਾਜ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਨਹੀਂ ਚਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਅੱਗੇ ਵਧ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹੋਰ ਜ਼ਰੂਰੀ ਕਦਮ ਚੁੱਕ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਘੋਸ਼ਣਾ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ। ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਮਿਲਣ ਤੱਕ, ਉਹ ਅਸੈਂਬਲੀ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਮੁਅੱਤਲ ਐਨੀਮੇਸ਼ਨ ਦੇ ਅਧੀਨ ਰੱਖ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਸਨੂੰ ਭੰਗ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ।"

196. ਜਸਟਿਸ ਸਾਵੰਤ ਅਤੇ ਜਸਟਿਸ ਰੈਡੀ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਸੰਪੂਰਨ ਰੀਡਿੰਗ, ਇਹ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਘੋਸ਼ਣਾ ਪੱਤਰ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਘੋਸ਼ਣਾ ਪੱਤਰ ਜਾਰੀ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਲਈ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਮਿਆਰਾਂ 'ਤੇ ਸਿੱਖਿਅਤ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਭਿੰਨਤਾਵਾਂ ਸਨ। ਜਸਟਿਸ ਸਾਵੰਤ ਨੇ ਇਸ ਮਾਪਦੰਡ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਕਿ ਕੀ ਸੱਤਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਮਾੜੀ ਸੀ ਜਾਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਤਰਕਹੀਣ। ਜਸਟਿਸ

ਰੈਡੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਸਲਾਹ ਅਤੇ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

d. ਭਾਗ XVIII ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ

197. ਪੰਜ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਸੁਮੇਲ ਵਿੱਚ ਬੈਠਾ ਇਹ ਬੈਂਚ ਇਸ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਬਹੁਮਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨਾਲ ਪਾਬੰਦ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਘੋਸ਼ਣਾ ਪੱਤਰ ਜਾਰੀ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਇਸ ਨੂੰ ਉਚਿਤ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ, ਉਹਨਾਂ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਜੋ SR ਬੋਮਈ (ਸੁਪਰਾ) ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਉੱਭਰਦੇ ਹਨ, ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਧਾਰਾ 356 ਅਤੇ ਭਾਗ XVIII ਨੂੰ ਸਮੁੱਚੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੁਤੰਤਰ ਤੌਰ' ਤੇ ਪਾਠਕ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼ਪੂਰਨ ਪੜ੍ਹਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦੇ ਹਾਂ।

I. ਧਾਰਾ 352 ਅਤੇ 356 ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਰੱਖੀ ਗਈ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਤੁਲਨਾ

198. ਭਾਗ XVIII ਦੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਐਮਰਜੈਂਸੀਆਂ, ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਐਮਰਜੈਂਸੀ, ਅਤੇ ਇੱਕ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਦੀ ਅਸਫਲਤਾ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਦਾ ਹੈ। ਆਰਟੀਕਲ 352 ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਦਾ ਸੱਦਾ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 356 ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਸ਼ਾਸਨ ਦੀ ਮੰਗ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਆਮ ਕਾਰਜਾਂ ਦੇ ਅਪਵਾਦਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਜਿੱਥੇ, ਕਿਸੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਅੰਦਰੂਨੀ ਜਾਂ ਬਾਹਰੀ ਖਤਰੇ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ ਲਈ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਸਥਾਈ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਅਤੇ ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਕੁਝ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਸੌਂਪਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਖ਼ਤਰਾ ਘੱਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਮ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਾਸਨ ਬਹਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਬੇਮਿਸਾਲ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਸੱਦਾ ਅਤੇ ਸੰਚਾਲਨ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਰਾਜ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੈ। ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਧਾਰਾ 353, ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਧਾਰਾ 356(1) ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸਪਸ਼ਟ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਰੂਪਰੇਖਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਅਜਿਹੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਅਤੇ ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦਾ ਸੌਂਪਣਾ ਵੀ ਭਾਗ XVIII ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪਾਠ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਮੁੱਖ ਨਤੀਜਾ ਕਿਸੇ ਵੀ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਜਾਂ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਦਾ ਖੰਡਨ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਰਾਜ ਦੀ ਸਰਵਉੱਚਤਾ ਦੀ ਦੁਹਰਾਈ ਹੈ। ਸਾਰੀਆਂ ਸਰਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ, ਭਾਵੇਂ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਦੌਰਾਨ, ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਵਰਤੀਆਂ ਜਾਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਕੰਮ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਸੱਦੇ ਦੌਰਾਨ ਸੰਘ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਾਧੂ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੀਮਾਵਾਂ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾਉਣਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਅਤੇ ਯੋਜਨਾ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸੱਦੇ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਸੰਘ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ 'ਤੇ ਕੋਈ ਸੀਮਾਵਾਂ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਉਹ ਸੀਮਾਵਾਂ ਕੀ ਹਨ।

199. ਅਨੁਛੇਦ 352 ਅਤੇ 356 ਦੇ ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸੰਘਵਾਦ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ 'ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸਹੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਦੋਵੇਂ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਸ਼ਾਸਨ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਸੰਘੀ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਸੀਮਤ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਵਾਨਿਤ ਅਪਵਾਦਾਂ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਹ ਹੁਕਮ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਵਿਧਾਨ

ਸਭਾਵਾਂ ਆਪਣੇ ਕਾਰਜ ਖੇਤਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਰਵਉੱਚ ਹਨ। ਆਰਟੀਕਲ 352 ਅਤੇ 356 ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸੀਮਤ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿੱਚ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਸੰਘ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਆਮ ਕਾਰਜ ਨੂੰ ਬਹਾਲ ਕਰਨ ਲਈ ਅਸਥਾਈ ਅਤੇ ਸੀਮਤ ਸ਼ਕਤੀ ਸੌਂਪਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਕਰਦਾ ਹੈ।

200. ਆਰਟੀਕਲ 352 ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਦੀ ਘੋਸ਼ਣਾ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੇਕਰ ਉਹ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਗੰਭੀਰ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਮੌਜੂਦ ਹੈ ਜੋ ਭਾਰਤ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਨੂੰ ਖਤਰੇ ਵਿੱਚ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਖੇਤਰ ਦੇ ਕਿਸੇ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਜੰਗ, ਬਾਹਰੀ ਹਮਲੇ ਜਾਂ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਵਿਦਰੋਹ ਦੁਆਰਾ ਖ਼ਤਰਾ ਹੈ। ਧਾਰਾ 356 ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਘੋਸ਼ਣਾ ਨੂੰ ਸੰਸਦ ਦੇ ਦੋਵਾਂ ਸਦਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਅਨੁਛੇਦ 353 ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਇੱਕ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਚੱਲ ਰਹੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਸੰਘ ਦੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੇ ਢੰਗ ਨੂੰ ਨਿਰਦੇਸ਼ਤ ਕਰਨ ਲਈ ਵਧਾਏਗੀ, ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸੰਸਦ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਮਾਮਲਿਆਂ ਤੱਕ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਜਦੋਂ ਇੱਕ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 19, 193 ਅਤੇ ਭਾਗ III (ਆਰਟੀਕਲ 20 ਅਤੇ 21 ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ) ਦੇ ਅਧੀਨ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਜਾਣ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।194 ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਕੋਈ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਜਾਂ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਚੁਣੌਤੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਭਾਗ III (ਧਾਰਾ 20 ਅਤੇ 21 ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ) ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

201. ਅਨੁਛੇਦ 356 ਦੇ ਤਹਿਤ ਘੋਸ਼ਣਾ ਜਾਰੀ ਕਰਨ 'ਤੇ ਯੂਨੀਅਨ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਅਤੇ ਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀ ਸੰਕੁਚਿਤ ਹੈ ਜਦੋਂ ਅਨੁਛੇਦ 352 ਦੇ ਤਹਿਤ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਘੋਸ਼ਣਾ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣ 'ਤੇ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਵਿੱਚ ਘੱਟ ਹੈ:

> a ਧਾਰਾ 352 ਦੇ ਤਹਿਤ ਘੋਸ਼ਣਾ ਪੱਤਰ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ਮੀਨ (ਜ਼) ਧਾਰਾ 356 ਦੇ ਅਧੀਨ ਘੋਸ਼ਣਾ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦੇ ਆਧਾਰਾਂ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਗੰਭੀਰ ਹੈ। ਧਾਰਾ 352 ਵਿੱਚ ਜ਼ਮੀਨੀ "ਅੰਦਰੂਨੀ ਹਮਲੇ" ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ (ਚੌਂਤਾਲੀਵੀਂ ਸੋਧ) ਐਕਟ 1978 ਦੁਆਰਾ "ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਬਗਾਵਤ" ਨਾਲ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਬਦਲ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰਨ ਸਮੇਤ ਵਿਆਪਕ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹਨ, ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਇਸ ਵਿੱਚ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਗੰਭੀਰ ਹਾਲਾਤ. ਇਹ ਇੱਕ ਕੁਦਰਤੀ ਸਿੱਟਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਘ ਨੂੰ ਆਰਟੀਕਲ 352 ਦੇ ਤਹਿਤ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਅਤੇ ਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋਵੇਗੀ, ਧਾਰਾ 356 ਦੇ ਤਹਿਤ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਦੀ ਅਸਫਲਤਾ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲੋਂ ਵੱਖਰੀ ਹੋਵੇਗੀ;
>
> ਬੀ. ਆਰਟੀਕਲ 358 ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਆਧਾਰਾਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਵੀ ਇੱਕ ਲੜੀ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਆਰਟੀਕਲ 19 ਨੂੰ ਉਦੋਂ ਹੀ ਮੁਅੱਤਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਜੰਗ ਜਾਂ ਬਾਹਰੀ ਹਮਲੇ ਦੇ ਖਤਰੇ ਵਾਲੇ ਖੇਤਰ 'ਤੇ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਬਗਾਵਤ ਦੇ ਆਧਾਰ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਆਰਟੀਕਲ 358 ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਤੋਂ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਬਗਾਵਤ ਦੇ ਆਧਾਰ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣਾ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 19 ਨੂੰ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰਨਾ ਉਦੋਂ ਹੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ

ਜਦੋਂ ਗੰਭੀਰ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਉਸ ਅਨੁਮਾਨ ਦਾ ਵੀ ਸਮਰਥਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਅਸੀਂ ਉੱਪਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਯੂਨੀਅਨ ਦੁਆਰਾ ਵਰਤੀ ਗਈ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਅਤੇ ਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦਾ ਦਾਇਰਾ ਉਸ ਜ਼ਮੀਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ ਜਿਸ ਲਈ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ; ਅਤੇ

c. ਜਦੋਂ ਇੱਕ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਸੰਘ ਦੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਰਾਜ ਅਤੇ ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਲਈ ਵਧਾਏਗੀ, ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਇਹ ਇਸ ਦੀਆਂ ਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੈ। ਵਿਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸੰਸਦ, ਜਦੋਂ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਦੀ ਘੋਸ਼ਣਾ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਨੂੰ ਸੱਤਵੀਂ ਅਨੁਸੂਚੀ ਦੀ ਸੂਚੀ II ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਤੇ ਵੀ ਪੂਰੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਿੱਸੇ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਜਦੋਂ ਧਾਰਾ 356 ਦੇ ਅਧੀਨ ਘੋਸ਼ਣਾ ਪੱਤਰ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਧਾਰਾ 356(1) ਦੀਆਂ ਉਪ-ਧਾਰਾਵਾਂ (a), (ਬੀ), ਅਤੇ (ਸੀ) ਵਿੱਚ ਦੱਸੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਜਾਂ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਧਾਰਾ 353 ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਦਾ ਇੱਕ ਕੁਦਰਤੀ ਨਤੀਜਾ ਹਨ, ਧਾਰਾ 356(1) ਦੇ ਉਪ-ਧਾਰਾਵਾਂ (ਏ), (ਬੀ), ਅਤੇ (ਸੀ) ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਈਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਧਾਰਾ 356 ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ। ਇਸ ਦੀ ਬਜਾਇ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਮਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ 'ਤੇ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦਾ ਘੇਰਾ ਤੈਅ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

II. ਧਾਰਾ 356 ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ

202. ਅਨੁਛੇਦ 356 ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਰਾਜ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਨਹੀਂ ਚਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਤਾਂ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦੁਆਰਾ:

a ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕਾਰਜਾਂ ਦੇ "ਸਾਰੇ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ" ਅਤੇ ਰਾਜਪਾਲ ਜਾਂ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਥਾਰਟੀ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯਤ ਜਾਂ ਵਰਤੋਂ ਯੋਗ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ "ਸਾਰੇ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ" ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਲਈ ਮੰਨ ਲਓ;

ਬੀ. ਘੋਸ਼ਣਾ ਕਰੋ ਕਿ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ ਉਸ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋਣ ਯੋਗ ਹੋਣਗੀਆਂ; ਅਤੇ

c. ਘੋਸ਼ਣਾ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਨ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਲੋੜੀਂਦੇ ਜਾਂ ਲੋੜੀਂਦੇ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਅਜਿਹੇ ਇਤਫਾਕਨ ਜਾਂ ਨਤੀਜੇ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਬਣਾਓ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਸੰਸਥਾ ਜਾਂ ਅਥਾਰਟੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਉਪਬੰਧ ਨੂੰ ਪੂਰੇ ਜਾਂ ਅੰਸ਼ਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ।

203. ਆਰਟੀਕਲ 356, ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ:

a ਧਾਰਾ 356(1) ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ (ਏ), (ਬੀ), ਅਤੇ (ਸੀ) ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਅਨੁਛੇਦ 356 ਦੇ ਅਧੀਨ ਇੱਕ ਘੋਸ਼ਣਾ ਪੱਤਰ ਜਾਰੀ ਹੋਣ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਯੂਨੀਅਨ ਦੁਆਰਾ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਆਰਟੀਕਲ 356(1) ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਇੱਕ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦੁਆਰਾ ਧਾਰਾ 356(1) ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ (ਏ), (ਬੀ), ਅਤੇ (ਸੀ) ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਜਾਂ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ;

ਬੀ. ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਮੁਅੱਤਲੀ ਧਾਰਾ 356 ਦੇ ਤਹਿਤ ਘੋਸ਼ਣਾ ਪੱਤਰ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਤੀਜਾ ਹੈ। ਧਾਰਾ 356 ਅਧੀਨ ਘੋਸ਼ਣਾ ਪੱਤਰ ਜਾਰੀ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਰਜ ਅਤੇ ਰਾਜਪਾਲ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਰਾਜਪਾਲ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਉਹ ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮੁਖੀ ਵਜੋਂ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕਾਰਜ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਵਜੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਸਦੀ ਵਰਤੋਂ ਉਹ ਕੇਂਦਰੀ ਮੰਤਰੀ ਪ੍ਰੀਸ਼ਦ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ 'ਤੇ ਕਰੇਗਾ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਆਰਟੀਕਲ 356(1)(a) ਸਾਰੇ ਜਾਂ ਕੋਈ ਵੀ ਫਾਰਮੂਲੇ ਦੀ ਚੋਣ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਹੈ। "ਸਾਰੇ ਜਾਂ ਕੋਈ" ਵਾਕੰਸ਼ ਇਹ ਨਹੀਂ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕਾਰਜਾਂ ਦੇ ਇੱਕ ਹਿੱਸੇ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਬਾਕੀ ਦੇ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਮੁਅੱਤਲੀ ਧਾਰਾ 356 ਦੇ ਅਧੀਨ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦਾ ਇੱਕ ਆਟੋਮੈਟਿਕ ਨਤੀਜਾ ਹੈ। ਇਹ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਵਰਤੀ ਗਈ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਘੇਰਾ ਘੋਸ਼ਣਾ ਪੱਤਰ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦੇ ਹਾਲਾਤਾਂ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ;

c. ਰਾਜਪਾਲ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਜਾਂ ਤਾਂ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਭੰਗ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਅਸੈਂਬਲੀ ਨੂੰ ਮੁਅੱਤਲ ਐਨੀਮੇਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਧਾਰਾ 356 (1) (ਬੀ) ਦੇ ਤਹਿਤ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਧਾਰਾ 356(1)(ਬੀ) ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀ ਧਾਰਾ 356(1)(ਏ) ਦੇ ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀ ਤੋਂ ਸੁਤੰਤਰ ਹੈ;

d. ਅਨੁਛੇਦ 356(1)(c) ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਕੋਲ ਘੋਸ਼ਣਾ ਪੱਤਰ ਦੀਆਂ ਵਸਤੂਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਨ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੇ ਜਾਂ ਲੋੜੀਂਦੇ ਅਜਿਹੇ ਇਤਫਾਕਿਕ ਅਤੇ ਪਰਿਣਾਮੀ ਉਪਬੰਧ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵੀ ਸੰਸਥਾ ਜਾਂ ਅਥਾਰਟੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨਾ ਤਾਂ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਨਿਯਤ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਧਾਰਾ 356(1)(c) ਦੀਆਂ ਤਿੰਨ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ, ਧਾਰਾਵਾਂ (ਏ) ਅਤੇ (ਬੀ) ਦੇ ਉਲਟ ਜੋ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਦੀਆਂ ਹਨ, ਧਾਰਾ (ਸੀ) ਨੂੰ ਵਿਆਪਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਨ ਲਈ "ਇਤਫਾਕ ਅਤੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਪ੍ਰਬੰਧ" ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਵਾਕੰਸ਼ "ਇਤਫਾਕ ਅਤੇ ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ"

ਅਨੁਛੇਦ 356(1)(c) ਦੇ ਬਾਅਦ ਵਾਲੇ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਯੋਗ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਯਾਨੀ "ਘੋਸ਼ਣਾ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਨ ਲਈ"। ਦੂਸਰਾ, ਕਲਾਜ਼ (ਸੀ) ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸ਼ਕਤੀ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਕਿਸੇ ਸੰਸਥਾ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਇੱਕ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਤੀਜਾ, "ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਥਾਰਟੀ" ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰਨ ਜਾਂ ਆਪਣੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿਚ ਲੈਣ ਦੀ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਵਧਦੀ; ਅਤੇ

ਈ. ਧਾਰਾ 356(1) ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ (a), (b), ਅਤੇ (c) ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਸੁਤੰਤਰ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਕਲਾਜ਼ (c) ਦੇ ਅਧੀਨ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸ਼ਕਤੀ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਧਾਰਾ (a) ਦੇ ਅਧੀਨ ਕੰਮ ਕਰਨ ਅਤੇ (b) ਦੇ ਅਧੀਨ ਐਲਾਨ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਵਿਆਪਕ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਵਰਤਣ ਯੋਗ ਹੋਣਗੀਆਂ।

204. ਆਰਟੀਕਲ 356(1)(c) ਦੇ ਅਧੀਨ ਸਿਧਾਂਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ "ਇੱਛਤ ਜਾਂ ਜ਼ਰੂਰੀ" ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਆਰਟੀਕਲ 356(1)(c) ਵਿੱਚ 'ਜ਼ਰੂਰੀ' ਅਤੇ 'ਇੱਛਤ' ਵਾਕਾਂਸ਼ ਵਸਤੂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਾਂ ਦੇ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੇ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਨੂੰ ਹਾਸਲ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਕਿ 'ਜ਼ਰੂਰੀ' ਉਸ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਅਟੱਲ ਜਾਂ ਅਟੱਲ ਹੈ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇੱਕ ਸਖ਼ਤ ਮਿਆਰ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ, 'ਇੱਛਤ' ਵਾਕੰਸ਼ ਸੰਭਵ ਜਾਂ ਢੁਕਵੇਂ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਇੱਕ ਵਿਸ਼ਾਲ ਮਿਆਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। "ਲੋੜ" ਅਤੇ "ਇੱਛਤ" ਦੋਵਾਂ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਸਮਾਨਤਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦਾ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਇੱਕ ਵਾਜਬ ਸਬੰਧ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਸਿਧਾਂਤ ਜੋ ਆਰਟੀਕਲ 356(1)(c) ਦੁਆਰਾ ਚਲਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੋ ਧਾਰਾ 356(1)(a) ਦੇ ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦਾ ਮਾਰਗਦਰਸ਼ਨ ਵੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦਾ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਇੱਕ ਵਾਜਬ ਸਬੰਧ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

205. ਸਰਕਾਰੀਆ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਚਾਰ ਸਥਿਤੀਆਂ ਦੀ ਸ਼ਨਾਖਤ ਕੀਤੀ ਜਿੱਥੇ ਧਾਰਾ 356 ਅਧੀਨ ਸੱਤਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ: (ਏ) ਕਿਸੇ ਵੀ ਪਾਰਟੀ ਜਾਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਗਠਜੋੜ ਦੀ ਕਾਰਜਯੋਗ ਬਹੁਮਤ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਅਸਮਰੱਥਾ ਕਾਰਨ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਸਿਆਸੀ ਸੰਕਟ; (ਬੀ) ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਅੰਦਰੂਨੀ ਵਿਨਾਸ਼; (c) ਅੰਦਰੂਨੀ ਗੜਬੜ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਅਸਮਰੱਥਾ ਦੇ ਬਾਅਦ ਸਰੀਰਕ ਟੁੱਟਣਾ; ਅਤੇ (ਡੀ) ਯੂਨੀਅਨ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਨਾ ਕਰਨਾ, ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ ਯੁੱਧ ਦੌਰਾਨ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਕੇ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਉਪਰੋਕਤ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹਰੇਕ ਵਿੱਚ ਉਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਨੂੰ ਬਹਾਲ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਪਰ ਘੋਸ਼ਣਾ ਪੱਤਰ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦਾ ਖਾਸ ਉਦੇਸ਼ ਵੱਖਰਾ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਪੈਰੇ ਵਿੱਚ ਪਛਾਣੇ ਗਏ ਮਿਆਰ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਉਸ ਖਾਸ ਵਸਤੂ ਜਾਂ ਉਦੇਸ਼ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੀ ਵੈਧਤਾ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਲਈ ਧਾਰਾ 356 ਦੇ ਅਧੀਨ ਘੋਸ਼ਣਾ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ।

206. ਘੋਸ਼ਣਾ ਪੱਤਰ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਦੌਰਾਨ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦਾ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਸ਼ਾਸਨ ਦੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਾਲ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਸਬੰਧ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੌਰਾਨ

ਘੋਸ਼ਣਾ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਧਾਰਾ 356 ਅਧੀਨ ਸੱਤਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਦੀ ਅਸਫਲਤਾ ਕਾਰਨ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਲੇਖ ਵਿੱਚ ਕਲਪਿਤ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਵਸਥਾ ਦਾ ਅੰਤਮ ਉਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਦੇ ਕੰਮਕਾਜ ਨੂੰ ਬਹਾਲ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਘੋਸ਼ਣਾ ਦਾ ਕਾਰਜਕਾਲ ਸਮੇਂ ਦੇ ਲਿਹਾਜ਼ ਨਾਲ ਸੀਮਤ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਸੰਘੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਧੀ ਨੂੰ ਬਹਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਇਸ ਲਈ, ਵਿਧਾਨਕ ਅਤੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦੇ ਕਾਰਜਕਾਲ ਦੌਰਾਨ ਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਲੋੜੀਂਦੇ ਕੰਮ ਕੀਤੇ ਜਾਣ। ਵਿਧਾਨਕ ਅਤੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਨੂੰ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਉਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਨੇੜਲਾ ਸਬੰਧ ਰੱਖਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

207. ਹਾਲਾਂਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਸ਼ਾਸਨ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਉੱਪਰ ਦਰਸਾਏ ਆਧਾਰਾਂ 'ਤੇ ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹਨ, ਫਿਰ ਵੀ ਸਮੀਖਿਆ ਦਾ ਦਾਇਰਾ ਸੀਮਤ ਰਹੇਗਾ। ਇਹ ਸੁਝਾਅ ਦੇਣ ਲਈ ਬਹੁਤ ਸਖ਼ਤ ਪਹੁੰਚ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਅਤੇ ਸੰਸਦ ਦੀ ਹਰ ਕਾਰਵਾਈ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਜਸਟਿਸ ਸਾਵੰਤ ਨੇ ਐਸ.ਆਰ. ਬੋਮਈ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਦੇਖਿਆ, ਜਦੋਂ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਸ਼ਾਸਨ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, “ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਹਰ ਖਤਰਾ ਅਤੇ ਡਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਵਧੀਆ ਪੈਮਾਨੇ ਨਾਲ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨ ਦਾ ਕੰਮ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਲੈਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਹੀ ਲੈਂਸ ਦੁਆਰਾ ਤੁਲਨਾਤਮਕ ਦੂਜੇ ਮਾਪ ਦੀ ਬਜਾਏ ਇੱਕ ਦੀ ਯੋਗਤਾ।” 196 ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਸ਼ਾਸਨ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੌਰਾਨ, ਸੈਂਕੜੇ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਫੈਸਲੇ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜੋ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਅਤੇ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਦਿਨ-ਰਾਤ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਲਏ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। - ਰਾਜ ਦਾ ਦਿਨ-ਦਿਹਾੜਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਜਾਰੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜੀਵਨ 'ਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਸ਼ਾਸਨ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਘੱਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਅਤੇ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹਰ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹਰ ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਲਿਆਏਗਾ ਜੋ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਸ਼ਾਸਨ ਦੌਰਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਾਰਵਾਈ ਨਾਲ ਅਸਹਿਮਤ ਸੀ। ਅਜਿਹੀ ਪਹੁੰਚ ਧਾਰਾ 356(1)(ਏ), 356(1)(ਬੀ), ਅਤੇ 356(1)(ਸੀ) ਦੇ ਸਪਸ਼ਟ ਪਾਠ ਦੇ ਉਲਟ ਹੋਵੇਗੀ ਜੋ ਰਾਜ ਦੇ ਸ਼ਾਸਨ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰੀ ਕਾਰਜਕਾਰਨੀ ਅਤੇ ਸੰਸਦ ਦੇ ਨਾਲ ਸੌਂਪਦੀ ਹੈ। ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਸ਼ਾਸਨ ਦੀ ਮਿਆਦ. ਇਕ ਹੋਰ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਸ਼ਾਸਨ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੌਰਾਨ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ 'ਤੇ ਨਿਆਂਇਕ ਨਿਗਰਾਨੀ ਦਾ ਪੱਧਰ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸੁਝਾਏ ਗਏ ਸਖਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਰਾਜ ਦੇ ਅੰਤਰਿਮ ਸ਼ਾਸਨ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਨੂੰ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਸੱਤਾ ਵਿੱਚ ਵਾਪਸ ਆਉਣ 'ਤੇ ਉਲਟਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕੋਈ ਵੀ ਹੁਕਮ, ਨਿਯੁਕਤੀਆਂ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਲਏ ਗਏ ਫੈਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਆਮ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਵਾਪਸ ਆਉਣ 'ਤੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਰੱਦ ਜਾਂ ਉਲਟ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਭਾਵੇਂ ਸੰਸਦ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਵੇ, ਅਜਿਹੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 356 ਦੇ ਅਧੀਨ ਘੋਸ਼ਣਾ ਕਰਨ 'ਤੇ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਠੀਕ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਨੁਮਾਇੰਦਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਵਰਤੀ ਗਈ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਜਮਹੂਰੀ ਇੱਛਾ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਅਤੇ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਲਏ ਗਏ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਤਭੇਦ ਨੂੰ ਆਮ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਵਾਪਸ ਆਉਣ 'ਤੇ ਦੂਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ, ਅਸੀਂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ ਕਿ ਧਾਰਾ 356

ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੌਰਾਨ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਲਏ ਗਏ ਹਰ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਵਿਚ ਬੈਠਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

208. ਜਦੋਂ ਧਾਰਾ 356 ਦੇ ਅਧੀਨ ਕੋਈ ਘੋਸ਼ਣਾ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਣਗਿਣਤ ਫੈਸਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਲਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਰਾਜ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਯੂਨੀਅਨ ਕਾਰਜਕਾਰਨੀ ਦੁਆਰਾ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹਰ ਫੈਸਲਾ ਅਤੇ ਕਾਰਵਾਈ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇ ਅਧੀਨ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਹਰ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇਣ ਨਾਲ ਹਫੜਾ-ਦਫੜੀ ਅਤੇ ਅਨਿਸ਼ਚਿਤਤਾ ਪੈਦਾ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਹ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਨੂੰ ਠੱਪ ਕਰ ਦੇਵੇਗਾ। ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਇਸ ਸਵਾਲ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿ ਕੀ ਇਹ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਇਜ਼ ਵਰਤੋਂ ਸੀ ਜਦੋਂ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਪਹਿਲੀ ਨਜ਼ਰੇ ਇਹ ਕੇਸ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਗਲਤ ਜਾਂ ਬਾਹਰੀ ਹੈ। ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਵੱਲੋਂ ਪਹਿਲੀ ਨਜ਼ਰੇ ਕੇਸ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਇਹ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾਉਣ ਲਈ ਕਿ ਸੱਤਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦਾ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਇੱਕ ਵਾਜਬ ਗਠਜੋੜ ਸੀ, ਜ਼ੁੰਮੇਵਾਰੀ ਯੂਨੀਅਨ ਨੂੰ ਬਦਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

III. 'ਅਟੱਲਤਾ' ਦੀ ਦਲੀਲ: ਧਾਰਾ 357(2) ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕੁਮਾਰ ਸਿੰਘ

209. ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਧਾਰਾ 356 ਦੇ ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀ ਬੁਨਿਆਦੀ, ਸਥਾਈ ਅਤੇ ਅਟੱਲ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਕਰਨ ਵੱਲ ਨਹੀਂ ਵਧਦੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਆਖਰਕਾਰ ਪੁਨਰਗਠਿਤ ਚੁਣੀ ਹੋਈ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਲਟਾਉਣ ਵਿੱਚ ਅਸਮਰੱਥ ਹੋਵੇਗੀ। ਸਪੁਰਦਗੀ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਧਾਰਾ 356 ਦੇ ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਜਾਂ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਬਹਾਲ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਤੱਕ ਸੀਮਿਤ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ। ਇਸ ਨੁਕਤੇ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ ਲਈ, ਧਾਰਾ 357(2) ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਕੋਈ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ (ਜਿਸ ਨੂੰ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸਮਰੱਥ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ) ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਬੰਦ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਬਦਲਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ। , ਕਿਸੇ ਸਮਰੱਥ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਰੱਦ ਜਾਂ ਸੋਧਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜੋ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਹੈ। ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਜੇਕਰ ਅਸਥਾਈ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਧਾਰਾ 357 (2) ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਜਾਂ ਬਦਲਣ ਵਿੱਚ ਅਸਮਰੱਥ ਹੋਵੇਗੀ।

210. ਅਨੁਛੇਦ 357(1)(a) ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸੰਸਦ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ 'ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ' ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਇਸ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਅਥਾਰਟੀ ਨੂੰ ਸੌਂਪਣ ਲਈ ਸਮਰੱਥ ਹੋਵੇਗੀ। ਸੰਵਿਧਾਨ (ਚਾਲੀ-ਦੂਜਾ ਸੋਧ) ਐਕਟ 1976 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਧਾਰਾ 357(2) ਦੇ ਪਾਠ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਸੰਸਦ ਜਾਂ ਇਸ ਦੁਆਰਾ ਅਧਿਕਾਰਤ ਅਥਾਰਟੀ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਕੋਈ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਥਾਰਟੀ ਕੋਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਪਰ ਧਾਰਾ ਦੇ ਤਹਿਤ ਘੋਸ਼ਣਾ ਲਈ। 356, ਘੋਸ਼ਣਾ ਦੇ ਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਤੋਂ ਇੱਕ ਸਾਲ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅਯੋਗਤਾ ਦੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਹੋਣਾ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਉਸ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਸ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਰੱਦ, ਸੋਧਿਆ ਜਾਂ ਮੁੜ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਵਸਥਾ ਨੇ ਇਕ ਸਾਲ ਦੀ ਮਿਆਦ ਪੁੱਗਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਸੰਵਿਧਾਨ (ਚਾਲੀ ਸੈਕਿੰਡ ਸੋਧ) ਐਕਟ 1976 ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਆਰਟੀਕਲ 357(2)

ਹੁਣ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਸੌਂਪੀ ਗਈ ਅਥਾਰਟੀ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਲਾਗੂ ਰਹੇਗਾ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਘੋਸ਼ਣਾ ਬੰਦ ਨਹੀਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ। ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਰੱਦ, ਬਦਲਿਆ ਜਾਂ ਸੋਧਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਸੋਧ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਅਯੋਗਤਾ ਦੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਕਾਨੂੰਨ ਬਫਰ ਪੀਰੀਅਡ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਪਣੇ ਆਪ ਮੌਜੂਦ ਨਹੀਂ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ, ਸੋਧ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਸਮਰੱਥ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਸਪੱਸ਼ਟ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

211. ਧਾਰਾ 357(2) ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੋ-ਗੁਣਾ ਹੈ: ਇੱਕ, ਅਨੁਛੇਦ 357(2) ਇੱਕ ਯੋਗ ਵਿਵਸਥਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਅਯੋਗਤਾ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਕਾਨੂੰਨ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਜਾਇਜ਼ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਇਸਨੂੰ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਬਦਲਿਆ ਜਾਂ ਰੱਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ। ਸੋਧ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਲਾਗੂ ਰਹਿਣ ਲਈ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਤੋਂ ਇੱਕ ਹਾਂ-ਪੱਖੀ ਐਕਟ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ। ਸੋਧ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਤੋਂ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦੇ ਇੱਕ ਹਾਂ-ਪੱਖੀ ਐਕਟ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਜਾਂ ਸੋਧਣ ਲਈ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਹੈ। ਦੋ, ਸੋਧ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਨੁਛੇਦ 357(2) ਵਿੱਚ ਉਕਤ ਮਿਆਦ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਦਾ ਉਪਬੰਧ ਸੀ। ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਇਸ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਬਫਰ ਪੀਰੀਅਡ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਬੰਦ ਕਰ ਦੇਵੇਗਾ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੌਰਾਨ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਬਾਰੇ ਸ਼ੱਕ ਪੈਦਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸੰਸ਼ੋਧਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬੱਚਤ ਧਾਰਾ ਨੂੰ ਹਟਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦੀ ਮਿਆਦ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦੇ ਮੌਜੂਦ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਲਾਗੂ ਰਹੇਗਾ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਇਸਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰੱਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਰੱਦ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਕਨੂੰਨ ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਦੌਰਾਨ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਲਈ ਉਪਬੰਧ ਕਰੇਗਾ। ਆਰਟੀਕਲ 367(1) ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਲਈ ਜਨਰਲ ਕਲਾਜ਼ ਐਕਟ, 1897 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਲਾਗੂ ਕਰਦਾ ਹੈ।

212. ਅਨੁਛੇਦ 357(2) ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ "ਅਟੱਲਤਾ" ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਨਿਮਨਲਿਖਤ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਉਪਬੰਧ ਤੋਂ ਲਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ:

> a ਧਾਰਾ 356 ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਰਾਜ ਕਾਰਜਕਾਰਨੀ ਦੇ ਕੰਮ ਸੰਭਾਲਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਕੇ ਅਤੇ ਇਹ ਘੋਸ਼ਣਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸੰਸਦ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰੇਗੀ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਅਤੇ ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਲਈ ਇਹ ਅਯੋਗ ਹੈ। ਆਰਟੀਕਲ 357 ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਕਾਨੂੰਨ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਅਯੋਗ ਹੈ, ਉਹ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਵੈਧ ਹੋਣਗੇ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਅਜਿਹੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਜਾਂ ਸੋਧ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਅਜਿਹਾ ਕਾਨੂੰਨ ਇੱਕ ਹਾਂ-ਪੱਖੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ ਤਾਂ ਰੱਦ ਜਾਂ ਸੋਧਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ, ਅਜਿਹਾ ਕਾਨੂੰਨ ਵੈਧ ਰਹੇਗਾ। ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਸਿਰਫ਼ ਵਿਧਾਨਿਕ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਬਹਾਲ ਕਰਨ ਲਈ ਮੁੜ ਬਹਾਲ ਕੀਤੀ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਕੇ ਘੋਸ਼ਣਾ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੌਜੂਦ ਸੀ। ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਧਾਰਾ 356 ਦੇ ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ 'ਤੇ ਕੋਈ ਸੀਮਾਵਾਂ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦੀ;

ਬੀ. ਆਰਟੀਕਲ 357 ਸਿਰਫ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦੇ ਖਤਮ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਨਾਲ। ਭਾਵੇਂ ਦਲੀਲ ਦੀ ਖ਼ਾਤਰ, ਇਹ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਟੱਲਤਾ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਧਾਰਾ 357(2) ਦੁਆਰਾ ਚਲਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਨੂੰ ਸੀਮਤ ਕਰਨ ਲਈ ਆਯਾਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਜਦੋਂ ਘੋਸ਼ਣਾ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ; ਅਤੇ

c. ਅਨੁਛੇਦ 357(2) ਭਾਰਤੀ ਸੰਘੀ ਮਾਡਲ ਦੇ ਕੰਮਕਾਜ ਨੂੰ ਇਹ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਸੰਘ ਅਤੇ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵੰਡ ਜੋ ਸੰਘੀ ਢਾਂਚੇ ਦਾ ਇੱਕ ਮੁੱਖ ਹਿੱਸਾ ਹੈ, ਅਨੁਛੇਦ ਦੇ ਅਧੀਨ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਦੌਰਾਨ ਬਦਲਣ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਹੈ। 356, ਸੰਘੀ ਇਕਾਈਆਂ ਕੋਲ ਉਹਨਾਂ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਨੂੰ ਉਲਟਾਉਣ ਜਾਂ ਸੰਸ਼ੋਧਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੋਵੇਗੀ ਜੋ ਸੰਘ ਦੁਆਰਾ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਲਿਆਂਦੇ ਗਏ ਸਨ। ਇਸ ਅਰਥ ਵਿਚ, ਧਾਰਾ 357(2) ਸੰਘੀ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਬਹਾਲੀ ਨੂੰ ਸਮਰੱਥ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ।

213. ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਇਹ ਦਲੀਲ ਦੇਣ ਲਈ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕੁਮਾਰ ਸਿੰਘ (ਸੁਪਰਾ) 'ਤੇ ਵੀ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਧਾਰਾ 356 ਅਧੀਨ ਘੋਸ਼ਣਾ ਜਾਰੀ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਟੱਲ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ। ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕੁਮਾਰ ਸਿੰਘ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇੱਕ ਮੁੱਦਾ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਕੀ ਕਿਸੇ ਆਰਡੀਨੈਂਸ ਦੇ ਖਤਮ ਹੋਣ 'ਤੇ ਜਾਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਆਰਡੀਨੈਂਸ ਨੂੰ ਅਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਮਤਾ ਪਾਸ ਕਰਨ 'ਤੇ ਆਰਡੀਨੈਂਸ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਜਾਂ ਨਤੀਜੇ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਭੂਪੇਂਦਰ ਕੁਮਾਰ ਬੋਸ ਬਨਾਮ ਉੜੀਸਾ ਰਾਜ 197 ਅਤੇ ਟੀ ਵੈਂਕਟ ਰੈੱਡੀ ਬਨਾਮ ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ 198 ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਆਰਡੀਨੈਂਸ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਅਧਿਕਾਰ ਆਰਡੀਨੈਂਸ ਦੇ ਖਤਮ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਸਥਾਈ ਪ੍ਰਭਾਵ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਆਧਾਰ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਆਰਡੀਨੈਂਸ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਉਸੇ ਮਾਪਦੰਡ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਅਸਥਾਈ ਕਾਨੂੰਨਾਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ (ਜਸਟਿਸ ਡੀ.ਵਾਈ. ਚੰਦਰਚੂੜ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਹ ਉਦੋਂ ਸੀ) ਨੇ ਬਹੁਮਤ ਲਈ ਲਿਖਿਆ ਕਿ ਆਰਡੀਨੈਂਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਅਸਥਾਈ ਕਾਨੂੰਨ ਨਾਲ ਬਰਾਬਰ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਬੁਨਿਆਦੀ ਭੁਲੇਖਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇੱਕ ਆਰਡੀਨੈਂਸ, ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਧਾਰਾ 213 ਵਿੱਚ ਡੀਮਿੰਗ ਫਿਕਸ਼ਨ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੁਆਰਾ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਆਰਡੀਨੈਂਸ ਮੌਜੂਦ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਤਾਂ ਆਰਡੀਨੈਂਸ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਅਧਿਕਾਰ ਅਤੇ ਹੋਰ ਨਤੀਜੇ ਵੀ ਤਿੰਨ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਮੌਜੂਦ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ: ਪਹਿਲਾ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਹੋਰ ਉਪਬੰਧਾਂ (ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਧਾਰਾ 358(1) ਅਤੇ 359(1) ਦੇ ਉਲਟ ਧਾਰਾ 213)) ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਬੱਚਤ ਧਾਰਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ ਆਰਡੀਨੈਂਸ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਵੇਲੇ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਜਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਬਚਾਉਂਦੀ ਹੈ; ਦੂਜਾ, ਸਥਾਈ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਆਰਡੀਨੈਂਸਾਂ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਸਥਾਈਤਾ ਦੀ ਇੱਕ ਡਿਗਰੀ ਦਾ ਕਾਰਨ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸੰਸਦੀ ਸਰਵਉੱਚਤਾ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਅਪਮਾਨਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ; ਅਤੇ ਤੀਜਾ, ਐਸ.ਆਰ. ਬੋਮਈ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਧਾਰਾ 356 ਦੇ ਤਹਿਤ ਜਾਰੀ ਘੋਸ਼ਣਾ ਨੂੰ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ, ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਅਟੱਲ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ। ਇਹ ਸਿਧਾਂਤ ਆਰਡੀਨੈਂਸ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ 'ਤੇ ਵੀ ਲਾਗੂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।

214. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕੁਮਾਰ ਸਿੰਘ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਮੁੱਦਾ ਰਾਹਤ ਦੇ ਸਵਾਲ ਦਾ ਸੀ। ਭਾਵ, ਜਿੱਥੇ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਬਹਾਲ ਕਰਨਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਉੱਥੇ ਅਦਾਲਤ ਕਿਹੜੀ ਰਾਹਤ ਦੇ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਰਾਹਤ 'ਤੇ ਫੈਸਲਾ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ "ਆਰਡੀਨੈਂਸ ਦੇ ਅਧੀਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕੰਮਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨਾ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤਾਂ ਦੇ ਉਲਟ ਹੋਵੇਗਾ"। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਵਿਵਹਾਰਕਤਾ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸੁਤੰਤਰ ਦਰਜੇ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਵਧਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਪਰ ਇਹ ਉਹਨਾਂ ਪਹਿਲੂਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤਾਂ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚਾਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

215. ਮੁਢਲੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕੁਮਾਰ ਸਿੰਘ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿਚ ਇਹ ਮੁੱਦਾ ਸੀ ਕਿ ਕੀ ਆਰਡੀਨੈਂਸ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਆਰਡੀਨੈਂਸ ਦੇ ਖਤਮ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਕਾਇਮ ਰਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਕੀ ਆਰਡੀਨੈਂਸ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਅਧਿਕਾਰ ਆਰਡੀਨੈਂਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਮੁੜ ਅਸੈਂਬਲੀ ਤੋਂ ਛੇ ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਖਤਮ ਹੋਣ 'ਤੇ ਜਾਂ ਉਕਤ ਮਿਆਦ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਰਡੀਨੈਂਸ ਨੂੰ ਅਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਮਤਾ ਪਾਸ ਹੋਣ 'ਤੇ ਆਰਡੀਨੈਂਸ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਆਰਡੀਨੈਂਸ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ (ਆਰਟੀਕਲ 123 ਅਤੇ 213) ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਉਪਬੰਧਾਂ ਵਿੱਚ ਆਰਡੀਨੈਂਸ ਦੇ ਖਤਮ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਦੀ ਧਾਰਾ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉੱਪਰ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਧਾਰਾ 356 ਨੂੰ ਧਾਰਾ 357(2) ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਵੱਖਰੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨ ਸਿਰਫ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦੀ ਮਿਆਦ ਪੁੱਗਣ 'ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਦੀ ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇੱਕ ਬੱਚਤ ਧਾਰਾ।

216. ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਐਸ.ਆਰ. ਬੋਮਈ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਲਏ ਗਏ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਧਾਰਾ 213 ਵਿੱਚ 'ਮੌਜੂਦਗੀ ਖਤਮ' ਵਾਕਾਂਸ਼ ਦੀ ਵਿਆਪਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਕਿਉਂਕਿ ਤੰਗ ਵਿਆਖਿਆ ਸੰਸਦੀ ਸਰਵਉੱਚਤਾ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਵੱਲ ਲੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਇਸਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦਾ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਸੰਸਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਦੇ ਸਥਾਈ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੋਵੇਗਾ। ਯਾਦ ਕਰਨ ਲਈ, ਐਸਆਰ ਬੋਮਈ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਧਾਰਾ 356 (3) ਦੇ ਤਹਿਤ ਸੰਸਦ ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਸਦਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਅਨੁਛੇਦ 356 ਦੇ ਤਹਿਤ ਘੋਸ਼ਣਾ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ "ਅਟੱਲ" ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ, ਕਾਰਜਪਾਲਿਕਾ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ 'ਤੇ ਸੰਸਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਅਧੂਰਾ ਬਣ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, ਜਸਟਿਸ ਜੀਵਨ ਰੈਡੀ ਨੇ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ:

"290. [...] ਸਮੀਕਰਨ "ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ" ਦਾ ਇੱਕ ਅੰਦਰੂਨੀ ਅਰਥ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਅਸਵੀਕਾਰ ਜਾਂ ਗੈਰ-ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਸੰਸਦ ਦੇ ਸਦਨ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਜਾਇਜ਼ ਜਾਂ ਵਾਰੰਟੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਹੁਣ ਜਾਰੀ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗੀ। ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ, ਘੋਸ਼ਣਾ ਪੱਤਰ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ, ਦੋ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਹੋਣਾ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ - ਜਿਸਦਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਤੀਜਾ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਮੁੜ ਸੁਰਜੀਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਅਸਵੀਕਾਰ ਜਾਂ ਗੈਰ-ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਸਥਿਤੀ ਪਹਿਲਾਂ ਮੁੜ ਸੁਰਜੀਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਇਸਦੀ ਸਮੱਗਰੀ ਅਤੇ ਅਰਥ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਨੂੰ ਲੁੱਟਣਾ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਧਾਰਾ (3) ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਚੈੱਕ ਨੂੰ ਬੇਅਸਰ ਅਤੇ ਕੋਈ ਮਹੱਤਵ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਕਾਰਜਕਾਰਨੀ ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਦੱਸ

ਰਹੀ ਹੋਵੇਗੀ: “ਮੈਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਬਰਖਾਸਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਹੁਣ, ਭਾਵੇਂ ਤੁਸੀਂ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰੋ ਜਾਂ ਨਾਮਨਜ਼ੂਰ ਕਰੋ, ਇਸ ਦਾ ਕੋਈ ਨਤੀਜਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੂਰਤ ਵਿੱਚ ਮੁੜ ਸੁਰਜੀਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਕਰਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਨੂੰ ਬਿਹਤਰ ਢੰਗ ਨਾਲ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦਿਓ ਕਿਉਂਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਅਮਲੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੋਈ ਵਿਕਲਪ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਸੋਚਦੇ ਕਿ ਅਜਿਹਾ ਕੋਰਸ ਸੰਸਦੀ ਸਰਵਉੱਚਤਾ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਅਤੇ ਕਾਰਜਪਾਲਿਕਾ ਉੱਤੇ ਸੰਸਦੀ ਨਿਯੰਤਰਣ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਸੰਸਦੀ ਸਰਵਉੱਚਤਾ ਦਾ ਮੂਲ ਆਧਾਰ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਸੰਸਦ ਉੱਤੇ ਕਾਰਜਪਾਲਿਕਾ ਦੀ ਸਰਵਉੱਚਤਾ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੋਵੇਗਾ।”

217. ਐਸ.ਆਰ. ਬੋਮਈ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਵਾਨਿਤ ਘੋਸ਼ਣਾ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ ਫਰਕ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਦੁਆਰਾ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਧਾਰਾ 356 ਦੇ ਤਹਿਤ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਵਿਧਾਨਕ ਜਾਇਜ਼ਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਘੋਸ਼ਣਾ ਨੂੰ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਘਾਟੇ ਦੀ ਦਲੀਲ ਅਸਫਲ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਪਰੋਕਤ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕੁਮਾਰ ਸਿੰਘ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਸਥਾਈ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 356 ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੀਆਂ ਸੀਮਾਵਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਨਾ ਤਾਂ ਧਾਰਾ 356 ਅਤੇ 357 ਦੇ ਪਾਠ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕੁਮਾਰ ਸਿੰਘ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਇਹ ਸਿੱਟਾ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 356 ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ 'ਅਟੱਲ' ਨਤੀਜੇ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ।

218. ਕੋਈ ਹੋਰ ਵਿਆਖਿਆ ਵੀ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਲਈ ਅਗਵਾਈ ਕਰੇਗੀ ਨਾ ਕਿ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ। ਅਟੱਲਤਾ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸੱਤਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇਣਾ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨਿਕ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇਣ ਦਾ ਰਾਹ ਖੋਲ੍ਹ ਦੇਵੇਗਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਅਸੀਂ ਉੱਪਰ ਚੇਤਾਵਨੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਅਸੀਂ ਉਸ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਤਾਕੀਦ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 356 ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨੇ ਨਾ ਬਦਲੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

IV. ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਵਿਧਾਨਕ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਕਾਰਜਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਅੰਤਰ

219. ਅਨੁਛੇਦ 356(1)(a) ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਇਹ ਘੋਸ਼ਣਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ "ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ" ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ ਉਸ ਦੇ ਅਧੀਨ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। "ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ" ਵਾਕਾਂਸ਼ ਦੀਆਂ ਦੋ ਪ੍ਰਤੀਯੋਗੀ ਵਿਆਖਿਆਵਾਂ ਹਨ। ਇਸ ਨੂੰ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀਆਂ "ਸਾਰੀਆਂ" ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਲਈ ਜਾਂ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਵਰਤੀ ਜਾ ਸਕਣ ਵਾਲੀ ਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ 'ਤੇ ਸੀਮਾਵਾਂ ਲਗਾਉਣ ਲਈ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਇਸ ਨੂੰ ਵਿਧਾਨਕ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ, ਜਾਂ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਕਾਨੂੰਨ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਅੰਤਰ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਕਿ ਜਿਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਭਿੰਨਤਾ ਖਿੱਚੀ ਗਈ ਹੈ, ਮੁੱਦਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ (ਭਾਵ, ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ

ਦੋਵੇਂ) ਸੰਸਦ ਵਿੱਚ ਨਿਹਿਤ ਹਨ ਜਦੋਂ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਇੱਕ ਜਾਰੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਧਾਰਾ 356(1)(ਬੀ) ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਘੋਸ਼ਣਾ।

220. ਸੱਤਵੀਂ ਅਨੁਸੂਚੀ ਦੀ ਸੂਚੀ II ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਵੀ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਵੋਟਰਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ। ਇਹ ਇੱਕ ਮਾਨਤਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਸੰਸਦ ਵਿੱਚ ਪੂਰੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਨੁਮਾਇੰਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਰਾਜ ਸਭਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਚੁਣੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਅਜਿਹੀ ਸੰਸਥਾ ਦਾ ਨਜ਼ਰੀਆ ਬੁਨਿਆਦੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸੰਸਦ ਦੀ ਅਸਲ ਰਾਜਨੀਤੀ ਸਮੁੱਚਾ ਦੇਸ਼ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਇਹ ਮੰਨਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਇੱਕ ਜੋਖਮ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਖਾਸ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਦੀ ਢੁਕਵੀਂ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਵਿਧਾਨ ਪ੍ਰੀਸ਼ਦ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਜਾਂ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਧਾਰਾ 169 ਦੇ ਤਹਿਤ ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਅਜਿਹੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਨਤੀਜੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਚੋਣ ਲਈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਹ ਇੱਕ ਸ਼ਕਤੀ ਵੀ ਹੈ ਜੋ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਬੰਧਤ ਰਾਜ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਾਸਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰੇਗੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਸੰਸਦ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸਭਾ ਕੋਲ ਸਬੰਧਤ ਰਾਜ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੇ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਰਾਜ ਨੂੰ ਸੰਘੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਦੀ ਇੱਕ ਵਾਧੂ ਪਰਤ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਆਰਟੀਕਲ 169 ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਵਿਧਾਨ ਪ੍ਰੀਸ਼ਦ ਦੇ ਗਠਨ ਲਈ ਕੋਈ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਪਹਿਲਾਂ 2/3 ਬਹੁਮਤ ਦੁਆਰਾ ਮਤਾ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਪਾਸ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਾਸਨ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਅਣਡਿੱਠ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ।

221. ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਰੱਖੀਆਂ ਗਈਆਂ ਕੁਝ ਸੰਵਿਧਾਨਕ (ਜਾਂ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ) ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਹਨ: (a) ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਸੋਧ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦੇਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ199; (ਬੀ) ਰਾਜ 200 ਦੀਆਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਦੇ ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਚੋਣ; (c) ਰਾਜ 201 ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਰਾਜ ਸਭਾ ਲਈ ਹਰੇਕ ਰਾਜ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਾਂ ਦੀ ਚੋਣ; ਅਤੇ (e) ਦੋ ਜਾਂ ਦੋ ਤੋਂ ਵੱਧ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਦੇ ਸਦਨ ਇਸ ਪ੍ਰਭਾਵ ਲਈ ਇੱਕ ਮਤਾ ਪਾਸ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜੇਕਰ ਇਸ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।

222. ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਉੱਪਰ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਅਨੁਛੇਦ 356(1)(b) ਵਿਧਾਨਕ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਕੋਈ ਅੰਤਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਧਾਰਾ 356(1) ਦੀ ਧਾਰਾ (ਏ) ਦੇ ਉਲਟ ਧਾਰਾ 356(1) ਦੀ ਧਾਰਾ (ਬੀ) ਵੀ "ਸਾਰੀਆਂ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ" ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਅੰਤਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ। ਧਾਰਾ (ਬੀ) ਦੱਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਇੱਕ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਘੋਸ਼ਣਾ ਕਰੇਗਾ ਕਿ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ ਉਸ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋਣਗੀਆਂ।

223. ਅਨੁਛੇਦ 357 ਉਸ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਗੁੰਜਾਇਸ਼ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਸਦੀ ਵਰਤੋਂ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਦੁਆਰਾ ਧਾਰਾ 356(1) (ਬੀ) ਦੇ ਤਹਿਤ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਘੋਸ਼ਣਾ 'ਤੇ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਧਾਰਾ 357(1) ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ:

"357. ਧਾਰਾ 356 ਦੇ ਤਹਿਤ ਜਾਰੀ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦੇ ਅਧੀਨ ਵਿਧਾਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ
(1) ਜਿੱਥੇ ਅਨੁਛੇਦ 356 ਦੀ ਧਾਰਾ (1) ਅਧੀਨ ਜਾਰੀ ਘੋਸ਼ਣਾ ਪੱਤਰ ਦੁਆਰਾ, ਇਹ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ ਉਸ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋਣ ਯੋਗ ਹੋਣਗੀਆਂ, ਇਹ ਸਮਰੱਥ ਹੋਵੇਗੀ:

(ਏ) ਸੰਸਦ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ, ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਕਰਨ ਲਈ ਅਧਿਕਾਰਤ ਕਰਨ ਲਈ, ਅਜਿਹੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ, ਜੋ ਉਹ ਲਗਾਉਣਾ ਉਚਿਤ ਸਮਝਦਾ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਅਥਾਰਟੀ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸ਼ਕਤੀ ਉਸ ਲਈ ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਦਰਸਾਏ ਜਾਣ ਲਈ;

(ਬੀ) ਸੰਸਦ ਲਈ, ਜਾਂ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਜਾਂ ਹੋਰ ਅਥਾਰਟੀ ਲਈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਪ ਧਾਰਾ (ਏ) ਅਧੀਨ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਅਜਿਹੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਿਹਿਤ ਹੈ, ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਅਤੇ ਕਰਤੱਵਾਂ ਲਗਾਉਣ ਵਾਲੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਲਈ, ਜਾਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਅਤੇ ਕਰਤੱਵਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇਣ ਲਈ, ਯੂਨੀਅਨ ਜਾਂ ਇਸ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਉੱਤੇ;

(c) ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਅਧਿਕਾਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਜਦੋਂ ਲੋਕ ਸਦਨ ਰਾਜ ਦੇ ਸੰਯੁਕਤ ਫੰਡ ਵਿੱਚੋਂ ਸੈਸ਼ਨ ਦੇ ਖਰਚੇ ਵਿੱਚ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਅਜਿਹੇ ਖਰਚਿਆਂ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਬਕਾਇਆ ਹੋਵੇ।

224. ਆਰਟੀਕਲ 357, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਹਾਸ਼ੀਏ ਦੇ ਨੋਟ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਅਨੁਛੇਦ 356 ਦੇ ਅਧੀਨ ਘੋਸ਼ਣਾ ਜਾਰੀ ਕਰਨ 'ਤੇ ਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਦਾ ਹੈ। ਵਿਵਸਥਾ ਦੱਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਅਨੁਛੇਦ 356(1)(ਬੀ) ਦੇ ਤਹਿਤ ਘੋਸ਼ਣਾ ਕੀਤੇ ਜਾਣ 'ਤੇ, ਇਹ ਕਾਬਲ ਹੋਣਾ:

a ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਜਾਂ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਅਧਿਕਾਰ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਅਥਾਰਟੀ ਨੂੰ ਸੌਂਪਣ ਲਈ;

ਬੀ. ਸੰਘ ਜਾਂ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਕਰਤੱਵਾਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸੰਸਦ ਲਈ; ਅਤੇ

c. ਜਦੋਂ ਲੋਕ ਸਦਨ ਦਾ ਸੈਸ਼ਨ ਨਾ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਅਜਿਹੇ ਖਰਚਿਆਂ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਲੰਬਿਤ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਰਾਜ ਦੇ ਸੰਯੁਕਤ ਫੰਡ ਵਿੱਚੋਂ ਖਰਚੇ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇਣ ਲਈ।

225. ਆਰਟੀਕਲ 357(1) ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਧਾਰਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਲਈ ਸੰਸਦ ਲਈ ਸਮਰੱਥ ਹੋਵੇਗੀ। ਆਰਟੀਕਲ 357(1) ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੀ ਸੰਸਥਾ ਨੂੰ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਨੂੰ ਉਪਲਬਧ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਧਾਰਾ 357(1)(ਏ) ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ,

ਸੰਸਦ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਕੰਮ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਅਧਿਕਾਰ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਅਥਾਰਟੀ ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਇੱਕ ਵਿਲੱਖਣ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ਜੋ ਸੰਸਦ ਅਤੇ ਕਾਰਜਪਾਲਿਕਾ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਅਤੇ ਵਿਧਾਨਿਕ ਵੰਡ ਦਾ ਇੱਕ ਅਪਵਾਦ ਹੈ। ਅਨੁਛੇਦ 357(1)(ਬੀ) ਦੇ ਤਹਿਤ, ਸੰਸਦ (ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੀ) ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਘ 'ਤੇ ਕਰਤੱਵਾਂ ਲਗਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਆਰਟੀਕਲ 357(1)(c) ਦੁਆਰਾ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਅਨੁਛੇਦ 204 ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਤੋਂ ਭਟਕਣ ਵਿੱਚ ਖਰਚੇ ਨੂੰ ਅਧਿਕਾਰਤ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ ਰਾਜ ਦੇ ਸੰਯੁਕਤ ਫੰਡ ਵਿੱਚੋਂ ਖਰਚੇ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਅਧਿਕਾਰਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਨੁਛੇਦ 357(1) ਵਿੱਚ "ਯੋਗਤਾ" ਵਾਕੰਸ਼ ਇੱਕ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਇੱਕ ਪ੍ਰਤਿਬੰਧਿਤ ਸਕੋਪ।

226. ਅਨੁਛੇਦ 357(1) ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਤੋਂ ਸੰਸਦ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਯੋਗਤਾ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਧਾਰਾ 356 ਦੇ ਅਧੀਨ ਇੱਕ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦੇ ਤਹਿਤ, "ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਸੰਸਦ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ ਅਧੀਨ ਹੋਣਗੀਆਂ"। ਅਨੁਛੇਦ 356(1)(ਬੀ) ਅਤੇ ਅਨੁਛੇਦ 357(1) ਦੇ ਮੁੱਢਲੇ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ "ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ" ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ "ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ" ਨਾਲੋਂ ਸਮੱਗਰੀ ਵਿੱਚ ਵਿਆਪਕ ਹੈ। ਧਾਰਾ 357(1)(a) ਅਤੇ 357(1)(b)। ਬਾਅਦ ਵਾਲੀ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਸਾਬਕਾ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਧਾਰਾ 357(1) ਦੀ ਧਾਰਾ (ਏ) "ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ" ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ। ਕਲਾਜ਼ (ਬੀ) ਉਸੇ ਵਿਸ਼ੇ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਇਹ "ਉਸ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਅਜਿਹੀ ਸ਼ਕਤੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (ਏ) ਦੇ ਅਧੀਨ ਨਿਹਿਤ ਹੈ"। ਆਰਟੀਕਲ 357 ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ, "ਸਮਰੱਥ" ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਕੁਝ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਜੋ ਧਾਰਾ 356 ਦੇ ਅਧੀਨ ਘੋਸ਼ਣਾ ਤੋਂ ਨਿਕਲਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ ਉਸ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋਵੇਗੀ। ਕਲਾਜ਼ 2 ਇਹ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ "ਸਮਰੱਥ" ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 356 ਦੇ ਅਧੀਨ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਸੰਸਦ ਜਾਂ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਕਾਨੂੰਨ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦੇ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਬੰਦ ਕਰ ਦੇਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਲਾਗੂ ਰਹੇਗਾ, ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਅਜਿਹਾ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨ ਸਮਰੱਥ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਸੋਧ ਜਾਂ ਰੱਦ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਕਲਾਜ਼ 1 ਵਿੱਚ ਸਮੀਕਰਨ "ਸਮਰੱਥ" ਇੱਕ ਸ਼ਕਤੀਕਰਨ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ; ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਇੱਕ ਸੌਂਪਣਾ. ਧਾਰਾ 2 ਵਿੱਚ, ਇਹੀ ਸਮੀਕਰਨ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਮਰੱਥਾ ਦੇ ਅਰਥ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

227. ਅਨੁਛੇਦ 356(1)(ਬੀ) ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਘੋਸ਼ਣਾ 'ਤੇ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਇਹ ਐਲਾਨ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ ਉਸ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋਣਗੀਆਂ। ਅਨੁਛੇਦ 357 ਧਾਰਾ 356 ਦੇ ਅਧੀਨ ਇੱਕ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦੁਆਰਾ, ਜਦੋਂ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ ਉਸ ਦੇ ਅਧੀਨ ਵਰਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਸ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਆਰਟੀਕਲ 357 ਦੇ ਪ੍ਰੀਫੈਟਰੀ ਹਿੱਸੇ ਦਾ ਟੈਕਸਟ ਆਰਟੀਕਲ 356(1)(ਬੀ) ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਰਗਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਆਰਟੀਕਲ 357 ਦਾ ਮੁੱਢਲਾ ਹਿੱਸਾ ਆਰਟੀਕਲ 356 ਦੇ ਕਲਾਜ਼ 1 ਦੀ ਸਮੁੱਚੀਤਾ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਆਰਟੀਕਲ 356(1)(ਬੀ) ਦਾ ਘੇਰਾ ਆਰਟੀਕਲ 357(1) ਦੇ

ਕੈਨਵਸ ਨਾਲੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਹੈ। ਅਨੁਛੇਦ 356(1)(ਬੀ) ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝੇਗਾ ਜਦੋਂ ਇਹ "ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਵਰਤੋਂ ਯੋਗ ਸ਼ਕਤੀਆਂ" ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਧਾਰਾ 357(1) ਦੀ ਧਾਰਾ (ਏ) - ਅਤੇ ਧਾਰਾ (ਬੀ) ਜੋ ਕਿ ਧਾਰਾ (ਏ) ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ - ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਅਨੁਛੇਦ 245 ਅਤੇ 246 ਲਈ ਸੰਦਰਭੀ ਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ। ਧਾਰਾ 356(1)(ਬੀ) ਦੇ ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਨੂੰ ਸੀਮਤ ਕਰਨ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 357(1) ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੋਵੇਗਾ। ਅਨੁਛੇਦ 357 ਦਾ ਮੂਲ ਉਦੇਸ਼ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 356(1) ਦੇ ਤਹਿਤ ਇੱਕ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਸੰਸਦ, ਜਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕੇਸ ਹੋਵੇ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਦੁਆਰਾ ਰੁਕਾਵਟ ਨਾ ਪਵੇ। ਜੋ ਕਿ ਧਾਰਾ 356 ਦੇ ਅਧੀਨ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸਮਾਨ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ ਰੁਕਾਵਟ ਪਵੇਗੀ। ਧਾਰਾ 357 ਵਿੱਚ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਸੰਸਦ ਜਾਂ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸੰਸਦ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨਿਯਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਧਾਰਾ 356 ਦੇ ਤਹਿਤ ਉਪਲਬਧ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਧਾਰਾ 357 ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਗੈਰ-ਰੋਧਕ ਵਿਵਸਥਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ ਧਾਰਾ 356 ਨੂੰ ਓਵਰਰਾਈਡ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਧਾਰਾ 357 ਨੂੰ ਧਾਰਾ ਦੇ ਉਪ-ਧਾਰਾਵਾਂ (ਏ), (ਬੀ) ਅਤੇ (ਸੀ) ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹਰ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣ ਲਈ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਧਾਰਾ 356 ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚੋਂ 1. ਧਾਰਾ 357(1) ਨੂੰ ਧਾਰਾ 356(1)(b) 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਲਈ ਉਸ ਪਾਬੰਦੀ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨਾ ਹੋਵੇਗਾ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਸਾਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਨੂੰ ਵੱਖਰੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਹਿਣ ਲਈ, ਇੱਕ ਵਿਪਰੀਤ ਵਿਆਖਿਆ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 357 ਦੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ "ਸਮਰੱਥ" ਸਮੀਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ "ਸਿਰਫ਼" ਸਮੀਕਰਨ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਪਾਠ ਨੂੰ ਨਿਆਂਇਕ ਪੁਨਰ-ਲਿਖਣ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੋਵੇਗਾ। ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਨਜ਼ੂਰ ਨਹੀਂ ਹੈ।

228. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਸੱਤ-ਜੱਜੀ ਬੈਂਚ ਇਨ ਦੁਬਾਰਾ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਚੋਣ 203 ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਭੰਗ ਕਰਨਾ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਮਿਆਦ ਖਤਮ ਹੋਣ 'ਤੇ ਚੋਣਾਂ ਕਰਵਾਉਣ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਦਾ ਆਧਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਭੰਗ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਕਾਰਜਾਂ 'ਤੇ ਰੋਕ ਨਹੀਂ ਲਗਾਈ ਜਾਂਦੀ। ਅਸੀਂ ਸੁਚੇਤ ਹਾਂ ਕਿ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਸੰਘਵਾਦ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਪਹਿਲੂ ਹਨ। ਇਹ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਅਤੇ ਸੁਣਨ ਲਈ ਅਤੇ ਰਾਜਾਂ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੇ ਜਮਹੂਰੀ ਕੰਮਕਾਜ ਵਿੱਚ ਬਰਾਬਰ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਜਗ੍ਹਾ ਬਣਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਪੱਤਰ ਹੈ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਸੰਘੀ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਅਜਿਹੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਸਾਰੀਆਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੇਣ ਲਈ "ਵਿਧਾਨ ਮੰਡਲ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ" ਵਾਕੰਸ਼ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨਾ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਨਿਯਤ ਹਨ, ਰਾਜ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਘਟਾ ਦੇਵੇਗਾ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਸੰਘੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਅਜਿਹੀ ਕਮੀ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਧਾਰਾ 356 ਦੇ ਅਧੀਨ ਘੋਸ਼ਣਾ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਉੱਪਰ ਸਮਝਿਆ ਹੈ, ਧਾਰਾ 356 ਦੇ ਅਧੀਨ ਘੋਸ਼ਣਾ ਜਾਰੀ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੈ। ਨਿਆਂਇਕ ਜਾਂਚ ਤੋਂ ਛੋਟ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਦਾਲਤ ਨਿਆਂਇਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਕਰਦੇ

ਹੋਏ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਵਾਜਬ ਸਬੰਧ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ।

ਈ. ਘੋਸ਼ਣਾ ਪੱਤਰ ਜਾਰੀ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਧਾਰਾ 356 ਦੇ ਤਹਿਤ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨ ਲਈ ਮਿਆਰ

229. ਉਪਰੋਕਤ ਚਰਚਾ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਘੋਸ਼ਣਾ ਪੱਤਰ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਧਾਰਾ 356 ਦੇ ਅਧੀਨ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨ ਲਈ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਮਿਆਰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ:

> a ਆਰਟੀਕਲ 356 ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਇੱਕ ਵਾਜਬ ਸਾਂਝ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ;
>
> ਬੀ. ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦੀ 'ਅਟੱਲਤਾ' ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਅਯੋਗ ਨਹੀਂ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ;
>
> c. ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਨਜ਼ਰੇ ਇਹ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਇੱਕ ਅਸ਼ੁੱਧ ਜਾਂ ਬਾਹਰੀ ਕਸਰਤ ਹੈ। ਪਹਿਲੀ ਨਜ਼ਰੇ ਕੇਸ ਬਣਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਇਹ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾਉਣ ਲਈ ਕਿ ਸੱਤਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦਾ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਇੱਕ ਵਾਜਬ ਗਠਜੋੜ ਸੀ; ਅਤੇ
>
> d. ਰਾਜ ਦੇ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਦੇ ਅਧੀਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

iv. ਧਾਰਾ 370: ਇੱਕ ਅਸਥਾਈ ਵਿਵਸਥਾ?

a ਧਾਰਾ 370 ਦਾ ਇਤਿਹਾਸਕ ਸੰਦਰਭ

230. ਉਪਰੋਕਤ ਸੈਕਸ਼ਨ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਸੰਦਰਭ ਨੂੰ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਨੇ ਇਹ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣ ਲਈ ਕਿ ਕੀ ਰਾਜ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਦਾ ਇੱਕ ਤੱਤ ਰੱਖਦਾ ਹੈ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਭਾਗ ਵਿੱਚ, ਧਾਰਾ 370 ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣ ਦੇ ਕਾਰਨ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਇਤਿਹਾਸਕ ਸੰਦਰਭ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਇਤਿਹਾਸਕ ਸੰਦਰਭ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 370 ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰੇਗਾ ਕਿ ਕੀ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਹੈ। ਕੁਦਰਤ ਵਿੱਚ ਅਸਥਾਈ ਜਾਂ ਸਥਾਈ।

I. ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦਾ ਰਲੇਵਾਂ

231. ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਨੇ ਭਾਰਤੀ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਐਕਟ 1947 ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ। ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 1(1) ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, 15 ਅਗਸਤ 1947 ਤੋਂ ਦੋ ਸੁਤੰਤਰ ਰਾਜ-ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕੀਤੀ

ਜਾਣੀ ਸੀ। ਧਾਰਾ 7(1)(ਬੀ) ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਭਾਰਤੀ ਰਾਜਾਂ ਉੱਤੇ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਰਾਜੇ ਦੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਸ਼ਾਸਕਾਂ ਕੋਲ ਵਾਪਸ ਆ ਜਾਵੇਗੀ। ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ, ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਸੰਪੰਨ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ, 562 ਰਿਆਸਤਾਂ ਕੋਲ ਸੁਤੰਤਰ ਰਹਿਣ ਜਾਂ ਐਕਟ ਦੁਆਰਾ ਸਥਾਪਤ ਦੋ ਡੋਮੀਨੀਅਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਵਿਕਲਪ ਸੀ। ਸੈਕਸ਼ਨ 8 ਨੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇੱਕ ਪਰਿਵਰਤਨਸ਼ੀਲ ਉਪਾਅ ਵਜੋਂ, ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਐਕਟ 1935 ਦੇ ਉਪਬੰਧ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਦੋ ਡੋਮੀਨੀਅਨਾਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੇ ਰਹਿਣਗੇ। ਭਾਰਤੀ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਐਕਟ 1947 ਦੇ ਸੈਕਸ਼ਨ 9 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਗਵਰਨਰ ਜਨਰਲ ਨੇ ਭਾਰਤ (ਆਰਜ਼ੀ ਸੰਵਿਧਾਨ) ਆਰਡਰ 1947 ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਨੇ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਐਕਟ 1935 ਦੇ ਕੁਝ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਹੋਰ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ. ਭਾਰਤ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਐਕਟ 1935 ਦੀ ਧਾਰਾ 6 ਉਸ ਆਰਡਰ ਰਾਹੀਂ ਲਾਗੂ ਹੋ ਗਈ ਜੋ IoA ਦੇ ਅਮਲ ਦੁਆਰਾ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਰਿਆਸਤਾਂ ਦੇ ਰਲੇਵੇਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਦਾ ਸੀ।

232. ਜਦੋਂ ਭਾਰਤ ਨੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਸੀ ਤਾਂ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਨੇ ਆਈਓਏ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਬਾਅਦ 27 ਸਤੰਬਰ 1947 ਨੂੰ ਨਹਿਰੂ ਦੁਆਰਾ ਸਰਦਾਰ ਪਟੇਲ ਨੂੰ ਇੱਕ ਪੱਤਰ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿੱਚ ਖ਼ਤਰਨਾਕ ਅਤੇ ਵਿਗੜਦੀ ਸਥਿਤੀ ਦੀਆਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਮਿਲੀਆਂ ਹਨ। ਨਹਿਰੂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਰਦੀਆਂ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਦੇ ਨਾਲ, ਕਸ਼ਮੀਰ ਬਾਕੀ ਭਾਰਤ ਨਾਲੋਂ ਕੱਟ ਜਾਵੇਗਾ। ਨਹਿਰੂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ "ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਮੁਸਲਿਮ ਲੀਗ ਅਤੇ NWFP ਕਾਫ਼ੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ", ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਕਿ:

"ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਰਣਨੀਤੀ ਹੁਣ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿੱਚ ਘੁਸਪੈਠ ਕਰਨਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਸਰਦੀਆਂ ਕਾਰਨ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਘੱਟ ਜਾਂ ਘੱਟ ਅਲੱਗ-ਥਲੱਗ ਹੁੰਦੇ ਹੀ ਕੋਈ ਵੱਡੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨੀ ਹੈ।"

233. ਪੱਤਰ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਰਾਜ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਲਈ ਭਾਰਤੀ ਸੰਘ ਨਾਲ ਟਕਰਾਅ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਅਧਿਕਾਰਤ ਜਾਂ ਗੈਰ-ਸਰਕਾਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ ਉੱਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰਨਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਜੇਕਰ, ਹਾਲਾਂਕਿ, ਰਲੇਵੇਂ ਵਿੱਚ ਦੇਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦੇ ਬਹੁਤੇ ਡਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਅੱਗੇ ਵਧੇਗਾ "ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਦੋਂ ਸਰਦੀ ਕਸ਼ਮੀਰ ਨੂੰ ਅਲੱਗ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ"। ਨਹਿਰੂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪੱਤਰ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ:

"ਮੈਂ ਫਿਰ ਇਹ ਜੋੜਾਂਗਾ ਕਿ ਸਮਾਂ ਵਪਾਰ ਦਾ ਸਾਰ ਹੈ ਅਤੇ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਸ਼ੇਖ ਅਬਦੁੱਲਾ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਜਿੰਨੀ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਸੰਭਵ ਹੋ ਸਕੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਸੰਘ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ।"

234. 26 ਅਕਤੂਬਰ 1947 ਨੂੰ, ਮਹਾਰਾਜਾ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਨੇ ਲਾਰਡ ਮਾਊਂਟਬੈਟਨ, ਗਵਰਨਰ-ਜਨਰਲ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸੰਚਾਰ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਿਤ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਉਸਦੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ "ਇੱਕ ਗੰਭੀਰ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਈ ਹੈ" ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਸਨੇ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ "ਤੁਰੰਤ ਸਹਾਇਤਾ ਦੀ ਬੇਨਤੀ" ਕੀਤੀ। ਚਿੱਠੀ ਵਿੱਚ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜਾ "ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਸਮਾਂ ਲੈਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਸਨੂੰ

ਕਿਸ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ" ਜਾਂ ਕੀ ਇਹ ਰਾਜ ਦੇ "ਆਜ਼ਾਦ" ਖੜ੍ਹਨ ਲਈ ਡੋਮੀਨੀਅਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੋਵਾਂ ਦੇ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਹੋਵੇਗਾ। ਮਹਾਰਾਜੇ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਦੋਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ, ਰਾਜ ਦੇ ਨਾਲ ਇੱਕ ਸਟੈਂਡਸਟਿਲ ਸਮਝੌਤਾ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਭਾਰਤ ਦਾ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਹੋਰ ਚਰਚਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਜੋ ਉਸ ਦੇ ਪੱਤਰ ਵਿੱਚ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤੇ ਗਏ ਗੰਭੀਰ ਘਟਨਾਕ੍ਰਮ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਿਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ। . ਉਸਨੇ ਨੋਟ ਕੀਤਾ, ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਰੁਕੇ ਹੋਏ ਸਮਝੌਤੇ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਨੂੰ "ਭੋਜਨ, ਨਮਕ ਅਤੇ ਪੈਟਰੋਲ ਵਰਗੀਆਂ ਸਪਲਾਈਆਂ ਦੀ ਨਿਰੰਤਰ ਅਤੇ ਵਧਦੀ ਗਲਾ ਘੁੱਟਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ"। ਮਹਾਰਾਜੇ ਦੇ ਪੱਤਰ ਵਿੱਚ ਸਾਦੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਵਿੱਚ ਫੌਜੀਆਂ ਦੀ ਘੁਸਪੈਠ ਕਰਕੇ ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਗੰਭੀਰ ਖ਼ਤਰੇ ਦੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਜੋ ਸ੍ਰੀਨਗਰ ਉੱਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਨ ਦੀ ਧਮਕੀ ਦੇ ਰਹੇ ਸਨ। ਪੱਤਰ ਵਿੱਚ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅੰਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਨੂੰ ਜਿਸ ਸਥਿਤੀ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪਿਆ ਸੀ, ਦਾ ਬਿਆਨ ਹੈ:

“ਅਫਰੀਦੀਆਂ, ਸਾਦੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਵਿਚ ਸੈਨਿਕਾਂ ਅਤੇ ਆਧੁਨਿਕ ਹਥਿਆਰਾਂ ਨਾਲ ਲੈਸ ਹਤਾਸ਼ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਪੁੰਛ ਅਤੇ ਫਿਰ ਸਿਆਲਕੋਟ ਵਿਚ ਅਤੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਰਾਮਕੋਟ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਹਜ਼ਾਰਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਨਾਲ ਲੱਗਦੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਰਾਜ ਵਿਚ ਘੁਸਪੈਠ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਦੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਵਿਚ ਸੀਮਤ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਫੌਜਾਂ ਨੂੰ ਖਿੰਡਾਉਣਾ ਪਿਆ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕਈ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪਿਆ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਜਾਨ-ਮਾਲ ਦੀ ਬੇਹਿਸਾਬੀ ਤਬਾਹੀ ਅਤੇ ਲੁੱਟ-ਖਸੁੱਟ ਨੂੰ ਰੋਕਣਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਪੂਰੇ ਸ੍ਰੀਨਗਰ ਨੂੰ ਬਿਜਲੀ ਦਾ ਕਰੰਟ ਸਪਲਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਮੋਹਰਾ ਪਾਵਰ ਹਾਊਸ ਸੜ ਗਿਆ ਹੈ। ਜਿੰਨਾਂ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਅਗਵਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਬਲਾਤਕਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਮੇਰਾ ਦਿਲ ਖੂਨ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੰਗਲੀ ਤਾਕਤਾਂ ਰਾਜ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ, ਮੇਰੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਗਰਮੀਆਂ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਸ੍ਰੀਨਗਰ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ, ਪੂਰੇ ਰਾਜ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਪਹਿਲੇ ਕਦਮ ਵਜੋਂ ਅੱਗੇ ਵਧ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।

ਮਾਨਸੇਹਰਾ ਮੁਜ਼ੱਫਰਾਬਾਦ ਰੋਡ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਅਤੇ ਆਧੁਨਿਕ ਹਥਿਆਰਾਂ ਨਾਲ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੈਸ ਮੋਟਰ ਟਰੱਕਾਂ ਵਿੱਚ ਨਿਯਮਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉੱਤਰੀ-\ਵੈਸਟ ਫਰੰਟੀਅਰ ਦੇ ਦੂਰ-ਦੁਰਾਡੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਤੋਂ ਖਿੱਚੇ ਗਏ ਕਬਾਇਲੀ ਘੁਸਪੈਠ ਉੱਤਰ-ਪੱਛਮ ਦੀ ਸੂਬਾਈ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਸਰਹੱਦੀ ਸੂਬਾ ਅਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਸਰਕਾਰ। ਮੇਰੀ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਬੇਨਤੀਆਂ ਕਰਨ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਧਾੜਵੀਆਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਜਾਂ ਮੇਰੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਦੀ ਕੋਈ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਰੇਡੀਓ ਨੇ ਤਾਂ ਇਹ ਖ਼ਬਰ ਵੀ ਛਾਪੀ ਕਿ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਅਸਥਾਈ ਸਰਕਾਰ ਕਾਇਮ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ।

235. ਮਹਾਰਾਜੇ ਨੇ ਮਦਦ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਭਾਰਤ ਤਾਂ ਹੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇਣ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋਵੇਗਾ ਜੇਕਰ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਭਾਰਤ ਨਾਲ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ:

“ਮੈਂ ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਤੁਹਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਲਈ ਮੈਂ ਇੰਸਟ੍ਰੂਮੈਂਟ ਆਫ਼ ਐਕਸੈਸਸ਼ਨ ਨੱਥੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਦੂਸਰਾ ਬਦਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਰਾਜ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਫਰੀ-ਬੂਟਰਾਂ ਲਈ ਛੱਡ ਦੇਵਾਂ। ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕੋਈ ਵੀ ਸੱਭਿਅਕ ਸਰਕਾਰ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਨਹੀਂ

ਆ ਸਕਦੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਾਇਮ ਰੱਖੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਬਦਲ ਨੂੰ ਮੈਂ ਕਦੇ ਵੀ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦਿਆਂਗਾ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਮੈਂ ਰਾਜ ਦਾ ਸ਼ਾਸਕ ਹਾਂ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨ ਲਈ ਜੀਵਨ ਹੈ।

236. ਰਲੇਵੇਂ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਨੇ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜੇ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਨੂੰ "ਬਚਾਉਣਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਸ਼੍ਰੀਨਗਰ ਵਿਖੇ ਤੁਰੰਤ ਸਹਾਇਤਾ ਉਪਲਬਧ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ"। ਪੱਤਰ ਵਿੱਚ ਸ਼ੇਖ ਅਬਦੁੱਲਾ ਨੂੰ "ਇਸ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਵਿੱਚ" ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਵਜੋਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਨਿਭਾਉਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਇੱਕ ਅੰਤਰਿਮ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਦਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਹੈ।

237. ਮਹਾਰਾਜਾ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਨੇ 26 ਅਕਤੂਬਰ 1947 ਨੂੰ ਆਈਓਏ 'ਤੇ ਦਸਤਖਤ ਕੀਤੇ। ਇਸ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਨੂੰ ਗਵਰਨਰ-ਜਨਰਲ ਦੁਆਰਾ 27 ਅਕਤੂਬਰ 1947 ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਮਹਾਰਾਜਾ ਨੂੰ 27 ਅਕਤੂਬਰ 1947 ਦੇ ਆਪਣੇ ਸੰਚਾਰ ਵਿੱਚ, ਗਵਰਨਰ-ਜਨਰਲ ਨੇ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਕਿ "ਉਲੇਖਿਤ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿੱਚ ਤੁਹਾਡੀ ਹਾਈਨੈਸ ਦੁਆਰਾ, ਮੇਰੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਦੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਵਿੱਚ ਰਲੇਵੇਂ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ।" ਗਵਰਨਰ ਜਨਰਲ ਦੇ ਪੱਤਰ ਵਿੱਚ ਇਹ ਵੀ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਨੀਤੀ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਰਾਜ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਰਲੇਵੇਂ ਦਾ ਮੁੱਦਾ ਵਿਵਾਦ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ, "ਇਹ ਮੇਰੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਇੱਛਾ ਹੈ" ਕਿ ਰਲੇਵੇਂ ਦੇ ਸਵਾਲ ਦਾ ਫੈਸਲਾ "ਅਨੁਸਾਰ" ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਰਾਜ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਇੱਛਾਵਾਂ ਨਾਲ।'' ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਪੱਤਰ ਵਿੱਚ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਰਾਜ ਦੇ ਰਲੇਵੇਂ ਦੇ ਸਵਾਲ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਰਾਜ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ:

“[...] ਮੇਰੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨੀਤੀ ਦੇ ਨਾਲ ਨਿਰੰਤਰਤਾ ਨਾਲ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਰਾਜ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਰਲੇਵੇਂ ਦਾ ਮੁੱਦਾ ਵਿਵਾਦ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਰਲੇਵੇਂ ਦੇ ਸਵਾਲ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਰਾਜ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਇੱਛਾਵਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਮੇਰੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਇੱਛਾ ਹੈ ਕਿ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿੱਚ ਅਮਨ-ਕਾਨੂੰਨ ਬਹਾਲ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਹਮਲਾਵਰਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਰਾਜ ਦੇ ਰਲੇਵੇਂ ਦੇ ਸਵਾਲ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।”

238. ਸ਼੍ਰੀ ਮੇਹਰ ਚੰਦ ਮਹਾਜਨ (ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਜੱਜ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ) ਨੇ 15 ਅਕਤੂਬਰ 1947 ਨੂੰ ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਵਜੋਂ ਅਹੁਦਾ ਸੰਭਾਲ ਲਿਆ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਯਾਦਾਂ “ਪਿੱਛੇ ਵੱਲ ਝਾਤੀ” ਸਿਰਲੇਖ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਪੂਰਾ ਅਧਿਆਇ “ਪਾਕਿਸਤਾਨ” ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕਸ਼ਮੀਰ 'ਤੇ ਹਮਲਾ" ਮੇਹਰ ਚੰਦ ਮਹਾਜਨ 23 ਅਕਤੂਬਰ 1947 ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦਾ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਬਿਰਤਾਂਤ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਬਿਰਤਾਂਤ ਨੂੰ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅੰਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਉਸਦੇ ਆਪਣੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਢੰਗ ਨਾਲ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ:

“... ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਸਰਹੱਦ ਤੋਂ ਕਬਾਇਲੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਲਾਰੀਆਂ, ਜੀਪਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਗੱਡੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਅਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਹਥਿਆਰਾਂ ਨਾਲ ਲੈਸ ਹੋ ਕੇ ਮੁਜ਼ੱਫਰਾਬਾਦ ਰਾਹੀਂ 23 ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਏ ਸਨ। ਇਹ ਕਬੀਲੇ ਖੁਦ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕ ਸਨ; ਜਿਵੇਂ-ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਅੱਗੇ ਵਧੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਹੋਰ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਨਾਗਰਿਕ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਗਏ। ਇਸ ਰੇਲ ਦਾ ਆਯੋਜਨ ਪੇਸ਼ਾਵਰ ਵਿਖੇ ਸਿਆਸੀ ਏਜੰਸੀ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਮਿਲੀਭੁਗਤ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਸੀ।

ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ, ਹਥਿਆਰ, ਗੋਲਾ ਬਾਰੂਦ ਅਤੇ ਫੌਜੀ ਅਫਸਰ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਸਪਲਾਈ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਅਸੀਂ ਉਸ ਪੁਲ ਨੂੰ ਉਡਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ ਜੋ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿੱਚ ਕਬਾਇਲੀਆਂ ਨੂੰ ਪਹੁੰਚ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ - ਅਤੇ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ -। ਪਰ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਡਾਇਨਾਮਾਈਟ ਦੀ ਘਾਟ ਕਾਰਨ ਇਹ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਅਸਫਲ ਹੋ ਗਈ ਸੀ।

ਹੁਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅੱਗੇ ਵਧਾਇਆ. ਡੋਮੇਲ ਵਿਖੇ ਕਰਨਲ ਨਰਾਇਣ ਸਿੰਘ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਇਸ ਸਰਹੱਦ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕਰ ਰਹੇ ਰਾਜ ਫ਼ੌਜਾਂ ਦੇ ਮੁਸਲਿਮ ਅਫ਼ਸਰ ਅਤੇ ਸਿਪਾਹੀ ਡੋਮੇਲ ਡਾਕ ਬੰਗਲੇ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਕਮਾਂਡਰ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਧਾੜਵੀਆਂ ਨਾਲ ਰਲ ਗਏ।

ਅੱਗਜ਼ਨੀ, ਲੁੱਟ-ਖਸੁੱਟ ਅਤੇ ਕਤਲੋਗਾਰਤ ਨਾਲ ਭੜਕੇ ਕਬਾਇਲੀ ਹੁਣ ਸ੍ਰੀਨਗਰ ਦੇ ਰਾਹ ਪੈ ਗਏ। ਗੜ੍ਹੀ ਵਿਖੇ, ਡੋਗਰਾ ਸੈਨਾ ਦੇ ਮੁਖੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਫੋਰਸ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅੱਗੇ ਵਧਣ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। ਉਸਨੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਲਈ ਰੋਕਿਆ ਪਰ ਆਖਰਕਾਰ ਬਹੁਤ ਉੱਚੀਆਂ ਤਾਕਤਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਡਿੱਗ ਪਿਆ।

24 ਅਕਤੂਬਰ ਦੁਸਹਿਰਾ ਦਰਬਾਰ ਦਿਵਸ ਸੀ ਜਿਸ ਦਿਨ ਹਰ ਸਾਲ ਮਹਾਰਾਜੇ ਨੇ ਫੌਜ ਤੋਂ ਸਲਾਮੀ ਲਈ ਅਤੇ ਦਰਬਾਰ ਲਗਾਇਆ। 23 ਤਰੀਕ ਦੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਪੈਲੇਸ ਵਿਚ ਚਰਚਾ ਹੋਈ ਕਿ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਸਥਿਤੀ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਦਰਬਾਰ ਲਗਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਮਹਾਰਾਜੇ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਸੀ ਕਿ ਦਰਬਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਰਸਮੀ ਪਰੇਡ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੀ ਰਾਜ ਫ਼ੌਜ ਉਪਲਬਧ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸ੍ਰੀਨਗਰ ਵਿੱਚ ਫੌਜ ਦਾ ਜੋ ਕੁਝ ਬਚਿਆ ਸੀ ਉਹ ਘੋੜਸਵਾਰ ਦੀਆਂ ਚਾਰ ਕੰਪਨੀਆਂ ਸਨ। ਮੈਂ ਸਲਾਹ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਨਹੀਂ ਤਾਂ, ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਸੀ ਕਿ ਦਰਬਾਰ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਨਾਲ ਕਸਬੇ ਵਿੱਚ ਬੇਲੋੜੀ ਦਹਿਸ਼ਤ ਪੈਦਾ ਹੋਵੇਗੀ।

ਅਜੇ ਅਸੀਂ ਦਰਬਾਰ ਹਾਲ ਛੱਡ ਕੇ ਮੀਰਾਕਦਲ ਪੁਲ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚੇ ਹੀ ਸੀ ਕਿ ਬਿਜਲੀ ਬੰਦ ਹੋ ਗਈ। ਸ਼ਹਿਰ ਹਨੇਰੇ ਵਿੱਚ ਡੁੱਬ ਗਿਆ। ....

ਮੈਂ ਮਹੂਰਾ ਦੇ ਪਾਵਰ ਹਾਊਸ ਨੂੰ ਵੀ ਘੰਟਾ ਮਾਰਿਆ ਜਿੱਥੇ ਇਕ ਚੌਕੀਦਾਰ ਲਾਈਨ 'ਤੇ ਆਇਆ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਫੌਜ ਦਾ ਇਕ ਜ਼ਖਮੀ ਕਪਤਾਨ ਘੋੜੇ 'ਤੇ ਆਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ, "ਧਾੜਵੀ ਆ ਗਏ ਹਨ। ਭਜ ਜਾਣਾ." ਉਸ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਸ ਨਾਲ ਦਹਿਸ਼ਤ ਦਾ ਮਾਹੌਲ ਬਣ ਗਿਆ ਅਤੇ ਪਾਵਰ ਹਾਊਸ ਦੇ ਬਹੁਤੇ ਵਿਅਕਤੀ ਮੌਕੇ ਤੋਂ ਭੱਜ ਗਏ।

24 ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ, ਉਪ-ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਸ੍ਰੀਨਗਰ ਤੋਂ ਦਿੱਲੀ ਲਈ ਰਵਾਨਾ ਹੋਏ - ਮਹਾਰਾਜੇ ਤੋਂ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਰਲੇਵੇਂ ਦਾ ਪੱਤਰ ਅਤੇ ਪੰਡਿਤ ਜਵਾਹਰ ਲਾਲ ਨਹਿਰੂ ਅਤੇ ਇਕ ਹੋਰ ਸਰਦਾਰ ਪਟੇਲ ਨੂੰ ਆਦਮੀਆਂ, ਹਥਿਆਰਾਂ ਅਤੇ ਗੋਲਾ-ਬਾਰੂਦ ਵਿਚ ਫੌਜੀ ਮਦਦ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਨ ਲਈ ਇਕ ਨਿੱਜੀ ਪੱਤਰ। ਮੈਂ ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਪੱਤਰ ਲਿਖ ਕੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਬਿਨਾਂ ਉਕਸਾਵੇ ਦੇ ਹਮਲੇ ਤੋਂ ਰਾਜ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਵੀ ਕੀਤੀ ਸੀ।

15 ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ ਅਹੁਦਾ ਸੰਭਾਲਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਮੈਂ ਕਰਨਲ ਬਲਦੇਵ ਸਿੰਘ ਪਠਾਣੀ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਫੌਜੀ ਸਲਾਹਕਾਰ, ਕਰਨਲ ਕਸ਼ਮੀਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਪੁੰਛ ਅਤੇ ਕੋਟਲੀ ਭੇਜਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਕਿ ਉੱਥੇ ਸਾਡੀ ਛੋਟੀ ਫੌਜੀ ਫੋਰਸ ਦੀ ਮਦਦ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ, ਅਤੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਕਰਨਲ ਬਲਦੇਵ ਸਿੰਘ ਵੱਡੇ ਨਿੱਜੀ ਜੋਖਮ 'ਤੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦਾ ਦਿਲ ਦੇਣ ਲਈ ਕੋਟਲੀ ਵਿਖੇ ਰਹੇ ਜਦਕਿ ਕਰਨਲ ਸ.

ਕਸ਼ਮੀਰ ਸਿੰਘ ਮਹਾਰਾਜੇ ਨੂੰ ਪੁੰਛ ਅਤੇ ਕੋਟਲੀ ਦੀ ਫੌਜੀ ਸਥਿਤੀ ਬਾਰੇ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਸ੍ਰੀਨਗਰ ਪਰਤਿਆ। ਅਫਸਰ ਕਮਾਂਡਿੰਗ, ਸ੍ਰੀਨਗਰ ਫੋਰਸਿਜ਼, ਸ੍ਰੀਨਗਰ ਦੇ ਗਵਰਨਰ ਅਤੇ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਜਨਰਲ ਨਾਲ ਸਲਾਹ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਅਸੀਂ 25 ਤਰੀਕ ਦੀ ਦੁਪਹਿਰ ਨੂੰ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਧਾੜਵੀਆਂ ਨੂੰ ਵਾਪਸੀ ਦੀ ਲੜਾਈ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ। ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਹਰ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਸਾਡੀਆਂ ਕਮਜ਼ੋਰ ਫੌਜਾਂ ਨੂੰ ਜਿੰਨਾ ਸੰਭਵ ਹੋ ਸਕੇ ਘੱਟ ਜਾਨੀ ਨੁਕਸਾਨ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪਿਆ। ਹਮਲਾਵਰਾਂ ਦੀ ਸ੍ਰੀਨਗਰ ਕਸਬੇ ਵੱਲ ਅੱਗੇ ਵਧਣ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਲਈ ਹਰ ਸੰਭਵ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਸੀ।

ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਣ ਦਾ ਰਸਤਾ ਲੱਭ ਰਹੇ ਸੀ, ਸ੍ਰੀ ਵੀ.ਪੀ. ਮੈਨਨ, ਰਾਜ ਮੰਤਰਾਲੇ ਦੇ ਸਕੱਤਰ, ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ ਰਾਹੀਂ ਸ੍ਰੀਨਗਰ ਪਹੁੰਚੇ। ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਮਿਲਣ ਲਈ ਸਿੱਧਾ ਮੇਰੇ ਘਰ ਆਇਆ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਲੈ ਜਾਣ ਲਈ ਉੱਥੇ ਆਇਆ ਸੀ।

ਹਾਈਨੈਸ ਦੇ ਰਵਾਨਾ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 2 ਵਜੇ ਸਾਹਮਣੇ ਤੋਂ ਇੱਕ ਅਫ਼ਸਰ ਆਇਆ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਡੋਗਰਾ ਚੀਫ਼ ਆਫ਼ ਸਟਾਫ਼ ਜ਼ਖ਼ਮੀ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸਰੀਰ ਵਿੱਚ ਛੇ ਜਾਂ ਸੱਤ ਗੋਲੀਆਂ ਲੱਗੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ। ਉਸਨੇ ਆਪਣੇ ਬਾਕੀ ਸੈਨਿਕਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸੁਵਿਧਾਜਨਕ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਪਿੱਛੇ ਹਟਣ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਪਰ ਉਹ ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ ਨੂੰ ਛੱਡਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਜਿੱਥੇ ਉਹ ਪਿਆ ਸੀ। ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਜਾਨਲੇਵਾ ਜ਼ਖ਼ਮੀ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਉਹ ਜਿਉਂਦਾ ਸੀ, ਉਹ ਲੜਾਈ ਲੜਨ ਲਈ ਦ੍ਰਿੜ ਸੀ।

ਅਗਲੀ ਸਵੇਰ ਸ੍ਰੀ ਵੀ.ਪੀ. ਮੈਨਨ ਅਤੇ ਮੈਂ ਦਿੱਲੀ ਲਈ ਰਵਾਨਾ ਹੋਏ। ਅਸੀਂ ਕਰੀਬ 8 ਵਜੇ ਸਫਦਰਜੰਗ ਹਵਾਈ ਅੱਡੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚੇ ਜਿੱਥੇ ਇਕ ਕਾਰ ਉਡੀਕ ਰਹੀ ਸੀ। ਮੈਂ ਫੌਰਨ ਯੂਅਰਡ ਰੋਡ 'ਤੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਹਾਊਸ ਵੱਲ ਗੱਡੀ ਚਲਾ ਦਿੱਤੀ। ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਅਤੇ ਸਰਦਾਰ ਪਟੇਲ ਦੋਵੇਂ ਉੱਥੇ ਸਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਸਥਿਤੀ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਬਾਰਾਮੂਲਾ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀਨਗਰ ਦੇ ਕਸਬੇ ਵੱਲ ਧਾੜਵੀਆਂ ਦੀ ਅੱਗੇ ਵਧਣ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ। ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸ਼ਰਤਾਂ 'ਤੇ ਤੁਰੰਤ ਫੌਜੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ। ਮੈਂ ਥੋੜ੍ਹੇ ਜਿਹੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਸ਼ਹਿਰ ਕਬਾਇਲੀਆਂ ਨੇ ਲੈ ਲਿਆ ਸੀ, ਭਾਰਤ ਇਸ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਲੈਣ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਤ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਸਦਾ ਦੁਬਾਰਾ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਉਸ ਨੁਕਸਾਨ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ ਜੋ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਹੋਣਾ ਸੀ। ਮੈਂ, ਇਸ ਲਈ, ਦ੍ਰਿੜਤਾ ਨਾਲ ਪਰ ਆਦਰ ਨਾਲ ਤੁਰੰਤ ਫੌਜੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਮੇਰੀ ਬੇਨਤੀ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ। ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਸਮੇਂ ਫੌਜਾਂ ਨੂੰ ਭੇਜਣਾ ਆਸਾਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਪ੍ਰੇਸ਼ਨ ਲਈ ਕਾਫੀ ਤਿਆਰੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਸਿਰਫ ਮੇਰੀ ਮੰਗ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਫੌਜਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਭੇਜਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਅਧੀਨਗੀ ਵਿੱਚ ਅਡੋਲ ਸੀ; ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਵੀ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ 'ਤੇ ਅੜੇ ਰਹੇ। ਆਖ਼ਰੀ ਉਪਾਅ ਵਜੋਂ ਮੈਂ ਕਿਹਾ, "ਸਾਨੂੰ ਉਹ ਫੌਜੀ ਬਲ ਦਿਓ ਜਿਸਦੀ ਸਾਨੂੰ ਲੋੜ ਹੈ। ਰਲੇਵਾਂ ਲਓ ਅਤੇ ਜੋ ਵੀ ਸ਼ਕਤੀ ਤੁਸੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਦਿਓ। ਅੱਜ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀਨਗਰ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਫੌਜ ਨੂੰ ਉੱਡਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਲਾਹੌਰ ਜਾਵਾਂਗਾ ਅਤੇ ਮਿਸਟਰ ਜਿਨਾਹ ਨਾਲ ਸਮਝੌਤਾ ਕਰਾਂਗਾ।

ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਜਾਣ ਦੇ ਹੁਕਮ ਹਨ ਜੇਕਰ ਤੁਰੰਤ ਫੌਜੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਤਾਂ ਉਹ ਸੁਭਾਵਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਾਰਾਜ਼ ਹੋ ਗਏ ਅਤੇ ਗੁੱਸੇ ਭਰੇ ਲਹਿਜੇ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ, "ਮਹਾਜਨ, ਚਲੇ ਜਾਓ।" ਮੈਂ ਉੱਠ ਕੇ ਕਮਰੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਣ ਹੀ ਵਾਲਾ ਸੀ ਜਦੋਂ ਸਰਦਾਰ ਪਟੇਲ ਨੇ ਮੇਰੇ ਕੰਨ ਵਿੱਚ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਰੋਕ ਲਿਆ, "ਬੇਸ਼ਕ ਮਹਾਜਨ, ਤੁਸੀਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨਹੀਂ ਜਾ ਰਹੇ ਹੋ।"

ਉਦੋਂ ਹੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਉੱਪਰ ਇੱਕ ਕਾਗਜ਼ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਲੰਘਿਆ, ਉਸਨੇ ਉਸਨੂੰ ਪੜ੍ਹਿਆ ਅਤੇ ਉੱਚੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ, "ਸ਼ੇਖ ਸਾਹਿਬ ਵੀ ਇਹੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।" ਇੰਜ ਜਾਪਦਾ ਸੀ ਕਿ ਸ਼ੇਖ ਅਬਦੁੱਲਾ ਡਰਾਇੰਗ ਰੂਮ ਦੇ ਨਾਲ ਵਾਲੇ ਬੈੱਡਰੂਮ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਇਹ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਸੁਣ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਹੁਣ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਮੇਰੇ ਹੱਥ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕੀਤੇ ਕਿ ਫੌਜੀ ਮਦਦ ਤੁਰੰਤ ਭੇਜੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

12.45 ਵਜੇ ਪੀ. m ਸਰਦਾਰ ਬਲਦੇਵ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਫੌਜਾਂ ਦੀਆਂ ਦੋ ਕੰਪਨੀਆਂ ਸ੍ਰੀਨਗਰ ਭੇਜਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਮਕਸਦ ਲਈ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸਾਰੇ ਜਹਾਜ਼ਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਉਹ ਇਹ ਵੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਇਸ ਫੋਰਸ ਦੇ ਕਮਾਂਡਰ ਨੂੰ ਰਾਜ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਬਾਰੇ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇਵਾਂ। ਖੁਸ਼ਕਿਸਮਤੀ ਨਾਲ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਇੱਕ ਯੋਜਨਾ ਲਿਆਇਆ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦਿਖਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਧਾੜਵੀਆਂ ਅਤੇ ਰਾਜ ਬਲਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਝੜਪ ਕਿੱਥੇ ਹੋਈ ਸੀ, ਧਾੜਵੀਆਂ ਦੀ ਤਾਇਨਾਤੀ ਅਤੇ ਰਾਜ ਬਲਾਂ ਦੀ ਵੰਡ।

ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਹੋਈ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਨੇ ਕਬਾਇਲੀਆਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣ ਲਈ ਮਹਾਰਾਜਾ ਨੂੰ ਫੌਜੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇਣ ਦੇ ਡਿਫੈਂਸ ਕੌਂਸਲ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ। ਰਾਤ ਦੇ ਖਾਣੇ ਦੇ ਸਮੇਂ, ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਸੁਨੇਹਾ ਭੇਜਿਆ ਕਿ ਸ਼੍ਰੀ ਵੀਪੀ ਮੈਨਨ ਦੇ ਨਾਲ, ਮੈਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਨੂੰ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇਣ ਲਈ ਜੰਮੂ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਰਲੇਵੇਂ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਪੂਰਕ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਸਤਖਤ ਵੀ ਲੈਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।

239. ਅਧਿਆਇ 19 ਵਿੱਚ, ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਰਲੇਵੇਂ ਦੇ ਸਿਰਲੇਖ ਵਿੱਚ, ਮਹਾਜਨ ਨੋਟ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ 27 ਅਕਤੂਬਰ 1947 ਨੂੰ, ਉਸਨੂੰ ਇੱਕ ਸੁਨੇਹਾ ਮਿਲਿਆ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਫੌਜਾਂ ਸ਼੍ਰੀਨਗਰ ਵਿੱਚ ਉਤਰ ਗਈਆਂ ਹਨ ਅਤੇ "ਐਕਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਚਲੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ" 205। ਮਹਾਜਨ ਨੇ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਕਿ 27 ਅਕਤੂਬਰ 1947 ਨੂੰ, ਉਹ ਸ਼੍ਰੀ ਵੀਪੀ ਮੈਨਨ (ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਮੰਤਰਾਲੇ ਵਿੱਚ ਸਕੱਤਰ) ਦੇ ਨਾਲ ਜੰਮੂ ਗਿਆ ਸੀ। ਸ੍ਰੀਨਗਰ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਤਰਨ 'ਤੇ, ਭਾਰਤੀ ਫੌਜਾਂ ਕਬਾਇਲੀਆਂ ਨਾਲ ਲੜਾਈ ਵਿੱਚ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਮਹਾਜਨ ਨੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜੋ ਹੋਇਆ ਉਸ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ:

"...ਕੁਝ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਰਸਮੀ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ 'ਤੇ ਦਸਤਖਤ ਕੀਤੇ ਗਏ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ਼੍ਰੀ ਮੈਨਨ ਵਾਪਸ ਲੈ ਕੇ ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਚਲੇ ਗਏ, ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਜੰਮੂ ਵਿਚ ਰਿਹਾ। ਇਹ ਇੱਕ ਤੰਗ ਸ਼ੇਵ ਸੀ. ਭਿੰਬਰ ਵਿਖੇ ਮਹਾਰਾਜੇ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਫੜਨ ਦੀ ਪਾਕਿ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਦੀ ਅਸਫਲਤਾ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਮਿਸਟਰ ਜਿਨਾਹ ਬੇਚੈਨ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਆਪਣੇ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਕਮਾਂਡਰ-ਇਨ-ਚੀਫ਼ ਨੂੰ 27 ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ ਪਾਕਿ ਫ਼ੌਜ ਦੇ ਦੋ ਬ੍ਰਿਗੇਡਾਂ ਨੂੰ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿੱਚ ਭੇਜਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ, ਇੱਕ ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ ਅਤੇ ਦੂਜੀ ਸਿਆਲਕੋਟ ਤੋਂ। ਸਿਆਲਕੋਟ ਦੀ ਫ਼ੌਜ ਨੇ ਜੰਮੂ ਵੱਲ ਕੂਚ ਕਰਨਾ ਸੀ, ਸ਼ਹਿਰ ਉੱਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਨਾ ਸੀ ਅਤੇ ਮਹਾਰਾਜੇ ਨੂੰ ਕੈਦੀ ਬਣਾਉਣਾ ਸੀ। ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ ਕਾਲਮ ਨੇ ਸ੍ਰੀਨਗਰ ਵੱਲ ਵਧਣਾ ਸੀ ਅਤੇ ਸ਼ਹਿਰ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਨਾ ਸੀ, ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਇਸ ਬਹਾਨੇ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਰਾਜ ਨੂੰ ਉਸ ਅਰਾਜਕਤਾ ਤੋਂ ਬਚਾਇਆ ਜਾਵੇ ਜੋ ਕਬਾਇਲੀਆਂ ਦੇ ਛਾਪੇ ਨੇ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਮਹਾਰਾਜੇ ਨੇ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਫੌਜ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿੱਚ ਸੀ, ਇਸਦਾ ਮਤਲਬ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਫੌਜਾਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਖੜਾ ਕਰਨਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਪ੍ਰਤੀ ਵਫ਼ਾਦਾਰੀ ਦੇ ਕਾਰਨ ਦੋਨੋਂ ਸ਼ਾਸਨ ਅਤੇ ਦੋਵਾਂ ਦੀਆਂ ਫੌਜਾਂ ਇੱਕ ਸੰਯੁਕਤ ਰੱਖਿਆ ਕੌਂਸਲ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹਨ, ਅਜਿਹਾ ਕਦਮ, ਪਾਕਿ ਕਮਾਂਡਰ-ਚੀਫ਼ ਨੇ ਮਿਸਟਰ ਜਿਨਾਹ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਅਸੰਭਵ ਸੀ। ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦਾ ਸ਼ਾਸਕ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਆਪਣੀਆਂ

(ਪਾਕਿਸਤਾਨ) ਫ਼ੌਜਾਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਆਪਣੀਆਂ ਫ਼ੌਜਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਨਹੀਂ ਭੇਜ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਕਮਾਂਡਰ-ਇਨ-ਚੀਫ਼ ਨੇ ਹੁਕਮ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਅਸਤੀਫ਼ਾ ਦੇਣ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਕੀਤੀ। ਮਿਸਟਰ ਜਿਨਾਹ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹੁਕਮ ਰੱਦ ਕਰਨੇ ਪਏ।

240. ਮਹਾਜਨ ਨੇ ਆਪਣੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨਹਿਰੂ ਨੇ ਤਿੰਨ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਨੂੰ ਫੌਜੀ ਮਦਦ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਉਸਦੇ ਅਨੁਸਾਰ:

“... ਪੰਡਿਤ ਜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਨੂੰ ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਲਿਖੋ। ਪਹਿਲਾ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਮਹਾਮਹਿਮ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ: ਰੱਖਿਆ, ਬਾਹਰੀ ਮਾਮਲੇ ਅਤੇ ਆਵਾਜਾਈ। ਇਹ ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕਰ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਦੂਜਾ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਰਾਜ ਦੇ ਅੰਦਰੂਨੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦਾ ਲੋਕਤੰਤਰੀਕਰਨ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮੈਸੂਰ ਰਾਜ ਲਈ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਮਾਡਲ ਦੀ ਤਰਜ਼ 'ਤੇ ਨਵਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਤੀਸਰੀ ਸ਼ਰਤ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਸ਼ੇਖ ਅਬਦੁੱਲਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਵਿਚ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਨਾਲ ਇਸ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇ।

241. ਮਹਾਜਨ ਆਖਰਕਾਰ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ:

"...ਪਹਿਲੇ ਹਮਲੇ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤੀ ਬਲਾਂ ਨੂੰ ਭਾਰੀ ਨੁਕਸਾਨ ਝੱਲਣਾ ਪਿਆ ਪਰ ਪੁਖਤਾ ਦਸਤਿਆਂ ਦੇ ਪਹੁੰਚਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸ੍ਰੀਨਗਰ ਦੇ ਗੁਆਂਢੀ ਇਲਾਕੇ ਤੋਂ ਹਮਲਾਵਰਾਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ ਜਿੱਥੇ ਉਹ ਬਾਰਾਮੁਲਾ ਸ਼ਹਿਰ ਨੂੰ ਲੁੱਟਣ ਅਤੇ ਤਬਾਹ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਘੁਸਪੈਠ ਕਰ ਗਏ ਸਨ।"

242. ਵੀ ਪੀ ਮੈਨਨ ਨੇ ਆਪਣੀ ਕਿਤਾਬ, "ਭਾਰਤੀ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਏਕੀਕਰਨ ਦੀ ਕਹਾਣੀ" 206 ਦੇ ਸਿਰਲੇਖ ਵਿੱਚ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਵਿੱਚ ਰਲੇਵੇਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦਾ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਬਿਰਤਾਂਤ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਮੈਨਨ ਦਾ ਬਿਰਤਾਂਤ 22 ਅਕਤੂਬਰ 1947 ਤੋਂ ਵਾਪਰੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਚਾਨਣਾ ਪਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕੱਢਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ:

22 ਅਕਤੂਬਰ 1947 ਨੂੰ ਕਸ਼ਮੀਰ ਉੱਤੇ ਹਰ ਪਾਸੇ ਹਮਲਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ। ਮੁੱਖ ਧਾੜਵੀਆਂ ਦਾ ਕਾਲਮ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਤਕਰੀਬਨ ਦੋ ਸੌ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਸੌ ਲਾਰੀਆਂ ਸਨ, ਅਤੇ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਰਹੱਦੀ ਕਬੀਲੇ ਦੇ ਪੰਜ ਹਜ਼ਾਰ ਅੰਦਾਜ਼ਨ ਸਨ- ਅਫਰੀਦੀ, ਵਜ਼ੀਰ, ਮਹਸੂਦ, ਸਵਾਥੀਆਂ ਅਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਫੌਜ ਦੇ ਸਿਪਾਹੀ 'ਛੁੱਟੀ' ਤੇ - ਕੁਝ ਨਿਯਮਤ ਅਫਸਰਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿੱਚ ਜੋ ਕਸ਼ਮੀਰ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣਦੇ ਸਨ, ਐਨਡਬਲਯੂਐਫਪੀ ਵਿੱਚ ਐਬਟਾਬਾਦ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਵਧੇ। ਜੇਹਲਮ ਵੈਲੀ ਰੋਡ ਦੇ ਨਾਲ. ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੜ੍ਹੀ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ ਲਿਆ ਅਤੇ ਡੋਮੇਲ ਮੁਜ਼ੱਫਰਾਬਾਦ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਗਏ। ਮੁਜ਼ੱਫਰਾਬਾਦ ਵਿਖੇ ਤਾਇਨਾਤ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਅਤੇ ਡੋਗਰਿਆਂ ਦੀ ਰਾਜ ਬਟਾਲੀਅਨ ਦੀ ਕਮਾਂਡ ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ-ਕਰਨਲ ਨਰਾਇਣ ਸਿੰਘ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਬਟਾਲੀਅਨ ਦੇ ਸਾਰੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਉਜੜ ਗਏ; ਕਮਾਂਡਿੰਗ ਅਫਸਰ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਸਹਾਇਕ ਨੂੰ ਗੋਲੀ ਮਾਰ ਦਿੱਤੀ; ਰੇਡਰਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਗਿਆ, ਅਤੇ ਰੇਡਰਾਂ ਦੇ ਕਾਲਮ ਲਈ ਅਗਾਊਂ-ਗਾਰਡ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕੀਤਾ। ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਕੁਝ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ-ਕਰਨਲ ਨਰਾਇਣ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜੇ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਸੀ ਕਿ ਕੀ ਉਹ ਆਪਣੀ ਬਟਾਲੀਅਨ ਦੇ ਅੱਧੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀ ਵਫ਼ਾਦਾਰੀ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ? ਉਸ ਨੇ ਬਿਨਾਂ ਝਿਜਕ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ, 'ਡੋਗਰਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ'। ਉਹ ਕੁਝ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਇਸ ਬਟਾਲੀਅਨ ਦੀ ਕਮਾਂਡ ਸੰਭਾਲ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਫਿਰ ਹਮਲਾਵਰਾਂ ਨੇ ਸ੍ਰੀਨਗਰ ਨੂੰ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਸੜਕ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਬਾਰਾਮੂਲਾ ਵੱਲ ਮਾਰਚ ਕੀਤਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਗਲੀ ਮੰਜ਼ਿਲ ਉੜੀ ਸੀ। ਰਾਜ ਫ਼ੌਜਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਉਜੜ ਚੁੱਕੇ ਸਨ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਧਾੜਵੀਆਂ ਨਾਲ ਰਲ ਗਏ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਸਟੇਟ ਫੋਰਸਿਜ਼ ਦੇ ਚੀਫ਼ ਆਫ਼ ਸਟਾਫ਼ ਬ੍ਰਿਗੇਡੀਅਰ ਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਮੁਸਲਿਮ ਜਵਾਨਾਂ ਦੇ ਉਜਾੜੇ ਅਤੇ ਧਾੜਵੀਆਂ ਦੇ ਅੱਗੇ ਵਧਣ ਬਾਰੇ ਸੁਣਿਆ, ਤਾਂ ਉਸਨੇ ਲਗਭਗ 150 ਆਦਮੀ ਇਕੱਠੇ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਉੜੀ ਵੱਲ ਚਲੇ ਗਏ। ਉੱਥੇ ਉਸ ਨੇ ਦੋ ਦਿਨਾਂ ਤੱਕ ਧਾੜਵੀਆਂ ਨੂੰ ਘੇਰ ਲਿਆ ਅਤੇ ਰੀਅਰਗਾਰਡ ਐਕਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਉੜੀ ਪੁਲ ਨੂੰ ਤਬਾਹ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਕਾਰਵਾਈ ਵਿੱਚ ਬ੍ਰਿਗੇਡੀਅਰ ਖੁਦ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਸਾਰੇ ਆਦਮੀਆਂ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਪਰ ਉਹ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਸਾਥੀ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਬਹਾਦਰ ਲਿਓਨੀਦਾਸ ਅਤੇ ਉਸਦੇ 300 ਆਦਮੀਆਂ ਵਾਂਗ ਰਹਿਣਗੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਥਰਮੋਪਾਈਲੇ ਵਿੱਚ ਫ਼ਾਰਸੀ ਹਮਲਾਵਰਾਂ ਨੂੰ ਰੱਖਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਉਚਿਤ ਸੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਮਹਾਂਵੀਰ ਚੱਕਰ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਤਾਂ ਇਸ ਵੀਰ ਸਿਪਾਹੀ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾ ਪੁਰਸਕਾਰ (ਮਰਨ ਉਪਰੰਤ) ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ।

ਹਮਲਾਵਰਾਂ ਨੇ ਅੱਗੇ ਵਧਣਾ ਜਾਰੀ ਰੱਖਿਆ ਅਤੇ 24 ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਹੂਰਾ ਪਾਵਰ ਹਾਊਸ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ ਲਿਆ, ਜੋ ਸ਼੍ਰੀਨਗਰ ਨੂੰ ਬਿਜਲੀ ਸਪਲਾਈ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਸ੍ਰੀਨਗਰ ਹਨੇਰੇ ਵਿੱਚ ਡੁੱਬਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਹਮਲਾਵਰਾਂ ਨੇ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ 26 ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀਨਗਰ ਦੀ ਮਸਜਿਦ ਵਿੱਚ ਈਦ ਮਨਾਉਣ ਲਈ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਸ੍ਰੀਨਗਰ ਪਹੁੰਚਣਗੇ।

24 ਅਕਤੂਬਰ ਦੀ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜੇ ਤੋਂ ਮਦਦ ਲਈ ਇੱਕ ਬੇਚੈਨ ਅਪੀਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੁਪਰੀਮ ਕਮਾਂਡਰ ਤੋਂ ਹਮਲਾਵਰਾਂ ਦੀ ਪੇਸ਼ਗੀ ਅਤੇ ਸੰਭਾਵਿਤ ਇਰਾਦਿਆਂ ਬਾਰੇ ਵੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ। 25 ਅਕਤੂਬਰ ਦੀ ਸਵੇਰ ਨੂੰ ਲਾਰਡ ਮਾਊਂਟਬੈਟਨ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਹੇਠ ਰੱਖਿਆ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਹੋਈ। ਇਸ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਮਹਾਰਾਜੇ ਦੀ ਹਥਿਆਰਾਂ ਅਤੇ ਗੋਲਾ-ਬਾਰੂਦ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਫ਼ੌਜਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ ਦੀ ਬੇਨਤੀ 'ਤੇ ਵੀ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ। ਲਾਰਡ ਮਾਊਂਟਬੈਟਨ ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ, ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਕੋਈ ਵੀ ਤੁਰੰਤ ਕਾਰਵਾਈ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਇਹ ਸਹਿਮਤੀ ਬਣੀ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਸਥਿਤੀ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕਰਨ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਰਿਪੋਰਟ ਕਰਨ ਲਈ ਤੁਰੰਤ ਸ੍ਰੀਨਗਰ ਲਈ ਉਡਾਣ ਭਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਫੌਜ ਅਤੇ ਹਵਾਈ ਸੈਨਾ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਅਤੇ ਮਰਹੂਮ ਡੀ.ਐਨ. ਕਚਰੂ ਦੁਆਰਾ, ਮੈਂ ਬੀ.ਓ.ਏ. ਸੀ. ਜਹਾਜ਼ ਸ਼੍ਰੀਨਗਰ ਲਈ। ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਜਹਾਜ਼ਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀਨਗਰ ਤੋਂ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਨੂੰ ਕੱਢਣ ਲਈ ਚਾਰਟਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਏਅਰਫੀਲਡ 'ਤੇ ਉਤਰਿਆ, ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਕਬਰਿਸਤਾਨ ਵਰਗੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਸੀ। ਹਰ ਚੀਜ਼ 'ਤੇ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਬਿਪਤਾ ਦਾ ਮਾਹੌਲ ਲਟਕ ਗਿਆ.

ਏਅਰੋਡਰੋਮ ਤੋਂ ਅਸੀਂ ਸਿੱਧੇ ਰਾਜ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਵੱਲ ਚਲੇ ਗਏ। ਹਵਾਈ ਅੱਡੇ ਤੋਂ ਸ੍ਰੀਨਗਰ ਨੂੰ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਸੜਕ ਸੁੰਨਸਾਨ ਸੀ। ਗਲੀ ਦੇ ਕੁਝ ਕੋਨਿਆਂ 'ਤੇ ਮੈਂ ਨੈਸ਼ਨਲ ਕਾਨਫਰੰਸ ਦੇ ਵਲੰਟੀਅਰਾਂ ਨੂੰ ਲਾਠੀਆਂ ਨਾਲ ਦੇਖਿਆ ਜੋ ਰਾਹਗੀਰਾਂ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੰਦੇ ਸਨ; ਪਰ ਰਾਜ ਪੁਲਿਸ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੈਰਹਾਜ਼ਰੀ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸੀ। ਮੇਹਰ ਚੰਦ ਮਹਾਜਨ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਖ਼ਤਰਨਾਕ ਸਥਿਤੀ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾਇਆ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਰਾਜ ਦੇ ਬਚਾਅ ਲਈ ਆਉਣ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ। ਮਹਾਜਨ, ਜੋ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਵੈ-ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਅਸਥਾਈ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਪਣੀ ਬਰਾਬਰੀ ਗੁਆ ਬੈਠਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਦੀ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਤੋਂ

ਅਸੀਂ ਦੋਵੇਂ ਮਹਾਰਾਜੇ ਦੇ ਮਹਿਲ ਵੱਲ ਚੱਲ ਪਏ। ਮਹਾਰਾਜਾ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੇ ਮੋੜ ਅਤੇ ਇਕੱਲੇ ਬੇਬਸੀ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਦੁਆਰਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੇਚੈਨ ਸੀ। ਇੱਥੇ ਅਮਲੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੋਈ ਰਾਜ ਬਲ ਨਹੀਂ ਬਚਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਹਮਲਾਵਰ ਲਗਭਗ ਬਾਰਾਮੂਲਾ ਦੇ ਬਾਹਰੀ ਹਿੱਸੇ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਚੁੱਕੇ ਸਨ। ਇਸ ਦਰ 'ਤੇ ਉਹ ਇਕ-ਦੋ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਸ਼੍ਰੀਨਗਰ ਵਿਚ ਹੋਣਗੇ। ਅਤੀਤ 'ਤੇ ਵਿਅੰਗ ਕਰਨ ਜਾਂ ਮਹਾਰਾਜੇ ਨੂੰ ਉਸਦੀ ਅਯੋਗਤਾ ਲਈ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਦਾ ਕੋਈ ਫਾਇਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਯਕੀਨ ਹੈ ਕਿ ਉਸਨੇ ਕਦੇ ਵੀ ਕਬਾਇਲੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੇ ਰਾਜ 'ਤੇ ਹਮਲੇ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਬਾਰੇ ਨਹੀਂ ਸੋਚਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਆਪਣੀ ਫੌਜ ਅਤੇ ਪੁਲਿਸ ਤੋਂ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਉਜਾੜੇ ਬਾਰੇ ਸੋਚਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਤੱਕ, ਸ਼੍ਰੀਨਗਰ ਦਾ ਮੌਫਸੀਲ ਖੇਤਰਾਂ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਸੰਪਰਕ ਸੀ ਅਤੇ ਅਸਲ ਸਥਿਤੀ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਸੀ। ਇੱਕ ਉਮੀਦ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਬ੍ਰਿਗੇਡੀਅਰ ਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਹਮਲਾਵਰਾਂ ਨੂੰ ਬਾਰਾਮੂਲਾ ਪਹੁੰਚਣ ਤੱਕ ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਸੰਭਵ ਹੋ ਸਕੇ ਰੱਖਣ ਦਾ ਵਾਅਦਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਲੋੜ ਪਈ ਤਾਂ ਉਹ ਕੌੜੇ ਅੰਤ ਤੱਕ ਲੜੇਗਾ।

ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮਹਾਰਾਜੇ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਸ਼੍ਰੀਨਗਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣਾ ਸੀ। ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸੀ। ਹਮਲਾਵਰ ਬਾਰਾਮੂਲਾ ਦੇ ਨੇੜੇ ਸਨ। ਮਹਾਰਾਜਾ ਬਹੁਤ ਬੇਵੱਸ ਸੀ ਅਤੇ, ਜੇਕਰ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਬਚਾਅ ਲਈ ਨਾ ਜਾਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ, ਤਾਂ ਸ਼੍ਰੀਨਗਰ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦੀ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਕਿਸਮਤ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਹ ਵੀ ਪੱਕਾ ਸੀ ਕਿ ਧਾੜਵੀ ਮਹਿਲ ਦਾ ਸਾਰਾ ਕੀਮਤੀ ਸਮਾਨ ਲੁੱਟ ਕੇ ਲੈ ਜਾਣਗੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿਚ ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਜੰਮੂ ਲਈ ਰਵਾਨਾ ਹੋਣ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਅਤੇ ਕੀਮਤੀ ਸਮਾਨ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਲੈ ਜਾਣ ਦੀ ਸਲਾਹ ਦਿੱਤੀ।

ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਭਰੋਸਾ ਦਿਵਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਿ ਉਹ ਉਸ ਰਾਤ ਚਲੇ ਜਾਣਗੇ ਅਤੇ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਸਾਰੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਇਕੱਠੀ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜੋ ਇਹ ਦੇਣ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿਚ ਸਨ, ਮੈਂ ਥੋੜਾ ਆਰਾਮ ਕਰਨ ਲਈ ਸਵੇਰੇ ਤੜਕੇ ਗੈਸਟ ਹਾਊਸ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਮੈਂ ਸੌਣ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਮਹਾਜਨ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਕਹਿਣ ਲਈ ਫੋਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਅਫਵਾਹਾਂ ਸਨ ਕਿ ਹਮਲਾਵਰ ਸ਼੍ਰੀਨਗਰ ਵਿੱਚ ਘੁਸਪੈਠ ਕਰ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਲਈ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਰਹਿਣਾ ਅਸੁਰੱਖਿਅਤ ਹੋਵੇਗਾ।

ਮੈਂ ਸ਼ਾਇਦ ਹੀ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ ਕਿ ਹਮਲਾਵਰ ਸ਼੍ਰੀਨਗਰ ਪਹੁੰਚ ਸਕਦੇ ਸਨ, ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਮਹਾਜਨ ਦੀ ਸਲਾਹ ਮੰਨਣੀ ਪਈ। ਮਹਾਰਾਜੇ ਨੇ ਸਾਰੀਆਂ ਉਪਲਬਧ ਕਾਰਾਂ ਖੋਹ ਲਈਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਪੁਰਾਣੀ ਜੀਪ ਉਪਲਬਧ ਸੀ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਮਹਾਜਨ, ਮੈਂ ਅਤੇ ਛੇ ਜਾਂ ਸੱਤ ਦਾ ਹਵਾਈ ਅਮਲਾ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਏਅਰਫੀਲਡ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚੇ, ਤਾਂ ਉਹ ਜਗ੍ਹਾ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਭਰੀ ਹੋਈ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਪਿਛਲੀ ਸ਼ਾਮ ਉੱਥੇ ਪਹੁੰਚਿਆ ਤਾਂ ਇਸ ਦੇ ਉਜਾੜ ਦਿੱਖ ਦੇ ਉਲਟ ਸੀ।

ਅਸੀਂ 26 ਅਕਤੂਬਰ ਦੀ ਸਵੇਰ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀਨਗਰ ਤੋਂ ਰਵਾਨਾ ਹੋਏ ਅਤੇ ਦਿੱਲੀ ਪਹੁੰਚਦੇ ਹੀ ਮੈਂ ਸਿੱਧਾ ਰੱਖਿਆ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿੱਚ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਸਥਿਤੀ ਬਾਰੇ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੱਸੇ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਨੂੰ ਹਮਲਾਵਰਾਂ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਲੋੜ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ। ਲਾਰਡ ਮਾਊਂਟਬੈਟਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਫੌਜਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਥਾਂ 'ਤੇ ਲਿਜਾਣਾ ਗਲਤ ਹੋਵੇਗਾ, ਜੋ ਕਿ ਇਸ ਸਮੇਂ ਇੱਕ ਆਜ਼ਾਦ ਦੇਸ਼ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਕਸ਼ਮੀਰ ਨੇ ਅਜੇ ਤੱਕ ਭਾਰਤ ਜਾਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਜੇ ਇਹ ਸੱਚ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜਾ ਹੁਣ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਲਈ ਬੇਚੈਨ ਸੀ, ਤਾਂ ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ

ਭਾਰਤੀ ਖੇਤਰ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਹ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਆਧਾਰ ਸੀ ਜਿਸ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਭਾਰਤੀ ਫ਼ੌਜਾਂ ਨੂੰ ਹਮਲਾਵਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਹੋਰ ਲੁੱਟਣ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਭੇਜਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅੱਗੇ ਇਹ ਵੀ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਰਾਏ ਜ਼ਾਹਰ ਕੀਤੀ ਕਿ ਆਬਾਦੀ ਦੀ ਬਣਤਰ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਹਮਲਾਵਰਾਂ ਨੂੰ ਰਾਜ ਵਿੱਚੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣ ਅਤੇ ਅਮਨ-ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਬਹਾਲੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇੱਕ ਰਾਇਸ਼ੁਮਾਰੀ ਦੁਆਰਾ ਨਿਸ਼ਚਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਇੱਛਾ 'ਤੇ ਰਲੇਵਾਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਨਹਿਰੂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਮੰਤਰੀਆਂ ਨੇ ਇਸ ਨਾਲ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਸਹਿਮਤੀ ਪ੍ਰਗਟਾਈ।

ਰੱਖਿਆ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਬਾਅਦ, ਮੈਂ ਮਹਾਜਨ ਦੇ ਨਾਲ ਜੰਮੂ ਲਈ ਰਵਾਨਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਮਹਿਲ ਪਹੁੰਚਣ 'ਤੇ ਮੈਂ ਇਸ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਥਲ-ਪੁਥਲ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿਚ ਪਾਇਆ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਕੀਮਤੀ ਵਸਤੂਆਂ ਵਿਛੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ, ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਗੱਡੀ ਚਲਾਉਂਦੇ ਰਹੇ ਸਨ। ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਜਗਾਇਆ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਡਿਫੈਂਸ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿੱਚ ਕੀ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਹ ਇਕਦਮ ਮੰਨਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਸੀ। ਫਿਰ ਉਸਨੇ ਗਵਰਨਰ-ਜਨਰਲ ਨੂੰ ਇੱਕ ਪੱਤਰ ਲਿਖਿਆ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਦੀ ਤਰਸਯੋਗ ਦੁਰਦਸ਼ਾ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਫੌਜੀ ਮਦਦ ਲਈ ਆਪਣੀ ਬੇਨਤੀ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਇਆ ਗਿਆ। ਉਸਨੇ ਗਵਰਨਰ-ਜਨਰਲ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਹ ਇੱਕ ਵਾਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਅੰਤਰਿਮ ਸਰਕਾਰ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸ਼ੇਖ ਅਬਦੁੱਲਾ ਨੂੰ ਇਸ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਮੇਹਰ ਚੰਦ ਮਹਾਜਨ ਨਾਲ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਨਿਭਾਉਣ ਲਈ ਕਹਿਣ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਸਮਾਪਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਜੇਕਰ ਰਾਜ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਸ੍ਰੀਨਗਰ ਵਿਖੇ ਤੁਰੰਤ ਸਹਾਇਤਾ ਉਪਲਬਧ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇੰਟ੍ਰੂਮੈਂਟ ਆਫ ਐਕਸੀਸ਼ਨ 'ਤੇ ਵੀ ਦਸਤਖਤ ਕੀਤੇ। ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਮੈਂ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਉਸਨੇ ਮੈਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਹ ਸੌਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਉਸਨੇ ਆਪਣੇ ਏ.ਡੀ.ਸੀ. ਨੂੰ ਹਦਾਇਤਾਂ ਛੱਡ ਦਿੱਤੀਆਂ ਸਨ ਕਿ, ਜੇ ਮੈਂ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਵਾਪਸ ਆਵਾਂ, ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਬਚਾਅ ਲਈ ਆਓ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਨਾਲ ਸੌਣ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ; ਪਰ ਇਹ ਕਿ ਜੇ ਮੈਂ ਵਾਪਸ ਨਹੀਂ ਆਇਆ, ਤਾਂ ਇਸਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਸਭ ਕੁਝ ਖਤਮ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ, ਉਸ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ, ਉਸਦਾ ਏਡੀਸੀ ਉਸਨੂੰ ਉਸਦੀ ਨੀਂਦ ਵਿੱਚ ਗੋਲੀ ਮਾਰਨਾ ਸੀ!

ਇੰਸਟਰੂਮੈਂਟ ਆਫ ਐਕਸੈਸੇਸ਼ਨ ਦੇ ਨਾਲ ਅਤੇ. ਮਹਾਰਾਜੇ ਦਾ ਪੱਤਰ ਮੈਂ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਦਿੱਲੀ ਵਾਪਸ ਆ ਗਿਆ। ਸਰਦਾਰ ਏਅਰੋਡ੍ਰੌਮ 'ਤੇ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਦੋਵੇਂ ਸਿੱਧੇ ਉਸ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਰੱਖਿਆ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿਚ ਚਲੇ ਗਏ। ਲੰਮੀ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰਾ ਹੋਇਆ, ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਲਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਰਲੇਵੇਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਅਧੀਨ ਕਿ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਰਾਇਸ਼ੁਮਾਰੀ ਕਰਵਾਈ ਜਾਵੇਗੀ ਜਦੋਂ ਕਾਨੂੰਨ ਅਤੇ ਆਰਡਰ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਦੀ ਆਗਿਆ ਹੈ. ਅੱਗੇ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਇੱਕ ਪੈਦਲ ਬਟਾਲੀਅਨ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀਨਗਰ ਭੇਜਿਆ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਸ਼ੇਖ ਅਬਦੁੱਲਾ ਦਾ ਪੂਰਾ ਸਮਰਥਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸੀ, ਜੋ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ ਸੀ ਅਤੇ ਜੋ ਆਲ-ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਨੈਸ਼ਨਲ ਕਾਨਫਰੰਸ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ 'ਤੇ ਕਬਾਇਲੀਆਂ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨ ਲਈ ਰਾਜ ਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਸਹਾਇਤਾ ਭੇਜਣ ਲਈ ਦਬਾਅ ਪਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਹਮਲਾ

ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਲਾਰਡ ਮਾਊਂਟਬੈਟਨ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਸੈਨਾ, ਜਲ ਸੈਨਾ ਅਤੇ ਹਵਾਈ ਸੈਨਾ ਦੇ ਤਿੰਨ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਚੀਫ਼ ਆਫ਼ ਸਟਾਫ ਨੇ ਆਪਰੇਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਜੋਖਮਾਂ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਪਰ ਨਹਿਰੂ ਨੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਫੌਜਾਂ ਨੂੰ ਭੇਜਣ ਦਾ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਵਿਕਲਪ ਸ਼੍ਰੀਨਗਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਕਤਲੇਆਮ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੇਣਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵੱਡਾ ਫਿਰਕੂ ਕਤਲੇਆਮ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਸ਼੍ਰੀਨਗਰ ਵਿਚ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਨਿਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਹਮਲਾਵਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਜ਼ਰੂਰ ਕਤਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਨਾ ਤਾਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਕਮਾਂਡਰ-ਇਨ-ਚੀਫ਼ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸੁਪਰੀਮ ਕਮਾਂਡਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਾਨ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕਰਨ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿਚ ਸਨ। ”

243. ਮੇਨਨ ਨੇ ਓਪਰੇਸ਼ਨ ਦਾ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਦਿੱਤਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤੀ ਸੈਨਿਕਾਂ ਨੂੰ ਸ਼੍ਰੀਨਗਰ ਵਿੱਚ ਏਅਰਲਿਫਟ ਕਰਨਾ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ। ਉਸਦਾ ਖਾਤਾ ਅੱਗੇ ਨੋਟ ਕਰਦਾ ਹੈ:

“ਕਿਉਂਕਿ ਸਰਦਾਰ ਅਤੇ ਨਹਿਰੂ ਵਿਚਕਾਰ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦਾ ਮਤਭੇਦ ਸੀ, ਕੁਦਰਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਹ ਮਾਮਲਾ ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਰਾਤ ਮੈਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੈਕਟਰੀ ਦਾ ਟੈਲੀਫੋਨ ਆਇਆ ਜਿਸ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਮੈਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਬਿਰਲਾ ਹਾਊਸ ਗਿਆ ਅਤੇ ਨਹਿਰੂ ਅਤੇ ਸਰਦਾਰ ਨੂੰ ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ ਕਰਦੇ ਦੇਖਿਆ। ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਨਹਿਰੂ ਦੇ ਲਾਹੌਰ ਜਾਣ ਤੋਂ ਕੀ ਇਤਰਾਜ਼ ਸੀ। ਮੈਂ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਜਦੋਂ ਲਾਰਡ ਮਾਊਂਟਬੈਟਨ ਦੁਆਰਾ ਇਹ ਗੱਲ ਮੇਰੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖੀ ਗਈ ਸੀ ਤਾਂ ਮੈਂ ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਦਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਸਟੈਂਡ ਦੇ ਕਾਰਨ ਦਿੱਤੇ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰਾ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਨਹਿਰੂ ਥੱਕੇ-ਥੱਕੇ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਹ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਕਿ ਉਹ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਉੱਚ ਤਾਪਮਾਨ ਚਲਾ ਰਿਹਾ ਸੀ. ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਦਾ ਲਾਹੌਰ ਜਾਣਾ ਸਵਾਲ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਸੀ। ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਲਿਆਕਤ ਅਲੀ ਖਾਨ ਨੇ ਨਹਿਰੂ ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ ਦੀ ਅਸਲੀਅਤ 'ਤੇ ਸ਼ੱਕ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ, ਪਰ ਸੱਚ ਉਹੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਲਾਰਡ ਮਾਊਂਟਬੈਟਨ ਨੂੰ ਇਕੱਲੇ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

244. 5 ਮਾਰਚ 1948 ਨੂੰ, ਮਹਾਰਾਜਾ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਨੇ "ਵਿਧਾਨ ਮੰਡਲ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮੁਖੀ ਵਜੋਂ ਮੇਰੇ ਖਾਨਦਾਨ ਦੇ ਇੱਕ ਖ਼ਾਨਦਾਨੀ ਸ਼ਾਸਕ ਦੇ ਨਾਲ ਬਾਲਗ ਫ੍ਰੈਂਚਾਇਜ਼ੀ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਇੱਕ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਮਹੂਰੀ ਸੰਵਿਧਾਨ" ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਲਈ ਇੱਕ ਘੋਸ਼ਣਾ ਪੱਤਰ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ। ਘੋਸ਼ਣਾ ਦੇ ਜ਼ਰੀਏ, ਮਹਾਰਾਜਾ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਨੇ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦੀ ਥਾਂ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਅੰਤਰਿਮ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਮਹੂਰੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਲਈ ਲੰਬਿਤ ਕੀਤਾ। ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ, ਘੋਸ਼ਣਾ ਪੱਤਰ ਦੇ ਪੈਰਾ 1 ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸ਼ੇਖ ਮੁਹੰਮਦ ਅਬਦੁੱਲਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਮੰਤਰੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣਗੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਸਲਾਹ 'ਤੇ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਪੈਰਾ 4 ਨੇ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਕਿ:

"ਮੇਰੀ ਮੰਤਰੀ ਪ੍ਰੀਸ਼ਦ, ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਆਮ ਸਥਿਤੀਆਂ ਦੀ ਬਹਾਲੀ ਪੂਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਬਾਲਗ ਮਤਾ-ਭੁਗਤਾਨ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਇੱਕ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਬੁਲਾਉਣ ਲਈ, ਇਸ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ,

ਹਰੇਕ ਵੋਟਿੰਗ ਖੇਤਰ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ, ਜਿੱਥੇ ਤੱਕ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਉਚਿਤ ਕਦਮ ਚੁੱਕੇਗੀ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਵਿਵਹਾਰਕ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਖੇਤਰ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਦੇ ਅਨੁਪਾਤ ਵਿੱਚ ਹੋਵੇ।"

245. ਸੰਵਿਧਾਨ, ਘੋਸ਼ਣਾ ਪੱਤਰ ਵਿੱਚ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਲਈ ਢੁਕਵੇਂ ਸੁਰੱਖਿਆ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰੇਗਾ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਜ਼ਮੀਰ, ਬੋਲਣ ਅਤੇ ਇਕੱਠ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਗਾਰੰਟੀ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਢੁਕਵੇਂ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੋਣਗੇ। ਨੈਸ਼ਨਲ ਅਸੈਂਬਲੀ, ਇਸਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਨਵਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦਾ ਕੰਮ ਪੂਰਾ ਹੋਣ 'ਤੇ, ਇਸ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਲਈ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕਰੇਗੀ ਅਤੇ "ਨੇੜਲੇ ਭਵਿੱਖ ਵਿੱਚ, ਇੱਕ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ" ਉਦਘਾਟਨ ਦੀ ਉਮੀਦ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ।

246. ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਰਲੇਵੇਂ ਤੱਕ ਦੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ:

a ਭਾਰਤੀ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਐਕਟ 1947 ਦੁਆਰਾ 15 ਅਗਸਤ 1947 ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਦੋ ਸੁਤੰਤਰ ਡੋਮੀਨੀਅਨਾਂ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਐਕਟ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਭਾਰਤੀ ਰਾਜਾਂ ਉੱਤੇ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਰਾਜੇ ਦੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਸ਼ਾਸਕਾਂ ਕੋਲ ਵਾਪਸ ਆ ਜਾਵੇਗੀ। ਫਿਰ ਰਾਜਾਂ ਕੋਲ ਜਾਂ ਤਾਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਜਾਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਤੋਂ ਸੁਤੰਤਰ ਹੋਣ ਜਾਂ ਇਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਦਾ ਵਿਕਲਪ ਸੀ;
ਬੀ. ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਨੇ 26 ਅਕਤੂਬਰ 1947 ਨੂੰ ਇੱਕ ਆਈਓਏ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਕੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ;

c. ਹਾਲਾਂਕਿ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਨੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ, ਇਸਨੇ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਐਕਟ 1935 ਦੀ ਧਾਰਾ 6(2) ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੀ ਗਈ ਆਈਓਏ ਦੀ ਧਾਰਾ 7 ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਵਿਵਸਥਾ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਰਾਖਵਾਂ ਰੱਖਿਆ ਸੀ ਜੋ ਕਿ ਸੀ. ਭਾਰਤ (ਆਰਜ਼ੀ ਸੰਵਿਧਾਨ) ਆਰਡਰ 1947 ਦੁਆਰਾ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। IoA ਦੀ ਧਾਰਾ 7 ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਨੇ ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਰਾਖਵਾਂ ਰੱਖਿਆ ਹੈ। ਧਾਰਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰਾਜ ਨੂੰ "ਕਿਸੇ ਵੀ ਭਵਿੱਖ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਸਮਝੌਤਾ ਕਰਨ" ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਰਾਖਵਾਂ ਰੱਖਦੀ ਹੈ;

d. ਇਹ ਆਈਓਏ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਬਲਕਿ ਗਵਰਨਰ ਜਨਰਲ ਦਾ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਦਾ ਜਵਾਬ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਕਿਉਂਕਿ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿੱਚ ਰਲੇਵੇਂ ਦਾ ਮੁੱਦਾ ਵਿਵਾਦ ਵਿੱਚ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਲੋਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ; ਅਤੇ

ਈ. 5 ਮਾਰਚ 1948 ਨੂੰ, ਮਹਾਰਾਜਾ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਨੇ ਰਾਜ ਦੇ ਸ਼ਾਸਨ ਲਈ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਲਈ ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਲਈ ਇੱਕ ਘੋਸ਼ਣਾ ਪੱਤਰ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ।

II. ਭਾਰਤੀ ਰਾਜਾਂ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਏਕੀਕਰਨ

a) ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰੂਨੀ ਸੰਵਿਧਾਨ

247. ਭਾਰਤ ਦੇ ਖਰੜਾ ਸੰਵਿਧਾਨ 1948207 ਵਿੱਚ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਇੱਕ "ਰਾਜਾਂ ਦਾ ਸੰਘ" ਹੋਵੇਗਾ। "ਰਾਜ" ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਅਨੁਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਭਾਗ I, ਭਾਗ II, ਭਾਗ III ਰਾਜ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਪਹਿਲਾਂ ਰਾਜਪਾਲਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਾਂਤਾਂ ਵਜੋਂ ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਡਰਾਫਟ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਅਨੁਸੂਚੀ ਦੇ ਭਾਗ I ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਮਦਰਾਸ, ਬੰਬਈ, ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ, ਸੰਯੁਕਤ ਪ੍ਰਾਂਤ, ਬਿਹਾਰ, ਪੂਰਬੀ ਪੰਜਾਬ, ਕੇਂਦਰੀ ਪ੍ਰਾਂਤ ਅਤੇ ਬੇਰਾਰ, ਅਸਾਮ ਅਤੇ ਉੜੀਸਾ ਰਾਜ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। ਮੁੱਖ ਕਮਿਸ਼ਨਰਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਾਂਤਾਂ ਵਜੋਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਪਹਿਲਾਂ ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਭਾਗ II ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਭਾਗ II ਵਿੱਚ ਦਿੱਲੀ, ਅਜਮੇਰ-ਮੇਵਾੜਾ ਸਮੇਤ ਪੰਥ ਪਿਪਲੋਦਾ, ਅਤੇ ਕੂਰ੍ਗ ਰਾਜ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। ਭਾਗ III ਵਿੱਚ ਭਾਰਤੀ ਰਾਜ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਨੂੰ ਭਾਗ III ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ।

248. ਭਾਰਤੀ ਰਾਜ (ਡਰਾਫਟ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ III ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ) ਨੇ ਭਾਰਤ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ ਢੁਕਵੇਂ ਸਾਧਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਘ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਜਾਣਗੇ, ਅਤੇ ਰਾਜਾਂ ਦੀਆਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਇਸ ਲਈ ਵੱਖਰਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਤਿਆਰ ਕਰਨਗੀਆਂ। ਰਾਜਾਂ। 208 ਰਾਜਾਂ ਦੀਆਂ ਯੂਨੀਅਨਾਂ ਦੇ ਗਠਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਇਕਰਾਰਨਾਮਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਹਰੇਕ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸਥਾਨਕ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਲਈ ਇੱਕ ਉਪਬੰਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। 209 ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਉੱਪਰ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਨੇ 5 ਮਾਰਚ ਨੂੰ ਇੱਕ ਘੋਸ਼ਣਾ ਪੱਤਰ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ 1948 ਇੱਕ ਰਾਜ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਲਈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਰਾਜ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੈਸ਼ਨਲ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੁਆਰਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਜੋ ਰਾਜ ਵਿੱਚ 'ਆਮ ਸਥਿਤੀ' ਦੀ ਬਹਾਲੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਗਠਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

249. ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਹ ਜਲਦੀ ਹੀ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਜੇਕਰ ਹਰੇਕ ਰਾਜ ਦਾ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਮਾਰਗਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਆਪਣਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਹੋਣਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਤੇ ਸੰਘ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਅਸੰਗਤਤਾ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਸ ਅਸੰਗਤਤਾ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ ਲਈ, ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਲਾਹਕਾਰ, ਬੀ.ਐਨ. ਰਾਉ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਕਮੇਟੀ, ਰਾਜਾਂ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨ ਘੜਨ ਵਿੱਚ ਮਾਰਗਦਰਸ਼ਕ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਮਾਡਲ ਸੰਵਿਧਾਨ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ।210 ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜੇਕਰ ਕਮੇਟੀ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਭਾਰਤੀ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ, ਫਿਰ ਡਰਾਫਟ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹਿੱਸਾ

ਭਾਰਤੀ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਭਾਗ ਫਿਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰੇਗਾ ਕਿ ਪ੍ਰਾਂਤਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਇੱਕ ਵੱਖਰੀ ਅਨੁਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਭਿੰਨਤਾਵਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਰਾਜਾਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣਗੀਆਂ।

250. ਹਾਲਾਂਕਿ, ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵਿਹਾਰਕ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਆਈਆਂ। ਭਾਗ III ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਰਾਜਾਂ (ਰਾਜਸਥਾਨ, ਪੈਪਸੂ, ਵਿੰਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਮੱਧ ਭਾਰਤ) ਵਿੱਚ ਅਜੇ ਤੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਸੈਂਬਲੀਆਂ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਪਰ ਇਹ ਲਾਜ਼ਮੀ ਸੀ ਕਿ ਪੂਰੇ ਭਾਰਤ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨ ਜਨਵਰੀ 1950 ਤੋਂ ਲਾਗੂ ਹੋ ਗਿਆ। ਮਈ 1949 ਵਿੱਚ ਹੋਈ ਇੱਕ ਕਾਨਫਰੰਸ ਵਿੱਚ ਹਰੇਕ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਹੋਣ ਤੱਕ ਉਡੀਕ ਨਾ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਭਾਰਤ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਰਾਜਾਂ ਦੀ "ਸਹਿਮਤੀ ਅਤੇ ਸਹਿਮਤੀ" ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਰਾਜਾਂ ਲਈ ਪਹਿਲਾਂ ਬਣਾਏ ਗਏ ਮਾਡਲ ਰਾਜ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਤਿਆਰ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਰਾਜ ਸੰਵਿਧਾਨ ਖੁਦ ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ ਹੋਣਗੇ। 211 ਸਰਦਾਰ ਵੱਲਭ ਭਾਈ ਪਟੇਲ ਨੇ ਦੋ ਸੰਵਿਧਾਨਾਂ (ਸੰਘ ਅਤੇ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ) ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਤੋਂ ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨ (ਸਿਰਫ ਸੰਘ ਦੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਜੋ ਰਾਜ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰੇਗਾ) ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਹੇਠਲੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ:

ਜਦੋਂ ਰਾਜਾਂ ਦੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਯੂਨੀਅਨਾਂ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਦਾਖਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ, ਤਾਂ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਯੂਨੀਅਨਾਂ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਇਕਰਾਰਨਾਮਿਆਂ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਢਾਂਚੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਸਬੰਧਤ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਜਾਣਗੇ। ਇਹ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਇਕਰਾਰਨਾਮਿਆਂ ਵਿੱਚ ਉਸ ਸਮੇਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਅਜੇ ਵੀ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਪਰਛਾਵੇਂ ਹੇਠ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ, ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ, ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨਿਰਮਾਤਾ ਅਥਾਰਟੀ ਦੀ ਧਾਰਨਾ, ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਹੋਵੇਗੀ। ਰਾਜ ਦੀ ਖੁਦਮੁਖਤਿਆਰੀ. ਜਿਵੇਂ ਕਿ, ਰਾਜ ਕੇਂਦਰ ਦੇ ਨੇੜੇ ਆਏ, ਇਹ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਸੰਘ ਦੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਇਕਾਈਆਂ ਲਈ ਵੱਖਰੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਸ਼ਾਸਕਾਂ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਤੋਂ ਵਿਰਾਸਤ ਸੀ ਅਤੇ ਲੋਕ-ਰਾਜਨੀਤੀ ਵਿੱਚ ਇਸਦੀ ਕੋਈ ਗੁੰਜਾਇਸ਼ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਵਿਭਿੰਨ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪੈਟਰਨ. ਇਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਯੂਨੀਅਨਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰੀਮੀਅਰਾਂ ਨਾਲ ਇਸ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਨਾਲ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਰਾਜਾਂ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵੀ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਅਨਿੱਖੜਵਾਂ ਅੰਗ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਤਤਪਰਤਾ ਨਾਲ ਤਿੰਨ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਅਰਥਾਤ ਮੈਸੂਰ, ਤ੍ਰਾਵਣਕੋਰ ਅਤੇ ਕੋਚੀਨ ਯੂਨੀਅਨ ਅਤੇ ਸੌਰਾਸ਼ਟਰ, ਨੇ ਇਸ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਵੱਖਵਾਦੀਆਂ ਤੋਂ ਬਚਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਅਤੀਤ ਦੇ ਰੁਝਾਨ।" 212

251. ਭਾਰਤ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਰਾਜ ਅਤੇ ਸੰਘ ਵਿਚਕਾਰ ਵਿਧਾਨਕ ਯੋਗਤਾ ਦੀ ਵੰਡ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਮਰੱਥ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਭਾਰਤੀ ਰਾਜਾਂ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਸਿਰਫ ਰੱਖਿਆ, ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਮਾਮਲਿਆਂ ਅਤੇ ਸੰਚਾਰ ਦੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਉੱਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਨੂੰ ਵਿਧਾਨਕ ਯੋਗਤਾ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਭਾਰਤੀ ਰਾਜਾਂ ਵੱਲੋਂ ਸਿਰਫ਼ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵਿਧਾਨਕ ਯੋਗਤਾ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਕਾਰਨ ਕੈਬਨਿਟ ਮਿਸ਼ਨ ਯੋਜਨਾ ਵਿੱਚ ਲੱਭਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਕੈਬਨਿਟ ਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਕਿ ਕੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦਾ ਇੱਕ ਵੱਖਰਾ ਅਤੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਜ਼ਾਦ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਸੰਪੰਨ ਰਾਜ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ

ਹੈ। ਇਸਨੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਇੱਕ ਵੱਖਰੇ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਸੰਪੰਨ ਰਾਜ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਇੱਕ ਸਮਝੌਤੇ ਵਜੋਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਲਈ ਤਿੰਨ-ਪੱਧਰੀ ਅਧਾਰ ਦੀ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ। ਭਾਰਤ ਦਾ ਇੱਕ ਸੰਘ ਹੋਣਾ ਸੀ, ਜੋ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਰਿਆਸਤਾਂ ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਗਲੇ ਲਗਾਵੇਗਾ। ਯੂਨੀਅਨ ਨੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਮਾਮਲਿਆਂ, ਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਸੰਚਾਰ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣਾ ਸੀ। ਪ੍ਰੋਵਿੰਸਾਂ ਕੋਲ ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਬਚੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ 'ਤੇ ਸ਼ਕਤੀ ਹੋਵੇਗੀ। 213 ਹਾਲਾਂਕਿ, ਖਰੜਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਸੰਘੀ ਅਤੇ ਸਮਕਾਲੀ ਵਿਧਾਨਕ ਸੂਚੀਆਂ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਲਈ ਭਾਰਤ ਦੇ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਨੂੰ ਯੋਗਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਰਾਜਾਂ ਦੁਆਰਾ ਤਾਜ਼ਾ IoAs ਦਾਖਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ। ਟੈਕਸੇਸ਼ਨ ਲਈ। 214 ਸੌਰਾਸ਼ਟਰ ਦੇ ਰਾਜ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨੇ 22 ਮਈ 1948 ਨੂੰ ਇੱਕ ਸੰਸ਼ੋਧਿਤ IoA ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ। IoA ਦੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਨਵਾਂ IoA ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਅਗਸਤ 1947 ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਗਏ IoA ਦੀ ਥਾਂ ਲੈ ਕੇ "ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਲੇਜਿਸਲੇਚਰ ਡੋਮਿਨੀਅਨ ਟੈਕਸੇਸ਼ਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ, ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਐਕਟ 1935 ਦੀ ਸੱਤਵੀਂ ਅਨੁਸੂਚੀ ਦੀ ਸੂਚੀ I ਅਤੇ ਸੂਚੀ III ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਯੂਨਾਈਟਿਡ ਸਟੇਟ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।" IoA ਦੀ ਧਾਰਾ 3 ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹਦੀ ਹੈ:

“ਮੈਂ ਐਕਟ ਦੀ ਸੱਤਵੀਂ ਅਨੁਸੂਚੀ ਦੀ ਸੂਚੀ I ਅਤੇ ਸੂਚੀ III ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਜੋਂ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਜ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਉਕਤ ਸੂਚੀਆਂ ਜਾਂ ਐਕਟ ਦੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਪਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੁਝ ਵੀ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਜ ਦੇ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਟੈਕਸ ਜਾਂ ਡਿਊਟੀ ਲਗਾਉਣ ਜਾਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਕਿਸੇ ਵੀ ਡਿਊਟੀ ਜਾਂ ਟੈਕਸ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਮਨਾਹੀ ਕਰਨ ਲਈ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਉਕਤ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਜ।"

252. ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ IoAs ਨੂੰ ਮੱਧ ਭਾਰਤ, ਪਟਿਆਲਾ ਅਤੇ ਪੂਰਬੀ ਪੰਜਾਬ ਸਟੇਟਸ ਯੂਨੀਅਨ, ਮਤਸਿਆ ਯੂਨੀਅਨ, ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਜ ਰਾਜਸਥਾਨ, ਟਰਾਂਵਨਕੋਰ-ਕੋਚੀਨ ਅਤੇ ਮੈਸੂਰ ਰਾਜਾਂ ਦੁਆਰਾ ਚਲਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਨੇ ਆਈਓਏ ਵਿੱਚ ਸੂਚੀਬੱਧ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦਾ ਵਿਸਤਾਰ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਮਰੱਥਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ ਸੀ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਰਾਜ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨਹੀਂ ਬਣ ਜਾਂਦੀ। , ਸੰਚਾਰ, ਅਤੇ ਸਹਾਇਕ ਮਾਮਲੇ। ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਗਏ IoA ਦੀ ਅਨੁਸੂਚੀ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ:

“ਏ. ਰੱਖਿਆ

ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਦੀਆਂ ਜਲ ਸੈਨਾ, ਫੌਜੀ ਅਤੇ ਹਵਾਈ ਫੌਜਾਂ ਅਤੇ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਈਆਂ ਜਾਂ ਬਣਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਫੌਜਾਂ; ਕੋਈ ਵੀ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਬਲ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ

ਵਾਲੇ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਉਭਾਰਿਆ ਜਾਂ ਸੰਭਾਲਿਆ ਗਿਆ ਬਲ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਬਲਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਜਾਂ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

ਜਲ ਸੈਨਾ, ਫੌਜੀ ਅਤੇ ਹਵਾਈ ਸੈਨਾ ਦੇ ਕੰਮ, ਛਾਉਣੀ ਖੇਤਰਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ।

ਹਥਿਆਰ, ਹਥਿਆਰ, ਅਸਲਾ।
ਵਿਸਫੋਟਕ.
B. ਵਿਦੇਸ਼ ਮਾਮਲੇ

ਬਾਹਰੀ ਮਾਮਲੇ; ਦੂਜੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਸੰਧੀਆਂ ਅਤੇ ਸਮਝੌਤਿਆਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ; ਹਵਾਲਗੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਮਹਾਮਹਿਮ ਦੇ ਰਾਜ ਦੇ ਕੁਝ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਅਪਰਾਧੀਆਂ ਅਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦਾ ਸਮਰਪਣ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲਾ, ਅਤੇ ਪਰਵਾਸ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚੋਂ ਕੱਢਣਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਅੰਦੋਲਨਾਂ ਦੇ ਨਿਯਮ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ ਜੋ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਪਰਜਾ ਨਹੀਂ ਹਨ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਰਾਜ ਦੀ ਪਰਜਾ ਨਹੀਂ ਹਨ; ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਪਰੇ ਸਥਾਨਾਂ ਦੀ ਤੀਰਥ ਯਾਤਰਾ।

ਨੈਚੁਰਲਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ।

C. ਸੰਚਾਰ

ਟੈਲੀਫੋਨ, ਵਾਇਰਲੈੱਸ, ਪ੍ਰਸਾਰਣ, ਅਤੇ ਸੰਚਾਰ ਦੇ ਹੋਰ ਰੂਪਾਂ ਸਮੇਤ ਪੋਸਟ ਅਤੇ ਟੈਲੀਗ੍ਰਾਫ।

ਫੈਡਰਲ ਰੇਲਵੇ; ਸੁਰੱਖਿਆ, ਅਧਿਕਤਮ ਅਤੇ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਦਰਾਂ ਅਤੇ ਕਿਰਾਏ, ਸਟੇਸ਼ਨ ਅਤੇ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦੇ ਟਰਮੀਨਲ ਚਾਰਜਿਜ਼, ਟਰੈਫਿਕ ਦੇ ਆਦਾਨ-ਪ੍ਰਦਾਨ ਅਤੇ ਮਾਲ ਅਤੇ ਯਾਤਰੀਆਂ ਦੇ ਵਾਹਕ ਵਜੋਂ ਰੇਲਵੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਮਾਮੂਲੀ ਰੇਲਵੇ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸਾਰੇ ਰੇਲਵੇ ਦਾ ਨਿਯਮ; ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਛੋਟੇ ਰੇਲਵੇ ਦਾ ਨਿਯਮ ਅਤੇ ਮਾਲ ਅਤੇ ਯਾਤਰੀਆਂ ਦੇ ਕੈਰੀਅਰਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੇ ਰੇਲਵੇ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ।

ਸਮੁੰਦਰੀ ਸ਼ਿਪਿੰਗ ਅਤੇ ਨੈਵੀਗੇਸ਼ਨ, ਸਮੁੰਦਰੀ ਜ਼ਹਾਜ਼ਾਂ 'ਤੇ ਸਮੁੰਦਰੀ ਜ਼ਹਾਜ਼ਾਂ ਅਤੇ ਨੈਵੀਗੇਸ਼ਨ ਸਮੇਤ; ਐਡਮਿਰਲਟੀ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ।

ਪੋਰਟ ਕੁਆਰੰਟੀਨ.

ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਬੰਦਰਗਾਹਾਂ, ਭਾਵ, ਅਜਿਹੀਆਂ ਬੰਦਰਗਾਹਾਂ ਦੀ ਘੋਸ਼ਣਾ ਅਤੇ ਹੱਦਬੰਦੀ, ਅਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਬੰਦਰਗਾਹ ਅਥਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀਆਂ।

ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ ਅਤੇ ਹਵਾਈ ਨੈਵੀਗੇਸ਼ਨ; ਐਰੋਡਰੋਮਜ਼ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ; ਏਅਰ ਟ੍ਰੈਫਿਕ ਅਤੇ ਐਰੋਡ੍ਰੋਮਾਂ ਦਾ ਨਿਯਮ ਅਤੇ ਸੰਗਠਨ।

ਲਾਈਟਹਾਊਸ, ਸ਼ਿਪਿੰਗ ਅਤੇ ਜਹਾਜ਼ਾਂ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਲਈ ਲਾਈਟਸ਼ਿਪ, ਬੀਕਨ ਅਤੇ ਹੋਰ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਸਮੇਤ।

ਸਮੁੰਦਰੀ ਜਾਂ ਹਵਾਈ ਦੁਆਰਾ ਯਾਤਰੀਆਂ ਅਤੇ ਮਾਲ ਦੀ ਢੋਆ-ਢੁਆਈ।

ਕਿਸੇ ਵੀ ਯੂਨਿਟ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਪੁਲਿਸ ਬਲ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦਾ ਉਸ ਯੂਨਿਟ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਰੇਲਵੇ ਖੇਤਰ ਤੱਕ ਵਿਸਤਾਰ।

D. ਸਹਾਇਕ

ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਲਈ ਚੋਣ, ਐਕਟ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਅਧੀਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਅਧੀਨ।

ਉਪਰੋਕਤ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਅਪਰਾਧ।

ਉਪਰੋਕਤ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਅਤੇ ਅੰਕੜੇ।

ਉਪਰੋਕਤ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸਾਰੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀਆਂ, ਪਰ, ਪ੍ਰਾਪਤ ਰਾਜ ਦੇ ਸ਼ਾਸਕ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਅਦਾਲਤਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਜਾਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਨਹੀਂ ਜੋ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਾਂ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਸ ਰਾਜ ਨੂੰ।"

253. ਡਰਾਫਟ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵੱਖਰਾ ਹਿੱਸਾ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸਨੂੰ ਭਾਗ VI-A ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਭਾਗ III ਵਿੱਚ ਰਾਜਾਂ ਲਈ ਇੱਕ "ਅੰਦਰੂਨੀ ਸੰਵਿਧਾਨ" ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਭਾਗ VI-A ਵਿੱਚ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਸੰਖੇਪ ਜਾਣਕਾਰੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਡਰਾਫਟ ਸੰਵਿਧਾਨ 216 ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 211A ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ VI ਦੇ ਉਪਬੰਧ ਭਾਗ III ਦੇ ਰਾਜਾਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣਗੇ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਭਾਗ I ਦੇ ਰਾਜਾਂ 'ਤੇ ਕੁਝ ਸੋਧਾਂ ਅਤੇ ਭੁੱਲਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਸੋਧਾਂ ਵਿੱਚ, ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ, ਇਹ

ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ: (ਏ) ਸ਼ਬਦ "ਰਾਜਪਾਲ" ਨੂੰ "ਰਾਜਪ੍ਰਮੁੱਖ" ਵਾਕਾਂਸ਼ ਨਾਲ ਬਦਲਿਆ ਜਾਵੇਗਾ; ਅਤੇ (ਬੀ) ਰਾਜਪ੍ਰਮੁੱਖ ਨੂੰ ਕਿਰਾਏ ਦੇ ਭੁਗਤਾਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਆਪਣੀ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਹੋਣ ਦੇ ਉਪਬੰਧ ਅਤੇ ਰਾਜਪ੍ਰਮੁੱਖ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਭੱਤੇ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣਗੇ ਜੋ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਆਮ ਜਾਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਆਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸੋਧ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਡਾ. ਬੀ.ਆਰ. ਅੰਬੇਡਕਰ ਨੇ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਭਾਗ I ਰਾਜਾਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਭਾਗ III ਰਾਜਾਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣਗੇ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਭਾਗ III ਵਿੱਚ ਰਾਜਾਂ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਥਿਤੀਆਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੋਧਿਆ ਜਾਵੇਗਾ:

"ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਦੇਖਿਆ ਜਾਵੇਗਾ, ਇਸ ਭਾਗ ਦਾ ਅੰਤਰੀਵ ਵਿਚਾਰ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਭਾਗ VI ਜੋ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ, ਹੁਣ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਆਰਟੀਕਲ 211 - ਏ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਤਹਿਤ ਭਾਗ ਬਿਮਾਰ ਰਾਜਾਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੋਵੇਗਾ। ਪਰ ਇਹ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਭਾਗ VI ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਿੱਚ, ਜੋ ਕਿ ਭਾਗ III ਵਿੱਚ ਹੋਣਗੇ, ਖਾਸ ਹਾਲਾਤ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਕੁਝ ਉਪਬੰਧ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੋਧ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਉਹਨਾਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਧਾਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਣਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸੋਧਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ। ਭਾਗ III ਵਿੱਚ ਰਾਜਾਂ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਥਿਤੀਆਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਆਦੇਸ਼। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਭਾਗ III ਵਿਚਲੇ ਰਾਜ, ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰੂਨੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ, ਭਾਗ 1 ਵਿਚਲੇ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੋਣਗੇ।"

254. ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਦੀ ਅਜੀਬ ਸਥਿਤੀ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਮੰਤਰਾਲੇ ਨੇ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤਾ ਕਿ "ਅਸਥਾਈ ਪ੍ਰਬੰਧ" ਵਜੋਂ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ਮੰਤਰਾਲੇ ਨੇ ਡਰਾਫਟ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਨਿਮਨਲਿਖਤ ਪਹੁੰਚ ਦਾ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤਾ: 217

> a ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਨੂੰ ਅਨੁਸੂਚੀ I ਦੇ ਭਾਗ III ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇਗਾ; ਅਤੇ
>
> ਬੀ. ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਵਸਥਾ ਕਿ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸੰਸਦ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ IoA ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਮਾਮਲਿਆਂ ਤੱਕ ਸੀਮਿਤ ਹੋਵੇਗੀ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਸੰਸਦ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਇਹ ਪ੍ਰਦਾਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸਾਰੇ ਉਪਬੰਧ ਜੋ ਭਾਗ III ਰਾਜਾਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੰਮੂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣਗੇ। ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

b) ਭਾਰਤੀ ਰਾਜਾਂ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ

255. ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਲਈ ਰਾਜਾਂ ਦੁਆਰਾ ਅਪਣਾਈ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ 'ਤੇ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨਾ ਪਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਡਰਾਫਟ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਰਾਜਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਲਈ ਕੋਈ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਉਪਬੰਧ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਸੈਂਬਲੀ ਨੂੰ ਇਸ

ਸਵਾਲ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪਿਆ ਕਿ ਕੀ ਭਾਰਤੀ ਰਾਜ IoA ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਬਣਾਏ ਗਏ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਪਾਬੰਦ ਹੋਣਗੇ ਜਾਂ ਕੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਲਈ ਇੱਕ ਵੱਖਰੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਤਿਆਰ ਕਰਨੀ ਪਵੇਗੀ। ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਰਾਜਪ੍ਰਮੁੱਖ ਜਾਂ ਸ਼ਾਸਕ ਨੂੰ ਰਾਜ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਜਾਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਮਤੇ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸਮੁੱਚੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਰਾਜਾਂ ਦਾ ਅੰਦਰੂਨੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਅਜਿਹੀ ਸੰਸਥਾ ਮੌਜੂਦ ਹੈ। ਮੈਸੂਰ, ਤ੍ਰਾਵਣਕੋਰ ਅਤੇ ਕੋਚੀਨ ਯੂਨੀਅਨ, ਅਤੇ ਸੌਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜਾਂ ਦੀਆਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਜੋ ਉਸ ਸਮੇਂ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਸਨ, ਨੇ ਰਾਜਾਂ ਸੰਬੰਧੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ 'ਤੇ ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਲਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨਹੀਂ ਬਣਾਈ ਗਈ ਸੀ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਸ਼ਾਸਕ ਜਾਂ ਰਾਜਪ੍ਰਮੁੱਖ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਜਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਵਿੱਚ ਸੋਧਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲੇਗਾ। ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਅਰਜ਼ੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਅਜਿਹੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੋਧ ਨੂੰ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। 218 ਇਸ ਫਾਰਮੂਲੇ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ:

“ਇਹ ਫਾਰਮੂਲਾ ਇਸ ਤੱਥ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਕੁਝ ਯੂਨੀਅਨਾਂ ਦੇ ਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਨਵਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਵਿਵਸਥਾ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਹੈ। ਕਿ ਜਦੋਂ ਕਿ ਪੂਰਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੇ ਹੀ ਸਾਰੇ ਰਾਜਾਂ ਅਤੇ ਸੰਘਾਂ ਵਿੱਚ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ, ਇਹ ਉਹਨਾਂ ਯੂਨੀਅਨਾਂ ਵਿੱਚ ਲੋਕ ਰਾਏ ਲਈ ਇੱਕ ਚੰਗਾ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸੰਕੇਤ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਅਜੇ ਤੱਕ ਕੋਈ ਵੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆਈ ਹੈ। , ਜੇਕਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਪਹਿਲੀਆਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਜਿਹੇ ਉਪਬੰਧਾਂ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੁਨਿਆਦੀ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।'' 219

256. ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਵਿਚਾਰ "ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰਨਗੇ ਅਤੇ ਇਹ ਕੇਂਦਰੀ ਸੰਸਦ ਲਈ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿਸ ਤੋਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਜਾਂ ਅਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਪੰਜ ਸਾਲ ਜਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਮੇਂ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੀ ਉਮੀਦ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ"।220

257. ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਸਾਰੇ ਰਾਜਾਂ ਨੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਇੱਕ ਘੋਸ਼ਣਾ ਪੱਤਰ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ। 25 ਨਵੰਬਰ 1949 ਨੂੰ, ਯੁਵਰਾਜ ਕਰਣ ਸਿੰਘ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਘੋਸ਼ਣਾ ਪੱਤਰ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਘੋਸ਼ਣਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਉੱਤੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਤੱਕ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਘ ਅਤੇ ਰਾਜ ਦੇ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰੇਗਾ ਅਤੇ ਇਹ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਜੋ ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨਾਲ ਅਸੰਗਤ ਹਨ:

“ਮੈਂ ਹੁਣ ਇਸ ਦੁਆਰਾ ਘੋਸ਼ਣਾ ਅਤੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਤ ਕਰਦਾ ਹਾਂ

ਕਿ ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਭਾਰਤ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਜਲਦੀ ਹੀ ਅਪਣਾਇਆ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਇਹ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਰਾਜ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਵਿਚਕਾਰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰੇਗਾ ਅਤੇ ਇਸ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਮੇਰੇ ਦੁਆਰਾ, ਮੇਰੇ ਵਾਰਸ ਅਤੇ ਉੱਤਰਾਧਿਕਾਰੀ ਇਸਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ.

ਕਿ ਉਕਤ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧ, ਇਸ ਦੇ ਅਰੰਭ ਹੋਣ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ, ਇਸ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਇਸ ਸਮੇਂ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਇਸ ਨਾਲ ਅਸੰਗਤ ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਅਤੇ ਰੱਦ ਕਰ ਦੇਣਗੀਆਂ।

258. ਸ਼ਾਸਕ ਦੁਆਰਾ ਘੋਸ਼ਣਾ ਇਹ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਨੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਆਪਣੇ ਅਰੰਭ ਹੋਣ 'ਤੇ ਹੋਰ ਸਾਰੀਆਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦੇਵੇਗਾ ਜੋ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨਾਲ ਅਸੰਗਤ ਸਨ ਅਤੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, IoA ਦੀ ਧਾਰਾ 7 ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਈ ਗਈ ਪਾਬੰਦੀ ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ IoA ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਭਵਿੱਖ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਨੂੰ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦੁਆਰਾ ਹਟਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

259. ਇੱਕ ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀਆਂ ਚਰਚਾਵਾਂ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ:

> a ਡਰਾਫਟ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਅਨੁਸੂਚੀ ਦੇ ਭਾਗ III ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤੇ ਭਾਰਤੀ ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਅਨੁਸੂਚੀ ਦੇ ਭਾਗ I ਅਤੇ ਭਾਗ II ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤੇ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵੱਖਰੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ:
>
> > i. ਰਾਜਾਂ ਲਈ ਅੰਦਰੂਨੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਭਾਗ III ਵਿੱਚ ਰਾਜਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਦਾ ਗਠਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਸੰਘ ਦੇ ਨਾਲ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਸਥਿਰ ਏਕੀਕਰਨ 'ਤੇ, ਇਹ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋਇਆ ਕਿ "ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤੀ" ਵਿੱਚ ਦੋ ਸੰਵਿਧਾਨਾਂ ਲਈ ਕੋਈ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ; ਅਤੇ
> >
> > ii. ਭਾਗ III ਵਿੱਚ ਰਾਜਾਂ ਉੱਤੇ ਸੰਘ ਦੀ ਵਿਧਾਨਕ ਯੋਗਤਾ ਰੱਖਿਆ, ਬਾਹਰੀ ਮਾਮਲਿਆਂ ਅਤੇ ਸੰਚਾਰ ਦੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਤੱਕ ਸੀਮਿਤ ਸੀ। ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ, ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਭਾਗ III ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਰਾਜਾਂ ਨੇ IoA ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਦਾ ਵਿਸਤਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਸੂਚੀ I ਅਤੇ ਸੂਚੀ III ਵਿੱਚ ਸਾਰੀਆਂ ਐਂਟਰੀਆਂ ਉੱਤੇ ਕੇਂਦਰੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ। ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਸੀਮਤ

ਯੋਗਤਾ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਸੰਘ ਅਤੇ ਰਾਜ ਦੇ ਵਿੱਚ ਵਿਧਾਨਕ ਯੋਗਤਾ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨਦੇਹੀ ਕਰਨ ਵਿੱਚ, ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਸੀ। ਭਾਰਤ; ਅਤੇ

ਬੀ. ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਭਾਗ III ਵਿੱਚ ਦੂਜੇ ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਵਿੱਚ ਵੱਖਰਾ ਹੋਣ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਿੱਥੇ ਰਾਜਪ੍ਰਮੁੱਖ ਦੇ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦੁਆਰਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਮਹਾਰਾਜਾ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਨੇ 25 ਨਵੰਬਰ 1949 ਨੂੰ ਘੋਸ਼ਣਾ ਪੱਤਰ ਜਾਰੀ ਕਰਕੇ ਘੋਸ਼ਣਾ ਕੀਤੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਪਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੋਵੇਗਾ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਰਾਜ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਵੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਨੂੰ ਸੋਧਿਆ ਜਾਂ ਰੱਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਰਾਜ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਇਸ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਸੋਧਣ ਲਈ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ਾਂ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ (ਭਾਵ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਵਸਥਾ)। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਯੂਨੀਅਨ ਅਜਿਹੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਪਾਬੰਦ ਨਹੀਂ ਸੀ।

III. ਧਾਰਾ 370 'ਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਬਹਿਸ

260. 17 ਅਕਤੂਬਰ 1949 ਨੂੰ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੇ ਧਾਰਾ 306ਏ ਦਾ ਖਰੜਾ ਲਿਆ। ਧਾਰਾ 306ਏ ਦਾ ਖਰੜਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 370 ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦਾ ਹੈ। ਆਰਟੀਕਲ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਸ਼੍ਰੀ ਐਨ ਗੋਪਾਲਸਵਾਮੀ ਅਯੰਗਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਦੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ "ਵੀ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ"। ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ "ਉਦੋਂ ਤੋਂ, ਰਾਜ ਦਾ ਇੱਕ ਚੈਕਵਰਡ ਇਤਿਹਾਸ ਰਿਹਾ ਹੈ" ਅਤੇ "ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਹਾਲਾਤ ਅਜੇ ਵੀ ਆਮ ਨਹੀਂ ਹਨ"। ਰਲੇਵੇਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਉਸਨੇ ਨੋਟ ਕੀਤਾ, ਰਾਜ "ਇੱਕ ਸੰਘੀ ਰਾਜ ਦੀ ਇੱਕ ਇਕਾਈ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ, ਭਾਰਤ ਦਾ ਡੋਮੀਨੀਅਨ" ਅਤੇ 26 ਨਵੰਬਰ 1950 ਨੂੰ ਗਣਤੰਤਰ ਦੇ ਏਕੀਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਨੂੰ "ਨਵੇਂ ਗਣਰਾਜ ਭਾਰਤ ਦੀ ਇੱਕ ਇਕਾਈ ਬਣਨਾ ਹੈ। ". ਅਯੰਗਰ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ IoA “ਨਵੇਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਅਤੀਤ ਦੀ ਗੱਲ ਹੋਵੇਗੀ”। ਫੈਡਰਲ ਰੀਪਬਲਿਕ ਨਾਲ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਗਣਰਾਜ ਦੀ ਇਕਾਈ ਬਣਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਰਲੇਵੇਂ ਦੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਜਾਂ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਹੀ ਹੋਵੇਗਾ। ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ "ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਅਮਲੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਾਰੇ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਵੀ ਪੂਰੇ ਭਾਰਤ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ"। ਉਸਨੇ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ ਸਾਰੇ ਹੋਰ ਰਾਜ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ "ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ" ਲਈ ਸਹਿਮਤ ਹੋਏ ਸਨ।

261. ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਮੌਲਾਨਾ ਹਸਰਤ ਮੋਹਾਨੀ ਨੇ ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ “ਇਸ ਵਿਤਕਰੇ...” ਦੇ ਕਾਰਨ ਬਾਰੇ ਸਵਾਲ ਕੀਤਾ। ਸਵਾਲ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿੱਚ, ਅਯੰਗਰ ਨੇ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਦੂਜੇ ਰਾਜਾਂ ਲਈ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਏਕੀਕਰਨ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਲਈ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਸੀ:

“ਇਹ ਵਿਤਕਰਾ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਥਿਤੀਆਂ ਕਾਰਨ ਹੈ। ਉਹ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰਾਜ ਅਜੇ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਏਕੀਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਹਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਉਮੀਦ ਹੈ ਕਿ ਸਮਾਂ ਆਉਣ 'ਤੇ ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਵੀ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਏਕੀਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਦੂਜੇ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਹੈ। (ਚੀਅਰਜ਼) ਵਰਤਮਾਨ ਵਿੱਚ ਉਸ ਏਕੀਕਰਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਹੁਣ ਸੰਭਵ ਨਾ ਹੋਣ ਦੇ ਕਈ ਕਾਰਨ ਹਨ। ਮੈਂ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਬਾਅਦ ਇਸ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇਵਾਂਗਾ। ”

262. "ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ" ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ "ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਇਲਾਜ" ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਉਸਨੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਨੂੰ ਸਪੈਲ ਕੀਤਾ:

“ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਦੀ ਸੀਮਾ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜੰਗ ਚੱਲ ਰਹੀ ਹੈ।

ਇਸ ਸਾਲ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ 'ਚ ਜੰਗਬੰਦੀ 'ਤੇ ਸਹਿਮਤੀ ਬਣੀ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਜੰਗਬੰਦੀ ਅਜੇ ਵੀ ਜਾਰੀ ਹੈ। ਪਰ ਰਾਜ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਅਜੇ ਵੀ ਅਸਧਾਰਨ ਅਤੇ ਅਸਧਾਰਨ ਹਨ। ਉਹ ਵਸੇ ਹੋਏ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਸਧਾਰਨ ਸਥਿਤੀਆਂ ਲਈ ਤਿਆਰ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੱਕ, ਬਾਕੀ ਰਾਜਾਂ ਵਾਂਗ ਆਮ ਜੀਵਨ ਬਹਾਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ।

ਰਾਜ ਦਾ ਕੁਝ ਹਿੱਸਾ ਅਜੇ ਵੀ ਬਾਗੀਆਂ ਅਤੇ ਦੁਸ਼ਮਣਾਂ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ।

ਅਸੀਂ ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਸ਼ਟਰ ਨਾਲ ਉਲਝੇ ਹੋਏ ਹਾਂ ਅਤੇ ਇਸ ਉਲਝਣ ਤੋਂ ਕਦੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋਵਾਂਗੇ, ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਅਜੇ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਉਦੋਂ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਸਮੱਸਿਆ ਦਾ ਤਸੱਲੀਬਖਸ਼ ਹੱਲ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ।

263. ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਅਯੰਗਰ ਨੇ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਵਚਨਬੱਧਤਾ ਦਾ ਵੀ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ "ਕੁਝ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ" ਜਿਸ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ "ਰਾਜ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਆਪਣੇ ਲਈ ਕੀ ਉਹ ਗਣਰਾਜ ਦੇ ਨਾਲ਼ ਰਹਿਣਗੇ ਜਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਅਯੰਗਰ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਇੱਛਾ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣ ਲਈ ਵਚਨਬੱਧ ਹੈ "ਜਨਮਤੀ ਦੇ ਜ਼ਰੀਏ ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਸ਼ਾਂਤੀਪੂਰਨ ਅਤੇ ਆਮ ਹਾਲਾਤ ਬਹਾਲ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਅਤੇ ਰਾਇਸ਼ੁਮਾਰੀ ਦੀ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਦੀ ਗਾਰੰਟੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕੇ"। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ "ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਸਾਧਨ ਦੁਆਰਾ" ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਇੱਛਾ ਰਾਜ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਰਾਜ ਉੱਤੇ ਸੰਘ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੇ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰੇਗੀ। ਅਯੰਗਰ ਨੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਪੈਲ ਕੀਤਾ ਕਿ ਦੂਜੇ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਉਲਟ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਵੇਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ I ਵਿੱਚ ਰਾਜਾਂ ਲਈ ਬਣਾਏ ਗਏ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਸੀ; ਜਿੱਥੇ ਕੇਂਦਰ ਕੋਲ ਸਾਰੇ ਸੰਘੀ ਅਤੇ ਸਮਕਾਲੀ ਵਿਸ਼ਿਆਂ 'ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੋਵੇਗੀ ਅਤੇ ਰਾਜਾਂ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਵਿਚਕਾਰ ਸਬੰਧਾਂ ਦੀ ਇਕਸਾਰਤਾ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿੱਚ ਸਥਿਤੀ ਵੱਖਰੀ ਸੀ:

“ਇਸ ਵੇਲੇ, ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਜਿਸ ਨੂੰ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਜਾ ਸਭਾ ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਮਰ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਨਾ ਤਾਂ ਉਹ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਬੁਲਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕੰਮ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਉਸ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਪੂਰਨ ਸ਼ਾਂਤੀ ਕਾਇਮ ਨਹੀਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ। ਇਸ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਰਾਜ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣਾ ਹੈ ਜੋ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸਦੀ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਵਿੱਚ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਰਾਜ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਰਾਏ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ, ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਅੰਤਰਿਮ ਵਿਵਸਥਾ ਸੰਭਵ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਅਜਿਹੀ ਵਿਵਸਥਾ ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਸੇ ਸਮੇਂ ਦੂਜੇ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਲਿਆਇਆ ਜਾ ਸਕੇ। ”

264. ਗੋਪਾਲਸਵਾਮੀ ਅਯੰਗਰ ਦੇ ਭਾਸ਼ਣ ਦੇ ਪਾਠ ਤੋਂ ਉਪਰੋਕਤ ਅੰਸ਼ ਸਪਸ਼ਟ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਕਲਪਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਰਾਜ ਲਈ ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆ ਜਾਂਦੀ, ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਉਲਟ ਇੱਕ ਅੰਤਰਿਮ ਪ੍ਰਬੰਧ ਸੰਭਵ ਸੀ ਜੋ ਹੋਰਾਂ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਲਿਆਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਰਾਜਾਂ। ਇਸ ਲਈ, ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ:

“ਹੁਣ, ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣਾਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦੇ ਹੋ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੈਂ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਇੱਕ ਅਟੱਲ ਸਿੱਟਾ ਹੈ ਕਿ, ਮੌਜੂਦਾ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ, ਅਸੀਂ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਅੰਤਰਿਮ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਸਥਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਧਾਰਾ 306ਏ ਅਜਿਹੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਹੈ।

265. ਆਰਟੀਕਲ 306 ਦੇ ਡਰਾਫਟ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਧਾਰਾਵਾਂ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਅਯੰਗਰ ਨੇ ਦੇਖਿਆ:

“ਇਸ ਲੇਖ ਦਾ ਦੂਜਾ ਹਿੱਸਾ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਉੱਤੇ ਸੰਸਦ ਦੇ ਵਿਧਾਨਕ ਅਥਾਰਟੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ। ਇਹ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇੰਸਟ੍ਰੂਮੈਂਟ ਆਫ਼ ਐਕਸੈਸਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਹੈ। ਮੋਟੇ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਇਹ ਵਿਧਾਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀ ਰੱਖਿਆ, ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਮਾਮਲਿਆਂ ਅਤੇ ਸੰਚਾਰ ਦੇ ਤਿੰਨ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਹੈ, ਪਰ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਇਹਨਾਂ ਵਿਆਪਕ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਵਿੱਚ ਕਈ ਚੀਜ਼ਾਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ ਜੋ ਕਿ ਇੰਸਟਰੂਮੈਂਟ ਆਫ ਐਕਸੈਸਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਸੂਚੀਬੱਧ ਹਨ। ਮੇਰਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵੀਹ ਤੋਂ ਪੱਚੀ ਹੈ। ਹੁਣ, ਇਹਨਾਂ ਵਸਤੂਆਂ ਦੇ ਵਰਣਨ ਵਿੱਚ, ਸੰਖਿਆ ਵਿੱਚ, ਪ੍ਰਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ, ਨਵੇਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਸੂਚੀ I ਅਤੇ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਇੰਸਟਰੂਮੈਂਟ ਆਫ਼ ਐਕਸੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤੀਆਂ ਆਈਟਮਾਂ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਸੂਚੀਆਂ I ਅਤੇ III ਵਿੱਚ ਐਂਟਰੀਆਂ ਦੇ ਬਦਲੇ ਹੋਏ ਅਹੁਦਿਆਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਲਈ, ਧਾਰਾ 306ਏ ਦੀ ਧਾਰਾ (1) (ਬੀ) ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਨਵੇਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਵਸਤੂਆਂ ਦੀ ਇਹ ਸੂਚੀ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰਾ ਕਰਕੇ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਕਲਾਜ਼ (ਬੀ)(ii) ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਦੇ ਸਾਧਨ ਵਿੱਚ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਸੰਭਾਵਿਤ ਜੋੜਾਂ, ਅਤੇ ਇਹ ਜੋੜ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਨਾਲ ਇਸ ਲੇਖ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਵਿਚਾਰ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ, ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਰਾਜ ਦੋਵਾਂ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ

ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੁਝ ਵਸਤੂਆਂ ਜੋ ਕਿ ਇੰਸਟਰੂਮੈਂਟ ਆਫ਼ ਐਕਸੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਨੂੰ ਉਸ ਸਾਧਨ ਦੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਉਚਿਤ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਤਾਂ ਜੋ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ , ਵਿਧਾਨ ਅਤੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਇਕੋ ਅਥਾਰਟੀ ਜਿਸ ਤੋਂ ਅਸੀਂ ਜੋੜਨ ਲਈ ਸਹਿਮਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਉਹ ਹੈ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ। ਇਸ ਲਈ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ”

266. ਉਸਨੇ ਆਰਟੀਕਲ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਲਈ ਵੀ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਦਿੱਤਾ। ਅਯੰਗਰ ਨੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਆਰਟੀਕਲ 1 ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ 'ਤੇ "ਆਪਣੇ ਆਪ ਲਾਗੂ ਹੋਵੇਗਾ" ਜੋ ਭਾਗ III ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤੇ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਸੀ।

267. ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਕਈ ਧਾਰਾਵਾਂ ਦਾ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ, ਅਯੰਗਰ ਨੇ ਨੋਟ ਕੀਤਾ:

“ਹੁਣ, ਇਹ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰਲੇਵੇਂ ਦੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਹ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਪ੍ਰਤੀ ਸਾਡੀਆਂ ਵਚਨਬੱਧਤਾਵਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਵਾਧਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਬੁਲਾਇਆ ਗਿਆ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ, ਅਸੀਂ ਜਿਸ ਚੀਜ਼ ਲਈ ਵਚਨਬੱਧ ਹਾਂ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਜੋੜ ਰਾਜ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਨਿਰਧਾਰਨ ਲਈ ਮਾਮਲੇ ਹਨ।

ਹੁਣ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਯਾਦ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਇਸ ਲੇਖ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਧਾਰਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਲਈ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਇਹ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਵਿਚਕਾਰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਦਰਜ ਵਚਨਬੱਧਤਾਵਾਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਸਹਿਮਤੀ ਦੇਣ ਲਈ ਅੰਤਮ ਅਥਾਰਟੀ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਉਹ ਇਸ ਨੂੰ ਅੰਤਰਿਮ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਦੇਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਨ ਪਰ ਜੇ ਉਹ ਇਹ ਸਹਿਮਤੀ ਦਿਓ, ਇਹ ਧਾਰਾ ਇਹ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਹਿਮਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਇਸ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਤੇ ਜੋ ਵੀ ਫੈਸਲਾ ਪਸੰਦ ਕਰਦੀ ਹੈ ਲੈ ਸਕਦੀ ਹੈ।

268. ਅਯੰਗਰ ਨੇ ਡਰਾਫਟ ਆਰਟੀਕਲ 306ਏ ਦੀ ਆਖਰੀ ਧਾਰਾ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਦੇਖਿਆ:

"ਆਖਰੀ ਧਾਰਾ ਇਹ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਕੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 211ਏ ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ। ਪਰ ਇਹ ਰਾਜ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਸਥਾਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ, ਅਤੇ ਉਮੀਦ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ

ਰਾਜ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਮੀਟਿੰਗ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਰਾਜ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਤੇ ਰਾਜ ਉੱਤੇ ਸੰਘੀ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਸੀਮਾ ਬਾਰੇ ਆਪਣਾ ਫੈਸਲਾ ਲੈਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਉਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ 'ਤੇ ਇੱਕ ਆਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਕਿ ਇਹ ਆਰਟੀਕਲ 306A ਜਾਂ ਤਾਂ ਓਪਰੇਟਿਵ ਹੋਣਾ ਬੰਦ ਕਰ ਦੇਵੇਗਾ, ਜਾਂ ਸਿਰਫ ਅਜਿਹੇ ਅਪਵਾਦਾਂ ਅਤੇ ਸੋਧਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੀ ਓਪਰੇਟਿਵ ਹੋਵੇਗਾ ਜੋ ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਦਰਸਾਏ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਉਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਹੁਕਮ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ ਇੱਕ ਸ਼ਰਤ ਪੂਰਵ-ਅਨੁਮਾਨ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਹ ਇਸ ਲੇਖ ਦੀ ਪੂਰੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ”

269. ਲੇਖ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨੂੰ ਸੰਖੇਪ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਅਯੰਗਰ ਨੇ ਦੇਖਿਆ:

“ਇਸ ਲੇਖ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਜੋ ਹੁਣ ਭਾਰਤ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ, ਭਾਰਤ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣੇ ਰਹਿਣਗੇ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਭਵਿੱਖੀ ਸੰਘੀ ਗਣਰਾਜ ਦੀ ਇਕਾਈ ਰਹੇਗੀ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਮਿਲੇਗਾ। ਇੰਸਟਰੂਮੈਂਟ ਆਫ਼ ਐਕਸੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਤੇ ਜਾਂ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਨਾਲ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਜੋੜ ਕੇ। ਅਤੇ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਬੁਲਾਉਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਕਦਮ ਚੁੱਕੇ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਜਾਵੇਗਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਇਹ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਤੇ ਫੈਸਲਾ ਲੈਣ ਲਈ ਆਇਆ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸਿਫ਼ਾਰਿਸ਼ ਕਰੇਗਾ ਜੋ ਜਾਂ ਤਾਂ ਧਾਰਾ 306ਏ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰੇਗਾ ਜਾਂ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੇਵੇਗਾ ਕਿ ਇਹ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸੋਧਾਂ ਅਤੇ ਅਪਵਾਦਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ।

270. ਧਾਰਾ 306ਏ 'ਤੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਅਪਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਗੋਪਾਲਸਵਾਮੀ ਅਯੰਗਰ ਦਾ ਸੰਬੋਧਨ ਕਈ ਪਹਿਲੂਆਂ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਧਾਰਾ 306ਏ ਦਾ ਖਰੜਾ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਫਰੇਮਰਾਂ ਨਾਲ ਤੋਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਪਹਿਲਾ, ਪਤਾ ਇਹ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ IoA ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਭਾਰਤ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੇ ਖੇਤਰ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਅਤੇ ਭਵਿੱਖ ਦੇ ਸੰਘੀ ਗਣਰਾਜ ਦੀ ਇਕਾਈ ਬਣੇ ਰਹਿਣਗੇ; ਅਤੇ ਦੂਜਾ, ਦੂਜੇ ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਸੰਘ ਵਿੱਚ ਏਕੀਕਰਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਪੂਰੀ ਹੋ ਗਈ ਸੀ ਪਰ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਅਜੇ ਤੱਕ ਉਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਏਕੀਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਿਸਦੀ ਨਿਮਨਲਿਖਤ ਸਥਿਤੀਆਂ ਕਾਰਨ ਬਾਕੀ ਰਾਜਾਂ ਲਈ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ:

> a ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਸੀਮਾਵਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇੱਕ ਯੁੱਧ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਇੱਕ ਜੰਗਬੰਦੀ ਲਈ ਸਹਿਮਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਹਾਲਾਤ ਅਸਧਾਰਨ ਸਨ ਕਿਉਂਕਿ ਰਾਜ ਦਾ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ ਅਜੇ ਵੀ ਬਾਗੀਆਂ ਅਤੇ ਦੁਸ਼ਮਣਾਂ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਸੀ;
>
> ਬੀ. ਡੋਮੀਨੀਅਨ "ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੇ ਨਾਲ ਉਲਝਿਆ" ਸੀ;

c. ਰਾਜ ਦੀ ਨਾ ਤਾਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੀ;

d. ਇਸ ਅਭਿਆਸ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਤੱਕ, ਧਾਰਾ 306A ਦਾ ਖਰੜਾ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਤੇ ਸਲਾਹ ਮਸ਼ਵਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੈ ਜੋ IoA ਦੇ ਅਧੀਨ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਹੋਰ ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਤੇ ਸਹਿਮਤੀ; ਅਤੇ

ਈ. ਰਾਜ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਬੈਠਕ ਅਤੇ ਰਾਜ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਤੇ ਰਾਜ ਉੱਤੇ ਸੰਘੀ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਸੀਮਾ ਬਾਰੇ ਫੈਸਲਾ ਲੈਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ, ਉਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ 'ਤੇ, ਇੱਕ ਆਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 306ਏ ਜਾਂ ਤਾਂ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਅਪਵਾਦਾਂ ਅਤੇ ਸੋਧਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਸੰਚਾਲਿਤ ਜਾਂ ਸੰਚਾਲਿਤ ਕਰੋ।

IV. ਅਨੁਮਾਨ

271. ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦੁਆਰਾ ਚਲਾਇਆ ਗਿਆ IoA ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ (a) ਉਹ ਭਾਰਤ ਦੇ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ; (ਬੀ) ਭਾਰਤ ਦੇ ਗਵਰਨਰ ਜਨਰਲ, ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ, ਸੰਘੀ ਅਦਾਲਤ ਅਤੇ ਕੋਈ ਹੋਰ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਅਥਾਰਟੀ ਸਮੇਤ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਦੇ ਅਥਾਰਟੀ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਐਕਟ 1935 ਵਿੱਚ ਨਿਯਤ ਅਜਿਹੇ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨਗੇ; ਅਤੇ (c) ਸੰਘ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਵਿਧਾਨਕ ਯੋਗਤਾ ਰੱਖਿਆ, ਬਾਹਰੀ ਮਾਮਲਿਆਂ, ਸੰਚਾਰ ਅਤੇ ਕੁਝ ਸਹਾਇਕ ਮਾਮਲਿਆਂ ਤੱਕ ਸੀਮਿਤ ਹੋਵੇਗੀ। ਮਹਾਰਾਜਾ ਦੁਆਰਾ IoA ਦੁਆਰਾ ਭਾਰਤ ਦੇ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣਾ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਰਲੇਵੇਂ ਦਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਵੀ ਆਈਓਏ ਵਿੱਚ ਹੀ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ: ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀ, ਯਾਨੀ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਦੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ, ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਅਤੇ ਅਦਾਲਤਾਂ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਉੱਤੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਕਰਨਗੀਆਂ। ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਵਿਧਾਨਕ ਯੋਗਤਾ 'ਤੇ ਸੀਮਾ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਾਜੇ ਤੋਂ ਆਜ਼ਾਦ ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ ਸੰਘੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸੱਤਾ ਦੇ ਤਬਾਦਲੇ ਨੂੰ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ।

272. IoA ਦੇ ਤਹਿਤ, ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਅਥਾਰਟੀਆਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਐਕਟ 1935 ਦੁਆਰਾ ਨਿਯਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨੀ ਸੀ। ਸੰਵਿਧਾਨ, ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿੱਚ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਸਮੇਤ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਅਥਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਕੰਮ ਸਿਰਫ਼ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸੀਮਿਤ ਸਨ ਨਾ ਕਿ ਆਈਓਏ, ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਐਕਟ 1935 ਜਾਂ ਭਾਰਤੀ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਐਕਟ 1947। ਮਹਾਰਾਜਾ ਦੁਆਰਾ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਐਲਾਨ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ 'ਤੇ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ਰਤ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣ ਅਤੇ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦੇ ਨਾਲ ਬਸਤੀਵਾਦੀ ਅਤੇ ਰਾਜਸ਼ਾਹੀ ਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਤੋੜ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਭਾਰਤ ਦੇ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਰਾਜ ਕੋਲ ਕੋਈ ਬਾਕੀ ਦੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਨਹੀਂ ਬਚੀ ਸੀ।

273. 1955 ਵਿੱਚ, ਜਸਟਿਸ ਵਿਵਿਅਨ ਬੋਸ, ਵਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਯੂ.ਪੀ. 221 ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਲਈ ਬੋਲਦੇ ਹੋਏ, ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੱਖਿਆ:

“ਭਾਰਤ ਦੇ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਅਤੇ ਰਾਜਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਦੇ ਹਰ ਨਿਸ਼ਾਨ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਮਰਪਣ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਨੁਮਾਇੰਦਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੇ ਲਈ ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਇੱਕ ਨਵੇਂ ਕ੍ਰਮ ਵਿੱਚ ਨਾਗਰਿਕ ਸਨ ਪਰ ਇੱਕ ਟਾਈ, ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੀ ਵਫ਼ਾਦਾਰੀ: ਸ਼ਰਧਾ, ਵਫ਼ਾਦਾਰੀ, ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਸੰਪੰਨ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਗਣਰਾਜ ਜੋ ਭਾਰਤ ਹੈ, ਪ੍ਰਤੀ ਵਫ਼ਾਦਾਰੀ। ਇੱਕ ਝਟਕੇ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਸਾਰੀਆਂ ਖੇਤਰੀ ਵਫ਼ਾਦਾਰੀ ਮਿਟਾ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਅਤੀਤ ਨੂੰ ਮਿਟਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਸਿਵਾਏ ਜਿੱਥੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ; ਸਮੇਂ ਦੇ ਇੱਕ ਪਲ 'ਤੇ ਨਵੀਂ ਵਿਵਸਥਾ ਦਾ ਜਨਮ ਸਭ ਲਈ ਇੱਕੋ ਸਰੋਤ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਆਪਣੀ ਨਵੀਂ ਵਫ਼ਾਦਾਰੀ ਦੇ ਨਾਲ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਉਸੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ: ਭਾਰਤ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਦੀ ਇੱਛਾ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਜਮਾਤ, ਕੋਈ ਜਾਤ, ਕੋਈ ਨਸਲ, ਕੋਈ ਧਰਮ, ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਭੇਦ, ਕੋਈ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਨਹੀਂ।"

274. ਵਿਚ ਰਘੁਨਾਥਰਾਓ ਗਣਪਤਰਾਓ (ਸੁਪਰਾ), ਜਸਟਿਸ ਰਤਨਾਵੇਲ ਪਾਂਡਿਅਨ ਨੇ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਭਾਰਤੀ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਰਲੇਵੇਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਜਿਸ ਰਾਹੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਏਕੀਕਰਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ:

"31. ਭਾਰਤ ਦੇ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤੀ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਇਸ ਰਲੇਵੇਂ ਨੇ ਰਾਜਾਂ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਵਿਚਕਾਰ ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਜੈਵਿਕ ਸਬੰਧ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤਾ, ਜਿਸਦਾ ਮਹੱਤਵ ਰਾਜਾਂ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਵਿਚਕਾਰ ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਬੰਧ ਜਾਂ ਸਬੰਧ ਬਣਾਉਣਾ ਸੀ। ਭਾਰਤੀ ਰਾਜਾਂ ਦਾ ਭਾਰਤ ਦੇ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਢਾਂਚੇ ਵਿੱਚ ਫਿੱਟ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਪੜਾਅ ਸੀ। ਦੂਜੇ ਪੜਾਅ ਵਿੱਚ ਦੋ ਗੁਣਾ ਏਕੀਕਰਣ, ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਵੱਡੀਆਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕੀ ਇਕਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਇਕਸੁਰਤਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਲੋਕਤੰਤਰੀਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਭਾਰਤੀ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਆਜ਼ਾਦੀ ਅਤੇ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਦੀ ਲਾਲਸਾ ਦੀ ਘੁਸਪੈਠ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਅਲੱਗ-ਥਲੱਗ ਦੀਆਂ ਉੱਚੀਆਂ ਕੰਧਾਂ ਖੜ੍ਹੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਆਗਮਨ ਦੇ ਨਾਲ, ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਉਸੇ ਮਾਪ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਤਾਕੀਦ ਜਿਸ ਦਾ ਆਨੰਦ ਮਾਣਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਪ੍ਰਾਂਤਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਗਤੀ ਫੜੀ ਅਤੇ ਸ਼ਾਸਕਾਂ ਤੋਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸੱਤਾ ਦੇ ਤਬਾਦਲੇ ਲਈ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਅੰਦੋਲਨ ਛੇੜਿਆ। ਛੋਟੇ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਸਵੈ-ਨਿਰਭਰ ਅਤੇ ਪ੍ਰਗਤੀਸ਼ੀਲ ਜਮਹੂਰੀ ਸਥਾਪਨਾ ਲਈ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਾਰਕਾਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਅਤੇ ਵਿਵਸਥਾ ਲਈ ਗੰਭੀਰ ਖਤਰੇ ਦੇ ਕਾਰਨ, ਰਾਜਾਂ ਦਾ ਏਕੀਕਰਨ ਸੀ ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸਮਾਨ ਪੈਟਰਨ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਸੀ। . ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਇਹ ਭੂਗੋਲਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਸੂਬਿਆਂ ਵਿੱਚ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਵਿਲੀਨ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੋਇਆ। ਦੂਜਾ, ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਿਤ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਤੀਜਾ ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਯੂਨੀਅਨ ਵਜੋਂ ਜਾਣੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਨਵੀਆਂ ਵਿਹਾਰਕ ਇਕਾਈਆਂ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦਾ ਏਕੀਕਰਨ ਸੀ।

275. ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣ ਦੌਰਾਨ ਡਰਾਫਟ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ III ਵਿੱਚ ਬਾਕੀ ਸਾਰੇ ਰਾਜਾਂ (ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਗੋਦ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਭਾਗ ਬੀ ਰਾਜ ਸਨ) ਨੇ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਸੂਚੀ I ਅਤੇ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਸਾਰੀਆਂ ਐਂਟਰੀਆਂ ਉੱਤੇ ਯੋਗਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਟੈਕਸ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਸੱਤਵੀਂ ਅਨੁਸੂਚੀ ਦਾ III। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਸੰਵਿਧਾਨ (ਜਿਵੇਂ ਅਪਣਾਇਆ ਗਿਆ) ਨੇ ਟੈਕਸ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਭਾਗ A ਅਤੇ ਭਾਗ B ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਅੰਤਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਟੈਕਸਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਇੰਦਰਾਜ਼ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਸੱਤਵੀਂ ਅਨੁਸੂਚੀ ਦੀ ਸੂਚੀ II ਅਤੇ ਸੂਚੀ III ਦੋਵਾਂ ਵਿੱਚ ਰੱਖੇ ਗਏ ਹਨ। ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਸ਼ਾਸਕਾਂ ਨੇ ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਘੋਸ਼ਣਾ ਪੱਤਰ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੀਮਾਵਾਂ ਨੂੰ ਹਟਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਈਓਏ ਦੁਆਰਾ ਸੰਘ ਦੀ ਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀ 'ਤੇ ਰੱਖੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਇਹ ਸਿਰਫ਼ ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਹੈ ਨਾ ਕਿ IoA ਜਿਸ ਨੇ ਸੰਘ ਅਤੇ ਸੰਘੀ ਇਕਾਈਆਂ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਸੀਮਤ ਕੀਤਾ ਹੈ।

276. ਸੱਤਵੀਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਦੁਆਰਾ, ਭਾਗ A ਅਤੇ ਭਾਗ B ਰਾਜਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਅੰਤਰ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ "ਰਾਜਾਂ" ਅਤੇ "ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ" ਦੇ ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਠ ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਨਾਲ, ਗਵਰਨਰ ਦੇ ਸੂਬਿਆਂ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਰਾਜਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਅੰਤਰ ਕੁਦਰਤੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ। ਗਵਰਨਰ ਦੇ ਪ੍ਰਾਂਤਾਂ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਰਾਜਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਅੰਤਰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਭਾਰਤੀ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਸ਼ਾਸਕਾਂ ਨੇ ਸੰਘ ਨੂੰ ਆਈਓਏ ਦੁਆਰਾ ਸੀਮਤ ਵਿਧਾਨਕ ਯੋਗਤਾ ਦਿੱਤੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਰਿਆਸਤਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਥਿਤੀਆਂ ਕਾਰਨ। ਜਦੋਂ ਭਾਗ ਏ ਅਤੇ ਭਾਗ ਬੀ ਰਾਜਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਅੰਤਰ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 238 ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਤਾਂ ਇਹ ਦਲੀਲ ਕਿ ਭਾਗ ਬੀ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦਰਜਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦੁਆਰਾ ਚਲਾਇਆ ਗਿਆ ਆਈਓਏ ਸੀਮਤ ਸੀ, ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ।

277. ਭਾਰਤ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਕੇਂਦਰੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ IoA ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਮਾਮਲਿਆਂ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਕਰਨ ਲਈ ਪਾਬੰਦ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਹ ਉਹ ਰਸਤਾ ਅਪਣਾ ਸਕਦਾ ਸੀ ਜੋ ਇਸ ਨੇ ਦੂਜੇ ਭਾਗ ਬੀ ਰਾਜਾਂ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਸੀ ਜਿੱਥੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਸੱਤਵੀਂ ਅਨੁਸੂਚੀ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕੇਂਦਰੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਵਿਧਾਨਕ ਯੋਗਤਾ ਨੂੰ ਵਧਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਭਾਰਤ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੇ ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਥਿਤੀਆਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਕੇਂਦਰੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ IoA ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਮਾਮਲਿਆਂ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਕਰਨ ਦੀ ਚੋਣ ਕੀਤੀ, ਜਿਸਦੀ ਪਛਾਣ ਸ਼੍ਰੀ ਅਯੰਗਰ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੇ ਭਾਸ਼ਣ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਇੱਕ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਇਹ ਸਥਿਤੀ ਸੀ, ਤਾਂ ਭਾਰਤ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨੀ ਰੁਕਾਵਟ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਇਹ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਸਦਭਾਵਨਾ ਦਾ ਸੰਦੇਸ਼ ਦੇਵੇਗਾ ਜੇਕਰ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਰਾਜ ਉੱਤੇ ਸੰਘ ਦੀ ਵਿਧਾਨਕ ਯੋਗਤਾ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

278. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਧਾਰਾ 370 ਨੂੰ ਦੋ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਪਹਿਲਾਂ, ਇੱਕ ਅੰਤਰਿਮ ਪ੍ਰਬੰਧ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਰਾਜ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨਹੀਂ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਅਤੇ ਆਈਓਏ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਮਾਮਲਿਆਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਤੇ ਸੰਘ ਦੀ ਵਿਧਾਨਕ ਯੋਗਤਾ 'ਤੇ ਫੈਸਲਾ ਲੈ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ

ਸੰਵਿਧਾਨ (ਅਸਥਾਈ ਉਦੇਸ਼) ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ; ਅਤੇ ਦੂਸਰਾ, ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਜੰਗੀ ਸਥਿਤੀਆਂ (ਅਸਥਾਈ ਉਦੇਸ਼) ਦੇ ਕਾਰਨ ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਥਿਤੀਆਂ ਕਾਰਨ ਅੰਤਰਿਮ ਪ੍ਰਬੰਧ।

ਬੀ. ਧਾਰਾ 370 ਵਿੱਚ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦਾ ਘੇਰਾ

I. ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ XXI ਵਿੱਚ ਪਲੇਸਮੈਂਟ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 370 ਲਈ ਹਾਸ਼ੀਏ ਦਾ ਨੋਟ

279. ਧਾਰਾ 370 ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸਨੂੰ ਮੂਲ ਰੂਪ ਵਿੱਚ 26 ਜਨਵਰੀ 1950 ਨੂੰ ਅਪਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਭਾਗ XXI ਵਿੱਚ ਰੱਖੀ ਗਈ ਸੀ ਜਿਸਦਾ ਸਿਰਲੇਖ "ਅਸਥਾਈ ਅਤੇ ਪਰਿਵਰਤਨਸ਼ੀਲ ਉਪਬੰਧ" ਸੀ ਜਦੋਂ 1950 ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਅਪਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਅਧਿਆਇ ਸਿਰਲੇਖ ਨੂੰ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਸੰਵਿਧਾਨ (ਤੇਰ੍ਹਵੀਂ ਸੋਧ) ਐਕਟ 1962/222 ਦੁਆਰਾ ਇਸਦਾ ਮੌਜੂਦਾ ਰੂਪ - "ਅਸਥਾਈ, ਪਰਿਵਰਤਨਸ਼ੀਲ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਉਪਬੰਧ" -।

280. ਧਾਰਾ 370 ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਨ ਲਈ ਅੱਗੇ ਵਧਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣ ਵੇਲੇ "ਅਸਥਾਈ ਅਤੇ ਪਰਿਵਰਤਨਸ਼ੀਲ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ" ਵਜੋਂ ਵਰਣਿਤ ਇਸ ਵਿੱਚ ਇਸਦੀ ਪ੍ਰਸੰਗਿਕ ਪਲੇਸਮੈਂਟ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ; ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ "ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ" ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਲਈ ਵਧਾਇਆ ਗਿਆ।

281. ਆਰਟੀਕਲ 369 ਨੇ ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਰੰਭ ਤੋਂ ਪੰਜ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਲਈ ਕੁਝ ਖਾਸ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਸੌਂਪਿਆ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਮਵਰਤੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਗਿਣਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਮਾਮਲੇ ਸਨ:

> a ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵਪਾਰ ਅਤੇ ਵਣਜ ਅਤੇ ਖਾਣ-ਪੀਣ ਦੀਆਂ ਵਸਤਾਂ, ਪਸ਼ੂਆਂ ਦਾ ਚਾਰਾ, ਕੋਲਾ, ਲੋਹਾ, ਸਟੀਲ ਅਤੇ ਮੀਕਾ, ਕੱਚਾ ਕਪਾਹ, ਕਪਾਹ ਦੇ ਬੀਜ, ਕਾਗਜ਼, ਅਤੇ ਕਪਾਹ ਅਤੇ ਉੱਨੀ ਟੈਕਸਟਾਈਲ ਸਮੇਤ ਪਛਾਣੀਆਂ ਵਸਤੂਆਂ ਦਾ ਉਤਪਾਦਨ, ਸਪਲਾਈ ਅਤੇ ਵੰਡ; ਅਤੇ
>
> ਬੀ. ਉਪਰੋਕਤ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਵਾਲੇ ਅਪਰਾਧ ਅਤੇ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਸਾਰੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਸਮੇਤ ਫੀਸਾਂ/223

282. ਆਰਟੀਕਲ 371 ਭਾਗ ਬੀ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਅਸਥਾਈ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਦਸ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਮਿਆਦ (ਇੱਕ ਮਿਆਦ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਵਧਾਇਆ ਜਾਂ ਛੋਟਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ), ਇੱਕ ਭਾਗ ਬੀ ਰਾਜ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਹੋਵੇਗੀ। ਦੇ

ਆਮ ਨਿਯੰਤਰਣ ਅਧੀਨ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ/224 ਦੁਆਰਾ ਜਾਰੀ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨੀ ਪਵੇਗੀ।

283. ਅਨੁਛੇਦ 372225 ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਵੇਲੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਸਾਰੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ ਲਈ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿਸੇ ਸਮਰੱਥ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਬਦਲਿਆ ਜਾਂ ਰੱਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ। ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਰੱਦ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸੋਧਾਂ ਸਮੇਤ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਅਤੇ ਸੋਧਾਂ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਵੀ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਮੂਲ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਅਨੁਕੂਲਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਸੋਧਾਂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਹ ਸਮਾਂ ਦੋ ਸਾਲ ਸੀ ਪਰ ਸੰਵਿਧਾਨ (ਪਹਿਲੀ ਸੋਧ) ਐਕਟ 1951 ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

284. ਅਨੁਛੇਦ 373 ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਰਕ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਪਰਿਵਰਤਨਸ਼ੀਲ ਪ੍ਰਬੰਧ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 22 ਦੀ ਧਾਰਾ (7) ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਉਹਨਾਂ ਹਾਲਾਤਾਂ ਅਤੇ ਕੇਸਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਨਿਵਾਰਕ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਅਤੇ ਅਧਿਕਤਮ ਸਮੇਂ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਮੇਂ ਲਈ ਨਜ਼ਰਬੰਦ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਆਰਟੀਕਲ 373 ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੇ ਉਪਬੰਧ ਸਨ ਜੋ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਧਾਰਾ 22 ਦੀ ਧਾਰਾ (7) ਅਧੀਨ ਜਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਇੱਕ ਸਾਲ ਦੀ ਮਿਆਦ ਲਈ, ਜੋ ਵੀ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਵੇ, ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਕੰਮ ਕਰਨਗੇ। ਉਸ ਮਿਆਦ ਲਈ, ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਧਾਰਾ 22 ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ (4) ਅਤੇ (7) ਵਿੱਚ ਸੰਸਦ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਬਦਲਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਇੱਕ ਸੰਦਰਭ ਦੁਆਰਾ ਬਦਲਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਆਦੇਸ਼.

285. ਅਨੁਛੇਦ 374 ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਫੈਡਰਲ ਕੋਰਟ ਦੇ ਜੱਜ, ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਹੁਦਾ ਸੰਭਾਲਦੇ ਹਨ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਉਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ 'ਤੇ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਜੱਜ ਨਹੀਂ ਬਣਦੇ, ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਚੁਣੇ ਜਾਣਗੇ ਅਤੇ ਸੰਘੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਲੰਬਿਤ ਕੇਸਾਂ ਨੂੰ ਤਬਦੀਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ।

286. ਅਨੁਛੇਦ 375 ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ, ਅਧਿਕਾਰੀ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਧੀਨ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣਗੇ। ਧਾਰਾ 376 ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹਾਈ ਕੋਰਟਾਂ ਵਿੱਚ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਜੱਜਾਂ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ ਲਈ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਧਾਰਾ 377 ਅਤੇ ਧਾਰਾ 378 ਭਾਰਤ ਦੇ ਆਡੀਟਰ ਜਨਰਲ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਲਈ ਲੋਕ ਸੇਵਾ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ ਲਈ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਪਹਿਲਾਂ ਅਹੁਦਾ ਸੰਭਾਲਦੇ ਸਨ।

287. ਆਰਟੀਕਲ 379 ਵਿੱਚ ਆਰਜ਼ੀ ਸੰਸਦ ਲਈ ਉਪਬੰਧ ਸਨ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਸੰਸਦ ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਸਦਨਾਂ ਦਾ ਗਠਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਤਹਿਤ ਪਹਿਲੇ ਸੈਸ਼ਨ ਲਈ ਮੀਟਿੰਗ ਲਈ

ਬੁਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਧਾਰਾ (1) ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਪਹਿਲਾਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਆਰਜ਼ੀ ਸੰਸਦ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਸੀ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਸੰਸਦ/226 ਨੂੰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਸੌਂਪੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ।

288. ਆਰਟੀਕਲ 380 ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ V ਦੇ ਅਧਿਆਇ 1 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਚੁਣਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਵਜੋਂ ਚੁਣਿਆ ਗਿਆ ਵਿਅਕਤੀ ਭਾਰਤ/227 ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰੇਗਾ।

289. ਆਰਟੀਕਲ 381, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਮੰਤਰੀ ਪ੍ਰੀਸ਼ਦ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਸਾਰੇ ਵਿਅਕਤੀ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਲਈ ਮੰਤਰੀ ਵਜੋਂ ਅਹੁਦਾ ਸੰਭਾਲ ਰਹੇ ਸਨ, ਉਸ ਅਹੁਦੇ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣਾ ਸੀ/228।

290. ਅਨੁਛੇਦ 382 ਵਿੱਚ ਭਾਗ A ਵਿੱਚ ਰਾਜਾਂ ਲਈ ਅਸਥਾਈ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਦੇ ਉਪਬੰਧ ਸਨ, ਜਿਸ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਜੋ ਪ੍ਰਾਂਤਾਂ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਪਹਿਲਾਂ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਸਨ, ਆਪਣੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਕਰਨੀਆਂ ਸਨ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਵਿਧੀਵਤ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਬੈਠਕ ਲਈ ਬੁਲਾਇਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਸੰਵਿਧਾਨ/229 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਅਧੀਨ ਸੈਸ਼ਨ।

291. ਅਨੁਛੇਦ 383 ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਂਤਾਂ ਦੇ ਗਵਰਨਰਾਂ ਲਈ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਵਿਅਕਤੀ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਵੇਲੇ ਇੱਕ ਰਾਜਪਾਲ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ, ਇੱਕ ਰਾਜਪਾਲ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਹੋਣ ਤੱਕ ਜਾਰੀ ਰਹਿਣਗੇ/230।

292. ਅਨੁਛੇਦ 384 ਵਿੱਚ ਮੰਤਰੀ ਪ੍ਰੀਸ਼ਦ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣ ਵੇਲੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਨਿਰੰਤਰਤਾ ਲਈ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। 231 ਭਾਗ ਬੀ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਅਸਥਾਈ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 385/232 ਅਤੇ 386/233 ਵਿੱਚ ਬਣਾਏ ਗਏ ਸਨ।

293. ਆਰਟੀਕਲ 387 ਵਿੱਚ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ 234 ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਦੇ ਤਹਿਤ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਚੋਣਾਂ ਕਰਵਾਉਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਆਬਾਦੀ ਦੇ ਨਿਰਧਾਰਨ ਲਈ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਆਰਟੀਕਲ 388 ਨੇ ਅਸਥਾਈ ਸੰਸਦ ਅਤੇ ਰਾਜਾਂ ਦੀਆਂ ਅਸਥਾਈ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਅਸਥਾਈ ਅਸਾਮੀਆਂ ਨੂੰ ਭਰਨ ਲਈ ਉਪਬੰਧ ਕੀਤੇ ਹਨ।

294. ਅਨੁਛੇਦ 389 ਭਾਰਤ ਦੇ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੂਬੇ ਜਾਂ ਭਾਰਤੀ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਲੰਬਿਤ ਪਏ ਬਿੱਲਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸੰਬੰਧਿਤ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ 235 ਦੁਆਰਾ ਉਠਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ।

295. ਆਰਟੀਕਲ 390 ਵਿੱਚ ਪੈਸੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਹਨ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਅਤੇ 31 ਮਾਰਚ 1950/236 ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਖਰਚੇ ਲਈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਤੇ ਇਕੱਠੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ।

296. ਆਰਟੀਕਲ 391 ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਪਾਸ ਹੋਣ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਐਕਟ 1935 ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਕੋਈ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਜਿਸ ਲਈ ਪਹਿਲੀ ਜਾਂ ਚੌਥੀ ਅਨੁਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ, ਤਾਂ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਸੀ।

297. ਆਰਟੀਕਲ 392 ਨੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਆਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਜਿਹੇ ਪਰਿਵਰਤਨਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋਵੇਗਾ, ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਐਕਟ 1935 ਦੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਸੋਧ, ਜੋੜ ਅਤੇ ਛੱਡਣ ਦੁਆਰਾ। ਸੰਵਿਧਾਨ. ਇਸ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸੰਸਦ/238 ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਮੀਟਿੰਗ ਤੱਕ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਸੀ।

298. ਉਪਬੰਧ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਸੀਂ ਉੱਪਰ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਅਸਥਾਈ ਜਾਂ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕੇਸ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਅਸਥਾਈ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਜਾਂ ਤਾਂ ਸਮੇਂ ਦੇ ਸੰਦਰਭ (ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸੰਖਿਆ) ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਘਟਨਾ ਦੇ ਵਾਪਰਨ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ (ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਵਿਧੀਵਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗਠਿਤ ਚੁਣੀ ਗਈ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਮੀਟਿੰਗ) ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਅਸਥਾਈ ਹੋਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਪਰਿਵਰਤਨਸ਼ੀਲ ਸਨ ਤਾਂ ਜੋ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਐਕਟ 1935 ਦੇ ਅਧੀਨ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਸ਼ਾਸਨ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਤੋਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਧਿਕਾਰਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗਠਿਤ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਤਬਾਦਲੇ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕੇ।

299. ਸੱਤਾ ਦੇ ਨਿਰਵਿਘਨ ਤਬਾਦਲੇ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਲਈ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਦੇਖਿਆ ਹੈ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਸੰਸਦ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਸੰਸਦ ਦੀ ਬੈਠਕ ਨਹੀਂ ਹੋਈ। ਇਹਨਾਂ ਅਸਥਾਈ ਅਤੇ ਪਰਿਵਰਤਨਸ਼ੀਲ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਚੋਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੁਆਰਾ ਭਾਰਤ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ, ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਮੰਤਰੀ ਪ੍ਰੀਸ਼ਦ ਦਾ ਨਿਰੰਤਰਤਾ ਅਤੇ ਚੋਣਾਂ ਹੋਣ ਤੱਕ ਅਸਥਾਈ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ ਲਈ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। ਅਸਥਾਈ ਅਤੇ ਪਰਿਵਰਤਨਸ਼ੀਲ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਰੱਦ ਕਰਕੇ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਸੰਵਿਧਾਨ (ਸੱਤਵੀਂ ਸੋਧ) ਐਕਟ 1956 ਜੋ 1 ਨਵੰਬਰ 1956 ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਨੇ ਧਾਰਾ 371 ਅਤੇ ਧਾਰਾ 379 ਤੋਂ 391 ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।

300. ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਕਵਰ ਕਰਨ ਲਈ ਭਾਗ XXI ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਦਾ ਵਿਸਤਾਰ 1 ਦਸੰਬਰ 1963 ਤੋਂ ਸੰਵਿਧਾਨ (ਤੇਰ੍ਹਵੀਂ ਸੋਧ) ਐਕਟ 1962 ਦੇ ਨਾਲ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਸਮੇਂ ਦੀ ਇੱਕ ਮਿਆਦ ਦੇ ਨਾਲ, ਭਾਗ XXI

ਨੂੰ ਸੰਸ਼ੋਧਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਜੋ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਰਾਜਾਂ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ। 1956 ਵਿੱਚ, ਧਾਰਾ 371 ਨੂੰ ਸੱਤਵੀਂ ਸੋਧ ਦੁਆਰਾ ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਜਾਂ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜਾਂ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਤੇ ਰਾਜਾਂ ਦੀਆਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਖੇਤਰੀ ਕਮੇਟੀਆਂ ਦੇ ਕਾਰਜਾਂ ਅਤੇ ਰਾਜਪਾਲ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਲਈ ਬਣਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਲਈ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਖੇਤਰੀ ਕਮੇਟੀਆਂ ਦੇ ਸਹੀ ਕੰਮਕਾਜ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕਰਨ ਲਈ। ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ 1 ਨਵੰਬਰ 1966 ਨੂੰ ਧਾਰਾ 371 ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਧਾਰਾ (1) ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਹ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਸੀ, ਨੂੰ ਵੀ 1 ਜੁਲਾਈ 1974 ਨੂੰ 32ਵੀਂ ਸੋਧ ਦੁਆਰਾ ਹਟਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। 1956 ਵਿੱਚ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਪੁਨਰਗਠਨ ਦੇ ਨਾਲ, ਧਾਰਾ 371 ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਸੱਤਵੀਂ ਸੋਧ ਤਾਂ ਕਿ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਅਤੇ ਗੁਜਰਾਤ ਰਾਜਾਂ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਧਾਰਾ 371-ਏ ਨੂੰ 1 ਦਸੰਬਰ 1963 ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਤੇਰ੍ਹਵੀਂ ਸੋਧ ਦੁਆਰਾ ਨਾਗਾਲੈਂਡ ਰਾਜ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਲਈ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਧਾਰਾ 371-ਬੀ ਅਸਾਮ ਰਾਜ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨ ਲਈ 25 ਸਤੰਬਰ 1969 ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ 20ਵੇਂ ਸੰਸ਼ੋਧਨ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਮਣੀਪੁਰ ਰਾਜ ਲਈ ਧਾਰਾ 371-ਸੀ, ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਲਈ ਧਾਰਾ 371-ਡੀ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਤੇਲੰਗਾਨਾ (ਪੁਨਰਗਠਨ ਐਕਟ 2014 ਦੇ ਬਾਅਦ), ਸਿੱਕਮ ਰਾਜ ਲਈ ਧਾਰਾ 371-ਐਫ, ਮਿਜ਼ੋਰਮ ਰਾਜ ਲਈ ਧਾਰਾ 371-ਜੀ। , ਅਰੁਣਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਲਈ ਧਾਰਾ 371-H, ਗੋਆ ਰਾਜ ਲਈ ਧਾਰਾ 371-I ਅਤੇ ਕਰਨਾਟਕ ਰਾਜ ਲਈ ਧਾਰਾ 371-J ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧਾਂ ਦੁਆਰਾ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ:

a ਆਰਟੀਕਲ 371-ਸੀ - ਮਨੀਪੁਰ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ - 15 ਫਰਵਰੀ 1972 ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਵੀਹਵੀਂ ਸੋਧ;

ਬੀ. ਧਾਰਾ 371-ਡੀ - ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ - 1 ਜੁਲਾਈ 1974 ਤੋਂ ਤੀਹਵੀਂ ਸੋਧ;

c. ਆਰਟੀਕਲ 371-ਡੀ - ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਤੇਲੰਗਾਨਾ ਦੇ ਪੁਨਰਗਠਿਤ ਰਾਜਾਂ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ - 2 ਜੂਨ 2014 ਤੋਂ ਤੀਹਵੀਂ ਸੋਧ;

d. ਆਰਟੀਕਲ 371-F - ਸਿੱਕਮ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ - 26 ਅਪ੍ਰੈਲ 1975 ਤੋਂ 36ਵੀਂ ਸੋਧ;

ਈ. ਆਰਟੀਕਲ 371-ਜੀ - ਮਿਜ਼ੋਰਮ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ - 20 ਫਰਵਰੀ 1987 ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵੀ 53ਵੀਂ ਸੋਧ;

f. ਅਨੁਛੇਦ 371-H - ਅਰੁਣਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ - 20 ਫਰਵਰੀ 1987 ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵੀ 55ਵਾਂ ਸੋਧ;

g ਆਰਟੀਕਲ 371-I - ਗੋਆ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ - 30 ਮਈ 1987 ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵੀ 56ਵੀਂ ਸੋਧ; ਅਤੇ

h. ਆਰਟੀਕਲ 371-J - ਕਰਨਾਟਕ ਰਾਜ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ - 1 ਅਕਤੂਬਰ 2013 ਤੋਂ 98ਵੀਂ ਸੋਧ।

301. 1956 ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਸੱਤਵੀਂ ਸੋਧ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਅਨੁਛੇਦ 1(1) ਵਿੱਚ ਇਹ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਭਾਰਤ, ਭਾਵ ਭਾਰਤ, ਰਾਜਾਂ ਦਾ ਸੰਘ ਹੋਵੇਗਾ। ਅਨੁਛੇਦ 1(2) ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਰਾਜ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਉਹ ਹੋਣਗੇ ਜੋ ਪਹਿਲੀ ਅਨੁਸੂਚੀ ਦੇ ਭਾਗ A, B ਅਤੇ C ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਹਨ। ਆਰਟੀਕਲ 1(3) ਨੇ ਮੂਲ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣਗੇ:

a ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਖੇਤਰ;

ਬੀ. ਪਹਿਲੀ ਅਨੁਸੂਚੀ ਦੇ ਭਾਗ D ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਖੇਤਰ; ਅਤੇ

c. ਅਜਿਹੇ ਹੋਰ ਖੇਤਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਐਕੁਆਇਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

302. 1956 ਵਿੱਚ ਸੱਤਵੀਂ ਸੋਧ ਦੇ ਨਾਲ, ਧਾਰਾ 1(2) ਨੂੰ ਇਹ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਰਾਜ ਅਤੇ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਪਹਿਲੇ ਅਨੁਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਅਨੁਸਾਰ ਹੋਣਗੇ। ਧਾਰਾ (3) ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਤਾਂ ਜੋ ਪਹਿਲੀ ਅਨੁਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਬਦਲਿਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਨਵੇਂ ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਦੇ ਨਾਲ, ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਲੋੜਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਿਆ ਗਿਆ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਦੇਖਿਆ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਸੰਮਿਲਨ ਨਾਲ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣ ਸਮੇਂ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕੁਝ ਅਸਥਾਈ ਅਤੇ ਅਸਥਾਈ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਉੱਪਰ ਦੇਖਿਆ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਚੁਣੇ ਗਏ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਕਾਰਜਕਰਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਨਵੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਲਾਗੂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ। ਧਾਰਾ 370 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਵਿੱਚ ਜੋ ਕਿ ਭਾਗ XXI ਵਿੱਚ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ, ਇੱਕ ਪ੍ਰਸੰਗਿਕ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਉੱਪਰ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਭਾਗ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਉੱਤੇ ਕੁਝ ਰੋਸ਼ਨੀ ਪਾਵੇਗਾ।

303. ਧਾਰਾ 370 ਦੇ ਮਾਮੂਲੀ ਨੋਟ ਦਾ ਸਿਰਲੇਖ "ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਅਸਥਾਈ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ" ਸੀ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣ ਸਮੇਂ ਦੇਖਿਆ ਹੈ, ਭਾਗ XXI ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 370 'ਅਸਥਾਈ' ਅਤੇ 'ਅਸਥਾਈ' ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਕੀ ਕਿਸੇ ਵਿਧਾਨਿਕ ਉਪਬੰਧ ਦੇ ਮਾਮੂਲੀ ਨੋਟ ਨੂੰ ਵਿਆਖਿਆ ਲਈ ਸਹਾਇਤਾ ਵਜੋਂ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ,

ਜਸਟਿਸ ਜੀ ਪੀ ਸਿੰਘ ਦੇ "ਵਿਧਾਨਕ ਵਿਆਖਿਆ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ 239" ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ:

“ਹਾਲਾਂਕਿ ਰਾਏ ਇਕਸਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਅਥਾਰਟੀ ਦਾ ਭਾਰ ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਸੈਕਸ਼ਨ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਗਿਆ ਮਾਮੂਲੀ ਨੋਟ ਸੈਕਸ਼ਨ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਨਹੀਂ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਲਾਰਡ ਮੈਕਨਾਗਟਨ ਨੇ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕਿਹਾ: “ਇਹ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਤੈਅ ਹੈ ਕਿ ਸੰਸਦ ਦੇ ਐਕਟ ਦੇ ਭਾਗਾਂ ਦੇ ਹਾਸ਼ੀਏ ਦੇ ਨੋਟਾਂ ਨੂੰ ਐਕਟ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਨਹੀਂ ਭੇਜਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਉਲਟ ਵਿਚਾਰ ਇੱਕ ਗਲਤੀ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਪਹਿਲਾਂ ਵਿਸਫੋਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ. ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਦੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਐਕਟ ਵਿੱਚ ਹਾਸ਼ੀਏ ਦੇ ਨੋਟਾਂ ਨਾਲੋਂ ਇੱਕ ਭਾਰਤੀ ਕਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਹਾਸ਼ੀਏ ਦੇ ਨੋਟਾਂ ਨੂੰ ਦੇਣ ਦਾ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਜਾਪਦਾ ਹੈ”। ਕਿਸੇ ਭਾਰਤੀ ਕਨੂੰਨ ਵਿੱਚ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸੰਸਦ ਦੇ ਇੱਕ ਐਕਟ ਵਿੱਚ, ਕਨੂੰਨ ਦੀ ਰਚਨਾ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਹਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੈਕਸ਼ਨ ਦੇ ਮੁੱਖ ਹਿੱਸੇ ਦੇ ਅਰਥ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰੋ ਜੇਕਰ ਇਸ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀ ਗਈ ਭਾਸ਼ਾ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ।243”

304. ਜਸਟਿਸ ਜੀ ਪੀ ਸਿੰਘ ਹਾਲਾਂਕਿ ਨੋਟ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ:

"ਕੁਝ ਭਾਰਤੀ ਕੇਸ ਇਹ ਵੀ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਧਾਰਾ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਅਸਧਾਰਨ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਹਾਸ਼ੀਏ ਦੇ ਨੋਟਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।"

305. ਵਿੱਚ ਬੰਗਾਲ ਇਮਿਊਨਿਟੀ ਕੰਪਨੀ ਲਿਮਿਟੇਡ ਬਨਾਮ ਬਿਹਾਰ ਰਾਜ 244, ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ ਐਸ ਆਰ ਦਾਸ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਆਰਟੀਕਲ 286 ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਵਾਲੇ ਸੱਤ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਲਈ ਬੋਲਿਆ ਜੋ "ਵਿੱਤ, ਜਾਇਦਾਦ, ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਅਤੇ ਮੁਕੱਦਮੇ" ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਵਾਲੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ XXI ਦਾ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਕਈ ਲੇਖਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਧਾਰਾ 286 ਭਾਗ XXI ਦੇ ਅਧਿਆਇ 1 ਵਿੱਚ "ਫੁਟਕਲ ਵਿੱਤੀ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ" ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਠ ਸਮੂਹਬੱਧ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਇਸਨੂੰ ਭਾਗ XI ਅਧਿਆਇ 1 ਵਿੱਚ ਜਗ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ ਹੈ ਜੋ ਸੰਸਦ ਅਤੇ ਰਾਜਾਂ ਦੀਆਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵੰਡ ਸਮੇਤ ਵਿਧਾਨਿਕ ਸਬੰਧਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ। ਆਰਟੀਕਲ 286 ਦੇ ਮਾਮੂਲੀ ਨੋਟ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ, ਚੀਫ ਜਸਟਿਸ ਐਸਆਰ ਦਾਸ ਨੇ ਕਿਹਾ:

"ਆਰਟੀਕਲ 286 ਦਾ ਹਾਸ਼ੀਏ ਵਾਲਾ ਨੋਟ" ਵਸਤੂਆਂ ਦੀ ਵਿਕਰੀ ਜਾਂ ਖਰੀਦ 'ਤੇ ਟੈਕਸ ਲਗਾਉਣ ਲਈ ਪਾਬੰਦੀਆਂ" ਹੈ ਜੋ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਦੇ ਐਕਟਾਂ ਵਿੱਚ ਹਾਸ਼ੀਏ ਦੇ ਨੋਟਾਂ ਦੇ ਉਲਟ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਪਹਿਲੀ ਨਜ਼ਰੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਆਰਟੀਕਲ ਦੇ ਅਰਥ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਸੁਰਾਗ।"

306. ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਹਾਲਾਂਕਿ, ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਹਾਸ਼ੀਏ ਦੇ ਨੋਟ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਆਰਟੀਕਲ 286 ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਨੇ ਇਹ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਵਿਧਾਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ 'ਤੇ

ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਲਗਾਉਣਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਕਰੀ ਜਾਂ ਖਰੀਦ ਜਾਂ ਖਰੀਦ 'ਤੇ ਟੈਕਸ ਲਗਾਉਣ। ਮਾਲ. ਉਪਰੋਕਤ ਨਿਰੀਖਣਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਸੰਕੇਤ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਇੱਕ ਉਪਬੰਧ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੁਆਰਾ ਅਪਣਾਏ ਗਏ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਦਾ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ ਹੋਣ ਦੇ ਮਾਮੂਲੀ ਨੋਟ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਥਮਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੇ ਅਰਥ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਸੁਰਾਗ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ।

307. ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਇਹ ਅਰਥ ਵੀ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਮਾਮੂਲੀ ਨੋਟ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵਰਤੇ ਗਏ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਸਾਦੇ ਅਰਥਾਂ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ ਜੇਕਰ ਵਿਵਸਥਾ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ। ਕੇਸਵਾਨੰਦ ਭਾਰਤੀ ਸ਼੍ਰੀਪਦਗਲਵਾਰੂ ਬਨਾਮ ਕੇਰਲਾ ਰਾਜ 246 ਵਿੱਚ ਜਸਟਿਸ ਕੇ ਐਸ ਹੇਗੜੇ ਅਤੇ ਜਸਟਿਸ ਏ ਕੇ ਮੁਖਰਜੀ ਦੇ ਆਪਣੇ ਲਈ ਬੋਲਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ। ਜਸਟਿਸ ਹੇਗੜੇ ਨੇ ਕਿਹਾ:

“620... ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਮੁੜ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨ ਲਈ, ਧਾਰਾ 368 ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਸੋਧ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ। ਇਸ ਧਾਰਾ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਸੋਧਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਅਤੇ ਵਿਧੀ ਦੋਵੇਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਹਾਸ਼ੀਏ ਦੇ ਨੋਟ ਨੂੰ ਕੋਈ ਅਣਉਚਿਤ ਮਹੱਤਵ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ "ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਸੋਧ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ"। ਹਾਸ਼ੀਏ ਦੇ ਨੋਟ ਇੱਕ ਵਿਧਾਨਿਕ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਵਸਥਾ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਇਸਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 368 ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਸਾਫ਼ ਅਤੇ ਅਸਪਸ਼ਟ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਉਸਾਰੀ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਸੁਣਵਾਈ ਦੌਰਾਨ ਬਹੁਤ ਬਹਿਸ ਹੋਈ ਸੀ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਆਰਟੀਕਲ ਦੇ ਅਧੀਨ ਸੋਧ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਹ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਖੜ੍ਹੀ ਸੀ, ਸਿਰਫ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਸੀ, ਹਾਸ਼ੀਏ ਦੇ ਨੋਟ ਨੇ ਸੋਧ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦਾ ਸਹੀ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਹਾਸ਼ੀਏ ਦੇ ਨੋਟ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਆਰਟੀਕਲ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਈ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਨੂੰ ਨਕਾਰਾਤਮਕ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਹੈ।

308. ਧਾਰਾ 370 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਹ ਰੱਦ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਖੜ੍ਹੇ ਸਨ, ਅਸੀਂ ਨਿਮਨਲਿਖਤ ਪ੍ਰੇਰਕ ਨਿਰੀਖਣਾਂ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦੇ ਹਾਂ:

> a ਭਾਗ XXI ਦਾ ਸਿਰਲੇਖ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਨੁਛੇਦ 370 ਮੂਲ ਰੂਪ ਵਿੱਚ "ਅਸਥਾਈ ਅਤੇ ਪਰਿਵਰਤਨਸ਼ੀਲ ਉਪਬੰਧਾਂ" ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ 1 ਦਸੰਬਰ 1963 ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਤੇਰ੍ਹਵੀਂ ਸੋਧ ਦੁਆਰਾ ਸਿਰਲੇਖ ਦੀ ਸੋਧ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਇਹ "ਅਸਥਾਈ, ਅਸਥਾਈ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ" ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ;
>
> ਬੀ. ਧਾਰਾ 370 ਦੇ ਮਾਮੂਲੀ ਨੋਟ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ "ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਅਸਥਾਈ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ" ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ;

c. ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ XXI ਦਾ ਸਿਰਲੇਖ (ਅਸਥਾਈ ਅਤੇ ਪਰਿਵਰਤਨਸ਼ੀਲ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ) ਅਤੇ ਹਾਸ਼ੀਏ ਦੇ ਨੋਟ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ ਸਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਮੂਲ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਅਪਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ;

d. ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਸੁਲਝੇ ਹੋਏ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਹਾਸ਼ੀਏ ਦਾ ਨੋਟ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣ ਦੇ ਅੰਤਰੀਵ ਉਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਇਰਾਦੇ ਬਾਰੇ ਪਹਿਲੀ ਨਜ਼ਰ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਮਾਰਗਦਰਸ਼ਨ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਧਾਰਾ 370 ਦੇ ਸਾਦੇ ਅਰਥਾਂ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਇਸਦੇ ਸਾਰੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਕੇ ਕੱਢਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ; ਅਤੇ

ਈ. ਅਨੁਛੇਦ 370 ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ, ਪੂਰੇ ਉਪਬੰਧ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਭਾਗਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਡਿਸਕਨੈਕਟ ਜਾਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਅਰਥ ਅਤੇ ਯੋਜਨਾ ਤੋਂ ਵੱਖ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

II. ਧਾਰਾ 370 ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ

309. ਧਾਰਾ 370 ਦੀ ਧਾਰਾ (1) ਇੱਕ ਗੈਰ-ਰੋਧਕ ਵਿਵਸਥਾ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਧਾਰਾ (1) ਵਿੱਚ ਇਸ ਵਾਕੰਸ਼ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਪ ਧਾਰਾਵਾਂ (ਏ) ਤੋਂ (ਡੀ) ਵਿੱਚ ਜੋ ਕੁਝ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਹੋਰ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੁਆਰਾ ਬੇਰੋਕ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਹੈ।

310. ਧਾਰਾ (1) ਦੇ ਉਪ-ਧਾਰਾ (ਏ) ਨੇ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 238 ਦੇ ਉਪਬੰਧ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੇ। ਅਨੁਛੇਦ 238 ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੂਲ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਅਪਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ VII ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਜੋ ਰਾਜਾਂ ਨਾਲ ਪਹਿਲੀ ਅਨੁਸੂਚੀ ਦੇ ਭਾਗ ਬੀ ਵਿੱਚ ਨਜਿੱਠਦਾ ਸੀ। ਅਨੁਛੇਦ 238 ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਭਾਗ VI ਜੋ ਕਿ ਪਹਿਲੀ ਅਨੁਸੂਚੀ ਦੇ ਭਾਗ A ਵਿੱਚ ਰਾਜਾਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਦਾ ਹੈ, ਭਾਗ B ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਸੋਧਾਂ ਅਤੇ ਛੋਟਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਲਾਗੂ ਹੋਵੇਗਾ। ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਭਾਗ VI ਵਿੱਚ ਕਾਰਜਕਾਰੀ (ਅਧਿਆਇ II), ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਮੰਡਲ (ਅਧਿਆਇ III), ਰਾਜਪਾਲ ਦੀ ਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀ (ਅਧਿਆਇ IV), ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤਾਂ (ਅਧਿਆਇ V), ਅਤੇ ਅਧੀਨ ਅਦਾਲਤਾਂ (ਅਧਿਆਇ) ਲਈ ਪ੍ਰਬੰਧ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। VI)। ਕਿਉਂਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੇ ਮੂਲ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਭਾਗ A ਅਤੇ ਭਾਗ B ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਪਹਿਲੀ ਅਨੁਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਵੱਖਰੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਭਾਗ VI ਵਿੱਚ ਭਾਗ A ਰਾਜਾਂ ਲਈ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ ਜਦੋਂ ਕਿ ਧਾਰਾ 238 ਜੋ ਕਿ ਭਾਗ VII ਵਿੱਚ ਇਕਮਾਤਰ ਉਪਬੰਧ ਸੀ, ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਭਾਗ VI ਭਾਗ ਬੀ ਰਾਜਾਂ ਲਈ ਲਾਗੂ ਹੋਵੇਗਾ। ਸੋਧਾਂ ਅਤੇ ਭੁੱਲਾਂ ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ ਕਿ ਰਾਜਪਾਲ ਸ਼ਬਦ ਰਾਜਪ੍ਰਮੁੱਖ ਦੁਆਰਾ ਬਦਲਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਇੱਕ ਵਾਰ 1956 ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਸੱਤਵੀਂ ਸੋਧ ਦੁਆਰਾ ਭਾਗ A ਅਤੇ ਭਾਗ B ਰਾਜਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਅੰਤਰ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਭਾਗ VII ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 238 ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ, ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਭਾਗ VI ਦੇ ਸਿਰਲੇਖ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਤਾਂ ਜੋ ਭਾਗ ਏ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਸੰਦਰਭ

ਨੂੰ ਮਿਟਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਧਾਰਾ 370 ਦੀ ਧਾਰਾ (1)(ਏ) ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣ ਵੇਲੇ ਇੱਕ ਭਾਗ ਬੀ ਰਾਜ ਸੀ, ਪਰ ਧਾਰਾ 238 ਦੇ ਉਪਬੰਧ ਰਾਜ ਉੱਤੇ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਭਾਗ VI ਦੀ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਲਈ ਕੋਈ ਅਰਜ਼ੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। 1956 ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਸੱਤਵੀਂ ਸੋਧ ਦੇ ਨਾਲ, ਧਾਰਾ 152 ਵਿੱਚ “ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਹੈ” 247 ਸ਼ਬਦ ਪਾਉਣ ਲਈ ਸੋਧ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਅਨੁਛੇਦ 152 ਨੇ ਸੰਕੇਤ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਭਾਗ A ਅਤੇ ਭਾਗ B ਰਾਜਾਂ (ਜਿਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਅਨੁਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਰਾਜ ਵਜੋਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਬੱਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ) ਦੇ ਅੰਤਰ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਭਾਗ VI ਅਜੇ ਵੀ ਇਸ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ।

311. ਧਾਰਾ 370 ਦੀ ਧਾਰਾ (1) ਦੀ ਉਪ ਧਾਰਾ (ਬੀ) ਨੇ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸੰਸਦ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਸੀਮਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਧਾਰਾ (1) ਦੇ ਉਪ-ਧਾਰਾ (ਬੀ) (i) ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਸੰਘ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਅਤੇ ਸੱਤਵੀਂ ਅਨੁਸੂਚੀ ਦੀਆਂ ਸਮਕਾਲੀ ਸੂਚੀਆਂ 'ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੋ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰੇ ਨਾਲ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਰਾਜ IoA ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਪ-ਧਾਰਾ (b)(ii) ਨੇ ਉਕਤ ਸੂਚੀਆਂ ਵਿੱਚ "ਅਜਿਹੇ ਹੋਰ ਮਾਮਲਿਆਂ" ਨੂੰ ਕਵਰ ਕੀਤਾ, ਯਾਨੀ ਕਿ, ਸੰਘ ਅਤੇ ਸਮਵਰਤੀ ਸੂਚੀਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਨਾਲ 'ਹੁਕਮ ਦੁਆਰਾ ਨਿਸ਼ਚਿਤ' ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਪ-ਧਾਰਾ (ਬੀ), ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਸੰਘ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਅਤੇ ਸਮਕਾਲੀ ਸੂਚੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਨਿਰਧਾਰਨ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਉੱਤੇ ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਉਪ-ਧਾਰਾ (b)(i) ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰੇ ਲਈ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਉਪ-ਧਾਰਾ (b)(ii) ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਲਈ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

312. ਉਪਰੋਕਤ ਦੋਵੇਂ ਉਪ ਧਾਰਾਵਾਂ ਸੰਘ ਅਤੇ ਸਮਵਰਤੀ ਸੂਚੀਆਂ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸੰਸਦ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਦੀਆਂ ਹਨ। IoA ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਇੱਕ ਸਲਾਹਕਾਰੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਜਿੱਥੇ ਸੰਘ ਅਤੇ ਸਮਵਰਤੀ ਸੂਚੀਆਂ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਆਈਓਏ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਸੰਸਦ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾ ਸਕਦੀ ਸੀ, ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ। ਆਈਓਏ ਨੇ ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਚਾਰ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਰੱਖਿਆ, ਬਾਹਰੀ ਮਾਮਲੇ, ਸੰਚਾਰ ਅਤੇ ਸਹਾਇਕ ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ। ਉਪ-ਧਾਰਾ (ਬੀ) (ii) ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੀ ਵਿਆਖਿਆ ਨੇ ਸੰਕੇਤ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਅਨੁਛੇਦ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਰਾਜ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਅਰਥ ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ ਤੋਂ ਹੋਵੇਗਾ ਜੋ ਉਸ ਸਮੇਂ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਵਜੋਂ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਸਲਾਹ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜਾ ਦੀ ਘੋਸ਼ਣਾ ਮਿਤੀ 5 ਮਾਰਚ 1948 ਦੇ ਅਧੀਨ ਮੰਤਰੀ ਪ੍ਰੀਸ਼ਦ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਉਪ-ਧਾਰਾ (ਬੀ)(ii) ਦੇ ਤੁਰੰਤ ਹੇਠਾਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਹ "ਇਸ ਲੇਖ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ" ਸਮੀਕਰਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਿਆਖਿਆ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਧਾਰਾ 370 ਦੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ

313. ਧਾਰਾ 370(1) ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (c) ਨੇ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਕਿ ਧਾਰਾ 1 ਅਤੇ ਧਾਰਾ 370 “ਉਸ ਰਾਜ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਹੋਣਗੇ”। ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ 26 ਜਨਵਰੀ 1950 ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣ 'ਤੇ "ਭਾਰਤ ਜੋ ਭਾਰਤ ਹੈ" ਦਾ ਇੱਕ ਅਨਿੱਖੜਵਾਂ ਅੰਗ ਬਣ ਗਿਆ, ਜੋ ਕਿ ਅਨੁਛੇਦ 1 (1) ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ "ਰਾਜਾਂ ਦਾ ਸੰਘ" ਹੋਵੇਗਾ। ਧਾਰਾ 370(1)(ਸੀ) ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਧਾਰਾ 1 ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਵਿਵਸਥਾ ਦਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਭਾਰਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਦਾ ਅਨਿੱਖੜਵਾਂ ਅੰਗ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਧਾਰਾ (1) ਦੀ ਉਪ ਧਾਰਾ (ਸੀ) ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 370 ਰਾਜ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਹੋਵੇਗੀ।

314. ਧਾਰਾ (1) ਦੀ ਉਪ ਧਾਰਾ (ਡੀ) ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਜਿਹੇ "ਹੋਰ ਉਪਬੰਧ" ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ 'ਤੇ ਅਜਿਹੇ ਅਪਵਾਦਾਂ ਅਤੇ ਸੋਧਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਲਾਗੂ ਹੋਣਗੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਆਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਪ-ਧਾਰਾ (ਡੀ) ਦੇ ਬਾਅਦ ਦੋ ਉਪਬੰਧ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ: ਪਹਿਲੇ ਉਪਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇੱਕ ਪ੍ਰੈਜ਼ੀਡੈਂਸ਼ੀਅਲ ਆਰਡਰ ਜੋ ਕਿ ਆਈਓਏ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਹਵਾਲਾ "ਉਪ-ਧਾਰਾ (ਬੀ)" ਦੇ ਪੈਰਾ (i) ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਸਲਾਹ ਮਸ਼ਵਰਾ”; ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਵਿੱਚ ਇਹ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਮਾਮਲਿਆਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਇੱਕ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਆਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਨਾਲ ਹੀ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਪਹਿਲੀ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਸਲਾਹ ਮਸ਼ਵਰਾ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਦੂਜੀ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਤਹਿਤ ਇਸਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਲਾਜ਼ਮੀ ਸੀ। ਇਹ ਇਸ ਤੱਥ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੋਵਾਂ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਨੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਨਾਲ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰੇ ਜਾਂ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕੇਸ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, "ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਹੁਕਮ ... ਸਿਵਾਏ ... ਜਾਰੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ" ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਉਪ ਧਾਰਾ (ਡੀ), ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਇੱਕ ਆਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਹੋਰ ਉਪਬੰਧ (ਆਰਟੀਕਲ 1 ਅਤੇ 370 ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ) ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣਗੇ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਅਜਿਹੇ ਹੋਰ ਪ੍ਰਬੰਧ ਸੋਧਾਂ ਅਤੇ ਅਪਵਾਦਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋਣਗੇ। ਜਿੱਥੇ ਉਪਬੰਧ IoA ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਸਲਾਹ ਮਸ਼ਵਰੇ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਜਦੋਂ ਕਿ ਹੋਰ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਨੂੰ ਲਾਜ਼ਮੀ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ।

315. ਧਾਰਾ 370 ਦੀ ਧਾਰਾ (2) ਨੇ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਧਾਰਾ (1) ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (ਬੀ) (ii) ਅਧੀਨ ਜਾਂ ਉਪ ਧਾਰਾ (ਡੀ) ਨੂੰ ਦੂਜੀ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਤਹਿਤ ਆਪਣੀ ਸਹਿਮਤੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। "ਰਾਜ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਘੜਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਬੁਲਾਏ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ", ਇਸਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇਗਾ "ਉਸ 'ਤੇ ਲਏ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਲਈ"। ਧਾਰਾ (2), ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ, ਮਾਨਤਾ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨ ਘੜਨ ਲਈ ਬੁਲਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਜੇਕਰ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਵਿੱਚ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਜਾਂ ਤਾਂ (a) ਸੰਘ ਵਿੱਚ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਯੂਨੀਅਨ ਦੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਨਾਲ ਜਾਂ ਆਈਓਏ ਦੁਆਰਾ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਉਹਨਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਸਮਵਰਤੀ ਸੂਚੀਆਂ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਸੰਸਦ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾ ਸਕਦੀ ਹੈ; ਜਾਂ (ਬੀ) ਉਪ-ਧਾਰਾ (ਬੀ)(i) ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ IoA ਨਾਲ

ਸੰਬੰਧਿਤ ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸੋਧਾਂ ਅਤੇ ਅਪਵਾਦਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ, ਇਸਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਫੈਸਲਾ। ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਇਸ ਲਈ, ਉਪ-ਧਾਰਾ (ਬੀ) (ii) ਜਾਂ ਉਪ-ਧਾਰਾ (ਡੀ) ਦੀ ਦੂਜੀ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿਚ ਆਉਂਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਤੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਅੰਤਿਮ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਅਸੈਂਬਲੀ.

316. ਧਾਰਾ 370 ਦੀ ਧਾਰਾ (3) ਨੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਇੱਕ ਜਨਤਕ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਇਹ ਘੋਸ਼ਣਾ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਆਰਟੀਕਲ ਆਪਣੇ ਆਪ "ਆਪਰੇਟਿਵ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗਾ" ਜਾਂ ਕੇਵਲ "ਅਜਿਹੇ ਅਪਵਾਦਾਂ ਅਤੇ ਸੋਧਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸੰਚਾਲਿਤ" ਹੋਵੇਗਾ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਹੋਵੇਗਾ। ਦਰਸਾਏ ਅਨੁਸਾਰ ਮਿਤੀ। ਧਾਰਾ (3) ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਲਈ, ਹਾਲਾਂਕਿ, "ਧਾਰਾ (2) ਵਿੱਚ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ" ਰਾਜ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ। ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਨੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ "ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਅਜਿਹਾ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋਵੇਗੀ"। ਧਾਰਾ (3) ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਗੈਰ-ਰੋਧਕ ਵਿਵਸਥਾ ਹੈ ਜੋ ਧਾਰਾਵਾਂ (1) ਅਤੇ (2) ਦੇ ਸਾਰੇ ਪੁਰਾਣੇ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਓਵਰਰਾਈਡ ਕਰਦੀ ਹੈ।

317. ਧਾਰਾ 370 ਤੋਂ ਕਈ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਉੱਭਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਸਮੁੱਚੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੜ੍ਹੋ। ਇਹ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ (ਹਾਸ਼ੀਏ ਦੇ ਨੋਟ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਪਹਿਲਾਂ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਜਾ ਚੁੱਕੀ ਹੈ) ਨੂੰ ਇਸ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ:

> a ਧਾਰਾ 370 ਵਿੱਚ ਦੋ ਗੈਰ-ਰੋਧਕ ਧਾਰਾਵਾਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਧਾਰਾ (1) ਵਿੱਚ ਪਹਿਲੀ ਗੈਰ-ਰੋਕ ਵਾਲੀ ਧਾਰਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਸਮੁੱਚੀਤਾ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ ("ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵੀ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ")। ਦੂਜੀ ਗੈਰ-ਰੋਧਕ ਧਾਰਾ ਧਾਰਾ (3) ਦੀ ਪੂਰਵ-ਅਨੁਮਾਨ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਆਰਟੀਕਲ ਦੇ ਪੁਰਾਣੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਓਵਰਰਾਈਡ ਕਰਨਾ ਹੈ ("ਇਸ ਆਰਟੀਕਲ ਦੇ ਉਪਰੋਕਤ ਉਪਬੰਧਾਂ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵੀ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ")। ਧਾਰਾ (1) ਵਿੱਚ ਗੈਰ-ਰੋਧਕ ਵਿਵਸਥਾ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਪ-ਧਾਰਾਵਾਂ (ਏ), (ਬੀ), (ਸੀ) ਅਤੇ (ਡੀ) ਜੋ ਕਿ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰਨਗੇ, ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਉਪਬੰਧ ਦੁਆਰਾ ਬੇਰੋਕ ਸੰਵਿਧਾਨ. ਧਾਰਾ (3) ਵਿੱਚ ਗੈਰ-ਰੋਧਕ ਉਪਬੰਧ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 370 ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੀ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਜਾਂ ਤਾਂ ਇਹ ਘੋਸ਼ਣਾ ਕਰਕੇ ਕਿ ਇਹ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗੀ ਜਾਂ ਇਹ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿ ਇਹ ਸਿਰਫ ਅਜਿਹੇ ਅਪਵਾਦਾਂ ਅਤੇ ਸੋਧਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਹੋਵੇਗੀ। ਇੱਕ ਮਿਤੀ ਜੋ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ, ਧਾਰਾ 1 ਵਿੱਚ ਗੈਰ-ਰੋਧਕ ਧਾਰਾ ਸਮੇਤ, ਧਾਰਾ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸਾਰੇ ਪਿਛਲੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਓਵਰਰਾਈਡ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਸਾਦਾ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਵਾਰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਧਾਰਾ (3) ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਲਗਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਧਾਰਾਵਾਂ (1) ਅਤੇ (2) ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣਾ ਬੰਦ ਕਰ ਦੇਵੇਗਾ;

ਬੀ. ਧਾਰਾ 370 ਦੀ ਧਾਰਾ (1) ਦੱਸਦੀ ਹੈ:

i. ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਇੱਕ ਖਾਸ ਉਪਬੰਧ ਜੋ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ (ਆਰਟੀਕਲ 238) 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ;

ii. ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਦੋ ਖਾਸ ਉਪਬੰਧ ਜੋ ਰਾਜ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣਗੇ (ਆਰਟੀਕਲ 1 ਅਤੇ ਆਰਟੀਕਲ 370 ਖੁਦ);

iii. ਕੇਂਦਰੀ ਅਤੇ ਸੱਤਵੀਂ ਅਨੁਸੂਚੀ ਦੀਆਂ ਸਮਕਾਲੀ ਸੂਚੀਆਂ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਰਾਜ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸੰਸਦ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ 'ਤੇ ਸੀਮਾਵਾਂ;

iv. ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਇੱਕ ਸਮੂਹ (ਜੋ IoA ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਨ) ਲਈ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰੇ ਦੀ ਲੋੜ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਮਾਮਲਿਆਂ (IoA ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਨਾ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਮਾਮਲੇ) ਲਈ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ; ਅਤੇ

v. ਉਪ-ਧਾਰਾ (b)(i) ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਲਈ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰੇ ਦੀ ਸ਼ਰਤ ਦੇ ਨਾਲ ਅਪਵਾਦਾਂ ਅਤੇ ਸੋਧਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਹੋਰ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਲਈ ਸਹਿਮਤੀ। ਜੇਕਰ ਰਾਜ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਘੜਨ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਸੱਦੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ, ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਫੈਸਲੇ ਲਈ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ।

c. ਧਾਰਾ 370 ਵੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਾਨਤਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ:

i. ਧਾਰਾ (ਬੀ)(i) ਵਿੱਚ "ਭਾਰਤ ਦੇ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਦੇ ਰਲੇਵੇਂ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤ੍ਰਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਰਲੇਵੇਂ ਦਾ ਸਾਧਨ";

ii. ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਭਵਿੱਖ ਵਿੱਚ "ਰਾਜ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਘੜਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ" ਸੱਦਣਾ (ਧਾਰਾ (2));

iii. ਧਾਰਾ (3) ਦੇ ਉਪਬੰਧ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ ਰਾਜ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ "ਧਾਰਾ (2) ਵਿੱਚ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ" ਭਾਵ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਉਹ

ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਸੀ ਜਿਸਦੀ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋਣ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਧਾਰਾ (3) ਦੇ ਮੂਲ ਹਿੱਸੇ ਦੇ ਅਧੀਨ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ; ਅਤੇ

iv. ਕਿ ਰਾਜ ਦੀ ਸਰਕਾਰ 5 ਮਾਰਚ 1948 ਦੀ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦੀ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦੇ ਤਹਿਤ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸਲਾਹ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਮਹਾਰਾਜਾ ਹੋਵੇਗੀ;

d. ਆਰਟੀਕਲ 370 ਨੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਚਾਰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਾਕਾਂਸ਼ਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਹੈ ਜਾਂ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕੇਸ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਰਾਜ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਕੁਝ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਨੂੰ ਅਪਣਾਏ ਜਾਣ ਲਈ, ਅਰਥਾਤ:

i. ਸਲਾਹਕਾਰ ਭੂਮਿਕਾ. ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਉਪ-ਧਾਰਾਵਾਂ (ਬੀ)(i) ਅਤੇ ਉਪ-ਧਾਰਾ (ਡੀ) ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਉਪਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ;

ii. ਕੁਝ ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਤੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ (ਉਪ-ਧਾਰਾ (ਬੀ) (ii) ਵਿੱਚ ਵਰਤੀ ਗਈ ਸਮੀਕਰਨ ਅਤੇ ਧਾਰਾ (ਡੀ) ਦੀ ਦੂਜੀ ਵਿਵਸਥਾ;

iii. ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਰੱਖਣੀ ਜੇਕਰ ਇਹ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਸੱਦੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਇਸਦੇ ਫੈਸਲੇ ਲਈ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ; ਅਤੇ

iv. ਰਾਜ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਘੜਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਬਣਾਈ ਗਈ ਧਾਰਾ (3) ਦੇ ਉਪਬੰਧ ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਜ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼

318. ਵੱਖਰੇ ਵਾਕਾਂਸ਼ਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ - ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰਾ, ਸਹਿਮਤੀ, ਫੈਸਲਾ ਅਤੇ ਸਿਫ਼ਾਰਿਸ਼ ਇਹ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹਰੇਕ ਵਾਕਾਂਸ਼ ਨੂੰ ਫਰੇਮਰ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਵੱਖਰਾ ਅਰਥ ਰੱਖਣ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰਾ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸਹਿਮਤੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਦੀ ਹਾਂ-ਪੱਖੀ ਸਵੀਕ੍ਰਿਤੀ ਜਾਂ, ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ, ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸਮਝੌਤੇ ਨੂੰ ਮੰਨਦੀ ਹੈ। ਇੱਕ ਫੈਸਲਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਦੇ ਸੱਦੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸਹਿਮਤੀ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚੇ ਸਿੱਟੇ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਧਾਰਾ 370 (3) ਦੇ ਉਪਬੰਧ ਵਿਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸਿਫ਼ਾਰਿਸ਼ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 370(3) ਦੇ ਤਹਿਤ ਅਭਿਆਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਭੇਜੇ ਜਾਣ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ।

319. ਧਾਰਾ 370 ਨੇ ਦੋ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ "ਅਪਵਾਦ ਅਤੇ ਸੋਧਾਂ" ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਹੈ: ਪਹਿਲਾ, ਧਾਰਾ (1) ਦੇ ਉਪ-ਧਾਰਾ (ਡੀ) ਵਿੱਚ; ਅਤੇ ਧਾਰਾ (3) ਵਿੱਚ ਦੂਜਾ। ਦੋਵਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਅਪਵਾਦਾਂ

ਅਤੇ ਸੋਧਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਸੌਂਪੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ; ਉਪ-ਧਾਰਾ (d) ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਹੋਰ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਧਾਰਾ (3) ਵਿੱਚ, ਜੇਕਰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਹੁਕਮ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 370 ਦੇ ਉਪਬੰਧ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਹੋਣੇ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਣਗੇ। ਧਾਰਾ (1) ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (ਡੀ) ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੋ ਧਾਰਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਧਾਰਾ (3) ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਉਸ ਧਾਰਾ ਦੇ ਉਪਬੰਧ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੈ।

III. ਅਨੁਮਾਨ

320. ਧਾਰਾ 370 ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੇ ਅੰਦਰੂਨੀ ਕਾਰਨ ਹਨ ਜੋ ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣ ਦੀ ਮਿਤੀ 'ਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਇੱਕ ਸਥਾਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਵਿਵਸਥਾ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਭਾਗ XXI ਜਿਸ ਦਾ ਆਰਟੀਕਲ 370 ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ ਹੈ ਅਸਥਾਈ ਅਤੇ ਅਸਥਾਈ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਕੁਝ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਭਾਗ XXI ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਅਸਥਾਈ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਵਿੱਚ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਾਬੰਦੀ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਹ ਕੰਮ ਕਰਨਗੇ। ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਆਰਟੀਕਲ 369 (ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸੰਸਦ ਲਈ ਪੰਜ ਸਾਲ ਦੀ ਮਿਆਦ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨਾ) ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ; ਆਰਟੀਕਲ 371 (ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੂਲ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਨੂੰ ਦਸ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਜਾਂ ਭਾਗ ਬੀ ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਸਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਛੋਟੀ ਜਾਂ ਲੰਬੀ ਮਿਆਦ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ); ਆਰਟੀਕਲ 372 (3) (ਭਾਰਤ ਦੇ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨੂੰ ਅਨੁਕੂਲਨ ਅਤੇ ਸੋਧਾਂ ਕਰਨ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਵਿੱਚ ਦੋ ਸਾਲ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਦੁਆਰਾ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਦਾ ਸਮਾਂ ਦੇਣਾ); ਆਰਟੀਕਲ 372(ਏ) (1 ਨਵੰਬਰ 1957 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦੁਆਰਾ ਸੱਤਵੀਂ ਸੋਧ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਲਾਗੂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਅਨੁਕੂਲ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ); ਆਰਟੀਕਲ 373 (ਪ੍ਰਤੀਰੋਧਕ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਅਧੀਨ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਆਰਡਰ ਦੇਣ ਦੀ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਆਰਟੀਕਲ 22(7) ਅਧੀਨ ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨ ਨਹੀਂ ਬਣਾ ਦਿੰਦੀ ਜਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਇੱਕ ਸਾਲ ਦੀ ਮਿਆਦ ਪੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ। ਹੋਰ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਆਰਟੀਕਲ 392 ਦੇ ਤਹਿਤ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਐਕਟ 1935 ਤੋਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਖੁਦ ਲਾਗੂ ਹੋਵੇਗਾ। ਅਜਿਹੇ ਪਰਿਵਰਤਨ ਭਾਵੇਂ ਸੰਸ਼ੋਧਨ, ਜੋੜ ਜਾਂ ਛੱਡਣ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਸੰਸਦ ਦੀ ਵਿਧੀਵਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗਠਿਤ ਪਹਿਲੀ ਬੈਠਕ ਨਹੀਂ ਹੋਈ। ਭਾਗ XXI ਵਿੱਚ ਸੰਘੀ ਅਦਾਲਤ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਨਿਰੰਤਰਤਾ ਅਤੇ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦੇ ਤਬਾਦਲੇ (ਧਾਰਾ 374), ਹੋਰ ਅਦਾਲਤਾਂ, ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ, ਅਤੇ ਅਥਾਰਟੀਆਂ (ਆਰਟੀਕਲ 375), ਹਾਈ ਕੋਰਟਾਂ ਅਤੇ ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਨਿਰੰਤਰਤਾ (ਧਾਰਾ 376), ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। ਭਾਰਤ ਦੇ ਕੰਪਟਰੋਲਰ ਅਤੇ ਆਡੀਟਰ ਜਨਰਲ (ਆਰਟੀਕਲ 377), ਅਤੇ ਲੋਕ ਸੇਵਾ ਕਮਿਸ਼ਨ (ਆਰਟੀਕਲ 378)। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਆਰਟੀਕਲ 379 ਤੋਂ 386 ਇੱਕ ਅਸਥਾਈ ਸੰਸਦ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਚੋਣ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਮੰਤਰੀ ਪ੍ਰੀਸ਼ਦ, ਅਸਥਾਈ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ, ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਰਾਜਪਾਲਾਂ ਅਤੇ ਮੰਤਰੀ ਪ੍ਰੀਸ਼ਦ ਲਈ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਭਾਵੇਂ ਸਮੇਂ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹੋਣ ਜਾਂ ਹੋਰ ਅਸਥਾਈ ਸਨ ਜਾਂ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕੇਸ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਵਿੱਚ ਪਰਿਵਰਤਨਸ਼ੀਲ ਸੀ।

321. ਧਾਰਾ 370 ਨੂੰ ਹੋਰ ਅਸਥਾਈ ਅਤੇ ਪਰਿਵਰਤਨਸ਼ੀਲ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਇੱਕ ਮਾਮੂਲੀ ਨੋਟ ਦੇ ਨਾਲ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਜੋ ਇਹ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਅਸਥਾਈ ਸਨ। ਧਾਰਾ 370 ਨੂੰ ਉਸ ਸਮੇਂ ਅਪਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਜਦੋਂ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਨੇ ਆਈਓਏ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਕੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਮੂਲ ਰੂਪ ਵਿੱਚ, ਅਨੁਛੇਦ 370(1)(c) ਨੇ ਇਹ ਬਹੁਤ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 1 ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਹੋਰ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਉਲਟ ਰਾਜ ਉੱਤੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਾਗੂ ਹੋਣਾ ਸੀ, ਜਿਸਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰੇ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਸੀ ਜਾਂ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕੇਸ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਸਹਿਮਤੀ.

322. 26 ਜਨਵਰੀ 1950 ਨੂੰ, ਜਦੋਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਪਣਾਇਆ ਗਿਆ, ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਭਾਰਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਦਾ ਅਨਿੱਖੜਵਾਂ ਅੰਗ ਬਣ ਗਿਆ। ਆਰਟੀਕਲ 1 ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੈ ਕਿ "ਭਾਰਤ ਜੋ ਭਾਰਤ ਹੈ, ਰਾਜਾਂ ਦਾ ਸੰਘ ਹੋਵੇਗਾ"। ਰਾਜ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਉਹ ਹੋਣਗੇ ਜੋ ਪਹਿਲੀ ਅਨੁਸੂਚੀ ਦੇ ਭਾਗ A, B ਅਤੇ C ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਹਨ। ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣ ਦੀ ਮਿਤੀ 'ਤੇ ਇੱਕ ਭਾਗ ਬੀ ਰਾਜ ਸੀ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸੱਤਵੇਂ ਸੋਧ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣ ਦੇ ਨਾਲ, ਜਿਸ ਨੇ ਭਾਗ A, B ਅਤੇ C ਰਾਜਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਅੰਤਰ ਨੂੰ ਮਿਟਾ ਦਿੱਤਾ, ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਸੰਘ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਰਾਜ ਬਣ ਗਿਆ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 370 ਧਾਰਾ 1 ਦੇ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦਾ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਵਜੋਂ ਏਕੀਕਰਨ, ਜੋ ਕਿ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਰਾਜਾਂ ਦਾ ਸੰਘ ਸੀ, ਪੂਰਾ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਧਾਰਾ 370 ਦੀ ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਆਖਿਆ ਇਹ ਨਹੀਂ ਮੰਨ ਸਕਦੀ ਕਿ ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਦਾ ਭਾਰਤ ਨਾਲ ਏਕੀਕਰਨ ਅਸਥਾਈ ਸੀ।

<u>v. ਧਾਰਾ 370(3) ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਦਾਇਰੇ 'ਤੇ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਭੰਗ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ</u>

323. ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਸੀਨੀਅਰ ਵਕੀਲ ਸ਼੍ਰੀ ਕਪਿਲ ਸਿੱਬਲ ਦੀ ਮੁੱਖ ਦਲੀਲ 248 ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 370 ਉਦੋਂ ਹੀ ਅਸਥਾਈ ਸੀ ਜਦੋਂ ਰਾਜ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਸੀ, ਯਾਨੀ ਕਿ 1951 ਤੋਂ 1957 ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ। ਧਾਰਾ 370 ਦੇ ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਭੰਗ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਧਾਰਾ 370(3) ਦੀ ਹੋਂਦ ਖਤਮ ਹੋ ਗਈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਧਾਰਾ 370(3) ਦੇ ਅਧੀਨ ਇਹ ਘੋਸ਼ਣਾ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਹੋਂਦ ਖਤਮ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਅਜਿਹੀ ਸੋਧ ਦੇ ਨਾਲ ਵਿਵਸਥਾ ਮੌਜੂਦ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਾਂ ਮੌਜੂਦ ਰਹੇਗੀ। ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਅਜਿਹਾ ਇਸ ਲਈ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਧਾਰਾ 370(3) ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਕੋਲ ਸਿਰਫ ਸਿਫਾਰਿਸ਼ਾਂ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸੀ ਜੋ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦ ਨਹੀਂ ਸਨ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਹਮੇਸ਼ਾ ਧਾਰਾ 370 (3) ਦੇ ਤਹਿਤ ਇਕਪਾਸੜ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ।

324. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਜਿਸ ਸਵਾਲ ਦਾ ਹੱਲ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਧਾਰਾ 370 ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਭੰਗ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਥਾਈ ਹੈ ਜਾਂ ਕੀ ਇਹ ਆਪਣੇ ਸੁਭਾਅ, ਵਸਤੂ ਅਤੇ

ਉਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਅਸਥਾਈ ਸੀ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇਸ ਮੁੱਦੇ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਧਾਰਾ 370 ਅਤੇ ਪਾਠ, ਪਲੇਸਮੈਂਟ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੇ ਹਾਸ਼ੀਏ ਦੇ ਨੋਟ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਸੰਦਰਭ ਦੇ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ 'ਤੇ ਕੱਢੇ ਗਏ ਅਨੁਮਾਨ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਉੱਪਰ ਇਹ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਿਆ ਹੈ:

> a ਆਰਟੀਕਲ 370 ਇਸਦੇ ਪਾਠ, ਪਲੇਸਮੈਂਟ ਅਤੇ ਹਾਸ਼ੀਏ ਦੇ ਨੋਟ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ 'ਅਸਥਾਈ' ਵਿਵਸਥਾ ਹੈ; ਅਤੇ
>
> ਬੀ. ਧਾਰਾ 370 ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਵਸਥਾ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਲਈ ਤਿੰਨ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਥਿਤੀਆਂ ਕਾਰਨ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ (ਏ) ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਨੇ ਤਿੰਨ ਸੀਮਤ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸੰਘ ਦੀ ਵਿਧਾਨਕ ਯੋਗਤਾ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਕੁਝ ਸਹਾਇਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ; (ਬੀ) ਵਿਧਾਨਿਕ ਯੋਗਤਾ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਅਪਣਾਏ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਰਾਜ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਬੁਲਾਈ ਨਹੀਂ ਗਈ ਸੀ; ਅਤੇ (c) ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਘੜਨ ਵੇਲੇ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਜੰਗ।

a ਸੰਪਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲਾ

325. ਵਿੱਚ ਸੰਪਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਬਨਾਮ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ/249, ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਨਿਵਾਰਕ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਐਕਟ 1964 ਦੇ ਤਹਿਤ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇਣ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 32 ਦੇ ਤਹਿਤ ਕਾਰਵਾਈ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਨੂੰ ਸਲਾਹਕਾਰ ਬੋਰਡ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤੇ ਬਿਨਾਂ ਜਾਰੀ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਰਾਜ ਨੇ ਧਾਰਾ ਦੇ ਤਹਿਤ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਸੀ। 13 ਏ. ਧਾਰਾ 13ਏ ਦੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 22 ਦੇ ਉਲਟ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਧਾਰਾ 35-ਸੀ ਜੋ ਕਿ 1954 ਦੇ ਸੀਓ 48 ਦੁਆਰਾ ਧਾਰਾ 370(1)(ਡੀ) ਦੇ ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਿਆਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਨੇ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿੱਚ ਅਯੋਗਤਾ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਨਿਵਾਰਕ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਇਸ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਛੋਟ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪੰਜ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ III ਦੇ ਅਧੀਨ। 1959 ਦੇ CO 59 ਅਤੇ 1964 ਦੇ CO 69 ਦੁਆਰਾ ਪੰਜ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਨੂੰ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਦਸ ਅਤੇ ਪੰਦਰਾਂ ਸਾਲਾਂ ਤੱਕ ਵਧਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। 1959 ਅਤੇ 1964 ਵਿਚ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਦੋ ਸੋਧਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਧਾਰਾ 370 (1) ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਅਤਿ-ਵਿਅੰਗ ਹਨ।

326. ਉਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਧਾਰਾ 370 ਵਿੱਚ ਅਸਥਾਈ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਹਨ ਜੋ ਰਾਜ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਮੌਜੂਦ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਜਾਣਗੀਆਂ। ਰਿਲਾਇੰਸ ਨੂੰ ਸ਼੍ਰੀ ਐਨ ਗੋਪਾਲਸਵਾਮੀ ਅਯੰਗਰ ਦੇ ਭਾਸ਼ਣ 'ਤੇ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ

306A ਦਾ ਖਰੜਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਸੀ ਜੋ ਕਿ ਧਾਰਾ 370 ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦਾ ਸੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਰਾਜ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ 26 ਜਨਵਰੀ 1956 ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਹੋਇਆ ਸੀ, 1959 ਅਤੇ 1964 ਦੇ ਦੋ COs ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕਿ ਉਹ ਬੇਕਾਰ ਸਨ।

327. ਧਾਰਾ 370 ਦੀ ਇਤਿਹਾਸਕ ਪਿੱਠਭੂਮੀ, ਜੋ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਗੋਪਾਲਸਵਾਮੀ ਅਯੰਗਰ ਦੇ ਭਾਸ਼ਣ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸੀ, ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਖੇਪ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ:

“4...(1) ਕਿ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਸੀਮਾਵਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇੱਕ ਜੰਗ ਚੱਲ ਰਹੀ ਸੀ;

(2) ਕਿ ਸਾਲ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਜੰਗਬੰਦੀ ਲਈ ਸਹਿਮਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਜੰਗਬੰਦੀ ਅਜੇ ਵੀ ਜਾਰੀ ਹੈ;

(3) ਕਿ ਰਾਜ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਅਜੇ ਵੀ ਅਸਧਾਰਨ ਅਤੇ ਅਸਧਾਰਨ ਸਨ ਅਤੇ ਸੈਟਲ ਨਹੀਂ ਹੋਏ ਸਨ;

(4) ਰਾਜ ਦਾ ਉਹ ਹਿੱਸਾ ਅਜੇ ਵੀ ਬਾਗੀਆਂ ਅਤੇ ਦੁਸ਼ਮਣਾਂ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਸੀ;

(6) ਕਿ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਕੁਝ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵਚਨਬੱਧ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਵਚਨਬੱਧਤਾਵਾਂ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ ਅਤੇ ਇਹ ਵਾਅਦਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਰਾਜ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਉਹ ਗਣਰਾਜ ਦੇ ਨਾਲ ਰਹਿਣਗੇ ਜਾਂ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਬਾਹਰ; ਅਤੇ
(7) ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਸਾਧਨ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ ਗਈ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਇੱਛਾ ਰਾਜ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਰਾਜ ਉੱਤੇ ਸੰਘ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੇ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰੇਗੀ।

ਚੁਣੌਤੀ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਦਿਆਂ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ:

"5. ਅਸੀਂ ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮਮੂਰਤੀ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਦਲੀਲਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਵੀ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਨਹੀਂ ਹਾਂ। ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਇਤਿਹਾਸਕ ਪਿਛੋਕੜ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ, ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਅਟਾਰਨੀ-ਜਨਰਲ ਨੇ ਵੀ ਧਾਰਾ 370 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਰਹਿਣ ਦੀ ਤਾਕੀਦ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਧਾਰਾ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਜੋ ਸਥਿਤੀ ਮੌਜੂਦ ਸੀ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਭੌਤਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੋਈ ਬਦਲਾਅ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਸ ਲੇਖ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪਣੇ ਵਿਵੇਕ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਲਈ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ ਸੀ ਜਦੋਂ ਕਿ ਇਹ ਸਥਿਤੀ ਅਜੇ ਵੀ ਬਦਲੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਅਧੀਨਗੀ ਵਿੱਚ ਕਾਫ਼ੀ ਜ਼ੋਰ ਹੈ। ਇਸ ਲੇਖ ਦਾ ਵਿਧਾਨਕ ਇਤਿਹਾਸ,

ਇਹਨਾਂ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਮੰਨਣ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸਹਾਇਤਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਰਾਜ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨ ਘੜਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਹ ਧਾਰਾ ਬੇਅਸਰ ਹੋ ਗਈ ਸੀ।"

ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਨੇ ਫਿਰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਧਾਰਾ 370 ਦੇ ਉਪਬੰਧ ਲਾਗੂ ਰਹਿਣ ਦੇ "ਬਹੁਤ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਾਰਨ" ਸਨ ਅਤੇ ਰਾਜ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਰਾਜ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਪਣਾਏ ਜਾਣ ਦੇ ਬਾਅਦ ਵੀ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਰਹੇ ਕਿਉਂਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੇ ਅਮਲ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਸੀ। ਅਨੁਛੇਦ 370 ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੇ ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਸਿਫ਼ਾਰਿਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਮੌਜੂਦ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗੀ। ਇਸ ਦੀ ਬਜਾਏ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੇ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ ਕਿ ਧਾਰਾ 370 ਨੂੰ ਵਿਵਸਥਾ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਦੀ ਸੋਧ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ:

“7. ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਹ ਮੰਨਣ ਦੇ ਬਹੁਤ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਾਰਨ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਧਾਰਾ ਦੇ ਉਪਬੰਧ ਲਾਗੂ ਰਹੇ ਅਤੇ ਰਾਜ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਰਾਜ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਪਾਸ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਰਹੇ। ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਉਪਬੰਧ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਲੇਖ ਦੀ ਧਾਰਾ (3) ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ ਜੋ ਇਹ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਲੇਖ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗਾ ਜਾਂ ਕੇਵਲ ਅਜਿਹੇ ਅਪਵਾਦਾਂ ਅਤੇ ਸੋਧਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਅਤੇ ਅਜਿਹੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਜੋ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਜਨਤਾ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਰਹੇਗਾ। ਅਧਿਸੂਚਨਾ, ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਧਾਰਾ (2) ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਰਾਜ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਅਜਿਹੀ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਹ ਧਾਰਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਲਪਨਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਧਾਰਾ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਰਹੇਗੀ ਅਤੇ ਸਿਰਫ ਤਾਂ ਹੀ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਹੋਣਾ ਬੰਦ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੇਕਰ, ਰਾਜ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ 'ਤੇ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਇਸ ਪ੍ਰਭਾਵ ਲਈ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਵਾਸਤਵ ਵਿੱਚ, ਰਾਜ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਅਜਿਹੀ ਕੋਈ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਨਾ ਹੀ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਇਹ ਐਲਾਨ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਆਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਧਾਰਾ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗੀ। ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ, ਇਹ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੇ ਇੱਕ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਲੇਖ ਦੀ ਧਾਰਾ (1) ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਲਈ ਇੱਕ ਸੋਧ ਦੇ ਨਾਲ ਲੇਖ ਨੂੰ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਲੇਖ ਵਿੱਚ ਇਸ ਸੋਧ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ 15 ਨਵੰਬਰ, 1952 ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਆਰਡਰ ਸੀਓ 44 ਦੁਆਰਾ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ, 17 ਨਵੰਬਰ, 1952 ਤੋਂ, ਲੇਖ ਨੂੰ ਪੁਰਾਣੇ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਦੇ ਬਦਲੇ ਨਵੇਂ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਹੋਣਾ ਸੀ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਹ ਉਸ ਸਮੇਂ ਮੌਜੂਦ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਇਹ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਲੇਖ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਹੋਣਾ ਬੰਦ ਕਰ ਦੇਵੇ ਅਤੇ ਅਸਲ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਸੋਧ ਦੇ ਨਾਲ ਇਸ ਨੂੰ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਹੋਣ ਦੀ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ ਕਰਕੇ ਇਸ ਲੇਖ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ ਲਈ ਆਪਣੀ ਸਹਿਮਤੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ। ਸਿਰਫ਼।"

328. ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਨੇ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਆਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਜੋੜੀ ਗਈ ਧਾਰਾ 368 ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਨੂੰ ਵੀ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਦਿੱਤਾ ਜਿਸ ਦੇ ਤਹਿਤ ਧਾਰਾ 368 ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੋਧ ਦਾ ਉਸ ਰਾਜ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਆਰਟੀਕਲ 370 (1) ਦੇ ਅਧੀਨ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ "ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 370 ਕਦੇ ਵੀ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਨਹੀਂ ਰਹੀ ਅਤੇ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਇਸ ਧਾਰਾ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ

ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਨੂੰ ਕੋਈ ਚੁਣੌਤੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ".

329. ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਇੱਕ ਵਾਰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਉਪਬੰਧ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 370(1)(d) ਦੇ ਤਹਿਤ ਸੋਧਾਂ ਅਤੇ ਅਪਵਾਦਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ, ਤਾਂ ਧਾਰਾ 370 ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੋਧ ਨੂੰ ਕਵਰ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗੀ। ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ। ਭਾਵ, ਰਾਜ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਸੋਧਾਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ। ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਧਾਰਾ 370 (1) (ਡੀ) ਦੇ ਤਹਿਤ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ 'ਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਆਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਇਸ ਮੰਤਵ ਲਈ ਜਨਰਲ ਕਲੌਜ਼ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 21 ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵਿੱਚ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਸੋਧਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ:

“12. ਇਸ ਲੇਖ ਦਾ ਵਿਧਾਨਕ ਇਤਿਹਾਸ ਵੀ ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਦਾ ਪੂਰਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰੇਗਾ। ਇਹ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਥਿਤੀ ਦੇ ਕਾਰਨ ਸੀ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 394 ਦੇ ਤਹਿਤ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਤਹਿਤ ਇਹ ਬਾਕੀ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਅਪਵਾਦਾਂ ਅਤੇ ਸੋਧਾਂ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦਾ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਪੈਦਾ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੰਭਾਵਨਾ ਸੀ ਕਿ, ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ, ਸਥਿਤੀ ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੇ ਅਪਵਾਦ ਜਾਂ ਸੋਧ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ; ਪਰ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਬਾਅਦ ਦੀਆਂ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਉਹਨਾਂ ਸੋਧਾਂ ਜਾਂ ਅਪਵਾਦਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਅਜਿਹਾ ਸਿਰਫ਼ ਆਰਟੀਕਲ 370 ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਕੇ ਹੀ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਸ਼ਕਤੀ ਜਨਰਲ ਕਲਾਜ਼ ਐਕਟ ਦੇ ਸੈਕਸ਼ਨ 21 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਮੰਨੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਲਈ।

ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ 1959 ਅਤੇ 1964 ਦੇ ਸੀ.ਓਜ਼ ਦੁਆਰਾ ਅਨੁਛੇਦ 35-ਸੀ ਦੇ ਤਹਿਤ ਪੰਜ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਨੂੰ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਦਸ ਸਾਲ ਅਤੇ ਪੰਦਰਾਂ ਸਾਲ ਤੱਕ ਵਧਾਉਣਾ “ਅਸਾਧਾਰਨ ਸਥਿਤੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਪਹਿਲੀ ਨਜ਼ਰੇ ਜਾਇਜ਼ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਜਾਰੀ ਹੈ। ਅੱਗੇ"। ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ, ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ 1959 ਅਤੇ 1964 ਦੇ COs ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਐਕਟ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਨੂੰ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਚੁਣੌਤੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਦੀਆਂ ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 22 ਨਾਲ ਅਸੰਗਤ ਸਨ।

330. ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਮੁੱਦਾ ਸੰਪਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ (ਸੁਪਰਾ) ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਕੀ ਧਾਰਾ 370 ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਘੜਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਰਾਜ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਭੰਗ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਮੌਜੂਦ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਸ ਲਈ ਨਕਾਰਾਤਮਕ ਮੰਨਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸ਼ਰਤਾਂ ਜੋ ਧਾਰਾ 370 ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਵਾਰੰਟੀ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਮੌਜੂਦ ਹਨ ਅਤੇ ਰਾਜ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੇ ਇਹ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਧਾਰਾ 370(3) ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਇਸ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।). ਉਸ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ, ਮੁੱਦਾ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਕੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਹੋਂਦ ਖਤਮ ਹੋਣ 'ਤੇ ਧਾਰਾ 370 (1) (ਡੀ) ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਹੋਂਦ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਮੁੱਦੇ ਦਾ ਜਵਾਬ ਧਾਰਾ 370(3) ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਕਿ ਧਾਰਾ 370(1) ਅਧੀਨ ਸੱਤਾ ਮੌਜੂਦ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਰਾਜ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੇ 370(3) ਅਧੀਨ ਸੱਤਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਿਆਂ ਇਹ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਧਾਰਾ 370 ਨੂੰ ਖਤਮ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਮੌਜੂਦ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਹ ਮੁੱਦਾ ਕਿ ਕੀ ਧਾਰਾ 370(3) ਦੇ ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਰਾਜ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਹੋਂਦ ਖਤਮ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਨਹੀਂ ਉੱਠਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਮੁੱਦੇ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਇਸ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਬੀ. ਧਾਰਾ 370 ਅਧੀਨ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਸੀਮਤ ਸ਼ਕਤੀ

331. ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀ ਦਲੀਲ ਕਿ ਧਾਰਾ 370 ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਹੋਂਦ ਖਤਮ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਥਾਈ ਹੋ ਗਈ ਹੈ, ਇਸ ਸਮਝ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੰਸਥਾ ਕੋਲ ਸੰਘ ਨਾਲ ਰਾਜ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਏਕੀਕਰਨ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਦੀ ਬੇਲਗਾਮ ਸ਼ਕਤੀ ਸੀ। ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚ, ਅਸੀਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਇਤਿਹਾਸ ਅਤੇ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਢਾਂਚੇ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇ ਕੇ ਇਹ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਾਂਗੇ ਕਿ ਕੀ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਕੋਲ ਅਜਿਹੀ ਬੇਰੋਕ ਸ਼ਕਤੀ ਸੀ।

I. ਧਾਰਾ 370(1) ਅਤੇ 370(2) ਦੀ ਬਣਤਰ

332. ਆਰਟੀਕਲ 370(1) ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਅਤੇ ਰਾਜ ਉੱਤੇ ਸੰਘ ਦੀ ਵਿਧਾਨਕ ਯੋਗਤਾ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

333. ਧਾਰਾ 370(1)(d) ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਤਿੰਨ ਭਾਗ ਸਨ। ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਇਹ ਸੂਚਿਤ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਧਾਰਾ 1, 238 ਅਤੇ 370 ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਕਿਹੜੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣਗੀਆਂ। ਦੂਜਾ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ 'ਤੇ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਹ ਬਾਕੀ ਰਾਜਾਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਵਿਵਸਥਾ ਵਿਚ ਸੋਧਾਂ ਅਤੇ ਅਪਵਾਦਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਤੀਸਰਾ, ਅਜਿਹਾ ਆਦੇਸ਼ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਸਿਰਫ਼ ਸਹਿਮਤੀ ਜਾਂ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸਲਾਹ ਨਾਲ ਹੀ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਆਈਓਏ ਵਿਚਲੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਵਿਵਸਥਾ ਹੈ ਜਾਂ ਹੋਰ। ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ

ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣ 'ਤੇ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸਨ। ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲ ਆਪਣੀ ਸਹਿਮਤੀ ਦੇਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸੀ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ 'ਤੇ ਹੋਰ ਕਿਹੜੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਲਾਗੂ ਹੋਣਗੀਆਂ। ਉਹ ਹੋਰ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਵੀ ਅਜਿਹੇ ਅਪਵਾਦਾਂ ਅਤੇ ਸੋਧਾਂ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ।

334. ਧਾਰਾ 370(1)(d) ਦੇ ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ, ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੀ ਚੌੜਾਈ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰੀਏ। ਕੀ ਇਹ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਲਈ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਉਹ ਧਾਰਾ 1 ਅਤੇ 370 ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪਣੀ ਸਹਿਮਤੀ ਨਾ ਦੇਵੇ? ਯਾਨੀ ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਸਾਰੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿਓ? ਕੀ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਭਾਗ III ਦੀ ਅਰਜ਼ੀ ਨੂੰ ਛੱਡਣ ਜਾਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਹੱਦ ਤੱਕ 'ਸੋਧਣ' ਦੀ ਚੋਣ ਕਰ ਸਕਦੀ ਸੀ ਕਿ ਵਿਵਸਥਾ ਦਾ ਮੂਲ ਖਤਮ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ? ਕੀ ਧਾਰਾ 370(1)(d) ਤਹਿਤ ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਲਈ ਧਾਰਾ 32 ਦੀ ਅਰਜ਼ੀ ਨੂੰ ਛੱਡਣ ਜਾਂ ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ 'ਤੇ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਛੱਡਣ ਲਈ ਕੋਈ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਹੁਕਮ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ?

335. ਵਿੱਚ ਪੂਰਨਲਾਲ ਲਖਨਪਾਲ I ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ/250, ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਨੇ 4 ਅਕਤੂਬਰ 1955 ਨੂੰ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਨਿਵਾਰਕ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 3 ਦੇ ਤਹਿਤ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਨਾਲ ਹੈਬੀਅਸ ਕਾਰਪਸ ਦੀ ਰਿੱਟ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦੀ ਸੰਸਥਾ ਨੂੰ ਜਨਮ ਮਿਲਿਆ। ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਦਾ ਹੁਕਮ "ਉਸ ਨੂੰ ਰਾਜ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਲਈ ਨੁਕਸਾਨਦੇਹ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਲਈ" ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨੇ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 8(1) ਦੇ ਉਪਬੰਧ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕੀਤਾ। ਚੁਣੌਤੀ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਧਾਰਾ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 21 ਅਤੇ 22 ਨਾਲ ਅਸੰਗਤ ਸਨ ਅਤੇ ਇਸਲਈ ਰੱਦ ਹਨ।

336. 14 ਮਈ 1954 ਨੂੰ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਨਾਲ ਧਾਰਾ 370(1) ਦੇ ਤਹਿਤ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਕੁਝ ਖਾਸ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਸੰਵਿਧਾਨ (ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ) ਆਰਡਰ 1954 ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ। ਕਸ਼ਮੀਰ ਸੋਧਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੈ। ਧਾਰਾ 22 ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ (4) ਅਤੇ (7) ਵਿੱਚ, ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਸੰਸਦ ਦੀ ਥਾਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਤਾਂ ਜੋ ਸਾਬਕਾ ਨੂੰ ਨਿਵਾਰਕ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸਮਰੱਥ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਧਾਰਾ 35 (ਸੀ) ਨੂੰ ਜੋੜਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਨਿਰੋਧਕ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਐਕਟ ਦੇ ਉਪਬੰਧ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ III ਨਾਲ ਇਕਸਾਰ ਸਨ, ਪੰਜ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਲਈ ਵੈਧ ਹੋਣਗੇ। ਆਰਡਰ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਅਨੁਛੇਦ 35(c) ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਅਪਵਾਦ ਰਾਜ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਜੀਵਨ ਨਾਲ ਸਹਿ-ਵਿਆਪਕ ਸੀ ਜਿਸਦਾ ਜੀਵਨ ਸੀਮਤ ਪੰਜ ਸਾਲ ਸੀ। ਇਸ ਪਿਛੋਕੜ ਵਿੱਚ, ਜਸਟਿਸ ਬੀ.ਪੀ. ਸਿਨਹਾ (ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਸਿੱਖਿਅਕ ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ ਸਨ) ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਲਈ ਬੋਲਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਰਾਜ ਦਾ ਕਾਨੂੰਨ ਲਾਗੂ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 21 ਅਤੇ 22 ਦੇ ਉਪਬੰਧ, ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਅਸੰਗਤ ਸਨ। ਐਕਟ "ਰਾਹ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੈ।" ਇਸ ਲਈ, ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਧਾਰਾ 8 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਭਾਗ III ਨਾਲ ਅਸੰਗਤ

ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਇਹ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਧਾਰਾ 35(ਸੀ) ਜੋ ਕਿ 1954 ਦੇ ਸੀਓ ਦੁਆਰਾ ਪਾਈ ਗਈ ਸੀ, ਧਾਰਾ 370 ਦੁਆਰਾ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸੀ। ਇਸ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਨੇ ਕਿਹਾ:

"8. ... ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਆਰਟੀਕਲ 370(1)(c) ਅਤੇ (d) ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ (ਧਾਰਾ 1 ਅਤੇ 370 ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ) ਦੇ ਅਪਵਾਦਾਂ ਅਤੇ ਸੋਧਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਆਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਅਧਿਕਾਰਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਅਧੀਨ ਸੰਵਿਧਾਨ ਲਾਗੂ ਹੋਵੇਗਾ। ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ. ਉਪਰੋਕਤ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਧਾਰਾ (c) ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਆਰਟੀਕਲ 35 ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ਼ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ, ਵਿੱਚ ਜੋੜਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਐਕਟ ਦਾ ਸੈਕਸ਼ਨ 8 ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 35 ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਧਾਰਾ (ਸੀ) ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਜਾਂ ਅਸੰਗਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹੁਕਮ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ III ਦੇ ਅਜਿਹੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨਾਲ ਅਸੰਗਤ ਜਾਂ ਵੱਧ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੂੰ ਇਹ ਜਾਣਨ ਦਾ ਹੱਕ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿਚ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।
337. ਇਸ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਨੇ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ

a ਆਰਟੀਕਲ 370(1) ਨੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਨਾਲ ਸੋਧਾਂ ਅਤੇ ਅਪਵਾਦਾਂ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ;

ਬੀ. 1954 ਦਾ ਸੀ.ਓ. ਧਾਰਾ 370(1) ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ;

c. ਆਰਟੀਕਲ 35(c) ਉਸ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ 1954 ਦੇ CO ਦੁਆਰਾ ਪਾਈ ਗਈ ਸੀ;

d. ਧਾਰਾ 8 ਦੇ ਉਪਬੰਧ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਵੈਧ ਸੀ; ਅਤੇ

ਈ. 1954 ਦੇ CO ਦੁਆਰਾ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਨੁਛੇਦ 35(c) ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਰਾਜ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਸੈਕਸ਼ਨ 8 ਨੂੰ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 21 ਅਤੇ 22 ਨਾਲ ਅਸੰਗਤ ਹੈ।

338. ਪੂਰਨਲਾਲ ਲਖਨਪਾਲ II ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ/251 ਧਾਰਾ 370(1) ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਸੰਵਿਧਾਨ (ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ) ਆਰਡਰ 1954 ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵੈਧਤਾ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਸੰਸਦੀ ਹਲਕੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵੋਟਰ ਵਜੋਂ ਰਜਿਸਟਰਡ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੰਸਦੀ ਹਲਕੇ ਤੋਂ ਚੋਣ ਲੜਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਲੋਕ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਛੇ ਸੀਟਾਂ ਸਨ। ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਆਰਟੀਕਲ 81(1) ਦੇ ਤਹਿਤ, ਇਹਨਾਂ ਸੀਟਾਂ ਲਈ ਚੋਣ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਖੇਤਰੀ ਹਲਕਿਆਂ ਤੋਂ ਸਿੱਧੀ ਚੋਣ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਆਰਟੀਕਲ 81(1) ਨੂੰ 1954 ਦੇ CO ਦੇ ਪੈਰਾ 5(c) ਦੁਆਰਾ ਸੰਸ਼ੋਧਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਇਹ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਕਿ ਲੋਕ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਾਂ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਸਿਫਾਰਿਸ਼ 'ਤੇ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਰਾਜ ਦੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ. ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਨਾਮਜ਼ਦਗੀ ਦੁਆਰਾ ਲੋਕ ਸਭਾ ਲਈ ਸਿੱਧੀ ਚੋਣ ਦੇ ਬਦਲ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ।

339. ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਲਈ ਬੋਲਦੇ ਹੋਏ ਕੇ ਐਨ ਵਾਂਚੂ, ਜੇ, ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਧਾਰਾ 370 "ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਰਾਜ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਅਪਵਾਦ ਅਤੇ ਸੋਧਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਆਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪਟੀਸ਼ਨ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਧਾਰਾ 370 (1) ਦੇ ਤਹਿਤ ਸੱਤਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਤਾਂ ਜੋ ਇਸ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਵਿੱਚ ਬੁਨਿਆਦੀ ਤਬਦੀਲੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ। ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, ਵਿੱਚ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਮੁੜ ਦਿੱਲੀ ਲਾਅਜ਼ ਐਕਟ/252 ਵਿੱਚ ਤਾਕੀਦ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿ ਸੋਧ ਇੱਕ ਰੈਡੀਕਲ ਪਰਿਵਰਤਨ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾਇਆ ਕਿ ਧਾਰਾ 81 ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਬੁਨਿਆਦੀ ਤਬਦੀਲੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ; ਜਦੋਂ ਕਿ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਸਿੱਧੀ ਚੋਣ ਨੂੰ ਅਸਿੱਧੇ ਚੋਣ ਦੁਆਰਾ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਚੋਣ ਦਾ ਤੱਤ ਅਜੇ ਵੀ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਪਰ ਇਹ ਮੰਨਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਸੀਓ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਤਬਦੀਲੀ ਮੂਲ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸੀ, ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਨੇ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਵੱਖਰਾ ਕੀਤਾ। ਮੁੜ ਦਿੱਲੀ ਲਾਅਜ਼ ਐਕਟ ਵਿੱਚ (ਸੁਪਰਾ) ਜੋ ਇੱਕ ਅਧੀਨ ਅਥਾਰਟੀ ਨੂੰ ਸੌਂਪਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਦਾ ਹੈ ਜਿਸਨੇ ਅਧੀਨ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਇਆ ਹੈ। ਧਾਰਾ 370(1) ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੋਧ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਵੱਖ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ:

“4... ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਸਾਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 370(1) ਵਿੱਚ ਵਰਤੇ ਗਏ “ਸੋਧ” ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅਰਥ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 370 (1) ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦੇਣਾ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਰਾਜ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਕੇ ਉਸ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਅਜਿਹੇ ਅਪਵਾਦਾਂ ਅਤੇ ਸੋਧਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਆਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਦੱਸ ਚੁੱਕੇ ਹਾਂ ਕਿ ਅਪਵਾਦ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਇਹ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਕੋਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਉਪਬੰਧ ਉਸ ਰਾਜ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਲਈ ਜੇਕਰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਲਈ ਆਪਣੀ ਅਰਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਉਪਬੰਧ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ

ਅਜਿਹਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਉਸਨੂੰ ਸੋਧ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਇਸ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਵਿਆਪਕ ਸੰਭਵ ਐਪਲੀਟਿਊਡ. ਜੇ ਉਹ ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਲਈ ਆਪਣੀ ਅਰਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਉਪਬੰਧ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖਤਮ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਸੋਚਣ ਦਾ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਕੋਲ ਆਪਣੀ ਅਰਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਸੋਧਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ।"

ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਇਸਨੂੰ "ਧਾਰਾ 370(1) ਵਿੱਚ ਵਰਤੇ ਗਏ ਸ਼ਬਦ ਸੋਧ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਨੂੰ ਵਿਆਪਕ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸੋਧ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ" ਅਤੇ ਇਹ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਸੀਮਤ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸਮੀਕਰਨ ਸੋਧਾਂ ਸਿਰਫ ਉਹਨਾਂ ਲਈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੋਈ ਰੈਡੀਕਲ ਪਰਿਵਰਤਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ।
340. ਵਿੱਚ ਪੂਰਨਲਾਲ ਲਖਨਪਾਲ II (ਸੁਪਰਾ), ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਧਾਰਾ 370(1) ਵਿੱਚ 'ਸੋਧ' ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਰਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਰੈਡੀਕਲ ਪਰਿਵਰਤਨ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸਮੇਤ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਵੇਗੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਸੋਧ ਵਿੱਚ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਸੋਧਣ ਜਾਂ ਮੂਲ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪਰਿਵਰਤਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ, ਸ਼ਕਤੀ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਸੀਮਾਵਾਂ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਭਾਰਤ ਦੇ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਨੇ ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਨ ਅਤੇ ਅਪਣਾਉਣ ਲਈ ਇੱਕ ਘੋਸ਼ਣਾ ਪੱਤਰ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ, ਤਾਂ ਰਾਜਸ਼ਾਹੀ ਸ਼ਾਸਨ ਦਾ ਵਿਗਾੜ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਾਸਨ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਹੋਈ। ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਕੇ ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਕਲਪਿਤ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਮਾਡਲ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਏਕੀਕਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਰਲੇਵਾਂ ਸਿਰਫ਼ ਖੇਤਰੀ ਏਕੀਕਰਨ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਕੁਝ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿਧਾਂਤ ਜਾਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 370(1)(ਡੀ) ਦੇ ਤਹਿਤ ਸੋਧ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੁਆਰਾ ਰੱਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਭਾਰਤ ਲਈ ਚੁਣੇ ਗਏ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਸ਼ਾਸਨ ਤੋਂ ਕੋਈ ਭਟਕਣਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਰਾਜ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਇਹ ਐਲਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਇੱਕ ਸੁਤੰਤਰ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਸੰਪੰਨ ਦੇਸ਼ ਹੈ। ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵੇਰਵਿਆਂ ਨੂੰ ਭਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਸਨ ਦਾ ਇੱਕ ਪੈਟਰਨ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਧੀਨ ਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਹੈ। ਦਰਅਸਲ, ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਸਨ ਦਾ ਪੈਟਰਨ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ ਦੇ ਅਧੀਨ ਸ਼ਾਸਨ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਭਾਗ VI ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਪਰ ਰਾਜ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਧੀਨ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਾਸਨ ਦਾ ਪੈਟਰਨ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਧੀਨ ਸੰਸਦੀ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿਧਾਂਤਾਂ 'ਤੇ ਖਿੱਚਿਆ ਗਿਆ ਸੀ।

341. ਅਨੁਛੇਦ 370(1) ਨੂੰ ਰਾਜ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਰਾਜ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਦੀ। ਅਨੁਛੇਦ 370(2) ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ "ਜੇ" ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਬੁਲਾਏ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਰਾਜ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਸ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਲਈ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸਹਿਮਤੀ ਰੱਖੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਧਾਰਾ 370 (2) ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਲਈ ਧਾਰਾ 370

ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਵਜੋਂ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਵਿਅਕਤੀ ਕੌਂਸਲ ਦੀ ਸਲਾਹ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਮੰਤਰੀਆਂ ਦਾ "ਫਿਲਹਾਲ ਮਾਰਚ 1948 ਦੇ ਪੰਜਵੇਂ ਦਿਨ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦੇ ਘੋਸ਼ਣਾ ਪੱਤਰ ਦੇ ਅਧੀਨ ਦਫਤਰ ਵਿੱਚ." ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਨੇ 5 ਮਾਰਚ 1948 ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਇੱਕ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ੇਖ ਅਬਦੁੱਲਾ ਨੂੰ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦਾ ਮੁਖੀ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ। ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਮੰਤਰੀਆਂ ਦੀ ਕੌਂਸਲ ਨੂੰ ਬਾਲਗ ਮੱਤ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਨੈਸ਼ਨਲ ਅਸੈਂਬਲੀ ਬੁਲਾਉਣ ਦਾ ਕੰਮ ਸੌਂਪਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਘੋਸ਼ਣਾ ਪੱਤਰ ਇਹ ਵੀ ਨੋਟ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨੈਸ਼ਨਲ ਅਸੈਂਬਲੀ ਨੂੰ ਰਾਜ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦਾ ਕੰਮ ਸੌਂਪਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਧਾਰਾ 370(2) ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਅਰਥ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਬੁਲਾਏ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜੋ ਫੈਸਲਾ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਲਿਆ ਜਾਵੇਗਾ, ਉਹ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਧਾਰਾ (2) ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦੁਆਰਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਵਰਤੀ ਗਈ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਇੱਛਾ ਦੇ ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਨੇ ਵਿਚ ਸੰਪਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ (ਸੁਪਰਾ) ਨੇ ਮਾਨਤਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਹੋਂਦ ਖਤਮ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਧਾਰਾ 370 ਦੇ ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀ ਵਧਦੀ ਹੈ।

II. ਧਾਰਾ 370(3) ਦੀ ਬਣਤਰ

342. ਆਰਟੀਕਲ 370(3) ਨੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਦੋ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ: ਪਹਿਲਾ, ਇਹ ਘੋਸ਼ਣਾ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਕਿ ਧਾਰਾ 370 ਮੌਜੂਦ ਨਹੀਂ ਹੈ; ਅਤੇ ਦੂਜੀ ਇਹ ਘੋਸ਼ਣਾ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਕਿ ਧਾਰਾ 370 ਅਪਵਾਦਾਂ ਅਤੇ ਸੋਧਾਂ ਨਾਲ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਹੋਵੇਗੀ। ਧਾਰਾ (3) ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਧਾਰਾ 370 ਦੀ ਹੋਂਦ ਖਤਮ ਹੋਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧ ਜੋ ਪਹਿਲੀ ਅਨੁਸੂਚੀ ਦੇ ਹਰ ਦੂਜੇ ਰਾਜ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ 'ਤੇ ਬਰਾਬਰ ਲਾਗੂ ਹੋਣਗੇ। ਧਾਰਾ 370(3) ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਏਕੀਕਰਨ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਨਾ ਕਿ ਵਿਘਨ। ਇਸ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਖ਼ਤਮ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਧਾਰਾ (3) ਦੇ ਤਹਿਤ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਕੋਲ ਧਾਰਾ 370 ਨੂੰ ਸੋਧਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਆਈਓਏ ਵਿੱਚ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦੀ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਅਤੇ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਜਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸਾਰੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਜੰਮੂ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ।

c. ਅਨੁਮਾਨ

343. ਆਰਟੀਕਲ 370(3) ਦਾ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ "ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਅਜਿਹੀ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਧਾਰਾ (2) ਵਿੱਚ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋਵੇਗੀ"। ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਰਾਜ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਹੋਂਦ ਖਤਮ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਧਾਰਾ 370(3) ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ:

a ਆਰਟੀਕਲ 370(3) ਅਧੀਨ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ;

ਬੀ. ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਲਈ ਪਾਬੰਦ ਹੈ; ਅਤੇ

c. ਅਨੁਛੇਦ 370 ਦੀ ਧਾਰਾ (2) ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜੋ "ਰਾਜ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼" ਲਈ ਬੁਲਾਈ ਗਈ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਉਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਸੰਸਥਾ ਦੀ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ ਨਾਲ ਬਦਲਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ।

344. ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੇ ਧਾਰਾ 370(3) ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਇਹ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਕਿ ਧਾਰਾ 370 ਦੀ ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੇ ਧਾਰਾ 370 ਦੀ ਹੋਂਦ ਖਤਮ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸੋਧ ਦੀ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ। ਰਾਜ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਵਜੋਂ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਵਿਅਕਤੀ ਵਜੋਂ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜੋ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਇਹ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਬਦਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਰਾਜ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਅਰਥ ਉਹ ਵਿਅਕਤੀ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿਸ ਨੂੰ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ 'ਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਸਦਰ-ਏ-ਰਿਆਸਤ ਵਜੋਂ ਮਾਨਤਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ।

345. ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦਲੀਲ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਿਉਂਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੇ ਇਹ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਧਾਰਾ 370 ਦੀ ਹੋਂਦ ਖਤਮ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਸਥਾਈ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੀ ਹੋਂਦ ਖਤਮ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਸ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 370 ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 368 ਤੱਕ ਹੀ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

346. ਅਸੀਂ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਸਬਮਿਸ਼ਨ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਨਹੀਂ ਹਾਂ:

a ਜਿਸ ਇਤਿਹਾਸਕ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 370 ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੇ ਭਾਰਤੀ ਰਾਜਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਮੰਤਰਾਲੇ ਦੁਆਰਾ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਹਰੇਕ ਭਾਰਤੀ ਰਾਜ ਦੇ ਸ਼ਾਸਕ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ 'ਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਘੋਸ਼ਣਾ ਪੱਤਰ ਜਾਰੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਅਜਿਹੀ ਸੰਸਥਾ ਮੌਜੂਦ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨਹੀਂ ਬੁਲਾਈ ਗਈ ਸੀ, ਰਾਜ ਦੇ ਸ਼ਾਸਕ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਇੱਕ ਘੋਸ਼ਣਾ ਪੱਤਰ ਜਾਰੀ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਜਦੋਂ ਉਹਨਾਂ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ

ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਬੁਲਾਈ ਗਈ ਸੀ, ਤਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਲਈ ਇੱਕ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਰਾਜ ਉੱਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਜਿਹੀ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ ਨੂੰ ਸੰਘ ਦੁਆਰਾ "ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾਵੇਗਾ"। ਕਿਉਂਕਿ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦਾ ਗਠਨ ਉਦੋਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਦੋਂ ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਪਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਧਾਰਾ 370(3) ਦਾ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਮੰਤਰਾਲੇ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਹੀ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 370(3) ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦ "ਕਲਾਜ਼ (2) ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਸਿਫ਼ਾਰਿਸ਼ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਅਜਿਹੀ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋਵੇਗੀ"। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਲਈ ਪਾਬੰਦ ਨਹੀਂ ਸੀ;

ਬੀ. ਧਾਰਾ 370 ਨੂੰ ਦੋ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ: ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਯੁੱਧ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਥਿਤੀਆਂ ਅਤੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਜਦੋਂ ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਪਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਉਦੇਸ਼ ਕੇਵਲ ਇਤਿਹਾਸਕ ਸੰਦਰਭ ਤੋਂ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਧਾਰਾ 370 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਧਾਰਾ 370 ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਅਤੇ ਵਿਧਾਨਕ ਯੋਗਤਾ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਤਾਂ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਅਤੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹੋਣੀ ਸੀ। ਨੇ ਇਕੱਲੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਅਜਿਹੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਧਾਰਾ 370(1) ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਧਾਰਾ 370 ਵੀ ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ 'ਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਥਿਤੀਆਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ;

c. ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ, ਬੁਲਾਏ ਜਾਣ 'ਤੇ, ਧਾਰਾ 370 ਦੇ ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਸੰਸਥਾ ਦੀ ਹੋਂਦ ਖਤਮ ਹੋ ਗਈ, ਪਰ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਥਿਤੀ ਜਿਸ ਲਈ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਬੰਦ ਹੋ ਗਈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਦੂਜੇ ਹਾਲਾਤ (ਭਾਵ, ਰਾਜ ਦੇ ਮਾਹੌਲ ਕਾਰਨ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹਾਲਾਤ) ਜਿਸ ਲਈ ਧਾਰਾ 370 ਲਾਗੂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਹੋਂਦ ਖਤਮ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਕਾਇਮ ਰਹੀ। ਇਹ ਸੰਪਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੁਆਰਾ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ;

d. ਰਾਜ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਭੰਗ ਕਰਨ ਨਾਲ ਕਲਾਜ਼ 3 ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਅਸਲ ਸ਼ਕਤੀ 'ਤੇ ਕੋਈ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਪਵੇਗਾ। ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਘੜਨ ਵੇਲੇ, ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸੀ ਕਿ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦਾ ਗਠਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਰਾਜ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨ ਘੜਨਾ। ਇਹ ਇੱਕ ਸਥਾਈ ਸੰਸਥਾ ਹੋਣ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਬਲਕਿ ਇੱਕ ਖਾਸ ਰੀਮਿਟ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼ ਵਾਲਾ ਸਰੀਰ ਸੀ। ਧਾਰਾ 370(3) ਦੇ ਉਪਬੰਧ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸ਼ਕਤੀ ਇਸ ਲਈ ਅਜਿਹੀ ਚੀਜ਼ ਸੀ ਜੋ ਤਬਦੀਲੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰੇਗੀ ਜਦੋਂ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਬਣਾਈ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਸੀ, ਰਾਜ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਖਰੜੇ ਨੂੰ ਲੰਬਿਤ ਸੀ;

ਈ. ਧਾਰਾ 370 (1) (ਡੀ) ਦੇ ਤਹਿਤ ਸੱਤਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਵਿੱਚ ਬੁਨਿਆਦੀ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਧਾਰਾ 370 (3) ਦੇ ਤਹਿਤ ਅਧਿਸੂਚਨਾ ਜਾਰੀ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 370 ਦੀ ਹੋਂਦ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਵੀ ਦੂਜੇ ਰਾਜਾਂ ਵਾਂਗ ਹੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਭਾਰਤ ਨਾਲ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਲਈ, ਅਨੁਛੇਦ 370(1) ਅਤੇ ਧਾਰਾ 370(3) ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਪੂਰੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਧਾਰਾ 370 ਦੁਆਰਾ ਵਿਚਾਰੀ ਗਈ ਏਕੀਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨੂੰ ਫ੍ਰੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ। ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ। ਇਹ ਮੰਨਣਾ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਭੰਗ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਧਾਰਾ 370(3) ਦੇ ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਦੇ ਉਲਟ ਏਕੀਕਰਨ ਨੂੰ ਰੁਕਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣੇਗਾ; ਅਤੇ

f. ਜੇਕਰ ਧਾਰਾ 370 ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ 'ਤੇ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਭੰਗ ਕਰਨ ਦੀ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਧਾਰਾ 370(3) ਬੇਲੋੜੀ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ ਅਤੇ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਆਪਣਾ ਅਸਥਾਈ ਚਰਿੱਤਰ ਗੁਆ ਦੇਵੇਗੀ। ਇਹ ਧਾਰਾ 370 ਨੂੰ ਅਸਥਾਈ ਵਿਵਸਥਾ ਮੰਨਣ ਦੇ ਉਲਟ ਹੋਵੇਗਾ।

347. ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 370(3) ਨੂੰ ਬੇਲੋੜੀ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਵਿਆਖਿਆ ਇਸ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਸਥਾਈ ਨਹੀਂ ਬਣਾਉਂਦੀ ਕਿਉਂਕਿ ਸੰਸਦ ਧਾਰਾ 368 ਅਧੀਨ ਆਪਣੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਇਸ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਦਲੀਲ ਅਸਥਾਈ ਅਤੇ ਪਰਿਵਰਤਨਸ਼ੀਲ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਤੋਂ ਖੁੰਝ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਆਰਟੀਕਲ 368 ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਸਦ ਆਪਣੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ "ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਉਪਬੰਧ ਨੂੰ ਜੋੜਨ, ਪਰਿਵਰਤਨ ਜਾਂ ਰੱਦ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ"। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸਾਰੇ ਉਪਬੰਧ ਬਦਲਣ ਦੇ ਯੋਗ ਹਨ। ਇਹ ਸ਼ਕਤੀ ਕੇਵਲ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਦੀ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇੱਕ ਵਿਵਸਥਾ ਇੱਕ ਅਸਥਾਈ ਅੱਖਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸਨੂੰ ਸੋਧਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਵਿਵਸਥਾ ਅਸਥਾਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਸੰਸ਼ੋਧਨ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਜਾਂ ਤਾਂ ਸਮੇਂ ਦੇ ਬੀਤ ਜਾਣ ਜਾਂ ਕੁਝ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਦੇ ਕਾਰਨ ਮੌਜੂਦ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਸਮਾਂ-ਸੀਮਾ ਦੇ ਕਾਰਨ ਅਸਥਾਈ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਯਾਨੀ ਕਿ, ਵਿਵਸਥਾ ਦੱਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਸਮਾਂ ਮਿਆਦ ਦੇ ਬੀਤ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਹੋਣਾ ਬੰਦ ਕਰ ਦੇਵੇਗਾ ਜਾਂ ਇਹ ਖਾਸ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਅਸਥਾਈ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਧਾਰਾ 370 ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਉਸੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਭਾਗ XXI ਦੇ ਅੰਦਰ ਨਹੀਂ ਰੱਖੇ ਗਏ ਹਨ, ਤਾਂ ਅਸਥਾਈ ਅਤੇ ਹੋਰ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਅੰਤਰ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

348. ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਧਾਰਾ 370(3) ਦੇ ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਪਰਿਵਰਤਨ ਤੋਂ ਸੁਤੰਤਰ ਪੜ੍ਹਨ ਨਾਲ ਅੰਦਰੂਨੀ ਵਿਆਖਿਆਤਮਕ ਅਸੰਗਤਤਾ ਪੈਦਾ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਧਾਰਾ 370 (1) ਦੇ ਤਹਿਤ ਇਕਪਾਸੜ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ

ਵਰਤੋਂ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ, ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਇਕਪਾਸੜ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦਰਜੇ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਨਾਲ ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਪੈਦਾ ਹੋਵੇਗੀ ਜਿੱਥੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਵਧੇਰੇ ਸੰਘੀ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋਵੇਗੀ ਪਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦਰਜੇ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਨਹੀਂ ਜੋ ਰਾਜ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ। ਇਹ ਦਲੀਲ ਧਾਰਾ 370(1) ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਤੋਂ ਖੁੰਝ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਆਰਟੀਕਲ 370(1) ਦੇ ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ, ਸੰਘ ਅਤੇ ਰਾਜ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸੰਘ ਦੀਆਂ ਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ (ਅਜਿਹੀਆਂ ਸੋਧਾਂ ਦੇ ਨਾਲ) 'ਤੇ ਫੈਸਲਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਜੰਮੂ ਰਾਜ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣਗੇ। ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਧਾਰਾ 370(1) ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਸਨ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

349. ਇਸ ਨੁਕਤੇ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਨ ਲਈ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨਕ ਅਤੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸੰਘ ਦੀ ਵਿਧਾਨਕ ਅਤੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਦਾਇਰੇ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 5 ਦੇ ਤਹਿਤ, ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨਕ ਅਤੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਹੱਦ ਉਹਨਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਤੱਕ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਤਹਿਤ ਸੰਸਦ ਕੋਲ ਵਿਧਾਨਕ ਯੋਗਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬਚੀ ਹੋਈ ਸ਼ਕਤੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਸੰਸਦ ਰਾਜ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿਚ ਆਉਂਦੀ ਹੈ।

350. ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ IV ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਨੀਤੀ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੇ ਉਪਬੰਧ ਸਨ। ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ V ਵਿੱਚ ਰਾਜਪਾਲ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਲਈ ਰਾਜਪਾਲ ਅਤੇ ਮੰਤਰੀ ਪ੍ਰੀਸ਼ਦ ਸਮੇਤ ਕਾਰਜਕਾਰਨੀ ਦੇ ਉਪਬੰਧ ਸਨ। ਭਾਗ VI ਵਿੱਚ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਅਤੇ ਵਿਧਾਨ ਪ੍ਰੀਸ਼ਦ ਸਮੇਤ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਲਈ ਉਪਬੰਧ ਸਨ। ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ IV, V, ਅਤੇ VI ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਦੁਆਰਾ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਉਹਨਾਂ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚੋਂ ਹਟਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਰਾਜ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਨਾਲ, ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਅਤੇ ਸ਼ਾਸਨ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੀ ਤਜਵੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਤੋਂ ਬਿਲਕੁਲ ਵੱਖਰਾ ਹੈ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ, ਇੱਕ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਮਾਨਤਾਵਾਂ ਹਨ.

351. ਭਾਗ IV ਰਾਜ ਨੀਤੀ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ। ਧਾਰਾ 12, ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 37 ਦੇ ਸਮਾਨ, ਦੱਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤ ਅਦਾਲਤਾਂ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ ਮਾਰਗਦਰਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤ ਹਨ। ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤ, ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਸਥਾਨ ਲੱਭਦੇ ਹਨ/253।

352. ਕਾਰਜਪਾਲਿਕਾ ਅਤੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਬਾਰੇ ਉਪਬੰਧ ਵੀ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਸਮਾਨ ਸਨ। ਸੈਕਸ਼ਨ 35 ਵਿੱਚ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਉਸਦੇ ਕਾਰਜਾਂ ਦੇ ਅਭਿਆਸ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਦੇਣ ਲਈ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਨਾਲ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਲਈ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਧਾਰਾ 35 ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (2) ਵਿਚ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 36, 38 ਅਤੇ 92 ਦੇ ਅਧੀਨ ਰਾਜਪਾਲ ਦੇ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਸਿਰਫ਼ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸਲਾਹ 'ਤੇ ਹੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣਗੇ। ਧਾਰਾ 36(1) ਦੇ ਤਹਿਤ, ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਰਾਜਪਾਲ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਸਾਰੇ ਮੰਤਰੀ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਸਲਾਹ 'ਤੇ ਰਾਜਪਾਲ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣਗੇ। ਧਾਰਾ 53(2) ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰਨ ਅਤੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਭੰਗ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸੌਂਪਦੀ ਹੈ। ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਅਤੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ 254 ਦੋਵੇਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣਗੇ ਅਤੇ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਸਿੱਧੀ ਚੋਣ/255 ਦੁਆਰਾ ਚੁਣੇ ਗਏ ਮੈਂਬਰ ਹੋਣਗੇ।

353. ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਪਲਬਧ ਰਹਿੰਦ ਖੂੰਹਦ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨਕ ਅਤੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਯੋਗਤਾ ਲਈ ਸੱਚ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਲਈ ਵੀ ਸੱਚ ਹੈ ਜੋ ਸ਼ਾਸਨ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਜਦੋਂ ਧਾਰਾ 370(1)(d) ਦੇ ਤਹਿਤ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ 'ਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਕਾਰਜਪਾਲਿਕਾ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਜਾਂ ਸੀਮਤ ਕਰਨ ਲਈ ਰਾਜ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਅਨੁਸਾਰੀ ਸੋਧਾਂ ਕਰਨੀਆਂ ਪੈ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਅਤੇ ਵਿਧਾਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀ। ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸੰਘ ਅਤੇ ਰਾਜ ਇਕਾਈਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਸਹਿਯੋਗ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧ ਰਾਜ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨਾਲ ਅਸੰਗਤ ਨਾ ਹੋਣ।

354. ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਸੁਚਾਰੂ ਕੰਮਕਾਜ ਲਈ ਯੂਨੀਅਨ ਅਤੇ ਰਾਜ ਵਿਚਕਾਰ ਇੱਕ ਸਹਿਯੋਗੀ ਅਭਿਆਸ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ। ਧਾਰਾ 370(3) ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀ ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹਾਲਾਤ ਅਜੇ ਵੀ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਹਨ, ਇੱਕ ਸੁਤੰਤਰ ਜਾਂਚ ਹੈ ਜੋ ਧਾਰਾ 370(1) ਦੇ ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਅਤੇ ਅਜਿਹੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੋਵਾਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਇਹ ਦਲੀਲ ਕਿ ਇੱਕ ਉਪਬੰਧ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਦੂਜੇ ਵਿੱਚ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਉਲਟ ਹੈ, ਤਾਕਤ ਗੁਆ ਦਿੰਦੀ ਹੈ।

<u>vi. CO 272 ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ</u>

355. ਸੀਓ 272 ਨੂੰ ਧਾਰਾ 370(1)(ਡੀ) ਦੇ ਤਹਿਤ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 370 ਦੀ ਧਾਰਾ (3) ਨੂੰ ਸੋਧਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸੀਓ 272 ਨੂੰ ਧਾਰਾ 370(1)(ਡੀ) ਨੂੰ ਅਲਟਰਾ ਵਾਇਰਲ ਹੋਣ ਵਜੋਂ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੰਦੇ ਹਨ:

> a ਇਹ ਧਾਰਾ 370 ਨੂੰ ਸੋਧਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਸਿਰਫ਼ ਧਾਰਾ 370(3) ਦੇ ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ 'ਤੇ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ; ਅਤੇ

ਬੀ. ਸਿਰਫ਼ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਹੀ ਧਾਰਾ 370(1)(d) ਦੇ ਦੂਜੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਤਹਿਤ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ "ਸਹਿਮਤੀ" ਦੇ ਸਕਦੀ ਹੈ।

356. ਇਹਨਾਂ ਦਲੀਲਾਂ ਨੂੰ ਵਾਰੀ-ਵਾਰੀ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

a ਧਾਰਾ 370(1)(d) ਰਾਹੀਂ ਧਾਰਾ 370 ਦੀ ਸੋਧ

I. ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ

357. ਇਸ ਮੁੱਦੇ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਧਾਰਾ 370 ਦੀ ਬਣਤਰ ਅਤੇ ਉਸ ਵਿਧੀ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

358. ਅਨੁਛੇਦ 370(1)(a) ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 238 ਦੇ ਉਪਬੰਧ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੇ। ਆਰਟੀਕਲ 238 ਪਹਿਲੀ ਅਨੁਸੂਚੀ ਦੇ ਭਾਗ ਬੀ ਵਿੱਚ ਰਾਜਾਂ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ VI ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ। ਧਾਰਾ 238 ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ (ਸੱਤਵੀਂ ਸੋਧ) ਐਕਟ 1956 ਦੁਆਰਾ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਇਕਾਈਆਂ ਦੇ ਵਰਗੀਕਰਨ ਨੂੰ ਸੋਧਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਭਾਗ A ਰਾਜਾਂ ਅਤੇ ਭਾਗ B ਰਾਜਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਅੰਤਰ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਧਾਰਾ 370(1)(ਬੀ) ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸੰਸਦ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸੀਮਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਉਪ-ਧਾਰਾਵਾਂ (i) ਅਤੇ (ii) ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ।

359. ਅਨੁਛੇਦ 370(1)(c) ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 1 ਅਤੇ "ਇਸ ਲੇਖ ਦੇ" ਦੇ ਉਪਬੰਧ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਹੋਣਗੇ। ਧਾਰਾ 370(1)(c) ਦਾ ਆਯਾਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 1 ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ “ਇਹ ਧਾਰਾ,” ਭਾਵ ਧਾਰਾ 370, ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਨਾ ਤਾਂ ਧਾਰਾ 370 ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਕੋਈ ਹੋਰ ਵਿਵਸਥਾ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਲਈ ਧਾਰਾ 1 ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਦੀ ਸੋਧ ਜਾਂ ਸੋਧ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਆਰਟੀਕਲ 1 ਇਸ ਲਈ ਰਾਜ 'ਤੇ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਅਪਵਾਦ, ਸੋਧਾਂ ਜਾਂ ਸੋਧਾਂ ਅਤੇ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਅਪਵਾਦ, ਸੋਧਾਂ ਜਾਂ ਸੋਧਾਂ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਇਸ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 1 ਭਾਰਤ ਦੀ ਖੇਤਰੀ ਅਖੰਡਤਾ ਅਤੇ ਏਕਤਾ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹੈ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ [ਰਾਜਾ ਰਾਮ ਪਾਲ ਬਨਾਮ ਮਾਨਯੋਗ ਸਪੀਕਰ, ਲੋਕ ਸਭਾ,](#) 256 “ਭਾਰਤ ਵਿਨਾਸ਼ਕਾਰੀ ਇਕਾਈਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਅਵਿਨਾਸ਼ੀ ਸੰਘ ਹੈ।” 257 ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਘ ਦੀ ਅਵਿਨਾਸ਼ੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ 258 ਦੀ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਦੁਆਰਾ ਦਰਸਾਈ ਗਈ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਆਰਟੀਕਲ 370 ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੰਘੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੇ ਅਧੀਨ ਸੀ। ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਦਾ ਅਨਿੱਖੜਵਾਂ ਅੰਗ ਹੈ।

360. ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਅਨੁਛੇਦ 370, ਰਾਜ ਨੂੰ ਇਸਦੀ ਅਰਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਜਾਂ ਸੋਧਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਧਾਰਾ 370 ਦੀ ਧਾਰਾ (3) ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਇਹ ਘੋਸ਼ਣਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ "ਇਹ ਅਨੁਛੇਦ" ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗਾ ਜਾਂ ਕੇਵਲ ਅਜਿਹੇ ਅਪਵਾਦਾਂ ਅਤੇ ਸੋਧਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਰਹੇਗਾ ਜੋ ਉਹ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ:

“(3) ਇਸ ਲੇਖ ਦੇ ਉਪਰੋਕਤ ਉਪਬੰਧਾਂ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵੀ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ, ਜਨਤਕ ਅਧਿਸੂਚਨਾ ਦੁਆਰਾ, ਇਹ ਘੋਸ਼ਣਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਲੇਖ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗਾ ਜਾਂ ਕੇਵਲ ਅਜਿਹੇ ਅਪਵਾਦਾਂ ਅਤੇ ਸੋਧਾਂ ਨਾਲ ਅਤੇ ਅਜਿਹੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਜੋ ਉਹ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਰਹੇਗਾ:
ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਧਾਰਾ (2) ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਰਾਜ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਵੱਲੋਂ ਅਜਿਹਾ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋਵੇਗੀ।”

361. ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਇੱਕ ਜਨਤਕ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਜਾਰੀ ਕਰਕੇ ਇਸ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਉਪਬੰਧ ਦਾ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਇਹ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਅਜਿਹਾ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਰਾਜ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਧਾਰਾ (3) ਵਿੱਚ "ਇਹ ਆਰਟੀਕਲ" ਸ਼ਬਦ ਧਾਰਾ 370 ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਕਲਾਜ਼ (3), ਇਸ ਲਈ, ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 370 ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਇਸਨੂੰ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

362. ਅਨੁਛੇਦ 370(1)(d) ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ "ਅਜਿਹੇ ਹੋਰ ਉਪਬੰਧ" ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣਗੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਆਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪਹਿਲੀ ਵਿਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਇੱਕ ਆਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰਾ ਕਰਕੇ ਧਾਰਾ 370(1)(b)(i) ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ IoA ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੋਵੇ। ਦੂਸਰਾ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਆਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਨਾਲ IoA ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਮਾਮਲਿਆਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਨ। ਸ਼ਬਦ "ਹੋਰ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ" ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 370(1) (d) ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਧਾਰਾ 370 ਦੀ ਧਾਰਾ (1) ਦੇ ਉਪ-ਧਾਰਾਵਾਂ (a) ਤੋਂ (c) ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

363. ਧਾਰਾ 370 ਦੇ ਇਸ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਤੋਂ, ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਬਾਰੇ ਹੇਠ ਲਿਖੀ ਸਥਿਤੀ ਉਭਰਦੀ ਹੈ:

a ਧਾਰਾ 238 (ਇਸ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ) ਰਾਜ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਸੀ;

ਬੀ. ਧਾਰਾ 1 ਰਾਜ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸਦੀ ਐਪਲੀਕੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਨਾ ਤਾਂ ਸੋਧਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸੋਧਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਹ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਬੰਦ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ;

c. ਧਾਰਾ 370 ਰਾਜ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੈ। ਇਸਦੀ ਅਰਜ਼ੀ ਨੂੰ ਸੋਧਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਸੋਧਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਧਾਰਾ 370 ਦੀ ਧਾਰਾ (3) ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਜਨਤਕ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦੁਆਰਾ ਇਹ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਹੋਣਾ ਬੰਦ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ; ਅਤੇ

d. ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧ, ਧਾਰਾ 1, 238 (ਇਸ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ) ਅਤੇ 370 ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਪਵਾਦ ਅਤੇ ਸੋਧਾਂ ਦੇ ਨਾਲ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਦੁਆਰਾ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਰਾਜ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣਗੇ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 370(1) (ਡੀ) ਦੁਆਰਾ ਵਿਚਾਰੀ ਗਈ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

364. ਇਸ ਸਮੇਂ, ਧਾਰਾ 370(1)(a), ਧਾਰਾ 370(1)(c) ਅਤੇ ਧਾਰਾ 370(1)(d) ਵਿਚਕਾਰ ਅੰਤਰ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ। ਆਰਟੀਕਲ 370 (1)(ਏ) ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 238 ਦੇ ਉਪਬੰਧ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੇ। ਅਨੁਛੇਦ 370(1)(c) ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 1 ਅਤੇ ਧਾਰਾ 370 ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣਗੇ। ਆਰਟੀਕਲ 370(1)(d) ਉਸ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ "ਹੋਰ" ਉਪਬੰਧ ਨੂੰ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਲਈ ਇਸਦੀ ਅਰਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਸੋਧਿਆ ਜਾਂ ਸੋਧਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਮੀਕਰਨ “ਹੋਰ” ਆਰਟੀਕਲ 1, 238, ਅਤੇ 370 ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਰੱਖੇਗਾ। ਇਸ ਲਈ, ਧਾਰਾ 370(3) ਦੁਆਰਾ ਵਿਚਾਰੀ ਗਈ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੇਕਰ ਧਾਰਾ 370 ਨੂੰ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਬੰਦ ਕਰਨਾ ਹੈ ਜਾਂ ਇਸਦੀ ਅਰਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਜਾਂ ਸੋਧ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਹੈ। ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ.

365. ਇਹ ਮਾਮੂਲੀ ਕਾਨੂੰਨ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਕਨੂੰਨ ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਉਸ ਕਨੂੰਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ। ਵਿਚ ਜੇ.ਐਨ. ਗਨਾਤਰਾ ਬਨਾਮ ਮੋਰਵੀ ਨਗਰਪਾਲਿਕਾ, 259 ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਮਿਉਂਸਪੈਲਿਟੀ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਕਰਮਚਾਰੀ ਦੀ ਬਰਖਾਸਤਗੀ ਨੂੰ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਉਹ ਸੰਬੰਧਿਤ ਨਿਯਮ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਬਰਖਾਸਤਗੀ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਿਹਾ ਸੀ:

"4. ਇਹ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ ਸਹੀ ਹੈ ਕਿ ਮਿਉਂਸਪੈਲਟੀ ਦੇ ਜਨਰਲ ਬੋਰਡ ਕੋਲ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰਨ ਦੀ ਐਕਟ ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀ ਸੀ ਪਰ ਉਕਤ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਨਿਯਮ 35 ਦੁਆਰਾ ਦਰਸਾਏ ਢੰਗ ਨਾਲ ਹੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਸੀ। ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਰਖਾਸਤਗੀ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਰਤੋਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਐਕਟ ਦੇ ਤਹਿਤ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ। ਇਹ ਕਨੂੰਨ ਦਾ ਇੱਕ ਨਿਬੇੜਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਕਨੂੰਨ ਦੇ ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਨੂੰਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਪ੍ਰਭਾਵ ਲਈ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਪੱਸ਼ਟ ਨਤੀਜੇ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਕਿ ਬਰਖਾਸਤਗੀ ਦਾ ਹੁਕਮ ਇਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਤੇ ਬੇਕਾਰ

ਸੀ, ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਮੰਨਣ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਝਿਜਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਬਰਖਾਸਤਗੀ ਪੈਰਵੀ ਜਾਂ ਅਮਲ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਾਰਵਾਈ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਜਾਂ ਐਕਟ ਦੇ ਇਰਾਦੇ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ।

366. ਉਸਾਰੀ ਦਾ ਇਹੀ ਨਿਯਮ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਹੋਰ ਕਾਨੂੰਨਾਂ/260 ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਿਯਮ ਦੇ ਅਧੀਨ ਸਿਧਾਂਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਇਹ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਵੀ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ/261।

II. CO 272 ਦਾ ਪੈਰਾ 2

367. CO 272 ਧਾਰਾ 370(1) (d) ਦੇ ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। CO 272 ਦਾ ਪੈਰਾ 2 ਹੇਠਾਂ ਕੱਢਿਆ ਗਿਆ ਹੈ:

"2. ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਸੋਧੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਹੋਣਗੀਆਂ ਅਤੇ ਅਪਵਾਦ ਅਤੇ ਸੋਧਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਉਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਾਗੂ ਹੋਣਗੇ, ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੋਣਗੇ: -

ਆਰਟੀਕਲ 367 ਵਿੱਚ, ਹੇਠ ਲਿਖੀ ਧਾਰਾ ਜੋੜੀ ਜਾਵੇਗੀ, ਅਰਥਾਤ: -

“(4) ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਹ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ –

(a) ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਜਾਂ ਇਸ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਸੰਦਰਭਾਂ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਜਾਂ ਇਸ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਵਜੋਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਕਤ ਰਾਜ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ;

(ਬੀ) ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ 'ਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਰਾਜ ਦੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸਲਾਹ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਸਦਰ-ਏ-ਰਿਆਸਤ ਵਜੋਂ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸਮੇਂ ਲਈ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਦਫ਼ਤਰ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਦਾ ਸਮਾਂ, ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਰਾਜਪਾਲ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਵਜੋਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾਵੇਗਾ;

(c) ਉਕਤ ਰਾਜ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਦਾ ਮਤਲਬ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਰਾਜਪਾਲ ਦੇ ਸੰਦਰਭਾਂ ਸਮੇਤ ਉਸ ਦੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਸਮਝਿਆ ਜਾਵੇਗਾ; ਅਤੇ

(d) ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 370 ਦੀ ਧਾਰਾ (3) ਦੇ ਪਰਿਵਰਤਨ ਵਿੱਚ, "ਧਾਰਾ (2) ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਰਾਜ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ" ਸ਼ਬਦ "ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ" ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।

368. CO 272 ਦਾ ਪੈਰਾ 2 ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ 'ਤੇ ਭਾਰਤ ਦਾ ਪੂਰਾ ਸੰਵਿਧਾਨ (ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਸੋਧਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਪੈਰਾ 2 ਕੋਈ ਅਪਵਾਦ ਨਹੀਂ ਦਰਸਾਉਂਦਾ, ਇਹ ਇੱਕ ਸੋਧ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਧਾਰਾ 367 ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ (4) ਜੋੜਦਾ ਹੈ। ਆਰਟੀਕਲ 367, CO 272 ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਦਿਸ਼ਟ ਸੋਧ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ:

"367. ਵਿਆਖਿਆ।—(1) ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਸੰਦਰਭ ਹੋਰ ਲੋੜੀਂਦਾ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਜਨਰਲ ਕਲਾਜ਼ ਐਕਟ, 1897, ਧਾਰਾ 372 ਦੇ ਅਧੀਨ ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਰੂਪਾਂਤਰ ਅਤੇ ਸੋਧਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ, ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਲਈ ਲਾਗੂ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਹ ਇਸ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਲਈ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਦੇ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦਾ ਇੱਕ ਐਕਟ।

(2) ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਐਕਟਾਂ ਜਾਂ ਕਾਨੂੰਨਾਂ, ਜਾਂ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਜਾਂ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਜਾਂ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਹਵਾਲਾ, ਇਸ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਆਰਡੀਨੈਂਸ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਸਮੇਤ ਸਮਝਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਜਾਂ, ਰਾਜਪਾਲ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਆਰਡੀਨੈਂਸ ਨੂੰ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮਾਮਲਾ ਹੋਵੇ।

(3) ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ "ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਰਾਜ" ਦਾ ਮਤਲਬ ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕੋਈ ਹੋਰ ਰਾਜ ਹੈ:

ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ, ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਹੁਕਮ ਦੁਆਰਾ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਰਾਜ ਨਾ ਹੋਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਆਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਹਨ।"

369. CO 272 ਨਵੀਂ ਸੰਮਿਲਿਤ ਧਾਰਾ (4) ਦੇ ਉਪ-ਧਾਰਾ (d) ਦੁਆਰਾ ਧਾਰਾ 367 ਵਿੱਚ ਇੱਕ 'ਸੋਧ' ਦੇ ਨਾਲ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਪੂਰੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸੋਧ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, ਧਾਰਾ 370(3) ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਵਿੱਚ "ਖੰਡ (2) ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਰਾਜ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ" ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ "ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ" ਵਜੋਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਸੋਧ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, ਧਾਰਾ 370(3) ਦਾ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹੇਗਾ:

“ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਵੱਲੋਂ ਅਜਿਹਾ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋਵੇਗੀ।”

370. ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਸੀਓ 272 ਦੇ ਪੈਰਾ 2 ਨੂੰ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 370(1)(ਡੀ) ਦੇ ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਆਦੇਸ਼ ਧਾਰਾ 370 ਨੂੰ ਸੋਧ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਹੈ।

III. ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦਾ ਪਦਾਰਥ ਜਾਂ ਪ੍ਰਭਾਵ ਇਸਦੇ ਰੂਪ ਨਾਲੋਂ ਵਧੇਰੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ

371. ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਹੋਰ ਸਮਾਨ ਉਪਬੰਧ ਅਤੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਵਿਆਖਿਆ ਇਹ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨ ਦੇ ਅਭਿਆਸ ਵਿੱਚ ਉਪਦੇਸ਼ਕ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਇਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਅਪਣਾਈ ਗਈ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਜਾਇਜ਼ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਅਨੁਛੇਦ 368 ਉਸ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਸੋਧਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਧਾਰਾ 368 ਦੀ ਧਾਰਾ (2) ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ: "ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਤੇ ਇਸਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕਰਨ ਦੀ ਸੰਸਦ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ।-

(2) ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਸੋਧ ਸਿਰਫ ਸੰਸਦ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਦਨ ਵਿੱਚ ਇਸ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇੱਕ ਬਿੱਲ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਬਿੱਲ ਨੂੰ ਹਰੇਕ ਸਦਨ ਵਿੱਚ ਉਸ ਸਦਨ ਦੀ ਕੁੱਲ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਦੇ ਬਹੁਮਤ ਦੁਆਰਾ ਅਤੇ ਬਹੁਮਤ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਸਦਨ ਦੇ ਹਾਜ਼ਰ ਅਤੇ ਵੋਟਿੰਗ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੇ ਦੋ ਤਿਹਾਈ ਤੋਂ ਘੱਟ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਜੋ ਬਿੱਲ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸਹਿਮਤੀ ਦੇਵੇਗਾ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ] ਸੰਵਿਧਾਨ ਬਿੱਲ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸੋਧਿਆ ਜਾਵੇਗਾ:

ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਜੇਕਰ ਅਜਿਹੀ ਸੋਧ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਤਬਦੀਲੀ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ-

> (a) ਆਰਟੀਕਲ 54, ਆਰਟੀਕਲ 55, ਆਰਟੀਕਲ 73, 566[ਆਰਟੀਕਲ 162, ਆਰਟੀਕਲ 241 ਜਾਂ ਆਰਟੀਕਲ 279-ਏ, ਜਾਂ
>
> (b) ਭਾਗ V ਦਾ ਅਧਿਆਇ IV, ਭਾਗ VI ਦਾ ਅਧਿਆਇ V, ਜਾਂ ਭਾਗ XI ਦਾ ਅਧਿਆਇ I, ਜਾਂ
>
> (c) ਸੱਤਵੀਂ ਅਨੁਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵੀ ਸੂਚੀ, ਜਾਂ
>
> (ਡੀ) ਸੰਸਦ ਵਿੱਚ ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ, ਜਾਂ (ਈ) ਇਸ ਲੇਖ ਦੇ ਉਪਬੰਧ,

ਸੰਸ਼ੋਧਨ ਨੂੰ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਅੱਧੇ ਤੋਂ ਘੱਟ ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਕੋਲ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਹਨਾਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਮਤਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦੇਣ ਦੀ ਵੀ ਲੋੜ ਹੋਵੇਗੀ।

372. ਅਨੁਛੇਦ 368 ਦੀ ਧਾਰਾ (2) ਇਹ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਉਦੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਸੰਸਦ ਦੇ ਹਰੇਕ ਸਦਨ ਵਿੱਚ ਉਸ ਸਦਨ ਦੀ ਕੁੱਲ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਦੇ ਬਹੁਮਤ ਦੁਆਰਾ ਅਤੇ ਦੋ ਤਿਹਾਈ ਤੋਂ ਘੱਟ ਨਾ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਬਹੁਮਤ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇੱਕ ਬਿੱਲ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਸਦਨ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਅਤੇ ਵੋਟਿੰਗ. ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇੱਕ ਸੋਧ ਜੋ ਕੁਝ ਖਾਸ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ "ਤਬਦੀਲੀ" ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਨੂੰ ਬਿਲ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਕੋਲ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਢੰਗ ਨਾਲ ਅੱਧੇ ਤੋਂ ਘੱਟ ਰਾਜਾਂ ਦੀਆਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 368 ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕੇਸਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਲੰਮੀ ਲਾਈਨ ਨੇ ਇਹ ਜਾਂਚ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਕੀ ਧਾਰਾ 368 ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਆਕਰਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ, ਇੱਕ ਸੋਧ ਦੇ ਤੱਤ ਜਾਂ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।
373. ਵਿਚ ਸ਼ੰਕਰੀ ਪ੍ਰਸਾਦ ਸਿੰਘ ਦਿਓ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ, 262 ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਕੀ ਸੰਵਿਧਾਨ (ਪਹਿਲੀ ਸੋਧ) ਐਕਟ 1951, ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 31-ਏ ਅਤੇ 31-ਬੀ ਪਾਈ ਗਈ ਸੀ, ਅਤਿ-ਵਿਰੋਧੀ ਸੀ। ਇਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਦਲੀਲ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਸਬੰਧਤ ਬਿੱਲ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 368(2) ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਵਿਚਾਰੀ ਗਈ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਅਪ੍ਰਤੱਖ ਧਾਰਾਵਾਂ ਨੇ ਧਾਰਾ 226 ਦੇ ਤਹਿਤ ਹਾਈ ਕੋਰਟਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਕਟੌਤੀ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਅਤੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਆਰਟੀਕਲ 132 ਅਤੇ 136 ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੈ। ਇਸ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਏ ਗਏ ਲੇਖਾਂ ਨੇ ਧਾਰਾ 226, 132 ਜਾਂ 136 ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਤਬਦੀਲੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ:

“17. ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਇਹ ਆਰਟੀਕਲ ਜਾਂ ਤਾਂ ਧਾਰਾ 226 ਜਾਂ ਆਰਟੀਕਲ 132 ਅਤੇ 136 ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਤਬਦੀਲੀ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਹਨ।

374. ਵਿਚ ਸੱਜਣ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਰਾਜਸਥਾਨ ਰਾਜ, 263 ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨ (ਸੱਤਰਵੀਂ ਸੋਧ) ਐਕਟ 1964 ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ ਧਾਰਾ 31-ਏ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਨੌਵੀਂ ਅਨੁਸੂਚੀ ਵਿੱਚ 44 ਵਿਧਾਨ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਇੱਥੇ ਵੀ, ਇੱਕ ਸਵਾਲ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਕੀ ਧਾਰਾ 368 ਦੇ ਉਪਬੰਧ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਚੁਣੌਤੀ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ:

“14. ... ਅਪ੍ਰਗਟਡ ਐਕਟ ਧਾਰਾ 226 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾਯੋਗ ਮਾਪਦੰਡ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾਉਣ ਲਈ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਸੋਚਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਪ੍ਰਵਾਨਿਤ ਐਕਟ ਪ੍ਰਾਵੀਸੋ ਦੇ ਅਧੀਨ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਐਕਟ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਭਾਗ III ਵਿੱਚ ਸੰਬੰਧਿਤ ਧਾਰਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕਰਨਾ ਹੈ ਜੋ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਨੂੰ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਹ ਧਾਰਾ 368 ਦੇ ਮੂਲ ਹਿੱਸੇ ਦੇ ਅਧੀਨ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਧਾਰਾ (ਬੀ) ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਆਕਰਸ਼ਿਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਧਾਰਾ 226 'ਤੇ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੋਧ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਸਿੱਧਾ ਹੈ

ਅਤੇ ਇਤਫਾਕਿਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਕ੍ਰਮ ਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਸ਼ਾਇਦ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੇ ਵਿਚਾਰ ਪੈਦਾ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਮਨੋਰੰਜਨ ਕਰਨ ਜਾਂ ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਤੋਲਣ ਦਾ ਕੋਈ ਮੌਕਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ”

375. ਹਾਲਾਂਕਿ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਪ੍ਰਤੀਰੋਧਿਤ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ, ਇਸ ਨੇ ਇਸਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ 'ਤੇ ਬਰਾਬਰ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਸਦਾ ਤਰਕ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਭਾਵ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾਯੋਗ ਜਾਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਡਿਗਰੀ ਦਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ.

376. ਪੂਰਵਦਰਸ਼ਨ ਦੀ ਇਹ ਲਾਈਨ ਵਿਚ ਇਕਸਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ [ਕਿਹੋਟੋ ਹੋਲੋਹਾਨ ਬਨਾਮ ਜ਼ਚਿਲਹੂ](), 264 ਜਿੱਥੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਦਸਵੀਂ ਅਨੁਸੂਚੀ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵੈਧਤਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਬੁਲਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਚੁਣੌਤੀ ਦਾ ਇੱਕ ਆਧਾਰ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਦਸਵੀਂ ਅਨੁਸੂਚੀ ਦੇ ਪੈਰਾ 7 ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 136, 226 ਅਤੇ 227 ਦੇ ਸੰਚਾਲਨ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀ ਲਿਆਂਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਕਿ ਸਬੰਧਤ ਬਿੱਲ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਵਿੱਚ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। ਧਾਰਾ 368 ਦੀ ਧਾਰਾ (2) ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ। ਦਸਵੀਂ ਅਨੁਸੂਚੀ ਦਾ ਪੈਰਾ 7 ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ:

“7. ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਪੱਟੀ। - ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵੀ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਇਸ ਅਨੁਸੂਚੀ ਦੇ ਅਧੀਨ ਸਦਨ ਦੇ ਕਿਸੇ ਮੈਂਬਰ ਦੀ ਅਯੋਗਤਾ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਕੋਈ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ।"

377. ਧਾਰਾ 136, 226 ਅਤੇ 227 ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਅਤੇ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਅਤੇ ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਨ। ਆਰਟੀਕਲ 136 ਭਾਗ V ਦੇ ਅਧਿਆਇ IV ਵਿੱਚ ਸਥਾਨ ਲੱਭਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਲੇਖ 226 ਅਤੇ 227 ਭਾਗ VI ਦੇ ਚੈਪਟਰ V ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਹਨ। ਧਾਰਾ 368 ਦੀ ਧਾਰਾ (2) ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਵਿੱਚ ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਜੋ ਇਹਨਾਂ ਅਧਿਆਵਾਂ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿ ਅਜਿਹੀ ਸੋਧ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਬਿੱਲ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਦਸਵੀਂ ਅਨੁਸੂਚੀ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਬਿੱਲ ਨੇ ਧਾਰਾ 368(2) ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਨੂੰ ਆਕਰਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਨੇ ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਘਟਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਲਈ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸੰਖਿਆ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। .

378. ਬਹੁਗਿਣਤੀ, ਐਮਐਨ ਵੈਂਕਟਚਲੀਆ, ਜੇ. ਦੁਆਰਾ ਬੋਲਦੇ ਹੋਏ, ਦਸਵੀਂ ਅਨੁਸੂਚੀ ਦੀ ਚੁਣੌਤੀ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਹ ਮੰਨਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੈਰਾ 7 ਦਾ ਅਨੁਛੇਦ 136, 226, ਅਤੇ 227 ਦੇ ਲਾਗੂਕਰਨ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਸੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਧਾਰਾ 368(2) ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਨੂੰ ਆਕਰਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ

ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸਨੇ ਪਾਇਆ ਕਿ ਪੈਰਾ 7 ਦਸਵੀਂ ਅਨੁਸੂਚੀ ਦੇ ਹੋਰ ਉਪਬੰਧਾਂ ਤੋਂ ਵੱਖ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇਕੱਲੇ ਪੈਰਾ 7 ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 7 ਦੇ ਉਹਨਾਂ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ 'ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵ 'ਤੇ ਜੋ ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਨ, ਉਪਦੇਸ਼ਕ ਹਨ ਅਤੇ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ:

"61. ... ਭਾਗ V ਦੇ ਚੈਪਟਰ IV ਅਤੇ ਭਾਗ VI ਦੇ ਚੈਪਟਰ V ਵਿੱਚ ਪਰਿਵਰਤਨ ਪਰੋਵੀਸੋ ਦੁਆਰਾ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਸਿੱਧੇ ਹੋਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਤਬਦੀਲੀ ਜਾਂ ਤਾਂ "ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਪ੍ਰਭਾਵ ਵਿੱਚ" ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 136 ਅਤੇ 226 ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਬਦਲਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਇਹਨਾਂ ਲੇਖਾਂ ਨੂੰ ਬੇਅਸਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਇਹਨਾਂ ਲੇਖਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ ਜਾਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਪੈਰਾ 7 ਲਈ, ਸੰਚਾਲਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਪਰਿਵਰਤਨ ਨੂੰ ਆਕਰਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ 'ਪ੍ਰਭਾਵ ਵਿੱਚ' ਇੱਕ ਤਬਦੀਲੀ ਹੈ। ...

62. ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਭਾਵੇਂ ਸੋਧ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 136, 226 ਅਤੇ 227 ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੋਈ ਬਦਲਾਅ ਨਹੀਂ ਲਿਆਉਂਦੀ, ਹਾਲਾਂਕਿ, ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਪੈਰਾ 7 ਵਿੱਚ ਦਸਵੀਂ ਅਨੁਸੂਚੀ ਦੇ ਅਧੀਨ ਆਉਂਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਦੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਘਟਾਉਂਦਾ ਹੈ। . ਧਾਰਾ 368(2) ਦੀ ਧਾਰਾ (ਬੀ) ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਧਾਰਾ 136, 226 ਅਤੇ 227 ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀ ਹੈ। ਪੈਰਾ 7, ਇਸ ਲਈ, ਪਰੋਵੀਸੋ ਨੂੰ ਆਕਰਸ਼ਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ। ..."

379. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਪੈਰਾ 7 ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਨੂੰ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕੀਤਾ ਕਿ ਕੀ ਇਸ ਨੇ ਧਾਰਾ 136, 226 ਅਤੇ 227 ਨੂੰ "ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਪ੍ਰਭਾਵ ਵਿੱਚ" ਬਦਲਿਆ ਹੈ। ਇਸਨੇ ਪਾਇਆ ਕਿ ਜਦੋਂ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੋਧ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਪੈਰਾ 7 ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਇਹਨਾਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਸੰਚਾਲਨ ਨੂੰ ਬਦਲਣਾ ਸੀ। ਇਹ ਪਹੁੰਚ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਆਪਣੇ ਰੂਪ ਦੇ ਉਲਟ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਦੇ ਤੱਤ ਨਾਲ ਵਧੇਰੇ ਚਿੰਤਤ ਸੀ। ਵਿਚ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਦਾ ਫੈਸਲਾ Quixote Hollohan (ਸੁਪਰਾ) ਨੇ ਪੈਰਾ 7 ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵੈਧਤਾ 'ਤੇ ਬਹੁਮਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤੀ ਪ੍ਰਗਟਾਈ ਪਰ ਪੂਰੀ ਦਸਵੀਂ ਅਨੁਸੂਚੀ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਦੇ ਸਵਾਲ 'ਤੇ ਵੱਖਰਾ ਸੀ, ਇਹ ਮੰਨ ਕੇ ਕਿ ਇਹ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਮਜ਼ੋਰ ਸੀ। ਪੈਰਾ 7 ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਮੁੱਦੇ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਲਈ ਇਸਦਾ ਪਹੁੰਚ ਬਹੁਮਤ/265 ਦੇ ਸਮਾਨ ਸੀ।

380. ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਵਿੱਚ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ ਬਨਾਮ ਰਾਜੇਂਦਰ ਐਨ ਸ਼ਾਹ, 266 ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨ (ਨੱਬੇਵੇਂ ਸੋਧ) ਐਕਟ 2011 ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਨੇ 'ਸਹਿਕਾਰੀ ਸਭਾਵਾਂ' ਸਿਰਲੇਖ ਦੇ ਇੱਕ ਅਧਿਆਏ ਦੇ ਨਾਲ ਭਾਗ IXB ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਸੀ ਧਾਰਾ 368(2) ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਅੱਧੇ ਰਾਜਾਂ ਦੁਆਰਾ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੀ ਘਾਟ ਕਾਰਨ। ਇਸ ਸਵਾਲ ਦਾ ਹਾਂ ਪੱਖੀ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦਿਆਂ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ:

"56. ਉਪਰੋਕਤ ਫੈਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨਾ ਇਹ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਉਪਬੰਧ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 368(2) ਦੁਆਰਾ ਕਹੀ ਗਈ "ਤਬਦੀਲੀ" ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਨੁਛੇਦ ਜਾਂ ਵਿਵਸਥਾ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਜੋੜਨ, ਘਟਾਉਣ ਜਾਂ ਸੋਧਣ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹੋਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪਰੋਵੀਸੋ ਵਿੱਚ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਉਪਰੋਕਤ ਨਿਰਣੇ 'ਚੇਂਜ-ਇਨ-ਇਫੈਕਟ' ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਸਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਇੱਕ ਤਬਦੀਲੀ ਜੋ ਭਾਵੇਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਉਪਬੰਧ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਫਿਰ ਵੀ ਇੱਕ ਤਬਦੀਲੀ ਹੋਵੇਗੀ ਜੋ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਧਾਰਾ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰੇਗੀ। ਕੁਝ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ.
61. ਇਹ ਯਾਦ ਰੱਖਣਾ ਹਮੇਸ਼ਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਫਾਰਮ ਹਮੇਸ਼ਾ ਪਦਾਰਥ ਨੂੰ ਰਾਹ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

381. ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਤੋਂ, ਇਹ ਉਭਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਕਿਸੇ ਉਪਬੰਧ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ:

a ਇੱਕ ਤਬਦੀਲੀ ਜਾਂ ਤਾਂ ਇਸਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਇਸਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਵਿੱਚ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ;

ਬੀ. ਤਬਦੀਲੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਸਬੰਧਤ ਵਿਵਸਥਾ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਜੋੜ ਕੇ, ਘਟਾ ਕੇ ਜਾਂ ਸੋਧ ਕੇ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੋਧਿਆ ਨਾ ਗਿਆ ਹੋਵੇ। ਇਹ ਪ੍ਰਭਾਵ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਤਬਦੀਲੀ ਹੈ;

c. ਜੇਕਰ ਕਿਸੇ ਸੋਧ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਕਿਸੇ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਬਦਲਣਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਜਿਹਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਜਾਂ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾਯੋਗ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ; ਅਤੇ

d. ਪਰਿਵਰਤਨ ਦਾ ਪਦਾਰਥ ਉਸ ਦੇ ਰੂਪ ਨਾਲੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਹਾਲਾਂਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਇਹ ਸਥਿਤੀ ਧਾਰਾ 368(2) ਦੇ ਉਪਬੰਧ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਧਾਰਾ 370(3) 'ਤੇ ਬਰਾਬਰ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਇਸ ਲਈ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰੀਆਂ ਗਈਆਂ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਉਸ ਤਰੀਕੇ ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ 'ਤਬਦੀਲੀ' ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਮੂਲ ਵਿੱਚ 'ਤਬਦੀਲੀ' ਦਾ ਕੀ ਅਰਥ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਆਰਟੀਕਲ 370(3) 'ਸੋਧ' ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਵਰਤਦਾ ਹੈ ਨਾ ਕਿ 'ਤਬਦੀਲੀ', ਦੋ ਸ਼ਬਦ ਸਮਾਨਾਰਥੀ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਦੋਵੇਂ ਧਾਰਾਵਾਂ, ਸੰਖੇਪ ਰੂਪ ਵਿੱਚ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਇੱਕ ਉਪਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸੋਧਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ, ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿ ਕੀ ਕੋਈ 'ਤਬਦੀਲੀ' ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਪਿਛਲੇ ਪੈਰੇ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਮਾਪਦੰਡ ਇਸ ਨਿਰਧਾਰਨ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕੀ ਕੋਈ 'ਸੋਧ' ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਹ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਅਨੁਸਰਣ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਆਦੇਸ਼ ਆਰਟੀਕਲ 370(3) ਦੇ ਤਹਿਤ ਇੱਕ 'ਸੋਧ' ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ ਅਤੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਕੀ ਧਾਰਾ 370(1) ਜਾਂ ਧਾਰਾ 370(3) ਦੇ ਅਧੀਨ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਮਿਆਰ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਪੈਰੇ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

IV. ਧਾਰਾ 367 ਦੀ ਸੋਧ ਦੀ ਵੈਧਤਾ

382. ਕਨੂੰਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਓਨਾ ਹੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਜਿੰਨਾ ਇਸਦਾ ਰੂਪ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਕੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਓਨਾ ਹੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਜਿੰਨਾ ਇਹ ਕਰਦਾ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਜੇ ਹੋਰ ਨਹੀਂ। ਹਾਲਾਂਕਿ CO 272 ਦੇ ਪੈਰਾ 2 ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਤਬਦੀਲੀ ਪਹਿਲੀ ਲਾਲਚ 'ਤੇ ਧਾਰਾ 367 ਦੀ 'ਸੋਧ' ਜਾਂ ਸੋਧ ਜਾਪਦੀ ਹੈ, ਇਸਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਧਾਰਾ 370 ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 2 ਧਾਰਾ 370 ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਜਾਂ ਧਾਰਾ 367 ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕਰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਸਦਾ ਅਸਲ ਆਯਾਤ ਧਾਰਾ 370 ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕਰਨਾ ਹੈ।

383. CO 272 ਧਾਰਾ 367 ਵਿੱਚ ਕਲਾਜ਼ 4 ਜੋੜਨ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 370(3) ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਵਿੱਚ 'ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ' ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ 'ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ' ਵਜੋਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਧਾਰਾ 2 ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਧਾਰਾ 370 ਦੀ ਧਾਰਾ 2 ਰਾਜ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਧਾਰਾ 370(3) ਦਾ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਉਸ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ਾਂ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। CO 272 ਅਨੁਛੇਦ 370(3) ਦੇ ਪ੍ਰੋਵੀਸੋ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਦੋ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਬਦਲਦਾ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ, ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਤੋਂ ਲੈਜਿਸਲੇਟਿਵ ਅਸੈਂਬਲੀ ਵਿੱਚ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਸੰਸਥਾ ਨੂੰ ਬਦਲਦਾ ਹੈ; ਅਤੇ ਦੂਜਾ, ਇਹ ਉਸ ਖਾਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਉਲਟ ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਦਾ ਹੈ।

384. ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਮਾਮੂਲੀ ਨਹੀਂ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਕਿਸਮ ਜਾਂ ਕਿਸਮ ਦੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਕਿਸਮ ਜਾਂ ਕਿਸਮ ਨਾਲ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਦਲ ਕੇ ਪਰਿਵਰਤਨ ਦੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਚਰਿੱਤਰ ਨੂੰ ਸੰਸ਼ੋਧਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਅਤੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਅਣਗਿਣਤ ਅੰਤਰ ਹਨ। ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਕੰਮ ਸੌਂਪਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਇੱਕ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ - 'ਉਤਪੰਨ' ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਉਤਪੰਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨਾ ਸੌਂਪੇ ਜਾਣ ਕਾਰਨ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਵਿਧਾਨ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕਾਨੂੰਨ (ਜੋ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ) ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ ਬਣਾਏ ਗਏ ਅਤੇ ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਇੱਕ ਗਰੰਡਨਰਮ ਜਾਂ ਬੁਨਿਆਦੀ ਕਾਨੂੰਨ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਾਕੀ ਸਾਰੇ ਕਾਨੂੰਨ ਆਪਣੀ ਵੈਧਤਾ ਅਤੇ ਜਾਇਜ਼ਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਦਰਅਸਲ, ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦਾ ਗਠਨ ਖੁਦ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਪਾਬੰਦ ਹੈ। ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਲਈ ਸੱਚ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜਿਸ ਕੋਲ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਆਜ਼ਾਦ ਰਾਜ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਵਿਦਵਾਨ ਮਾਰਟਿਨ ਲੌਫਲਿਨ ਲਿਖਦਾ ਹੈ,

“...ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀ ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਕਿਸੇ ਨਿਯਮ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਕੌਮ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਨਹੀਂ ਹੈ; ਇਹ ਇੱਕ ਆਧੁਨਿਕ ਸੰਕਲਪ ਹੈ ਜੋ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਆਚਰਣ ਦੇ ਵਿਕਾਸਸ਼ੀਲ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਜੀਵਨ ਦਾ ਸਾਹ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ”/267

385. ਧਾਰਾ 147 ਦੇ ਤਹਿਤ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਕੋਲ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਸੋਧਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸੰਪੂਰਨ ਸ਼ਕਤੀ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਸੋਧਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵਿਚਕਾਰ ਅੰਤਰ ਨੂੰ ਇਸ ਦੁਆਰਾ ਮਾਨਤਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਆਈ.ਆਰ. ਕੋਏਲਹੋ ਬਨਾਮ ਟੀ.ਐਨ.:/ 268

"54. ... ਸੰਪੂਰਨ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿਚ ਬਣਾਏ ਗਏ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਵਸਥਾ ਅਤਿ-ਵਿਅਰਥ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਕਿਉਂਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕੋਈ ਵੀ ਅਜਿਹੀ ਕੋਈ ਵੀ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਸੰਸ਼ੋਧਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਘੜਨ ਦੀ ਅਜਿਹੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਬਰਾਬਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਸੋਧ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਹਰ।"

386. ਵਿਚ ਇੰਦਰਾ ਨਹਿਰੂ ਗਾਂਧੀ ਬਨਾਮ ਰਾਜ ਨਰਾਇਣ, 269 ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ:

"48. ਜਦੋਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀ ਵਿੱਚ ਵਿਧਾਨਕ, ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਅਤੇ ਨਿਆਂਇਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਸਾਰੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀ ਤੋਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਿਭਾਗਾਂ ਜਾਂ ਮੁਖੀਆਂ ਨੂੰ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਥਾਰਟੀ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਕੋਈ ਸੀਮਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਉਦੋਂ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਥਾਰਟੀ ਅਥਾਰਟੀਆਂ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਖੇਤਰਾਂ ਦੀ ਹੱਦਬੰਦੀ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਵੱਖ ਹੋਣ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਵੱਖ ਹੋਣ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਤੋਂ ਸੁਤੰਤਰ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ਜੋ ਅੰਗਾਂ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਵੰਡਦੀ ਹੈ।

49. ਸੰਘਟਕ ਸ਼ਕਤੀ ਸੂਈ ਜੈਨਰੀਸ ਹੈ। ਇਹ ਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਹੈ। ਬੇਅੰਤ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਦਾ ਮਾਪਦੰਡ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀ ਤੋਂ ਵਹਿੰਦਾ ਹੈ।

387. ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ, ਜੋ ਕਿ ਬੁਨਿਆਦੀ ਕਾਨੂੰਨ ਹੈ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰਾ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਸ਼ਾਸਨ ਦੀ ਵਿਧੀ ਅਤੇ ਵਿਧੀ, ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ, ਰਾਜ ਸ਼ਕਤੀ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀਆਂ, ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਕੰਮਕਾਜ ਦਾ ਘੇਰਾ, ਕਾਨੂੰਨੀਤਾ ਲਈ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਰਾਜ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ, ਅਤੇ ਹੋਰ ਮਾਮਲੇ, ਇਹ ਸਾਰੇ ਰਾਸ਼ਟਰ ਜਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਇਕਾਈ (ਭਾਵ, ਰਾਜ) ਲਈ ਇਸ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਅਤੇ ਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਕੇਂਦਰ ਵਿੱਚ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਉਸ ਨੀਂਹ ਰੱਖਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਉੱਤੇ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਯੁੱਗਾਂ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਬਣਾਈ ਜਾਵੇਗੀ। ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ, ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਕਾਨੂੰਨਾਂ,

ਨਿਯਮਾਂ ਅਤੇ ਨਿਯਮਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ ਇਹ ਅਸਲ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਵਿਕਾਸ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਰਾਜ ਦੇ ਰੋਜ਼ਮਰ੍ਹਾ ਦੇ ਕੰਮਕਾਜ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਲਈਆਂ ਗਈਆਂ ਚਿੰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਮੇਂ ਦੀਆਂ ਚਿੰਤਾਵਾਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਦਾ ਢੰਗ ਵੀ ਸਮਾਨ ਨਹੀਂ ਹੈ।

388. ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 366 ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਵਰਤੇ ਗਏ ਵਾਕਾਂਸ਼ਾਂ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਲਾਗੂ ਹੋਣਗੀਆਂ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਸੰਦਰਭ ਹੋਰ ਲੋੜੀਂਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਅਨੁਛੇਦ 367(1) ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਸੰਦਰਭ ਹੋਰ ਲੋੜੀਂਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਜਨਰਲ ਕਲਾਜ਼ ਐਕਟ 1897 ਧਾਰਾ 372 ਦੇ ਅਧੀਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਰੂਪਾਂਤਰਣ ਅਤੇ ਸੋਧਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਲਈ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਦੇ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ। ਆਰਟੀਕਲ 372(2) ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਅਜਿਹਾ ਕਾਨੂੰਨ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਪਹਿਲਾਂ ਲਾਗੂ ਹੋਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਅਨੁਕੂਲਨ ਅਤੇ ਸੋਧਾਂ ਕਰਨ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਧਾਰਾ 367 ਦੀ ਧਾਰਾ 2 ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਜਾਂ ਸੰਸਦ ਦੇ ਵਿਧਾਨ ਮੰਡਲ ਦੇ ਕਿਸੇ ਐਕਟ ਦਾ ਹਵਾਲਾ "ਮੰਨਿਆ" ਜਾਵੇਗਾ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਧਾਰਾ 223 ਦੇ ਅਧੀਨ ਰਾਜਪਾਲ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਬਣਾਏ ਗਏ ਆਰਡੀਨੈਂਸ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਆਰਟੀਕਲ 123 ਦੇ ਤਹਿਤ। ਧਾਰਾ 367 ਦੀ ਧਾਰਾ 2 ਸਿਰਫ਼ ਧਾਰਾ 123 ਅਤੇ 213 ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਆਰਡੀਨੈਂਸ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਐਕਟ ਵਾਂਗ ਹੀ ਹੋਵੇਗਾ। ਧਾਰਾ 3 ਦੀ ਧਾਰਾ 367 ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ, "ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਰਾਜ" ਦਾ ਮਤਲਬ ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕੋਈ ਹੋਰ ਰਾਜ ਹੈ। ਇਹ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੋਵੇਂ ਧਾਰਾਵਾਂ 366 ਅਤੇ 367 ਵਾਕਾਂਸ਼ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ "ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਸੰਦਰਭ ਹੋਰ ਲੋੜੀਂਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ"। ਇਸ ਵਾਕੰਸ਼ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 366 ਅਤੇ ਜਨਰਲ ਕਲੌਜ਼ ਐਕਟ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਆਮ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਉਪਬੰਧ ਨੂੰ ਉਲਟ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਜਾਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਉਪਬੰਧ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਬਦਲਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ। ਇਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਸੰਕੇਤ ਹੈ ਕਿ ਨਾ ਤਾਂ ਵਿਆਖਿਆ ਦੀ ਧਾਰਾ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਧਾਰਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਉਪਬੰਧ ਨੂੰ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਬਦਲਣ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

389. ਇਹ ਮਾਮੂਲੀ ਕਾਨੂੰਨ ਹੈ ਕਿ ਵਿਧਾਨਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਸ਼ਬਦ ਜਾਂ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਨਕਲੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਨ 'ਤੇ ਕੋਈ ਰੋਕ ਨਹੀਂ ਹੈ' ਵਿਆਖਿਆ' ਧਾਰਾ 270 ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਹੋਰ ਅਰਥਪੂਰਨ ਬਣਾਉਣ ਜਾਂ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਖਿੱਚਿਆ ਜਾਂ ਸੁੰਗੜਿਆ ਜਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਨਕਲੀ ਪ੍ਰੋਜੈਕਸ਼ਨ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। 271 ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਅਤੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿਚਕਾਰ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅੰਤਰ ਆਰਟੀਕਲ 367 ਦੀ ਸੋਧ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 370(3) ਦੀ ਸੋਧ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾਯੋਗ ਅਤੇ ਸਾਰਥਿਕ ਹੈ। ਆਰਟੀਕਲ 370 ਵਿੱਚ ਪਰਿਵਰਤਨ ਦੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਚਰਿੱਤਰ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਲਈ ਅੰਤਰ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ਾਲਤਾ ਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕਿ 'ਵਿਆਖਿਆ' ਧਾਰਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਖਾਸ ਸ਼ਰਤਾਂ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਜਾਂ ਅਰਥ ਦੇਣ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਖਾਸ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਬਾਈਪਾਸ ਕਰਕੇ ਕਿਸੇ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ

ਸੋਧਣ ਲਈ ਤਾਇਨਾਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਸੋਧ ਲਈ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਇੱਕ ਸੋਧ ਕਰਨ ਦੀ ਵਿਧੀ ਰੱਖਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਹਰਾ ਦੇਵੇਗਾ।

390. ਸਰਕਟ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸੋਧਾਂ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੇਣ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਵਿਨਾਸ਼ਕਾਰੀ ਹੋਵੇਗਾ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਕਈ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸੋਧਾਂ ਲਈ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਹੋਣਗੀਆਂ ਜੋ ਧਾਰਾ 368 ਜਾਂ ਹੋਰ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਤੋਂ ਬਚਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਅਨੁਛੇਦ 243D, 243T, 330 ਅਤੇ 332 ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਲਈ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਪੰਚਾਇਤਾਂ, ਨਗਰ ਪਾਲਿਕਾਵਾਂ, ਲੋਕ ਸਭਾ ਅਤੇ ਰਾਜਾਂ ਦੀਆਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਸੀਟਾਂ ਦੇ ਰਾਖਵੇਂਕਰਨ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹਰ ਇੱਕ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦਾ ਨੁਸਖ਼ਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਸ਼ਬਦ "ਸ਼ਾਲ" ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਦੀ ਲਾਜ਼ਮੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਹੈ। ਅਨੁਛੇਦ 341 ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਜਾਤਾਂ, ਨਸਲਾਂ ਜਾਂ ਕਬੀਲਿਆਂ ਜਾਂ ਜਾਤਾਂ, ਨਸਲਾਂ ਜਾਂ ਕਬੀਲਿਆਂ ਵਿਚਲੇ ਸਮੂਹਾਂ ਜਾਂ ਸਮੂਹਾਂ ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਸਿਧਾਂਤਕ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਕੀ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚੋਂ ਸਾਰੀਆਂ ਜਾਤਾਂ, ਨਸਲਾਂ ਜਾਂ ਕਬੀਲਿਆਂ ਜਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰਲੇ ਹਿੱਸਿਆਂ ਜਾਂ ਸਮੂਹਾਂ ਨੂੰ ਹਟਾਉਣ ਵਾਲੀ ਜਨਤਕ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਇਸ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਜਾਤ, ਨਸਲ ਜਾਂ ਕਬੀਲੇ ਨੂੰ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 368 ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਧਾਰਾ 243 ਡੀ, 243 ਟੀ, 330 ਅਤੇ 332 ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਲਈ, ਸੋਧਾਂ ਉਸ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਬਾਈਪਾਸ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ।

391. ਵਿਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਮਾਧਵ ਰਾਓ ਜੀਵਾਜੀ ਰਾਓ ਸਿੰਧੀਆ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਦੀ ਯੂਨੀਅਨ272 ਇਸ ਵਿਆਖਿਆ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 291 ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਭਾਰਤੀ ਰਾਜ ਦੇ ਸ਼ਾਸਕ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਇਕਰਾਰ ਜਾਂ ਸਮਝੌਤੇ ਦੇ ਤਹਿਤ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਟੈਕਸ ਮੁਕਤ ਰਕਮ ਦਾ ਭੁਗਤਾਨ ਭਾਰਤ ਦੀ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਗਾਰੰਟੀ ਜਾਂ ਭਰੋਸਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਰਾਜ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸ਼ਾਸਕ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਪਰਸ ਵਜੋਂ, ਅਜਿਹੀਆਂ ਰਕਮਾਂ ਇਹ ਹੋਣਗੀਆਂ:

a ਸੰਯੁਕਤ ਫੰਡ 'ਤੇ ਚਾਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਭੁਗਤਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ; ਅਤੇ

ਬੀ. ਆਮਦਨ 'ਤੇ ਸਾਰੇ ਟੈਕਸਾਂ ਤੋਂ ਛੋਟ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ।

392. ਧਾਰਾ 366(21) ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਸੱਤਵੀਂ ਸੋਧ ਦੁਆਰਾ ਇਸਨੂੰ ਮਿਟਾਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ 'ਰਾਜਪ੍ਰਮੁੱਖ' ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਇੱਕ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ:

(21) 'ਰਾਜਪ੍ਰਮੁੱਖ' ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ-

(a) ਹੈਦਰਾਬਾਦ ਰਾਜ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਉਹ ਵਿਅਕਤੀ ਜਿਸਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਹੈਦਰਾਬਾਦ ਦੇ ਨਿਜ਼ਾਮ ਵਜੋਂ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ;

(ਅ) ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਜਾਂ ਮੈਸੂਰ ਰਾਜ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਉਹ ਵਿਅਕਤੀ ਜਿਸਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਉਸ ਰਾਜ ਦੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਵਜੋਂ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ; ਅਤੇ

(c) ਪਹਿਲੀ ਅਨੁਸੂਚੀ ਦੇ ਭਾਗ B ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਰਾਜ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਉਹ ਵਿਅਕਤੀ ਜਿਸਨੂੰ ਫਿਲਹਾਲ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਉਸ ਰਾਜ ਦੇ ਰਾਜਪ੍ਰਮੁੱਖ ਵਜੋਂ ਮਾਨਤਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਅਤੇ ਉਸ ਵਿੱਚ ਉਕਤ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਉਸ ਰਾਜ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਰਾਜਪ੍ਰਮੁੱਖ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਵਜੋਂ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਦਾ ਸਮਾਂ.

393. 1956 ਵਿੱਚ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਪੁਨਰਗਠਨ ਅਤੇ ਭਾਗ A, ਭਾਗ B, ਅਤੇ ਭਾਗ C ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਵਰਗੀਕਰਨ ਨੂੰ ਮਿਟਾਉਣ ਨਾਲ, ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਪੁਰਾਣੀ ਹੋ ਗਈ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਮਿਟਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਧਾਰਾ 366 ਦੀ ਧਾਰਾ (22) ਨੇ ਭਾਰਤੀ ਰਾਜ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ 'ਸ਼ਾਸਕ' ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਅਰਥ ਰਾਜਕੁਮਾਰ, ਮੁਖੀ ਜਾਂ ਹੋਰ ਵਿਅਕਤੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ ਅਨੁਛੇਦ 291(1) ਵਿੱਚ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਜਾਂ ਸਮਝੌਤਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਜਿਸ ਲਈ ਇਸ ਸਮੇਂ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਰਾਜ ਦੇ ਸ਼ਾਸਕ ਵਜੋਂ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਲਈ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਾਸਕ ਦੇ ਉੱਤਰਾਧਿਕਾਰੀ ਵਜੋਂ ਮਾਨਤਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ।

394. ਧਾਰਾ 362 ਨੂੰ 1971,273 ਵਿੱਚ ਰੱਦ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ, ਸੰਸਦ ਅਤੇ ਸੰਘ ਅਤੇ ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਧਾਰਾ (1) ਦੇ ਅਧੀਨ ਕਿਸੇ ਵੀ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਅਧੀਨ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਗਰੰਟੀਆਂ ਜਾਂ ਭਰੋਸੇ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਧਾਰਾ 291 ਕਿਸੇ ਭਾਰਤੀ ਰਾਜ ਦੇ ਸ਼ਾਸਕ ਦੇ ਨਿੱਜੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਮਾਣ-ਸਨਮਾਨ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ। ਪ੍ਰਾਈਵੀ ਪਰਸ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਸ਼ਾਸਕਾਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ 6 ਸਤੰਬਰ 1970 ਤੱਕ ਜਾਰੀ ਰੱਖੇ ਗਏ ਸਨ। ਪ੍ਰਾਈਵੀ ਪਰਸ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਲਈ 24ਵੀਂ ਸੋਧ ਬਿੱਲ ਲੋਕ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਲੋਕ ਸਭਾ ਨੇ ਬਿੱਲ ਨੂੰ 2/3 ਬਹੁਮਤ ਨਾਲ ਪਾਸ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਰਾਜ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਲੋੜੀਂਦਾ ਬਹੁਮਤ ਹਾਸਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਿਵੀ ਪਰਸ ਨੂੰ ਹਟਾਉਣ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਬਿੱਲ ਪਾਸ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਿਹਾ, ਤਾਂ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੇ 6 ਸਤੰਬਰ 1970 ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸ਼ਾਸਕਾਂ ਦੀ ਮਾਨਤਾ ਵਾਪਸ ਲੈਣ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਨਾਲ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 32 ਦੇ ਅਧੀਨ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਜਨਮ ਮਿਲਿਆ।

395. ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ ਐਮ ਹਿਦਾਇਤੁੱਲਾ, ਗਿਆਰਾਂ-ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਲਈ ਬੋਲਦੇ ਹੋਏ, ਭਾਰਤੀ ਸੰਘ ਦੀ ਇਸ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 363 ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਬਾਰ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਅਸਫਲ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਇਸ ਲਈ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਵਿੱਚ ਸਾਬਕਾ ਸ਼ਾਸਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ

ਗਏ ਇਕਰਾਰਨਾਮਿਆਂ ਅਤੇ ਸਮਝੌਤਿਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਅਨੁਛੇਦ 291 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਹਿਦਾਇਤੁੱਲਾ, ਜੇ. ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਨੁਛੇਦ 291 ਦਾ ਤਤਕਾਲੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਉਦੇਸ਼ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਪਰਸ ਦੀ ਅਦਾਇਗੀ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸੰਯੁਕਤ ਫੰਡ ਦੇ ਤਹਿਤ ਚਾਰਜ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਆਮਦਨ 'ਤੇ ਟੈਕਸਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਜਿਸ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਉਹ ਸਾਧਨਾਂ ਜਾਂ ਸਮਝੌਤਿਆਂ ਦੇ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਨਹੀਂ ਸਨ ਜੋ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਾਸਕਾਂ ਨਾਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ, ਪਰ ਖੁਦ ਆਰਟੀਕਲ 291 ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਸੀ। ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਨੂੰ ਅਲਟਰਾ ਵਾਇਰ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਜੇ ਸੀ ਸ਼ਾਹ, ਜੇ. ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਧਾਰਾ 366(22), 291 ਅਤੇ 362 ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੁਆਰਾ, ਸ਼ਾਸਕਾਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਯੋਜਨਾ ਦਾ ਇੱਕ ਅਨਿੱਖੜਵਾਂ ਅੰਗ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ ਇਤਿਹਾਸਕ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਇੱਕ ਵਰਗ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਮਾਨਤਾ ਵਾਪਸ ਲੈਣ ਲਈ ਧਾਰਾ 366 (22) ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ, ਇਹ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ, ਜੋ ਵਿਦਵਾਨ ਜੱਜ ਨੇ ਰੱਖੇ ਹੋਏ ਸਨ, ਨੂੰ ਮਨਮਾਨੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਵਾਪਸ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਆਰਟੀਕਲ 291 ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਪਰਸ ਦਾ ਭੁਗਤਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਯੂਨੀਅਨ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਆਯੋਜਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਕੇ ਐਸ ਹੇਗੜੇ, ਜੇ. ਨੇ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਧਾਰਾ 366 (22) ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਅਨੁਛੇਦ 291, 362 ਅਤੇ 366 (22) ਨੂੰ ਹਟਾਉਣ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਬਿੱਲ ਦੇ ਅਸਫਲ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇੱਕ ਸੰਪੱਤੀ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਵਿਦਵਾਨ ਜੱਜ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਧਾਰਾ 366 (22) ਅਧੀਨ ਸੱਤਾ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲੈ ਕੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਸੀ।

396. ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਰਘੁਨਾਥਰਾਓ ਗਣਪਤਰਾਓ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਦੀ ਯੂਨੀਅਨ/274 26ਵੀਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵੈਧਤਾ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇ ਕਾਰਨ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ। 275 ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਦੁਆਰਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 291 ਅਤੇ 362 ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਅਨੁਛੇਦ, ਅਨੁਛੇਦ 363A, ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਜਿਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਮਾਨਤਾ ਤੋਂ ਵਾਂਝੇ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਸ਼ਾਸਕ, ਪ੍ਰੀਵੀ ਪਰਸ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਅਤੇ ਪ੍ਰੀਵੀ ਪਰਸ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਦੇ ਹੋਏ।

397. ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਦੇਣਾ ਮਾਧਵ ਰਾਓ ਸਿੰਧੀਆ (ਸੁਪਰਾ), ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਨੇ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਪ੍ਰਾਈਵੀ ਪਰਸ ਦਾ ਭੁਗਤਾਨ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਤੋਂ ਉਪਜੀ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਸਾਬਕਾ ਸ਼ਾਸਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਇਕਰਾਰਨਾਮਿਆਂ ਅਤੇ ਸਮਝੌਤਿਆਂ ਵਿੱਚ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਗਾਰੰਟੀਆਂ ਅਤੇ ਭਰੋਸਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਲੇਵੇਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਤੋਂ ਸੁਤੰਤਰ ਸਨ। ਇਸ ਲਈ, ਧਾਰਾ 291 ਅਤੇ 362 ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਅਤੇ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਦੀ ਕੋਈ ਹੋਂਦ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਕੋਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲੀ। ਇਸ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਪ੍ਰੀਵੀ ਪਰਸ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਢਾਂਚੇ ਦਾ ਇੱਕ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਿੱਸਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਦਾ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ ਬਣ ਸਕੇ, ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪ੍ਰਵੀ ਪਰਸ ਦੀ ਸਥਾਈ ਧਾਰਨਾ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰ "ਪ੍ਰਭੁਸੱਤਾ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਅਸੰਗਤ ਹੋਣਗੇ। ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਗਣਤੰਤਰ ਰੂਪ।"

ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਨੇ ਇਸ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਪ੍ਰਿਵੀ ਪਰਸ ਦੀ ਗ੍ਰਾਂਟ ਭਾਰਤੀ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਸ਼ਾਸਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਦੇ ਸਮਰਪਣ ਲਈ ਵਿਚਾਰ ਸੀ। ਐਲ ਐਮ ਸ਼ਰਮਾ, ਜੇ ਨੇ ਨੋਟ ਕੀਤਾ:

"97. ਇੱਕ ਗੰਭੀਰ ਦਲੀਲ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਪਰਸ ਭਾਰਤੀ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਸ਼ਾਸਕਾਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਖੇਤਰਾਂ ਉੱਤੇ ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸਮਰਪਣ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਨਿਆਂਪੂਰਨ ਸਮਰਥਨ ਸੀ ਅਤੇ ਏਕੀਕਰਨ ਲਈ ਇਹ ਕਦਮ ਇੱਕ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਵਾਅਦਾ ਨੋਟ 'ਤੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਸੀ ਪਰ ਇਹ ਜਲਦੀ ਹੀ ਇੱਕ ਖੇਡ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਗਿਆ ਸੀ। ਸੰਭਾਵਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇੱਕ ਧੋਖੇਬਾਜ਼ ਯੋਜਨਾ ਜਾਂ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਚਲਾਕੀ ਦੀ। ਠੋਸ ਵਾਅਦੇ ਅਤੇ ਵਾਅਦੇ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਇਹ ਦਲੀਲ ਬਹੁਤੀ ਜਾਂਚ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ। ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਸਵੈ-ਇੱਛਤ ਰਲੇਵੇਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ, ਭਾਰਤ ਅਰਥਾਤ ਭਾਰਤ ਉਸ ਭਾਰਤ ਨਾਲੋਂ ਬੁਨਿਆਦੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵੱਖਰਾ ਹੋਵੇਗਾ ਜੋ ਰਲੇਵੇਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆਇਆ ਸੀ, ਇਹ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਅਸੰਭਵ ਹੈ ... ਏਕੀਕਰਨ ਹੋਰ ਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਇਸ ਤੱਥ ਨੂੰ ਭੁੱਲਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿ ਨਾ ਤਾਂ ਸ਼ਾਸਕਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਕਾਰਨ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਗੈਰ-ਵਿਰੋਧੀ ਭਾਵਨਾ ਕਾਰਨ, ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਏਕੀਕਰਨ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ, ਪਰ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਇੱਛਾ ਕਾਰਨ। ਇਹ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਲੋਕ ਹੀ ਸਨ ਜੋ ਮੂਲ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਦੇ ਏਕੀਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਹਿਮ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾ ਰਹੇ ਸਨ।"

398. ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ "ਇੱਕ ਸੰਯੁਕਤ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਪ੍ਰਤੀ ਰਾਜਕੁਮਾਰਾਂ ਦਾ ਰਵੱਈਆ ਇੱਕ ਵਿਰੋਧ, ਝਿਜਕ ਅਤੇ ਉੱਚ ਸੌਦੇਬਾਜ਼ੀ ਵਾਲਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਸੰਯੁਕਤ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕੀਤਾ ਸੀ।" ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ, ਰਾਜ, "ਅੰਦਰੋਂ ਅਤੇ ਬਾਹਰੋਂ, ਤਣਾਅ ਅਤੇ ਤਣਾਅ ਦੇ ਕਾਰਨ ਆਜ਼ਾਦ ਸਨ ਪਰ ਸਥਿਰ ਨਹੀਂ ਸਨ।" ਏਕੀਕਰਨ ਅਤੇ ਜਮਹੂਰੀਕਰਨ (ਜਾਂ ਸੰਘੀਕਰਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਰਦਾਰ ਪਟੇਲ ਇਸਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ) ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੁਆਰਾ, ਕਈ ਤਾਕਤਾਂ - ਰਾਜਨੀਤਿਕ, ਆਰਥਿਕ ਅਤੇ ਭੂਗੋਲਿਕ, ਅਤੇ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਮਹੂਰੀ ਅੰਦੋਲਨ ਨੇ ਏਕੀਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਤੇਜ਼ ਕੀਤਾ। ਧਾਰਾ 291 ਅਤੇ 362 ਨੂੰ ਹਟਾਉਣਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਨਾ ਕਰਨ ਲਈ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਐਸ ਮੋਹਨ, ਜੇ. ਨੇ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਨ ਮਾਧਵ ਰਾਓ ਸਿੰਧੀਆ (ਸੁਪਰਾ), ਧਾਰਾਵਾਂ 291 ਅਤੇ 366 (22) ਨੂੰ "ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਅਨਿੱਖੜਵਾਂ ਅੰਗ" ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਜੇ ਸੀ ਸ਼ਾਹ, ਜੇ. ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਇਹ ਬਿਆਨ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਉੱਚਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ. ਮੋਹਨ, ਜੇ. ਹੋਏ:

"198. ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ, ਭਾਰਤ ਦੀ ਏਕਤਾ ਅਤੇ ਅਖੰਡਤਾ ਦਾ ਮੁੱਢਲਾ ਢਾਂਚਾ ਬਣੇਗਾ ਜਿਵੇਂ ਕੇਸ਼ਵਾਨੰਦ ਭਾਰਤੀ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।ਕੇਸ਼ਵਾਨੰਦ ਭਾਰਤੀ ਬਨਾਮ ਕੇਰਲਾ ਰਾਜ, (1973) 4 SCC 225] ਪਰ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਲੇਖਾਂ ਵਿੱਚ ਗਾਰੰਟੀ ਅਤੇ ਭਰੋਸਾ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਏਕੀਕਰਨ ਅਤੇ ਏਕੀਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਚਲੇ ਗਏ ਹਨ। ਕੋਈ ਵੀ ਇਸ ਤੱਥ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਕਿ ਇਹ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਇੱਛਾ ਅਤੇ ਬਰਾਬਰ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਵਜੋਂ ਆਜ਼ਾਦ ਭਾਰਤ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦ ਹਵਾ ਵਿੱਚ ਸਾਹ ਲੈਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਰਿਆਸਤਾਂ ਦਾ ਵਿਲੀਨ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਲਈ, ਇਹ ਵਿਵਾਦ ਕਿ ਧਾਰਾ 291 ਅਤੇ 362 ਨੇ ਭਾਰਤ ਦੀ ਜੈਵਿਕ ਏਕਤਾ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਅਸਵੀਕਾਰਨਯੋਗ ਹੈ।

399. ਦੋ ਫੈਸਲਿਆਂ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ (11 ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਬੈਂਚ ਦੇ ਮਾਧਵ ਰਾਓ ਸਿੰਧੀਆ (ਸੁਪਰਾ) ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਦੇ ਰਘੁਨਾਥਰਾਓ ਗਣਪਤਰਾਓ (supra)), ਉਹਨਾਂ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦਾ ਸਾਰ ਦੇਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਮੌਜੂਦਾ ਵਿਵਾਦ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹਨ:

a ਪੁਰਾਣੇ ਭਾਰਤੀ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਸ਼ਾਸਕਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਈਵੀ ਪਰਸ ਦੀ ਗਾਰੰਟੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੰਘ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਸੀ ਜਾਂ ਉਸ ਵਿੱਚ ਅਭੇਦ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਪਾਠ (ਆਰਟੀਕਲ 291 ਅਤੇ ਆਰਟੀਕਲ 366(22)) ਤੋਂ ਉਪਜਿਆ ਹੈ, ਨਾ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਸਮਝੌਤਿਆਂ ਤੋਂ। ਭਾਰਤ ਦੇ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਦੇ ਨਾਲ ਸ਼ਾਸਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਦਾਖਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੰਵਿਧਾਨ;

ਬੀ. ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਧਾਰਾ 291 ਕਾਇਮ ਰਹੀ, ਸ਼ਾਸਕਾਂ ਦੀ ਮਾਨਤਾ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਐਕਟ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰੀਵੀ ਪਰਸ ਨੂੰ ਰੱਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ;

c. ਇੱਕ ਵਾਰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਹੋ ਗਈ ਤਾਂ ਕਿ ਪੁਰਾਣੇ ਸ਼ਾਸਕਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਾਈਵੀ ਪਰਸ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਹੱਕ ਅਤੇ ਯੂਨੀਅਨ ਦੀ ਅਨੁਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨੂੰ ਮਿਟਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕੇ, ਤਾਂ ਧਾਰਾ 291 ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਅਧਿਕਾਰ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦੋਵੇਂ ਖਤਮ ਹੋ ਗਏ;

d. ਪ੍ਰਾਈਵੀ ਪਰਸ ਦੀ ਅਦਾਇਗੀ ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਸ਼ਾਸਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਦੇ ਸਮਰਪਣ ਲਈ ਇੱਕ ਮੁਨਾਫਾ ਜਾਂ ਵਿਚਾਰ ਵਜੋਂ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਘ ਵਿੱਚ ਏਕੀਕਰਨ ਇੱਕ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਇਤਿਹਾਸਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਸੀ ਜੋ ਇਤਿਹਾਸ, ਰਾਜਨੀਤੀ, ਅਰਥ ਸ਼ਾਸਤਰ ਅਤੇ ਭੂਗੋਲ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸ਼ਾਸਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਅਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਲੋਕਤੰਤਰੀਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੁਆਰਾ ਦਰਪੇਸ਼ ਅੰਦਰੂਨੀ ਅਤੇ ਬਾਹਰੀ ਤਣਾਅ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਈ ਗਈ ਸੀ। ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਘ;

ਈ. ਧਾਰਾ 291 ਅਤੇ ਧਾਰਾ 366 (22) ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਬੁਨਿਆਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਜੇ ਸੀ ਸ਼ਾਹ, ਜੇ.ਇਨ ਮਾਧਵ ਰਾਓ ਜੀਵਾਜੀ ਰਾਓ ਸਿੰਧੀਆ (ਸੁਪਰਾ) ਨੇ ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਇਹ ਧਾਰਾਵਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ "ਅਨਿੱਖੜਵਾਂ ਅੰਗ" ਹਨ। ਵਿਚ ਵਿਕਸਿਤ ਹੋਏ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਏਨੀਲ 'ਤੇ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕੇਸ਼ਵਾਨੰਦ ਭਾਰਤੀ ਬਨਾਮ ਕੇਰਲਾ ਰਾਜ, 276 ਦੇ ਬਾਅਦ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਮਾਧਵ ਰਾਓ ਸਿੰਧੀਆ (ਸੁਪਰਾ), ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਨੇ ਕੀਤੀ ਰਘੁਨਾਥਰਾਓ ਗਣਪਤਰਾਓ (ਸੁਪਰਾ) ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨਿਰੀਖਣਾਂ ਨੂੰ ਆਰਟੀਕਲ 291 ਅਤੇ 366(22) ਨੂੰ ਮੂਲ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਉੱਚਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ;

f ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਦੁਆਰਾ ਧਾਰਾ 291 ਅਤੇ 366 (22) ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨਾ ਉਸ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦਾ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ ਸੀ ਜੋ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਘ ਵਿੱਚ ਪੁਰਾਣੇ ਰਿਆਸਤਾਂ ਦੇ ਏਕੀਕਰਨ ਨਾਲ

ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੀ ਅੰਤਮ ਕਾਰਵਾਈ ਉਸ ਦਾ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ ਸੀ। ਸਾਬਕਾ ਭਾਰਤੀ ਸ਼ਾਸਕਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਕੇ ਅਸਲ ਸਮਾਨਤਾ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸਿਆਸੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ; ਅਤੇ

g ਜਦੋਂ ਕਿ ਫੈਸਲਾ ਇਨ ਮਾਧਵ ਰਾਓ ਸਿੰਧੀਆ (ਸੁਪਰਾ) ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਧਾਰਾ 291 ਅਧੀਨ ਗਾਰੰਟੀ ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਸ਼ਾਸਕਾਂ ਦੀ ਮਾਨਤਾ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੇ ਮਹਿਜ਼ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਐਕਟ ਦੁਆਰਾ ਰੱਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਬਾਅਦ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਰਘੁਨਾਥਰਾਓ ਗਣਪਤਰਾਓ (ਸੁਪਰਾ) ਨੇ ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਦੁਆਰਾ ਸਮਰਥਤ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੇ ਐਕਟ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ ਜਿਸ ਨੇ ਪ੍ਰਾਈਵੀ ਪਰਸ ਦੇ ਭੁਗਤਾਨ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਮਿਟਾ ਦਿੱਤਾ।

400. ਇਹਨਾਂ ਦੋ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮਾਧਵ ਰਾਓ ਸਿੰਧੀਆ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਧਾਰਾ 366(22) ਦੇ ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਅਨੁਛੇਦ ਦੇ ਅਧੀਨ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਲਈ, ਕਿਸੇ ਸੰਪੱਤੀ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। 368. ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਇਹ ਸਥਿਤੀ ਰਗੁਨਾਥਰਾਓ ਗਣਪਤਰਾਓ (ਸੁਪਰਾ) ਦੁਆਰਾ ਪੇਤਲੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਧਾਰਾ 370(1)(c) ਧਾਰਾ 370(3) ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੀ ਗਈ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ ਧਾਰਾ 370 ਨੂੰ ਸੋਧਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਧਾਰਾ 370(1)(d) ਅਤੇ 367 ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਧਾਰਾ 370 ਨੂੰ ਸੋਧਣ ਜਾਂ ਮਿਟਾਉਣ ਲਈ ਕਿਸੇ ਸੰਪੱਤੀ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ।

V. ਪਿਛਲੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਆਦੇਸ਼ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਧਾਰਾ 367 ਨੂੰ ਸੋਧਿਆ ਸੀ

401. ਭਾਰਤ ਦੀ ਯੂਨੀਅਨ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਸੀਓ 272 ਧਾਰਾ 367 ਦੁਆਰਾ ਧਾਰਾ 370 ਨੂੰ ਸੋਧਣ ਲਈ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਪਹਿਲਾ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਆਦੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਨੇ ਝੰਡਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਇਸ ਵਿਧੀ ਦਾ ਪਿਛਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਲਗਾਤਾਰ ਪਾਲਣ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਆਦੇਸ਼ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ, ਜੋ ਕਿ ਧਾਰਾ 370 ਨੂੰ ਸੋਧਣ ਜਾਂ ਬਦਲਦੇ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ:

a ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਹੁਕਮ 44,277 1952 ਵਿੱਚ ਜਾਰੀ;
ਬੀ. ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਹੁਕਮ 48,278 1954 ਵਿੱਚ ਜਾਰੀ;
c. ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਹੁਕਮ 56,279 1958 ਵਿੱਚ ਜਾਰੀ; ਅਤੇ
d. ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਆਰਡਰ 74,280 1965 ਵਿੱਚ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

402. ਜਿਸ ਢੰਗ ਨਾਲ ਇਹਨਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਨੇ ਆਰਟੀਕਲ 370 ਨੂੰ ਸੋਧਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਉਹ CO 272 ਦੇ ਪੈਰਾ 2 ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਲਈ ਅਨੁਕੂਲ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਬਦਲੇ ਵਿੱਚ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

403. ਸੀਓ 44 ਆਰਟੀਕਲ 370(3) ਦੇ ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਸਬੰਧਤ ਭਾਗ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ

> "ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 370 ਦੀ ਧਾਰਾ (3) ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ, ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ 'ਤੇ, ਇਹ ਘੋਸ਼ਣਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਖੁਸ਼ ਹਨ ਕਿ, 17ਵੇਂ ਦਿਨ ਤੋਂ ਨਵੰਬਰ, 1952 ਦੀ, ਉਕਤ ਧਾਰਾ 370 ਇਸ ਸੋਧ ਦੇ ਨਾਲ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿ ਧਾਰਾ (1) ਵਿੱਚ "ਵਿਆਖਿਆ" ਲਈ ਇਸਦੀ ਹੇਠ ਲਿਖੀ ਵਿਆਖਿਆ ਬਦਲੀ ਗਈ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ: -
>
> "ਵਿਆਖਿਆ - ਇਸ ਲੇਖ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ, ਰਾਜ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ, ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ 'ਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਸਦਰ-ਏ-ਰਿਆਸਤ ਵਜੋਂ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਵਿਅਕਤੀ, ਜਿਸ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਫਿਲਹਾਲ ਦਫ਼ਤਰ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸਲਾਹ।

404. CO 44 ਨੇ ਧਾਰਾ (1) ਦੇ ਉਪ-ਧਾਰਾ (b) ਵਿੱਚ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਨੂੰ ਬਦਲ ਕੇ ਧਾਰਾ 370 ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਸੋਧਿਆ। ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸੀਓ 44 ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ 'ਤੇ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਇਸ ਨੂੰ ਸਿਰਫ 1957 ਵਿੱਚ ਭੰਗ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਦੋਂ ਤੱਕ, ਧਾਰਾ 370(3) ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਵਿਚਾਰੀ ਗਈ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਸੀ (ਅਤੇ ਸੀ)। ਇਸ ਲਈ CO 44 ਦੀ ਸੋਧ ਵੈਧ ਸੀ ਅਤੇ CO 272 ਦੇ ਪੈਰਾ 2 ਨਾਲ ਤੁਲਨਾਯੋਗ ਨਹੀਂ ਸੀ।

405. ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੇ ਧਾਰਾ 370(1)(d) ਦੇ ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ CO 48 ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਆਦੇਸ਼ ਨੇ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ 'ਤੇ ਕੁਝ ਸੋਧਾਂ ਦੇ ਨਾਲ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ। ਸੋਧਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 367 ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਉਪਬੰਧ ਜੋੜ ਕੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ:

(14) ਭਾਗ XIX।

(d) ਧਾਰਾ 367 ਵਿੱਚ, ਹੇਠ ਲਿਖੀ ਧਾਰਾ ਜੋੜੀ ਜਾਵੇਗੀ, ਅਰਥਾਤ:

> (a) ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਜਾਂ ਇਸ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਸੰਦਰਭਾਂ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਜਾਂ ਇਸ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਵਜੋਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਕਤ ਰਾਜ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ;

(ਬੀ) ਉਕਤ ਰਾਜ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਦਾ ਅਰਥ ਉਸ ਦੀ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸਲਾਹ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਸਦਰ-ਏ-ਰਿਆਸਤ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਸਮੇਤ ਲਿਆ ਜਾਵੇਗਾ;

(c) ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਵਿੱਚ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣਗੇ;

(d) ਉਕਤ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਜਾਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨੂੰ ਉਕਤ ਰਾਜ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਸਮੇਤ ਸਮਝਿਆ ਜਾਵੇਗਾ;

(e) ਉਕਤ ਰਾਜ ਦੇ ਸਥਾਈ ਵਸਨੀਕਾਂ ਦੇ ਸੰਦਰਭਾਂ ਦਾ ਅਰਥ ਉਹ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਵਜੋਂ ਲਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਜੋ, ਸੰਵਿਧਾਨ (ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ) ਆਰਡਰ, 1954 ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਰਾਜ ਦੇ ਪਰਜਾ ਵਜੋਂ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸਨ। ਜਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰਾਜ ਦੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਰਾਜ ਦੇ ਸਥਾਈ ਨਿਵਾਸੀ ਵਜੋਂ ਮਾਨਤਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ; ਅਤੇ

(f) ਰਾਜਪ੍ਰਮੁੱਖ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਜੋਂ ਸਮਝੇ ਜਾਣਗੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਸਦਰ-ਏ-ਰਿਆਸਤ ਵਜੋਂ ਮਾਨਤਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਮਾਨਤਾ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਸਮਰੱਥ ਹੋ ਕੇ ਮੈਂ ਸਦਰ-ਏ-ਰਿਆਸਤ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

406. CO 48 ਅਤੇ CO 272 ਦੁਆਰਾ ਵਰਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਰੂਟ ਸਮਾਨ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਦੋਵੇਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਆਦੇਸ਼ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਲਈ ਆਪਣੀ ਅਰਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 367 ਨੂੰ ਸੋਧਦੇ ਹਨ। ਸਮਾਨਤਾਵਾਂ ਉੱਥੇ ਹੀ ਖਤਮ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਧਾਰਾ 367 ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ (4) ਨੂੰ ਜੋੜਨ ਦੇ ਕਾਰਨ CO 48 ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਬਦਲਾਅ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 370 ਦੀ 'ਸੋਧ' ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਇਹ ਇਸ ਲਈ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਸਪਸ਼ਟੀਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਵਿੱਚ ਹਨ:

a CO 48 ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਵੱਡੇ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਰਾਜ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਕਾਫ਼ੀ ਹਿੱਸੇ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਰਹੇ। ਉਪ-ਧਾਰਾ (ਏ) ਨੇ ਇਸ ਲਈ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਦੀ ਸੀਮਾ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਇਹ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਕੇ ਭੰਬਲਭੂਸਾ ਦੂਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਜਾਂ ਇਸਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਵਜੋਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾਣਾ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਹ ਰਾਜ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ;

ਬੀ. ਉਪ-ਧਾਰਾ (ਬੀ) ਨੇ ਸਿਰਫ਼ ਉਹੀ ਦੁਹਰਾਇਆ ਜੋ CO 44 ਦੁਆਰਾ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜੋ ਆਰਟੀਕਲ 370(3) ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਕਾਨੂੰਨ 'ਤੇ ਕੋਈ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਉਦੋਂ ਖੜ੍ਹਾ ਸੀ;

c. ਉਪ ਧਾਰਾ (ਡੀ), ਜੋ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਸੰਦਰਭਾਂ ਨੂੰ ਰਾਜ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਸਮੇਤ ਸਮਝਿਆ ਜਾਣਾ ਸੀ, ਇਸ ਤੱਥ ਦੁਆਰਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ ਕਿ ਬਾਅਦ ਵਾਲੇ ਨੇ ਰਾਜ ਲਈ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਕਈ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਏ ਸਨ। . ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਝ ਸਨ:

ਐਕਟ ਦਾ ਨਾਮ	ਐਕਟ ਨੰ	ਸਾਲ
I m m o v a b l e P r o p e r t i e s ਲੋੜੀਂਦੇ ਆਦੇਸ਼ (ਪ੍ਰਮਾਣਿਕਤਾ) ਐਕਟ, 2009	ਵੀ	ਸੰਵਤ, 2009
ਵੈਜੀਟੇਬਲ ਸੀਡਜ਼ ਐਕਟ, 2009	XII	ਸੰਵਤ, 2009
ਸਿਗਰਟਨੋਸ਼ੀ ਦੀ ਮਨਾਹੀ (ਸਿਨੇਮਾ ਅਤੇ ਥੀਏਟਰ ਹਾਲ) ਐਕਟ, 2009	XVIII	ਸੰਵਤ, 2009
ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਐਕਟ, 2010	IV	ਸੰਵਤ, 2010
ਦੁਸ਼ਮਣ (ਜਾਇਦਾਦ ਦੀ ਜ਼ਬਤ)] ਆਰਡੀਨੈਂਸ (ਰਿਪੀਲ) ਐਕਟ, 2011	III	ਸੰਵਤ, 2011
ਆਨੰਦ ਮੈਰਿਜ ਐਕਟ, 2011	IX	ਸੰਵਤ, 2011
ਟਾਊਨ ਏਰੀਆ ਐਕਟ, 2011	XVII	ਸੰਵਤ, 2011
ਕਚਰਾਏ ਐਕਟ, 2011	XVIII	ਸੰਵਤ, 2011
ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਤਬਾਦਲਾ (ਵੈਲੀਡੇਟਿੰਗ) ਐਕਟ, 2011	XXVI	ਸੰਵਤ, 2011
ਗ੍ਰਾਮ ਪੰਚਾਇਤ (ਧਾਰਤ ਦੀ ਲੇਵੀ) ਵੈਧਤਾ ਐਕਟ, 2011	XXVII	ਸੰਵਤ, 2011
ਅਫੀਮ ਸਮੋਕਿੰਗ ਐਕਟ, 2011	XXXVII	ਸੰਵਤ, 2011
ਕੁਦਰਤੀ ਆਫ਼ਤਾਂ ਤਬਾਹ ਕੀਤੇ ਖੇਤਰ ਸੁਧਾਰ ਐਕਟ, 2011	XXXVIII	ਸੰਵਤ, 2011

ਫਾਰਮੇਸੀ ਐਕਟ, 2011	LIII	ਸੰਵਤ, 2011
ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ (ਸੰਪੱਤੀ ਦੇ ਤਬਾਦਲੇ ਦੀ ਸੋਧ ਅਤੇ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕਤਾ) ਐਕਟ, 1955	ਅਸੀਂ	1955
ਹਿੰਦੂ ਮੈਰਿਜ ਐਕਟ, 1955	IV	1955
ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ (ਸਪੀਕਰ ਇਮੋਲੂਮੈਂਟਸ) ਐਕਟ, 1956	IV	1956
ਮੰਤਰੀ ਅਤੇ ਰਾਜ ਮੰਤਰੀ ਤਨਖਾਹ ਐਕਟ, 1956	ਅਸੀਂ	1956

ਵਿਸ਼ੇਸ਼		
ਆਦਤਨ ਅਪਰਾਧੀ (ਨਿਯੰਤਰਣ ਅਤੇ ਸੁਧਾਰ) ਐਕਟ, 1956	XI	1956
ਇਨਾਮੀ ਮੁਕਾਬਲੇ ਐਕਟ, 1956	XII	1956
ਸਿਵਲ ਸਰਵੈਂਟਸ (ਰਿਮੂਵਲ ਡਾਊਟਸ ਐਂਡ ਡਿਕਲੇਰੇਸ਼ਨ ਆਫ ਰਾਈਟਸ) ਐਕਟ, 1956	XIV	1956
ਸਰਕਾਰੀ ਨੌਕਰ (ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਵਿੱਚ ਰੱਖੇ ਗਏ) ਐਕਟ, 1956	XV	1956
ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਆਫ਼ ਡੀਡਜ਼ (ਵੈਲੀਡੇਸ਼ਨ) ਐਕਟ, 1956	ਐਕਸੀਅਨ	1956
ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰਜ਼ ਅਤੇ ਡਿਪਟੀ ਚੇਅਰਮੈਨਜ਼ ਇਮੋਲੂਮੈਂਟਸ ਐਕਟ, 1956	XXIV	1956
ਕਾਮਨ ਲੈਂਡਜ਼ (ਰੈਗੂਲੇਸ਼ਨ) ਐਕਟ, 1956	XXIV	1956
ਚੌਕੀਦਾਰੀ ਐਕਟ, 1956	XXXVII	1956
ਹਿੰਦੂ ਉਤਰਾਧਿਕਾਰੀ ਐਕਟ, 1956	XXXVIII	1956
ਨਰਸਾਂ, ਮਿਡਵਾਈਵਜ਼ ਅਤੇ ਹੈਲਥ ਵਿਜ਼ਿਟਰਜ਼ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਐਕਟ, 1956	XLI	1956
ਕ੍ਰਿਸ਼ਚੀਅਨ ਮੈਰਿਜ ਐਂਡ ਤਲਾਕ ਐਕਟ, 1957	III	1957
ਲੋਕ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਐਕਟ, 1957	IV	1957
ਡਿਪਟੀ ਮੰਤਰੀਆਂ ਦੀ ਤਨਖਾਹ ਅਤੇ ਭੱਤਾ ਐਕਟ, 1957	ਅਸੀਂ	1957

ਹਿੰਦੂ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਅਤੇ ਗਾਰਡੀਅਨਸ਼ਿਪ ਐਕਟ, 1957	VII	1957

407. ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਵਸਥਾ ਜੋ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੋਵੇਗੀ ਜੋ 1957 ਵਿਚ ਇਸ ਦੇ ਭੰਗ ਹੋਣ ਤੱਕ ਸਾਬਕਾ ਦੀ ਜੁੱਤੀ ਭਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ। ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੀ ਹੋਂਦ ਖਤਮ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 26 ਫਰਵਰੀ 1958 ਨੂੰ ਸੀਓ 56 ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਨੂੰ ਸਮਰੱਥ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਹਟਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ; ਅਤੇ

> d. ਉਪ-ਧਾਰਾਵਾਂ (ਸੀ) ਅਤੇ (ਈ), ਨੇ ਵੀ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸੁਭਾਅ ਨੂੰ ਸੋਧੇ ਬਿਨਾਂ ਕੁਝ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਅਰਥਾਂ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਹੈ।

408. ਇਸ ਲਈ, ਸੀਓ 48 ਦੁਆਰਾ ਆਰਟੀਕਲ 367 ਵਿੱਚ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸੋਧਾਂ ਸਪਸ਼ਟੀਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਵਿੱਚ ਸਨ। ਉਹ ਧਾਰਾ 370 ਦੀ ਸੋਧ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਨਹੀਂ ਸਨ ਜਾਂ ਤਾਂ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਪ੍ਰਭਾਵ ਵਿੱਚ, ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਜਾਂ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾਯੋਗ ਹੱਦ ਤੱਕ।

409. ਭਾਰਤ ਦੀ ਯੂਨੀਅਨ ਨੇ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਉਪ ਧਾਰਾ (ਡੀ) ਦਾ ਸੰਮਿਲਨ ਇਸ ਤੱਥ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਸੀ ਕਿ 'ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ' ਅਤੇ 'ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ' ਸ਼ਬਦ ਸਮਾਨਾਰਥੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਰਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਇਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਦੋਵੇਂ ਅੰਗ ਬਰਾਬਰ ਹਨ। ਇਸ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਉਪ ਧਾਰਾ (ਡੀ) ਉਸ ਸਮੇਂ ਮੌਜੂਦ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਦੀ ਮਾਨਤਾ ਵਿੱਚ ਪਾਈ ਗਈ ਸੀ, ਅਰਥਾਤ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਗਠਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਰਾਜ ਲਈ ਕੁਝ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਏ ਸਨ। ਇਹ ਇਹ ਨਹੀਂ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੋਵੇਂ ਅੰਗ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਸਨ। ਭਾਵੇਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੇ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਲਈ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਕੰਮਕਾਜ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੋਵੇ, ਪਰ ਇਸਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਇੱਥੇ ਖਤਮ ਨਹੀਂ ਹੋਈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਕੰਮ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਕੰਮ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਿਰਣੇ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਦੋਵਾਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਅੰਤਰਾਂ ਬਾਰੇ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿੱਚ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

410. CO 56 ਨੇ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਵਿੱਚ "ਰਾਜਪ੍ਰਮੁੱਖ" ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ "ਰਾਜਪਾਲ" ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਬਦਲ ਕੇ CO 48 ਨੂੰ ਸੰਸ਼ੋਧਿਤ ਕੀਤਾ:

> “(ਬੀ) ਧਾਰਾ (ਸੀ) ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ’, ਅਤੇ ਧਾਰਾ (ਡੀ) ਨੂੰ ਧਾਰਾ (ਸੀ) ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਮੁੜ-ਅੱਖਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ;

(c) ਧਾਰਾ 367 ਦੀ ਨਵੀਂ ਧਾਰਾ (4) ਵਿੱਚ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੁਬਾਰਾ ਪੱਤਰ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, - (i) ਉਪ-ਧਾਰਾ (ਡੀ) ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ, ਅਤੇ ਉਪ-ਧਾਰਾ (ਈ) ਅਤੇ (ਐਫ) ਨੂੰ ਹਟਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਉਪ-ਧਾਰਾਵਾਂ (d) ਅਤੇ (e) ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਮੁੜ-ਅੱਖਰ ਕੀਤੇ ਜਾਣ;

(ii) ਉਪ-ਧਾਰਾ (e) ਵਿੱਚ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੁਬਾਰਾ ਅੱਖਰ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਸ਼ਬਦ "ਰਾਜਪ੍ਰਮੁਖ" ਲਈ, ਸ਼ਬਦ "ਰਾਜਪਾਲ" ਬਦਲਿਆ ਜਾਵੇਗਾ"

411. ਸੰਵਿਧਾਨ (ਸੱਤਵੀਂ ਸੋਧ) ਐਕਟ 1956 ਨੇ 'ਰਾਜਪ੍ਰਮੁੱਖ' ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਇਸਦੀ ਥਾਂ 'ਤੇ 'ਰਾਜਪਾਲ' ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕੀਤੀ। ਉੱਪਰ ਕੱਢੇ ਗਏ CO 56 ਦਾ ਹਿੱਸਾ, CO 48 ਵਾਂਗ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਮੌਜੂਦ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦੇਣ ਲਈ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਇੱਕ ਸਪੱਸ਼ਟ ਪ੍ਰਬੰਧ ਸੀ। CO 48 ਅਤੇ CO 56 ਦੋਵਾਂ ਨੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਜਾਂ ਸੋਧਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਉਦੋਂ ਮੌਜੂਦ ਸੀ। ਇਸ ਦੀ ਬਜਾਇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਬਦਲਾਅ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਾਗੂ ਰਹੇਗਾ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਪਰਿਣਾਮੀ ਸੋਧਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸ਼੍ਰੇਣੀਬੱਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਇਸਨੂੰ ਮੌਜੂਦਾ ਸਥਿਤੀ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਲਿਆਉਂਦਾ ਹੈ।

412. CO 74 ਨੇ ਧਾਰਾ 367 ਦੀ ਧਾਰਾ (4) ਦੀਆਂ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਉਪ-ਧਾਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਬਦਲ ਕੇ ਦੂਜੀ ਵਾਰ CO 48 ਦੇ ਪੈਰਾ 2 ਨੂੰ ਸੋਧਿਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ:

“(i) ਉਪ-ਧਾਰਾ (ਬੀ) ਲਈ, ਨਿਮਨਲਿਖਤ ਉਪ-ਧਾਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਬਦਲਿਆ ਜਾਵੇਗਾ, ਅਰਥਾਤ: -

“(a) ਰਾਜ ਦੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸਲਾਹ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਸਦਰ-ਏ-ਰਿਆਸਤ ਵਜੋਂ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ 'ਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸਮੇਂ ਲਈ ਵਿਅਕਤੀ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਫਿਲਹਾਲ ਦਫ਼ਤਰ ਵਿੱਚ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਰਾਜਪਾਲ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸਮਝਿਆ ਜਾਵੇਗਾ;

(ਬੀ) ਉਕਤ ਰਾਜ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਦਾ ਅਰਥ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਰਾਜਪਾਲ ਦੀ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸਲਾਹ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸੰਦਰਭਾਂ ਸਮੇਤ ਲਿਆ ਜਾਵੇਗਾ:

(ii) ਉਪ-ਧਾਰਾ (e) ਲਈ, ਹੇਠ ਲਿਖੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ ਬਦਲੀ ਜਾਵੇਗੀ, ਅਰਥਾਤ: -

(e) ਰਾਜਪਾਲ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਵਿੱਚ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਰਾਜਪਾਲ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣਗੇ:

413. ਇਹਨਾਂ ਬਦਲੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਦੇ ਸਾਦੇ ਪਾਠ ਤੋਂ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੀਓ 74 ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਨਾ ਸੀ ਕਿ ਸਦਰ-ਏ-ਰਿਆਸਤ ਦੇ ਹਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਰਾਜ ਦੇ ਗਵਰਨਰ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਵਜੋਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਮੁਹੰਮਦ. ਮਕਬੂਲ ਦਾਮਨੂ ਬਨਾਮ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ/281 ਵਿੱਚ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਨਿਵਾਰਕ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਐਕਟ 1964 ਦੇ ਤਹਿਤ ਨਿਵਾਰਕ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਪਟੀਸ਼ਨ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ। ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਨੇ ਧਾਰਾ 13ਏ ਦੇ ਤਹਿਤ ਇੱਕ ਆਦੇਸ਼ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਦੇ ਆਧਾਰ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਕਰਨਾ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਸੀ। ਪਟੀਸ਼ਨ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਵਿੱਚ ਜੋ ਕਾਰਨਾਂ ਦੀ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਸੋਧ ਐਕਟ ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਰੋਕਥਾਮ ਖੋਜ ਐਕਟ ਵਿੱਚ ਸੋਧਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ, ਅਵੈਧ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਸਦਰ-ਏ-ਰਿਆਸਤ ਦੁਆਰਾ ਸਹਿਮਤੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਲਈ ਬੋਲਦੇ ਹੋਏ ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ ਐਸ ਐਮ ਸੀਕਰੀ ਨੇ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸੀਓ 44 ਧਾਰਾ 370 ਦੇ ਤਹਿਤ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ 'ਤੇ 16 ਨਵੰਬਰ 1952 ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ ਧਾਰਾ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। 370. ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਰਾਜ ਲਈ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸਲਾਹ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ 'ਤੇ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਸਦਰ-ਏ-ਰਿਆਸਤ ਵਜੋਂ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਵਿਅਕਤੀ।

414. ਧਾਰਾ (4) ਨੂੰ ਧਾਰਾ 367 ਵਿੱਚ ਜੋੜਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਜੋ ਇਹ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਹ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨੂੰ ਸਦਰ-1 ਦੇ ਹਵਾਲਿਆਂ ਸਮੇਤ ਸਮਝਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। - ਰਿਆਸਤ ਆਪਣੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸਲਾਹ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, 24 ਨਵੰਬਰ 1965 ਨੂੰ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਨਾਲ ਸੀਓ 74 ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਤਹਿਤ, ਰਾਜ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਆਪਣੀ ਅਰਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 367 ਨੂੰ ਸੋਧਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਜੋ ਸਦਰ-ਏ-ਰਿਆਸਤ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਣ। ਮੰਤਰੀ ਪ੍ਰੀਸ਼ਦ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਨੂੰ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਰਾਜਪਾਲ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਵਜੋਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਜੋ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਨੇ ਰਾਜਪਾਲ ਦੁਆਰਾ ਸਦਰ-ਏ-ਰਿਆਸਤ ਨੂੰ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਬਦਲਣ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਇਹ ਅਤਿ-ਵਿਅਰਥ ਸੀ। ਇਸ ਚੁਣੌਤੀ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਦਿਆਂ ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ ਸੀਕਰੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਕੀ ਹੈ, ਇਹ ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸੰਦਰਭ 'ਚ ਤੈਅ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦੇਣ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਉਸ ਮਿਤੀ 'ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਸੀ:

"24. ...ਅਸੀਂ ਉਸ ਸਥਿਤੀ ਨਾਲ ਚਿੰਤਤ ਹਾਂ ਜਿੱਥੇ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਹੁਣ ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਦਾ ਕੋਈ ਸਦਰ-ਏ-ਰਿਆਸਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ “ਰਾਜ ਦੀ ਸਰਕਾਰ” ਸ਼ਬਦਾਂ ਉੱਤੇ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਤਾਂ ਧਾਰਾ 367(4), ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸੋਧਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਅਰਥ ਇਸ ਨੂੰ ਦੇਣਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਜੇਕਰ ਇਹ ਅਰਥ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਬਿਲਕੁਲ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜਪਾਲ ਧਾਰਾ 370 ਵਿੱਚ

ਨਿਰਧਾਰਤ ਸਹਿਮਤੀ ਦੇਣ ਅਤੇ ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਹੋਰ ਕਾਰਜ ਕਰਨ ਲਈ ਸਮਰੱਥ ਹੈ।

415. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਗਵਰਨਰ ਸਦਰੀ-ਰਿਆਸਤ ਦਾ ਉੱਤਰਾਧਿਕਾਰੀ ਸੀ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਾਲਾ ਸਿਰਫ ਰਾਜ ਦੇ ਮੁਖੀ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਨਾਮ ਸੀ। ਇਹ ਉਹਨਾਂ ਕਾਰਨਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਸੀਓ 74 ਦੀ ਧਾਰਾ 367 ਦੀ ਸੋਧ ਸਪਸ਼ਟੀਕਰਨਯੋਗ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, CO 74 ਨੇ ਧਾਰਾ 370 ਨੂੰ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਪ੍ਰਭਾਵ ਵਿੱਚ, ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਜਾਂ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾਯੋਗ ਹੱਦ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਸੋਧਿਆ। ਦਰਅਸਲ, ਕੋਰਟ ਇਨ ਡੈਮਨੂ (ਸੁਪਰਾ) ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ CO 74 "ਪਿਛਲੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਦੁਆਰਾ" ਧਾਰਾ 370(1) ਦੀ ਸੋਧ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਨਹੀਂ ਹੈ:

28. ਸ੍ਰੀ ਗਰਗ ਨੇ ਸਾਡਾ ਧਿਆਨ ਧਾਰਾ 367 (4) ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ (ਏ) ਅਤੇ (ਬੀ) ਵੱਲ ਖਿੱਚਿਆ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸੀਓ 74 ਦੁਆਰਾ ਬਦਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ... ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਪਿਛਲੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਦੁਆਰਾ ਧਾਰਾ 370(1) ਦੀ ਸੋਧ ਸੀ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਆਰਟੀਕਲ 370(1) ਦੇ ਤਹਿਤ ਇਹਨਾਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਜਦੋਂ ਉਸਨੇ ਧਾਰਾ 370(3) ਦੇ ਤਹਿਤ ਇਹਨਾਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਪਰ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕਹਿ ਚੁੱਕੇ ਹਾਂ, ਵਿਆਖਿਆ ਓਟਿਓਸ ਹੋ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਹੋਰ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸਦਰ-ਏ-ਰਿਆਸਤ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਵੀ ਓਟਿਓਸ ਹੋ ਗਏ ਸਨ। ਦੋ ਬਦਲ ਸਨ; ਪਹਿਲਾ, ਜਾਂ ਤਾਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੂੰ "ਰਾਜ ਦੀ ਸਰਕਾਰ" ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਰਥ ਦੇਣ ਲਈ ਛੱਡ ਦੇਣਾ, ਜਾਂ ਦੂਜਾ, ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਧਾਰਾ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਰਥ ਦੇਣ ਲਈ। ਕੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ (ਏਏ) ਅਤੇ (ਬੀ) ਜੋੜ ਕੇ ਇੱਕ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਜੋ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਅਸੀਂ ਇਸ ਗੱਲ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਨਹੀਂ ਹਾਂ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਦੁਆਰਾ ਧਾਰਾ 370 (1) ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸੋਧ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

29. ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਇਸ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 370(1) ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਸਮਝਿਆ ਹੁੰਦਾ, ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਕਿ ਕੀ ਸੋਧ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਨਾਲ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਜਿਵੇਂ ਅਸੀਂ ਕਿਹਾ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਇਸ ਸਵਾਲ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਨਹੀਂ ਹਾਂ।

416. ਇਸ ਲਈ, CO 74 ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਵੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਅਤੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਕੁਦਰਤ ਵਿੱਚ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਧਾਰਾ 370 'ਚ ਸੋਧ ਦਾ ਕੋਈ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ।

417. ਕਨਵੈਨਸ਼ਨ ਨਿਸ਼ਚਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਰਾਹ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਆਦੇਸ਼ ਸਮੇਤ ਕਨੂੰਨ ਦੇ ਅਣਉਚਿਤ ਉਪਬੰਧ ਦੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਵੈਧਤਾ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਖੜ੍ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਚਾਰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਤਿੰਨ ਜੋ ਪਿਛਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਜੋ ਧਾਰਾ 367 ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਧਾਰਾ 370 ਦੀਆਂ ਸੋਧਾਂ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਜਾਂ ਤਾਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਪ੍ਰਭਾਵ ਵਿੱਚ, ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾਯੋਗ ਜਾਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ। ਇਹ CO 48, CO 56 ਅਤੇ CO 74 ਹਨ। ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਦੀ ਇਹ ਦਲੀਲ ਕਿ ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਹੁਕਮ CO 272 ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਦੇ ਸੰਕੇਤ ਹਨ ਨੂੰ

ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਸੀਓ 44, ਜਿਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕਰਕੇ ਧਾਰਾ 370 ਨੂੰ ਸੋਧਿਆ ਸੀ, ਨੂੰ ਧਾਰਾ 370(3) ਦੇ ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਇੱਕ ਵੈਧ ਅਭਿਆਸ ਵਿੱਚ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸਲਈ ਇਹ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

ਬੀ. ਧਾਰਾ 370(1)(ਡੀ) ਦੇ ਤਹਿਤ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਰਾਹੀਂ ਪੂਰੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ।

418. ਧਾਰਾ 370(1)(c) ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ 'ਤੇ ਧਾਰਾ 1 ਅਤੇ 370 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਆਰਟੀਕਲ 370(1)(d) ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ "ਹੋਰ" ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ "ਅਪਵਾਦ ਅਤੇ ਸੋਧਾਂ" ਦੇ ਅਧੀਨ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੇ ਆਰਟੀਕਲ 370(1)(d) ਦੇ ਤਹਿਤ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ CO 272 ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ 'ਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸਾਰੇ ਉਪਬੰਧ ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦਲੀਲ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਆਰਟੀਕਲ 370(1)(ਡੀ) ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਟੁਕੜੇ-ਟੁਕੜੇ ਪਹੁੰਚ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਖਾਸ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਸਮੁੱਚੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ। ਉਹ ਦਲੀਲ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪੂਰੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਧਾਰਾ 370(3) ਦੇ ਅਧੀਨ ਸੱਤਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾਲ ਹੀ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਘੋਸ਼ਣਾ ਜਾਰੀ ਕਰਕੇ ਕਿ ਧਾਰਾ 370 ਦੀ ਹੋਂਦ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ।

419. ਅਸੀਂ ਪਟੀਸ਼ਨਰਾਂ ਦੀ ਦਲੀਲ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਨਹੀਂ ਹਾਂ। ਆਰਟੀਕਲ 370(1) (ਡੀ) ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ "ਅਜਿਹੇ ਹੋਰ ਪ੍ਰਬੰਧ" ਲਾਗੂ ਹੋਣਗੇ। ਆਰਟੀਕਲ 370(1)(d) ਦੇ ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਇੱਕ ਉਪਬੰਧ, ਇੱਕ ਤੋਂ ਵੱਧ ਉਪਬੰਧ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਇੱਕ ਪੂਰੇ ਹਿੱਸੇ, ਜਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸਾਰੇ ਉਪਬੰਧਾਂ (ਭਾਵ, ਪੂਰੇ ਸੰਵਿਧਾਨ) ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਇੱਕ ਜਾਂ ਸਾਰੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਮਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾ ਕਰਨ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਸਿਰਫ਼ ਇਸ ਲਈ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਹੁਕਮ ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ 'ਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕੋ ਵਾਰ ਲਾਗੂ ਕਰਦਾ ਹੈ।

420. ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸਾਰੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਦਾ ਅਨੁਛੇਦ 370(3) ਦੇ ਤਹਿਤ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦਾ ਉਹੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੈ ਜੋ ਇਹ ਘੋਸ਼ਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 370 ਦੀ ਹੋਂਦ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਜਦੋਂ ਧਾਰਾ 370 ਦੀ ਹੋਂਦ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸਾਰੇ ਉਪਬੰਧ ਜੰਮੂ ਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਲਾਗੂ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਕਸ਼ਮੀਰ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਅੰਤਰ ਹੈ. ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸਾਰੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਧਾਰਾ 370(1)(d) ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਉਲਟ ਅਤੇ ਸੋਧਣਯੋਗ ਹੈ। ਯਾਨੀ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਲਈ ਆਪਣੀ ਅਰਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਹਟਾਉਣ ਜਾਂ ਸੋਧਣ ਲਈ ਇੱਕ ਹੋਰ ਆਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਸੰਪਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ (supra) ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਆਰਟੀਕਲ 370(1)(d) ਅਧੀਨ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਹੁਕਮ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦੀ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵਿੱਚ ਜਨਰਲ ਕਲਾਜ਼ ਐਕਟ 1897 ਦੀ ਧਾਰਾ 21 ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਸੋਧਣ ਜਾਂ ਸੋਧਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇੱਕ ਹੁਕਮ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਆਰਟੀਕਲ 370(1)(d) ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸਾਰੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਰਾਜ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਸੋਧਿਆ, ਰੱਦ ਜਾਂ ਸੋਧਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਧਾਰਾ 370(3) ਦੇ ਤਹਿਤ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਅਟੱਲ ਹੈ। ਇੱਕ ਵਾਰ ਜਾਰੀ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਰਾਜ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼

ਦਰਜਾ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਧਾਰਾ 370(1)(ਡੀ) ਅਧੀਨ ਸੱਤਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਪੂਰੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦਾ ਪਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਰੱਦ ਨਾ ਕਰਨ ਦਾ ਸੁਚੇਤ ਫੈਸਲਾ ਲਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਗਲੇ ਭਾਗ ਵਿੱਚ, ਅਸੀਂ ਧਾਰਾ 370(1)(d) ਦੇ ਤਹਿਤ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਸੱਤਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਇਹ ਗੱਲ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਸਕੇ ਕਿ CO 273 ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦਾ ਅੰਤ ਹੈ। ਏਕੀਕਰਣ ਨਿਰੀਖਣ CO 272 ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ 'ਤੇ ਬਰਾਬਰ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

c. ਧਾਰਾ 370(1)(ਡੀ) ਦੇ ਦੂਜੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਤਹਿਤ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ

421. ਆਰਟੀਕਲ 370(1)(d) ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਹੁਕਮ ਦੇ ਕੇ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 1 ਅਤੇ 370 ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਕਿਹੜੇ ਉਪਬੰਧ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣਗੇ। ਧਾਰਾ 370 (1) (ਡੀ) ਦਾ ਦੂਜਾ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ IoA ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤਾਂ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਨਾਲ ਆਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਧਾਰਾ 370(1)(d) ਦੇ ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੇ CO 272 ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸਾਰੇ ਉਪਬੰਧ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਸੀਓ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੇ ਸੀਓ ਨੂੰ "ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਨਾਲ" ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ। ਰਾਜ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਸ਼ਬਦ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਹ ਧਾਰਾ 370 ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਨੂੰ CO 1965 ਵਿੱਚ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਸਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਉੱਤੇ ਰਾਜਪਾਲ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਹ ਸਹਿਮਤੀ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਰਾਜਪਾਲ ਨੇ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਭੰਗ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਅਤੇ 2018 ਦੇ ਘੋਸ਼ਣਾ ਪੱਤਰ ਦੁਆਰਾ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੇ "ਉੱਥੇ ਰਾਜ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਅਤੇ ਸਾਰੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਜੋ ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯਤ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ ਜਾਂ ਵਰਤੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਧੀਨ ਉਸ ਰਾਜ ਦਾ ਰਾਜਪਾਲ"। ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਸੀਓ 272 ਨੂੰ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ (ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ) ਸੀਓ 272 ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਸਹਿਮਤੀ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦੀ ਸੀ।

422. ਜਦੋਂ ਘੋਸ਼ਣਾ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਲਈ ਉੱਪਰ ਬਣਾਏ ਗਏ ਮਿਆਰ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ, ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਗਲਤ ਸੀ।

423. ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਸੋਧ ਜਾਂ ਅਪਵਾਦ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸਾਰੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਮੁੱਚੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ 'ਤੇ ਦੂਜੇ ਰਾਜਾਂ ਵਾਂਗ ਹੀ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਧਾਰਾ 370 ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਰਾਜਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਪਹਿਲੀ ਅਨੁਸੂਚੀ ਵਿਚ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦੀ ਸੀ, ਉਹ ਅੰਤਰ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਧਾਰਾ 370(1)(ਬੀ) ਦੇ

ਅਧੀਨ ਸੱਤਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸਾਰੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਇੱਕ ਆਦੇਸ਼ ਦਾ ਇਹ ਐਲਾਨ ਕਰਨ ਦਾ ਇੱਕੋ ਜਿਹਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 370 ਧਾਰਾ 370(3) ਅਧੀਨ ਸੱਤਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਨਹੀਂ ਹੈ।

424. ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣ ਸਮੇਂ ਧਾਰਾ 370 ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਦਾ ਮਹਾਰਾਜਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਰਾਜ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਹੋਵੇਗੀ। ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੇ ਧਾਰਾ 370 ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕਰਨ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ 'ਤੇ ਧਾਰਾ 370(3) ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਿਆਂ CO 44 ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ। . ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੇ ਫਿਰ ਧਾਰਾ 370(1)(ਬੀ) ਦੇ ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਸੀਓ 1965 ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਲਈ ਆਪਣੀ ਅਰਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 367 (ਵਿਆਖਿਆ ਵਿਵਸਥਾ) ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਧਾਰਾ 367 ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਿਵਸਥਾ ਜੋੜੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਧਾਰਾ 370 ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਵਿੱਚ ਸਦਰ-ਏ-ਰਿਆਸਤ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਦਾ ਮਤਲਬ ਰਾਜਪਾਲ ਹੋਵੇਗਾ। ਦਾਮਨੂ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿਚ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਸੀਓ ਨੂੰ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਧਾਰਾ 370 (3) ਦੀ ਬਜਾਏ ਧਾਰਾ 370 (1) (ਡੀ) ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਧਾਰਾ 370 ਵਿਚ ਸੋਧ ਲਿਆਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਧਾਰਾ 370 ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਨਵੀਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦਾ ਗਠਨ ਕਰਕੇ ਜਾਂ ਧਾਰਾ 368 ਰਾਹੀਂ ਧਾਰਾ 370(3) ਰਾਹੀਂ ਸੋਧਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

425. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੀ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਸਿਰਫ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਹੈ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਰਾਜਪਾਲ, ਸਦਰ-ਏ-ਰਿਆਸਤ ਵਾਂਗ, ਰਾਜ ਦਾ ਮੁਖੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਭਾਵੇਂ ਰਾਜਪਾਲ ਦੀ ਚੋਣ ਸਦਰ-ਏ-ਰਿਆਸਤ ਵਾਂਗ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ, ਉਹ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਦੇ ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਰਾਜ ਦੇ. ਇਸ ਲਈ, "ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਚਰਿੱਤਰ" ਨੂੰ ਬਦਲਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

426. ਦਮਨੂ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਇਹ ਮੰਨਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦਾ ਬੁਨਿਆਦੀ ਚਰਿੱਤਰ ਧਾਰਾ 370(1)(ਡੀ) ਅਤੇ 370(1)(ਬੀ) ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਰੇਖਾਂਕਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਵੱਲੋਂ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸੰਘ ਦੀਆਂ ਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦਾ ਵਿਸਤਾਰ ਕਰਨ ਜਾਂ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਆਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਰਾਜ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਭਾਗ ਵਿੱਚ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਧਾਰਾ 370(1)(ਬੀ) ਅਤੇ 370(1)(ਡੀ) ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਰਾਜ ਵਿਚਕਾਰ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਹੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਸ਼ਰਤ ਜਿਸ ਉਦੇਸ਼ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ (ਸੰਘੀ ਇਕਾਈਆਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਲੋਕਤੰਤਰ ਵਿਚਕਾਰ ਸਹਿਯੋਗ) ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਜੇਕਰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਆਪਣੀ ਸਹਿਮਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ।
427. ਹਾਲਾਂਕਿ, ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ CO 272 ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਬਜਾਏ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਨਾ ਅਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ:

a ਧਾਰਾ 370(1)(d) ਦੇ ਅਧੀਨ ਸੱਤਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੁਆਰਾ ਰਾਜ ਉੱਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸਾਰੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਧਾਰਾ 370(3) ਦੇ ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੇ ਸਮਾਨ ਹੈ ਜੋ ਇਹ ਸੂਚਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 370 ਦੀ ਹੋਂਦ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ, ਭਾਵ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸਾਰੇ ਉਪਬੰਧ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣਗੇ, ਇਸ ਤੱਥ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਕਿ ਪਹਿਲੇ ਨੂੰ ਉਲਟਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਬਾਅਦ ਵਾਲੇ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ;

ਬੀ. ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਕੋਲ ਧਾਰਾ 370(3) ਦੇ ਤਹਿਤ ਇਕਪਾਸੜ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੂਚਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 370 ਦੀ ਹੋਂਦ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ;

c. ਦੋਵਾਂ ਇਕਾਈਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰਾ ਅਤੇ ਸਹਿਯੋਗ ਸਿਰਫ ਉਦੋਂ ਹੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿੱਥੇ ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਰਾਜ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਰਾਜ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਸੋਧਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉੱਪਰ ਦੱਸੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰੇ ਅਤੇ ਸਹਿਯੋਗ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਸੁਚਾਰੂ ਢੰਗ ਨਾਲ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਹੈ। ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਸਨ ਅਤੇ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕਿ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨਾਲ ਅਸੰਗਤ ਨਹੀਂ ਹਨ;

d. ਆਰਟੀਕਲ 370(1)(d) ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰੇ ਅਤੇ ਸਹਿਯੋਗ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿੱਥੇ ਉਪਬੰਧ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਧਾਰਾ 370(3) ਦੇ ਸਮਾਨ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਧਾਰਾ 370 (1) (ਡੀ) ਦੇ ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੁਆਰਾ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸਾਰੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਧਾਰਾ 370 (3) ਦੇ ਤਹਿਤ ਇੱਕ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦੇ ਸਮਾਨ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 370 ਦੀ ਹੋਂਦ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰੇ ਅਤੇ ਸਹਿਯੋਗ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ;

ਈ. ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੇ ਧਾਰਾ 370(1)(d) ਦੇ ਤਹਿਤ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ 'ਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸਾਰੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ CO 272 ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਧਾਰਾ 370(1)(ਡੀ) ਦੇ ਦੂਜੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਨੂੰ ਪਹਿਲੇ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਸੀ; ਅਤੇ

f. ਸੱਤਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਤਾਂ ਹੀ ਮਾੜੀ ਹੈ ਜੇਕਰ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਧੋਖਾ ਦੇਣ ਦੇ ਇਰਾਦੇ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੋਵੇ। ਧੋਖਾ ਤਾਂ ਹੀ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੇਕਰ ਸ਼ਕਤੀ ਜੋ ਕਿ ਅਥਾਰਟੀ ਜਾਂ ਬਾਡੀ ਲਈ ਉਪਲਬਧ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਾਂ ਜੇਕਰ ਉਪਲਬਧ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਗਲਤ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸਾਰੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਰਾਜ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਧਾਰਾ 370(1) (ਡੀ) ਦੇ ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਲਈ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ (ਰਾਜ ਦੀ ਤਰਫੋਂ) ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ) ਨਿਰਪੱਖ ਨਹੀਂ ਹੈ।

428. ਉਪਰੋਕਤ ਚਰਚਾ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸਾਰੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਧਾਰਾ 370(1)(d) ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਲਈ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸੀਓ 272 ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਧਾਰਾ 370(1)(d) ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਗਲਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, CO 272 ਇਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਵੈਧ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ 'ਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸਾਰੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਦਾ ਹੈ।

vii. CO 273 ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ

429. ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੇ ਧਾਰਾ 370(3) ਦੇ ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਅਤੇ ਸੰਸਦ ਦੀ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ 'ਤੇ ਘੋਸ਼ਣਾ ਕੀਤੀ ਕਿ ਧਾਰਾ 370 ਦੀ ਹੋਂਦ ਖ਼ਤਮ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ। ਇਸ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਇੱਕ ਧਾਰਾ ਨਾਲ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸਾਰੇ ਉਪਬੰਧ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਸੋਧੇ ਗਏ ਹਨ, ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਸੋਧ ਜਾਂ ਅਪਵਾਦ ਦੇ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣਗੇ, ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਭਾਰਤ ਜਾਂ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਜੰਮੂ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਉਪਬੰਧ ਦੇ ਉਲਟ ਕੁਝ ਵੀ ਹੋਵੇ। ਕਸ਼ਮੀਰ ਜਾਂ ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨ। ਅਸੀਂ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ ਸੀ.ਓ. 272 ਦੁਆਰਾ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਨਾਲ ਰਾਜ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਾਕੰਸ਼ ਦੇ ਬਦਲ ਨੂੰ ਅਵੈਧ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਭਾਰਤੀ ਸੰਘ ਨੇ ਇੱਕ ਵਿਕਲਪਿਕ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ 1957 ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਭੰਗ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਧਾਰਾ 370(3) ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਤੋਂ ਸੁਤੰਤਰ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। 370(3) CO 273 ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਅਧੀਨ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ।

430. ਅਸੀਂ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਅਨੁਛੇਦ 370(3) ਦੇ ਤਹਿਤ ਇੱਕਤਰਫਾ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ ਜੋ ਇਹ ਘੋਸ਼ਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 370 ਦੀ ਹੋਂਦ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ ਜਾਂ ਇਹ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸੋਧਾਂ ਨਾਲ ਮੌਜੂਦ ਰਹੇਗੀ ਅਤੇ ਇਹ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਆਰਟੀਕਲ 370(3) ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਰੱਖੀ ਗਈ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ। ਅਗਲਾ ਮੁੱਦਾ ਜੋ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਸੀਓ 273 ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 370(3) ਦੇ ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਜਾਇਜ਼ ਸੀ। ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਕੀ ਧਾਰਾ 370(3) ਦੇ ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹਾਲਾਤ ਜੋ ਧਾਰਾ 370 ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹੱਲ ਦੀ ਵਾਰੰਟੀ ਦਿੰਦੇ ਸਨ, ਮੌਜੂਦ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਇਹ ਇੱਕ ਨੀਤੀਗਤ ਫੈਸਲਾ ਹੈ ਜੋ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਅਦਾਲਤ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਕਰਨ ਲਈ ਨਹੀਂ ਬੈਠ ਸਕਦੀ ਕਿ ਕੀ ਧਾਰਾ 370 ਦੇ ਤਹਿਤ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਥਿਤੀਆਂ ਮੌਜੂਦ ਹਨ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਫੈਸਲਾ ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਨਿਪਟਿਆ ਹੋਇਆ ਕਾਨੂੰਨ ਹੈ ਕਿ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਮਾੜਾ ਹੈ।

431. ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਵਾਲਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਜੋ ਆਰਟੀਕਲ 356 ਦੇ ਤਹਿਤ ਘੋਸ਼ਣਾ ਪੱਤਰ ਜਾਰੀ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੰਸਦ ਵਿੱਚ ਪੁੱਛੇ ਗਏ ਸਨ ਕਿ ਕੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਧਾਰਾ 370.282 ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੀ ਤਜਵੀਜ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸੰਸਦ ਵਿੱਚ ਉਠਾਏ ਗਏ ਸਵਾਲਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਸਪੱਸ਼ਟ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ। ਇਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਇਸ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਮਾੜੀ, ਤਰਕਹੀਣ ਅਤੇ ਮਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸੀ।

432. ਇਸ ਪੜਾਅ 'ਤੇ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਧਾਰਾ 370(1) ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

433. 26 ਜਨਵਰੀ 1950 ਨੂੰ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੇ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਸਲਾਹ ਕਰਕੇ ਸੰਵਿਧਾਨ (ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ) ਆਰਡਰ 1950283 ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ। ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 2 ਤੋਂ CO 10 ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸੰਸਦ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਲਈ CO ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਅਨੁਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੋ IoA ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦਾ ਹੈ। ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 3 ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 1 ਅਤੇ 370 ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਦੂਜੀ ਅਨੁਸੂਚੀ ਵਿਚਲੇ ਉਪਬੰਧ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ 'ਤੇ ਅਜਿਹੇ ਸੋਧਾਂ ਅਤੇ ਅਪਵਾਦਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਲਾਗੂ ਹੋਣਗੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਸੱਤਵੀਂ ਅਨੁਸੂਚੀ ਦੀ ਸੂਚੀ I ਵਿਚਲੇ ਵਿਸ਼ੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਸੰਸਦ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਇੰਦਰਾਜ਼ 1-6, 9-22, 25-31, 41, 72-77, 80, 93-96 ਸਨ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਜੋ ਅਪਵਾਦਾਂ ਅਤੇ ਸੋਧਾਂ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ:

- ਭਾਗ V [ਯੂਨੀਅਨ],
- ਭਾਗ XI [ਸੰਘ ਅਤੇ ਰਾਜਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਸਬੰਧ],
- ਭਾਗ XII [ਵਿੱਤ, ਜਾਇਦਾਦ, ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਅਤੇ ਸੂਟ],
- ਭਾਗ XV [ਚੋਣਾਂ],
- ਭਾਗ XVI [ਕੁਝ ਜਮਾਤਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ],
- ਭਾਗ XVII [ਸਰਕਾਰੀ ਭਾਸ਼ਾ],
- ਭਾਗ XIX [ਫੁਟਕਲ],
- ਭਾਗ XX [ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਸੋਧ],
- ਭਾਗ XXI [ਅਸਥਾਈ ਪਰਿਵਰਤਨਸ਼ੀਲ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਬੰਧ],
- ਭਾਗ XXII [ਛੋਟਾ ਸਿਰਲੇਖ, ਅਰੰਭ, ਹਿੰਦੀ ਵਿਚ ਅਧਿਕਾਰਤ ਪਾਠ ਅਤੇ ਰੱਦ],

- ਪਹਿਲੀ ਅਨੁਸੂਚੀ, ਦੂਜੀ ਅਨੁਸੂਚੀ, ਤੀਜੀ ਅਨੁਸੂਚੀ, ਚੌਥੀ ਅਨੁਸੂਚੀ ਅਤੇ ਅੱਠ ਅਨੁਸੂਚੀ।

434. 14 ਮਈ 1954 ਨੂੰ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੇ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਨਾਲ, ਸੰਵਿਧਾਨ (ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ) ਆਰਡਰ 1954284, ਸੀਓ 10 ਦੇ ਉਲਟ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਮੇਂ-

ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਸੋਧਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ। ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 2 ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜੋ ਧਾਰਾ 1 ਅਤੇ ਧਾਰਾ 370 ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ 'ਤੇ ਅਪਵਾਦਾਂ ਅਤੇ ਸੋਧਾਂ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਹੋਣਗੇ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 3 ਵਿੱਚ, ਨਿਮਨਲਿਖਤ ਉਪਬੰਧ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ:

“ਅੱਗੇ ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਦੇ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਜਾਂ ਘਟਾਉਣ ਜਾਂ ਉਸ ਰਾਜ ਦੇ ਨਾਮ ਜਾਂ ਸੀਮਾ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਬਿੱਲ ਉਸ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸੰਸਦ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।”

435. CO 48 ਨੇ ਧਾਰਾ 35 ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 35A ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨਵੇਂ ਅਨੁਛੇਦ ਵਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ:

> “ਆਰਟੀਕਲ 35 ਵਿੱਚ-
>
> ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨੂੰ ਇਸ ਆਰਡਰ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਵਜੋਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾਵੇਗਾ;
>
> ਧਾਰਾ (ਏ) (i) ਵਿੱਚ, "ਧਾਰਾ 16 ਦੀ ਧਾਰਾ (3), ਧਾਰਾ 32 ਦੀ ਧਾਰਾ (3)" ਸ਼ਬਦ, ਅੰਕੜੇ ਅਤੇ ਬਰੈਕਟਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ; ਅਤੇ
>
> ਧਾਰਾ (ਬੀ) ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਹੇਠ ਲਿਖੀ ਧਾਰਾ ਜੋੜੀ ਜਾਵੇਗੀ, ਅਰਥਾਤ:-
> "(c) ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਨਿਵਾਰਕ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ, ਭਾਵੇਂ ਸੰਵਿਧਾਨ (ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ) ਆਰਡਰ, 1954 ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜਾਂ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਰੱਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਇਹ ਇਸ ਭਾਗ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਉਪਬੰਧ ਨਾਲ ਅਸੰਗਤ ਹੈ, ਪਰ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ, ਅਜਿਹੀ ਅਸੰਗਤਤਾ ਦੀ ਹੱਦ ਤੱਕ, ਉਕਤ ਆਰਡਰ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪੰਜ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਪੁੱਗਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਕੀਤੇ ਗਏ ਜਾਂ ਛੱਡੇ ਗਏ ਕੰਮਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਪ੍ਰਭਾਵ ਤੋਂ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸਦੀ ਮਿਆਦ ਪੁੱਗਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।
>
> ਆਰਟੀਕਲ 35 ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤਾ ਨਵਾਂ ਲੇਖ ਜੋੜਿਆ ਜਾਵੇਗਾ, ਅਰਥਾਤ: -
>
> “35 ਏ. ਸਥਾਈ ਨਿਵਾਸੀਆਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੀ ਬਚਤ - ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਮੌਜੂਦਾ

ਕਾਨੂੰਨ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਅਤੇ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਇੱਥੇ ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਉਹਨਾਂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਨਾ ਜੋ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਦੇ ਸਥਾਈ ਨਿਵਾਸੀ ਹਨ, ਜਾਂ ਹੋਣਗੇ; ਜਾਂ

ਅਜਿਹੇ ਸਥਾਈ ਨਿਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ ਜਾਂ ਦੂਜੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ 'ਤੇ ਸਨਮਾਨ ਵਜੋਂ ਕੋਈ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਲਗਾਉਣਾ

ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਅਧੀਨ ਰੁਜ਼ਗਾਰ;

ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਅਚੱਲ ਜਾਇਦਾਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ;

ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਬੰਦੋਬਸਤ; ਜਾਂ

ਵਜ਼ੀਫ਼ਿਆਂ ਅਤੇ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇ ਅਜਿਹੇ ਹੋਰ ਰੂਪਾਂ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਜੋ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਇਹ ਇਸ ਭਾਗ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਉਪਬੰਧ ਦੁਆਰਾ ਭਾਰਤ ਦੇ ਦੂਜੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਅਸੰਗਤ ਹੈ ਜਾਂ ਖੋਹਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਘਟਾਉਂਦਾ ਹੈ।

CO 48 ਨੇ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 367 ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ (4) ਨੂੰ ਵੀ ਜੋੜਿਆ: (4) ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਹ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ

ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਜਾਂ ਇਸ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਜਾਂ ਇਸ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਵਜੋਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਕਤ ਰਾਜ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ;

ਉਕਤ ਰਾਜ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਸ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਸਲਾਹ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਸਦਰ-ਏ-ਰਿਆਸਤ ਦੇ ਹਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ;

ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਵਿੱਚ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣਗੇ;

ਉਕਤ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਜਾਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨੂੰ ਉਕਤ ਰਾਜ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਸਮੇਤ ਸਮਝਿਆ ਜਾਵੇਗਾ;

ਉਕਤ ਰਾਜ ਦੇ ਸਥਾਈ ਨਿਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਸੰਦਰਭਾਂ ਦਾ ਅਰਥ ਉਹ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਵਜੋਂ ਲਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਜੋ, ਸੰਵਿਧਾਨ (ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ) ਆਰਡਰ, 1954 ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਰਾਜ ਦੇ ਪਰਜਾ ਵਜੋਂ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸਨ ਜਾਂ ਜੋ ਰਾਜ ਦੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਰਾਜ ਦੇ ਸਥਾਈ ਨਿਵਾਸੀ ਵਜੋਂ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ; ਅਤੇ

ਰਾਜਪ੍ਰਮੁੱਖ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਰਥ ਕੀਤੇ ਜਾਣਗੇ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਸ ਸਮੇਂ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਸਦਰ-ਏ-ਰਿਆਸਤ ਵਜੋਂ ਮਾਨਤਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਉਸ ਸਮੇਂ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਸੰਦਰਭਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਵਜੋਂ ਮਾਨਤਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਸਦਰ-ਏ-ਰਿਆਸਤ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰੋ।"

436. ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 368 ਦੇ ਅਧੀਨ ਸੋਧ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੇ ਸੰਮਿਲਨ ਦੁਆਰਾ ਸੋਧਿਆ ਗਿਆ ਸੀ:

“ਅੱਗੇ ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਧਾਰਾ 370 ਦੀ ਧਾਰਾ (1) ਅਧੀਨ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦੁਆਰਾ ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਤੱਕ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀ ਕੋਈ ਸੋਧ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ।”

437. CO 48 ਨੇ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ 'ਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਕੁਝ ਹਿੱਸੇ ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਪਰ ਅਪਵਾਦਾਂ ਅਤੇ ਸੋਧਾਂ ਨਾਲ। ਇਹ ਹਿੱਸੇ ਸਨ:

- ਭਾਗ I [ਸੰਘ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼],
- II [ਨਾਗਰਿਕਤਾ],
- III [ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰ],
- ਵੀ [ਦ ਯੂਨੀਅਨ],
- XI [ਸੰਘ ਅਤੇ ਰਾਜਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਸਬੰਧ],
- XII [ਵਿੱਤ, ਜਾਇਦਾਦ, ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਅਤੇ ਸੂਟ],
- XIII [ਭਾਰਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵਪਾਰ, ਵਣਜ ਅਤੇ ਸੰਭੋਗ],
- XIV [ਸੰਘ ਅਤੇ ਰਾਜਾਂ ਅਧੀਨ ਸੇਵਾਵਾਂ],

- XV [ਚੋਣਾਂ],
- XVI [ਕੁਝ ਜਮਾਤਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ],
- XVII [ਸਰਕਾਰੀ ਭਾਸ਼ਾ],
- XVIII [ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਪ੍ਰਬੰਧ],
- XIX [ਫੁਟਕਲ],
- XX [ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਸੋਧ],
- XXI [ਅਸਥਾਈ ਪਰਿਵਰਤਨਸ਼ੀਲ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਬੰਧ],
- XXII [ਛੋਟਾ ਸਿਰਲੇਖ, ਅਰੰਭ, ਹਿੰਦੀ ਵਿੱਚ ਅਧਿਕਾਰਤ ਪਾਠ ਅਤੇ ਰੱਦ],

• ਪਹਿਲੀ ਅਨੁਸੂਚੀ, ਦੂਜੀ ਅਨੁਸੂਚੀ, ਤੀਜੀ ਅਨੁਸੂਚੀ, ਚੌਥੀ ਅਨੁਸੂਚੀ, ਸੱਤਵੀਂ ਅਨੁਸੂਚੀ, ਅੱਠਵੀਂ ਅਨੁਸੂਚੀ, ਨੌਵੀਂ ਅਨੁਸੂਚੀ।

CO 48 ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਸਨ:

a ਆਰਟੀਕਲ ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਥਾਈ ਨਿਵਾਸੀਆਂ ਲਈ ਇੱਕ ਵੱਖਰੀ ਵਿਵਸਥਾ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ

7; ਬੀ. ਅਨੁਛੇਦ 15(4) ਤੋਂ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਕਬੀਲਿਆਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨੂੰ ਹਟਾਉਣਾ;

c. ਕੁਝ ਸੋਧਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਧਾਰਾ 19, 22, 31, 31A ਅਤੇ 32 ਦੀ ਵਰਤੋਂ। ਧਾਰਾ (7) ਨੂੰ CO 48 ਦੁਆਰਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 19 ਵਿੱਚ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਵਿੱਚ ਜੋੜਿਆ ਗਿਆ ਸੀ:

“(7) ਧਾਰਾਵਾਂ (2), (3), (4) ਅਤੇ (5) ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲੇ “ਵਾਜਬ ਪਾਬੰਦੀਆਂ” ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਅਰਥ ਅਜਿਹੀਆਂ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਵਜੋਂ ਲਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਢੁਕਵੀਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਾਜਬ ਸਮਝਦੀ ਹੈ।”

438. CO ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸੱਤਵੀਂ ਅਨੁਸੂਚੀ ਦੀ ਸੂਚੀ II ਅਤੇ ਸੂਚੀ III ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਸੂਚੀ I ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਕੁਝ ਐਂਟਰੀਆਂ ਬਦਲੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ (ਇੰਦਰਾਜ਼ 3, 43, 81, 53, 72 ਅਤੇ 76) ਅਤੇ ਛੱਡੀਆਂ ਗਈਆਂ (ਇੰਦਰਾਜ਼ 44, 50, 52, 55, 60, 67, 69, 78, 79, ਅਤੇ 97) . ਸੂਚੀ I ਦੀ ਐਂਟਰੀ 97 ਜੋ ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਸੂਚੀ II ਜਾਂ ਸੂਚੀ III ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਬਾਕੀ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕੋਈ ਵੀ ਟੈਕਸ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ।

439. 16 ਜਨਵਰੀ 1958 ਨੂੰ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੇ ਸੀਓ 55 ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਜੋ ਅੰਤਰ-ਰਾਜੀ ਵਣਜ ਦੇ ਟੈਕਸਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। CO 55 ਨੇ ਅਨੁਛੇਦ 269 ਅਤੇ 286 ਦੀ ਅਰਜ਼ੀ ਨੂੰ ਸੋਧਿਆ ਅਤੇ ਸੱਤਵੀਂ ਅਨੁਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨਵੀਂ ਐਂਟਰੀ ਪਾਈ।

440. 26 ਫਰਵਰੀ 1958 ਨੂੰ, 15 ਫਰਵਰੀ 1958 ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਪਵਾਦਾਂ ਅਤੇ ਸੋਧਾਂ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ 'ਤੇ ਵੀ ਢੁਕਵੀਆਂ ਸੋਧਾਂ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ:

• ਧਾਰਾ 149, 150 ਅਤੇ 151 [CAG, ਖਾਤਿਆਂ ਦੇ ਫਾਰਮ ਅਤੇ ਆਡਿਟ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ] ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ।
• ਆਰਟੀਕਲ 266 [ਇਕੱਤਰ ਫੰਡ],
• ਆਰਟੀਕਲ 267(2) [ਹਾਲਤ ਫੰਡ],
• ਆਰਟੀਕਲ 273 [ਪਟਨ ਅਤੇ ਜੂਟ ਉਤਪਾਦਾਂ 'ਤੇ ਨਿਰਯਾਤ ਡਿਊਟੀ ਦੇ ਬਦਲੇ ਗ੍ਰਾਂਟ],
• ਧਾਰਾ 282 [ਮਾਲੀਆ ਤੋਂ ਅਨੁਦਾਨ],
• ਆਰਟੀਕਲ 283 [ਹਾਲਤ ਫੰਡ ਵਿੱਚੋਂ ਕਢਵਾਉਣ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ],
• ਆਰਟੀਕਲ 284 [ਲੋਕ ਸੇਵਕਾਂ ਅਤੇ ਅਦਾਲਤਾਂ ਕੋਲ ਜਮ੍ਹਾਂ ਰਕਮਾਂ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ]
• ਧਾਰਾ 298 [ਵਪਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ],
• ਧਾਰਾ 299 [ਰਾਜਪਾਲ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ]
• ਧਾਰਾ 300 [ਮੁਕੱਦਮੇ ਅਤੇ ਕਾਰਵਾਈਆਂ] ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ।
• ਰਾਜ ਅਧੀਨ ਸੇਵਾਵਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਭਾਗ XIV ਢੁਕਵੇਂ ਸੋਧਾਂ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।
• ਸੱਤਵੀਂ ਅਨੁਸੂਚੀ ਦੀ ਯੂਨੀਅਨ ਸੂਚੀ ਨੂੰ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸੋਧਿਆ ਗਿਆ ਸੀ:

> "(i) ਐਂਟਰੀ 3 ਲਈ, ਐਂਟਰੀ '3. ਛਾਉਣੀਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਬਦਲਿਆ ਜਾਵੇਗਾ;
>
> (ii) ਇੰਦਰਾਜ਼ 8, 9 ਅਤੇ 34, ਇੰਦਰਾਜ਼ 43 ਵਿੱਚ 'ਟ੍ਰੇਡਿੰਗ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨਸ' ਸ਼ਬਦ, ਇੰਦਰਾਜ਼ 44, 50, 52, 55 ਅਤੇ 60, ਇੰਦਰਾਜ਼ 67 ਵਿੱਚ 'ਅਤੇ ਰਿਕਾਰਡ' ਸ਼ਬਦ, ਇੰਦਰਾਜ਼ 69, 78 ਅਤੇ 79, ਇੰਦਰਾਜ਼ 81 ਵਿੱਚ 'ਅੰਤਰ-ਰਾਜੀ ਮਾਈਗ੍ਰੇਸ਼ਨ' ਸ਼ਬਦ, ਅਤੇ ਐਂਟਰੀ 97 ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ; ਅਤੇ
>
> (iii) ਇੰਦਰਾਜ਼ 72 ਵਿੱਚ, ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਨੂੰ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਸ਼ਾਮਲ ਨਾ ਕਰਕੇ ਸਮਝਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।"

441. ਆਰਟੀਕਲ 367 ਦੀ ਧਾਰਾ 4(d) ਵਿੱਚ CO 56 ਮਿਟਾਇਆ ਗਿਆ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਸਮੇਤ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦਾ ਹਵਾਲਾ। ਧਾਰਾ 1954 ਵਿੱਚ ਜੋੜੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ, ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਧਾਰਾ ਨੂੰ ਹਟਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। 9 ਫਰਵਰੀ 1959 ਨੂੰ, ਸੀਓ 57, ਜੋ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਨੇ ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ (ਅਫੀਮ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ, ਨਿਰਮਾਣ ਅਤੇ ਨਿਰਯਾਤ ਲਈ ਵਿਕਰੀ) ਦੇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ 69 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਸੰਸਦ ਲਈ ਇਸਦੇ ਵਿਧਾਨਿਕ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਉਪਲਬਧ ਕਰਵਾਇਆ।

442. 23 ਅਪ੍ਰੈਲ 1959 ਨੂੰ, CO 59 ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, 1954 ਦੇ C.O ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਅਨੁਛੇਦ 19 ਅਤੇ ਅਨੁਛੇਦ 35(C) ਵਿੱਚ ਅਪਵਾਦ ਅਤੇ ਸੋਧਾਂ ਨੂੰ ਪੰਜ ਤੋਂ ਦਸ ਸਾਲ ਤੱਕ ਵਧਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। 20 ਜਨਵਰੀ 1960 ਨੂੰ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਭਾਗ VI ("ਰਾਜਾਂ") ਨੂੰ ਛੁਕਵੇਂ ਸੋਧਾਂ (ਧਾਰਾ 153-217, 219, 221, 223 ਅਤੇ 237 ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ) ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਸਰਦਾਰ-ਏ-ਰਿਆਸਤ ਦੀ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ 'ਤੇ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਤਬਾਦਲੇ ਨੂੰ ਸਮਰੱਥ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਜੋੜੀ ਗਈ ਸੀ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 229 ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨਵੀਂ ਧਾਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਉਸ ਤੋਂ ਤਬਾਦਲੇ ਸਦਰ-ਏ-ਰਿਆਸਤ ਨਾਲ ਸਲਾਹ ਮਸ਼ਵਰੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੀਤੇ ਜਾਣਗੇ।

443. 22 ਜੂਨ 1960 ਨੂੰ, ਸੱਤਵੀਂ ਅਨੁਸੂਚੀ (ਭਾਰ ਅਤੇ ਮਾਪ ਦੇ ਮਿਆਰਾਂ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ) ਵਿੱਚ ਯੂਨੀਅਨ ਸੂਚੀ ਦੀ ਐਂਟਰੀ 50 ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਉਪਲਬਧ ਕਰਵਾਈ ਗਈ ਸੀ। 2 ਮਈ 1961 ਨੂੰ, ਸੀਓ 62, ਐਂਟਰੀ 50 ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ("ਉਦਯੋਗ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਿਯੰਤਰਣ ਸੰਘ ਦੁਆਰਾ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਮੁਨਾਸਿਬ ਹੋਣ ਲਈ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ") ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸੰਸਦ ਦੇ ਵਿਧਾਨਿਕ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਨੂੰ.

444. 26 ਸਤੰਬਰ 1963 ਨੂੰ, ਸੀਓ 66 ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 246 ਜੋ ਕਿ ਮੂਲ ਰੂਪ ਵਿੱਚ 1954 ਦੇ CO 48 ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਇੱਕ ਧਾਰਾ ਦੇ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੀ ਸੀ, ਨੂੰ ਇਸ ਸੋਧ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਸੰਘ ਸੂਚੀ ਅਤੇ ਸਮਕਾਲੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਇੰਦਰਾਜ਼ਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੋਵੇਗੀ ਜੋ ਲਾਗੂ ਸਨ। ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ. ਧਾਰਾ 254 ਨੂੰ ਵੀ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਜੋ ਸੰਸਦ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਖੇਤਰਾਂ 'ਤੇ ਰਾਜ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਨਾਲ ਬਦਨਾਮੀ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਸੰਸਦੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਸਰਵਉੱਚਤਾ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਸੱਤਵੀਂ ਅਨੁਸੂਚੀ ਨੂੰ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਸੋਧਾਂ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ:

"(a) ਯੂਨੀਅਨ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ -

(i) ਐਂਟਰੀ 3 ਲਈ, ਐਂਟਰੀ “3. ਛਾਉਣੀਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ" ਬਦਲਿਆ ਜਾਵੇਗਾ;

(ii) ਐਂਟਰੀਆਂ 8, 9 ਅਤੇ 34, ਇੰਦਰਾਜ਼ 43 ਵਿੱਚ "ਟ੍ਰੇਡਿੰਗ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨਾਂ, ਸਮੇਤ" ਸ਼ਬਦ, ਇੰਦਰਾਜ਼ 55 ਅਤੇ 60, ਇੰਦਰਾਜ਼ 67 ਵਿੱਚ "ਅਤੇ ਰਿਕਾਰਡ" ਸ਼ਬਦ, ਇੰਦਰਾਜ਼ 78 ਅਤੇ 79, ਸ਼ਬਦ "ਅੰਤਰ-ਰਾਜੀ ਮਾਈਗ੍ਰੇਸ਼ਨ" ਐਂਟਰੀ 81 ਵਿੱਚ, ਅਤੇ ਐਂਟਰੀ 97 ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

(iii) ਐਂਟਰੀ 44 ਵਿੱਚ, "ਪਰ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ" ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਬਾਅਦ, "ਜਿੱਥੇ ਤੱਕ ਅਜਿਹੀਆਂ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨਾਂ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਤੇ ਡਾਕਟਰੀ ਪੇਸ਼ਿਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਨ" ਸ਼ਬਦ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੇ ਜਾਣਗੇ ਅਤੇ

(iv) ਐਂਟਰੀ 72 ਵਿੱਚ, ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਨਹੀਂ ਸਮਝੇ ਜਾਣਗੇ।

(ਬੀ) ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।"

ਸਮਕਾਲੀ ਸੂਚੀ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ:

“(c) ਸਮਕਾਲੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ-

(i) ਐਂਟਰੀ 26 ਲਈ, ਇੰਦਰਾਜ਼ "26 ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਤੇ ਡਾਕਟਰੀ ਪੇਸ਼ੇ।" ਬਦਲਿਆ ਜਾਵੇਗਾ;

(ii) ਇੰਦਰਾਜ਼ 1 ਤੋਂ 25 (ਦੋਵੇਂ ਸ਼ਾਮਲ) ਅਤੇ ਇੰਦਰਾਜ਼ 27 ਤੋਂ 44 (ਦੋਵੇਂ ਸ਼ਾਮਲ) ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ; ਅਤੇ

(iii) ਇੰਦਰਾਜ਼ 45 ਵਿੱਚ, "ਸੂਚੀ II ਜਾਂ ਸੂਚੀ III" ਸ਼ਬਦਾਂ ਅਤੇ ਅੰਕੜਿਆਂ ਲਈ, "ਇਹ ਸੂਚੀ" ਸ਼ਬਦ ਬਦਲੇ ਜਾਣਗੇ"

445. 6 ਮਾਰਚ 1964 ਨੂੰ, ਸੀਓ 69 ਦੇ ਜਾਰੀ ਕਰਕੇ, ਸੀ.ਓ. 48 ਅਤੇ 59 ਦੁਆਰਾ ਅਨੁਛੇਦ 19 ਅਤੇ ਅਨੁਛੇਦ 35(ਸੀ) ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਪਵਾਦ ਅਤੇ ਸੋਧਾਂ ਨੂੰ 10 ਤੋਂ 15 ਸਾਲ ਤੱਕ ਵਧਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਸਮਵਰਤੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾਂ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਲਈ ਬਦਲਾਅ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ:

“(c) ਸਮਕਾਲੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ।

(a) ਐਂਟਰੀ 1 ਲਈ, ਉਹ ਹੇਠ ਲਿਖੀ ਐਂਟਰੀ ਬਦਲੇਗਾ, ਅਰਥਾਤ:

“1. ਅਜਿਹੇ ਅਪਰਾਧਿਕ ਕਾਨੂੰਨ (ਸੂਚੀ I ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਅਪਰਾਧਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਅਤੇ ਸਿਵਲ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਜਲ ਸੈਨਾ, ਫੌਜੀ ਜਾਂ ਹਵਾਈ ਸੈਨਾ ਜਾਂ ਸੰਘ ਦੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਬਲਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ) ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਵਪਾਰ ਅਤੇ ਵਣਜ ਅਤੇ ਉਤਪਾਦਨ, ਸਪਲਾਈ ਅਤੇ ਵੰਡ ਅਤੇ ਸੋਨੇ ਦੇ ਮੁੱਲ ਨਿਯੰਤਰਣ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਅਪਰਾਧਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ।”:

(ii) ਇੰਦਰਾਜ਼ 24 ਵਿੱਚ, ਸ਼ਬਦਾਂ ਅਤੇ ਜਣੇਪੇ ਦੇ ਲਾਭਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਸ਼ਬਦ "ਸਿਰਫ਼ ਕੁਲ-ਮਾਈਨਿੰਗ ਉਦਯੋਗ ਵਿੱਚ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਬਾਰ" ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੇ ਜਾਣਗੇ।

(iii) ਟੌਰ ਐਂਟਰੀ 26, ਐਂਟਰੀ “26. ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਤੇ ਡਾਕਟਰੀ ਪੇਸ਼ੇ" ਨੂੰ ਬਦਲਿਆ ਜਾਵੇਗਾ:

(iv) ਇੰਦਰਾਜ਼ 33 ਲਈ, ਉਹ ਹੇਠ ਲਿਖੀ ਐਂਟਰੀ ਬਦਲੇਗਾ, ਅਰਥਾਤ:

"33. ਵਿੱਚ ਵਪਾਰ ਅਤੇ ਵਣਜ, ਅਤੇ ਉਤਪਾਦਨ. ਕਿਸੇ ਵੀ ਉਦਯੋਗ ਦੇ ਉਤਪਾਦਾਂ ਦੀ ਸਪਲਾਈ ਅਤੇ ਵੰਡ, ਜਿੱਥੇ ਸੰਘ ਦੁਆਰਾ ਅਜਿਹੇ ਉਦਯੋਗ ਦਾ ਨਿਯੰਤਰਣ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੋਵੇ, ਜਨਤਕ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਉਚਿਤ ਹੋਵੇਗਾ, ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਅਜਿਹਾ ਉਦਯੋਗ ਸੋਨੇ ਅਤੇ ਉਸੇ ਕਿਸਮ ਦੇ ਆਯਾਤ ਮਾਲ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ ਅਜਿਹੇ ਉਤਪਾਦਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ।";

(v) ਐਂਟਰੀ 34 ਲਈ, ਐਂਟਰੀ “34. ਸੋਨੇ ਦੀ ਕੀਮਤ ਕੰਟਰੋਲ. ਬਦਲਿਆ ਜਾਵੇਗਾ,

(vi) ਐਂਟਰੀਆਂ 2 ਤੋਂ 23 (ਦੋਵੇਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ)। ਇੰਦਰਾਜ਼ 25, ਇੰਦਰਾਜ਼ 27 ਤੋਂ 32 (ਦੋਵੇਂ ਸੰਮਲਿਤ) ਅਤੇ ਇੰਦਰਾਜ਼ 35 ਤੋਂ 44 (ਦੋਵੇਂ ਸ਼ਾਮਲ) ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ; ਅਤੇ

(vii) ਇੰਦਰਾਜ਼ 45 ਵਿੱਚ, "ਸੂਚੀ I ਜਾਂ ਸੂਚੀ III" ਸ਼ਬਦਾਂ ਅਤੇ ਅੰਕੜਿਆਂ ਲਈ, "ਇਹ ਸੂਚੀ" ਸ਼ਬਦ ਬਦਲੇ ਜਾਣਗੇ।"

446. 2 ਅਕਤੂਬਰ 1964 ਨੂੰ, ਸੀਓ 70 ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਯੂਨੀਅਨ ਸੂਚੀ ਅਤੇ ਸਮਕਾਲੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਐਂਟਰੀਆਂ ਲਾਗੂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਯੂਨੀਅਨ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ, ਐਂਟਰੀ 55 (ਮਾਈਨਾਂ ਅਤੇ ਆਇਲਫੀਲਡਾਂ ਵਿੱਚ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦਾ ਨਿਯਮ) ਅਤੇ ਐਂਟਰੀ 60 (ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ) ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਲਈ ਸਿਨੇਮੈਟੋਗ੍ਰਾਫ ਫਿਲਮਾਂ) ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਸਮਕਾਲੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ, ਐਂਟਰੀ 1 ਨੂੰ ਬਦਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਜੋ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾ ਸਕੇ:

"ਅਪਰਾਧਿਕ ਕਾਨੂੰਨ (ਸੂਚੀ I ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਅਪਰਾਧਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਅਤੇ ਸਿਵਲ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਸੰਘ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹੋਰ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਬਲਾਂ, ਫੌਜੀ ਜਾਂ ਹਵਾਈ ਸੈਨਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ) ਫੌਜਦਾਰੀ ਕਾਨੂੰਨ ਇਸ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਅਪਰਾਧਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ"

ਐਂਟਰੀ 30 ਨੂੰ "ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਹ ਜਨਮ ਅਤੇ ਮੌਤਾਂ ਦੀ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਸਮੇਤ ਜਨਮ ਅਤੇ ਮੌਤਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਨ, ਵਿੱਚ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਅੰਕੜੇ" ਵਜੋਂ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਬਦਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇੰਦਰਾਜ਼ 25 (ਸਿੱਖਿਆ), 39 (ਅਖਬਾਰਾਂ, ਕਿਤਾਬਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਿੰਟਿੰਗ ਪ੍ਰੈਸ) ਸਮਕਾਲੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਉਪਲਬਧ ਹਨ।

447. 21 ਨਵੰਬਰ 1964 ਨੂੰ, CO 71 ਦੁਆਰਾ, 1954 ਦੇ CO 48 ਨੂੰ ਸੋਧਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 356 ਨੂੰ ਇੱਕ ਸੋਧੇ ਹੋਏ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਹਵਾਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ।

448. 10 ਅਪ੍ਰੈਲ 1965 ਨੂੰ, ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੇ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ (ਛੇਵੀਂ ਸੋਧ) ਐਕਟ 1965 ਪਾਸ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਰਾਜ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ "ਸਦਰ-ਏ-ਰਿਆਸਤ" ਅਤੇ "ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ" ਸ਼ਬਦ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। "ਰਾਜਪਾਲ" ਅਤੇ "ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ" ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਬਦਲਿਆ ਜਾਵੇ।

449. 17 ਮਈ 1965 ਨੂੰ, CO 72 ਦੁਆਰਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਸੱਤਵੀਂ ਅਨੁਸੂਚੀ ਦੀ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਯੂਨੀਅਨ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਵਾਧੂ ਐਂਟਰੀਆਂ: ਐਂਟਰੀ 43, (ਨਿਯਮੀਕਰਨ, ਰੈਗੂਲੇਸ਼ਨ ਅਤੇ ਟਰੇਡਿੰਗ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ, ਬੈਂਕਿੰਗ, ਬੀਮਾ ਅਤੇ ਵਿੱਤੀ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨਾਂ ਸਮੇਤ ਪਰ ਸਹਿਕਾਰੀ ਸਭਾਵਾਂ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ) ਅਤੇ ਐਂਟਰੀ 78 (ਹਾਈ ਕੋਰਟਾਂ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਤੇ ਸੰਗਠਨ ਹਾਈ ਕੋਰਟਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਸੇਵਕਾਂ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ; ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਵਿਅਕਤੀ) ਸੰਸਦ ਲਈ ਉਪਲਬਧ ਹੋ ਗਏ ਯੂਨੀਅਨ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ. ਸਮਕਾਲੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ, ਐਂਟਰੀਆਂ 33285 ਅਤੇ 34286 ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਸੋਧ ਦੇ ਸੰਸਦ ਦੇ ਵਿਧਾਨਿਕ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਉਪਲਬਧ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਐਂਟਰੀਆਂ 4287, 11288 ਅਤੇ 35289 ਲਾਗੂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ।

450. 24 ਨਵੰਬਰ 1966 ਨੂੰ, ਸੀਓ 74 ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ 20 ਜੂਨ 1964 ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਅਪਵਾਦਾਂ ਅਤੇ ਸੋਧਾਂ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 222 ਦੀ ਅਰਜ਼ੀ ਨੂੰ ਸੋਧਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਜੋ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਤਬਾਦਲੇ ਦੌਰਾਨ ਰਾਜਪਾਲ ਨਾਲ ਸਲਾਹ ਮਸ਼ਵਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। CO 74 ਨੇ CO 48 ਦੀ ਅਰਜ਼ੀ ਨੂੰ ਸੰਸ਼ੋਧਿਤ ਕੀਤਾ, ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਆਰਟੀਕਲ 367(4) ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਸੀ ਤਾਂ ਜੋ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਸਕਣ:

“(4) ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਹ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ-

(a) ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਜਾਂ ਇਸ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਸੰਦਰਭਾਂ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਜਾਂ ਇਸ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਵਜੋਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਕਤ ਰਾਜ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ;

(a) ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ 'ਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਰਾਜ ਦੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸਲਾਹ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਸਦਰ-ਏ-ਰਿਆਸਤ ਵਜੋਂ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸਮੇਂ ਲਈ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਦਫ਼ਤਰ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਦਾ ਸਮਾਂ, ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਰਾਜਪਾਲ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਵਜੋਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾਵੇਗਾ;

(ਬੀ) ਉਕਤ ਰਾਜ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਦਾ ਅਰਥ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਰਾਜਪਾਲ ਦੀ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸਲਾਹ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸੰਦਰਭਾਂ ਸਮੇਤ ਲਿਆ ਜਾਵੇਗਾ;
ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਅਪ੍ਰੈਲ, 1955 ਦੇ 10ਵੇਂ ਦਿਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਿਆਦ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਅਜਿਹੇ ਹਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਅਰਥ ਉਸ ਦੀ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸਲਾਹ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਸਦਰ-ਏ-ਰਿਆਸਤ ਦੇ ਹਵਾਲਿਆਂ ਸਮੇਤ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ;

(c) ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਵਿੱਚ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣਗੇ;

(d) ਉਕਤ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਜਾਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨੂੰ ਉਕਤ ਰਾਜ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਸਮੇਤ ਸਮਝਿਆ ਜਾਵੇਗਾ;

(ਡੀ) ਉਕਤ ਰਾਜ ਦੇ ਸਥਾਈ ਵਸਨੀਕਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਦਾ ਅਰਥ ਉਹ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਵਜੋਂ ਲਿਆ ਜਾਵੇਗਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ (ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ) ਆਰਡਰ, 1954 ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਰਾਜ ਦੇ ਪਰਜਾ ਵਜੋਂ ਮਾਨਤਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਜਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰਾਜ ਦੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਰਾਜ ਦੇ ਸਥਾਈ ਨਿਵਾਸੀ ਵਜੋਂ ਮਾਨਤਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ; ਅਤੇ

(e) ਰਾਜਪ੍ਰਮੁੱਖ ਰਾਜਪਾਲ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਵਿੱਚ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਰਾਜਪਾਲ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣਗੇ:

ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ 10 ਅਪ੍ਰੈਲ, 1555 ਦੇ ਦਿਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਿਆਦ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਅਜਿਹੇ ਹਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਸਦਰ-ਰਿਆਸਤ ਵਜੋਂ ਮਾਨਤਾ

ਪ੍ਰਾਪਤ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਸੰਦਰਭਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਦੁਆਰਾ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸਮਝਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਸਦਰ-ਏ-ਰਿਆਸਤ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਲਈ ਸਮਰੱਥ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ।

ਯੂਨੀਅਨ ਲਿਸਟ ਵਿੱਚ ਐਂਟਰੀ 44/290 ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਉਪਲਬਧ ਕਰਵਾਈ ਗਈ ਸੀ। ਸਮਕਾਲੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ, ਐਂਟਰੀਆਂ 24/291 ਅਤੇ 26/292 ਲਾਗੂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ।

29 ਜੂਨ 1966 ਨੂੰ, ਸੀਓ 75 ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਸੀਟਾਂ ਦੀ ਹੱਦਬੰਦੀ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 81 ਦੀ ਅਰਜ਼ੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਧਾਰਾ 81 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਹੇਠ ਲਿਖੀ ਧਾਰਾ ਦੇ ਸੰਮਿਲਨ ਦੁਆਰਾ ਸੋਧਿਆ ਗਿਆ ਸੀ:

“ਧਾਰਾ (2) ਅਤੇ (3) ਲਈ ਧਾਰਾ 81 ਵਿੱਚ, ਹੇਠ ਦਿੱਤੀ ਧਾਰਾ ਨੂੰ ਬਦਲਿਆ ਜਾਵੇਗਾ, ਅਰਥਾਤ:- (2) ਧਾਰਾ (1) ਦੇ ਉਪ-ਧਾਰਾ (ਏ) ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ, - ਲੋਕ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਨੂੰ ਛੇ ਸੀਟਾਂ ਅਲਾਟ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ;

ਰਾਜ ਨੂੰ ਹੱਦਬੰਦੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਐਕਟ, 1962 ਦੇ ਅਧੀਨ ਗਠਿਤ ਸੀਮਾਬੰਦੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ, ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਉਚਿਤ ਸਮਝੇ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕਲੇ ਮੈਂਬਰੀ ਖੇਤਰੀ ਹਲਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆ ਜਾਵੇਗਾ;

ਚੋਣ ਖੇਤਰ, ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਵਿਵਹਾਰਕ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਭੂਗੋਲਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੰਕੁਚਿਤ ਖੇਤਰ ਹੋਣਗੇ, ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸੀਮਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਭੌਤਿਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ, ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕੀ ਇਕਾਈਆਂ ਦੀਆਂ ਮੌਜੂਦਾ ਸੀਮਾਵਾਂ, ਸੰਚਾਰ ਦੀਆਂ ਸਹੂਲਤਾਂ ਅਤੇ ਜਨਤਕ ਸੁਵਿਧਾਵਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ;

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਹਲਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਨੂੰ ਵੰਡਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਹੇਠਲਾ ਖੇਤਰ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ; ਅਤੇ

ਮੌਜੂਦਾ ਲੋਕ ਸਭਾ ਦੇ ਭੰਗ ਹੋਣ ਤੱਕ, ਉਸ ਸਦਨ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਦੇ ਨੁਮਾਇੰਦਿਆਂ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ 'ਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

13 ਫਰਵਰੀ 1967 ਨੂੰ, CO76 ਦੇ ਜਾਰੀ ਹੋਣ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ 19ਵੀਂ ਸੋਧ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਲਾਗੂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਚੁਕਵੇਂ ਅਪਵਾਦਾਂ ਅਤੇ ਸੋਧਾਂ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। 5 ਮਈ 1967 ਨੂੰ, ਸੱਤਵੀਂ ਅਨੁਸੂਚੀ ਦੀ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਅਚਨਚੇਤ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ

ਸਨ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਮਕਾਲੀ ਸੂਚੀ ਦੀ ਐਂਟਰੀ 19293 ਲਾਗੂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। 11 ਅਗਸਤ 1967 ਨੂੰ, ਸੀਓ 79 ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ 21ਵੀਂ ਸੋਧ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਲਾਗੂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਢੁਕਵੇਂ ਅਪਵਾਦਾਂ ਅਤੇ ਸੋਧਾਂ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

451. 26 ਦਸੰਬਰ 1967 ਨੂੰ, ਸਮਕਾਲੀ ਸੂਚੀ ਦੀਆਂ ਐਂਟਰੀਆਂ 16/294 ਅਤੇ 18/295 ਨੂੰ CO 80 ਦੁਆਰਾ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ 9 ਫਰਵਰੀ 1968 ਨੂੰ, ਸੰਘ ਸੂਚੀ ਦੀ ਐਂਟਰੀ 72 ਨੂੰ 1954 ਦੇ CO 48 ਤੋਂ ਆਪਣੀ ਅਰਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਸੋਧਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। 17 ਫਰਵਰੀ ਨੂੰ 1969, CO 85 ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 248 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਬਦਲਵੇਂ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ, ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਨਿਮਨਲਿਖਤ ਡੋਮੇਨ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸ਼ਕਤੀ ਦਿੱਤੀ:

"248. ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀਆਂ ਬਚੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ।- ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਅਤੇ ਖੇਤਰੀ ਅਖੰਡਤਾ 'ਤੇ ਸਵਾਲ ਉਠਾਉਣ ਜਾਂ ਭਾਰਤ ਦੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਅਤੇ ਖੇਤਰੀ ਅਖੰਡਤਾ ਨੂੰ ਭੰਗ ਕਰਨ ਜਾਂ ਸੰਘ ਤੋਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਦੇ ਕਿਸੇ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਵੱਖ ਕਰਨ ਜਾਂ ਅਪਮਾਨ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਨ ਵਾਲੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਲਈ ਕੋਈ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ। ਭਾਰਤੀ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਝੰਡਾ, ਭਾਰਤੀ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਗੀਤ ਅਤੇ ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨ।"

ਇਸ ਲਈ ਉਪਰੋਕਤ CO ਨੇ ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਅਤੇ ਅਖੰਡਤਾ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਵਾਲੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਬਾਕੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ।

452. 31 ਮਾਰਚ 1969 ਨੂੰ, CO 86 ਨੇ COs 48 ਅਤੇ 59 ਦੁਆਰਾ ਅਨੁਛੇਦ 19 ਅਤੇ 35C ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਪਵਾਦਾਂ ਅਤੇ ਸੋਧਾਂ ਨੂੰ 15 ਤੋਂ 20 ਸਾਲ ਤੱਕ ਵਧਾ ਦਿੱਤਾ। 24 ਅਗਸਤ 1971 ਨੂੰ, CO 89 ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, 21ਵੀਂ ਸੋਧ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਤੇ 23ਵੀਂ ਸੋਧ ਦੀ ਧਾਰਾ 5 ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਲਈ ਆਈ. ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 32 ਦੀ ਧਾਰਾ 3 ਨੂੰ ਹਟਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਭਾਗ VI ਨੂੰ ਢੁਕਵੀਆਂ ਸੋਧਾਂ 296 ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। 8 ਨਵੰਬਰ 1971 ਨੂੰ, CO 90 ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਸਮਕਾਲੀ ਸੂਚੀ ਅਤੇ ਐਂਟਰੀ 43297 ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮਾਮੂਲੀ ਤਬਦੀਲੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। 29 ਨਵੰਬਰ 1971 ਨੂੰ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ 24ਵੀਂ ਸੋਧ CO 91 ਦੁਆਰਾ ਲਾਗੂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ।

453. 24 ਫਰਵਰੀ 1972 ਨੂੰ, ਸੀਓ 92 ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਯੂਨੀਅਨ ਸੂਚੀ ਦੀ ਐਂਟਰੀ 60298 ਲਾਗੂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। 6 ਮਈ 1972 ਨੂੰ, ਸੀਓ 93 ਦੇ ਜਾਰੀ ਹੋਣ 'ਤੇ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 248 ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਨੂੰ ਚੌੜਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਜੋ ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਮੁੰਦਰੀ ਜਾਂ ਹਵਾਈ ਯਾਤਰਾ, ਅੰਦਰੂਨੀ ਹਵਾਈ ਯਾਤਰਾ, ਡਾਕ ਲੇਖਾਂ ਸਮੇਤ ਪੈਸੇ ਸਮੇਤ ਟੈਕਸ ਲਗਾਉਣ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਆਰਡਰ, ਫੋਨੋਗ੍ਰਾਮ ਅਤੇ ਟੈਲੀਗ੍ਰਾਮ299. ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਇੰਦਰਾਜ਼ 97, ਯੂਨੀਅਨ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਬਕਾਇਆ ਇੰਦਰਾਜ਼ ਇੱਕ ਸੋਧੇ ਹੋਏ ਫਾਰਮ 300 ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

454. 1972 ਵਿੱਚ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ CO 94 ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, 26ਵੀਂ ਸੋਧ ਤੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਸੋਧਾਂ ਲਾਗੂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਕੁਝ ਖਰਚਿਆਂ ਅਤੇ ਪੈਨਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵਿਵਸਥਾ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 290 ਲਾਗੂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਸਮਕਾਲੀ ਸੂਚੀ ਦੀ ਐਂਟਰੀ 2 (ਫੌਜਦਾਰੀ ਕਾਨੂੰਨ), ਐਂਟਰੀ 12 (ਸਬੂਤ) ਅਤੇ ਐਂਟਰੀ 13 (ਸਿਵਲ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ) ਦੀ ਅਰਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਬਦਲਾਅ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ।

455. 10 ਅਗਸਤ 1972 ਨੂੰ CO 95 ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਯੂਨੀਅਨ ਸੂਚੀ 301 ਦੀ ਐਂਟਰੀ 67 ਬਿਨਾਂ ਸੋਧਾਂ ਦੇ ਲਾਗੂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਜਦੋਂ ਕਿ ਐਂਟਰੀਆਂ 36 (ਫੈਕਟਰੀਆਂ), 40 (ਪੁਰਾਤੱਤਵ ਸਥਾਨਾਂ ਅਤੇ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਥਾਨਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ) ਅਤੇ 42 (ਜਾਇਦਾਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਅਤੇ ਮੰਗ) ਸੋਧਾਂ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ।

456. CO 97 ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ 1 ਮਈ 1974 ਨੂੰ, ਸੀ.ਓ. 48 ਅਤੇ 59 ਦੁਆਰਾ ਅਨੁਛੇਦ 19 ਅਤੇ ਧਾਰਾ 35C ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਪਵਾਦ ਅਤੇ ਸੋਧਾਂ ਨੂੰ ਵੀਹ ਤੋਂ ਪੱਚੀ ਸਾਲ ਤੱਕ ਵਧਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। 26 ਜੂਨ 1974 ਨੂੰ CO 98 ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, 26ਵੀਂ ਸੋਧ ਅਤੇ 30ਵੀਂ ਅਤੇ 31ਵੀਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧਾਂ ਦੀ ਧਾਰਾ 2 ਲਾਗੂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਹੱਦਬੰਦੀ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਅਪਡੇਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

457. 1954 ਦੇ CO 48 ਦੁਆਰਾ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਅਰਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਸੋਧੇ ਗਏ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਦੀ ਘੋਸ਼ਣਾ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਵਾਲੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 352 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ CO 100 ਦੁਆਰਾ 29 ਜੂਨ 1975 ਨੂੰ ਹੋਰ ਸੰਸ਼ੋਧਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਜੋ ਇੱਕ ਸਾਬਕਾ ਪੋਸਟ ਫੈਕਟੋ ਬੇਨਤੀ ਜਾਂ ਸਹਿਮਤੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ। ਸੀਓ 101 ਦੁਆਰਾ ਜੋ ਕਿ 23 ਜੁਲਾਈ 1975 ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 368 ਦੀ ਅਰਜ਼ੀ ਨੂੰ ਸੇਵਾ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਬਾਰੇ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕਰਨ ਲਈ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਸੋਧਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਰਾਜਪਾਲ ਦੀਆਂ ਛੋਟਾਂ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ 302 ਦੁਆਰਾ ਚੋਣਾਂ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ, ਨਿਰਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਨਿਯੰਤਰਣ। CO 103 ਦੁਆਰਾ ਜੋ 2 ਮਾਰਚ 1976 ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ CO 104 ਜੋ 25 ਮਈ 1976 ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਦੁਆਰਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ 26ਵੀਂ, 30ਵੀਂ, 31ਵੀਂ, 33ਵੀਂ ਅਤੇ 38ਵੀਂ ਸੋਧਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ।

458. 12 ਅਕਤੂਬਰ 1976 ਨੂੰ ਸੀਓ 105 ਦੇ ਜਾਰੀ ਹੋਣ 'ਤੇ, 26ਵੀਂ, 30ਵੀਂ, 31ਵੀਂ, 33ਵੀਂ, 38ਵੀਂ ਅਤੇ 39ਵੀਂ ਸੋਧ ਦੀ ਅਰਜ਼ੀ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਹੱਦ ਤੱਕ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। 31 ਦਸੰਬਰ 1976 ਨੂੰ, ਸੀਓ 106 ਦੁਆਰਾ ਨੌਵੀਂ ਅਨੁਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਸੀਓ 108 ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ 31 ਦਸੰਬਰ 1977 ਨੂੰ, 25ਵੀਂ ਸੋਧ ਦੀ ਧਾਰਾ 2 ਅਤੇ 40ਵੀਂ ਸੋਧ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ।

459. 4 ਜੂਨ 1985 ਨੂੰ ਸੀਓ 122 ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 248 ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਹ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੀ ਸੀ, ਨੂੰ ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਅੱਤਵਾਦੀ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ

ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਕੇ ਸੋਧਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਸੰਘ ਦੀ ਸੂਚੀ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਰਾਜ ਵਿਚ ਸੋਧ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਤਾਂ ਜੋ ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਯੂਨੀਅਨ ਲਿਸਟ ਦੇ ਐਂਟਰੀ 97 ਵਿੱਚ ਵੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਦਲਾਅ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਸਮਕਾਲੀ ਸੂਚੀ ਦੀਆਂ ਐਂਟਰੀਆਂ 2 (ਅਪਰਾਧਿਕ ਕਾਨੂੰਨ) ਅਤੇ 12 (ਸਬੂਤ) ਸੋਧਾਂ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ।
460. 4 ਦਸੰਬਰ 1985 ਨੂੰ, ਸੀਓ 124 ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਤਹਿਤ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ 'ਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 339 ਅਤੇ 342 ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ ਤਾਂ ਜੋ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਕਬੀਲਿਆਂ ਦੀ ਭਲਾਈ ਲਈ ਇੱਕ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨਿਯੁਕਤ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕੇ। ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਕਬੀਲਿਆਂ ਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕਰੋ।

461. ਗਵਰਨਰ ਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਪ੍ਰਚਲਨ ਦੌਰਾਨ, ਧਾਰਾ 249 ਦੇ ਸੋਧੇ ਹੋਏ ਉਪਯੋਗ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਕਰਨ ਲਈ 30 ਜੁਲਾਈ 1986 ਨੂੰ ਸੀਓ 129 ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਸੋਧ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਰਾਜ ਸਭਾ ਦੋ ਤਿਹਾਈ ਨਾਲ ਇੱਕ ਮਤਾ ਪਾਸ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਬਹੁਮਤ ਸੰਸਦ ਨੂੰ "ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਸੰਘ ਦੀ ਸੂਚੀ ਜਾਂ ਸਮਕਾਲੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਗਿਣਿਆ ਗਿਆ ਹੈ"। ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਸੰਸਦ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਇਕੱਲੇ ਯੋਗਤਾ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੁੰਦਾ।

462. ਦਲ-ਬਦਲੀ ਵਿਰੋਧੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ 20 ਜਨਵਰੀ 1989 ਨੂੰ ਸੀਓ 136 ਦੁਆਰਾ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਵਧਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। 61ਵੀਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਜਿਸਨੇ ਵੋਟਿੰਗ ਦੀ ਉਮਰ 21 ਸਾਲ ਤੋਂ ਘਟਾ ਕੇ ਅਠਾਰਾਂ ਸਾਲ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਜੰਮੂ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਵਧਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਅਤੇ 25 ਜੁਲਾਈ 1989 ਨੂੰ CO 141 ਦੁਆਰਾ ਕਸ਼ਮੀਰ।

463. 6 ਜੁਲਾਈ 2017 ਨੂੰ, CO 269 ਨੇ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਦੇ ਟੈਕਸ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਨੂੰ ਵਸਤੂਆਂ ਅਤੇ ਸੇਵਾਵਾਂ ਟੈਕਸ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਬਾਕੀ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਸੀ। ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਯੂਨੀਅਨ ਸੂਚੀ 303 ਦੀ ਐਂਟਰੀ 82 ਸੋਧਾਂ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। CO 269 ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਸਤੂਆਂ ਅਤੇ ਸੇਵਾਵਾਂ ਟੈਕਸ ਐਕਟ 2017, ਕੇਂਦਰੀ ਵਸਤੂਆਂ ਅਤੇ ਸੇਵਾਵਾਂ ਟੈਕਸ (ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦਾ ਵਿਸਤਾਰ) ਆਰਡੀਨੈਂਸ 2017 ਅਤੇ ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ ਅਤੇ ਵਸਤੂਆਂ ਅਤੇ ਸੇਵਾਵਾਂ ਟੈਕਸ 304 (ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਤੱਕ ਐਕਸਟੈਂਸ਼ਨ) ਆਰਡੀਨੈਂਸ 2017 ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿੱਚ CGST305, SGST306 ਅਤੇ IGST307 ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਲਾਗੂ ਹੋ ਗਈ ਹੈ।

464. 1950 ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 370(1)(d) ਦੇ ਤਹਿਤ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਪਹਿਲੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਆਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੇ ਚਾਲੀ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵਾਰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਆਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ CO 272 ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਹਿੱਸੇ ਜਾਂ ਉਪਬੰਧ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ:

a ਭਾਗ IV ਰਾਜ ਨੀਤੀ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਦਾ ਹੈ;

ਬੀ. ਆਰਟੀਕਲ 153 ਤੋਂ 213 ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ, ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ, ਅਤੇ ਰਾਜਪਾਲ ਦੀ ਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਦੇ ਹਨ;

c. ਧਾਰਾ 214 ਤੋਂ 217, 219, 221, 223 ਤੋਂ 225 ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸੇਵਾ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਦੇ ਹਨ;

i. ਅਨੁਸੂਚੀ 1 ਦੇ ਭਾਗ ਬੀ ਵਿੱਚ ਰਾਜਾਂ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਭਾਗ VII;

ii. ਭਾਗ VIII ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ;

iii. ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਅਤੇ ਕਬਾਇਲੀ ਖੇਤਰਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਭਾਗ X; ਅਤੇ

iv. ਪੰਜਵੀਂ ਅਤੇ ਛੇਵੀਂ ਅਨੁਸੂਚੀ.

465. ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਧਾਰਾ 370(1)(d) ਦੇ ਤਹਿਤ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸੋਧਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਈ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਆਦੇਸ਼ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਸੱਤਰ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਦੌਰਾਨ, ਸੰਘ ਅਤੇ ਰਾਜ ਨੇ ਸਹਿਯੋਗੀ ਅਭਿਆਸ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰਾਜ ਨੂੰ ਸੰਘ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ। ਇਹ ਕੋਈ ਮਾਮਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਸਿਰਫ਼ ਧਾਰਾ 1 ਅਤੇ 370 ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਅਚਾਨਕ ਸੱਤਰ ਸਾਲਾਂ ਬਾਅਦ ਪੂਰੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਧਾਰਾ 370(1) ਦੇ ਤਹਿਤ ਸੱਤਾ ਦੀ ਨਿਰੰਤਰ ਵਰਤੋਂ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਏਕੀਕਰਨ ਦੀ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਜਾਰੀ ਸੀ। ਆਰਟੀਕਲ 370(3) ਦੇ ਤਹਿਤ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਘੋਸ਼ਣਾ ਏਕੀਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦਾ ਅੰਤ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਅਸੀਂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਦੇਖਦੇ ਕਿ ਧਾਰਾ 370(3) ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਗਲਤ ਸੀ।

viii. ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਸਥਿਤੀ

466. COs 272 ਅਤੇ 273 ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਅਤੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ ਕਿ ਕੀ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਦੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਹੈ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਸ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕੀਤਾ। ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਤੇ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਤੇ ਇਸ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚੇ ਕਿ ਬਾਅਦ ਵਾਲਾ ਸਾਬਕਾ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੈ।

467. CO 272 ਦੇ ਪੈਰਾ 2 ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧ (ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਸੋਧੇ ਹੋਏ) ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਹੋਣਗੇ। ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸੀਓ 272 ਦੇ ਪੈਰਾ 2 ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਜੋ ਧਾਰਾ 367 ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸੋਧ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਧਾਰਾ 370 ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸਮੁੱਚੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਅਰਜ਼ੀ ਰਾਜ ਲਈ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਇੱਕ ਯੋਗ ਅਭਿਆਸ ਹੈ। CO 273 CO 272 ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਇੱਕ ਦਿਨ ਬਾਅਦ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 370 ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਗੀਆਂ:

"370. ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਸੋਧੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਸੋਧ ਜਾਂ ਅਪਵਾਦ ਦੇ, ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣਗੀਆਂ, ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਧਾਰਾ 152 ਜਾਂ ਧਾਰਾ 308 ਜਾਂ ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਅਨੁਛੇਦ ਜਾਂ ਇਸ ਦੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਪਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵੀ ਉਲਟ ਹੈ। ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਜਾਂ ਕੋਈ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ, ਦਸਤਾਵੇਜ਼, ਨਿਰਣਾ, ਆਰਡੀਨੈਂਸ, ਆਰਡਰ, ਉਪ-ਕਾਨੂੰਨ, ਨਿਯਮ, ਨਿਯਮ, ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ, ਰੀਤੀ-ਰਿਵਾਜ ਜਾਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਤਾਕਤ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ ਵਰਤੋਂ, ਜਾਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਸਾਧਨ, ਸੰਧੀ ਜਾਂ ਸਮਝੌਤਾ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਆਰਟੀਕਲ 363 ਜਾਂ ਹੋਰ ਦੇ ਤਹਿਤ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

468. ਜਦੋਂ ਕਿ ਧਾਰਾ 370 ਦੇ ਸੰਸ਼ੋਧਿਤ ਸੰਸਕਰਣ ਨੇ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸਾਰੇ ਉਪਬੰਧ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣਗੇ, ਸੀਓ 272 ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਇਸ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ। ਨਵੀਂ ਵਿਵਸਥਾ ਨੇ CO 272 ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਇਆ ਅਤੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਕੁਝ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਲਾਗੂ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹੋਰ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ CO 273 ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ ਹੈ। ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਧਾਰਾ 370 (ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਹ ਹੁਣ ਖੜ੍ਹਾ ਹੈ) ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਰਾਜ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੋਵੇਗਾ:

a ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਸੋਧ ਅਤੇ ਅਪਵਾਦ ਦੇ;

ਬੀ. ਅਨੁਛੇਦ 152 ਜਾਂ ਅਨੁਛੇਦ 308 ਜਾਂ ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਅਨੁਛੇਦ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਿਸੇ ਵੀ ਚੀਜ਼ ਦੇ ਉਲਟ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ;

c. ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਪਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਚੀਜ਼ ਦੇ ਉਲਟ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ; ਅਤੇ

d. ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ, ਦਸਤਾਵੇਜ਼, ਨਿਰਣੇ, ਆਰਡੀਨੈਂਸ, ਆਰਡਰ, ਉਪ-ਕਾਨੂੰਨ, ਨਿਯਮ, ਵਿਨਿਯਮ, ਅਧਿਸੂਚਨਾ, ਰੀਤੀ-ਰਿਵਾਜ ਜਾਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਤਾਕਤ ਰੱਖਣ

ਵਾਲੀ ਵਰਤੋਂ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਸਾਧਨ, ਸੰਧੀ ਜਾਂ ਸਮਝੌਤਾ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕਲਪਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਦੇ ਉਲਟ ਕੁਝ ਵੀ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਧਾਰਾ 363 ਦੇ ਤਹਿਤ ਜਾਂ ਹੋਰ।

ਇਹ ਸ਼ਰਤ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹੋਰ ਉਪਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਿਸੇ ਵੀ ਚੀਜ਼ ਦੇ ਉਲਟ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਰਾਜ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੋਵੇਗਾ, ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸ਼ੱਕ ਦੇ ਪਰਛਾਵੇਂ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਹੈ ਜੋ ਸਰਵਉੱਚ ਸੰਚਾਲਨ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਹੈ। ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਹਰ ਪਹਿਲੂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ।

469. ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਾਸਨ ਲਈ ਇੱਕ ਸੰਪੂਰਨ ਕੋਡ ਹੈ। ਇਹ ਸੰਘ ਅਤੇ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ, ਕਾਰਜਪਾਲਿਕਾ ਅਤੇ ਨਿਆਂਪਾਲਿਕਾ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਅਤੇ ਦਾਇਰੇ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਰਾਜ ਨੀਤੀ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਵਿੱਤ ਅਤੇ ਜਾਇਦਾਦ ਦੇ ਪਹਿਲੂਆਂ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤ੍ਰਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪਬਲਿਕ ਸਰਵਿਸ ਕਮਿਸ਼ਨਾਂ ਲਈ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਰਾਜਾਂ ਦਾ ਸ਼ਾਸਨ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਪੂਰੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ 'ਤੇ, ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵੀ ਉਸੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸ਼ਾਸਨ ਕਰਨ ਲਈ ਜਵਾਬਦੇਹ ਹੈ।

470. ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ, ਭਾਵੇਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੈ, ਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪਹਿਲੂਆਂ ਲਈ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਧਾਰਾ 370 ਦੁਆਰਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ ਜਿਸ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਨੂੰ ਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਕੁਝ ਹਿੱਸਿਆਂ ਦੇ ਗੈਰ-ਲਾਗੂ ਨਾ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਜੋ ਘਾਟਾ ਰਹਿ ਗਿਆ ਸੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਰਾਜ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੇ ਭਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਧਾਰਾ 370 ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ (ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਹ CO 272 ਅਤੇ CO 273 ਦੇ ਜਾਰੀ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਖੜ੍ਹਾ ਸੀ) ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਸਮੁੱਚੀ ਰਾਜ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਰਾਜ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਕੋਈ ਉਦੇਸ਼ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਜਾਂ ਕੋਈ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਇਸ ਲਈ, ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦਾ ਅਨਿੱਖੜਵਾਂ ਪਰ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਸਮਰੱਥ ਹੈ।

ix. ਪੁਨਰਗਠਨ ਐਕਟ ਨੂੰ ਠੋਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਚੁਣੌਤੀ

471. ਸੰਸਦ ਨੇ ਅਨੁਛੇਦ 3 ਦੇ ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਪੁਨਰਗਠਨ ਐਕਟ 2019 ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਐਕਟ ਨੂੰ 9 ਅਗਸਤ 2019 ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ। ਪੁਨਰਗਠਨ ਐਕਟ ਦਾ ਭਾਗ II ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਨੂੰ ਦੋ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਪੁਨਰਗਠਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ - ਕੇਂਦਰ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਲੱਦਾਖ ਦਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ 308 ਅਤੇ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦਾ ਇੱਕ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਾਲਾ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼। 309 ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਕਾਰਗਿਲ ਅਤੇ ਲੇਹ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ ਜਦੋਂ ਕਿ ਬਾਅਦ ਦੇ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਕਾਰਗਿਲ ਅਤੇ ਲੇਹ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। 310 ਪੁਨਰਗਠਨ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 103 ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ। ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਣ

ਵਾਲੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਆਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਲਈ। ਇਸ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੇ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਪੁਨਰਗਠਨ (ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ) ਦੂਜਾ ਆਦੇਸ਼ 2019 ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਲੇਹ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਗਿਲਗਿਤ, ਗਿਲਗਿਤ ਵਜ਼ਾਰਤ, ਚਿਲਾਸ, ਕਬਾਇਲੀ ਖੇਤਰ ਅਤੇ 'ਲੇਹ ਅਤੇ ਲੱਦਾਖ' ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਕਾਰਗਿਲ ਦਾ ਮੌਜੂਦਾ ਇਲਾਕਾ।”311

472. ਪੁਨਰਗਠਨ ਐਕਟ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵੈਧਤਾ ਨੂੰ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀ ਚੁਣੌਤੀ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਆਧਾਰਾਂ 'ਤੇ ਹੈ:

> a ਪੁਨਰਗਠਨ ਐਕਟ ਆਰਟੀਕਲ 3 ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ; ਅਤੇ
>
> ਬੀ. ਆਰਟੀਕਲ 3 ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦੇ ਚਰਿੱਤਰ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖ਼ਤਮ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ।

ਜਵਾਬ ਵਿੱਚ, ਭਾਰਤ ਦੀ ਯੂਨੀਅਨ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਅਨੁਛੇਦ 3 ਦੇ ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੀ ਇੱਛਾ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਲਈ ਢੁਕਵੀਂ ਅਥਾਰਟੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨਿਕ ਅਤੇ ਹੋਰ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦਾ ਸੰਸਦ ਦੇ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਅਸਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਭਾਰਤੀ ਸੰਘ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸਮੱਗਰੀ ਜਾਂ ਹਾਲਾਤ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਧਾਰਾ 3 ਦੇ ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਦੀ ਮੁਨਾਸਬਤਾ ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੈ। ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਨੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸੰਸਦ ਕੋਲ ਇੱਕ ਰਾਜ ਨੂੰ ਦੋ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਬਦਲਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ।

473. ਪਟੀਸ਼ਨਰਾਂ ਦੀਆਂ ਬੇਨਤੀਆਂ ਲਈ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਅਨੁਛੇਦ 3 ਦੇ ਤਹਿਤ (ਏ) ਸੰਸਦ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਦਾਇਰੇ 'ਤੇ ਨਿਰਣਾ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ; ਅਤੇ (ਬੀ) ਕੀ ਧਾਰਾ 3 ਦੁਆਰਾ ਵਿਚਾਰੀ ਗਈ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਕੁਝ ਪਹਿਲੂਆਂ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 3 ਦੇ ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਅਦਾਲਤਾਂ 'ਤੇ ਤੋਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

a ਰਾਜਾਂ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਇਤਿਹਾਸ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 3 ਦੀ ਹੋਂਦ ਦਾ ਕਾਰਨ

474. ਜਦੋਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਪਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਇਕਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਰਾਜ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ (ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਢਾਂਚੇ, ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਸਬੰਧਾਂ ਦੇ ਨਾਲ) ਨਾ ਕਿ ਰਾਜਾਂ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਹੁਣ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ। ਉਸ ਸਮੇਂ, ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਅਨੁਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਵੇਰਵੇ ਅਨੁਸਾਰ ਭਾਗ ਏ, ਭਾਗ ਬੀ, ਅਤੇ ਭਾਗ ਸੀ

ਰਾਜ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। ਭਾਗ A ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਸਾਬਕਾ ਗਵਰਨਰਾਂ ਦੇ ਸੂਬੇ (ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ) ਅਤੇ ਕੁਝ ਰਿਆਸਤਾਂ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। ਪਹਿਲਾਂ ਚੁਣੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਰਾਜਪਾਲ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਾਸਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਭਾਗ ਬੀ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਸਾਬਕਾ ਰਿਆਸਤਾਂ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ ਅਤੇ ਚੁਣੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਅਤੇ ਰਾਜਪ੍ਰਮੁੱਖ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਾਸਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਭਾਗ C ਰਾਜ ਪਹਿਲਾਂ ਚੀਫ਼ ਕਮਿਸ਼ਨਰਜ਼ ਪ੍ਰੋਵਿੰਸ 312 (ਅਤੇ ਕੁਝ ਰਿਆਸਤਾਂ) ਸਨ ਜੋ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਮੁੱਖ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਇਕੱਲੇ ਅੰਡੇਮਾਨ ਅਤੇ ਨਿਕੋਬਾਰ ਟਾਪੂਆਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਅਨੁਸੂਚੀ ਦੇ ਭਾਗ ਡੀ ਵਿਚ ਜਗ੍ਹਾ ਮਿਲੀ। ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੁਕਤ ਇੱਕ ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ ਗਵਰਨਰ ਇਸ ਖੇਤਰ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰਦਾ ਸੀ।

475. ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਇਕਾਈਆਂ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਰਗੀਕਰਨ ਬਸਤੀਵਾਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੁਆਰਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਰਗੀਕਰਨ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਇੱਕ ਸਥਾਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਹੋਣ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਆਰਟੀਕਲ 3 ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਇੱਕ ਪੁਨਰ-ਵਰਗੀਕਰਨ ਤੱਕ ਇੱਕ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣਾ ਸੀ ਜੋ ਸਥਾਨਕ ਆਬਾਦੀ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਸੀ ਅਤੇ ਜੋ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨਿਕ, ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ, ਭਾਸ਼ਾਈ, ਵਿੱਤੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸੰਬੰਧਿਤ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੇ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਮੁਲਾਂਕਣ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਸੀ। 313 ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਵੀ ਜਾਣੂ ਸੀ ਕਿ ਕੁਝ ਰਿਆਸਤਾਂ ਅਜੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣੀਆਂ ਬਾਕੀ ਸਨ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਦੇ ਕੁਝ ਹਿੱਸਿਆਂ ਨੇ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਸੰਗਠਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਆਰਟੀਕਲ 3 ਨੇ ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਬਣੇ ਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਇਕਾਈਆਂ ਦਾ ਪੁਨਰਗਠਨ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

476. ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਸੰਗਠਨ ਲਈ ਸਾਮਰਾਜੀ ਆਧਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀ ਸੁਚੇਤ ਅਤੇ ਭਾਸ਼ਾਈ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਸੰਗਠਨ ਦੀ ਵੱਧ ਰਹੀ ਮੰਗ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਰਾਜ ਪੁਨਰਗਠਨ ਕਮਿਸ਼ਨ 314 ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਜੋ ਲੋਕ ਰਾਏ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ ਅਤੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਿਆਸੀ ਇਕਾਈਆਂ ਕਿਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਤਰਕਸੰਗਤ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ. ਕਮਿਸ਼ਨ ਦਾ ਗਠਨ ਇਸ ਲਈ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ:

"...ਸਮੱਸਿਆ ਦੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ, ਇਤਿਹਾਸਕ ਪਿਛੋਕੜ, ਮੌਜੂਦਾ ਸਥਿਤੀ ਅਤੇ ਇਸ 'ਤੇ ਸਾਰੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਅਤੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਕਾਰਕਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰੋ। ਉਹ ਅਜਿਹੇ ਪੁਨਰਗਠਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਸੁਤੰਤਰ ਹੋਣਗੇ। ਸਰਕਾਰ ਇਹ ਉਮੀਦ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕਮਿਸ਼ਨ, ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ, ਵੇਰਵਿਆਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਜਾਵੇਗਾ, ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਵਿਆਪਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ਾਂ ਕਰੇਗਾ ਜੋ ਇਸ ਸਮੱਸਿਆ ਦੇ ਹੱਲ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤ੍ਰਿਤ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਅਤੇ, ਜੇਕਰ ਉਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੁਣਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਵਿਆਪਕ ਲਾਈਨਾਂ ਜਿਹਨਾਂ ਉੱਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰਾਜਾਂ ਦਾ ਪੁਨਰਗਠਨ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਅੰਤਰਿਮ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਾਉਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ। "315

477. ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਸਾਰੇ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਜਨਤਾ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨਾਲ ਵਿਆਪਕ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰੇ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਪਣੀ ਰਿਪੋਰਟ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਨੇ ਪਾਇਆ ਕਿ ਉਸ ਸਮੇਂ ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਹੱਦਬੰਦੀ ਲਗਭਗ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਸਤੀਵਾਦੀ ਹਿੱਤਾਂ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਸੀ:

“ਜਿਸ ਹੱਦ ਤੱਕ, ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕੀ ਇਕਾਈਆਂ ਦੇ ਖੇਤਰਾਂ ਦੀ ਹੱਦਬੰਦੀ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਇੱਕ ਸੁਚੇਤ ਜਾਂ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਡਿਜ਼ਾਇਨ ਸੀ, ਇਹ ਸਾਮਰਾਜੀ ਹਿੱਤਾਂ ਜਾਂ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਵਿੱਚ ਅਧਾਰਤ ਸੀ ਨਾ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਅਸਲ ਲੋੜਾਂ, ਇੱਛਾਵਾਂ ਜਾਂ ਸਬੰਧਾਂ ਵਿੱਚ। ."316

478. ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਹੱਦਬੰਦੀ ਦੇ ਆਪਣੇ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ, ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਪਾਇਆ ਕਿ ਉਸ ਸਮੇਂ ਮੌਜੂਦ ਰਾਜਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਅੰਤਰ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ ਕਿ:

a ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਪੁਨਰਗਠਨ ਲਈ ਇੱਕ ਸੰਤੁਲਿਤ ਪਹੁੰਚ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਕਾਰਕਾਂ (ਅਤੇ ਸਿਰਫ਼ ਭਾਸ਼ਾ ਜਾਂ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਨਹੀਂ) ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੋਵੇ;

ਬੀ. ਭਾਗ ਏ ਰਾਜ ਅਤੇ ਭਾਗ ਬੀ ਰਾਜ ਬਰਾਬਰ ਸਥਿਤੀ ਦੇ ਹੋਣ;

c. ਭਾਗ C ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੱਗਦੇ ਰਾਜਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਾਇਆ ਜਾਵੇ ਜਾਂ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਅਸਥਾਈ ਨਿਯੰਤਰਣ ਨਾਲ ਸੁਤੰਤਰ ਇਕਾਈਆਂ ਵਜੋਂ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇ; ਅਤੇ

d. ਸਮੁੱਚੇ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਸੰਘਟਕ ਇਕਾਈਆਂ 'ਰਾਜਾਂ' ਅਤੇ 'ਖੇਤਰਾਂ' ਦੇ ਹੋਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਾਲੇ ਕੇਂਦਰਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।317

479. ਸੰਵਿਧਾਨ (ਸੱਤਵੀਂ ਸੋਧ) ਐਕਟ 1956 ਨੇ ਪਹਿਲੀ ਅਨੁਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਇਕਾਈਆਂ ਦੇ ਵਰਗੀਕਰਨ ਨੂੰ ਸੋਧਿਆ, ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀਆਂ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ। ਇਸ ਨੇ ਰਾਜਾਂ ਵਿਚਲਾ ਅੰਤਰ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਵਰਤਮਾਨ ਵਿੱਚ, ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕੀ ਜਾਂ ਸੰਘੀ ਇਕਾਈਆਂ ਸਿਰਫ਼ ਰਾਜਾਂ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਹੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਰਾਜ ਪੁਨਰਗਠਨ ਐਕਟ 1956 ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਇਸ ਸੋਧ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਖੇਤਰੀ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਅਤੇ ਨਵੇਂ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਗਠਨ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਇਹਨਾਂ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਜਾਂ ਇਤਫਾਕ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹੋਰ ਮਾਮਲਿਆਂ ਲਈ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਬੀ. ਆਰਟੀਕਲ 3 ਦੇ ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਰੂਪ

480. ਉਹਨਾਂ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਰਟੀਕਲ 3 ਅਤੇ ਰਾਜ ਦੇ ਦਰਜੇ 'ਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਬਹਿਸਾਂ ਨੂੰ ਐਨੀਮੇਟ ਕਰਦੇ ਹਨ।

I. ਸੰਘਵਾਦ, ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਲੋਕਤੰਤਰ, ਅਤੇ ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ

481. ਲੋਕਤੰਤਰ ਅਤੇ ਸੰਘਵਾਦ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਬੁਨਿਆਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਹਨ। 'ਫੈਡਰਲ' ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੇਂਦਰ ਜਾਂ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵੰਡ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਢਾਂਚੇ ਵਿੱਚ ਕੁਝ 'ਏਕਤਾਤਮਕ' ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਮੌਜੂਦ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲ ਕੁਝ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਹਨ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਕਲਪਿਤ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸੰਘੀ ਤੱਤਾਂ ਦੀ ਹੋਂਦ ਰਾਜਨੀਤੀ ਦਾ ਇੱਕ ਅਧਾਰ ਹੈ। ਇਸ ਸੈੱਟ-ਅੱਪ ਨੂੰ ਅਰਧ-ਸੰਘੀ, ਅਸਮਿਤ ਸੰਘਵਾਦ ਜਾਂ ਸਹਿਕਾਰੀ ਸੰਘਵਾਦ ਵਜੋਂ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸੰਘਵਾਦ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਦੀ ਵਿਆਪਕ ਚਰਚਾ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਵਿਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਬੋਮਾਈ (ਸੁਪਰਾ), ਕੁਲਦੀਪ ਨਈਅਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਯੂਨੀਅਨ, 318 ਰਾਜ (ਦਿੱਲੀ ਦਾ NCT) ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਦੀ ਯੂਨੀਅਨ, 319 ਅਤੇ ਸਵਰਾਜ ਅਭਿਆਨ (V) ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਯੂਨੀਅਨ320 ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸੰਘਵਾਦ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਵਿਆਪਕ ਚਰਚਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।

482. ਰਾਜ ਨਾ ਤਾਂ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਆਪਣੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਢਾਂਚੇ ਅਧੀਨ ਆਪਣੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਲਈ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਭਾਗ V ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਢਾਂਚੇ, ਕਾਰਜਾਂ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਭਾਗ VI ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਬਣਤਰ, ਕਾਰਜ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਬਹਿਸਾਂ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਸੰਘੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਨੂੰ ਇਸ ਦੀਆਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਡਾ ਬੀ ਆਰ ਅੰਬੇਡਕਰ ਨੇ ਦੇਖਿਆ:

"... ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਦੋਹਰੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਵਿੱਚ ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਘੇਰੇ ਵਿੱਚ ਸੰਘ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣਗੇ, ਹਰੇਕ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਵਰਤਣ ਲਈ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨਾਲ ਨਿਵਾਜਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ... ਡਰਾਫਟ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਲੀਗ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਰਾਜਾਂ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨਿਕ ਇਕਾਈਆਂ ਜਾਂ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਏਜੰਸੀਆਂ ਹਨ। 321

ਇੱਕ ਟਿੱਪਣੀ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿੱਚ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕੇਂਦਰ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਡਾ. ਬੀ.ਆਰ. ਅੰਬੇਡਕਰ ਨੇ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਅਨਿਸ਼ਚਿਤ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਕਿ ਰਾਜ ਆਪਣੇ ਵਿਧਾਨਕ ਜਾਂ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਲਈ ਕੇਂਦਰ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਨਹੀਂ ਹਨ:

"ਇੱਕ ਗੰਭੀਰ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕੇਂਦਰੀਕਰਨ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਮਿਉਂਸਪੈਲਟੀਆਂ ਵਿੱਚ ਘਟਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਅਤਿਕਥਨੀ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਇਹ ਇਸ ਗਲਤਫਹਿਮੀ 'ਤੇ ਵੀ ਅਧਾਰਤ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਕੀ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੈ। ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਉਸ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਜਿਸ 'ਤੇ ਇਹ ਟਿਕਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸੰਘਵਾਦ ਦਾ ਮੂਲ ਸਿਧਾਂਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਵਿਧਾਨਕ ਅਤੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਅਥਾਰਟੀ ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਰਾਜਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਵੰਡੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਕੇਂਦਰ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਹੀ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਇਹੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਧੀਨ ਰਾਜ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪਣੇ ਵਿਧਾਨਕ ਜਾਂ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਲਈ ਕੇਂਦਰ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਰਾਜ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਬਰਾਬਰ ਹਨ। ਇਹ ਦੇਖਣਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰਵਾਦ ਕਿਵੇਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

483. ਸੰਘ ਅਤੇ ਸੰਘੀ ਰਾਜਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਵਿਧਾਨਕ ਅਤੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਯੋਗਤਾ ਦੀ ਵੰਡ ਅਤੇ ਸੰਘੀ ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਆਜ਼ਾਦੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਲੋਕਤੰਤਰ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਵੋਟਰ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਲਈ ਆਪਣੇ ਨੁਮਾਇੰਦੇ ਚੁਣਦੇ ਹਨ। ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ (ਮੰਤਰੀ ਪ੍ਰੀਸ਼ਦ ਦੁਆਰਾ) ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਪ੍ਰਤੀ ਜਵਾਬਦੇਹ ਹੈ, ਜੋ ਬਦਲੇ ਵਿੱਚ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਜਵਾਬਦੇਹ ਹੈ। ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ, ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਹੋਂਦ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਸਨ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਲਈ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਕੇ ਲੋਕਤੰਤਰ ਵਿੱਚ ਜੀਵਨ ਦਾ ਸਾਹ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਦੀ ਇਸ ਧਾਰਨਾ ਨੂੰ ਆਰਟੀਕਲ 1(1) ਦੁਆਰਾ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ:

“1. ਯੂਨੀਅਨ ਦਾ ਨਾਮ ਅਤੇ ਖੇਤਰ। -

(1) ਭਾਰਤ, ਭਾਵ ਭਾਰਤ, ਰਾਜਾਂ ਦਾ ਸੰਘ ਹੋਵੇਗਾ।

ਆਰਟੀਕਲ 1(1) ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਢਾਂਚੇ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਅਤੇ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹਨ। ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਹੋਂਦ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਯੂਨੀਅਨ ਦੀ ਹੋਂਦ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ।

484. ਵਿਚ [ਰਾਜ (ਦਿੱਲੀ ਦਾ ਐਨਸੀਟੀ) ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਦੀ ਯੂਨੀਅਨ,](#) 323 ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਨੇ ਸੰਘੀ ਢਾਂਚੇ ਵਿੱਚ ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਨੂੰ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ:

“131. ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਇੱਕ ਸੰਘੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਨਿਹਿਤ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਹਿੱਤ ਇੱਕ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰ ਵਿੱਚ ਵਧੇਰੇ ਮਹੱਤਵ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਇੱਕ ਲੋਕਤੰਤਰ ਵਿੱਚ ਇਹ ਬਿਲਕੁਲ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਇੱਛਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰਾਜ/ਖੇਤਰ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸੰਘ ਦੇ ਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਅਧੀਨ ਕਰਨਾ, ਉਹ ਵੀ, ਰਾਜ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਏ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੇ ਮੂਲ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ।

ਇਸ ਲਈ ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਹੋਂਦ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਅਤੇ ਸੰਘਵਾਦ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਫਿਰ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕਿਉਂ ਕਰਦਾ ਹੈ? ਉਹ ਕਿਸ ਮਕਸਦ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ? ਹੇਠਲਾ ਹਿੱਸਾ ਇਹਨਾਂ ਸਵਾਲਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ।

II. ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਕਾਰਨ

485. ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਕੇਂਦਰੀਤਾ ਅਤੇ ਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਢਾਂਚੇ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਜਿਸਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਸੰਘ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ (ਜੋ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਿਤ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ) ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਯੋਜਨਾ ਦੇ ਅੰਦਰ ਮੌਜੂਦ ਹਨ। ਹਰ ਰਾਜ ਦੀ ਇੱਕ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ 324 (ਅਤੇ ਕੁਝ ਵਿੱਚ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ 325 ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ) ਇੱਕ ਰਾਜਪਾਲ ਦੇ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਮੰਤਰੀ ਪ੍ਰੀਸ਼ਦ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ। 326 ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ, ਸਿਰਫ਼ ਕੁਝ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ, ਜਿਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਉਹ ਢੁਕਵਾਂ ਸਮਝਦਾ ਹੈ, ਇੱਕ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਰਾਹੀਂ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ। 328 ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਕੋਲ ਕੁਝ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਨਿਯਮ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵੀ ਹੈ। ਸੰਖੇਪ ਰੂਪ ਵਿੱਚ, ਰਾਜ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਧੇ ਜਵਾਬਦੇਹ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਦੋਂ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਕਹਿਣ ਦੀ ਕੋਈ ਸੰਭਾਵਨਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜਾਂ ਦਾ ਸੰਘ ਨਾਲ ਜੋ ਰਿਸ਼ਤਾ ਹੈ, ਉਹ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਸੰਘ ਨਾਲ ਸਬੰਧਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵੱਖਰਾ ਹੈ। ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਖੁਦਮੁਖਤਿਆਰੀ ਦੀ ਇੱਕ ਡਿਗਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਪੁਡੂਚੇਰੀ ਵਰਗੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਹੋਵੇ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਸਮਰੂਪ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਹਰੇਕ ਦੀ ਖੁਦਮੁਖਤਿਆਰੀ ਦੇ ਵੱਖੋ ਵੱਖਰੇ ਪੱਧਰ ਹਨ।

486. ਰਾਜ ਪੁਨਰਗਠਨ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨ (ਸੱਤਵੀਂ ਸੋਧ) ਐਕਟ 1956 ਦਾ ਆਧਾਰ ਬਣਾਇਆ ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਇਕਾਈਆਂ ਨੂੰ ਰਾਜਾਂ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਸੰਗਠਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਰਿਪੋਰਟ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਇਕਾਈਆਂ ਦੀਆਂ ਦੋ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਦੇ ਕਾਰਨਾਂ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਦੇ ਕਾਰਨਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੇ ਯਤਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਅਧਿਕਾਰਤ ਸਰੋਤ ਹੈ।

487. ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਇਕਾਈਆਂ ਦੀਆਂ ਦੋ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ - ਰਾਜ ਅਤੇ ਪ੍ਰਦੇਸ਼। ਰਾਜ "ਪ੍ਰਾਥਮਿਕ ਸੰਘਟਕ ਇਕਾਈਆਂ" ਹੋਣਗੇ ਅਤੇ "ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਪੂਰੇ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਕਵਰ ਕਰਨਗੇ" ਜਦੋਂ ਕਿ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। 330 ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਸੰਕੇਤ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸਮਾਨ ਦਰਜੇ ਦਾ ਆਨੰਦ ਮਾਣਨ ਲਈ, ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹਰ ਇੱਕ ਬਚਣ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋਵੇ। ਇੱਕ "ਵਿਵਹਾਰਕ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕੀ ਇਕਾਈ" ਵਜੋਂ ਜਿਸ ਕੋਲ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਲਈ ਵਿੱਤੀ, ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਅਤੇ ਤਕਨੀਕੀ ਸਰੋਤ ਹਨ। ਇਸਨੇ ਕੇਂਦਰੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ (ਜਾਂ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਹੁਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣਦੇ ਹਾਂ, ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼) ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸਿਫ਼ਾਰਿਸ਼

ਕੀਤੀ, ਜੇਕਰ, "ਰਣਨੀਤਕ, ਸੁਰੱਖਿਆ ਜਾਂ ਹੋਰ ਮਜਬੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ," ਇੱਕ ਛੋਟੇ ਜਿਹੇ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੱਗਦੇ ਖੇਤਰ ਨਾਲ ਜੋੜਨਾ ਵਿਹਾਰਕ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਰਾਜ ।੩੩੩

488. ਰਿਪੋਰਟ ਨੇ ਸਿਫਾਰਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਭਾਗ C ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਲੱਗਦੇ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਕਿਉਂਕਿ:

a ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਵਾਲੇ ਛੇ ਭਾਗ C ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚੋਂ, ਸਿਰਫ਼ ਕੂਰ੍ਗ ਹੀ ਕੇਂਦਰ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਸੀ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਪੰਜ ਕੇਂਦਰ ਤੋਂ ਵਿੱਤੀ ਸਹਾਇਤਾ 'ਤੇ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨਿਰਭਰ ਸਨ;

ਬੀ. ਭਾਗ C ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕੀ ਸੇਵਾਵਾਂ ਨਾਕਾਫ਼ੀ ਸਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਸੰਗਤੀਆਂ ਸਨ; ਅਤੇ

c. ਭਾਗ C ਰਾਜਾਂ ਨੇ ਨੇੜਲੇ ਖੇਤਰਾਂ ਨਾਲ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਆਰਥਿਕ ਸਬੰਧ ਬਣਾਏ ਹੋਏ ਹਨ।334

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਤਿੰਨ ਭਾਗ C ਰਾਜਾਂ - ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼, ਕੱਛ ਅਤੇ ਤ੍ਰਿਪੁਰਾ - ਲਈ ਇਹ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਗਤੀ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਣ ਲਈ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਲਈ ਨਿਗਰਾਨੀ ਸ਼ਕਤੀ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।335

489. ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਸਿਫਾਰਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਕਿ ਤਿੰਨ ਸੰਘਟਕ ਇਕਾਈਆਂ ਜਾਂ ਖੇਤਰਾਂ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਵਜੋਂ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇ:

“1. ਦਿੱਲੀ।-ਦਿੱਲੀ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਕੇਂਦਰੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਿਤ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਗਠਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ; ਠੋਸ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਵਾਲੀ ਨਗਰ ਨਿਗਮ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਸਵਾਲ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। (ਪੈਰਾ 580 ਤੋਂ, 594)।

2. ਮਨੀਪੁਰ।-ਮਣੀਪੁਰ ਨੂੰ ਫਿਲਹਾਲ ਕੇਂਦਰੀ-ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਿਤ ਖੇਤਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਇਸ ਰਾਜ ਦੇ ਅੰਤਮ ਰਲੇਵੇਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। (ਪੈਰਾ 723 ਤੋਂ 732)।

3. ਅੰਡੇਮਾਨ ਅਤੇ ਨਿਕੋਬਾਰ ਦੀਪ ਸਮੂਹ।-ਅੰਡੇਮਾਨ ਅਤੇ ਨਿਕੋਬਾਰ ਦੀਪ ਸਮੂਹ ਵਿੱਚ ਸਥਿਤੀ ਜਿਉਂ ਦੀ ਤਿਉਂ ਬਣੀ ਰਹੇਗੀ। (ਪੈਰਾ 753)।

490. ਇਹਨਾਂ ਪੈਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਨੋਟ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜਾਣਕਾਰੀ ਤੋਂ, ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਪਹਿਲੂਆਂ ਨੂੰ ਅੰਡਰਸਕੋਰ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ:

a ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਸਿਫਾਰਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਕਿ ਉਹ ਸੰਘਟਕ ਇਕਾਈਆਂ ਜੋ ਵਿੱਤੀ, ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕੀ ਅਤੇ ਤਕਨੀਕੀ ਸਰੋਤਾਂ ਨਾਲ "ਵਿਵਹਾਰਕ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਇਕਾਈਆਂ" ਸਨ, ਨੂੰ ਰਾਜਾਂ ਵਜੋਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਬੱਧ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸੰਘਟਕ ਇਕਾਈਆਂ ਹੋਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਖੁਦਮੁਖਤਿਆਰ ਸਨ;

ਬੀ. ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਸਿਫਾਰਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਕਿ ਕੁਝ ਭਾਗ ਸੀ ਰਾਜ ਜੋ ਵਿਵਹਾਰਕ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕੀ ਇਕਾਈਆਂ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੱਗਦੇ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਅਜਿਹੇ ਰਲੇਵੇਂ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਸੰਘਵਾਦ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਜਾਂ ਵਿਕਾਸ ਕਰਨ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਨਿਕਲਿਆ ਜੋ ਕਿ ਇਕਾਈ ਲਈ ਲੀਨ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਸ ਰਾਜ ਵਿਚ ਉਹ ਇਕਾਈ ਲੀਨ ਹੋ ਗਈ ਸੀ, ਉਸ ਵਿਚ ਇਹ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਸਨ। ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਇਸਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਉਸ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਖੁਦਮੁਖਤਿਆਰੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦਾ ਸੀ ਜੋ ਲੀਨ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ;

c. ਜਿੱਥੇ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਸਿਫਾਰਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਕਿ ਕੁਝ ਸੰਘਟਕ ਇਕਾਈਆਂ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਇਸ ਨੇ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਦੂਜੇ ਰਾਜਾਂ ਨਾਲ ਅੰਤਮ ਵਿਲੀਨ ਜਾਂ ਰਾਜ ਵਰਗੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਦੀ ਵੰਡ ਦੁਆਰਾ ਖੁਦਮੁਖਤਿਆਰੀ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਨੇ ਦਿੱਲੀ ਲਈ ਕਾਫੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਵਾਲਾ ਨਗਰ ਨਿਗਮ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸਿਫਾਰਿਸ਼ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਵਿਚ ਮਨੀਪੁਰ ਦੇ ਅਸਾਮ ਰਾਜ ਨਾਲ ਰਲੇਵੇਂ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਅੰਡੇਮਾਨ ਅਤੇ ਨਿਕੋਬਾਰ ਦੀਪ ਸਮੂਹਾਂ ਲਈ, ਇਸ ਨੇ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ ਭਾਰਤ ਦਾ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ ਬਣਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਲੰਘ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਅਖ਼ਤਿਆਰ ਨੂੰ ਜਿਸ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਇਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਰਿਪੋਰਟ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਰੋਕਣਾ ਫਾਇਦੇਮੰਦ ਨਹੀਂ ਸੀ; 337 ਅਤੇ

d. ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਸਿਫਾਰਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਕਿ ਕੁਝ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਅਸਥਾਈ ਕੇਂਦਰੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਅਧੀਨ ਰਹਿਣ ਅਤੇ ਇਹ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਕਿ ਉਹ ਵੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੁਦਮੁਖਤਿਆਰ ਬਣ ਜਾਣਗੇ (ਜਾਂ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਲੱਗਦੇ ਰਾਜ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਕੇ ਜਾਂ ਹੋਰ)।

491. ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼, ਇਸ ਲਈ, ਉਦੋਂ ਬਣਾਏ ਗਏ ਸਨ ਜਦੋਂ ਕੁਝ ਖੇਤਰ "ਵਿਵਹਾਰਕ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਇਕਾਈਆਂ" ਨਹੀਂ ਸਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਕੋਲ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੇ ਸਰੋਤ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਰਣਨੀਤਕ, ਸੁਰੱਖਿਆ ਜਾਂ ਹੋਰ ਮਜਬੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਾਰਨ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਜਿਸ ਵੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀਆਂ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ਾਂ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਜਾਂ ਹੋਰ ਕੇਂਦਰੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿਹਾਰਕ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕੀ ਇਕਾਈਆਂ ਬਣਨ ਅਤੇ ਖੁਦਮੁਖਤਿਆਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਯਾਤਰਾ 'ਤੇ ਸਨ। ਅਜਿਹਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ

ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਰਿਪੋਰਟ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ - ਸੰਵਿਧਾਨ (ਸੱਤਵੀਂ ਸੋਧ) ਐਕਟ 1956 ਅਤੇ ਰਾਜ ਪੁਨਰਗਠਨ ਐਕਟ 1956 ਨੇ ਇਸ ਦੀਆਂ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਕਮਿਸ਼ਨ ਦਾ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਕਿ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿਵਹਾਰਕ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕੀ ਇਕਾਈਆਂ ਬਣਨ ਅਤੇ ਖੁਦਮੁਖਤਿਆਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਯਾਤਰਾ 'ਤੇ ਸਨ, ਇਸ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦਹਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਫ਼ਰ ਤੋਂ ਪਤਾ ਚੱਲਦਾ ਹੈ।

III. ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਯਾਤਰਾ: 1956 ਤੋਂ 2023

492. ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਥਿਤੀ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨਾ ਲਾਭਦਾਇਕ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਇਸ ਇਤਿਹਾਸਕ ਯਾਤਰਾ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਇਸ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ ਨਾਲ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਸਮਰੂਪ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸੰਘ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹਰੇਕ ਦੇ ਇੱਕ ਵਿਲੱਖਣ ਰਿਸ਼ਤੇ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।

493. ਸੰਵਿਧਾਨ (ਸੱਤਵੀਂ ਸੋਧ) ਐਕਟ 1956 ਨੇ ਛੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਬਣਾਏ: ਦਿੱਲੀ, ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼, ਮਨੀਪੁਰ, ਤ੍ਰਿਪੁਰਾ, ਅੰਡੇਮਾਨ ਅਤੇ ਨਿਕੋਬਾਰ ਟਾਪੂ, ਅਤੇ ਲਕੈਡਿਵ, ਮਿਨੀਕੋਏ ਅਤੇ ਅਮੀਨਦੀਵੀ ਟਾਪੂ। 69ਵੇਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਦੁਆਰਾ 1991 ਵਿੱਚ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਦਾ ਸੰਮਿਲਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਹੋਰ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਵਰਗਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। 339 ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਐਕਟ 1970 ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਨਾਲ ਰਾਜ ਦਾ ਦਰਜਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਮਨੀਪੁਰ ਅਤੇ ਤ੍ਰਿਪੁਰਾ ਰਾਜ ਬਣ ਗਏ ਉੱਤਰ-ਪੂਰਬੀ ਖੇਤਰ (ਪੁਨਰਗਠਨ) ਐਕਟ 1971. ਇਸ ਕਨੂੰਨ ਨੇ ਮਿਜ਼ੋਰਮ ਅਤੇ ਅਰੁਣਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਵੀ ਕੀਤੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 1986.340 ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਦਾ ਦਰਜਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਅੰਡੇਮਾਨ ਅਤੇ ਨਿਕੋਬਾਰ ਟਾਪੂ ਲਕੈਡਿਵ, ਮਿਨੀਕੋਏ ਅਤੇ ਅਮੀਨਦੀਵੀ ਟਾਪੂਆਂ ਵਾਂਗ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਬਦਲ ਕੇ ਲਕਸ਼ਦੀਪ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।341

494. ਗੋਆ, ਦਮਨ ਅਤੇ ਦੀਵ ਨੂੰ 1962342 ਵਿੱਚ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਜੋਂ ਪਹਿਲੀ ਅਨੁਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪੁਡੁਚੇਰੀ (ਪਹਿਲਾਂ ਪਾਂਡੀਚੇਰੀ ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ)।343 1966 ਵਿੱਚ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਨੂੰ ਵੀ ਇੱਕ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਗੋਆ ਦਾ ਗਠਨ ਗੋਆ, ਦਮਨ ਅਤੇ ਦੀਵ ਪੁਨਰਗਠਨ ਐਕਟ 1987 ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਦਮਨ ਅਤੇ ਦੀਵ ਇੱਕ ਸਿੰਗਲ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਬਣੇ ਰਹੇ। ਇਸ ਨੂੰ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਦਾਦਰਾ ਅਤੇ ਨਗਰ ਹਵੇਲੀ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

495. ਦੇਸ਼ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚੋਂ, ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼, ਮਨੀਪੁਰ, ਤ੍ਰਿਪੁਰਾ, ਗੋਆ, ਮਿਜ਼ੋਰਮ ਅਤੇ ਅਰੁਣਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਨੇ ਪੂਰਨ ਰਾਜ ਦਾ ਦਰਜਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਦਿੱਲੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸੂਈ ਜੈਨਰੀਸ ਸਥਿਤੀ ਦੇ ਨਾਲ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਖੁਦਮੁਖਤਿਆਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ (ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਵਜੋਂ ਇਸਦੀ ਸਥਿਤੀ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਦਿੱਲੀ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ) ਵਿਵਹਾਰਕ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕੀ ਇਕਾਈਆਂ ਬਣ ਗਏ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਢਾਂਚੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸਥਾਨ

ਮਿਲਿਆ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਹੋਰ ਖੇਤਰ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਵਜੋਂ ਬਣੇ ਰਹੇ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵਿਹਾਰਕ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕੀ ਇਕਾਈਆਂ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਜਾਂ ਹੋਰ ਰਣਨੀਤਕ ਜਾਂ ਸੁਰੱਖਿਆ-ਅਧਾਰਿਤ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ। ਇਹ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲੋਂ ਛੋਟੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਖਰਕਾਰ ਰਾਜ ਦਾ ਦਰਜਾ ਮਿਲਿਆ।

496. ਇਸ ਚਰਚਾ ਦੀ ਸਾਰਥਕਤਾ ਸਾਡੇ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ (ਡੀਵਾਈ ਚੰਦਰਚੂੜ, ਸੀਜੇਆਈ) ਦੇ ਨਿਰੀਖਣਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। [ਰਾਜ (ਦਿੱਲੀ ਦਾ NCT) ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਦੀ ਯੂਨੀਅਨ]:

"303. ... ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਇਸ ਗੱਲ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਡਿਕਸ਼ਨਰੀ ਕੀ ਸਮਝਾਏਗੀ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਇਸਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਇਸਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਸਮੱਗਰੀ ਨਾਲ ਸਾਰਥਕ ਹੈ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਪਾਠ ਨੂੰ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਆਜ਼ਾਦੀ ਲਈ ਅੰਦੋਲਨ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਇਤਿਹਾਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਇਤਿਹਾਸ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਪਿਛਲੇ ਅਠਾਹਠ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਸਾਡੇ ਤਜ਼ਰਬਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪਾਠ ਵਿਚਲੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਉਹਨਾਂ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਹ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਯਾਦ ਰੱਖਣਾ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ ਕਿ ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਦੇ ਦੂਜੇ ਹਿੱਸਿਆਂ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਉਦੋਂ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਕੈਨਵਸ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਹੀ ਪਾਠ ਦੀ ਸਹੀ ਸਮਝ ਉਭਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ... "

IV. ਧਾਰਾ 3 ਦਾ ਦਾਇਰਾ

497. ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਅਨੁਛੇਦ 2 ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਸਦ ਨਵੇਂ ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਸੰਘ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਨਵੇਂ ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ:

> "2. ਦਾਖਲਾ ਜਾਂ ਨਵੇਂ ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ। - ਸੰਸਦ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਸੰਘ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੇ ਨਿਯਮਾਂ ਅਤੇ ਸ਼ਰਤਾਂ 'ਤੇ ਨਵੇਂ ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜਾਂ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਹ ਉਚਿਤ ਸਮਝਦੀ ਹੈ।
>
> ਆਰਟੀਕਲ 3, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਹ ਹੁਣ ਖੜ੍ਹਾ ਹੈ, 347 ਹੇਠਾਂ ਕੱਢਿਆ ਗਿਆ ਹੈ:
>
> "3. ਨਵੇਂ ਰਾਜਾਂ ਦਾ ਗਠਨ ਅਤੇ ਮੌਜੂਦਾ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਖੇਤਰਾਂ, ਸੀਮਾਵਾਂ ਜਾਂ ਨਾਵਾਂ ਦੀ ਤਬਦੀਲੀ।—ਸੰਸਦ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ-

(a) ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਤੋਂ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਵੱਖ ਕਰਕੇ ਜਾਂ ਦੋ ਜਾਂ ਦੋ ਤੋਂ ਵੱਧ ਰਾਜਾਂ ਜਾਂ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਹਿੱਸਿਆਂ ਨੂੰ ਇਕਜੁੱਟ ਕਰਕੇ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਜੋੜ ਕੇ ਨਵਾਂ ਰਾਜ ਬਣਾਉਣਾ;

(ਬੀ) ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦੇ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣਾ;

ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਰਾਜ ਦੇ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਘਟਾਉਂਦਾ ਹਾਂ;

(d) ਕਿਸੇ ਵੀ ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਹੱਦਾਂ ਨੂੰ ਬਦਲਣਾ;

(e) ਕਿਸੇ ਵੀ ਰਾਜ ਦਾ ਨਾਮ ਬਦਲਣਾ:

ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸੰਸਦ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਦਨ ਵਿੱਚ ਇਸ ਮੰਤਵ ਲਈ ਕੋਈ ਬਿੱਲ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਬਿੱਲ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦੇ ਖੇਤਰ, ਸੀਮਾਵਾਂ ਜਾਂ ਨਾਮ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਬਿੱਲ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਉਸ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਾਂ ਅਜਿਹੀ ਅਗਲੀ ਮਿਆਦ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜੋ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਜਾਂ ਆਗਿਆ ਦੀ ਮਿਆਦ ਖਤਮ ਹੋ ਗਈ ਹੈ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਾਂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਲਈ।
ਵਿਆਖਿਆ I.—ਇਸ ਲੇਖ ਵਿੱਚ, ਧਾਰਾਵਾਂ (a) ਤੋਂ (e), "ਰਾਜ" ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ, ਪਰ ਪਰਿਵਰਤਨ ਵਿੱਚ, "ਰਾਜ" ਵਿੱਚ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਵਿਆਖਿਆ II।— ਧਾਰਾ (ਏ) ਦੁਆਰਾ ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸ਼ਕਤੀ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਜਾਂ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਕਿਸੇ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਰਾਜ ਜਾਂ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਜੋੜ ਕੇ ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਰਾਜ ਜਾਂ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ।

498. ਧਾਰਾ 3 ਦੇ ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਸੰਸਦ ਨੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਏ ਹਨ ਜੋ ਸਮੇਂ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਬਿੰਦੂਆਂ 'ਤੇ ਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਸੰਘਟਕ ਇਕਾਈਆਂ ਦਾ ਪੁਨਰਗਠਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸਨੇ ਕਰਨਾਟਕ (ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਸੂਰ), ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ (ਪਹਿਲਾਂ ਮਦਰਾਸ), ਉੱਤਰਾਖੰਡ (ਪਹਿਲਾਂ ਉੱਤਰਾਂਚਲ) ਅਤੇ ਓਡੀਸ਼ਾ (ਪਹਿਲਾਂ ਉੜੀਸਾ) ਦੇ ਨਾਮ ਬਦਲ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। 349 ਪਹਿਲਾਂ ਬੰਬਈ ਰਾਜ ਨੂੰ ਗੁਜਰਾਤ ਅਤੇ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। 350 ਨਾਗਾਲੈਂਡ ਰਾਜ ਸੀ। ਅਸਾਮ ਰਾਜ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢਿਆ ਗਿਆ।351 ਮੇਘਾਲਿਆ ਰਾਜ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, 352 ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਅਸਾਮ ਰਾਜ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇੱਕ ਖੁਦਮੁਖਤਿਆਰ ਰਾਜ ਸੀ।353 ਹਰਿਆਣਾ ਰਾਜ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਤੋਂ ਵੱਖ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।354 ਛੱਤੀਸਗੜ੍ਹ ਰਾਜ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਤੋਂ ਬਾਹਰ। 355 ਸਿੱਕਮ ਨੂੰ 1975 ਵਿੱਚ

ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਇੱਕ ਪੂਰੇ ਰਾਜ ਦਾ ਦਰਜਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਬਿਹਾਰ ਰਾਜ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢਿਆ ਗਿਆ।

499. ਇਹਨਾਂ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਸੰਸਦ ਨੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਨਵੇਂ ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ, ਕੁਝ ਰਾਜ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਬੰਬਈ ਰਾਜ "ਬੁੱਝ ਗਏ" (ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੋਲਣ ਲਈ) ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਕੁਝ ਲੋਕ ਇਹ ਦਲੀਲ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਨ ਕਿ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਨਾਵਾਂ ਦੀ ਤਬਦੀਲੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੁਰਾਣੇ ਰਾਜ ਨੂੰ "ਬੁਝਾ" ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇੱਕ ਰਾਜ ਨੂੰ ਬੁਝਾਉਣ ਅਤੇ ਇੱਕ ਰਾਜ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸੰਘਟਕ ਇਕਾਈ ਦੇ ਚਰਿੱਤਰ ਨੂੰ ਬੁਝਾਉਣ ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਨਤੀਜਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਖਾਸ ਰਾਜ ਦੀ ਹੋਂਦ ਖਤਮ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਦੋ (ਜਾਂ ਵੱਧ) ਨਵੇਂ ਰਾਜ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਵੰਡਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇੱਕ ਖਾਸ ਰਾਜ ਦੀ ਹੋਂਦ ਖਤਮ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਇੱਕ ਰਾਜ (ਜਾਂ ਇੱਕ ਤੋਂ ਵੱਧ ਰਾਜ) ਅਤੇ ਇੱਕ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ (ਜਾਂ ਇੱਕ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼) ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਵੰਡਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਦੋਵਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਖੇਤਰ (ਜਾਂ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਖੇਤਰ ਦੇ ਕੁਝ ਹਿੱਸੇ) ਦੀ ਤਬਦੀਲੀ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਇਹ ਇੱਕ ਰਾਜ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਚਰਿੱਤਰ ਗੁਆ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਹਾਜ਼ਰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਹਨ। ਇੱਕ ਸੰਘਟਕ ਇਕਾਈ ਨੂੰ ਇੱਕ ਰਾਜ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਚਰਿੱਤਰ ਤਾਂ ਹੀ ਗਵਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੇਕਰ ਇਸਨੂੰ ਪੂਰਨ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਕੋਈ ਹਿੱਸਾ ਰਾਜ ਦਾ ਦਰਜਾ ਬਰਕਰਾਰ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦਾ। ਸੀਮਾਵਾਂ ਜਾਂ ਰਾਜ ਦੇ ਨਾਮ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਇੱਕ ਰਾਜ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਉਸਦੇ ਚਰਿੱਤਰ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਅਜਿਹਾ ਚਰਿੱਤਰ ਉਸਦੇ ਨਾਮ ਜਾਂ ਸੀਮਾਵਾਂ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਉਸਦੇ ਸਬੰਧਾਂ ਤੋਂ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ - ਇੱਕ ਖੁਦਮੁਖਤਿਆਰੀ ਦੁਆਰਾ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਵਿਧਾਨਕ ਅਤੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਸਾਡੇ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਢਾਂਚੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਲਾਜ਼ਮੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਰਾਜਾਂ ਦੀਆਂ ਇਹ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਖਤਮ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਜਦੋਂ ਇਸ ਦੀਆਂ ਸੀਮਾਵਾਂ, ਆਕਾਰ ਜਾਂ ਨਾਮ ਬਦਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

500. ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਧੀਨ ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਸੁਤੰਤਰ ਸੰਵਿਧਾਨਿਕ ਹੋਂਦ ਹੈ। ਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਅੰਗ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਰਾਜ ਦਾ ਰਾਜਪਾਲ, ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਮੰਡਲ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ, ਲੋਕ ਸੇਵਾ ਕਮਿਸ਼ਨ, ਰਾਜ ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਸਾਰੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਜੀਵ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਡਾ: ਅੰਬੇਡਕਰ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਸੀ:

“ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਉਸ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਜਿਸ ਉੱਤੇ ਇਹ ਟਿਕਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸੰਘਵਾਦ ਦਾ ਮੂਲ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ **ਕਿ ਵਿਧਾਨਕ ਅਤੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਅਥਾਰਟੀ ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਕੇਂਦਰ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਵੰਡੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਇਹੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਧੀਨ ਰਾਜ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪਣੇ ਵਿਧਾਨਕ ਜਾਂ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਲਈ ਕੇਂਦਰ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਰਾਜ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਬਰਾਬਰ ਹਨ।**

501. ਡਾ: ਅੰਬੇਡਕਰ ਨੇ ਉਜਾਗਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਸ਼ਾਸਨ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਤੋਂ ਉਪਜੀ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਸੰਸਦ ਤੋਂ। ਰਾਜਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਇਸ ਸਮਝ ਦੀ ਸਹੀ ਮਹੱਤਤਾ ਨੂੰ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਦੀ ਯੂਨੀਅਨ ਰਾਜ। 361 ਇਹ ਮਾਮਲਾ ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜਾਂ ਦਰਮਿਆਨ ਇੱਕ ਹਾਈਡਰੋ-ਇਲੈਕਟ੍ਰਿਕ ਪਲਾਂਟ ਤੋਂ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਵੰਡ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਇੱਕ ਅੰਤਰ-ਰਾਜੀ ਵਿਵਾਦ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸੀ। ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਉਹ ਪਾਵਰ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਦੇ 'ਮਾਂ-ਰਾਜ' ਦੇ ਦਰਜੇ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ 12% ਮੁਫਤ ਬਿਜਲੀ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦੇ ਕੇ ਇਸ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਕਿ ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦਾ 12% ਮੁਫਤ ਬਿਜਲੀ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਇਸ ਧਾਰਨਾ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਸੀ ਕਿ ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਜ਼ਮੀਨ ਅਤੇ ਪਾਣੀ 'ਤੇ ਕੁਝ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਮੌਜੂਦ ਅਧਿਕਾਰ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਜੋਂ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। , ਅਤੇ ਸੰਭਾਵਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਹੋਂਦ, ਅਨੁਛੇਦ 3 ਦੇ ਤਹਿਤ ਸੰਸਦੀ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੋਂਦ ਦੇ ਕਾਰਨ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਸੰਸਦ ਹਿਮਾਚਲ ਦੇ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਇਕਪਾਸੜ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਹਿਮਾਚਲ ਆਪਣੀ ਜ਼ਮੀਨ ਅਤੇ ਪਾਣੀ 'ਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਮੌਜੂਦ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਿਵੇਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਇਸ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਦਿਆਂ, ਹਿਮਾਚਲ ਰਾਜ ਦੇ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਂਚ ਨੇ ਕਿਹਾ:

"93. ਅਸੀਂ ਪਾਉਂਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 3 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਤਹਿਤ, ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਰਾਜ ਤੋਂ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਵੱਖ ਕਰਕੇ ਜਾਂ ਦੋ ਜਾਂ ਦੋ ਤੋਂ ਵੱਧ ਰਾਜਾਂ ਜਾਂ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਹਿੱਸਿਆਂ ਨੂੰ ਜੋੜ ਕੇ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਹਿੱਸੇ ਨਾਲ ਜੋੜ ਕੇ ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਰਾਜ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ। ਰਾਜ, ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦਾ ਖੇਤਰਫਲ ਵਧਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦਾ ਖੇਤਰਫਲ ਘਟਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਹੱਦਾਂ ਬਦਲ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦਾ ਨਾਮ ਬਦਲ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਧਾਰਾ 3 ਦੇ ਤਹਿਤ, ਸੰਸਦ ਰਾਜ ਦੀ ਕਾਰਜਕਾਰਨੀ ਜਾਂ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਖੋਹ ਸਕਦੀ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਸੱਤਵੀਂ ਅਨੁਸੂਚੀ ਦੀ ਸੂਚੀ II ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦਾ ਸਨਮਾਨ।

502. ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਡਾ: ਅੰਬੇਡਕਰ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਸਮਝਾਇਆ, ਸੰਘ ਅਤੇ ਰਾਜਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਅਤੇ ਵਿਧਾਨਕ ਅਥਾਰਟੀ ਦੀ ਵੰਡ, ਇੱਕ ਸੰਘੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ, ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪਾਠ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਸੰਘ ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਦੀ ਗੈਰਹਾਜ਼ਰੀ ਵਿੱਚ ਸੰਘ ਅਤੇ ਰਾਜਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵੰਡ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਬਦਲ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਲਈ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਬਹੁਮਤ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋਵੇਗੀ। 362 ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ (ਸੁਪਰਾ) ਰਾਜ ਵਿੱਚ, ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਂਚ ਇਸ ਤਰਕ ਦਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਿੱਟਾ। ਜੇ ਸੰਸਦ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਦੀ ਗੈਰਹਾਜ਼ਰੀ ਵਿੱਚ ਸੰਘ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਰਾਜਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵੰਡ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਬਦਲ ਸਕਦੀ, ਤਾਂ ਕੀ ਇਹ ਧਾਰਾ 3 ਦੇ ਅਧੀਨ ਆਪਣੇ ਖੇਤਰ (ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਮੌਜੂਦਗੀ) ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਕੇ ਸੰਘ ਅਤੇ ਇੱਕ ਰਾਜ ਵਿਚਕਾਰ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵੰਡ ਨੂੰ ਤਰਕ ਨਾਲ ਬਦਲ ਸਕਦੀ ਹੈ? ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਂਚ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ।

503. ਸਾਲੀਸਿਟਰ ਜਨਰਲ (ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਲਈ) ਨੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਨੂੰ ਰਾਜ ਦਾ ਦਰਜਾ ਬਹਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਜੋਂ ਇਸਦਾ ਦਰਜਾ ਅਸਥਾਈ ਹੈ। ਸਾਲਿਸਟਰ ਜਨਰਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਨੂੰ ਰਾਜ ਦਾ ਦਰਜਾ ਬਹਾਲ ਕਰਨ ਨਾਲ ਲੱਦਾਖ ਦੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦਾ ਦਰਜਾ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਸਾਲੀਸਿਟਰ ਜਨਰਲ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਬੇਨਤੀ ਦੇ

ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਕਿ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਨੂੰ ਰਾਜ ਦਾ ਦਰਜਾ ਬਹਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ, ਅਸੀਂ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ ਕਿ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਨੂੰ ਲੱਦਾਖ ਅਤੇ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਦੋ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਪੁਨਰਗਠਨ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਆਰਟੀਕਲ 3 ਦੇ ਤਹਿਤ. ਲੱਦਾਖ ਦੀ ਕੇਂਦਰੀ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਜੋਂ ਸਥਿਤੀ ਬਰਕਰਾਰ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਧਾਰਾ 3(a) ਵਿਆਖਿਆ I ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜੋ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਤੋਂ ਇੱਕ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਵੱਖ ਕਰਕੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਸੁਰੱਖਿਆ ਚਿੰਤਾਵਾਂ ਲਈ ਜ਼ਿੰਦਾ ਹੈ। ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਸਿੱਧੀਆਂ ਚੋਣਾਂ, ਜੋ ਕਿ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹੈ, ਨੂੰ ਰਾਜ ਦਾ ਦਰਜਾ ਬਹਾਲ ਹੋਣ ਤੱਕ ਰੋਕਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਅਸੀਂ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ 30 ਸਤੰਬਰ 2024 ਤੱਕ ਪੁਨਰਗਠਨ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 14 ਦੇ ਤਹਿਤ ਗਠਿਤ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਭਾਰਤ ਦੇ ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਕਦਮ ਚੁੱਕੇ ਜਾਣਗੇ। ਸੰਭਵ ਹੈ।

504. ਇਹ ਸਵਾਲ ਕਿ ਕੀ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਆਰਟੀਕਲ 3 ਦੇ ਤਹਿਤ ਸੱਤਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਇੱਕ ਰਾਜ ਨੂੰ ਇੱਕ ਜਾਂ ਇੱਕ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਕੇ ਰਾਜ ਦਾ ਦਰਜਾ ਦੇ ਗੁਣ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇੱਕ ਢੁਕਵੇਂ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਉਪਰੋਕਤ ਉਜਾਗਰ ਕੀਤੇ ਨਤੀਜਿਆਂ, ਸੰਘੀ ਇਕਾਈਆਂ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਲਈ ਇਤਿਹਾਸਕ ਸੰਦਰਭ, ਅਤੇ ਸੰਘਵਾਦ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ 'ਤੇ ਇਸਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 3 ਦੇ ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

x. ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਪੁਨਰਗਠਨ ਐਕਟ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ

a / ਆਰਟੀਕਲ 3 ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਤਹਿਤ ਸੰਸਦ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ

505. ਧਾਰਾ 356 ਦੇ ਤਹਿਤ 19 ਦਸੰਬਰ 2018 ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਜਾਰੀ ਘੋਸ਼ਣਾ ਪੱਤਰ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਦੇ ਰਾਜਪਾਲ ਤੋਂ ਇੱਕ ਰਿਪੋਰਟ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਸੀ ਅਤੇ ਰਿਪੋਰਟ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਹੋਰ ਸੂਚਨਾਵਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹਨ ਕਿ ਸਥਿਤੀ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਅਤੇ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਨਹੀਂ ਚਲਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਧਾਰਾ 356 ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ, ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ:

> a ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਕਾਰਜਾਂ ਅਤੇ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਰਾਜਪਾਲ ਦੁਆਰਾ ਵਰਤੀਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਲਈ ਮੰਨ ਲਿਆ;
>
> ਬੀ. ਘੋਸ਼ਣਾ ਕੀਤੀ ਕਿ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ ਉਸ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋਣ ਯੋਗ ਹੋਣਗੀਆਂ; ਅਤੇ

c. ਧਾਰਾ 3 ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਨੂੰ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

506. ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਧਾਰਾ 3 ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਨੂੰ 19 ਦਸੰਬਰ 2018 ਦੇ ਘੋਸ਼ਣਾ ਪੱਤਰ ਦੁਆਰਾ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਸੰਸਦ ਦੇ ਐਕਟ ਨੇ ਪੁਨਰਗਠਨ ਐਕਟ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੇ ਸਨ। ਭਾਰਤੀ ਸੰਘ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਧਾਰਾ 3 ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਅਧੀਨ ਰਾਜਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਗਟਾਏ ਗਏ ਵਿਚਾਰ ਗੈਰ-ਪਾਬੰਦ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਕੋਈ ਠੋਸ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਉਲੰਘਣਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਪੁਨਰਗਠਨ ਐਕਟ ਨੂੰ ਅਯੋਗ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਇਸ ਵਿਵਸਥਾ ਦੀ ਸਖਤੀ ਨਾਲ ਪਾਲਣਾ ਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੋਵੇ।
507. ਆਰਟੀਕਲ 3 ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਬਿੱਲ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਕਿਸੇ ਵੀ ਰਾਜ ਦੇ ਖੇਤਰ, ਸੀਮਾਵਾਂ ਜਾਂ ਨਾਮ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਲਈ ਬਿੱਲ ਨੂੰ ਉਸ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਕੋਲ ਭੇਜਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਲਈ ਲੋਕ ਸਭਾ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸਭਾ ਨੂੰ ਪੁਨਰਗਠਨ ਬਿੱਲ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿਉਂਕਿ ਸੰਸਦ ਨੇ ਧਾਰਾ 356 ਦੇ ਤਹਿਤ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਐਲਾਨ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਦੇ "ਵਿਧਾਨ ਮੰਡਲ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ" ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ। 5 ਅਗਸਤ 2019 ਨੂੰ, ਲੋਕ ਸਭਾ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸਭਾ ਨੇ ਪੁਨਰਗਠਨ ਬਿੱਲ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਦੇ ਪੱਖ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੇ। ਮਤਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ:

“ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੇ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਪੁਨਰਗਠਨ ਬਿੱਲ, 2019 ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਲਈ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 3 ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਇਸ ਸਦਨ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸਦਨ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨਾਲ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਹੈ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਮਿਤੀ 19 ਦਸੰਬਰ, 2018 ਦੀ ਘੋਸ਼ਣਾ ਅਨੁਸਾਰ। ਇਹ ਸਦਨ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਪੁਨਰਗਠਨ ਬਿੱਲ, 2019 ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਕਰਦਾ ਹੈ।"

508. ਇਹ ਮੁੱਦਾ ਵਿਚਾਰਨ ਲਈ ਉੱਠਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਪੁਨਰਗਠਨ ਬਿੱਲ 2019 ਨੂੰ ਪਾਸ ਕਰਨ ਲਈ ਅਪਣਾਈ ਗਈ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਜਾਇਜ਼ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਭਾਵ, ਕੀ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਧਾਰਾ 356 ਅਧੀਨ ਜਾਰੀ ਘੋਸ਼ਣਾ ਪੱਤਰ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਧਾਰਾ 3 ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਲੋੜੀਂਦੇ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਲਈ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਬਦਲ ਸਕਦੀ ਸੀ?

509. ਧਾਰਾ 356 ਦੇ ਅਧੀਨ ਘੋਸ਼ਣਾ ਪੱਤਰ ਜਾਰੀ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਲਈ ਉੱਪਰ ਦਿੱਤੇ ਮਿਆਰ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਗਲਤ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਭਾਗ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 356 (1) (ਬੀ) ਅਧੀਨ ਸੰਸਦ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦਾ ਦਾਇਰਾ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਇਸ ਲਈ ਗਲਤ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਇੱਕ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ਜਾਂ ਇਹ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸੰਘੀ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਂਦੀ ਹੈ।

510. ਵਿਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਪੰਜ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਬਾਬੂਲਾਲ ਪਰਾਟੇ ਬਨਾਮ ਬੰਬਈ ਸਟੇਟ363 ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਧਾਰਾ 3 ਦੇ ਉਪਬੰਧ ਤਹਿਤ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਗਟਾਏ ਗਏ ਵਿਚਾਰ ਸੰਸਦ ਲਈ ਪਾਬੰਦ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਉਸ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ, ਰਾਜ ਪੁਨਰਗਠਨ ਬਿੱਲ 1956 ਲੋਕ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਬਿੱਲ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਗਠਨ ਦਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਸੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਬੰਬਈ, ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮਰਾਠਵਾੜਾ ਅਤੇ ਵਿਦਰਭ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ, ਅਤੇ ਸੌਰਾਸ਼ਟਰ ਅਤੇ ਕੱਛ ਸਮੇਤ ਗੁਜਰਾਤ ਰਾਜ। ਬਿੱਲ ਨੂੰ ਸੰਯੁਕਤ ਚੋਣ ਕਮੇਟੀ ਕੋਲ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਸੰਯੁਕਤ ਚੋਣ ਕਮੇਟੀ ਦੀਆਂ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਬਿੱਲ ਦਾ ਇੱਕ ਸੋਧਿਆ ਸੰਸਕਰਣ ਦੋਵਾਂ ਸਦਨਾਂ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਸੰਸਦ ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਸਦਨਾਂ ਨੇ ਬਿੱਲ ਪਾਸ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਰਾਜ ਪੁਨਰਗਠਨ ਐਕਟ 1956 ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਭਾਗ ਏ ਰਾਜ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਸਨੂੰ ਬੰਬਈ ਰਾਜ ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਧਾਰਾ 226 ਦੇ ਤਹਿਤ ਕਾਰਵਾਈ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਕਿ ਬੰਬਈ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਤਿੰਨ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਇਕਾਈਆਂ ਦੀ ਬਜਾਏ ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਜ ਦੇ ਗਠਨ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਮੌਕਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਸਿਰਫ ਸਿਫਾਰਸ਼ੀ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ, ਹਰ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਸਬੰਧਤ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਬਿੱਲ ਸੋਧਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ:

"5. [...] ਨਾ ਹੀ ਇਸ ਵਿਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹਾ ਕੁਝ ਵੀ ਹੈ ਜੋ ਇਹ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨਾ ਜਾਂ ਉਹਨਾਂ 'ਤੇ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਦਰਅਸਲ, ਦੋ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੇ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। [...] ਦਲੀਲਾਂ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਇਹ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਜੇਕਰ ਦੂਜੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਨੂੰ ਹਰ ਸੋਧ ਲਈ ਨਵੇਂ ਸੰਦਰਭ ਅਤੇ ਨਵੇਂ ਬਿੱਲ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਸਦਾ ਨਤੀਜਾ ਇੱਕ ਅੰਤਮ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਬਿੱਲ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਮੂਲ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਦੀ ਕੋਈ ਵੀ ਅਤੇ ਹਰ ਸੋਧ ਹੋਵੇਗੀ। ਫਿਰ ਇੱਕ ਨਵੇਂ ਬਿੱਲ ਅਤੇ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਲਈ ਇੱਕ ਨਵੇਂ ਹਵਾਲੇ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਹੋਰ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਵੀ ਪੈਦਾ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਜੇਕਰ ਅਜਿਹੀ ਉਸਾਰੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰੋਵੀਸੋ 'ਤੇ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ; ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਇੱਕ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਦੋ ਜਾਂ ਤਿੰਨ ਰਾਜ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ, ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰਾਜਾਂ ਦੀਆਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੇ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਸੰਸਦ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਦੇ ਨਹੀਂ, ਤਾਂ ਬਿਲ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਮੂਲ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੋਧ ਦੇ ਕਾਰਨ ਇੱਕ ਤਾਜ਼ਾ ਹਵਾਲਾ ਅਜੇ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋਵੇਗਾ।

511. ਜੇ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਸੰਸਦ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦ ਹੁੰਦੇ (ਜੋ ਕਿ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਹੈ), ਤਾਂ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਬਹਿਸ ਦੀ ਗੁੰਜਾਇਸ਼ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿ ਕੀ ਸੰਸਦ ਧਾਰਾ 356(1)(ਬੀ) ਦੇ ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਬਦਲ ਸਕਦੀ ਸੀ। ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਵਿਚਾਰ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਧਾਰਾ 3 ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਸੰਸਦ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਧਾਰਾ 3 ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਉਪਬੰਧ ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਲਈ ਸਿਫਾਰਸ਼ੀ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਧਾਰਾ 3 ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਸੰਸਦ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਜਾਇਜ਼ ਹੈ, ਨਾ ਕਿ ਮਾੜੀ ਗੱਲ।

ਬੀ. ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਧਾਰਾ 3 ਦੇ ਦੂਜੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਨੂੰ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰਨਾ
512. ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਧਾਰਾ 3 ਦੇ ਦੂਜੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਨੂੰ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰਨ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਜੋ 1954 ਦੇ CO 48 ਦੁਆਰਾ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਅਰਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 3 ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਦੂਜੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੁਆਰਾ (ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਹ ਜੰਮੂ ਰਾਜ ਉੱਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ) ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਦੇ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਜਾਂ ਘਟਾਉਣ ਜਾਂ ਰਾਜ ਦੇ ਨਾਮ ਜਾਂ ਸੀਮਾ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਲਈ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਬਿੱਲ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸੰਸਦ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ।

513. ਇੱਕ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਇਸ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ CO 272 ਵੈਧ ਹੈ, ਤਾਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸਾਰੇ ਉਪਬੰਧ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਵਿੱਚ ਅਪਵਾਦ ਅਤੇ ਸੋਧਾਂ ਮੌਜੂਦ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਸੀਓ 272 ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ 5 ਅਗਸਤ 2019 ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸੇ ਦਿਨ, ਪੁਨਰਗਠਨ ਬਿੱਲ ਨੂੰ ਆਰਟੀਕਲ 3 ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕਰਨ ਲਈ ਰਾਜ ਸਭਾ ਅਤੇ ਲੋਕ ਸਭਾ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸਭਾ ਨੇ ਪੁਨਰਗਠਨ ਐਕਟ ਪਾਸ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਲੋਕ ਸਭਾ ਨੇ ਪੁਨਰਗਠਨ ਐਕਟ ਪਾਸ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਜਦੋਂ ਪੁਨਰਗਠਨ ਬਿੱਲ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਯਾਨੀ ਕਿ 5 ਅਗਸਤ 2019, ਧਾਰਾ 3 ਦਾ ਦੂਜਾ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਸੀਓ 272 ਦੇ ਕਾਰਨ ਮੌਜੂਦ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਧਾਰਾ 356(1)(c) ਦੇ ਅਧੀਨ ਸੱਤਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ 3 ਨੂੰ ਮੁਅੱਤਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ।

F*. ਸਿੱਟਾ

514. ਉਪਰੋਕਤ ਚਰਚਾ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਸਿੱਟੇ ਹਨ:

> a ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ IoA ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਅਤੇ 25 ਨਵੰਬਰ 1949 ਦੀ ਘੋਸ਼ਣਾ ਪੱਤਰ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਦਾ ਕੋਈ ਤੱਤ ਬਰਕਰਾਰ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਅਪਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਕੋਲ 'ਅੰਦਰੂਨੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ' ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਦੂਜੇ ਰਾਜਾਂ ਦੁਆਰਾ ਮਾਣੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਹੈ। ਆਰਟੀਕਲ 370 ਅਸਮਿਤ ਸੰਘਵਾਦ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਸੀ ਨਾ ਕਿ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ;
>
> ਬੀ. ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦਰਜੇ ਨੂੰ ਖ਼ਤਮ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਤੱਕ ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 92 ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 356 ਦੇ ਤਹਿਤ ਘੋਸ਼ਣਾ ਪੱਤਰ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ। ਘੋਸ਼ਣਾ ਪੱਤਰਾਂ ਦੀ ਚੁਣੌਤੀ ਨਿਰਣੇ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੈ

ਕਿਉਂਕਿ ਮੁੱਖ ਚੁਣੌਤੀ ਉਹਨਾਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਲਈ ਹੈ ਜੋ ਘੋਸ਼ਣਾ ਪੱਤਰ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ;

c. ਧਾਰਾ 356 ਦੇ ਤਹਿਤ ਘੋਸ਼ਣਾ ਪੱਤਰ ਜਾਰੀ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੈ। ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦਾ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਇੱਕ ਵਾਜਬ ਸਬੰਧ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਨਜ਼ਰੇ ਇਹ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਇੱਕ ਅਸ਼ੁੱਧ ਜਾਂ ਬਾਹਰੀ ਕਸਰਤ ਹੈ। ਇੱਕ ਵਾਰ ਪਹਿਲੀ ਨਜ਼ਰੇ ਕੇਸ ਬਣ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਅਜਿਹੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾਉਣ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਯੂਨੀਅਨ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ;

d. ਧਾਰਾ 356(1)(ਬੀ) ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਲਈ ਸੰਸਦ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੀ ਵਿਆਖਿਆ ਆਰਟੀਕਲ ਦੇ ਪਾਠ ਦੇ ਉਲਟ ਵਿਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸੀਮਾ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਨ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੋਵੇਗੀ;

ਈ. ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ XXI ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 370 ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 370 ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਲਈ ਇਤਿਹਾਸਕ ਸੰਦਰਭ ਤੋਂ ਇਹ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਇੱਕ ਅਸਥਾਈ ਵਿਵਸਥਾ ਹੈ;

f. ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਭੰਗ ਹੋਣ 'ਤੇ ਧਾਰਾ 370(3) ਅਧੀਨ ਸੱਤਾ ਦੀ ਹੋਂਦ ਖਤਮ ਨਹੀਂ ਹੋਈ। ਜਦੋਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਭੰਗ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਸਿਰਫ ਧਾਰਾ 370(3) ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਵਿੱਚ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਪਰਿਵਰਤਨਸ਼ੀਲ ਸ਼ਕਤੀ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ਾਂ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਨੇ ਧਾਰਾ 370(3) ਅਧੀਨ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ;

g ਧਾਰਾ 370 ਨੂੰ ਧਾਰਾ 370(1)(ਡੀ) ਤਹਿਤ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾਲ ਸੋਧਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਧਾਰਾ 370 (3) ਦੁਆਰਾ ਵਿਚਾਰੀ ਗਈ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੇਕਰ ਧਾਰਾ 370 ਨੂੰ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਬੰਦ ਕਰਨਾ ਹੈ ਜਾਂ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਲਈ ਇਸਦੀ ਅਰਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਜਾਂ ਸੋਧ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਹੈ। CO 272 ਦਾ ਪੈਰਾ 2 ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ ਅਨੁਛੇਦ 367 ਦੁਆਰਾ ਅਨੁਛੇਦ 370 ਨੂੰ ਸੋਧਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਤਿ-ਵਿਰੋਧੀ ਧਾਰਾ 370(1)(d) ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਧਾਰਾ 370 ਨੂੰ ਸੰਸ਼ੋਧਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਅਸਲ ਵਿੱਚ, ਧਾਰਾ 370 ਨੂੰ ਸੋਧਣ ਲਈ ਨਿਰਧਾਰਤ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ। ਇੱਕ ਵਿਆਖਿਆ ਧਾਰਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਸੋਧ ਲਈ ਨਿਰਧਾਰਤ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਬਾਈਪਾਸ ਕਰਨ ਲਈ;
h. ਸੀਓ 272 ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਧਾਰਾ 370(1)(d) ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਗਲਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਧਾਰਾ 370(3) ਦੇ ਤਹਿਤ ਸੱਤਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਵਾਲਾ

ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਇਕਪਾਸੜ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਕ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਜਾਰੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 370 ਦੀ ਹੋਂਦ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ 'ਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸਾਰੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਧਾਰਾ 370 (1) (ਡੀ) ਦੇ ਦੂਜੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਜਾਂ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਅਜਿਹੀ ਵਰਤੋਂ ਧਾਰਾ 370(3) ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਲਈ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤੀ ਜਾਂ ਸਹਿਯੋਗ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਸੀ;

i. ਆਰਟੀਕਲ 370(1)(d) ਅਧੀਨ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸਾਰੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ CO 272 ਦਾ ਪੈਰਾ 2 ਵੈਧ ਹੈ। ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਅਜਿਹਾ ਅਭਿਆਸ ਸਿਰਫ਼ ਇਸ ਲਈ ਮਾੜਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਰੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਟੁਕੜੇ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਇਕੱਠੇ ਲਾਗੂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ;

ਜੇ. ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਕੋਲ ਇੱਕ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਘੋਸ਼ਣਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਧਾਰਾ 370(3) ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਧਾਰਾ 370(1) ਦੇ ਤਹਿਤ ਸੱਤਾ ਦੀ ਨਿਰੰਤਰ ਵਰਤੋਂ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਏਕੀਕਰਨ ਦੀ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਜਾਰੀ ਸੀ। ਆਰਟੀਕਲ 370(3) ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਘੋਸ਼ਣਾ ਏਕੀਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦਾ ਸਿੱਟਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਇਜ਼ ਵਰਤੋਂ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, CO 273 ਵੈਧ ਹੈ;

k. ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਾਸਨ ਲਈ ਇੱਕ ਸੰਪੂਰਨ ਕੋਡ ਹੈ। CO 273 ਦੁਆਰਾ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਲਈ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਯੋਗ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਬੇਲੋੜਾ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ;

l ਧਾਰਾ 3 ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਉਪਬੰਧ ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਸਿਫਾਰਸ਼ੀ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਘੋਸ਼ਣਾ ਦੇ ਤਹਿਤ ਧਾਰਾ 3 ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਸੰਸਦ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਜਾਇਜ਼ ਸੀ ਨਾ ਕਿ ਮਾੜੀ-ਮੋਟੀ;

m ਸਾਲਿਸਟਰ ਜਨਰਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦਾ ਰਾਜ ਦਾ ਦਰਜਾ ਬਹਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ (ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਲੱਦਾਖ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ)। ਬਿਆਨ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਅਸੀਂ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ ਕਿ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਦਾ ਦੋ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਲੱਦਾਖ ਅਤੇ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿੱਚ ਪੁਨਰਗਠਨ ਅਨੁਛੇਦ 3 ਦੇ ਤਹਿਤ ਜਾਇਜ਼ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਅਸੀਂ ਇਸ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਦੇ ਹਾਂ। ਆਰਟੀਕਲ 3(ਏ) ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਲਦਾਖ ਦੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢੋ ਜੋ ਵਿਆਖਿਆ

I ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜੋ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਤੋਂ ਇੱਕ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਵੱਖ ਕਰਕੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੰਦਾ ਹੈ; ਅਤੇ

n. ਅਸੀਂ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ 30 ਸਤੰਬਰ 2024 ਤੱਕ ਪੁਨਰਗਠਨ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 14 ਦੇ ਤਹਿਤ ਗਠਿਤ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਭਾਰਤ ਦੇ ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਕਦਮ ਚੁੱਕੇ ਜਾਣਗੇ। ਸੰਭਵ ਹੈ।

515. ਉਪਰੋਕਤ ਸ਼ਰਤਾਂ ਵਿੱਚ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਛੁੱਟੀ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

516. ਲੰਬਿਤ ਅਰਜ਼ੀ(ਜ਼), ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਹੋਵੇ, ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।

ਸੰਜੇ ਕਿਸ਼ਨ ਕੌਲ, ਜੇ.

ਸੂਚਕਾਂਕ*

ਕਸ਼ਮੀਰ	8
ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ	16
ਰਲੇਵੇਂ ਦਾ ਸਾਧਨ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਬਹਿਸਾਂ	18
ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 370	28
1989-1990 ਤੋਂ ਬਾਅਦ: ਇਕ ਹੋਰ ਮੁਸ਼ਕਲ ਸਮਾਂ	39
ਹਾਲ ਹੀ ਦੇ ਵਿਕਾਸ	41
ਚੁਣੌਤੀ	44
1. ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਵਿਚਕਾਰ ਸਬੰਧ। **A. ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੰਘ ਅਤੇ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਵਿਚਕਾਰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਬੰਧਾਂ ਦਾ ਵਿਕਾਸ** **ਬੀ ਆਰਟੀਕਲ 370 ਨੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਸਥਾਈਤਾ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰ ਲਈ ਸੀ** **C. ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 370(3) ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ**	45 45 48 52

2. ਇਮਪਗਡ ਐਗਜ਼ੀਕਿਊਟਿਵ ਆਰਡਰ ਰਾਜ ਅਤੇ ਯੂਨੀਅਨ ਵਿਚਕਾਰ ਸਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਲਈ ਸਮਰੱਥ ਨਹੀਂ ਹਨ: ਏ.ਸੀ.ਓ. 272 ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਹੈ ਬੀ.ਸੀ.ਓ. 273 ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਹੈ C. C.O ਜਾਰੀ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 356 ਦੇ ਤਹਿਤ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਗਲਤ ਵਰਤੋਂ। 272 ਅਤੇ ਸੀ.ਓ. 273	55 56 58 59
3. ਰਾਜ ਦਾ ਦਰਜਾ ਬਦਲ ਕੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਵੱਡਾ ਸਵਾਲੀਆ ਨਿਸ਼ਾਨ। A. ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਅਨੁਛੇਦ 3 ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਾਰੰਟੀ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ ਹੈ B. ਧਾਰਾ 3 ਦੇ ਪ੍ਰੋਵੀਸੋ ਦੀ ਮੁਅੱਤਲੀ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਸੀ	60 60 62

ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬਚਾਅ	64
1. ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੰਘ ਅਤੇ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਵਿਚਕਾਰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਬੰਧਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ। A. ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਨਾਲ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਦੀ ਕੋਈ ਝਲਕ ਨਹੀਂ ਰਹੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸਦਾ ਏਕੀਕਰਨ ਪੂਰਾ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਬੀ ਆਰਟੀਕਲ 370, ਦੋਵੇਂ ਭਾਗ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਆਉਂਦਾ ਹੈ (ਸਿਰਲੇਖ) ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਪਰਿਵਰਤਨਸ਼ੀਲ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨਾ C. ਆਰਟੀਕਲ 370(3) - ਇਹ ਕਿਵੇਂ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ? ਆਰਟੀਕਲ 370(3) ਦਾ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਰਾਜ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਭੰਗ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਟੁੱਟ ਹੋ ਗਿਆ।	64 64 67 69
2. ਕੀ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਦੁਆਰਾ ਬਦਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਏ.ਸੀ.ਓ. 272 ਇੰਟਰਾ ਵਾਇਰਸ ਹੈ ਬੀ.ਸੀ.ਓ. 273 ਇੰਟਰਾ ਵਾਇਰਸ ਹੈ C. ਸੀ.ਓ. ਜਾਰੀ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਧਾਰਾ 356 ਦੇ ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤਯੋਗ ਵਰਤੋਂ 272 ਅਤੇ ਸੀ.ਓ. 273	72 72 74 74
3. ਕੀ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਤੋਂ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਸੀ? A. ਆਰਟੀਕਲ 3 ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਬਦਲਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ B. ਧਾਰਾ 3 ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਨੂੰ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਸੀ	75 75 77

ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਦੁਬਿਧਾ ਦਾ ਹੱਲ	78
1. ਸੰਘੀ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਵਿਚਕਾਰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਬੰਧ। A. IoA ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅੰਦਰੂਨੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਦੀ ਧਾਰਨਾ B. ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 370 ਇੱਕ ਅਸਥਾਈ ਵਿਵਸਥਾ ਵਜੋਂ C. ਧਾਰਾ 370(3) ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ	79 79 81 90
2 ਰਾਜ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਭੰਗ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਧਾਰਾ 370(3)। A. ਧਾਰਾ 370(3) ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਜਾਰੀ ਰੱਖਦੀ ਹੈ B. ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਉਪ ਧਾਰਾ (3) ਅਧੀਨ ਆਪਣੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।	91 91 92
3. CO 272 ਜਾਰੀ ਕਰਨਾ। A. ਧਾਰਾ 367 ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੀ ਗਈ ਧਾਰਾ 370(1)(d) ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਗਲਤ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ B. ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸਾਰੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਰਾਜ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਰਾਜ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਸੀ।	95 95 100
4. ਕੀ ਸੀਓ 272 ਅਤੇ 273 ਜਾਰੀ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਧਾਰਾ 356 ਦੇ ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਸੀ। A. ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਭੰਗ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਧਾਰਾ 356 ਲਾਗੂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ B. ਧਾਰਾ 356 ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਅਟੱਲ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੰਦੀ ਹੈ C. ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਦੀ ਘੋਸ਼ਣਾ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵਿਧਾਨਕ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਵਿਧਾਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਰਾਖਵਾਂ ਰੱਖਦਾ ਹੈ	102 102 103 104
5. ਅਨੁਛੇਦ 3 ਦੇ ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਸੀਮਾ ਅਤੇ ਪੁਨਰਗਠਨ ਐਕਟ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕਤਾ। A. ਧਾਰਾ 3 ਦੇ ਤਹਿਤ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਜਾਂ ਖ਼ਤਮ ਕਰਨ ਦਾ ਸੰਸਦ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਬੀ ਆਰਟੀਕਲ 3 ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੀ ਮੁਅੱਤਲੀ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਸ਼ਾਸਨ ਦੌਰਾਨ ਮਨਜ਼ੂਰ ਸੀ	108 108 110
ਸਿੱਟਾ	111
ਐਪੀਲੋਗ	114

1. ਦੰਤਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਕਈ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਘਾਟੀ 'ਸਤੀਸਰ' ਨਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ਾਲ ਪਹਾੜੀ ਝੀਲ ਸੀ ਅਤੇ ਰਿਸ਼ੀ ਕਸ਼ਯਪ ਨੇ ਇਸ ਝੀਲ ਨੂੰ ਕੱਢ ਕੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਘਾਟੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ ਸੀ।

2. ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਆਰੀਅਨ ਸਾਰਸਵਤ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪੁਰਾਣੇ ਗ੍ਰੰਥ, ਨੀਲਾਮਤ ਪੁਰਾਣ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ (ਕਸਮੀਰਾ ਰੱਖ ਸਕਦਾ ਹੈ) ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿੱਚ ਵਸਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਸਮੂਹ ਨਾਗਾ - ਸੱਪ ਦੇ ਪੁਜਾਰੀ ਅਤੇ ਜਾਨਵਰ ਸਨ। ਆਰੀਅਨਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਸਮੂਹ, ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਵੈਦਿਕ ਨਦੀ ਸਰਸਵਤੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਵਸਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਸਰਸਵਤੀ ਨਦੀ ਸੁੱਕ ਗਈ ਤਾਂ ਘਾਟੀ ਵਿੱਚ ਚਲੇ ਗਏ। ਇਹ ਲਗਭਗ 5,000 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ। 2 ਘਾਟੀ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮੂਲ ਦੇ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੇ ਸੰਸਕਰਣ ਹਨ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਜ਼ਰਾਈਲ ਦੇ ਗੁਆਚੇ ਹੋਏ ਕਬੀਲਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਦੇ ਵੰਸ਼ਜ ਸਨ। ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਸਤਿਕਾਰਤ ਸਥਾਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਸ਼ਾਰਦਾ ਪੀਠ ਹੈ, ਜੋ ਹੁਣ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਾਲੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਸਿੱਖਿਆ ਲਿੰਗ ਨਿਰਪੱਖ ਅਤੇ ਉੱਤਮਤਾ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਸੀ।4

3. ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ 326 ਈਸਵੀ ਪੂਰਵ ਵਿੱਚ ਸਿਕੰਦਰ ਮਹਾਨ ਨੇ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਖੇਤਰ ਉੱਤੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, 206 ਈਸਵੀ ਪੂਰਵ ਤੋਂ, ਕਸ਼ਮੀਰ ਸਿਲਕ ਰੂਟ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਸੀ, ਜੋ ਚੀਨ ਨੂੰ ਦੱਖਣੀ ਯੂਰਪ ਨਾਲ ਜੋੜਦਾ ਸੀ। 5 ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਧਰਤੀ ਜੋ ਵੱਖੋ-ਵੱਖ ਧਰਮਾਂ ਦੀ ਗਵਾਹ ਹੈ, ਵਾਦੀ ਮਸੀਹ ਨੂੰ ਮਾਰਗ ਦੇਣ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ, ਅਤੇ ਬੁੱਧ ਧਰਮ ਨੂੰ ਜੜ੍ਹ ਦੇਣ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਰੱਖਦੀ ਹੈ, ਜਿੱਥੋਂ ਇਹ ਫੈਲਿਆ। ਤਿੱਬਤ, ਚੀਨ ਅਤੇ ਮੱਧ ਏਸ਼ੀਆ।6

4. ਬਹੁਤ ਬਾਅਦ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ, ਥਾਮਸ ਮੂਰ (18ਵੀਂ ਸਦੀ ਈ.) ਨੇ ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕਵਿਤਾ 'ਲੱਲਾ ਰੁਖ' (1817) 7 ਵਿੱਚ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਪੱਛਮੀ ਦੁਨੀਆਂ ਨਾਲ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ ਇਹਨਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਕੀਤੀ:

"ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਘਾਟੀ ਬਾਰੇ ਕਿਸਨੇ ਨਹੀਂ ਸੁਣਿਆ,

ਇਸ ਦੇ ਗੁਲਾਬ ਨਾਲ ਧਰਤੀ ਨੇ ਹੁਣ ਤੱਕ ਦਿੱਤੀ ਸਭ ਤੋਂ ਚਮਕਦਾਰ,

ਇਸ ਦੇ ਮੰਦਰ, ਅਤੇ ਗਰੋਟੋ, ਅਤੇ ਫੁਹਾਰੇ ਜਿਵੇਂ ਸਾਫ ਹਨ

ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਉੱਤੇ ਲਟਕਦੀਆਂ ਪਿਆਰ ਦੀਆਂ ਰੌਸ਼ਨੀ ਵਾਲੀਆਂ ਅੱਖਾਂ?

5. ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ, ਕਸ਼ਮੀਰ ਘਾਟੀ, ਜੰਮੂ, ਲੱਦਾਖ, ਬਾਲਟਿਸਤਾਨ, ਗਿਲਗਿਤ, ਹੰਜ਼ਾ ਅਤੇ ਨਗਰ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਪੁਰਾਣੇ ਮੱਧ ਏਸ਼ੀਆਈ ਵਪਾਰਕ ਮਾਰਗ 'ਤੇ ਖੜ੍ਹਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਘਾਟੀ, ਪੁਰਾਣੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਤੋਂ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਮੈਦਾਨੀ ਇਲਾਕਿਆਂ ਅਤੇ ਮੱਧ ਏਸ਼ੀਆ ਦੀਆਂ ਉੱਚੀਆਂ ਪਹੁੰਚਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਯਾਤਰਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਾਫ਼ਲਿਆਂ ਲਈ ਰੁਕਣ ਦਾ ਸਥਾਨ ਰਿਹਾ ਹੈ। 8 ਪਹਾੜਾਂ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੀ ਕੰਧ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਵਾਦੀ ਅਤੇ ਕਲਹਾਨਾ ਕਸ਼ਮੀਰ ਨੂੰ ਸੈਨਿਕਾਂ ਦੀ ਤਾਕਤ ਦੁਆਰਾ ਅਜਿੱਤ ਸਮਝਦੇ ਹਨ। 9 ਚੀਨੀ ਯਾਤਰੀ (ਹਿਊਏਨ ਸਾਂਗ ਅਤੇ ਓ-ਕਾਂਗ), ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਪਹਾੜੀ ਰਾਹਾਂ ਰਾਹੀਂ ਆਉਣ ਦੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। 10 ਘਾਟੀ ਦੇ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਖੇਤਰ ਹੈ। ਹੁਣ ਜੰਮੂ ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਡੋਗਰਿਆਂ ਅਤੇ ਕਈ ਹੋਰ ਜਾਤਾਂ ਅਤੇ ਸੰਪਰਦਾਵਾਂ ਦਾ

ਘਰ ਹੈ, ਹਿੰਦੂ ਅਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਦੋਵੇਂ। ਇਸ ਖਿੱਤੇ ਵਿੱਚ ਕਸ਼ਮੀਰ ਘਾਟੀ ਦੇ ਲੋਕ ਵੀ ਆਬਾਦਕਾਰ ਵਜੋਂ ਆਏ ਹਨ। ਇਸ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਹੋਰ ਦਿਲਚਸਪ ਕਬੀਲਾ ਗੁੱਜਰ ਕਬੀਲਾ ਹੈ ਜੋ ਸਥਾਨਕ ਖੇਤਰ ਦੇ ਮੌਸਮ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਆਪਣੇ ਝੁੰਡਾਂ ਅਤੇ ਝੁੰਡਾਂ ਨੂੰ ਜੰਮੂ ਤੋਂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵੱਲ ਲੈ ਕੇ, ਇੱਕ ਅਰਧ-ਨਿਰਮਾਣ ਜੀਵਨ ਜੀਉਂਦਾ ਹੈ।

6. ਘਾਟੀ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਇਸਲਾਮ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਨੇ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਪੰਡਤਾਂ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਆਬਾਦੀ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, 14ਵੀਂ ਸਦੀ ਦੌਰਾਨ ਘਾਟੀ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਆਗਮਨ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਸ਼ੀਆ ਅਤੇ ਸੁੰਨੀ ਦੋਵੇਂ ਸੰਪਰਦਾਵਾਂ ਮੁਸਲਿਮ ਆਬਾਦੀ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਲੱਭਦੀਆਂ ਹਨ। 11 ਰਾਜ, ਆਪਣੇ ਪੂਰਵ-ਆਜ਼ਾਦੀ ਯੁੱਗ ਵਿੱਚ, ਦੂਜੀਆਂ ਰਿਆਸਤਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਇਤਿਹਾਸਕ ਸੀਮਾਵਾਂ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਇਹਨਾਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਖੇਤਰਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਇੱਕਲੇ ਅਧੀਨ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਸਿਰਫ਼ 19ਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿੱਚ ਰਾਜ। ਏਕੀਕਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਜੰਮੂ ਦੇ ਡੋਗਰਾ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਕਬੀਲਾ ਸੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 1830 ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਵਿੱਚ ਲੱਦਾਖ ਨੂੰ ਜਿੱਤ ਲਿਆ ਸੀ ਅਤੇ 1840 ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਵਿੱਚ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਤੋਂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਘਾਟੀ ਨੂੰ 75 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਸਦੀ ਦੇ ਅੰਤ ਤੱਕ ਗਿਲਗਿਤ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਚਲੇ ਗਏ। 12.

7. ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਦੋ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਪੈਰੋਕਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਹਿਰਾਵੇ ਦੀ ਸ਼ੈਲੀ, ਸਮਾਜਿਕ ਰੀਤੀ-ਰਿਵਾਜਾਂ ਅਤੇ ਰਸਮਾਂ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਸਮਾਨਤਾਵਾਂ ਹਨ। ਦੋਵਾਂ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਅਸਥਾਨ ਨੇੜੇ-ਨੇੜੇ ਸਥਿਤ ਹਨ ਅਤੇ ਅਕਸਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ 'ਤੇ ਮੇਲੇ ਵੀ ਉਸੇ ਤਾਰੀਖ ਨੂੰ ਲੱਗਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਇਕ ਭਾਈਚਾਰਾ ਦੂਜੇ ਦੇ ਜਸ਼ਨਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

8. ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਦੋਹਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀਆਂ ਸਨ - ਸ੍ਰੀਨਗਰ ਅਤੇ ਜੰਮੂ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ 'ਦਰਬਾਰ' ਛੇ (6) ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਲਈ ਇੱਕ ਥਾਂ ਤੋਂ ਦੂਜੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਸ੍ਰੀਨਗਰ, ਘਾਟੀ ਵਿੱਚ, ਵਿਟਾਸਤਾ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ 'ਤੇ ਖੜ੍ਹਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਅਸ਼ੋਕ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦਾ ਹੈ, ਜਿਸਨੂੰ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਆਪਣੀ ਯਾਤਰਾ ਦੌਰਾਨ ਇਸਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕਰਨ ਦਾ ਸਿਹਰਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੀਆਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਨਹਿਰਾਂ ਅਤੇ ਡਲ ਝੀਲ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਇਸ ਨੂੰ "ਪੂਰਬ ਦਾ ਵੇਨਿਸ" ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

9. ਮੂਲ ਰੂਪ ਵਿੱਚ, ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੱਸੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਹੋਰ ਸੰਪਰਦਾਵਾਂ ਅਰਥਾਤ ਨਿਸ਼ਾਦ, ਖਾਸ, ਦਰਦ, ਭੌਂਤ, ਭਿਖਾ, ਦਮਰਸ, ਤਾਂਤਰਿਕ ਆਦਿ ਵੀ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਹਨ। 15 ਇਹ ਇਸਲਾਮ ਦੇ ਆਗਮਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੀ। 14ਵੀਂ ਸਦੀ, ਜਦੋਂ ਜ਼ੋਜੀ-ਲਾ ਪਾਸ ਨੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਸਫਲ ਹਮਲਿਆਂ ਲਈ ਇੱਕ ਮਾਰਗ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕੀਤਾ। 14ਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਅਰੰਭ ਵਿੱਚ ਤੁਰਕ ਡੁਲਕਾ ਅਤੇ ਭੌਂਟਾ ਰਿੰਕਾਨਾ ਦੇ ਹਮਲੇ ਦੇਖੇ ਗਏ। ਲਗਭਗ ਦੋ ਸਦੀਆਂ ਬਾਅਦ, ਮਿਰਜ਼ਾ ਹੈਦਰ ਦੁਗਲਤ, ਆਪਣੀ ਛੋਟੀ ਮੁਗਲ ਫੌਜ ਨਾਲ, 1533 ਈ. ਵਿੱਚ, ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਦੁਆਰ ਦਾ ਸਫਲਤਾਪੂਰਵਕ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕੀਤਾ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਗੱਲਬਾਤ ਇਹਨਾਂ ਹਮਲਿਆਂ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਇਸ ਚੇਤੰਨ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ, ਅਜਿਹੇ ਦੌਰ ਵੀ ਆਏ ਹਨ ਜਦੋਂ ਲੋਕ ਰੋਮਨ, ਯੂਨਾਨੀ ਅਤੇ ਫ਼ਾਰਸੀ ਸਭਿਅਤਾਵਾਂ ਦੇ ਸੰਪਰਕ ਵਿੱਚ ਆਏ ਸਨ, ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਉਹਨਾਂ ਸਭਿਆਚਾਰਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਸੁਮੇਲ ਹੋਇਆ ਜੋ ਦੂਜਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਸਹਿਣਸ਼ੀਲ ਅਤੇ ਹਮਦਰਦ ਸਨ।17 ਇਹ ਹੈ। ਨਾਗਾ ਪੂਜਾ, ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦ, ਬੁੱਧ ਧਰਮ ਅਤੇ ਇਸਲਾਮ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰੂਪਾਂ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬਤ। ਹਿੰਦੂ ਅਤੇ ਇਸਲਾਮੀ ਧਾਰਮਿਕ

ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੇ ਸੰਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਨੇ ਲਾਲੇਸ਼ਵਰੀ ਅਤੇ ਸ਼ੇਖ ਨੂਰ-ਉਦ-ਦੀਨ ਵਿੱਚ ਇਸਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਚੈਂਪੀਅਨ ਲੱਭੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅੱਜ ਵੀ ਹਿੰਦੂ ਅਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਇੱਕੋ ਜਿਹੀ ਪੂਜਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸਹਿਣਸ਼ੀਲਤਾ ਅਤੇ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ, ਕਸ਼ਮੀਰੀਅਤ ਦੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਅਤੇ ਅਭਿਆਸ ਕੀਤਾ। 19 ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੂੰ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਪੰਡਿਤ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਹਨ। 20 ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਪੰਡਤਾਂ ਨੂੰ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਸਮਾਜ, ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦੇ ਮਾਹੌਲ, ਸੱਭਿਅਤਾ, ਰੀਤੀ-ਰਿਵਾਜ, ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ, ਮਿੱਥਾਂ ਅਤੇ ਹਕੀਕਤਾਂ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਵੈਦਿਕ ਯੁੱਗ ਤੋਂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਵਸਨੀਕ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ 11,000 ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ, ਵਾਦੀ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦੇ ਹਨ। 21 ਧਾਰਮਿਕ ਅਤਿਆਚਾਰਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਈ ਮੌਕਿਆਂ 'ਤੇ ਘਾਟੀ ਛੱਡ ਕੇ ਮੈਦਾਨੀ ਇਲਾਕਿਆਂ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕੀਤਾ, 22 ਪਰ ਬਾਅਦ ਦੇ ਸ਼ਾਂਤੀਪੂਰਨ ਸ਼ਾਸਨ ਵਿੱਚ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸੁਲਤਾਨ ਜ਼ੈਨ- ਉਲ-ਆਬਿਦੀਨ, ਉਹ ਆਪਣੇ ਮੂਲ ਵਤਨ ਪਰਤ ਆਏ।23

10. ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਹਸਤੀ ਵੱਲ ਮੁੜ ਮੁੜਨਾ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਸ ਸਮੇਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਸੁਲਤਾਨ ਰਾਜਵੰਸ਼ ਦੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨ ਅਤੇ 1586,24 ਤੱਕ ਆਪਣਾ ਸ਼ਾਸਨ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ ਦਾ ਤੁਲਨਾਤਮਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਤਾਜ਼ਾ ਇਤਿਹਾਸ ਜਦੋਂ ਅਕਬਰ ਨੇ ਕਸ਼ਮੀਰ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਮੁਗਲ ਸਾਮਰਾਜ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ। ਅਗਲੇ, ਲਗਭਗ, 200 ਸਾਲਾਂ ਤੱਕ, ਇਹ ਮੁਗਲ ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਦਾ ਗਰਮੀਆਂ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਰਿਹਾ। 25 ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਜਹਾਂਗੀਰ ਨੇ ਵਾਦੀ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਸੀ- “ਗਰ ਫਿਰਦੌਸ, ਬਾਰ-ਰੂਈ ਜ਼ਮੀਂ ਅਸ, ਹਮੀਨ ਅਸਤੋ, ਹਮੀਨ ਅਸਤੋ, ਹਮੀਨ ਅਸਤ” ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ ਇੱਕ ਫਿਰਦੌਸ, ਇਹ ਇਹ ਹੈ, ਇਹ ਇਹ ਹੈ, ਇਹ ਹੈ)। ਅਤੇ ਇਹ 1846.27 ਤੱਕ ਸਿੱਖ ਰਾਜਵੰਸ਼ ਦੇ ਅਧੀਨ ਰਿਹਾ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ, 18ਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਅਖੀਰਲੇ ਅੱਧ ਵਿੱਚ, ਜੰਮੂ ਉੱਤੇ ਰਾਜਪੂਤ ਵੰਸ਼ ਦੇ ਇੱਕ ਡੋਗਰਾ ਸਰਦਾਰ, ਰਣਜੀਤ ਦਿਓ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਾਸਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਉਸ ਦੇ ਉੱਤਰਾਧਿਕਾਰੀ ਬਾਰੇ ਝਗੜੇ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਨੇੜਲੇ ਪਹਾੜੀ ਮਾਰਗਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਭਰਤਾ ਵਿੱਚ ਬਦਲਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ। ਦਿਓ, 1822.29 ਵਿਚ ਜੰਮੂ ਦੇ ਜਾਲਦਾਰ ਸ਼ਾਸਕ ਵਜੋਂ ਜੰਮੂ ਦੀ ਰਿਆਸਤ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਨੂੰ 1823 ਵਿਚ 'ਰਾਜਾ' ਦੀ ਵਿਰਾਸਤੀ ਉਪਾਧੀ ਨਾਲ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। 1839 ਵਿਚ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਮੌਤ ਦੇ ਨਾਲ, ਸਿੱਖ ਯੁੱਧਾਂ ਅਤੇ ਪਹਿਲੇ ਸਿੱਖ ਯੁੱਧ ਤੋਂ ਬਾਅਦ। (1846), ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਅਤੇ ਲਾਹੌਰ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚਕਾਰ ਵਿਚੋਲੇ ਵਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੋਇਆ। 16.3.1846 ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਖੇ ਹੋਈ ਸੰਧੀ ਦੇ ਨਾਲ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸੁਚੱਜੇ ਨੇ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦਾ ਸੁਤੰਤਰ ਸ਼ਾਸਕ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ। ਇਹ ਇਹ ਸੰਧੀ ਹੈ ਜੋ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਇੱਕ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਹਸਤੀ ਵਜੋਂ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨਦੇਹੀ ਕਰਦੀ ਹੈ।

11. ਆਪਣੀ ਖ਼ਰਾਬ ਸਿਹਤ ਦੇ ਕਾਰਨ, ਮਹਾਰਾਜਾ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਨੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਬੀਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਗੱਦੀ ਤਿਆਗ ਦਿੱਤੀ, ਜੋ ਉਸ ਸਮੇਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਮਹਾਰਾਜਾ (ਸਰ) ਹਰੀ ਸਿੰਘ 1925 ਵਿੱਚ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਸ਼ਾਸਕ ਬਣੇ ਅਤੇ 1947 ਵਿੱਚ ਸੱਤਾ ਦੇ ਤਬਾਦਲੇ ਦੇ ਸਮੇਂ ਉਹ ਸ਼ਾਸਕ ਸਨ। ਮਹਾਰਾਜਾ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਦੇ ਕਾਰਜਕਾਲ ਵਿੱਚ ਘਾਟੀ ਵਿੱਚ ਮੁਸਲਿਮ ਅਬਾਦੀ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਵਧ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿੱਚ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ। ਇਸ ਨਾਲ ਸ਼ੇਖ ਅਬਦੁੱਲਾ 'ਚ 'ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਸ਼ੇਰ' ਵਜੋਂ ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਸਥਾਨਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨੇਤਾ ਦਾ ਉਭਾਰ ਹੋਇਆ। 1932 ਵਿੱਚ, 'ਆਲ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਮੁਸਲਿਮ ਕਾਨਫਰੰਸ' ਦਾ ਗਠਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜੋ ਛੇ (6) ਸਾਲਾਂ ਬਾਅਦ, ਸਾਰੇ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਵਾਲੀ 'ਨੈਸ਼ਨਲ ਕਾਨਫਰੰਸ' ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਗਿਆ ਸੀ।

12. ਸ਼ਾਸਕਾਂ ਅਤੇ ਸ਼ਾਸਕਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਗੱਲਬਾਤ, ਵਧੇਰੇ ਲੋਕਤਾਂਤਰਿਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੇ ਨਾਲ, ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਐਕਟ, 1939 ਨੂੰ 7.9.1939,33 ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ ਸਾਰੇ ਵਿਧਾਨਿਕ, ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਅਤੇ ਨਿਆਂਇਕ ਕਾਰਜਾਂ ਉੱਤੇ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਅਤੇ ਸਰਵਉੱਚਤਾ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ। ਮਹਾਰਾਜਾ ਨੇ ਪ੍ਰਜਾ ਸਭਾ ਨੂੰ ਪੂਰੇ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ। ਐਕਟ ਦੇ ਅਧੀਨ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕਾਰਜ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਅਤੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਜਿਹੇ ਹੋਰ ਮੰਤਰੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਕੌਂਸਲ ਕੋਲ ਨਿਯਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਐਕਟ ਵੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਲਈ (ਜੋ ਅਸਲ ਵਿੱਚ, 1928 ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ), 36 ਜੋ ਕਿ ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਜਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਦੇ ਮੁੱਲ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮੂਲ ਸਿਵਲ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਵਾਲੀ ਰਿਕਾਰਡ ਅਦਾਲਤ ਹੋਣੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਹ ਵੀ ਦੀਵਾਨੀ, ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਤੇ ਮਾਲੀਆ ਅਪੀਲਾਂ।37

<u>ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ</u>

13. ਦੂਜੇ ਵਿਸ਼ਵ ਯੁੱਧ ਅਤੇ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਅੰਦੋਲਨ ਨੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨੂੰ ਅਟੱਲ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ। 16.5.1946 ਦੀ ਕੈਬਨਿਟ ਮਿਸ਼ਨ ਯੋਜਨਾ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਦੇ ਇੱਕ ਸੰਘ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਜਿੱਥੇ ਯੂਨੀਅਨ ਦੀ ਰੱਖਿਆ, ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਮਾਮਲਿਆਂ ਅਤੇ ਸੰਚਾਰ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਹੋਵੇਗੀ ਅਤੇ ਰਾਜ ਯੂਨੀਅਨ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਾਰੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ 'ਤੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਣਗੇ।38 22.1 ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ .1947 ਨੇ ਸਰਬਸੰਮਤੀ ਨਾਲ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ "ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸੁਤੰਤਰ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਸੰਪੰਨ ਗਣਰਾਜ ਵਜੋਂ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਦ੍ਰਿੜ ਅਤੇ ਗੰਭੀਰ ਸੰਕਲਪ" ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਉਦੇਸ਼ ਮਤੇ ਨੂੰ ਅਪਣਾਇਆ। ਰਿਆਸਤਾਂ ਜੋ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਘ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਗਈਆਂ ਸਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਖੁਦਮੁਖਤਿਆਰੀ ਇਕਾਈਆਂ ਦਾ ਦਰਜਾ ਰੱਖਣਾ ਅਤੇ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਣਾ ਸੀ, ਬਾਕੀ ਬਚੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ, ਅਜਿਹੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਕਾਰਜਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਜੋ ਯੂਨੀਅਨ ਨੂੰ ਸੌਂਪੇ ਗਏ ਸਨ ਜਾਂ ਸੌਂਪੇ ਗਏ ਸਨ।

14. 3.6.1947 ਨੂੰ, ਮਾਊਂਟਬੈਟਨ ਯੋਜਨਾ ਨੇ ਭਾਰਤੀ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਇੱਕ ਰਾਜ ਜਾਂ ਦੂਜੇ (ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਭਾਰਤ ਜਾਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ) ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਲ ਭਾਰਤ ਦੀ ਵੰਡ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ। 15.8.1947 ਦੀ ਸਮਾਂ ਸੀਮਾ ਇੱਕ ਆਜ਼ਾਦ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸੱਤਾ ਦੇ ਤਬਾਦਲੇ ਲਈ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ।39 ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਹਿੰਦੂ ਰਾਜੇ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਾਸਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਮੁਸਲਿਮ ਆਬਾਦੀ ਵਾਲਾ ਭਾਰਤ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਖੇਤਰ ਸੀ।40 ਇਹ ਸਰਦਾਰ ਪਟੇਲ ਦੀ ਸਿਆਸੀ ਸੂਝ ਸੀ, V.P ਦੁਆਰਾ ਸਹਾਇਤਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਮੈਨਨ, ਜਿਸ ਨੇ 500 ਤੋਂ ਵੱਧ ਖੁਦਮੁਖਤਿਆਰ ਅਤੇ ਕਈ ਵਾਰ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ 14 ਨਵੀਆਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕੀ ਇਕਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਭੰਗ ਕੀਤਾ, ਬੁੱਧੀ, ਦੂਰਅੰਦੇਸ਼ੀ ਅਤੇ ਸਖਤ ਮਿਹਨਤ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਇੱਕ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੇਖੀ।41 ਪਰ ਜੂਨਾਗੜ੍ਹ, ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਅਤੇ ਹੈਦਰਾਬਾਦ ਇੱਕ ਚੁਣੌਤੀ ਸਾਬਤ ਹੋਏ, 15.8.1947 ਤੱਕ, ਇਹਨਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਵੀ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਸੀ।42 ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਅਜੀਬ ਸਥਿਤੀ ਸੀ। ਬਾਕੀ ਦੋ ਦੇ ਉਲਟ, ਇਹ ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਸਰਹੱਦ 'ਤੇ ਸੀ। ਤਤਕਾਲੀ ਮਹਾਰਾਜਾ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਨੇ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦਾ ਸੁਪਨਾ ਇੱਕ ਸੁਤੰਤਰ ਰਾਜ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਦੇਖਿਆ - ਨਾ ਤਾਂ ਭਾਰਤੀ ਜਾਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਦਾ ਹਿੱਸਾ। 43 ਉਸਨੇ ਦੋਵਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਇੱਕ ਰੁਕੇ ਸਮਝੌਤੇ 'ਤੇ ਦਸਤਖਤ ਕਰਨ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਰਹੱਦਾਂ ਦੇ ਪਾਰ ਲੋਕਾਂ ਅਤੇ ਮਾਲ ਦੀ ਸੁਤੰਤਰ ਆਵਾਜਾਈ ਦੀ ਆਗਿਆ ਹੋਵੇਗੀ। ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨੇ ਦਸਤਖਤ ਕੀਤੇ, ਪਰ ਭਾਰਤ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਦੇਖ ਰਿਹਾ ਸੀ। 44 ਇਹ ਘਾਟੀ ਦੀ ਸਥਾਨਕ ਮੁਸਲਿਮ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਦੇ ਦੋ-

ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਨਾ ਹੋਣ ਅਤੇ ਵਾਦੀ ਦੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਦੀ ਅਨੁਮਾਨਤ ਅਟੱਲਤਾ ਦੇ ਪਿਛੋਕੜ ਵਿੱਚ ਸੀ। ਆਖਰਕਾਰ, ਇਸਨੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਅਤੇ ਅਸਮਿਤ ਸੰਘੀ ਮਾਡਲ ਦੇ ਅੰਦਰ ਖੁਦਮੁਖਤਿਆਰੀ ਬਾਰੇ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਨ ਦਾ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਅਤੇ ਸੁਚੇਤ ਫੈਸਲਾ ਲਿਆ। ਨੈਸ਼ਨਲ ਕਾਨਫਰੰਸ ਅਤੇ ਇੰਡੀਅਨ ਨੈਸ਼ਨਲ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਕ ਸਮਰੂਪਤਾ ਇਸ ਮਾਰਗ ਵੱਲ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਕਾਰਕ ਸੀ।45

15. ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। 22.10.1947 ਨੂੰ, ਸਰਦੀਆਂ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਦੇ ਨਾਲ, ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਫੌਜ ਦੁਆਰਾ ਅਣਅਧਿਕਾਰਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਈ ਪਠਾਨ ਕਬੀਲਿਆਂ ਨੇ ਕਸ਼ਮੀਰ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਸ਼੍ਰੀਨਗਰ ਵੱਲ ਧੱਕ ਦਿੱਤਾ। ਮਹਾਰਾਜੇ ਦੀ ਫ਼ੌਜ ਹਮਲਾਵਰ ਫ਼ੌਜਾਂ ਲਈ ਕੋਈ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦੀ ਸੀ। ਮਹਾਰਾਜੇ ਕੋਲ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਫੌਜੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਅਪੀਲ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਵਿਕਲਪ ਬਚਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਭਾਰਤ ਨੇ ਅਸਲ ਜਮਹੂਰੀ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ, ਰਸਮੀ ਰਲੇਵੇਂ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕੀਤੀ। ਅੰਤ ਵਿੱਚ, 26.10.1947 ਨੂੰ, ਮਹਾਰਾਜਾ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਰਾਜ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਮੁਖੀ ਵਜੋਂ ਸ਼੍ਰੀ ਸ਼ੇਖ ਅਬਦੁੱਲਾ ਨੂੰ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸਹਿਮਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਾਰਤੀ ਸੈਨਿਕਾਂ ਨੇ ਅੰਦਰ ਜਾ ਕੇ ਦਿਨ ਨੂੰ ਬਚਾਇਆ। ਨਹਿਰੂ ਦੇ ਆਪਣੀ ਭੈਣ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਿਤ ਸ਼ਬਦ ਇਸ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੜਦੇ ਹਨ, "ਸ਼੍ਰੀਨਗਰ ਸ਼ਾਇਦ ਸਿਗਰਟਨੋਸ਼ੀ ਦਾ ਖੰਡਰ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਉੱਥੇ ਪਹੁੰਚ ਗਏ।"48

<u>ਰਲੇਵੇਂ ਦਾ ਸਾਧਨ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਬਹਿਸਾਂ</u>

16. ਮੂਲ ਬਿੰਦੂ - ਕੀ ਐਕਸੈਸਸ਼ਨ ਦਾ ਅਸਲ ਸਾਧਨ (ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ "ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ)**ਆਈ.ਓ.ਏ**") 500 ਰਿਆਸਤਾਂ ਲਈ ਵੱਖਰਾ ਸੀ। ਜਵਾਬ ਨਾਂਹ ਵਿੱਚ ਹੋਵੇਗਾ। ਅਗਲਾ ਸਵਾਲ - ਕੀ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਲਈ ਆਈਓਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਵੱਖਰਾ ਸੀ? ਜਵਾਬ ਫਿਰ ਨਕਾਰਾਤਮਕ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਲਈ ਆਈਓਏ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ:

<u>"ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਦੇ ਰਲੇਵੇਂ ਦਾ ਸਾਧਨ</u>

ਜਦੋਂ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਐਕਟ, 1947, ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਗਸਤ, 1947 ਦੇ ਪੰਦਰਵੇਂ ਦਿਨ ਤੋਂ, ਭਾਰਤ ਵਜੋਂ ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਇੱਕ ਸੁਤੰਤਰ ਰਾਜ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ, ਅਤੇ ਇਹ ਕਿ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਐਕਟ, 1935, ਅਜਿਹੀਆਂ ਛੋਟਾਂ, ਜੋੜਾਂ ਦੇ ਨਾਲ, ਗਵਰਨਰ-ਜਨਰਲ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਅਨੁਕੂਲਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਸੋਧਾਂ, ਜੋ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੇ ਡੋਮੀਨੀਅਨ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ;

ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਕਿ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਐਕਟ, 1935, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਗਵਰਨਰ-ਜਨਰਲ ਦੁਆਰਾ ਅਨੁਕੂਲਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਹ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਭਾਰਤੀ ਰਾਜ ਉਸਦੇ ਸ਼ਾਸਕ ਦੁਆਰਾ ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਰਲੇਵੇਂ ਦੇ ਸਾਧਨ ਦੁਆਰਾ ਭਾਰਤ ਦੇ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ:

ਹੁਣ ਇਸ ਲਈ

ਮੈਂ ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ ਇੰਦਰ ਮਹਿੰਦਰ ਰਾਜਰਾਜੇਸ਼ਵਰ ਮਹਾਰਾਜਾਧੀਰਾਜ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਨਰੇਸ਼ ਤਥਾ ਤਿੱਬਤ ਆਦਿ ਦੇਸ਼ਾਧਿਪੱਤੀ, ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਦੇ ਸ਼ਾਸਕ ਮੇਰੇ ਕਹੇ ਗਏ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਇਸ ਉੱਤੇ ਮੇਰੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਮੇਰੇ ਰਲੇਵੇਂ ਦੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਅਤੇ

1. ਮੈਂ ਇਹ ਘੋਸ਼ਣਾ ਕਰਦਾ/ਕਰਦੀ ਹਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਨੂੰ ਇਸ ਇਰਾਦੇ ਨਾਲ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦਾ ਗਵਰਨਰ-ਜਨਰਲ, ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ, ਸੰਘੀ ਅਦਾਲਤ ਅਤੇ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਸਥਾਪਿਤ ਕੋਈ ਹੋਰ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਅਥਾਰਟੀ, ਇਸ ਦੇ ਕਾਰਨ, ਮੇਰੀ ਰਲੇਵੇਂ ਦਾ ਸਾਧਨ, ਪਰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਇਸ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ, ਅਤੇ ਕੇਵਲ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ, ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ (ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ "ਇਸ ਰਾਜ" ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਅਭਿਆਸ ਅਜਿਹੇ ਕਾਰਜ ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਨਿਹਿਤ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਜਾਂ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਐਕਟ, 1935 ਦੇ ਤਹਿਤ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ 15 ਅਗਸਤ, 1947 ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਹੋਇਆ ਸੀ (ਜੋ ਐਕਟ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਾਗੂ ਹੈ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ "ਐਕਟ" ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ)।

2. ਮੈਂ ਇਸ ਦੁਆਰਾ ਇਹ ਸੁਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਮੰਨਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਰਾਜ ਦੇ ਅੰਦਰ ਐਕਟ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਉਚਿਤ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਉਹ ਇਸ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਦੇ ਇਸ ਮੇਰੇ ਇੰਸਟ੍ਰੂਮੈਂਟ ਆਫ ਐਕਸੈਸਸ਼ਨ ਦੇ ਕਾਰਨ ਹਨ।

3. ਮੈਂ ਇੱਥੇ ਅਨੁਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਇਸ ਰਾਜ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

4. ਮੈਂ ਇਸ ਦੁਆਰਾ ਘੋਸ਼ਣਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਇਸ ਭਰੋਸੇ 'ਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੇਕਰ ਗਵਰਨਰ ਜਨਰਲ ਅਤੇ ਇਸ ਰਾਜ ਦੇ ਸ਼ਾਸਕ ਵਿਚਕਾਰ ਕੋਈ ਸਮਝੌਤਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਇਸ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵੀ ਕੰਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਰਾਜ ਦੇ ਸ਼ਾਸਕ ਦੁਆਰਾ ਵਰਤਿਆ ਜਾਵੇਗਾ, ਫਿਰ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਵੀ ਸਮਝੌਤਾ ਇਸ ਇੰਸਟ੍ਰੂਮੈਂਟ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ ਸਮਝਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਹੋਵੇਗਾ।

5. ਇਸ ਮੇਰੇ ਇੰਸਟਰੂਮੈਂਟ ਆਫ਼ ਐਕਸੈਸਸ਼ਨ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਐਕਟ ਜਾਂ ਇੰਡੀਅਨ ਇੰਡੀਪੈਂਡੈਂਸ ਐਕਟ, 1947 ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੰਸ਼ੋਧਨ ਦੁਆਰਾ ਨਹੀਂ ਬਦਲੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਅਜਿਹੀ ਸੋਧ ਨੂੰ ਮੇਰੇ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਇੰਸਟ੍ਰੂਮੈਂਟ ਦੇ ਪੂਰਕ ਸਾਧਨ ਦੁਆਰਾ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

6. ਇਸ ਇੰਸਟ੍ਰੂਮੈਂਟ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵੀ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਇਸ ਰਾਜ ਲਈ ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਅਧਿਕਾਰਤ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ ਜੋ ਕਿਸੇ ਵੀ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਲਾਜ਼ਮੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨੂੰ ਅਧਿਕਾਰਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਮੈਂ ਇਸ ਦੁਆਰਾ ਇਹ ਮੰਨਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ

ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਨੂੰ ਇਸ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਜ਼ਮੀਨ ਐਕੁਆਇਰ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬੇਨਤੀ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਰਚੇ 'ਤੇ ਜ਼ਮੀਨ ਐਕੁਆਇਰ ਕਰਾਂਗਾ ਜਾਂ ਜੇ ਜ਼ਮੀਨ ਮੇਰੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ 'ਤੇ ਟ੍ਰਾਂਸਫਰ ਕਰਾਂਗਾ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਹਿਮਤੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜਾਂ, ਸਮਝੌਤੇ ਦੇ ਮੂਲ ਰੂਪ ਵਿੱਚ, ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਸਾਲਸ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਦੇ ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ ਦੁਆਰਾ.

7. ਇਸ ਲਿਖਤ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵੀ ਮੈਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਭਵਿੱਖੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਤੀਬੱਧ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਜਾਂ ਅਜਿਹੇ ਕਿਸੇ ਭਵਿੱਖੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨ ਲਈ ਮੇਰੇ ਵਿਵੇਕ ਨੂੰ ਰੋਕਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।

8. ਇਸ ਇੰਸਟ੍ਰੂਮੈਂਟ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵੀ ਚੀਜ਼ ਇਸ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਇਸ ਉੱਤੇ ਮੇਰੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਦੀ ਨਿਰੰਤਰਤਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ, ਜਾਂ, ਇਸ ਸਾਧਨ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ ਇਸ ਦੇ ਅਧੀਨ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ, ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਜੋ ਹੁਣ ਮੇਰੇ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਰਾਜ ਦੇ ਸ਼ਾਸਕ ਵਜੋਂ ਮਾਣ ਰਹੇ ਹਨ ਜਾਂ ਵੈਧਤਾ ਇਸ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਵਰਤਮਾਨ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ।

9. ਮੈਂ ਇਸ ਦੁਆਰਾ ਘੋਸ਼ਣਾ ਕਰਦਾ/ਕਰਦੀ ਹਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਇਸ ਰਾਜ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਇਸ ਇੰਸਟਰੂਮੈਂਟ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਇਹ ਕਿ ਮੇਰੇ ਜਾਂ ਰਾਜ ਦੇ ਸ਼ਾਸਕ ਲਈ ਇਸ ਇੰਸਟ੍ਰੂਮੈਂਟ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੰਦਰਭ ਨੂੰ ਮੇਰੇ ਵਾਰਸਾਂ ਅਤੇ ਉੱਤਰਾਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸਮਝਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਇਹ 26 ਅਕਤੂਬਰ ਉਨੀ ਸੌ ਸਤਤਾਲੀ ਦਾ ਦਿਨ ਮੇਰੇ ਹੱਥ ਹੇਠ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

Sd/

ਹਰੀ ਸਿੰਘ

ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਦੇ ਮਹਾਰਾਜਾਧੀਰਾਜ

ਮੈਂ ਇਸ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਇੰਸਟਰੂਮੈਂਟ ਆਫ ਐਕਸੈਸਸ਼ਨ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

ਅਕਤੂਬਰ ਦੇ ਇਸ ਸਤਾਈਵੇਂ ਦਿਨ, ਉਨੀ ਸੌ ਸਤਤਾਲੀ.

Sd/-
ਬਰਮਾ ਦੇ ਮਾਊਂਟਬੈਟਨ,
ਭਾਰਤ ਦੇ ਗਵਰਨਰ-ਜਨਰਲ।

ਸਮਾਂ-ਸੂਚੀ

ਉਹ ਮਾਮਲੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਇਸ ਰਾਜ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾ ਸਕਦੀ ਹੈ

A. ਰੱਖਿਆ

1. ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਦੀਆਂ ਜਲ ਸੈਨਾ, ਫੌਜੀ ਅਤੇ ਹਵਾਈ ਫੌਜਾਂ ਅਤੇ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਈ ਜਾਂ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ ਕੋਈ ਹੋਰ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਫੋਰਸ; ਕੋਈ ਵੀ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਬਲ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਉਭਾਰਿਆ ਜਾਂ ਸੰਭਾਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਦੀਆਂ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਸੈਨਾਵਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜੀਆਂ ਜਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।

2. ਜਲ ਸੈਨਾ, ਫੌਜੀ ਅਤੇ ਹਵਾਈ ਸੈਨਾ ਦੇ ਕੰਮ, ਛਾਉਣੀ ਖੇਤਰਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ।

3. ਹਥਿਆਰ; ਹਥਿਆਰ; ਅਸਲਾ

4. ਵਿਸਫੋਟਕ

B. ਵਿਦੇਸ਼ ਮਾਮਲੇ

1. ਬਾਹਰੀ ਮਾਮਲੇ; ਦੂਜੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਸੰਧੀਆਂ ਅਤੇ ਸਮਝੌਤਿਆਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ; ਹਵਾਲਗੀ, ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਮਹਾਮਹਿਮ ਦੇ ਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਕੁਝ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਅਪਰਾਧੀਆਂ ਅਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਸਮਰਪਣ ਸਮੇਤ।

2. ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲਾ, ਅਤੇ ਪਰਵਾਸ ਅਤੇ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਅੰਦੋਲਨਾਂ ਦੇ ਨਿਯਮ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ ਜੋ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਪਰਜਾ ਨਹੀਂ ਹਨ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਰਾਜ ਦੇ ਪਰਜਾ ਨਹੀਂ ਹਨ; ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਪਰੇ ਸਥਾਨਾਂ ਦੀ ਤੀਰਥ ਯਾਤਰਾ।

3. ਨੈਚੁਰਲਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ

C. ਸੰਚਾਰ

1. ਟੈਲੀਫੋਨ, ਵਾਇਰਲੈੱਸ, ਪ੍ਰਸਾਰਣ, ਅਤੇ ਸੰਚਾਰ ਦੇ ਹੋਰ ਰੂਪਾਂ ਸਮੇਤ ਪੋਸਟ ਅਤੇ ਟੈਲੀਗ੍ਰਾਫ।

2. ਸੰਘੀ ਰੇਲਵੇ; ਸੁਰੱਖਿਆ, ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਅਤੇ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਦਰਾਂ ਅਤੇ ਕਿਰਾਏ, ਸਟੇਸ਼ਨ ਅਤੇ ਸੇਵਾ ਟਰਮੀਨਲ ਚਾਰਜ, ਆਵਾਜਾਈ ਦੇ ਆਦਾਨ-ਪ੍ਰਦਾਨ ਅਤੇ ਮਾਲ ਅਤੇ ਯਾਤਰੀਆਂ ਦੇ ਵਾਹਕ ਵਜੋਂ ਰੇਲਵੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਛੋਟੀਆਂ ਰੇਲਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਰੇਲਵੇ ਦਾ ਨਿਯਮ; ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਛੋਟੇ ਰੇਲਵੇ ਦਾ ਨਿਯਮ ਅਤੇ ਮਾਲ ਅਤੇ ਯਾਤਰੀਆਂ ਦੇ ਕੈਰੀਅਰਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੇ ਰੇਲਵੇ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ।

3. ਸਮੁੰਦਰੀ ਸ਼ਿਪਿੰਗ ਅਤੇ ਨੈਵੀਗੇਸ਼ਨ, ਸਮੁੰਦਰੀ ਜਹਾਜ਼ਾਂ ਅਤੇ ਸਮੁੰਦਰੀ ਪਾਣੀਆਂ 'ਤੇ ਨੇਵੀਗੇਸ਼ਨ ਸਮੇਤ; ਐਡਮਿਰਲਟੀ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ।

4. ਪੋਰਟ ਕੁਆਰੰਟੀਨ।

5. ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਬੰਦਰਗਾਹਾਂ, ਭਾਵ, ਅਜਿਹੀਆਂ ਬੰਦਰਗਾਹਾਂ ਦੀ ਘੋਸ਼ਣਾ ਅਤੇ ਹੱਦਬੰਦੀ, ਅਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਬੰਦਰਗਾਹ ਅਥਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀਆਂ।

6. ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ ਅਤੇ ਹਵਾਈ ਨੈਵੀਗੇਸ਼ਨ; ਐਰੋਡਰੋਮਜ਼ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ; ਏਅਰ ਟ੍ਰੈਫਿਕ ਅਤੇ ਐਰੋਡ੍ਰੋਮਾਂ ਦਾ ਨਿਯਮ ਅਤੇ ਸੰਗਠਨ।

7. ਲਾਈਟਹਾਊਸ, ਸ਼ਿਪਿੰਗ ਅਤੇ ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ਾਂ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਲਈ ਲਾਈਟਸ਼ਿਪ, ਬੀਕਨ ਅਤੇ ਹੋਰ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਸਮੇਤ।

8. ਮੁਸਾਫਰਾਂ ਅਤੇ ਮਾਲ ਦੀ ਸਮੁੰਦਰੀ ਜਾਂ ਹਵਾਈ ਰਾਹੀਂ ਢੋਆ-ਢੁਆਈ।

9. ਕਿਸੇ ਵੀ ਯੂਨਿਟ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਪੁਲਿਸ ਬਲ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਉਸ ਯੂਨਿਟ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਰੇਲਵੇ ਖੇਤਰ ਤੱਕ ਵਧਾਉਣਾ।

D. ਸਹਾਇਕ

I. ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ, ਐਕਟ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਅਧੀਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਅਧੀਨ।

2. ਉਪਰੋਕਤ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਅਪਰਾਧ।

3. ਉਪਰੋਕਤ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਅਤੇ ਅੰਕੜੇ।

4. ਉਪਰੋਕਤ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸਾਰੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀਆਂ, ਪਰ, ਰਾਜ ਦੇ ਸ਼ਾਸਕ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਇਸ ਲਈ ਨਹੀਂ ਕਿ ਅਦਾਲਤਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਜਾਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਸਕਣ। ਉਸ ਰਾਜ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ।"

17. ਅਸੀਂ ਅਗਲੇ ਹੀ ਦਿਨ, ਭਾਵ, 27.10.1947 ਨੂੰ ਲਾਰਡ ਮਾਊਂਟਬੈਟਨ ਦੁਆਰਾ ਮਹਾਰਾਜਾ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸੰਚਾਰ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਜੋ ਹੇਠਾਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:

“ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ,

ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ ਵੀ.ਪੀ. ਦੁਆਰਾ 26 ਅਕਤੂਬਰ ਦੀ ਮਿਤੀ ਦਾ ਤੁਹਾਡਾ ਹਾਈਨੈਸ ਪੱਤਰ ਮੈਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਮੈਨਨ। ਮਹਾਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ, ਮੇਰੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਦੇ

ਭਾਰਤ ਦੇ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਨੀਤੀ ਦੇ ਨਾਲ ਨਿਰੰਤਰਤਾ ਨਾਲ ਕਿ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਰਾਜ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਰਲੇਵੇਂ ਦਾ ਮੁੱਦਾ ਵਿਵਾਦ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਰਲੇਵੇਂ ਦੇ ਸਵਾਲ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਰਾਜ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਇੱਛਾਵਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਮੇਰੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਇੱਛਾ ਹੈ ਕਿ, ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿੱਚ ਅਮਨ-ਕਾਨੂੰਨ ਬਹਾਲ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਹਮਲਾਵਰਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਰਾਜ ਦੇ ਰਲੇਵੇਂ ਦੇ ਸਵਾਲ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ, ਫੌਜੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਮਹਾਰਾਣੀ ਦੀ ਅਪੀਲ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿੱਚ, ਤੁਹਾਡੇ ਖੇਤਰ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨ ਅਤੇ ਤੁਹਾਡੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਜਾਨ, ਮਾਲ ਅਤੇ ਇੱਜ਼ਤ ਦੀ ਰਾਖੀ ਲਈ ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਫੌਜਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨ ਲਈ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤੀ ਫੌਜ ਦੇ ਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਭੇਜਣ ਲਈ ਅੱਜ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

ਮੇਰੀ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਮੈਂ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਨੋਟ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਹਾਡੀ ਮਹਾਰਾਣੀ ਨੇ ਤੁਹਾਡੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਸ਼ੇਖ ਅਬਦੁੱਲਾ ਨੂੰ ਅੰਤਰਿਮ ਸਰਕਾਰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸੱਦਾ ਦੇਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਤੁਹਾਡਾ ਦਿਲੋ,

Sd/-

ਬਰਮਾ ਦਾ ਮਾਊਂਟਬੈਟਨ"

18. ਹੁਣ ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਖਰੜੇ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਵੱਲ ਮੁੜਦੇ ਹਾਂ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਡਾ: ਬੀ.ਆਰ. 21.2.1948.49 ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਡਾ. ਰਾਜੇਂਦਰ ਪ੍ਰਸਾਦ ਨੂੰ ਡਰਾਫਟ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਵਜੋਂ ਅੰਬੇਡਕਰ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਖਰੜੇ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 370 ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਦਾ ਕੋਈ ਹਿੱਸਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ, ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚਕਾਰ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿਵਾਦ ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਸ਼ਟਰ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। 50 ਧਾਰਾ 306-ਏ (ਧਾਰਾ 370 ਦੇ ਬਰਾਬਰ) ਦਾ ਸੰਮਿਲਨ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਬਹਿਸ ਦੌਰਾਨ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ 17.10.1949 ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। . ਧਾਰਾ 306-ਏ ਦਾ ਖਰੜਾ ਗੋਪਾਲਸਵਾਮੀ ਅਯੰਗਰ ਦੁਆਰਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਸ਼ੇਖ ਅਬਦੁੱਲਾ ਨਾਲ ਨੇੜਿਓਂ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰਾ ਕਰਕੇ, ਮਈ ਤੋਂ ਅਕਤੂਬਰ, 1949.51 ਤੱਕ ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਸਰਕਾਰ ਵਿਚਕਾਰ ਗੱਲਬਾਤ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਸਮੱਗਰੀ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਬਹਿਸਾਂ ਅਜੀਬ ਸਥਿਤੀ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦਾ ਸ਼੍ਰੀ ਐਨ. ਗੋਪਾਲਸਵਾਮੀ ਅਯੰਗਰ ਦੁਆਰਾ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਕੀ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਤੱਕ ਧਾਰਾ 306-ਏ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਅੰਤਰਿਮ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਸੀ। ਧਾਰਾ 306-ਏ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ:

“306-ਏ. (1) ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਕਿਸੇ ਵੀ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ।

(a) ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 211A ਦੇ ਉਪਬੰਧ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੇ।

(ਬੀ) ਰਾਜ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸੰਸਦ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸੀਮਤ ਹੋਵੇਗੀ

(i) ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ ਅਤੇ ਸਮਵਰਤੀ ਸੂਚੀ ਵਿਚਲੇ ਉਹ ਮਾਮਲੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ, ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰੇ ਨਾਲ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਭਾਰਤ ਦੇ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਵਿਚ ਰਾਜ ਦੇ ਰਲੇਵੇਂ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਰਲੇਵੇਂ ਦੇ ਸਾਧਨ ਵਿਚ ਦਰਸਾਏ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰੀ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਮਾਮਲੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਰਾਜ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ

(ii) ਉਕਤ ਸੂਚੀਆਂ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੇ ਹੋਰ ਮਾਮਲੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ, ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਨਾਲ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਹੁਕਮ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ;

ਵਿਆਖਿਆ।-- ਇਸ ਲੇਖ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ, ਰਾਜ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰ ਦੁਆਰਾ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਵਜੋਂ ਮਾਨਤਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸਲਾਹ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਸਮੇਂ ਲਈ ਦਫ਼ਤਰ, ਮਹਾਰਾਜਾ ਦੇ ਘੋਸ਼ਣਾ ਪੱਤਰ ਦੇ ਤਹਿਤ, ਮਾਰਚ, 1948 ਦੇ ਪੰਜਵੇਂ ਦਿਨ।

(c) ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ I ਦੇ ਉਪਬੰਧ ਰਾਜ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਹੋਣਗੇ;

(d) ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਹੋਰ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਜਿਹੇ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਅਪਵਾਦਾਂ ਅਤੇ ਸੋਧਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਰਾਜ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਹੋਣਗੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਆਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ:

ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰੇ ਤੋਂ ਸਿਵਾਏ ਅਜਿਹੇ ਕੋਈ ਹੁਕਮ ਜਾਰੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਜਾਣਗੇ ਜੋ ਰਾਜ ਦੇ ਰਲੇਵੇਂ ਦੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਨ:

ਬਸ਼ਰਤੇ ਅੱਗੇ ਇਹ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਅਜਿਹਾ ਹੁਕਮ ਜੋ ਪਿਛਲੀ ਪੂਰਵ ਪ੍ਰਵੀਜ਼ਨ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਮਾਮਲਿਆਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਜਾਰੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

(2) ਜੇਕਰ ਉਪ-ਧਾਰਾ (ਬੀ) (ii) ਜਾਂ ਧਾਰਾ (1) ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (ਡੀ) ਦੇ ਦੂਜੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਰਾਜ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਇਸ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਰਾਜ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਘੜਨ ਲਈ ਬੁਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਫੈਸਲੇ ਲਈ ਅਜਿਹੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਜੋ ਇਹ ਉਸ ਉੱਤੇ ਲੈ ਸਕਦਾ ਹੈ।

(3) ਇਸ ਲੇਖ ਦੀਆਂ ਪਿਛਲੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵੀ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ, ਜਨਤਕ ਅਧਿਸੂਚਨਾ ਦੁਆਰਾ ਇਹ ਘੋਸ਼ਣਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਲੇਖ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗਾ ਜਾਂ ਕੇਵਲ ਅਜਿਹੇ ਅਪਵਾਦਾਂ ਅਤੇ ਸੋਧਾਂ ਨਾਲ ਅਤੇ ਅਜਿਹੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਜੋ ਉਹ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਰਹੇਗਾ:

ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਵੱਲੋਂ ਅਜਿਹਾ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਰਾਜ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋਵੇਗੀ।”

19. ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਉੱਤੇ ਸੰਸਦ ਦੀ ਵਿਧਾਨਿਕ ਅਥਾਰਟੀ, ਜਿਸਦਾ ਉਸ ਆਰਟੀਕਲ (ਆਰਟੀਕਲ 306-ਏ) ਦੇ ਦੂਜੇ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ IoA ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਕਿਉਂਕਿ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਪਹਿਲੀ ਅਨੁਸੂਚੀ ਦੇ ਭਾਗ III (ਉਸ ਸਮੇਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਰਾਜਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ) ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤੇ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਸੀ, ਧਾਰਾ 1 ਆਪਣੇ ਆਪ ਲਾਗੂ ਹੋਣਾ ਸੀ। ਸ਼੍ਰੀ ਅਯੰਗਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ 'ਤੇ ਅਜਿਹੇ ਅਪਵਾਦ ਅਤੇ ਸੋਧਾਂ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਹੋਣਗੀਆਂ ਜੋ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਪ੍ਰਭਾਵ ਲਈ ਆਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕਰਨ 'ਤੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। IoA ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਅਜਿਹੇ ਆਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰੇ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋਵੇਗੀ। ਹੋਰ ਮਾਮਲਿਆਂ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋਵੇਗੀ।

ਸ਼੍ਰੀ ਅਯੰਗਰ ਨੇ ਫਿਰ ਕਲੋਜ਼ (2) ਵੱਲ ਵੀ ਮੁੜ ਕੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਹ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਈਓਏ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵੀ ਵਾਧਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਜਿਸ ਲਈ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼। ਆਰਟੀਕਲ 211A (ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਆਰਟੀਕਲ 238, 1.11.1956 ਨੂੰ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ) ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਸੀ, ਪਰ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਰਾਜ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਸਥਾਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਜਦੋਂ ਰਾਜ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਮੀਟਿੰਗ ਕਰੇਗੀ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਸੰਘੀ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਸੀਮਾ ਬਾਰੇ ਆਪਣੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬਾਰੇ ਫੈਸਲਾ ਲਵੇਗੀ, ਤਾਂ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ 'ਤੇ, ਇੱਕ ਹੁਕਮ ਜਾਰੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 306-ਏ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਓਪਰੇਟਿਵ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜਾਂ ਸਿਰਫ ਅਜਿਹੇ ਅਪਵਾਦਾਂ ਅਤੇ ਸੋਧਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੀ ਓਪਰੇਟਿਵ ਹੋਵੇਗਾ ਜੋ ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਆਰਟੀਕਲ 306-ਏ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ (ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਡਾ. ਅੰਬੇਡਕਰ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੇ ਜਾਣ 'ਤੇ ਵੀ) ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ ਅਸਹਿਮਤੀ ਵਾਲੇ ਵਿਚਾਰ ਸਨ। ਪਰ ਹਕੀਕਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਆਖਰਕਾਰ ਇਸ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 370 ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਇੱਕ ਹਿੱਸੇ ਵਜੋਂ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਉਸ ਵਿਵਸਥਾ ਨਾਲ ਅਪਣਾਇਆ ਸੀ।

ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 370

20. 9.6.1949 ਨੂੰ, ਮਹਾਰਾਜਾ ਹਰੀ ਸਿੰਘ, ਜੋ ਗੈਰ-ਹਾਜ਼ਰੀ ਦੀ 'ਅਸਥਾਈ' ਛੁੱਟੀ ਲੈ ਰਹੇ ਸਨ, ਨੇ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਯੁਵਰਾਜ ਕਰਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਕਾਰਜ ਸੌਂਪਣ ਲਈ ਇੱਕ ਘੋਸ਼ਣਾ ਪੱਤਰ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ। 25.11.1949, ਯੁਵਰਾਜ ਕਰਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਰੀਜੈਂਟ ਵਜੋਂ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਨਵੇਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਇੱਕ ਘੋਸ਼ਣਾ ਪੱਤਰ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ। 1.5.1951 ਨੂੰ ਯੁਵਰਾਜ ਕਰਨ ਸਿੰਘ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਘੋਸ਼ਣਾ ਪੱਤਰ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਲਈ ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਖਰੜਾ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਚੁਣੀ ਹੋਈ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ।54 ਅਗਸਤ, 1951 ਵਿੱਚ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਗਠਨ ਲਈ ਚੋਣਾਂ ਕਰਵਾਈਆਂ ਗਈਆਂ। ਨੈਸ਼ਨਲ ਕਾਨਫਰੰਸ ਦੇ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਵਿਰੋਧੀ ਸਮੂਹ, ਪ੍ਰਜਾ ਪ੍ਰੀਸ਼ਦ, ਜੰਮੂ ਵਿੱਚ, ਨੇ ਇਹਨਾਂ ਚੋਣਾਂ ਦਾ ਬਾਈਕਾਟ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਬਾਈਕਾਟ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਚੋਣ ਲਈ

ਪ੍ਰਜਾ ਪ੍ਰੀਸ਼ਦ ਦੇ ਸਾਰੇ 27 ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਉਮੀਦਵਾਰੀ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਕਾਰਨ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, 75 ਵਿੱਚੋਂ 72 ਮੈਂਬਰ ਨੈਸ਼ਨਲ ਕਾਨਫਰੰਸ ਦੀ ਟਿਕਟ 'ਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਲਈ ਬਿਨਾਂ ਮੁਕਾਬਲਾ ਚੁਣੇ ਗਏ।

21. ਇਸ ਦੌਰਾਨ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 370(1) ਦੇ ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਅਤੇ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਸਲਾਹ ਮਸ਼ਵਰਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨ (ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ) ਆਰਡਰ, 1950 (ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ) ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ। ਮਿਤੀ 26.1.1950 ਨੂੰ "C.O. 10") ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਅਨੁਸੂਚੀ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ IoA ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਇਕੱਲੇ, ਸੰਸਦ ਕੋਲ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸੀ, ਧਾਰਾ 370 (1)(ਬੀ)(i) ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸੀ.ਓ. 10 ਨੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 1 ਅਤੇ 370 ਦੇ ਨਾਲ, ਸਿਰਫ ਉਹ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣਗੀਆਂ ਜੋ ਕਿ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਪਵਾਦਾਂ ਅਤੇ ਸੋਧਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ, ਉਕਤ C.O. ਦੀ ਦੂਜੀ ਅਨੁਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਪਛਾਣੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ।

22. 10.6.1952 ਨੂੰ, ਮੂਲ ਸਿਧਾਂਤ ਕਮੇਟੀ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਅੰਤਰਿਮ ਰਿਪੋਰਟ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ 7.11.1951 ਨੂੰ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਲਈ। ਖ਼ਾਨਦਾਨੀ ਸ਼ਾਸਨ ਦੀ ਸੰਸਥਾ, ਅਤੇ ਰਾਜ ਦੇ ਇੱਕ ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਮੁਖੀ ਲਈ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੇ 17.11.1952 ਤੋਂ ਲਾਗੂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 370(3) ਦੇ ਤਹਿਤ ਘੋਸ਼ਣਾ ਪੱਤਰ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ (ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ "C.O. 44" ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) 17.11.1952 ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ ਕਿ 'ਰਾਜ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ' ਦਾ ਮਤਲਬ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦਾ 'ਸਦਰ-ਏ-ਰਿਆਸਤ' ਹੈ, ਜੋ ਉਸ ਸਮੇਂ ਲਈ ਰਾਜ ਦੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਯੁਵਰਾਜ ਕਰਨ ਸਿੰਘ ਪਹਿਲੇ ਚੁਣੇ ਗਏ ਸਦਰ-ਏ-ਰਿਆਸਤ ਬਣੇ।58

23. ਦਿੱਲੀ ਸਮਝੌਤਾ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਜੁਲਾਈ 1952 ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਸਰਕਾਰ ਦਰਮਿਆਨ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਬਾਕੀ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸੰਸਦ ਵਿੱਚ ਨਿਯਤ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਬਾਕੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨਿਯਤ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ। ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਹੀ, ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਲਈ। ਸ਼ੇਖ ਅਬਦੁੱਲਾ ਦੁਆਰਾ 1952 ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਇਸ ਪ੍ਰਭਾਵ ਲਈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਕਿ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਦਾ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਰਲੇਵਾਂ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਸੰਪੂਰਨ ਸੀ, ਆਈਓਏ ਵਿੱਚ ਗਿਣੀਆਂ ਗਈਆਂ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਹੱਦ ਤੱਕ, ਰਾਜ ਦੀ ਖੁਦਮੁਖਤਿਆਰੀ। ਬਾਕੀ ਸਾਰੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰੱਖਿਆ ਜਾਣਾ ਸੀ। 60 ਦੂਜੇ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਉਲਟ, ਬਾਕੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਨਿਯਤ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ।

24. ਇਸ ਮਿਆਦ ਨੇ ਦਿੱਲੀ ਸਮਝੌਤੇ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ, ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਵਰਤੀਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਲਾਗੂ ਹੋਣ 'ਤੇ ਲਗਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਸੀਮਾਵਾਂ ਅਤੇ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਵਿਰੋਧ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ। ਭਾਰਤ ਦੀ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ। ਇਹ ਵਿਰੋਧ ਜੰਮੂ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਤਿੱਖਾ ਸੀ ਅਤੇ ਡਾ. ਸ਼ਿਆਮਾ

ਪ੍ਰਸਾਦ ਮੁਖਰਜੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਜਾ ਪ੍ਰੀਸ਼ਦ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਸਾਬਕਾ ਭਾਰਤੀ ਜਨ ਸੰਘ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 370 ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦੀ ਸੱਦੇ ਦੁਆਰਾ ਹੁਲਾਰਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

25. ਸ਼ੇਖ ਅਬਦੁੱਲਾ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੀ ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਪੰਡਿਤ ਜਵਾਹਰ ਲਾਲ ਨਹਿਰੂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੀ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦਰਮਿਆਨ ਸਿਆਸੀ ਸਬੰਧ ਬਦਕਿਸਮਤੀ ਨਾਲ ਅਜਿਹੇ ਬਿੰਦੂ ਤੱਕ ਵਿਗੜ ਗਏ ਜਿੱਥੇ ਇਹ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਕਿ ਸ਼ੇਖ ਅਬਦੁੱਲਾ ਰਾਜ ਨੂੰ ਵੱਖ ਕਰਨ ਵੱਲ ਝੁਕ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਜੁਲਾਈ 1953 ਦੇ ਅੱਧ ਤੱਕ, ਉਸਨੇ ਜਨਤਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਕਿ ਕਸ਼ਮੀਰ ਆਜ਼ਾਦ ਹੋ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਸ਼ੇਖ ਅਬਦੁੱਲਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਅਹੁਦੇ ਤੋਂ ਬਰਖਾਸਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਬਖ਼ਸ਼ੀ ਗੁਲਾਮ ਮੁਹੰਮਦ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੀ ਨਵੀਂ ਸਰਕਾਰ ਤੁਰੰਤ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤੀ ਗਈ, ਜਿਸ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਸ਼ੇਖ ਅਬਦੁੱਲਾ ਨੇ ਕੀਤੀ। ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ) ਆਰਡਰ, 1954 14.5.1954 ਨੂੰ (ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ "ਸੀ.ਓ. 48" ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਨਾਲ, ਸੀ.ਓ. 10. ਇਸ ਆਰਡਰ ਦਾ ਪੈਰਾ 2 ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜੋ, ਅਨੁਛੇਦ 1 ਅਤੇ 370 ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣਗੇ, ਨਿਰਧਾਰਤ ਅਪਵਾਦਾਂ ਅਤੇ ਸੋਧਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ। ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ, ਜੋ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਲਈ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 3 ਦਾ ਦੂਜਾ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਸੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਹੇਠਾਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:

“ਅੱਗੇ ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਦੇ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਜਾਂ ਘਟਾਉਣ ਜਾਂ ਉਸ ਰਾਜ ਦੇ ਨਾਮ ਜਾਂ ਸੀਮਾ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਬਿੱਲ ਉਸ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸੰਸਦ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।”

26. ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੇ 17.11.1956 ਨੂੰ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਅਪਣਾਇਆ, ਅਤੇ ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨ 26.1.1957 ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ,

“ਅਸੀਂ, ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ, ਇਸ ਰਾਜ ਦੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਰਲੇਵੇਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਵਿੱਚ, ਜੋ ਕਿ ਅਕਤੂਬਰ, 1947 ਦੇ 26ਵੇਂ ਦਿਨ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਰਾਜ ਦੇ ਮੌਜੂਦਾ ਸਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਲਿਆ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਦੇ ਇੱਕ ਅਨਿੱਖੜਵੇਂ ਅੰਗ ਵਜੋਂ, ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕਰਨ ਲਈ -

ਨਿਆਂ, ਸਮਾਜਿਕ, ਆਰਥਿਕ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ;

ਵਿਚਾਰ, ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ, ਵਿਸ਼ਵਾਸ, ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਅਤੇ ਪੂਜਾ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ;

ਸਥਿਤੀ ਅਤੇ ਮੌਕੇ ਦੀ ਸਮਾਨਤਾ; ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਸਾਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਲਈ;

ਭਾਈਚਾਰਾ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਸ਼ਾਨ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੀ ਏਕਤਾ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ;

ਸਾਡੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਨਵੰਬਰ, 1956 ਦੇ ਇਸ ਸਤਾਰ੍ਹਵੇਂ ਦਿਨ, ਇਸ ਦੁਆਰਾ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਅਪਣਾਓ ਅਤੇ ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਦਿਓ।"

27. ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਕੁਝ ਸੰਬੰਧਿਤ ਧਾਰਾਵਾਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਨੂੰ ਇੱਥੇ ਦੁਬਾਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ:

"ਭਾਗ I
ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ
2. ਪਰਿਭਾਸ਼ਾਵਾਂ।-(1) ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਸੰਦਰਭ ਹੋਰ ਲੋੜੀਂਦਾ ਨਾ ਹੋਵੇ-

(a) "ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ" ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਜੋ ਇਸ ਰਾਜ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ;

"ਭਾਗ II
ਰਾਜ

(3) ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਘ ਨਾਲ ਰਾਜ ਦਾ ਸਬੰਧ।- ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਦਾ ਅਨਿੱਖੜਵਾਂ ਅੰਗ ਹੈ ਅਤੇ ਰਹੇਗਾ।

(4) ਰਾਜ ਦਾ ਇਲਾਕਾ।- ਰਾਜ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਉਹ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣਗੇ ਜੋ ਅਗਸਤ, 1947 ਦੇ ਪੰਦਰਵੇਂ ਦਿਨ, ਰਾਜ ਦੇ ਸ਼ਾਸਕ ਦੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਜਾਂ ਅਧਿਕਾਰ ਅਧੀਨ ਸਨ।

(5) ਰਾਜ ਦੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਅਤੇ ਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਵਿਸਤਾਰ।- ਰਾਜ ਦੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਅਤੇ ਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀ ਉਹਨਾਂ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਜ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ।

ਮੰਤਰੀਆਂ ਦੀ ਕੌਂਸਲ

35. ਰਾਜਪਾਲ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਦੇਣ ਲਈ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ।

(1) ਸਦਰ-ਏ-ਰਿਆਸਤ ਨੂੰ ਉਸਦੇ ਕਾਰਜਾਂ ਦੇ ਅਭਿਆਸ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਦੇਣ ਲਈ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਨਾਲ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਹੋਵੇਗੀ।

(2) ਧਾਰਾ 36, 38 ਅਤੇ 92 ਦੇ ਅਧੀਨ ਸਦਰ-ਏ-ਰਿਆਸਤ ਦੇ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਸਿਰਫ਼ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸਲਾਹ 'ਤੇ ਹੀ ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਜਾਣਗੇ।

(3) ਇਹ ਸਵਾਲ ਕਿ ਕੀ ਕੋਈ, ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਮੰਤਰੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਸਦਰ-ਏ-ਰਿਆਸਤ ਨੂੰ ਕੀ ਸਲਾਹ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਇਸ ਦੀ ਕਿਸੇ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

53. ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦਾ ਸੈਸ਼ਨ, ਮੁਅੱਤਲ ਅਤੇ ਭੰਗ।

(1) ਸਦਰ-ਏ-ਰਿਆਸਤ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਹਰੇਕ ਸਦਨ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਸਮੇਂ ਅਤੇ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਮੀਟਿੰਗ ਕਰਨ ਲਈ ਬੁਲਾਏਗੀ ਜੋ ਉਹ ਉਚਿਤ ਸਮਝਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਇੱਕ ਸੈਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਆਖਰੀ ਬੈਠਕ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਨਿਰਧਾਰਤ ਮਿਤੀ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਛੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦਾ ਦਖਲ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਅਗਲੇ ਸੈਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਇਸਦੀ ਪਹਿਲੀ ਬੈਠਕ।

(2) ਸਦਰ-ਏ-ਰਿਆਸਤ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ 'ਤੇ -

(ਏ) ਸਦਨਾਂ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਦਨ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨਾ

(ਬੀ) ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਭੰਗ ਕਰਨਾ।

ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਦਾ ਟੁੱਟਣਾ

92. ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਦੀ ਅਸਫਲਤਾ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਉਪਬੰਧ।- (1) ਜੇਕਰ ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਰਾਜਪਾਲ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਨਹੀਂ ਚਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। , ਰਾਜਪਾਲ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦੁਆਰਾ-

(ਏ) ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਰਜ ਨੂੰ ਅਤੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਜਾਂ ਅਥਾਰਟੀ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯਤ ਜਾਂ ਵਰਤੋਂ ਯੋਗ ਸਾਰੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਲਈ ਮੰਨਣਾ;

(ਬੀ) ਘੋਸ਼ਣਾ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਨ ਲਈ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰੀ ਜਾਂ ਲੋੜੀਂਦੇ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਅਜਿਹੇ ਇਤਫਾਕਿਕ ਅਤੇ ਪਰਿਣਾਮੀ ਉਪਬੰਧ ਬਣਾਉਣਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਉਪਬੰਧ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਂ ਅੰਸ਼ਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਅਥਾਰਟੀ:

ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਇਸ ਧਾਰਾ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵੀ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯਤ ਜਾਂ ਇਸਦੀ ਵਰਤੋਂ ਯੋਗ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਲਈ ਮੰਨਣ ਜਾਂ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਕਿਸੇ ਉਪਬੰਧ ਦੇ ਸੰਚਾਲਨ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਜਾਂ ਅੰਸ਼ਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਦੇਵੇਗਾ।

(2) ਅਜਿਹੀ ਕੋਈ ਵੀ ਘੋਸ਼ਣਾ ਰੱਦ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਅਗਲੀ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦੁਆਰਾ ਬਦਲੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

(3) ਅਜਿਹੀ ਕੋਈ ਵੀ ਘੋਸ਼ਣਾ ਭਾਵੇਂ ਉਪ-ਧਾਰਾ (2) ਦੇ ਅਧੀਨ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੀ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਸਿਵਾਏ ਜਦੋਂ ਇਹ ਪਿਛਲੀ ਘੋਸ਼ਣਾ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਘੋਸ਼ਣਾ ਹੈ, ਉਸ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਛੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਖਤਮ ਹੋਣ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਬੰਦ ਕਰ ਦੇਵੇਗਾ ਜਿਸ 'ਤੇ ਇਹ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

(4) ਜੇਕਰ ਰਾਜਪਾਲ ਇਸ ਧਾਰਾ ਅਧੀਨ ਕਿਸੇ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦੁਆਰਾ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਲਈ ਮੰਨ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਕੋਈ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ, ਉਸ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ, ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਰਹੇਗਾ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਉਸ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਦੋ ਸਾਲ ਬੀਤ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਜਿਸ 'ਤੇ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਕਿਸੇ ਐਕਟ ਦੁਆਰਾ ਜਲਦੀ ਰੱਦ ਜਾਂ ਦੁਬਾਰਾ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ, ਅਤੇ ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਜਾਂ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਹਵਾਲਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਅਜਿਹੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਸਮੇਤ।

(5) ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਅਧੀਨ ਕੋਈ ਘੋਸ਼ਣਾ ਪੱਤਰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਜਾਰੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

(6) ਇਸ ਧਾਰਾ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹਰ ਘੋਸ਼ਣਾ ਨੂੰ, ਸਿਵਾਏ ਜਿੱਥੇ ਇਹ ਪਿਛਲੀ ਘੋਸ਼ਣਾ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਘੋਸ਼ਣਾ ਹੈ, ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਹਰੇਕ ਸਦਨ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।

"ਭਾਗ XII
ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਸੋਧ

147. ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਸੋਧ।- ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਇੱਕ ਸੋਧ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਇਸ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇੱਕ ਬਿੱਲ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਬਿੱਲ ਨੂੰ ਹਰੇਕ ਸਦਨ ਵਿੱਚ ਉਸ ਸਦਨ ਦੀ ਕੁੱਲ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਦੇ ਦੋ ਤਿਹਾਈ ਤੋਂ ਘੱਟ ਨਾ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਬਹੁਮਤ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਉਸਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਲਈ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ, ਬਿੱਲ ਨੂੰ ਅਜਿਹੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ 'ਤੇ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਬਿੱਲ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸੋਧਿਆ ਜਾਵੇਗਾ:

ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਵਿਧਾਨ ਪ੍ਰੀਸ਼ਦ ਦੇ ਖਾਤਮੇ ਦਾ ਉਪਬੰਧ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਬਿੱਲ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੀ ਕੁੱਲ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਦੇ ਬਹੁਮਤ ਨਾਲ ਅਤੇ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ ਮੌਜੂਦ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੇ ਦੋ ਤਿਹਾਈ ਤੋਂ ਘੱਟ ਨਾ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਬਹੁਮਤ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਅਤੇ ਵੋਟਿੰਗ:

ਬਸ਼ਰਤੇ ਅੱਗੇ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਬਿੱਲ ਜਾਂ ਸੋਧ ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਤਬਦੀਲੀ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ-

(a) ਇਹ ਭਾਗ; ਜਾਂ

(ਬੀ) ਸੈਕਸ਼ਨ 3 ਅਤੇ 5 ਦੇ ਉਪਬੰਧ; ਜਾਂ

(c) ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਰਾਜ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ,

ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਦਨ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਜਾਂ ਭੇਜਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।"

28. ਸੰਵਿਧਾਨ (ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ) ਤੀਸਰਾ ਸੋਧ ਆਰਡਰ, 1964 (ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ "C.O. 71" ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) ਮਿਤੀ 21.11.1964, ਨੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਸੋਧਿਆ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ

ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਆਰਕਲ ਬਣਾਇਆ 356 ਰਾਜ 'ਤੇ ਲਾਗੂ, ਇਸ ਸੋਧ ਦੇ ਨਾਲ ਕਿ 'ਸੰਵਿਧਾਨ' ਸ਼ਬਦ 'ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ' ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ (ਛੇਵੀਂ ਸੋਧ) ਐਕਟ, 1965, 10.4.1965 ਨੂੰ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਰਾਜ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ 'ਸਦਰ-ਏ-ਰਿਆਸਤ' ਅਤੇ 'ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ' ਨੂੰ 'ਰਾਜਪਾਲ' ਅਤੇ 'ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ' ਨਾਲ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਮੰਤਰੀ. ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ, ਸੰਵਿਧਾਨ (ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ) ਦੂਜਾ ਸੋਧ ਆਰਡਰ, 1965 (ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ "ਸੀ.ਓ. 74" ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) ਭਾਰਤ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਧਾਰਾ 370 (ਦੇ ਤਹਿਤ, ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਨਾਲ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। 1). ਇਸ ਨੇ ਸਦਰ-ਏ-ਰਿਆਸਤ ਦੇ ਗਵਰਨਰ ਦੇ ਨਾਮਕਰਨ ਦੀ ਤਬਦੀਲੀ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਧਾਰਾ 367(ਬੀ) ਦੀ ਥਾਂ ਲੈਣ ਲਈ CO 48 ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕੀਤੀ।

29. ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਗੱਲਬਾਤ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਨੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਸਮਝੌਤੇ, 1975 ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਸਰਕਾਰ ਵਿਚਕਾਰ, ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ, ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਦੋਵਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਸਬੰਧ ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 370 ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣਗੇ (ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕਸ਼ਮੀਰ ਸਮਝੌਤੇ ਦੀ ਧਾਰਾ (1) ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ। ਸਮਝੌਤੇ ਦੀ ਧਾਰਾ (2) ਨੇ ਦੁਹਰਾਇਆ ਕਿ ਬਾਕੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਰਾਜ ਕੋਲ ਰਹਿਣਗੀਆਂ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ, ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਵਜੋਂ ਸ਼ੇਖ ਅਬਦੁੱਲਾ ਨੂੰ ਮੁੜ-ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਸਈਅਦ ਮੀਰ ਕਾਸਿਮ ਨੇ ਅਸਤੀਫਾ ਦੇ ਦਿੱਤਾ। ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ, ਇਸ ਸਮਝ 'ਤੇ ਕਿ ਨਵੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਜਲਦੀ ਹੀ ਕਰਵਾਈਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ

30. ਸਿਆਸੀ ਸਥਿਰਤਾ, ਹਾਲਾਂਕਿ, 1975 ਦੀ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਨਾਲ ਬਹੁਤੀ ਦੇਰ ਨਹੀਂ ਚੱਲ ਸਕੀ। ਜਦੋਂ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ 1977 ਦੀਆਂ ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਹਾਰ ਗਈ, ਤਾਂ ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਤੋਂ ਸਮਰਥਨ ਵਾਪਸ ਲੈ ਲਿਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਨਾਲ ਮਾਰਚ 1977 ਵਿੱਚ ਸ਼ੇਖ ਅਬਦੁੱਲਾ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਡਿੱਗ ਗਈ ਅਤੇ ਗਵਰਨਰ ਰਾਜ ਲਾਗੂ ਹੋਇਆ। 67 ਹਾਲਾਂਕਿ, ਸ਼ੇਖ ਅਬਦੁੱਲਾ ਦੀ ਨੈਸ਼ਨਲ ਕਾਨਫਰੰਸ 1977 ਦੀਆਂ ਰਾਜ ਚੋਣਾਂ ਵਿੱਚ ਸੱਤਾ ਵਿੱਚ ਵਾਪਸ ਆਈ।

1989-1990 ਤੋਂ ਬਾਅਦ: ਇਕ ਹੋਰ ਮੁਸ਼ਕਲ ਸਮਾਂ

31. ਕਸ਼ਮੀਰ ਘਾਟੀ 'ਤੇ ਰੱਬ ਅਤੇ ਕੁਦਰਤ ਬਹੁਤ ਮਿਹਰਬਾਨ ਰਹੇ ਹਨ। ਬਦਕਿਸਮਤੀ ਨਾਲ, ਮਨੁੱਖੀ ਸਪੀਸੀਜ਼ ਇੰਨੇ ਵਿਚਾਰਵਾਨ ਨਹੀਂ ਹਨ. 1980 ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਵਿੱਚ 1987 ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਔਖੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਹੋਈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦੋਸ਼ ਅਤੇ ਜਵਾਬੀ ਦੋਸ਼ ਲੱਗੇ। 1971 ਦੀ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਨੂੰ ਭੁਲਾਇਆ ਨਹੀਂ ਗਿਆ। ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰ ਅਤੇ ਨਿਰਾਸ਼ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਸ਼ੀਆ ਵਜੋਂ ਸਿਖਲਾਈ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਅਤੇ ਹਫੜਾ-ਦਫੜੀ ਮਚਾਉਣ ਲਈ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿੱਚ ਵਾਪਸ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ। ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਤਬਦੀਲੀ ਸੀ, ਜੋ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਸ਼ਾਂਤੀ ਅਤੇ ਸਹਿਣਸ਼ੀਲਤਾ ਲਈ ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਸ਼ੈਵਵਾਦ ਅਤੇ ਇਸਲਾਮੀ ਸੂਫੀਵਾਦ ਨੂੰ ਅਜਿਹੀਆਂ ਖਾੜਕੂ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀਆਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿਚ ਲੈ ਲਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਸਰ ਵਾਲਟਰ ਲਾਰੈਂਸ ਨੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿੱਚ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਅਪਰਾਧ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਬਾਰੇ ਜੋ ਲਿਖਿਆ ਸੀ, ਉਹ ਚੰਗਾ ਸੀ। 70 ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਪੰਡਿਤ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਵੱਡੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਕੂਚ ਹੋ ਗਈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਾਨ ਅਤੇ ਜਾਇਦਾਦ ਨੂੰ ਖਤਰਾ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਮਰਿਆਦਾ ਬਦਲ ਗਈ। ਇਸ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਤਿੰਨ ਦਹਾਕੇ ਬੀਤ ਜਾਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ

ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਮੋੜ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਸਰਹੱਦ ਪਾਰੋਂ ਸਰਗਰਮ ਹਮਾਇਤ ਨਾਲ ਭਾਰਤ ਦੇ ਖੇਤਰ 'ਤੇ ਇੱਕ ਪ੍ਰੌਕਸੀ ਯੁੱਧ ਸੀ।

32. ਅੱਤਵਾਦੀਆਂ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ, ਜਾਂ ਤਾਂ ਸਰਹੱਦ ਪਾਰੋਂ, ਜਾਂ ਸਵਦੇਸ਼ੀ, ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਬਲਾਂ ਅਤੇ ਅਰਧ ਸੈਨਿਕ ਬਲਾਂ ਨੂੰ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ। ਤਤਕਾਲੀ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ ਮੁਫਤੀ ਮੁਹੰਮਦ ਸਈਦ ਦੀ ਧੀ ਦਾ ਅਗਵਾ, ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਬਦਲੇ ਵਿੱਚ ਉਸਦੀ ਰਿਹਾਈ। ਅੱਤਵਾਦੀਆਂ ਨੂੰ ਹਿਰਾਸਤ 'ਚ ਲਿਆ ਗਿਆ, 71 ਨੇ ਆਖਰੀ ਮੈਚ ਜਗਾਇਆ, ਜਿਸ ਨੇ ਅਜਿਹੀ ਬੇਮਿਸਾਲ ਅੱਗ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਕਿ ਇਸ ਨੇ ਪੂਰੀ ਘਾਟੀ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਲਪੇਟ 'ਚ ਲੈ ਲਿਆ। ਮੁਢਲੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅੱਜ ਦੀ 35 ਸਾਲ ਜਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਘੱਟ ਉਮਰ ਦੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਨੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਦੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਮਾਹੌਲ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ, ਜੋ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿੱਚ ਸਮਾਜ ਦਾ ਆਧਾਰ ਬਣਿਆ ਸੀ।

33. 1996 ਵਿੱਚ ਹੋਈਆਂ ਚੋਣਾਂ ਦੁਆਰਾ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਦੀ ਪੁਨਰ-ਸਥਾਪਨਾ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ।72 ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਦਾ ਸ਼ਾਂਤੀਪੂਰਨ ਹੱਲ ਲੱਭਣ ਲਈ ਲਗਾਤਾਰ ਯਤਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ, ਸਾਬਕਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਪੀ.ਵੀ. ਨਰਸਿਮਹਾ ਰਾਓ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਰਾਜ ਦੀ ਖੁਦਮੁਖਤਿਆਰੀ ਲਈ "...ਅਸਮਾਨ ਹੈ ਸੀਮਾ" ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਅਟਲ ਬਿਹਾਰੀ ਵਾਜਪਾਈ ਨੇ ਇਨਸਾਨੀਅਤ, ਜਮਹੂਰੀਅਤ, ਕਸ਼ਮੀਰੀਅਤ (ਅਰਥਾਤ, ਇਨਸਾਨੀਅਤ: ਮਾਨਵਵਾਦ; ਜਮਹੂਰੀਅਤ: ਲੋਕਤੰਤਰ; ਕਸ਼ਮੀਰੀਅਤ: ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਸੰਮਿਲਿਤ ਸੱਭਿਆਚਾਰ, ਦੇ ਨਾਲ) ਦਾ ਨਾਅਰਾ ਬੁਲੰਦ ਕੀਤਾ। ਹਿੰਦੂਆਂ ਅਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਦੋਸਤੀ)।

<u>ਹਾਲ ਹੀ ਦੇ ਵਿਕਾਸ</u>

34. ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਇਸ ਬੈਚ ਦਾ ਟ੍ਰਿਗਰ ਅਗਸਤ 2019 ਵਿੱਚ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਕਾਨੂੰਨ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਇੱਥੇ ਇਹ ਜੋੜ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ, ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ (ਜਿਸਨੂੰ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ "ਭਾਜਪਾ" ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) ਅਤੇ ਪੀਪਲਜ਼ ਡੈਮੋਕਰੇਟਿਕ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਗਠਜੋੜ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕਾਰਨ (ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ "ਪੀਡੀਪੀ" ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) ਢਹਿ-ਢੇਰੀ ਕਰਕੇ, ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 92 ਦੇ ਤਹਿਤ, 20.6.2018 ਨੂੰ ਰਾਜਪਾਲ ਸ਼ਾਸਨ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਅਸਫਲ ਹੋ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਕਾਰਜ ਰਾਜ ਦੇ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ। 21.11.2018 ਨੂੰ, ਰਾਜਪਾਲ, ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 53 (2) (ਬੀ) ਦੇ ਤਹਿਤ, ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਭੰਗ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਹ ਛੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ, 19.12.2018 ਨੂੰ ਰਾਜਪਾਲ ਸ਼ਾਸਨ ਦੀ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਤੋਂ ਠੀਕ ਪਹਿਲਾਂ ਸੀ। 19.12.2018 ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 356 ਦੇ ਤਹਿਤ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਸ਼ਾਸਨ ਦੀ ਘੋਸ਼ਣਾ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਮਤਾ ਲੋਕ ਸਭਾ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਘੋਸ਼ਣਾ [GSR 1223(E)] ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਕਾਰਜਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਰਾਜਪਾਲ ਦੁਆਰਾ ਵਰਤੀਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਵੀ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕੀਤੀਆਂ। ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 3 ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਉਪਬੰਧ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਉਹ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਸੰਦਰਭ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸਨ, ਨੂੰ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ,

ਉਸੇ ਮਿਤੀ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ GSR 1224 (E) ਦੇ ਜ਼ਰੀਏ, GSR 1223 (E) ਅਧੀਨ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਰਾਜ ਦੇ ਰਾਜਪਾਲ ਦੁਆਰਾ ਵੀ ਵਰਤਣ ਯੋਗ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਫਿਰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਸ਼ਾਸਨ ਨੂੰ ਛੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੀ ਹੋਰ ਮਿਆਦ ਲਈ ਵਧਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, w.e.f. 3.7.2019, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ।

35. ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਨੇ 2.8.2019 ਨੂੰ ਇੱਕ ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਡਵਾਈਜ਼ਰੀ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਅਮਰਨਾਥ ਯਾਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸਲਾਹ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਕਿ ਉਹ ਅੱਤਵਾਦੀ ਖਤਰਿਆਂ ਦੇ ਕੁਝ ਖੁਫੀਆ ਸੂਚਨਾਵਾਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਆਪਣੀ ਯਾਤਰਾ ਅੱਧ ਵਿਚਕਾਰ ਬੰਦ ਕਰ ਦੇਣ ਅਤੇ ਵਾਪਸ ਪਰਤ ਜਾਣ।

36. 5.8.2019 ਨੂੰ, ਉਸ ਦਿਨ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੇ ਧਾਰਾ 370(1) ਦੇ ਤਹਿਤ 'ਸੰਵਿਧਾਨ (ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ) ਆਰਡਰ, 2019' (ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ "C.O. 272" ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) ਸਿਰਲੇਖ ਵਾਲਾ ਅਸ਼ਲੀਲ ਹੁਕਮ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ। ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਨਾਲ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ (ਰਾਜਪਾਲ ਦੁਆਰਾ, ਰਾਜ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਰਾਜਪਾਲ ਕੋਲ ਸਨ)। ਉਸ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 367(4) ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਧਾਰਾ 367(4)(d) ਨੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 370 ਨੂੰ 'ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਸੈਂਬਲੀ' ਦੇ ਸਮੀਕਰਨ ਨੂੰ ਬਦਲ ਕੇ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਉਪ ਧਾਰਾ (3) ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਰਾਜ' 'ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ' ਦੇ ਨਾਲ। ਇਹ ਘਟਨਾ ਸਵੇਰੇ 11 ਵਜੇ ਦੇ ਕਰੀਬ ਵਾਪਰੀ।

37. ਸਵੇਰੇ 11:15 ਵਜੇ, ਦੋ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮਤੇ, ਅਰਥਾਤ, ਧਾਰਾ (1) ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਧਾਰਾ 370 ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਸੰਬੰਧੀ ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮਤਾ, ਅਤੇ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਪੁਨਰਗਠਨ ਬਿੱਲ, 2019 ਬਾਰੇ ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮਤਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਰਾਜ ਸਭਾ। ਪੁਨਰਗਠਨ ਬਿੱਲ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦਾ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਨੂੰ ਦੋ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਪੁਨਰਗਠਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ - ਇੱਕ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਲੱਦਾਖ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪੁਰਾਣੇ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਦੇ ਰਾਜ ਖੇਤਰ, ਅਰਥਾਤ ਕਾਰਗਿਲ ਅਤੇ ਲੇਹ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਉਕਤ ਬਿੱਲ ਨੇ ਅੱਗੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਲਈ ਇੱਕ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਹੋਣੀ ਸੀ। ਸ਼ਾਮ 5:30 ਵਜੇ, ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਪੁਨਰਗਠਨ ਬਿੱਲ, 2019 ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮਤਾ, ਲੋਕ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ, ਇੱਕ ਆਵਾਜ਼ ਵੋਟ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਹ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ 19.12.2018 ਦੀ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਸੰਸਦ ਆਪਣੀ ਗੈਰ-ਹਾਜ਼ਰੀ ਵਿੱਚ, ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ।

38. ਇਸ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਬਾਅਦ, ਧਾਰਾ (1) ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਧਾਰਾ 370 ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਮਤਾ ਅਤੇ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਦੇ ਪੁਨਰਗਠਨ ਸੰਬੰਧੀ ਵਿਧਾਨਕ ਮਤੇ ਨੂੰ ਰਾਜ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਲੋਕ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ। ਸਭਾ। ਸਾਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਮਤੇ, ਅਸਲ ਵਿੱਚ, ਲੋਕ ਸਭਾ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸਭਾ ਦੋਵਾਂ ਦੇ ਮੌਜੂਦ ਮੈਂਬਰਾਂ ਅਤੇ ਵੋਟਿੰਗ ਦੇ 2/3 ਬਹੁਮਤ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ।

39. 6.8.2019 ਨੂੰ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 370(3) ਦੇ ਤਹਿਤ ਇੱਕ ਘੋਸ਼ਣਾ ਪੱਤਰ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ (ਜਿਸਨੂੰ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ "C.O. 273" ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ), ਜਿਵੇਂ ਕਿ C.O. ਦੁਆਰਾ ਸੋਧਿਆ ਗਿਆ

ਹੈ। 272, ਘੋਸ਼ਣਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਧਾਰਾ 370 w.e.f. ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਬੰਦ ਕਰ ਦੇਵੇਗਾ। 6.8.2019 ਇਹ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਹੈ ਕਿ, ਇਸ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਦੇ ਰਸਤੇ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਇਸ ਨੂੰ ਰਸਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਖ਼ਤਮ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਧਾਰਾ 370 ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਖ਼ਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

40. 9.8.2019 ਨੂੰ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ 'ਤੇ, ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਪੁਨਰਗਠਨ ਐਕਟ, 2019 ਦੀ ਧਾਰਾ 2(ਏ) ਦੇ ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ (ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ "ਉਕਤ ਐਕਟ" ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ), ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੇ, ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰਾਲੇ ਦੁਆਰਾ, ਉਪਰੋਕਤ ਐਕਟ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ, SO 2889 (E) ਨੰਬਰ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ, w.e.f. 31.10.2019।

41. ਇਹ ਉਹ ਹੈ ਜੋ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਬੈਚ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਹੋਇਆ ਹੈ.
42. ਦੂਸਰਾ ਵਿਕਾਸ ਇਹ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਉਪਰੋਕਤ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, 31.10.2019 ਨੂੰ, ਦੋ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਬਣਾਏ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਸ਼ਾਸਨ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

<u>ਚੁਣੌਤੀ</u>

43. ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਸਮੂਹ ਦਾਇਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਮੁਹੰਮਦ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਜ਼ੁਬਾਨੀ ਬੇਨਤੀਆਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਸੀਨੀਅਰ ਵਕੀਲ ਸ਼੍ਰੀ ਕਪਿਲ ਸਿੱਬਲ ਨੇ ਕੀਤੀ। ਅਕਬਰ ਲੋਨ ਅਤੇ ਹਸਨੈਨ ਮਸੂਦੀ। ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ, ਇਹ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੰਦੇ ਹਨ:

> i. GSR 1223(E) ਮਿਤੀ 19.12.2018 ਦੇ ਤਹਿਤ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਸ਼ਾਸਨ ਦੀ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦਾ ਪੈਰਾ (c)(ii), ਅਤੇ 3.7.2019 ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਹੋਰ ਮਿਆਦ ਲਈ ਵਧਾਇਆ ਗਿਆ।
>
> ii. ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੰਬਰ 2 ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸਹਿਮਤੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਭਾਰਤ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ (ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ), ਆਰਡਰ 2019, ਨੰਬਰ CO 272 ਮਿਤੀ 5.8.2019 ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ।
>
> iii. ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ (ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ), ਆਰਡਰ 2019 ਨੰਬਰ CO No.272 ਮਿਤੀ 5.8.2019।
>
> iv. ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 370(3) ਦੇ ਤਹਿਤ ਘੋਸ਼ਣਾ ਨੰਬਰ CO No.273 ਮਿਤੀ 6.8.2019।
>
> v. ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਪੁਨਰਗਠਨ ਐਕਟ, 2019 (2019 ਦਾ ਐਕਟ ਨੰ. 34) ਜਿਸ ਨੂੰ 9.8.2019 ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਮਿਲੀ।

44. ਜ਼ੁਬਾਨੀ ਬੇਨਤੀਆਂ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਸਨ, ਵਿਸ਼ਾਲ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ, ਰਿਪੋਰਟਾਂ, ਵਿਚਾਰਾਂ, ਟੈਕਸਟ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉੱਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ। ਵਕੀਲਾਂ ਨੇ ਬੇਨਤੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਵੰਡਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਪਰ

ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸੁਭਾਅ ਦੇ ਕਾਰਨ, ਬੇਨਤੀਆਂ ਦਾ ਕਾਫ਼ੀ ਓਵਰਲੈਪ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਹਰੇਕ ਵਕੀਲ ਦੀਆਂ ਬੇਨਤੀਆਂ ਨੂੰ ਰਿਕਾਰਡ ਕਰਨ ਲਈ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਨਕਲਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰੇ ਦੀ ਬਜਾਏ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੇ ਸਿਰਲੇਖਾਂ ਅਧੀਨ, ਸਬਮਿਸ਼ਨਾਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣਾ ਉਚਿਤ ਸਮਝਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਨਿਰਣੇ ਨੂੰ ਹੋਰ ਕਰਜ਼ਦਾਰ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਵੀ ਮਦਦ ਕਰੇਗਾ ਅਤੇ ਦੋਵਾਂ ਧਿਰਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਵਿਵਾਦ ਦੇ ਖੇਤਰਾਂ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰੇਗਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਚਰਚਾ.

1. ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਵਿਚਕਾਰ ਸਬੰਧ

A. ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੰਘ ਅਤੇ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਵਿਚਕਾਰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਬੰਧਾਂ ਦਾ ਵਿਕਾਸ:

ਭਾਰਤੀ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਰਿਆਸਤ ਰਾਜ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਭਰੋਸੇ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਗਾਰੰਟੀ ਜੋ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 370 ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ, ਉੱਤੇ ਬਹੁਤ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। . ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਦੋਸ਼ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਭਰੋਸੇ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਯੋਜਨਾ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਨ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਜੋ ਇਸ ਦੇ ਅਨੁਸਰਨ ਵਿੱਚ ਵਿਕਸਤ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਵਕੀਲ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਤਰਫ਼ੋਂ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪਹਿਲੂਆਂ ਦਾ ਸਾਰ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।

i. ਅਨੁਛੇਦ 370(1) ਨੂੰ ਸੁਈ ਜੈਨਰੀਸ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਇੱਕ ਗੈਰ ਰੁਕਾਵਟ ਧਾਰਾ ਨਾਲ ਖੋਲ੍ਹਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 238 ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ; ਜੋ ਸੰਸਦ ਦੀ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਸੀਮਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ; ਅਤੇ ਰਲੇਵੇਂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਸੰਸਥਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਫੈਡਰਲ ਸਬੰਧਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਬਾਰੇ ਇੱਕ ਅੰਤਮ ਫੈਸਲਾ ਉਦੋਂ ਰੌਸ਼ਨ ਹੋ ਗਿਆ ਜਦੋਂ ਇਸ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਜਮਹੂਰੀ ਢਾਂਚਾ ਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਲਿਆਇਆ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਦੂਜਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸਹਿਮਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਚਰਿੱਤਰ ਪੱਖੋਂ ਵਿਲੱਖਣ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਸੰਘ ਵਿੱਚ ਰਲੇਵੇਂ ਵਾਲੇ ਦੂਜੇ ਰਾਜਾਂ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨ ਦੀ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ 'ਤੇ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਮਤਭੇਦ ਨੋਟ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਸ੍ਰੀ ਜ਼ਫ਼ਰ ਸ਼ਾਹ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੇ ਇਕੱਲੇ ਸਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨਾ ਸੀ ਜਦੋਂ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਕਪਿਲ ਸਿੱਬਲ, ਵਿਦਵਾਨ ਸੀਨੀਅਰ ਵਕੀਲ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਦੇ ਹੋਰ ਪਹਿਲੂ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਦਿੱਤੇ ਹਾਲਾਤ ਜੋ ਜਰਮਨ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੇ।

ii. ਧਾਰਾ 370 ਦਾ ਪਾਠ ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਵਿਚਕਾਰ "ਸਹਿਯੋਗ ਦੇ ਪੱਧਰ" ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਰਲੇਵੇਂ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਲਈ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਅਨੁਕੂਲਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਰਲੇਵੇਂ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰੇ, ਸਹਿਮਤੀ ਅਤੇ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਅੱਗੇ ਵਧੀ, ਆਖਰੀ ਸਭ ਤੋਂ ਤੰਗ ਅਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਬੇਮਿਸਾਲ ਸੀ।

iii. 17 ਅਕਤੂਬਰ 1949 ਨੂੰ ਆਰਟੀਕਲ 370 ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਬਹਿਸ ਵਿਚ ਸ਼੍ਰੀ ਗੋਪਾਲਸਵਾਮੀ ਅਯੰਗਰ ਦੇ ਬਿਆਨਾਂ 'ਤੇ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਧਾਰਾ 370 ਦੀ ਹੋਂਦ ਅਤੇ ਬਣਤਰ ਉਸ ਸਮੇਂ ਰਾਜ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦ ਅਜੀਬ ਸਥਿਤੀਆਂ ਕਾਰਨ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ। ਸਮਾਂ ਆਖਿਰਕਾਰ ਧਾਰਾ 370 ਦੀ ਕਿਸਮਤ ਕੀ ਹੋਵੇਗੀ ਅਤੇ ਕੀ ਇਸਨੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਸਿਰਫ਼ ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ 'ਤੇ ਹੀ ਛੱਡਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਜੋ ਬਦਲੇ ਵਿੱਚ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਇੱਛਾ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਸ਼੍ਰੀ ਸਿੱਬਲ, ਸ਼੍ਰੀ ਜ਼ਫ਼ਰ ਸ਼ਾਹ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਦੁਸ਼ਯੰਤ ਦਵੇ ਦੀਆਂ ਬੇਨਤੀਆਂ ਦਾ ਇਹ ਸਾਂਝਾ ਵਿਸ਼ਾ ਸੀ।

iv. ਧਾਰਾ 370 ਦੁਵੱਲੇਵਾਦ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਦੁਆਰਾ ਐਨੀਮੇਟਿਡ ਹੈ। ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਆਦੇਸ਼, ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੀ.ਓ. 48 ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਅਤੇ ਸੰਸਦ ਵਿਚਕਾਰ ਸਹਿ-ਵਿਆਪਕ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਧਾਰਾ 246 ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਜਦਕਿ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 5 ਨੇ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਲਈ ਵਧਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਜਿੱਥੇ ਸੰਸਦ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਸ਼੍ਰੀ ਗੋਪਾਲ ਸੁਬਰਾਮਨੀਅਮ ਦੀ ਦਲੀਲ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਸੰਸਦ ਅਤੇ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੇ ਧਾਰਾ 370 ਦੇ ਮਾਧਿਅਮ ਰਾਹੀਂ ਗੱਲ ਕੀਤੀ, ਜੋ ਕਿ ਸ਼ਾਸਨ ਸਬੰਧਾਂ ਦਾ ਆਧਾਰ ਸੀ।

v. ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ ਰਾਜੀਵ ਧਵਨ, ਸੀਨੀਅਰ ਵਕੀਲ, ਨੇ ਦਲੀਲ ਦੇਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਕਿ ਸੰਘੀ ਢਾਂਚੇ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਉਪਬੰਧ ਹਨ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 370 ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਭਾਰਤ ਦੇ "ਬਹੁ-ਸਮਰੂਪ" ਸੰਘੀ ਢਾਂਚੇ ਦਾ ਇੱਕ ਪਹਿਲੂ ਸੀ। ਸੰਵਿਧਾਨ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਵਿਲੱਖਣ ਇਤਿਹਾਸਕ ਸੰਕਟਾਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸੰਘੀ ਇਕਾਈਆਂ ਨੂੰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪੱਧਰ ਦੀ ਖੁਦਮੁਖਤਿਆਰੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਨਿਰੀਖਣਾਂ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਆਰ.ਸੀ. ਪੌਡਿਆਲ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਯੂਨੀਅਨ73 ਇਸ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਬੰਧਾਂ ਦੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਵਿਆਖਿਆ ਲਈ ਢੁਕਵੀਂ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸੰਕਟਮਈ ਸਥਿਤੀਆਂ ਨੂੰ ਅਨੁਕੂਲ ਮੰਨਿਆ ਹੈ।

B. ਧਾਰਾ 370 ਨੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਸਥਾਈਤਾ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕੀਤੀ ਸੀ:

i. ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 370(3) ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਰਾਜ ਦਾ ਦਰਜਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਰਸਤੇ ਦੀ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ ਨਾ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਤੱਕ ਸਬੰਧਾਂ 'ਤੇ ਬਹਿਸ ਕੀਤੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਇਸ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਬੰਧ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਰਾਜ ਅਤੇ ਸੰਘ ਨੇ ਸਥਾਈ ਰੁਤਬਾ ਹਾਸਲ ਕਰ ਲਿਆ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਧਾਰਾ 370 ਨੂੰ ਸਥਾਈ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 370(1) ਦੇ ਅਧੀਨ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਅਤੇ ਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸੰਪਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਬਨਾਮ ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਨੂੰ ਉਪਰੋਕਤ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਲਈ ਸ਼੍ਰੀ ਸਿੱਬਲ ਦੁਆਰਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ

ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਰਾਜ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਹੋਰ ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਧਾਰਾ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਸੋਧ ਨਾਲ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਆਰਟੀਕਲ ਦੇ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਧਾਰਾ (1) ਵਿੱਚ, ਜਿਸਨੂੰ ਸੀ.ਓ. 44 ਮਿਤੀ 15.11.1952। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਵੱਲੋਂ ਇਹ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਰਾਜ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਇਹ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਧਾਰਾ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਰਹੇ। ਵਾਸਤਵ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ ਕਰਕੇ ਇਸ ਆਰਟੀਕਲ ਦੇ ਨਿਰੰਤਰ ਸੰਚਾਲਨ ਲਈ ਸਹਿਮਤ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸਨੂੰ ਸਿਰਫ ਇਸ ਸੋਧ ਨਾਲ ਹੀ ਸੰਚਾਲਿਤ ਮੰਨਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ii. ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ XXI, ਜੋ ਕਿ ਧਾਰਾ 370 ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਦਾ ਸਿਰਲੇਖ "ਅਸਥਾਈ, ਪਰਿਵਰਤਨਸ਼ੀਲ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਉਪਬੰਧ" ਹੈ। ਸਮੀਕਰਨ 'ਅਸਥਾਈ' ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਸਮਝਣਾ ਹੈ, ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਸ਼੍ਰੀ ਕਪਿਲ ਸਿੱਬਲ, ਸ਼੍ਰੀ ਗੋਪਾਲ ਸ਼ੰਕਰਨਾਰਾਇਣ ਦੁਆਰਾ ਬੇਨਤੀਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਸਾਂਝਾ ਵਿਸ਼ਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। "ਅਸਥਾਈ" ਵਾਕਾਂਸ਼ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 370 ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਸੀਮਤ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਭਾਵ, ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ ਬਾਰੇ ਅੰਤਿਮ ਫੈਸਲਾ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਲਿਆ ਜਾਣਾ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇੱਕ ਵਾਰ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਭੰਗ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਕੋਈ ਕਲਪਨਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 370 ਅਸਥਾਈ ਰਹਿ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਇਸ ਵਾਕਾਂਸ਼ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚੋਂ ਹਟਾਇਆ ਨਾ ਗਿਆ ਹੋਵੇ। ਇੱਕ ਅਰਥ ਵਿੱਚ ਇਹ ਤਾਕੀਦ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਰਾਜ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 'ਅਸਥਾਈ' ਵਾਕੰਸ਼ ਬੇਅਸਰ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ।

iii. ਰਾਜ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਇੱਕ ਵਿਆਪਕ ਅਤੇ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਭੂਮਿਕਾ ਸੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਕੋਈ ਹੋਰ ਸੰਸਥਾ ਰਾਜ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨਹੀਂ ਲੈ ਸਕਦੀ ਸੀ, ਨਾ ਹੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ। ਸ਼੍ਰੀ ਸਿੱਬਲ ਅਨੁਸਾਰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀ ਤੋਂ ਵੱਖਰੀ ਕਿਸਮ ਦੇ ਹੋਣ ਦੀ ਤਾਕੀਦ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ।

iv. ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਇਹ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦਾ ਮਾਮੂਲੀ ਸਿਰਲੇਖ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੀ ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਤੋਂ ਡਾ. ਅੰਬੇਡਕਰ ਦੇ ਭਾਸ਼ਣਾਂ ਅਤੇ ਕੇਸ਼ਵਾਨੰਦ ਭਾਰਤੀ ਬਨਾਮ ਕੇਰਲਾ ਰਾਜ 75 ਵਿਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਨਿਰੀਖਣਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

v. ਸੀ.ਓ. 48 ਨੂੰ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੋਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਦੁਵੱਲੇ ਯਤਨ ਅਤੇ ਪੁਸ਼ਟੀ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਬਣਨ ਦੀ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਜਾਰੀ ਰੱਖੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਡਰਾਫਟ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਨੂੰ ਸੀ.ਓ. ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸੰਸਦ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੇ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਸਪਸ਼ਟ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਲਈ 48.

vi. ਸ਼੍ਰੀ ਦਿਨੇਸ਼ ਦਿਵੇਦੀ, ਸਿੱਖਿਅਤ ਸੀਨੀਅਰ ਵਕੀਲ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਵਿਲੱਖਣ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੇ ਨਜ਼ਰੀਏ ਦੀ ਤਾਕੀਦ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਵਕੀਲ ਲਈ ਆਮ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਸੀ ਕਿ ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਭੰਗ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਧਾਰਾ 370 ਖ਼ਤਮ ਹੋ

ਗਈ ਸੀ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 370(2) ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 370(1) ਅਧੀਨ ਕੀਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ ਬਾਰੇ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਦਾ ਅੰਤਮ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ ਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੋਈ ਨਵੇਂ ਹੁਕਮ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਸਨ। . ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਉਸਨੇ ਤਾਕੀਦ ਕੀਤੀ ਕਿ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਾਰੇ ਸੀ.ਓ. ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਹੁਕਮਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸਨ ਅਤੇ ਸੰਪਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ 76 ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਅਪਣਾਇਆ ਗਿਆ ਨਜ਼ਰੀਆ ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਫਿਰ ਵੀ, ਦੋਵੇਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਇੱਕੋ ਸਮੇਂ ਅਤੇ ਸਦਾ ਲਈ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣਗੇ

ਅਸੀਂ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਦੌਰ ਤੋਂ ਨੋਟ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਕੁਝ ਵਕੀਲਾਂ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਪੰਜ ਜੱਜਾਂ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾਵੇ। ਵਿਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੁਆਰਾ ਵੱਡੇ ਬੈਂਚ ਨੂੰ ਰੈਫਰ ਕਰਨ ਦੀ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਡਾ ਸ਼ਾਹ ਫੈਸਲ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਯੂਨੀਅਨ ਅਤੇ ਹੋਰ/77. ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਝਗੜਾ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੀ ਤਾਕੀਦ ਕੀਤੀ ਗਈ ਗੱਲ ਦਾ ਦੁਹਰਾਓ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਪੈਰਾਂ 42 ਤੋਂ 45 ਵਿਚ ਦਰਜ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਕਾਰਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਇਹ ਰਾਏ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਕੋਈ ਟਕਰਾਅ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਥ ਕੌਲ ਬਨਾਮ ਜੰਮੂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ78 ਅਤੇ ਸੰਪਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼/79 ਕੇਸ

vii. ਧਾਰਾ 370 ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਧਾਰਾ 368 ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਮੰਨਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ 370(3), ਸ਼੍ਰੀ ਦੁਸ਼ਯੰਤ ਦਵੇ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਐਸ. ਨਾਫੜੇ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਭੰਗ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬਚਿਆ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਇਹ ਨੋਟ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਬਦਲੇ ਵਿਚ ਕੁਝ ਵਕੀਲਾਂ ਨੇ ਇਸ 'ਤੇ ਟਿੱਪਣੀ ਕਰਨ ਤੋਂ ਗੁਰੇਜ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਅਜਿਹੇ ਬੇਨਤੀਆਂ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਹ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸਮਝ ਸੀ ਕਿ ਧਾਰਾ 370(3), ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਭੰਗ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਕਾਗਜ਼ਾਂ 'ਤੇ ਇੱਕ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਹੋਂਦ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਨਹੀਂ ਬਚਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਧਾਰਾ 378 ਉਹ ਪਾਸਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਸ ਰਾਹੀਂ ਕਥਿਤ ਅਪਮਾਨਜਨਕ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਲਿਆ. ਇਹ ਸ਼੍ਰੀ ਸਿੱਬਲ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਸੀ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਕਾਰਵਾਈ ਵਿੱਚ ਇਹ ਇੱਕ ਅਕਾਦਮਿਕ ਅਭਿਆਸ ਹੋਵੇਗਾ।

C. ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 370(3) ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ:

i. ਧਾਰਾ 370(3) ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਆਧਾਰ ਹੈ ਜਿਸ ਉੱਤੇ ਦੋਵਾਂ ਧਿਰਾਂ ਦੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਟਿਕੀ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 370(3) ਅਧੀਨ ਸੱਤਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਰਾਜ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਜ਼ਬਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ। ਇੱਕ ਵਾਰ ਰਾਜ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਅਤੇ ਉਕਤ ਅਸੈਂਬਲੀ ਨੂੰ ਭੰਗ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 370 (3) ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀ ਖ਼ਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਥ ਕੌਲ 80 ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਕੱਢੇ ਗਏ ਸ਼੍ਰੀ ਗੋਪਾਲਸਵਾਮੀ ਅਯੰਗਰ ਦੁਆਰਾ ਭਾਰਤ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਬਹਿਸ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਬਿਆਨ ਨੂੰ ਇਸ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਆਧਾਰਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

ii. ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਅਨੁਛੇਦ 370(3) ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ ਕਿ ਧਾਰਾ 370 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੇ ਗਏ ਵਾਕਾਂਸ਼ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ "ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ" ਵਾਕੰਸ਼ ਦਾ ਅਨੁਸਰਣ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇੱਕ ਸ਼ਰਤੀਆ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਮੌਜੂਦ ਹੈ. ਧਾਰਾ 370(3) ਦੇ ਉਪਬੰਧ ਲਈ ਰਾਜ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਉਪ ਧਾਰਾ (2) ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਜਿਹੀ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ ਨੂੰ "ਜ਼ਰੂਰੀ" ਹੋਣ ਦਾ ਉਪਬੰਧ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਰਾਜ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ। ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਸ਼੍ਰੀ ਗੋਪਾਲ ਸ਼ੰਕਰਨਾਰਾਇਣ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸ਼ਰਤ ਸੀ।

iii. ਮਹਾਰਾਜਾ ਦੁਆਰਾ ਰਲੇਵੇਂ ਦੇ ਸਾਧਨ ਵਜੋਂ ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨਾ, ਮਹਾਰਾਜਾ ਦੀ ਮੁਢਲੀ ਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰੱਖਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 370 ਦੁਆਰਾ ਵਰਜਿਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

iv. ਰਲੇਵੇਂ ਦੇ ਸਾਧਨ ਅਤੇ ਵਿਲੀਨ ਸਮਝੌਤੇ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਇੱਕ ਅੰਤਰ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਤਿਹਾਸਕ ਤੌਰ 'ਤੇ, 'ਬਾਹਰੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ' ਦੀ ਰਿਹਾਈ ਲਈ ਐਕਸੈਸਸ਼ਨ ਦੇ ਸਾਧਨ 'ਤੇ ਦਸਤਖਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ 'ਅੰਦਰੂਨੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ' ਦੀ ਰਿਹਾਈ ਲਈ ਵਿਲੀਨ ਸਮਝੌਤਿਆਂ 'ਤੇ ਦਸਤਖਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਮੋਦ ਚੰਦਰ ਦੇਬ ਬਨਾਮ ਉੜੀਸਾ ਰਾਜ/ਇਸ ਅੰਤਰ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕਰਨ ਲਈ 82 ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ ਰਾਜੀਵ ਧਵਨ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਜ਼ਫਰ ਸ਼ਾਹ ਦੋਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਇਹ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜਾ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜਾਂ ਉਸਦੇ ਉੱਤਰਾਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਕਦੇ ਵੀ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਨਾਲ ਰਲੇਵੇਂ ਦੇ ਸਮਝੌਤੇ 'ਤੇ ਹਸਤਾਖਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਆਪਣੀਆਂ ਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ।

v. ਭਾਰਤ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਵਜੋਂ 600 ਤੋਂ ਵੱਧ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਅਤੇ ਵਿਲੀਨ ਸਮਝੌਤਿਆਂ ਦੇ ਸਾਧਨਾਂ ਦੀ ਵਿਧੀ ਰਾਹੀਂ ਉਸ ਇਤਿਹਾਸਕ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਸਮਝਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇਹ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਸਮਝੌਤਿਆਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਦੁਆਰਾ ਇਕਪਾਸੜ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਿਰੀਖਣਾਂ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਕੇ ਰੱਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਮਾਧਵ ਰਾਓ ਜੀਵਾਜੀ ਰਾਓ ਸਿੰਧੀਆ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਦੀ ਯੂਨੀਅਨ83 ਵਿਚ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਇਕਪਾਸੜ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿਚ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਸ ਸਮੇਂ ਬਰਕਰਾਰ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਇਕ ਕਾਨੂੰਨ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਕਾਰਨ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਨਿੱਜੀ ਪਰਸ ਦੇ ਖਾਤਮੇ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ।

vi. ਸ਼੍ਰੀ ਜ਼ਫਰ ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਉਪਰੋਕਤ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਇਹ ਦਲੀਲ ਦੇਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 370(3) ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 370 ਨੂੰ ਡੀ-ਕਾਰਜ ਕਰਨ ਲਈ ਹੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਸੀ।

vii. ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਦੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਤੋਂ ਆਪਣਾ ਅਧਿਕਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਵਿਲੀਨ ਸਮਝੌਤੇ 'ਤੇ ਹਸਤਾਖਰ ਨਾ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇਹ ਆਪਣੇ ਪੈਰਾਂ 'ਤੇ ਖੜ੍ਹਾ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ। ਵਿਵਸਥਾ ਨੇ ਦੋ ਸੰਵਿਧਾਨਾਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠੇ ਰਹਿਣ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਵਾਈ.ਵੀ. ਚੰਦਰਚੂੜ, ਜੇ. (ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਹ ਉਦੋਂ ਸੀ) ਵਿਚ ਕੇਸ਼ਵਾਨੰਦ ਭਾਰਤੀ84 ਕੇਸ

viii. ਵਿਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਨਿਰੀਖਣ ਸਟੇਟ ਬੈਂਕ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਬਨਾਮ ਸੰਤੋਸ਼ ਗੁਪਤਾ85 ਨੇ ਇਹ ਰਾਏ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਕੋਲ ਕੋਈ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਅਖੌਤੀ ਵਜੋਂ ਵਿਵਹਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਸਰਫੇਸੀ ਐਕਟ, 2002 ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਵਿਧਾਨਕ ਯੋਗਤਾ ਨੂੰ ਸੂਚੀ I ਵਿੱਚ ਪਾਇਆ ਜਾਣਾ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇਹ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉੱਥੇ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ (ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਹੈ) ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਮੌਕਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਵਿਕਲਪਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਤੀ ਇਨਕੁਰੀਅਮ ਹੋਣ ਦੀ ਤਾਕੀਦ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਥ ਕੌਲ/86.

2. ਇਮਪਗਡ ਐਗਜ਼ੀਕਿਊਟਿਵ ਆਰਡਰ ਰਾਜ ਅਤੇ ਯੂਨੀਅਨ ਵਿਚਕਾਰ ਸਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਲਈ ਸਮਰੱਥ ਨਹੀਂ ਹਨ:

ਏ.ਸੀ.ਓ. 272 ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਤੇ ਬਦਨਾਮ ਹੈ:

i. ਸ੍ਰੀ ਸਿੱਬਲ ਨੇ ਤਾਕੀਦ ਕੀਤੀ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਆਖਿਆ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮੁੱਲਾਂ ਨੂੰ ਲੋਕਤੰਤਰ, ਸੰਘਵਾਦ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨੈਤਿਕਤਾ ਵਜੋਂ ਗਿਣਿਆ ਗਿਆ ਸੀ।

ii. ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 370 ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਲਈ ਰਾਜਪਾਲ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਇਕਪਾਸੜ ਸਹਿਮਤੀ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੇ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜਪਾਲ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਨਾਲ ਹੀ ਕੰਮ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਦਾ ਅਪਵਾਦ ਸਿਰਫ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 36, 38 ਅਤੇ 92 ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

iii. ਇਹ ਰਾਜਪਾਲ ਦੀ ਸਹੁੰ ਦੇ ਅਧੀਨ ਸੀਮਿਤ ਕਰਤੱਵ ਸੀ ਜਿਸ ਲਈ ਉਸ ਨੂੰ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਣ ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰੱਖਣ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ, ਅਤੇ ਪ੍ਰਤੀਕੂਲ ਕਾਰਵਾਈ ਰਾਜਪਾਲ ਦੁਆਰਾ ਚੁੱਕੀ ਗਈ ਸਹੁੰ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਸੀ।

iv. ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਿਯਤ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦਾ ਸਾਧਨ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਤਰਾਜ਼ਯੋਗ ਕਾਰਵਾਈ ਅਮਲੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਧਾਰਾ 370 (3) ਦੇ ਤਹਿਤ ਜੰਮੂ

ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਸੌਂਪੀ ਗਈ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਸੀ। ਇਸ ਸਬਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਮਿਲਰ ਬਨਾਮ ਕੁਈਨ 87 ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

v. ਇਤਰਾਜ਼ਯੋਗ ਕਾਰਵਾਈ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 367 ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ (4) ਨੂੰ ਜੋੜ ਕੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 370 ਦੀ ਸੋਧ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਸੀ। ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਇਸ ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਮਾੜਾ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਨੇ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਸੋਧ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ ਸੀ ਜੋ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮੰਨ ਸਕਦਾ ਸੀ।

vi. ਰਾਜ ਦਾ ਰਾਜਪਾਲ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸ਼ਰਤਾਂ ਦੀ ਤਸੱਲੀ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਕਾਰਜਯੋਗ ਨਹੀਂ ਸੀ।
vii. ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 367 ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਅਰਥ ਵਿਆਖਿਆ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਵਜੋਂ ਸੀ। ਉਕਤ ਧਾਰਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਵਿਵਸਥਾ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਧਾਰਾ 370 ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ।

viii. ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਅਨੁਛੇਦ 370(3) ਇੱਕ ਗੈਰ ਅੜਿੱਕਾ ਧਾਰਾ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 367 ਉਸ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੁਆਰਾ ਉਪਲਬਧ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੋਪਾਲ ਸ਼ੰਕਰਨਾਰਾਇਣ ਦੁਆਰਾ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ।

ix. 'ਅਪਵਾਦ ਅਤੇ ਸੋਧਾਂ' ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੌਂਪੀ ਗਈ ਸ਼ਕਤੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਸਬੰਧ ਹੋਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 370(1)(d) ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਅਨੁਸਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਵੇਗੀ ਅਤੇ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸੀਮਾਵਾਂ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਾਨਤਾ ਦੇਣ ਦੀ ਤਾਕੀਦ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਸੀਮਾ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਇੱਕ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਿਰਣੇ ਹੋਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ।[ਦਿੱਲੀ ਲਾਅਜ਼ ਐਕਟ, ਰੀ. 88 ਅਤੇ ਕੇਸ਼ਵਾਨੰਦ ਭਾਰਤੀ89 ਕੇਸ ਪੈਰਾ 1423]। ਇਹ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਤੱਤਾਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਕੋਈ ਅਪਵਾਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

x. ਵਿੱਚ ਨਿਰੀਖਣ ਪੂਰਨਲਾਲ ਲਖਨਪਾਲ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ90 ਨੂੰ ਸਖ਼ਤੀ ਨਾਲ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਆਬਟਰ ਵਜੋਂ ਸਮਝਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ। ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਮੁਕੰਮਲ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਨਿਆਂਇਕ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ, ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਕੇਸ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਸੋਧ 'ਕੱਟੜਪੰਥੀ ਤਬਦੀਲੀ' ਨਹੀਂ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਅੰਦਰੂਨੀ ਸੀਮਾ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕੇਸ਼ਵਾਨੰਦ ਭਾਰਤੀ91 ਕੇਸ ਅਤੇ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਨਿਰੀਖਣ ਜੋ ਉਸ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਪਤਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਸੈੱਟ ਕਰਦੇ ਹਨ ਪੂਰਨਲਾਲ ਲਖਨਪਾਲ92 ਕੇਸਾਂ ਦਾ ਇਲਾਜ ਇਨਕਿਊਰੀਅਮ ਅਨੁਸਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਹੈ।

ਬੀ.ਸੀ.ਓ. 273 ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਤੇ ਬਦਨਾਮ ਹੈ:

ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 370 ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਦਾ ਸਾਰ ਇਹ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਧਾਰਾ 370 (3) ਦੇ ਤਹਿਤ ਕੋਈ ਵੀ ਫੈਸਲਾ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਇੱਛਾ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਰਾਜ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਭੰਗ

ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਸੀ। ਕੋਈ ਚੁਣੀ ਹੋਈ ਰਾਜ ਸਭਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਮੁੱਦੇ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਲੋਕਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਸ੍ਰੀ ਸਿੱਬਲ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਤਾਕੀਦ ਅਨੁਸਾਰ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਇੱਛਾ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

C. C.O ਜਾਰੀ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 356 ਦੇ ਤਹਿਤ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਗਲਤ ਵਰਤੋਂ। 272 ਅਤੇ ਸੀ.ਓ. 273.

i. ਕਪਿਲ ਸਿੱਬਲ, ਸਿੱਖਿਅਤ ਸੀਨੀਅਰ ਵਕੀਲ ਨੇ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਢੰਗ ਨਾਲ ਇਹ ਦਲੀਲ ਦੇਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਕਿ ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਅਪਣਾਇਆ ਗਿਆ ਰਸਤਾ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਸਥਿਰ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਧਾਰਾ 356 ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਸੋਧਣ ਲਈ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਸੀ। ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਨੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕਰਨਾ ਸੀ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੋਧ ਲਈ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਭ ਤੋਂ ਸਖ਼ਤ ਨਿਯਮਾਂ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 356 ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲੈਂਦੇ ਹੋਏ ਇੱਕ ਬਦਲ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

ii. ਉਪਰੋਕਤ ਪ੍ਰਤੀ ਪੱਖਪਾਤ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ, ਇਹ ਤਾਕੀਦ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 356 ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾ ਕਰਨ ਯੋਗ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਅਨੁਛੇਦ 356 ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਦੀ ਅਸਫਲਤਾ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਦੇ ਬਹਾਲ ਹੋਣ ਤੱਕ ਇੱਕ ਬਦਲਵੇਂ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਸੀ। ਅੰਤਰਰਾਜੀ ਮਿਆਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਲਈ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਸਿਰਫ਼ ਰਾਜ 93 ਦੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਕੋਲ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 356 ਦੀ ਵਿਧੀ ਚੁਣੀ ਹੋਈ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਬਹਾਲੀ ਯਾਨੀ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੀ ਬਹਾਲੀ 94 ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਸੀ।

iii. ਸ੍ਰੀ ਰਾਜੀਵ ਧਵਨ ਦੁਆਰਾ ਅੱਗੇ ਮੰਗੀ ਗਈ ਇੱਕ ਵਾਧੂ ਪਟੀਸ਼ਨ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਵੱਡੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਯੋਜਨਾ ਵਿੱਚ, ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 356 ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸ਼ਰਤ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਰਾਜ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਰਾਜਪਾਲ ਦੀ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ ਵੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖੀ ਜਾਵੇ। .

iv. ਸੀਨੀਅਰ ਵਕੀਲ ਮਿਸਟਰ ਨੈਫਾਡੇ ਨੇ ਇਹ ਤਾਕੀਦ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਕਿ ਇਹ ਘੋਸ਼ਣਾ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦੀ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਸੀਮਾ ਦੇ ਅੰਦਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਰਾਜ ਦੀ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਖਰਾਬ ਹੋ ਗਈ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਖਲ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਰਾਜਪਾਲ ਨੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਭੰਗ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਸੱਤਾ ਸੰਭਾਲ ਲਈ ਸੀ। ਰਾਜ ਦੇ. ਇੱਕ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਗਵਰਨਰ ਅਜਿਹੀ ਸ਼ਕਤੀ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਰਾਜ ਦੀ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਦੇ ਟੁੱਟਣ ਦਾ ਆਧਾਰ ਹੀ ਕਾਇਮ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ।

3. ਰਾਜ ਦਾ ਦਰਜਾ ਬਦਲ ਕੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਵੱਡਾ ਸਵਾਲੀਆ ਨਿਸ਼ਾਨ।

A. ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਅਨੁਛੇਦ 3 ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਾਰੰਟੀ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

i. ਆਰਟੀਕਲ 3 ਖੁਦ 'ਨਵੇਂ ਰਾਜਾਂ ਦਾ ਗਠਨ ਅਤੇ ਮੌਜੂਦਾ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਖੇਤਰਾਂ, ਸੀਮਾਵਾਂ ਜਾਂ ਨਾਵਾਂ ਦੀ ਤਬਦੀਲੀ' ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਠ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਤਹਿਤ ਕੀ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਧਾਰਾ (ਏ) ਤੋਂ (ਈ) ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਸਨ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਨੂੰ ਖ਼ਤਮ ਕਰਨ ਦੀ ਕਿਸੇ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਅਜਿਹੀ ਸ਼ਕਤੀ ਇਸ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹੀ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਦੋ-ਪੱਧਰੀ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੋਣ ਲਈ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

ii. ਪੂਰਵ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਮੇਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ, ਉਸ ਪੱਖ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਤਾਕੀਦ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਐਕਟ, 1919 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਵੈ-ਸ਼ਾਸਨ ਅਤੇ ਰਾਜ ਦਾ ਦਰਜਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵੱਲ ਨਿਰੰਤਰ ਤਰੱਕੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਉਸ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 15 ਨੇ ਵੀ ਇਸ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਲਾਜ਼ਮੀ ਬਣਾਇਆ ਹੈ। ਗਵਰਨਰ ਦੇ ਸੂਬੇ ਵਿੱਚ ਪੁਨਰਗਠਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਥਾਨਕ ਸਰਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਰਾਏ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ। ਇਹ ਅਭਿਆਸ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਐਕਟ, 1935 ਵਿੱਚ ਵੀ ਅਪਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 3 ਦਾ ਪੂਰਵਗਾਮੀ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਸ਼੍ਰੀ ਚੰਦਰ ਉਦੈ ਸਿੰਘ, ਸਿੱਖਿਅਤ ਸੀਨੀਅਰ ਵਕੀਲ, ਨੇ ਤਾਕੀਦ ਕੀਤੀ ਕਿ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦਾ ਦਰਜਾ ਘਟਾਉਣਾ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮਿਆਂ ਤੋਂ ਕਲਪਨਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ।

iii. ਇੱਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਇਤਿਹਾਸਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਤੋਂ, ਇਹ ਤਾਕੀਦ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ 1955 ਵਿੱਚ ਸੱਤਵੀਂ ਸੋਧ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਰਾਜ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਸੱਚ ਸੀ ਭਾਵ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਗੋਆ, ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਰਗੇ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। , ਮਨੀਪੁਰ, ਆਦਿ। ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਬਣਾਉਣਾ ਸੰਭਵ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਦੋਵਾਂ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਹੈ। ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੀ ਦੁਰਵਰਤੋਂ ਦੀ ਵੱਡੀ ਸੰਭਾਵਨਾ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਭਵਿੱਖ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਸੁਵਿਧਾਜਨਕ ਚੁਣੀ ਗਈ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਉਸ ਰਾਜ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਘਟਾ ਕੇ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

iv. ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕਰਨਾ ਸੰਸਦ ਦੇ ਦੋਵਾਂ ਸਦਨਾਂ ਦੇ ਸਧਾਰਨ ਬਹੁਮਤ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਇੱਕ ਅਭਿਆਸ ਸੀ। ਇਹ ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਗਾਰੰਟੀਸ਼ੁਦਾ ਕਈ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਨੁਛੇਦ 293 ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਜ ਦੇ ਸੰਯੁਕਤ ਫੰਡ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ 'ਤੇ ਉਧਾਰ ਲੈਣ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸੀਨੀਅਰ ਵਕੀਲ ਸ਼੍ਰੀ ਚੰਦਰ ਉਦੈ ਸਿੰਘ ਦੁਆਰਾ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਅਜਿਹਾ ਅਭਿਆਸ, ਜੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ, ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ, ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਜਾਂਚਾਂ ਅਤੇ ਸੰਤੁਲਨਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਸੰਵਿਧਾਨ (18ਵੀਂ ਸੰਸ਼ੋਧਨ) ਐਕਟ, 1966, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 3 ਦੀਆਂ ਵਿਆਖਿਆਵਾਂ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ, ਨੂੰ ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕਾਰਵਾਈ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਵਧਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ I 'ਰਾਜ' ਸਮੀਕਰਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਸਮੇਤ ਕਲਾਜ਼ (a) ਤੋਂ (e) ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਪ੍ਰੋਵੀਸੋ ਵਿੱਚ 'ਰਾਜ' ਵਿੱਚ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ II ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਜਾਂ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਕਿਸੇ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਰਾਜ ਜਾਂ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਜੋੜ ਕੇ ਰਾਜ ਜਾਂ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਬਣਾਉਣ

ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਲਈ ਧਾਰਾ (ਏ) ਦੁਆਰਾ ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

B. ਧਾਰਾ 3 ਦੇ ਪ੍ਰੋਵੀਸੋ ਦੀ ਮੁਅੱਤਲੀ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਸੀ।

i. ਆਰਟੀਕਲ 3 ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਨੂੰ ਧਾਰਾ 356 ਦੇ ਰਸਤੇ ਦੁਆਰਾ ਮੁਅੱਤਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਜੀਵ ਧਵਨ ਦੁਆਰਾ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਹ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਆਧਾਰ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਵਿਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰਾਜ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਜਮਹੂਰੀ ਇੱਛਾ ਦੇ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਜੋ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਕੋਈ ਚੁਣੀ ਗਈ ਅਸੈਂਬਲੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਭੰਗ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਰਾਜਪਾਲ ਦੁਆਰਾ ਸੱਤਾ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ।

ii. ਧਾਰਾ 3 ਦੇ ਪ੍ਰੋਵੀਸੋ ਨੂੰ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰਨ ਦਾ ਆਰਟੀਕਲ 356 ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਰਾਜ ਦੀ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਸਿੱਧਾ ਸਬੰਧ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਉਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਦੀ ਬਹਾਲੀ ਅਤੇ ਬਚਾਅ ਸੀ, ਤਾਂ ਪ੍ਰੋਵੀਸੋ ਨੂੰ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਦੂਜੀ ਵਿਵਸਥਾ, ਜੋ ਕਿ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਦੇ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਜਾਂ ਘਟਾਉਣ ਜਾਂ ਉਸ ਰਾਜ ਦੇ ਨਾਮ ਜਾਂ ਸੀਮਾ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਲਈ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਵੀ ਬਿੱਲ ਸੰਸਦ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ।

iii. ਸ਼੍ਰੀ ਧਵਨ ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਕੋਲ ਧਾਰਾ 356 ਦੇ ਤਹਿਤ ਕੋਈ ਕਾਰਟ ਬਲੈਂਚ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਧਾਰਾ 356(1)(ਸੀ) ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ 'ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਸੰਸਥਾ ਜਾਂ ਅਥਾਰਟੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ' ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਆਰਟੀਕਲ 3 ਅਧੀਨ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਇਸ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

v. ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਅਨੁਛੇਦ 356(1)(b) ਅਧੀਨ ਧਾਰਾ 357 ਦੇ ਤਹਿਤ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਬਾਅਦ ਵਾਲਾ ਸਿਰਫ਼ 'ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ' ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਧਾਰਾ 3 ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀ ਗੈਰ-ਵਿਧਾਨਿਕ ਹੈ ਅਤੇ ਚੋਣ ਅਤੇ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰੇ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਸਮਾਨ ਹੈ।

<u>ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬਚਾਅ</u>

1. ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੰਘ ਅਤੇ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਵਿਚਕਾਰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਬੰਧਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ।

A. ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਨਾਲ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਦੀ ਕੋਈ ਝਲਕ ਨਹੀਂ ਰਹੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸਦਾ ਏਕੀਕਰਨ ਪੂਰਾ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ।

i. ਭਾਰਤ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਐਕਟ, 1935 ਦੀ ਧਾਰਾ 6 ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਐਕਟ, 1947 ਦੀ ਧਾਰਾ 6 ਦੁਆਰਾ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਇੱਕ ਵਾਰ ਸ਼ਾਸਕ ਦੁਆਰਾ ਰਲੇਵੇਂ ਦੇ ਸਾਧਨ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਰਲੇਵਾਂ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਪੂਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਅਟਾਰਨੀ ਜਨਰਲ ਅਤੇ ਸਾਲਿਸਟਰ ਜਨਰਲ, ਦੋਵਾਂ ਨੇ ਤਾਕੀਦ ਕੀਤੀ ਕਿ ਰਾਜ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 'ਇੱਕ ਸੰਘ ਵਿੱਚ ਇੱਕਜੁੱਟ' ਹਨ (ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਐਕਟ ਦੇ ਸੈਕਸ਼ਨ 5 ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ), ਵੱਖਰੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਦਾ ਕੋਈ ਨਿਸ਼ਾਨ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦੇ। ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਸਰਵਉੱਚਤਾ ਨੂੰ ਯੁਵਰਾਜ ਕਰਨ ਸਿੰਘ ਨੇ 25.11.1949 ਦੇ ਆਪਣੇ ਐਲਾਨਨਾਮੇ ਵਿੱਚ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਸੀ।

ii. ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਨੂੰ ਹੋਰ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਰਾਜਾਂ ਵਾਂਗ ਹੀ ਪੈਰਾਂ 'ਤੇ ਖੜ੍ਹਾ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਕਤ ਸਪੁਰਦਗੀ ਦਾ ਤਰਕ ਸੀ:

a) ਰਲੇਵੇਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ 63 ਹੋਰ ਰਾਜਾਂ ਦਾ ਆਪਣਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸੀ।

b) ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਨੁਮਾਇੰਦਿਆਂ ਨੇ ਵੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ; ਅਤੇ

c) ਕਈ ਹੋਰ ਰਾਜਾਂ ਨੇ ਕਿਸੇ ਵਿਲੀਨ ਸਮਝੌਤੇ 'ਤੇ ਦਸਤਖਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ

ਤਿੰਨਾਂ ਖਾਤਿਆਂ 'ਤੇ, ਇਹ ਤਾਕੀਦ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ 'ਤੇ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਦੇ ਰਲੇਵੇਂ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਵੀ ਵੱਖਰਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।

iii. ਇੱਕ ਵਾਰ ਅਧਿਕਾਰ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਦੇ ਸਪੁਰਦ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਕੋਲ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਕੋਈ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਜਾਂ ਸੰਪੂਰਨ ਸ਼ਕਤੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਿਸਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਦਰਜਾ ਹੋਵੇ। ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਅੰਦਰੂਨੀ ਸ਼ਾਸਨ ਦਾ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਬਣਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਨਾ ਕਿ ਸਮਾਨਾਂਤਰ ਸੰਵਿਧਾਨ। ਇਹ ਸਥਿਤੀ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 5 ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬਿਤ ਹੋਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਸਿਰਫ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਛੱਡੇ ਗਏ ਡੋਮੇਨ ਤੱਕ ਹੀ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਰਾਜ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ 'ਘਟੀਆ' ਦਰਜਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸੀ, ਅਤੇ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 5 ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੋਧ ਦੇ ਅਯੋਗ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 147 ਦੁਆਰਾ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਰਾਜ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਘਟੀਆ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਵੀ ਬਦਲਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ।

iv. ਰਲੇਵੇਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹਸਤਾਖਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਸਮਝੌਤਿਆਂ ਦੀ ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤਾਕਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਾਰੀਆਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ, ਸਾਬਕਾ ਰਿਆਸਤਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ, ਸਿਰਫ਼ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੂੰ ਰਘੁਨਾਥਰਾਓ ਗਣਪਤਰਾਓ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ ਇੰਡੀਆ96 ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਨਿਆਂਇਕ ਫੈਸਲੇ ਦੁਆਰਾ ਸਮਰਥਨ ਦੇਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੇ 1971 ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ (ਛੱਬਵੀਂ ਸੋਧ)

ਐਕਟ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵੈਧਤਾ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ ਸੀ। ਮਾਧਵਰਾਓ ਸਿੰਧੀਆ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੀ। ਵੱਖਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਪ੍ਰਾਈਵੀ ਪਰਸ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨੂੰ ਹਟਾਉਣ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਇੱਕ ਅਯੋਗ ਅਭਿਆਸ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਵਿਧਾਨਕ ਅਭਿਆਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਬਾਅਦ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਪਰਸ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ।

v. ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਦੀ ਯੂਨੀਅਨ 98 ਵਿੱਚ, ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸੰਘੀ ਇਕਾਈਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਇੱਕ ਸੰਖੇਪ ਜਾਂ ਸਮਝੌਤੇ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਗੈਰਹਾਜ਼ਰ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਉਕਤ ਨਿਰਣਾ ਇਸ ਦੀ ਬਜਾਏ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵੰਡ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਦਾ ਸੂਚਕਾਂਕ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਭਾਰਤ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਕੋਲ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਕੇਸ਼ ਦਿਵੇਦੀ, ਸਿੱਖਿਅਤ ਸੀਨੀਅਰ ਵਕੀਲ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

vi. ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਕੇਸ਼ ਦਿਵੇਦੀ ਦੁਆਰਾ ਇਹ ਵੀ ਤਾਕੀਦ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਇੱਕ ਵਾਰ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਅਤੇ ਸੰਘ ਦੇ ਅੰਗਾਂ ਨੂੰ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੇਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੋਈ ਅੰਦਰੂਨੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਸੀ.ਓਜ਼ ਨੂੰ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਪ੍ਰਤੀਰੋਧਿਤ CO ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਵੱਖ-ਵੱਖ C.Os ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ, ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ, ਸੰਸਦ, ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ, CAG, ਹੱਦਬੰਦੀ ਕਮਿਸ਼ਨ, ਭਾਗ XIII, 'ਰਾਜਪਾਲ' ਅਤੇ 'ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ' ਦੀ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ, 97 ਵਿੱਚੋਂ 94 ਦੀ ਸਰਗਰਮੀ ਵਿੱਚ ਐਂਟਰੀਆਂ ਹਨ। ਸੂਚੀ I, ਵਿੱਤੀ ਪ੍ਰਬੰਧ, ਬਾਕੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ, ਆਦਿ, ਸਾਰੇ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਨੀਂਹ ਰੱਖੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਜੋ ਬਚਿਆ ਸੀ, ਉਹ ਇਲਜ਼ਾਮ ਵਾਲੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਅਧੀਨ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

ਬੀ ਆਰਟੀਕਲ 370, ਦੋਵੇਂ ਭਾਗ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਆਉਂਦਾ ਹੈ (ਸਿਰਲੇਖ) ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਪਰਿਵਰਤਨਸ਼ੀਲ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨਾ।

ਕਿਸੇ ਵੀ ਪੜਾਅ 'ਤੇ, ਇਸ ਨੂੰ ਸਥਾਈਤਾ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਅਜਿਹਾ ਹੁੰਦਾ, ਤਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਲੋੜੀਂਦੀਆਂ ਸੋਧਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣੀਆਂ ਸਨ। ਇਸਨੂੰ ਇੱਕ ਪਰਿਵਰਤਨਸ਼ੀਲ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵਜੋਂ ਵੀ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 370(3) ਦਾ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਰਾਜ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਭੰਗ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵਿਗਾੜ ਬਣ ਗਿਆ।

i. ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀ ਗੋਪਾਲਸਵਾਮੀ ਅਯੰਗਰ ਦੇ ਬਿਆਨ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 370 ਅਧੀਨ ਵਿਵਸਥਾ ਦੀ ਅਸਥਾਈ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਹੀ ਸਹਿਣ ਲਈ ਸੀ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸਥਿਤੀ ਆਮ ਨਹੀਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ।

ii. ਧਾਰਾ 370(1) ਦੇ ਤਹਿਤ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਹੁਕਮ, ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ C.O.10 (ਜਿਸ ਨੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਵੱਡਾ ਹਿੱਸਾ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਸੀ), ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਧਾਰਾ 370(1) ਸੂਬੇ ਨੂੰ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਦੂਜੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਵਿਧੀ ਸੀ। ਰਾਜਾਂ ਨੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਕਦਮ-ਦਰ-ਕਦਮ

ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਉਸ ਅਭਿਆਸ ਨੂੰ ਅਣਗਹਿਲੀ ਵਾਲੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੁਆਰਾ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

iii. ਜੇਕਰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 370 ਨੂੰ ਸਥਾਈ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਇੱਕ ਅਸੰਗਤ ਸਥਿਤੀ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣੇਗਾ ਜਿੱਥੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ, ਧਾਰਾ 370 (1) ਦੇ ਤਹਿਤ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਪਵਾਦ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਲਗਭਗ ਅਸੀਮਤ ਸ਼ਕਤੀ ਹੋਵੇਗੀ ਅਤੇ ਸੋਧਾਂ (ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਨਾਲ)। ਇਤਿਹਾਸਕ ਪਰਿਪੇਖ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਭਿਆਸ ਨੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਪੈਚਵਰਕ ਅੰਦਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਅਭਿਆਸ ਦੀ ਉਦਾਹਰਣ ਉਦੋਂ ਸਾਹਮਣੇ ਆਈ ਸੀ ਜਦੋਂ ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ CO48 ਨੇ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਨਜਾਤੀਆਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਆਰਟੀਕਲ 15(4) ਤੋਂ ਹਟਾ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਆਰਟੀਕਲ 19 ਨੂੰ ਸੋਧਾਂ ਨਾਲ ਵੀ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਇਹ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸੀ ਕਿ ਉਕਤ ਉਪਬੰਧ ਅਧੀਨ ਅਜ਼ਾਦੀ ਲਈ 'ਵਾਜਬ ਪਾਬੰਦੀਆਂ' ਕੀ ਹਨ। ਧਾਰਾ 35ਏ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇੱਕ ਨਵੀਂ ਵਿਵਸਥਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਸਿਰਫ਼ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

iv. ਰਾਜ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਇਸ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸਰਵਉੱਚ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਅਥਾਰਟੀ, ਅਰਥਾਤ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਧਾਰਾ 370 ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੇ ਅਖ਼ਤਿਆਰ 'ਤੇ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।

v. ਧਾਰਾ 370 ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਵਸਨੀਕਾਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਦੂਜੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਵਿਵਹਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਰੋਕਦੀ ਹੈ। ਆਖ਼ਰਕਾਰ ਸਮਾਨਤਾ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇਹ ਕਦੇ ਵੀ ਸਥਾਈ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੋਣ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰ ਸਕਦਾ.

C. ਆਰਟੀਕਲ 370(3) - ਇਹ ਕਿਵੇਂ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ? ਧਾਰਾ 370(3) ਦਾ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਰਾਜ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਭੰਗ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਟੁੱਟ ਬਣ ਗਿਆ।

i. ਇਹ ਤਾਕੀਦ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਧਾਰਾ 370 ਦੀ ਹਮੇਸ਼ਾ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਇਤਿਹਾਸਕ ਸੰਕਟਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਇੱਕ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਢੰਗ ਨਾਲ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਣ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਸੀ.ਓ. 39, ਅਸੀਂ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿੱਚ ਸੋਧਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਧਾਰਾ 54 ਅਤੇ 55 ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਰਾਜ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਜੋਂ ਮਾਨਤਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਸਮੇਂ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ii. ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਭਿਆਸ ਸੁਝਾਅ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਵੀ ਧਾਰਾ 370 ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸ਼ਬਦ ਓਟਿਓਸ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਸਨੂੰ ਅਗਲੇ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਬਰਾਬਰ ਜਾਂ ਇਸਦੇ ਉੱਤਰਾਧਿਕਾਰੀ ਦੁਆਰਾ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ: a) ਸੀ.ਓ. 39 ਉੱਪਰ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ; b) ਸੀ.ਓ. 44, ਜਿਸ ਨੇ ਧਾਰਾ 370(1) ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਵਿੱਚ ਸਦਰ-ਇਰਿਆਸਤ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਹੈ; ਅਤੇ c) ਸੀ.ਓ. 48, ਜਿਸ ਨੇ ਆਰਟੀਕਲ 367(4) ਨੂੰ ਜੋੜਿਆ, ਜਿਸਦੇ ਤਹਿਤ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਸੰਦਰਭਾਂ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਚੋਣ ਵਿੱਚ ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ

ਹਵਾਲੇ ਵਜੋਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇਹ ਇੱਕ ਕਾਰਜ ਵਿਵਸਥਾ ਸੀ, ਜੋ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਇਸਦੇ ਪਰਿਪੇਖ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੀ ਸੀ।

iii. ਆਰਟੀਕਲ 370(3) ਕੁਦਰਤ ਵਿੱਚ ਸੀ, ਇੱਕ 'ਸੁਰੱਖਿਆ ਵਾਲਵ' ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਸੌਂਪਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸਨੂੰ ਉਦੋਂ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਸੀ ਜਦੋਂ ਧਾਰਾ 370(1) ਵਿੱਚ ਅਨੁਮਾਨਿਤ ਸਿਆਸੀ ਸਮਝੌਤਾ ਆਪਣੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰੀਸ਼ ਸਾਲਵੇ ਦੁਆਰਾ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ।

iv. ਪੂਰਨਲਾਲ ਲਖਨਪਾਲ 99 ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਨਿਰੀਖਣਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿੱਥੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 370 (1) (ਡੀ) ਦੇ ਤਹਿਤ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਪਵਾਦ ਅਤੇ ਸੋਧਾਂ ਬਣਾਉਣ ਦੀਆਂ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ 'ਵਿਆਪਕ ਸੰਭਾਵੀ ਵਿਆਪਕਤਾ' ਦੇ ਹੋਣ ਲਈ। ਸੰਪਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ 100 ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਇਹਨਾਂ ਨਿਰੀਖਣਾਂ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕਦੇ ਵੀ ਨਿਰੀਖਣ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

v. ਅਸੰਭਵ ਸ਼ਰਤ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਨੂੰ ਮੈਕਸਿਮ ਲੇਕਸ ਨਾਨ-ਕੋਗਿਟ ਐਡ ਅਸੰਭਵ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੁਆਰਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮੁਆਫ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। vi. ਇੱਕ ਲਾਜ਼ਮੀ ਸ਼ਰਤ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨਾ ਅਯੋਗ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸੁਤੰਤਰ, ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੰਸਥਾ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਲਈ ਸ਼ਰਤ ਬਣਾ ਦੇਵੇਗਾ। ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਇੱਕ ਨਿਰੰਤਰ ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਇੱਕ ਅਲੰਕਾਰਿਕ ਸੰਸਥਾ ਵਜੋਂ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਬਾਅਦ ਦੀ ਅਪ੍ਰਚਲਤਾ ਸਾਬਕਾ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦਾ ਕੰਮ ਪੂਰਾ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨਾਲ ਧਾਰਾ 370 (3) ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਕੰਮ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ।

vii. ਧਾਰਾ 370 ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਦੇ ਸਿਰਫ਼ ਦੋ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਨੁਕੂਲ ਤਰੀਕੇ ਸਨ - a) ਰਾਜ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਭੰਗ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਧਾਰਾ 370(3) ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਇੱਕ ਨਿਰਵਿਘਨ ਪੂਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਨਾ; ਜਾਂ b) ਧਾਰਾ 370(3) ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਇਸਦੇ ਉੱਤਰਾਧਿਕਾਰੀ ਸੰਸਥਾ ਨਾਲ ਬਦਲਣਾ। ਇਹ ਬਾਅਦ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਅਪਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਸਾਲੀਸਿਟਰ ਜਨਰਲ ਦੁਆਰਾ ਇਹ ਤਾਕੀਦ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਇਸ ਵਿਕਲਪ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਚੁੱਕੀ ਸੀ, ਪਰ ਦੋਵੇਂ ਵਿਕਲਪ ਬਰਾਬਰ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਸਨ।

viii. ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 370(3) ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਸੁਚੇਤ ਤੌਰ 'ਤੇ 'ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼' ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਲਈ ਇੱਕ ਘਟੀਆ ਸੰਸਥਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਕੇਸ਼ ਦਿਵੇਦੀ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਕਿਸੇ ਘਟੀਆ ਅਥਾਰਟੀ ਦੀ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ ਕਦੇ ਵੀ ਉੱਚ ਅਥਾਰਟੀ ਲਈ ਪਾਬੰਦ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ।

ix. ਜਿੱਥੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਇਹ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਅਥਾਰਟੀ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ 'ਤੇ ਹੀ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਅਜਿਹੀ ਅਚਨਚੇਤੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਣ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਆਰਟੀਕਲ 103(1) ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਅੰਤਿਮ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਆਰਟੀਕਲ 103(2) ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਰਾਏ ਲੈਣ ਅਤੇ ਅਜਿਹੀ ਰਾਏ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਕੋਲ ਕੋਈ ਹੋਰ ਵਿਵੇਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਰਾਏ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅਨੁਛੇਦ 370(3) ਵਿੱਚ ਇਸ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਕੋਈ ਤਾਇਨਾਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ 'ਸਿਫਾਰਿਸ਼' ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਉਸ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ 'ਤੇ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਲਈ ਪਾਬੰਦ ਨਹੀਂ ਹੈ।

2. ਕੀ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਦੁਆਰਾ ਬਦਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਏ.ਸੀ.ਓ. 272 ਇੰਟਰਾ ਵਾਇਰਸ ਹੈ।

i. ਜਦੋਂ ਅਨੁਛੇਦ 370 ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰੀ ਗਈ ਕੋਈ ਸੰਸਥਾ ਜਾਂ ਧਾਰਾ ਓਟਿਓਜ਼ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਸਨੂੰ ਇਸਦੇ ਉੱਤਰਾਧਿਕਾਰੀ ਜਾਂ ਅਗਲੇ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਸਮਾਨ ਦੁਆਰਾ ਬਦਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਤਬਦੀਲੀ ਧਾਰਾ 367 ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਧਾਰਾ 370(1)(d) ਦੇ ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੁਆਰਾ ਮਨਜ਼ੂਰ ਸੀ। ਮੁਹੰਮਦ ਵਿਚ ਅਜਿਹੀ ਪ੍ਰਥਾ ਦੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਸ਼ੁੱਧਤਾ ਸੀ। ਮਕਬੂਲ ਦਾਮਨੂ ਬਨਾਮ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ 101, ਜਿੱਥੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਨੇ ਸੀ.ਓ. ਵਿੱਚ ਰਾਜਪਾਲ ਲਈ ਸਦਰ-ਏ-ਰਿਆਸਤ ਦੇ ਬਦਲ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ। 74.

ii. ਧਾਰਾ 370(1)(d) ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 370 ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਆਰਟੀਕਲ 367 ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਦੇ ਰਸਤੇ ਰਾਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਇਸ ਰਸਤੇ ਨੂੰ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਨਾ ਛੱਡਿਆ ਗਿਆ, ਤਾਂ ਧਾਰਾ 370 ਸਥਾਈ ਬਣ ਜਾਵੇਗੀ, ਜੋ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨਿਰਮਾਤਾਵਾਂ ਨੇ ਉਸ ਅਧਿਆਏ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਲਪਨਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਸੀ ਜਿਸ ਦੇ ਅਧੀਨ ਇਹ ਡਿੱਗਿਆ ਸੀ। ਧਾਰਾ 370(3) (ਜਿਵੇਂ ਕਿ C.O. 44 ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਤਬਦੀਲੀ) ਰਾਹੀਂ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਦਾ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਤਰੀਕਾ ਸੀ। ਇਹ ਰਸਤਾ ਰਾਜ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਭੰਗ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬੰਦ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਵਿਵਸਥਾ ਓਟਿਓਸ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਵਿਕਲਪਕ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਜੇਕਰ ਇਹ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਧਾਰਾ 370(3) ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਦਾ ਇੱਕੋ-ਇੱਕ ਸੰਭਵ ਰਸਤਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਧਾਰਾ 368 ਦੇ ਤਹਿਤ ਇੱਕ ਸੋਧ ਦੀ ਵੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ।

iii. ਆਰਟੀਕਲ 370(1)(d) ਰਾਹੀਂ ਆਰਟੀਕਲ 367 ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਵੀ ਸਹਿਮਤੀ ਨਾਲ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਧਾਰਾ 370(1)(d) ਦੇ ਦੂਜੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਇੱਕ ਬਿਲਕੁਲ ਗੈਰ ਹੈ। ਇਹ ਇਸ ਤੱਥ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜਪਾਲ ਤੋਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਉਦੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਸੀ ਜਦੋਂ ਉਹ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ, 'ਸਹਿਮਤੀ' 'ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼' ਨਾਲੋਂ ਉੱਚੀ ਥ੍ਰੈਸ਼ਹੋਲਡ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਫਰੇਮਰਾਂ ਨੇ ਸਚੇਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਧਾਰਾ 370(3) ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਮਝੌਤੇ ਦੀ

ਘੱਟ ਥ੍ਰੈਸ਼ਹੋਲਡ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ। ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਘਾਤਕ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ।

iv. ਸੀ.ਓ. 272 ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸੰਸਦ ਦੀ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ 'ਤੇ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ 'ਤੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਵੀ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਸੰਸਦ ਪ੍ਰਤੀ ਸਮੂਹਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੈ।

v. ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਉਪਾਅ ਦਾ ਮਤਲਬ ਸਮਾਨਤਾ ਅਤੇ ਭਾਈਚਾਰਕਤਾ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣਾ ਹੈ, ਜੋ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਸ਼ਾਨ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੀ ਏਕਤਾ ਅਤੇ ਅਖੰਡਤਾ ਦਾ ਸੁਆਗਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ/102।

ਬੀ.ਸੀ.ਓ. 273 ਇੰਟਰਾ ਵਾਇਰਸ ਹੈ।

i. ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਅੱਗੇ ਵਧੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਦੀ ਲੜੀ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ ਦੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਭੰਗ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਧਾਰਾ 370(3) ਦਾ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਓਟਿਓਸ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਹ ਕਦੇ ਵੀ ਮੁੱਖ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਅਯੋਗ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਕੋਲ ਸੀ.ਓ. ਰਾਹੀਂ ਧਾਰਾ 367 ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੋਧ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 370 ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੋਵੇਗੀ। 272. ਫਿਰ ਵੀ, ਧਾਰਾ 370(1)(d) ਦੇ ਤਹਿਤ ਵਿਕਲਪ ਨੂੰ ਰਾਜ ਦੇ ਰਣਨੀਤਕ ਮਹੱਤਵ ਅਤੇ ਸੰਸਦ ਦੇ ਦੋਵਾਂ ਸਦਨਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇਸ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਬਹਿਸ ਕਰਵਾਉਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਚੁਣਿਆ ਗਿਆ ਸੀ।

ii. ਆਰਟੀਕਲ 370 ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਜਾਂ ਮੁੜ-ਫੈਸ਼ਨ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇਹ ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਦੇ ਸਾਧਾਰਨ ਰੂਪਾਂ ਲਈ ਅਨੁਕੂਲ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਬਦਨਾਮੀ ਦੇ ਆਧਾਰ, ਆਦਿ। ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ, ਰੀ ਵਿੱਚ ਵੱਖਰਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਕਤ ਕੇਸ ਸੱਤਾ ਦੇ ਵਿਧਾਨਕ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਪਰ, ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਮੌਜੂਦਾ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵੰਡ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਤੋਂ ਹੀ ਹੈ।

C. ਸੀ.ਓ. ਜਾਰੀ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਧਾਰਾ 356 ਦੇ ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤਯੋਗ ਵਰਤੋਂ 272 ਅਤੇ ਸੀ.ਓ. 273.

i. ਆਰਟੀਕਲ 356 ਸੰਸਦ ਵਿੱਚ ਵਿਧਾਨਕ/ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਰੰਗਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਪਰੋਕਤ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 357 ਦੁਆਰਾ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਉਕਤ ਵਿਵਸਥਾ ਸਿਰਫ 'ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ' ਲਈ ਸੰਸਦ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ। ਧਾਰਾ 357 'ਵਿਧਾਨ ਮੰਡਲਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ' ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਧਾਰਾ 356 (1) (ਬੀ) ਵਿੱਚ ਵਰਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਧਾਰਾ 356 ਦੇ ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਅਪ੍ਰਤੱਖ ਸੀਮਾਵਾਂ ਨਹੀਂ ਹਨ।

ii. ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਲਗਭਗ 14 ਮਹੀਨਿਆਂ ਬਾਅਦ ਰਾਜਪਾਲ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਸ਼ਾਸਨ ਨੂੰ ਦੇਰੀ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

3. ਕੀ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਤੋਂ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਸੀ?

A. ਆਰਟੀਕਲ 3 ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਬਦਲਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ।

i. ਸੀ.ਓ. 272 ਪੁਨਰਗਠਨ ਐਕਟ ਪਾਸ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਧਾਰਾ 3, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਬਾਕੀ ਹਿੱਸਿਆਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਵਾਧੂ ਵਿਵਸਥਾ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਸੀ।

ii. ਆਰਟੀਕਲ 3 ਸੰਸਦ ਦੀ ਪੂਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਇਹ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸੁਰੱਖਿਆ, ਅਖੰਡਤਾ ਆਦਿ ਵਰਗੇ ਕਾਰਕਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਕਾਰਕਾਂ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਨਿਆਂਪੂਰਨ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ।

iii. ਵਿੱਚ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਚੌਥੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀਮਾਬੰਦੀ ਅਭਿਆਸ ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਹਾਜੀ ਅਬਦੁਲ ਗਨੀ ਖਾਨ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਯੂਨੀਅਨ103, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਧਾਰਾ 3 ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ I ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਪੁਨਰਗਠਨ ਐਕਟ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਸੀ. ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ II ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਕਿਸੇ ਵੀ ਰਾਜ ਦੇ ਹਿੱਸਿਆਂ ਨੂੰ ਜੋੜ ਕੇ ਬਣਾਏ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਸਦ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਨੂੰ ਇੱਕ ਜਾਂ ਇੱਕ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਸਕਦੀ ਹੈ।

iv. ਅਨੁਛੇਦ 3 ਦੇ ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀ ਰਾਜ ਦੀ ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਖਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਉਕਤ ਰਾਜ ਦੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਧਾਰਨਾ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ 104।

v. ਸ਼ਕਤੀ ਅਜਿਹੀ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਪੁਨਰਗਠਨ ਦੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵਾਂ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ 105 ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਸ਼ਕਤੀ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਦੀ ਸੀਮਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ, ਇਸਦੀ ਸੰਖਿਆਤਮਕ ਤਾਕਤ ਵਿੱਚ ਭਿੰਨਤਾ, ਅਤੇ ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਇੱਕ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਵੀ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਹੈ।
vi. ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਸੰਸਦ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ। ਆਰਟੀਕਲ 3 ਸਿਰਫ ਇਹ ਕਲਪਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਰਾਜ 'ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨਗੇ'। ਸਹਿਮਤੀ 107 ਦੀ ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ, ਸੰਸਦ ਰਾਹੀਂ ਪੂਰੇ ਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਵਿਚਾਰ ਲਏ ਜਾਣੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਪੁਨਰਗਠਨ ਵੱਲ ਲੈ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਮੁੱਦਾ ਸਮੁੱਚੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸੰਸਦ ਵਿੱਚ ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਨੁਮਾਇੰਦੇ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣਗੇ।

vii. ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਇੱਕ ਸਵਾਲ 'ਤੇ, ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਹੀ, ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਹਦਾਇਤਾਂ ਲਈਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ, ਅਤੇ ਸਾਲਿਸਟਰ ਜਨਰਲ ਦੁਆਰਾ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਅਸਪਸ਼ਟ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦਾ ਦਰਜਾ ਕੀ ਹੋਵੇਗਾ। ਇੱਕ ਵਾਰ ਚੋਣਾਂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਰਾਜ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਬਹਾਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਚੋਣਾਂ ਕਦੋਂ ਹੋਣਗੀਆਂ, ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਪੁੱਛੇ ਸਵਾਲ 'ਤੇ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਲਈ ਜਲਦੀ ਤੋਂ ਜਲਦੀ ਯਤਨ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਪੰਚਾਇਤੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਹੋਈਆਂ ਚੋਣਾਂ ਨਾਲ ਜ਼ਮੀਨੀ ਲੋਕਤੰਤਰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਬਹਾਲ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਇਹ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਸਦਨ ਦੇ ਫਲੋਰ 'ਤੇ ਮਾਨਯੋਗ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਇੱਕ ਅਸਥਾਈ ਉਪਾਅ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਹ ਦੁਬਾਰਾ ਰਾਜ ਬਣ ਜਾਵੇਗਾ।

B. ਧਾਰਾ 3 ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਨੂੰ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਸੀ।

i. ਹਰ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਧਾਰਾ 356 ਲਾਗੂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਧਾਰਾ 3 ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਹਰ ਵਿਵਸਥਾ ਜੋ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਫੈਸਲਾ ਵਿਧਾਨਕ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਚਰਿੱਤਰ ਵਿੱਚ ਸਿਫਾਰਸ਼ੀ ਹੋਵੇ। ਫਿਰ ਸੰਸਦ ਸਾਰੀਆਂ ਸਮਰੱਥਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੀ ਥਾਂ ਲੈਂਦੀ ਹੈ।

ii. 1966 ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਨੂੰ ਪੁਨਰਗਠਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਧਾਰਾ 356 ਦੇ ਤਹਿਤ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਮੰਡਲ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਮਨੋਹਰ ਲਾਲ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ108 ਵਿੱਚ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਧਾਰਾ 3 ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਵਿਚਾਰਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਇਸ ਲਈ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਰਾਜਪਾਲ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਤਲਬ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਖੁਦ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

iii. ਧਾਰਾ 3 ਦੇ ਉਪਬੰਧ ਦੁਆਰਾ ਵਿਚਾਰੇ ਗਏ ਵਿਚਾਰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸੰਘੀ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਦਰਕਿਨਾਰ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਖੁਦ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਕਦੇ-ਕਦਾਈਂ, ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦੇ ਪੁਨਰਗਠਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਉਸ ਨੂੰ ਉਸ ਸਥਿਤੀ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢਿਆ ਜਾ ਸਕੇ ਜਿਸ ਲਈ ਪਹਿਲਾਂ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਰਾਜ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ। ਇਹ ਸਿਧਾਂਤ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਇਕਸਾਰ ਅਤੇ ਸੰਘੀ ਦੋਵੇਂ ਹੈ, ਇਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਇਸ ਦੀ ਸ਼ਲਾਘਾ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

<u>ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਦੁਬਿਧਾ ਦਾ ਹੱਲ:</u>

45. ਜੋ ਕੰਮ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੈ ਉਹ ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਅਪਣਾਏ ਗਏ ਮਾਰਗ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕਤਾ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨ ਲਈ ਬੇਨਤੀਆਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਸਪੈਕਟ੍ਰਮ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਦੋਵਾਂ ਧਿਰਾਂ ਅਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਕੀਲਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਦਰਖਾਸਤਾਂ ਇੱਥੇ ਉੱਪਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਇਸੇ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, ਅਸੀਂ ਇਹਨਾਂ ਪ੍ਰਸਤੁਤੀਆਂ ਦਾ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਵਿਆਪਕ ਸਿਰਲੇਖਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕੀਤਾ ਹੈ:

1. ਸੰਘੀ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਵਿਚਕਾਰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਬੰਧ।

A. IoA ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅੰਦਰੂਨੀ ਪ੍ਰਭੁਸੱਤਾ ਦੀ ਧਾਰਨਾ।

46. ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜਾ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਨੇ IOA 'ਤੇ ਹਸਤਾਖਰ ਕੀਤੇ ਪਰ ਵਿਲੀਨ ਸਮਝੌਤੇ 'ਤੇ ਦਸਤਖਤ ਕਰਕੇ, ਆਪਣੇ ਕੋਲ 'ਅੰਦਰੂਨੀ ਪ੍ਰਭੁਸੱਤਾ' ਦਾ ਤੱਤ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ। ਸਾਡੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿਚ, ਇਹ ਸਵਾਲ ਹੁਣ ਇਕਸਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜਿਸ 'ਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਕੋਆਰਡੀਨੇਟ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਥ ਕੌਲ, 109 ਵਿਚ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿੱਥੇ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਬਿਗ ਲੈਂਡਡ ਅਸਟੇਟ ਐਬੋਲੀਸ਼ਨ ਐਕਟ, 1950 ਦੇ ਵਾਇਰ ਸਵਾਲਾਂ ਵਿਚ ਸਨ। ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਚੁਣੌਤੀ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਕੀ ਯੁਵਰਾਜ ਕਰਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਐਕਟ, 1939 ਦੇ ਤਹਿਤ ਉਕਤ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ, ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ, ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜੇ ਦੀ ਪ੍ਰਭੁਸੱਤਾ ਨੂੰ ਰਲੇਵੇਂ ਦੇ ਸਾਧਨ ਦੁਆਰਾ ਕਾਫ਼ੀ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਉਹ ਹੁਣ ਇੱਕ ਪ੍ਰਭੁਸੱਤਾ ਸੰਪੰਨ ਸ਼ਾਸਕ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਯੁਵਰਾਜ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵੀ ਪ੍ਰਭੁਸੱਤਾ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦਾ ਸੀ।

47. ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਪੱਖ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ। ਇਹ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਐਕਟ, 1947 ਦੇ ਨਾਲ, ਰਿਆਸਤਾਂ ਉੱਤੇ ਮਹਾਰਾਣੀ ਦੀ ਸਰਦਾਰੀ ਖਤਮ ਹੋ ਗਈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਮਹਾਰਾਜੇ ਦੀ ਇੱਕ 'ਪੂਰਨ ਬਾਦਸ਼ਾਹ' ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਬਹਾਲ ਹੋ ਗਈ। ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ, IoA ਦੇ ਹਸਤਾਖਰ ਦੇ ਨਾਲ, ਇਹ ਰਾਏ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜਾ ਨੇ IoA ਦੇ ਕਲਾਜ਼ 1 ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਸਾਧਨ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਕੁਝ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦਾ ਉਸਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ। ਕਲਾਜ਼ 6 ਨੇ ਰਾਜ ਵਿਚ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਉੱਪਰ ਉਸ ਦੀ ਉੱਚਤਾ ਦੀ ਪ੍ਰਭੁਸੱਤਾ ਦੀ ਨਿਰੰਤਰਤਾ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਾਨਤਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਇਹ ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਹੈ ਕਿ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਪੈਰਾ 26 ਵਿੱਚ, ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ “ਇਸ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵਿਧਾਨਕ, ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਅਤੇ ਨਿਆਂਇਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਨ ਦੇ ਇੰਸਟਰੂਮੈਂਟ ਆਫ਼ ਐਕਸੀਸ਼ਨ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਨਾਲ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਰਾਜ ਦੇ ਸ਼ਾਸਕ ਵਿੱਚ ਨਿਹਿਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।"

48. ਮਾਮਲਾ ਇੱਥੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਰੁਕਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਯੁਵਰਾਜ ਕਰਨ ਸਿੰਘ (ਮਹਾਰਾਜਾ ਦੁਆਰਾ 20.06.1949 ਨੂੰ ਨਿਯਤ) ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ 26.11.1949 ਦੀ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦੁਆਰਾ 'ਕਾਫ਼ੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਸੀਮਤ' ਨਹੀਂ ਸਨ, ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ ਉਸਨੇ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਭਾਰਤ ਦਾ ਰਾਜ ਅਤੇ ਸੰਘ ਵਿਚਕਾਰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰੇਗਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਘੋਸ਼ਣਾ ਪੱਤਰ ਨੇ ਇੱਕ ਵਾਰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦੁਆਰਾ IoA 'ਤੇ ਦਸਤਖਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਥਾਪਤ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਬਦਲਿਆ।

49. ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਆਰਟੀਕਲ 370(1) ਰਾਜ ਦੇ ਸ਼ਾਸਨ ਵਿੱਚ ਮਹਾਰਾਜੇ ਦੀ ਸੰਪੂਰਨ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਨਾ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਚਾਰਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਰਾਜ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਮਾਨਤਾ

ਅਤੇ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਆਪਣੀ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਆਪਣਾ ਰੂਪ ਚੁਣਨ ਲਈ ਆਜ਼ਾਦ ਸੀ।

50. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਕੋਆਰਡੀਨੇਟ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪਣੀ ਖੋਜ ਵਿੱਚ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਆਈਓਏ 'ਤੇ ਦਸਤਖਤ ਕਰਨ 'ਤੇ ਰਾਜ ਨੇ ਆਪਣੀ ਅੰਦਰੂਨੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ - ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਰੂਪ ਬਾਰੇ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨਾ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ - ਦੇ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਤੀਕ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਗੁਆਇਆ। ਕੁਝ ਹੋਰ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ, ਵੱਖਰੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਰਾਜ ਲਈ ਬਣਾਈ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦੇ ਕੇ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਦੇ ਰਲੇਵੇਂ ਲਈ ਥੋੜ੍ਹਾ ਵੱਖਰਾ ਰਸਤਾ ਅਪਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਨੂੰ ਜੋੜਨ ਦਾ ਰਸਤਾ ਧਾਰਾ 370 ਰਾਹੀਂ ਸੀ।

51. ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ, ਜੋ ਕਿ ਰਾਜ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਬਣਿਆ ਸੀ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਦੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਦਾ ਭੰਡਾਰ ਸੀ।

B. ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 370 ਇੱਕ ਅਸਥਾਈ ਵਿਵਸਥਾ ਵਜੋਂ।

52. ਆਰਟੀਕਲ 370 ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਖੁਦ - ਭਾਵੇਂ ਅਸਥਾਈ ਜਾਂ ਸਥਾਈ ਹੋਵੇ - ਇਪਗਨ ਕੀਤੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨ ਦੀ ਕੁੰਜੀ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਇਸ ਜਾਂਚ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਉਸ ਇਤਿਹਾਸਕ ਪਿਛੋਕੜ ਦੀ ਘੋਖ ਕਰਕੇ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਇਸ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਦੂਸਰਾ, ਖੁਦ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੇ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ, ਅਤੇ ਤੀਜਾ, ਰਾਜ-ਸੰਘ ਸਬੰਧਾਂ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਕਿਵੇਂ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਬਾਰੇ ਸੋਚ ਕੇ।
53. ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਕੁਝ ਪਹਿਲੂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਪਿਛਲੇ ਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਗਿਣਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਵਿੱਚ ਸਾਡੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਨੂੰ ਆਜ਼ਾਦੀ ਮਿਲਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜਾ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨਾਲ ਰੁਕ-ਰੁਕ ਕੇ ਸਮਝੌਤਾ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਭਾਰਤ ਨੇ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਦੀ ਚੋਣ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਇਹ ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਹੈ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜਾ ਨੇ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਇੱਕ ਪੱਤਰ ਸੰਬੋਧਿਤ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਘੁਸਪੈਠ ਕਾਰਨ ਰਾਜ ਦੀ ਨਾਜ਼ੁਕ ਸਥਿਤੀ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਮਹਾਰਾਜੇ ਨੇ ਸਹਾਇਤਾ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਨੇ ਆਈਓਏ 'ਤੇ ਦਸਤਖਤ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਰਤ ਲਗਾ ਦਿੱਤੀ।

54. ਮਹਾਰਾਜੇ ਨੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ 26.10.1947 ਨੂੰ ਆਈਓਏ ਦੁਆਰਾ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ। 05.03.1948 ਨੂੰ, ਉਸਨੇ ਰਾਜ ਲਈ ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ।

55. ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਬਹਿਸਾਂ ਦੇ ਪੰਨੇ ਪਲਟਣ 'ਤੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਲੰਮਾ ਸਮਾਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਅਤੇ ਦੁਬਾਰਾ ਪੜ੍ਹਿਆ ਗਿਆ, ਸ਼੍ਰੀ ਐਨ. ਗੋਪਾਲਸਵਾਮੀ ਅਯੰਗਰ ਦੇ ਬਿਆਨ ਇਸ ਇਤਿਹਾਸਕ ਸੰਦਰਭ ਵੱਲ ਸੰਕੇਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਮੌਲਾਨਾ ਹਸਰਤ ਮੋਹਾਨੀ ਦੁਆਰਾ ਰਾਜ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਵਹਾਰ ਦੇ ਕਾਰਨਾਂ ਬਾਰੇ ਸਵਾਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਤਾਂ ਅਯੰਗਰ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਦੂਜੇ ਰਾਜਾਂ ਲਈ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਏਕੀਕਰਨ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਲਈ ਇਹ ਅਜੇ ਪੱਕਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ 'ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਥਿਤੀਆਂ' ਦੇ ਕਾਰਨ ਸੀ। ਅਯੰਗਰ ਨੇ ਆਪਣੀ ਉਮੀਦ ਜ਼ਾਹਰ ਕੀਤੀ ਕਿ 'ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਵੀ

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਏਕੀਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ'। ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ, ਉਸਨੇ ਇਸ 'ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਇਲਾਜ' ਦੇ ਕਾਰਨਾਂ ਵਜੋਂ ਚੱਲ ਰਹੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਅਤੇ ਰਾਜ ਦੇ ਇੱਕ ਹਿੱਸੇ ਦੇ ਬਾਗੀਆਂ ਦੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਦਿੱਤਾ।

56. ਅੱਗੇ ਦਾ ਰਸਤਾ ਦੱਸਦੇ ਹੋਏ, ਅਯੰਗਰ ਨੇ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬਤ ਕੀਤਾ ਕਿ ਰਾਜ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸੰਘ ਨਾਲ ਸਬੰਧਾਂ ਦੇ ਭਵਿੱਖ ਬਾਰੇ ਫੈਸਲਾ ਕਰੇਗਾ। ਇਹ ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਹੈ ਕਿ ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ: "ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ, ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਅੰਤਰਿਮ ਵਿਵਸਥਾ ਸੰਭਵ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਅਜਿਹੀ ਵਿਵਸਥਾ ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਸੇ ਸਮੇਂ ਦੂਜੇ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਲਿਆਇਆ ਜਾ ਸਕੇ।"

57. ਇਹ ਭਾਵਨਾ ਸ਼੍ਰੀ ਸ਼ੇਖ ਅਬਦੁੱਲਾ ਨੇ ਰਾਜ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸੰਬੋਧਨ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਕਬਾਇਲੀਆਂ ਦੇ ਹਮਲੇ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਰਾਜ ਨੂੰ ਤਬਾਹ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਕਸ਼ਮੀਰੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀਆਂ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਕਾਰਨ ਰਾਜ ਨੂੰ ਗੰਭੀਰ ਖ਼ਤਰੇ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ। ਉਸਨੇ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਵਿਚਾਰਾਂ ਕਾਰਨ ਮਹਾਰਾਜਾ ਨੂੰ ਆਈਓਏ ਨਾਲ ਹਸਤਾਖਰ ਕਰਕੇ ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਸਹਾਇਤਾ ਲੈਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕੀਤਾ। ਉਸਨੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਕਾਰਨ ਵੀ ਦਿੱਤੇ, ਜੋ ਦੁਹਰਾਉਣ ਦੇ ਯੋਗ ਹਨ:

"ਮਾਨਯੋਗ ਸ਼ੇਖ ਮੁਹੰਮਦ ਅਬਦੁੱਲਾ:-

ਇੱਕ ਯਥਾਰਥਵਾਦੀ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ ਮੈਂ ਸੁਚੇਤ ਹਾਂ ਕਿ ਕੁਝ ਵੀ ਕਾਲਾ ਜਾਂ ਸਾਰਾ ਚਿੱਟਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਤੱਥ ਹਨ, ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਦੇ ਰਲੇਵੇਂ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਅਤੇ ਨੁਕਸਾਨਾਂ 'ਤੇ ਗੱਲ ਕਰਾਂਗਾ। ਅੰਤਮ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਵਿੱਚ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੈਂ ਇਸਨੂੰ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ, ਇਹ ਆਦਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰੀ ਹੈ ਜੋ ਦੋ ਰਾਜਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਸਬੰਧਾਂ ਦੀ ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਾਂਗਰਸ ਨੇ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਕਾਰਨਾਂ ਦਾ ਲਗਾਤਾਰ ਸਮਰਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਰਾਜਕੁਮਾਰਾਂ ਦਾ ਤਾਨਾਸ਼ਾਹੀ ਸ਼ਾਸਨ ਖ਼ਤਮ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਸੌਂਪਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਲੋਕਤੰਤਰੀਕਰਨ ਵੱਲ ਕਦਮ ਚੁੱਕੇ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਪੱਧਰ ਨੂੰ ਉੱਚਾ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ, ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਲੋੜੀਂਦੇ ਸਮਾਜਿਕ ਪੁਨਰ-ਨਿਰਮਾਣ ਨੂੰ ਲਿਆਇਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਕੁਦਰਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਜੇ ਅਸੀਂ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਸਾਮੰਤਵਾਦ ਅਤੇ ਤਾਨਾਸ਼ਾਹੀ ਦੇ ਮੁੜ ਸੁਰਜੀਤ ਹੋਣ ਦਾ ਕੋਈ ਖ਼ਤਰਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਪਿਛਲੇ ਚਾਰ ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ, ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕਦੇ ਵੀ ਸਾਡੀ ਅੰਦਰੂਨੀ ਖੁਦਮੁਖਤਿਆਰੀ ਵਿੱਚ ਦਖਲ ਦੇਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਤਜ਼ਰਬੇ ਨੇ ਇੱਕ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਰਾਜ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਸਾਡਾ ਭਰੋਸਾ ਹੋਰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦਾ ਅਸਲ ਚਰਿੱਤਰ ਉਸ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦਾ ਟੀਚਾ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜੋ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਭੇਦਭਾਵ ਦੇ ਸਭ ਲਈ ਨਿਆਂ, ਆਜ਼ਾਦੀ ਅਤੇ ਬਰਾਬਰੀ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹੈ। ਇਹ ਆਧੁਨਿਕ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦਾ ਆਧਾਰ ਹੈ। ਇਹ ਇਸ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸੁਰੱਖਿਆ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕਦੀ, ਜਿੱਥੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀ ਵੱਡੀ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਆਬਾਦੀ ਹੈ। ਧਾਰਮਿਕ ਸਮੂਹਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਕੋਈ ਵੀ

ਗੈਰ-ਕੁਦਰਤੀ ਵਿਗਾੜ ਸਾਮਰਾਜਵਾਦ ਦੀ ਵਿਰਾਸਤ ਹੈ, ਅਤੇ ਕੋਈ ਵੀ ਆਧੁਨਿਕ ਰਾਜ ਨਕਲੀ ਵੰਡ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਜੇਕਰ ਇਹ ਤਰੱਕੀ ਅਤੇ ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੇ ਧਾਰਮਿਕ ਰਾਜ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਤੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਮੱਧਯੁੱਗੀਵਾਦ ਵੱਲ ਇੱਕ ਬ੍ਰੇਕ ਹੈ, ਸਾਰੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਧਰਮ ਰੰਗ, ਜਾਤ ਅਤੇ ਵਰਗ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਬਰਾਬਰੀ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਗਰੰਟੀ ਦੇ ਕੇ।

ਸਾਡੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਅੰਦੋਲਨ ਕੁਦਰਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਦੇ ਇਹਨਾਂ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਵੱਲ ਖਿੱਚਦਾ ਹੈ। ਇੱਥੋਂ ਦੇ ਲੋਕ ਕਦੇ ਵੀ ਅਜਿਹੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਨਗੇ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਧਰਮ ਜਾਂ ਸਮਾਜਿਕ ਸਮੂਹ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਨੂੰ ਦੂਜੇ ਧਰਮ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਰਾਜ ਦੇ ਭਵਿੱਖ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਅਤੀਤ ਦੇ ਸਬੰਧਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸਾਂਝ, ਅਤੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਕਾਰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਦੁੱਖਾਂ ਦੇ ਸਾਡੇ ਸਾਂਝੇ ਮਾਰਗ ਨੂੰ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਤੋਲਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਅਸੀਂ ਇਸ ਰਾਜ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਆਰਥਿਕ ਭਲਾਈ ਨਾਲ ਵੀ ਡੂੰਘੇ ਚਿੰਤਤ ਹਾਂ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੈਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨਿਰਮਾਣ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਹਾ ਸੀ, ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਆਦਰਸ਼ ਅਕਸਰ ਅਰਥਹੀਣ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਆਰਥਿਕ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਨਾਲ ਨਾ ਜੁੜਿਆ ਹੋਵੇ। ਇੱਕ ਰਾਜ ਵਜੋਂ, ਅਸੀਂ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਅਤੇ ਵਪਾਰ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਹਾਂ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹੋ, ਅਤੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵਿਸਤਾਰ ਨਾਲ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ "ਜਮੀਨ ਦੇ ਮਾਲਕ" ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਅਮਲੀ ਸਫਲਤਾ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋਏ ਹਾਂ। ਜ਼ਮੀਨ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਸਾਰੇ ਅਰਥ ਸਾਡੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਲਈ ਇੱਕ ਅਨਮੁੱਲੇ ਵਰਦਾਨ ਹਨ ਜੋ ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਜ਼ਿਮੀਦਾਰ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਸਹਿਯੋਗੀਆਂ ਦੀ ਗ਼ੁਲਾਮੀ ਵਿੱਚ ਖਿੱਚੇ ਗਏ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਮੌਜੂਦਾ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿਚ ਇਹਨਾਂ ਸੁਧਾਰਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋਏ ਹਾਂ; ਕੀ ਸਾਨੂੰ ਯਕੀਨ ਹੈ ਕਿ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰਾਂ ਵਾਲੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨਾਲ ਗੱਠਜੋੜ ਵਿੱਚ, ਐਕਟ ਵਿੱਚ ਇੰਨੇ ਸਾਰੇ ਜਗੀਰੂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ, ਸਾਡੇ ਇਸ ਆਰਥਿਕ ਸੁਧਾਰਾਂ ਨੂੰ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ? ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸੁਣਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਭੂਮੀ ਸੁਧਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਖ਼ਬਰਾਂ ਸਾਡੇ ਰਾਜ ਦੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਾਲੇ ਖੇਤਰ ਦੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਗਈਆਂ ਹਨ ਜੋ ਵਿਅਰਥ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇੱਕੋ ਜਿਹੇ ਰੁਤਬੇ ਅਤੇ ਲਾਭਾਂ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਹਨ। ਦੂਜੇ ਸਥਾਨ 'ਤੇ, ਸਾਡੀ ਆਰਥਿਕ ਭਲਾਈ ਸਾਡੀ ਕਲਾ ਅਤੇ ਸ਼ਿਲਪਕਾਰੀ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੀਮਤੀ ਵਸਤੂਆਂ ਦੇ ਰਵਾਇਤੀ ਬਾਜ਼ਾਰ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਅਸੀਂ ਪੂਰੀ ਦੁਨੀਆ ਵਿਚ ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ, ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਕੇਂਦਰਿਤ ਹਨ। ਸਾਡੇ ਵਪਾਰ ਦੀ ਮਾਤਰਾ, ਪਿਛਲੇ ਕੁਝ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਉਜਾੜੇ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਇਹ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਉਦਯੋਗ ਵੀ ਸਾਡੇ ਲਈ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ। ਸੰਭਾਵੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਸੀਂ ਖਣਿਜਾਂ ਵਿੱਚ ਅਮੀਰ ਹਾਂ, ਅਤੇ ਉਦਯੋਗ ਦੇ ਕੱਚੇ ਮਾਲ ਵਿੱਚ; ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਰੋਤਾਂ ਨੂੰ ਵਿਕਸਤ ਕਰਨ ਲਈ ਮਦਦ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਭਾਰਤ, ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨਾਲੋਂ ਵਧੇਰੇ ਉਦਯੋਗਿਕ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਸਾਨੂੰ ਸਾਜ਼ੋ-ਸਾਮਾਨ, ਤਕਨੀਕੀ ਸੇਵਾਵਾਂ ਅਤੇ ਸਮੱਗਰੀ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਮਾਰਕੀਟਿੰਗ ਵਿੱਚ ਵੀ ਸਾਡੀ ਮਦਦ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਵਸਤੂਆਂ ਜੋ ਸਾਡੇ ਲਈ ਇੱਥੇ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ ਵਿਵਹਾਰਕ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ, ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ, ਚੀਨੀ, ਕਪਾਹ, ਕੱਪੜਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਜ਼ਰੂਰੀ ਵਸਤੂਆਂ ਸਾਨੂੰ ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਮਾਤਰਾ ਵਿੱਚ ਮਿਲ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਅਜਿਹੀਆਂ ਬੁਨਿਆਦੀ ਲੋੜਾਂ ਦੀ ਲੋੜੀਂਦੀ ਸਪਲਾਈ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਹੈ ਕਿ ਗਲੀ-ਵਿੱਚ-ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਜੀਵਨ ਪੱਧਰ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਸਭ ਤੋਂ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਦਲੀਲ ਜੋ ਉਸ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਅੱਗੇ ਵਧ ਸਕਦੀ ਹੈ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਇੱਕ ਮੁਸਲਿਮ ਰਾਜ ਹੈ, ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਰਾਜ ਨੂੰ

ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਮੁਸਲਿਮ ਰਾਜ ਹੋਣ ਦਾ ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਬੇਸ਼ੱਕ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਛਲਾਵਾ ਹੈ। ਇਹ ਆਮ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਧੋਖਾ ਦੇਣ ਲਈ ਇੱਕ ਪਰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਾ ਦੇਖ ਸਕੇ ਕਿ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਇੱਕ ਜਾਗੀਰਦਾਰ ਰਾਜ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਗੁੱਟ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੱਤਾ ਵਿੱਚ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਧਰਮ ਪ੍ਰਤੀ ਅਪੀਲ ਭਾਵਨਾਤਮਕ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪ੍ਰਤੀ ਗਲਤ ਪਹੁੰਚ ਬਣਦੀ ਹੈ। ਭਾਵਨਾ ਦਾ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਸਥਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਅਕਸਰ ਇਹ ਤਰਕਹੀਣ ਕਾਰਵਾਈ ਵੱਲ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕੁਝ ਲੋਕ ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦਾ ਕੁਦਰਤੀ ਸਿੱਟਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡਾ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨਾਲ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣਾ ਸਾਡਾ ਵਿਨਾਸ਼ ਜਾਂ ਬਚਾਅ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਤੱਥਾਂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਗਲਤ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ ਹੈ; ਸਹੀ ਸੋਚ ਵਾਲਾ ਵਿਅਕਤੀ ਇਹ ਦੱਸੇਗਾ ਕਿ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਇਸ ਉਪ-ਮਹਾਂਦੀਪ ਦੇ ਸਾਰੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀ ਜੈਵਿਕ ਏਕਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ, ਇਸ ਨੇ ਭਾਰਤੀ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਖਿੰਡਾਇਆ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਫਾਇਦੇ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਦੋ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਤੋਂ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਇੱਕ ਹਜ਼ਾਰ ਮੀਲ ਦੀ ਦੂਰੀ 'ਤੇ ਹਨ। ਪੱਛਮੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਕੁੱਲ ਆਬਾਦੀ ਜੋ ਕਿ ਸਾਡੇ ਰਾਜ ਨਾਲ ਲਗਦੀ ਹੈ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਨਾਲ 25 ਮਿਲੀਅਨ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਵਸਦੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀ ਕੁੱਲ ਗਿਣਤੀ 40 ਮਿਲੀਅਨ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇੱਕ ਮੁਸਲਮਾਨ ਦੂਜੇ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਚੰਗਾ ਹੈ, ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਮੁਸਲਮਾਨ ਜੇਕਰ ਅਜਿਹੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਤੋਂ ਚਿੰਤਤ ਹਨ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ 40 ਮਿਲੀਅਨ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਆਧੁਨਿਕ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਕੋਣ ਤੋਂ ਵੀ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ, ਇਕੱਲੇ ਧਾਰਮਿਕ ਸਬੰਧ ਹੀ ਰਾਜ ਦੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਗਠਜੋੜ ਨੂੰ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਿਰਧਾਰਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਸਾਨੂੰ ਕੋਈ ਈਸਾਈ ਬਲਾਕ, ਕੋਈ ਬੋਧੀ ਬਲਾਕ ਜਾਂ ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਕੋਈ ਮੁਸਲਮਾਨ ਬਲਾਕ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ, ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਅੱਜ-ਕੱਲ੍ਹ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਚਰਚਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਅੱਜਕੱਲ੍ਹ ਆਰਥਿਕ ਹਿੱਤਾਂ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਆਦਰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਸਮੂਹ ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਉਚਿਤ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਹੋਰ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਕਾਰਕ ਹੈ, ਜੇਕਰ ਰਾਜ ਇਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਵਿਚਾਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਹੁਣ 10 ਲੱਖ ਗੈਰ-ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀ ਕਿਸਮਤ ਕੀ ਹੋਵੇਗੀ? ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸ ਸਮੇਂ ਹਾਲਾਤ ਖੜ੍ਹੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਕੋਈ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕੋਈ ਵੀ ਹੱਲ ਜਿਸਦਾ ਨਤੀਜਾ ਇੰਨੀ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਉਜਾੜੇ ਜਾਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਧੀਨ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ, ਨਿਆਂਪੂਰਨ ਜਾਂ ਨਿਰਪੱਖ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ, ਅਤੇ ਇਹ ਇਸ ਸਦਨ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਏ ਕਿ ਰਲੇਵੇਂ ਦਾ ਜੋ ਫੈਸਲਾ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਕੋਈ ਵੀ ਧਾਰਮਿਕ ਸਮੂਹ।

ਆਰਥਿਕ ਫਾਇਦਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਮੈਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨਾਲ ਸੜਕ ਅਤੇ ਨਦੀ ਦੇ ਸੰਪਰਕ ਦਾ ਪਹਿਲਾਂ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਆਖਰੀ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਵਿੱਚ, ਸਾਨੂੰ ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਹ ਯਾਦ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸਿਰਫ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜਾਈ ਨਾਲ ਹੀ ਸਬੰਧਤ ਨਹੀਂ ਹਾਂ, ਸਗੋਂ ਵਸਤੂਆਂ ਦੀ ਆਵਾਜਾਈ ਅਤੇ ਬਾਜ਼ਾਰਾਂ ਨੂੰ ਜੋੜਨ ਨਾਲ ਵੀ ਸਬੰਧਤ ਹਾਂ। ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਸਾਡੇ ਉਤਪਾਦਾਂ ਲਈ ਬਾਜ਼ਾਰਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਗੰਭੀਰ ਮੌਤ ਹੈ। ਨਾ ਹੀ, ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਲਈ, ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਉਦਯੋਗਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਛੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਸਾਡੇ ਉਦਯੋਗੀਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਾਡੀ ਮਦਦ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ।

58. ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਰਿਆਸਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਦਸਤਖਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਰਲੇਵੇਂ ਦੇ ਸਾਧਨਾਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਹੀ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਦਾ ਸਬੰਧ

ਹੈ, ਧਾਰਾ 370 ਰਾਜ ਵਿੱਚ 'ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਥਿਤੀਆਂ' ਦੇ ਕਾਰਨ ਵਿਚਾਰਨ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਮੀਦ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ, 'ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲਈ ਪੱਕੇ ਹੋ ਜਾਣਗੇ। ਏਕੀਕਰਣ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਦੂਜੇ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਸੀ।

59. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇਰਾਦਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸੀ: ਸੰਪੂਰਨ ਏਕੀਕਰਨ ਦਾ ਪਰ ਸਮੇਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਦੇ ਨਾਲ ਵਾਪਰਨਾ। ਆਰਟੀਕਲ 370 ਨੂੰ ਰਾਜ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਤੱਕ ਅਤੇ ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਥਿਤੀਆਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਇੱਕ ਸੀਮਤ ਮਿਆਦ ਲਈ ਇੱਕ ਅੰਤਰਿਮ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਵਜੋਂ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ।

60. ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਧਾਰਾ 370 ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵੱਲ ਮੁੜਦੇ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਪਾਵਾਂਗੇ ਕਿ ਇਹ ਇਸ ਇਰਾਦੇ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਭਾਗ XXI ਵਿੱਚ ਰੱਖੀ ਗਈ ਸੀ, ਜਿਸਦਾ ਸਿਰਲੇਖ ਉਸ ਸਮੇਂ 'ਅਸਥਾਈ ਅਤੇ ਪਰਿਵਰਤਨਸ਼ੀਲ ਪ੍ਰਬੰਧ' ਸੀ। ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੇ ਮਾਮੂਲੀ ਨੋਟ ਦਾ ਸਿਰਲੇਖ 'ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਦੇ ਸਨਮਾਨ ਨਾਲ ਅਸਥਾਈ ਪ੍ਰਬੰਧ' ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਉਪਬੰਧ ਲਈ ਇੱਕ ਮਾਮੂਲੀ ਨੋਟ ਇਸਦੇ ਅਰਥ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਨੋਟ ਨਿਸ਼ਚਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਵਹਿਣ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਮਾਰਗਦਰਸ਼ਕ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਰਥ ਸਮੁੱਚੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਲਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

61. ਅਨੁਛੇਦ 370 ਇੱਕ ਗੈਰ-ਰੋਧਕ ਧਾਰਾ ਦੇ ਨਾਲ ਖੁੱਲ੍ਹਦਾ ਹੈ, ਜਿਸਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਕਿ ਵਿਵਸਥਾ ਦੀ ਸਮੱਗਰੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਹੋਰ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਧਾਰਾ (1)(ਏ) ਨੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 238 ਰਾਜ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ। ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਭਾਗ VI ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਕਲਾਜ਼ (1) (ਬੀ) ਨੇ ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਸੰਘ ਅਤੇ ਸਮਕਾਲੀ ਸੂਚੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਨਿਰਧਾਰਨ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਰਾਜ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਇਆ। ਉਪ-ਧਾਰਾ (b)(i) ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰੇ ਲਈ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ (b)(ii) ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਸਹਿਮਤੀ ਲਈ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

62. ਅਨੁਛੇਦ 370(1)(c) ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 1 ਅਤੇ 370 ਰਾਜ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਹੋਣਗੇ। ਧਾਰਾ 1 ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਦਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਨਿਕਲਿਆ ਕਿ ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ 'ਭਾਰਤ ਯਾਨੀ ਭਾਰਤ' ਦਾ ਅਨਿੱਖੜਵਾਂ ਅੰਗ ਬਣ ਗਿਆ।

63. ਕਲਾਜ਼ (1)(ਡੀ) ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਅਪਵਾਦਾਂ ਅਤੇ ਸੋਧਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ, ਰਾਜ ਤੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ 'ਹੋਰ ਉਪਬੰਧਾਂ' ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਪਹਿਲੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ IOA ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਮਾਮਲਿਆਂ ਲਈ, ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰੇ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਹੋਰ ਮਾਮਲਿਆਂ ਲਈ ਸਹਿਮਤੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਅਨੁਛੇਦ 370(2) ਉਸ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਰਾਜ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਅਨੁਛੇਦ 370(b)(ii) ਅਧੀਨ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸਹਿਮਤੀ ਜਾਂ ਅਨੁਛੇਦ 370(1)(d) ਦੇ ਦੂਜੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਅਗਲੇ ਫੈਸਲੇ ਲਈ ਅਸੈਂਬਲੀ. ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਧਾਰਾ 370(3) ਵਿੱਚ ਜਨਤਕ ਸੂਚਨਾ ਦੇ ਜ਼ਰੀਏ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਵਿਧੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ ਜ਼ਰੂਰੀ ਦੱਸੀ ਗਈ ਸੀ।

64. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਰਟੀਕਲ 370 ਨੇ ਸੰਸਦ ਦੀ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਰਾਜ ਤੱਕ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਵਿਧੀ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ, ਜੋ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਧਾਰਾ 370 ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਰਾਜ ਨੂੰ ਇਸ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਦੂਜੇ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਲਿਆਉਣਾ ਸੀ। ਪੜਾਅਵਾਰ ਏਕੀਕਰਣ ਦਾ. ਅਸੀਂ ਨੋਟ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰੇ ਜਾਂ ਸਹਿਮਤੀ ਨਾਲ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਲੜੀ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਰਾਜ ਆਰਟੀਕਲ 1 ਦੇ ਤਹਿਤ ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਨਾਲ ਭਾਰਤ ਦਾ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ ਹੋਰ ਏਕੀਕਰਣ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਬਾਕੀ ਸੀ - ਰਾਜ ਨੂੰ ਸੰਸਦ ਦੀਆਂ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਵਧਾ ਕੇ। ਇਸ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 370 ਇੱਕ ਅਸਥਾਈ ਵਿਵਸਥਾ ਸੀ, ਜਿਸਦਾ ਮਤਲਬ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਾਰਜ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨਾ ਸੀ।

65. ਇਸ ਪੜਾਅ 'ਤੇ, ਅਸੀਂ ਸ਼੍ਰੀ ਦਿਨੇਸ਼ ਦਿਵੇਦੀ, ਸਿੱਖਿਅਤ ਸੀਨੀਅਰ ਵਕੀਲ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਸਿਰਫ਼ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਅਸਥਾਈ ਸੀ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਰਾਜ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਭੰਗ ਨਹੀਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ। ਉਪਰੋਕਤ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਅਤੇ ਪਾਠ ਪਾਠ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਇਸ ਮੁੱਦੇ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਸੰਪਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੀ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਤਾਲਮੇਲ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। 110 ਉੱਥੇ, ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਨੇ ਸੀਓਐਸ 59 ਅਤੇ 69 ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਕਿਉਂਕਿ ਧਾਰਾ 370(1) ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਅਤਿ-ਅਵਗਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਦਲੀਲ ਉਠਾਈ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਧਾਰਾ 370 ਅਸਥਾਈ ਸੀ ਅਤੇ ਰਾਜ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਭੰਗ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਲੈਂਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ 'ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸ਼ਰਤਾਂ' ਜੋ ਕਿ ਉਪਬੰਧ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ, ਮੌਜੂਦ ਹਨ, ਅਤੇ ਰਾਜ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੇ ਵੀ ਇਹ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਮੌਜੂਦ ਰਹੇਗੀ।

66. ਫਿਰ ਵੀ, ਅਸੀਂ ਨੋਟ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਕੀ ਰਾਜ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਭੰਗ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 370(3) ਦੇ ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਸਵਾਲ 'ਤੇ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਵਿਚਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਉਹ ਸਵਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਸਮੇਂ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

C. ਧਾਰਾ 370(3) ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ

67. ਉਪਰੋਕਤ ਚਰਚਾ ਨੇ ਦੋ ਪਹਿਲੂਆਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਿਆ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ, ਧਾਰਾ 370 ਦੇ ਵਿਧੀ ਰਾਹੀਂ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਅੰਦਰੂਨੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਦੀ ਮਾਨਤਾ। ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਇਹ ਧਾਰਾ 370(2) ਰਾਹੀਂ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਰਾਜ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਦੂਜਾ, ਆਰਟੀਕਲ 370 ਦੀ ਅਸਥਾਈ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਜਿਵੇਂ ਕਿ, ਇਤਿਹਾਸਕ ਸੰਦਰਭ, ਵਿਵਸਥਾ ਦਾ ਪਾਠ, ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਭਿਆਸ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ।

68. ਇੱਕ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਹਿਲੂਆਂ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 370(3) ਨਾਲ ਪੜ੍ਹ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਸਿੱਟਾ ਇਹ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੂਰੀ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਵਿਧੀ ਸੀ। ਅਨੁਛੇਦ 370(3) ਦੇ ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ, ਇੱਕ ਵਾਰ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਇਹ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਧਾਰਾ 'ਆਪਰੇਟਿਵ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗੀ'। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ, ਵਿਧੀ ਦਾ ਮਤਲਬ ਰਾਜ ਦੀ ਅੰਦਰੂਨੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦੇਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਨਾ

ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਧਾਰਾ 370(3) ਦੇ ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ, ਸਿਰਫ਼ ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਹੀ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੋਵੇਗਾ ਨਾ ਕਿ ਹੋਰ ਕੋਈ ਸੰਵਿਧਾਨ ਭਾਵ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ 'ਤੇ। ਕਿਉਂਕਿ ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਇੱਕ ਸੰਪੂਰਨ ਕੋਡ ਹੈ, ਜੋ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪਹਿਲੂਆਂ ਲਈ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਰਾਜ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ, ਅਤੇ ਇਹ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਬਦਲਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।

2 ਰਾਜ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਭੰਗ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਧਾਰਾ 370(3)।

A. ਧਾਰਾ 370(3) ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਜਾਰੀ ਰੱਖਦੀ ਹੈ।

69. ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਵਾਲ ਇਹ ਤੈਅ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਬਾਕੀ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਧਾਰਾ 370(3) ਅਧੀਨ ਸੱਤਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਰਾਜ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਭੰਗ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

70. ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਆਰਟੀਕਲ 370 ਦੀ ਅਸਥਾਈ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਨੂੰ ਨੋਟ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਹਾਂ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਉਪਬੰਧ ਦੀ ਪਲੇਸਮੈਂਟ, ਇਸਦੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਸੰਦਰਭ, ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਵਾਕਾਂਸ਼ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਰਟੀਕਲ 370(3) ਵੱਲ ਮੁੜਦੇ ਹੋਏ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਇਹ ਨੋਟ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੋ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਨਿਯਤ ਕਰਦੀ ਹੈ: ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਅਤੇ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ। ਪਹਿਲਾ ਸਥਾਈ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਬਾਅਦ ਵਾਲਾ ਇਸਦੇ ਸੁਭਾਅ ਦੁਆਰਾ ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਹੁੰਦਾ ਹੈ - ਇੱਕ ਖਾਸ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬੁਝਾਉਣ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਦੇ ਸ਼ਾਸਨ ਲਈ ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਖਰੜਾ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਧਾਰਾ 370 ਦਾ ਉਦੇਸ਼, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉੱਪਰ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਨੂੰ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਭਾਰਤ ਦੇ ਦੂਜੇ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਲਿਆਉਣਾ ਸੀ। ਇਹ ਸ਼ਾਇਦ ਹੀ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਦੂਜਾ (ਅਤੇ ਕੁਝ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ, ਵੱਡਾ) ਉਦੇਸ਼ ਪਹਿਲੇ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਨਾਲ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਵੇਗਾ। ਦੂਸਰਾ ਉਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਭੰਗ ਹੋਣ ਦੇ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਬਾਅਦ ਇੱਕ ਨਿਰੰਤਰ ਅਭਿਆਸ ਬਣਿਆ ਰਿਹਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਤੋਂ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ ਦੀ ਲੋੜ ਦੀ ਧਾਰਾ 370(3) ਵਿਚਲੀ ਸ਼ਰਤ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਵੱਡੇ ਇਰਾਦੇ ਨੂੰ ਬੇਲੋੜਾ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ।

71. ਸੰਖੇਪ ਰੂਪ ਵਿੱਚ, ਜੇਕਰ ਵਿਵਸਥਾ ਦਾ ਮਤਲਬ ਅਸਥਾਈ ਹੋਣਾ ਸੀ (ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉੱਪਰ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ), ਤਾਂ ਧਾਰਾ 370(3) ਨੂੰ ਸ਼ਰਤ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ, ਭਾਵ ਰਾਜ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ, ਦੇ ਬਾਅਦ ਵੀ ਨਿਰਵਿਘਨ ਬਣੇ ਰਹਿਣ ਲਈ ਸਮਝਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

B. ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਉਪ ਧਾਰਾ (3) ਅਧੀਨ ਆਪਣੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।

72. ਅਗਲਾ ਸਵਾਲ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨਾ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 370(3) ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹੜੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਹੈ।

73. ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉੱਪਰ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਧਾਰਾ 370(3) ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀ ਦੋ ਸੰਸਥਾਵਾਂ - ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਕੋਲ ਹੈ, ਜਿਸ ਕੋਲ ਸਥਾਈ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਰਾਜ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ, ਜਿਸ ਕੋਲ ਅਸਥਾਈ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ। ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਤੋਂ, ਜੇਕਰ ਰਾਜ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਭੰਗ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਧਾਰਾ 370 ਨੂੰ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੀ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਅਭਿਆਸ ਦੀ ਪੂਰਵ ਸ਼ਰਤ ਵਜੋਂ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਧਾਰਾ 370(3) ਦੇ ਤਹਿਤ ਇੱਕ ਘੋਸ਼ਣਾ ਪੱਤਰ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦੀ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ।

74. ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦਲੀਲ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਰਾਜ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਲਈ ਆਪਣੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਜਾਂ ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ, ਰਾਜ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਗੈਰ-ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਿਚ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਇਕਪਾਸੜ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਮੈਂ ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਨਹੀਂ ਹਾਂ। ਜਦੋਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਹੋਂਦ ਖ਼ਤਮ ਹੋ ਗਈ, ਤਾਂ ਸਿਰਫ਼ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੀ ਖ਼ਤਮ ਹੋ ਗਈ, ਅਰਥਾਤ ਧਾਰਾ 370 ਦਾ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਓਟਿਓਸ ਹੋ ਗਿਆ। ਮੁੱਖ ਵਿਵਸਥਾ, ਜੋ ਕਿ ਇੱਕ ਘੋਸ਼ਣਾ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦੀ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ, ਮੌਜੂਦ ਰਹੀ। ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਧਾਰਾ 370, ਜੋ ਕਿ ਅਸਥਾਈ ਹੋਣ ਲਈ ਸੀ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਹੋਂਦ ਖਤਮ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੁਣ ਅਸਥਾਈ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗੀ। ਇਹ ਧਾਰਾ 370 ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਅਸੰਗਤ ਹੈ।

75. ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ ਭਾਰਤ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 370 ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਧਾਰਾ 370 ਨੂੰ ਇਕਪਾਸੜ ਤੌਰ 'ਤੇ ਡੀ-ਕਾਰਵਾਈਜ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ - ਪੂਰੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਏਕੀਕਰਣ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ। ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਹਾਲਾਤ ਇਸ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਧਾਰਾ 370(1) ਦੇ ਤਹਿਤ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਇਹ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੀ.ਓ. ਦੇ ਜਾਰੀ ਹੋਣ ਦੇ ਸਮੇਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਏਕੀਕਰਨ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਬਚਿਆ ਹੈ। 273.

76. ਰਾਜ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਕੋਲ ਧਾਰਾ 370 ਨੂੰ ਡੀ-ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸੀ। ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 371, 1956,111 ਵਿੱਚ ਸੋਧੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਭਾਗ ਬੀ ਰਾਜਾਂ ਉੱਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਆਮ ਨਿਯੰਤਰਣ ਦਿੰਦਾ ਸੀ। ਦਸ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਲਈ, ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਵਧਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

77. ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ, ਆਰਟੀਕਲ 370(3) ਵਿੱਚ 'ਸਿਫਾਰਿਸ਼' ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਸਮਝੌਤੇ ਦੇ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਤੰਗ ਅਤੇ ਨਿਊਨਤਮ ਮਿਆਰ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਦੋਂ ਧਾਰਾ 370 ਵਿੱਚ ਵਰਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹੋਰ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦੇ ਉਲਟ, ਜੋ 'ਸਹਿਮਤੀ' ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ' ਅਤੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ 'ਮਸ਼ਵਰੇ'। ਇੱਕ ਸਿਫ਼ਾਰਿਸ਼ ਸਲਾਹਕਾਰੀ ਹੈ। 112 ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਸ਼ਰਤ ਇੰਨੀ ਮਾਮੂਲੀ ਸੀ ਕਿ ਇਸਦੀ ਗੈਰਹਾਜ਼ਰੀ ਖੁਦ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਖਤਮ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ।

78. ਸ੍ਰੀ ਸਿੱਬਲ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਯੂਨੀਅਨ ਨੂੰ ਵੀ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਧਾਰਾ 367 ਦੇ ਰਸਤੇ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਇਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਸੰਸਥਾ ਲਈ ਬਦਲਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਧਾਰਾ 370 (3) ਦੇ ਤਹਿਤ ਇਕਪਾਸੜ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸੀ।

3. CO 272 ਜਾਰੀ ਕਰਨਾ।

A. ਧਾਰਾ 367 ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੀ ਗਈ ਧਾਰਾ 370(1)(d) ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਗਲਤ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ।

79. 5 ਅਗਸਤ 2019 ਨੂੰ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੇ ਸੀ.ਓ. 272 ਧਾਰਾ 370(1)(d) ਅਧੀਨ ਭਾਰਤ ਦੇ ਪੂਰੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਰਾਜ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਪਰ ਧਾਰਾ 367(4) ਜੋੜ ਕੇ ਧਾਰਾ 367 ਨੂੰ ਸੋਧਿਆ। ਧਾਰਾ 367(4), ਸੀ.ਓ. 272, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ:

> *“(4) ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਹ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ –*
>
> *(a) ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਜਾਂ ਇਸ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਸੰਦਰਭਾਂ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਜਾਂ ਇਸ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਵਜੋਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਕਤ ਰਾਜ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ;*
>
> *(ਬੀ) ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ 'ਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਰਾਜ ਦੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸਲਾਹ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਸਦਰ-ਏ-ਰਿਆਸਤ ਵਜੋਂ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸਮੇਂ ਲਈ ਵਿਅਕਤੀ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਫ਼ਤਰ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਦਾ ਸਮਾਂ, ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਰਾਜਪਾਲ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਵਜੋਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾਵੇਗਾ;*
>
> *(c) ਉਕਤ ਰਾਜ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਦਾ ਅਰਥ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਰਾਜਪਾਲ ਦੀ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸਲਾਹ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸੰਦਰਭਾਂ ਸਮੇਤ ਲਿਆ ਜਾਵੇਗਾ; ਅਤੇ*
>
> *(d) ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 370 ਦੀ ਧਾਰਾ (3) ਦੇ ਪਰਿਵਰਤਨ ਵਿੱਚ, "ਧਾਰਾ (2) ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਰਾਜ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ" ਸ਼ਬਦ "ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ" ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।*

80. ਪ੍ਰਭਾਵ ਵਿੱਚ, ਸੀ.ਓ. 272 ਨੇ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਕਿ ਧਾਰਾ 370(3) ਅਧੀਨ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਸੀ.ਓ. 272 ਨੂੰ ਇਸ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਰੋਕਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 370 (1) (ਡੀ) ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਧਾਰਾ 370 ਨੂੰ ਸੋਧਣ ਲਈ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 370 (1) (ਡੀ) ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਨਾਲ ਹੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

81. ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦਲੀਲ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਆਰਟੀਕਲ 367(4)(d) r/w ਧਾਰਾ 370(1)(d) ਨੂੰ ਜੋੜਨਾ ਆਰਟੀਕਲ 370(3) ਦੀ ਸੋਧ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਅਧੀਨ ਸੋਧ ਕਰਨ ਦੀ

ਸ਼ਕਤੀ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੈ। ਆਰਟੀਕਲ 370(1)(d), ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਧੀਨ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ।

82. ਮਿਸਟਰ ਮਹਿਤਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੰਘ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 367(4)(d) ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਧਾਰਾ 370(3) ਨੂੰ ਸੋਧਣ ਦੀ ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਸਿੱਬਲ ਨੇ ਸਹੀ ਕਿਹਾ ਹੈ, ਯੂਨੀਅਨ ਦੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕੀ ਹਨ।

ਧਾਰਾ 370(1)(ਡੀ) ਧਾਰਾ 370 ਵਿੱਚ ਸੋਧਾਂ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ।

83. ਆਰਟੀਕਲ 370(1)(d) ਦੇ ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸਿਰਫ ਧਾਰਾ 370 ਅਤੇ ਧਾਰਾ 1 ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਧਾਰਾ 370(1)(c) ਦੇ ਸੰਯੁਕਤ ਪਾਠ ਤੋਂ ਇਕੱਠੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਅਤੇ (ਡੀ) ਆਰਟੀਕਲ 370(1)(c) ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਰਟੀਕਲ 1 ਅਤੇ ਆਰਟੀਕਲ 370 ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣਗੇ। ਆਰਟੀਕਲ 370(1)(d) ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਸੋਧਾਂ ਦੇ ਨਾਲ। ਆਰਟੀਕਲ 370(1)(d), ਯਾਨੀ ਕਿ ਆਰਟੀਕਲ 1 ਅਤੇ ਆਰਟੀਕਲ 370 ਦੇ ਤਹਿਤ ਵਿਚਾਰੇ ਗਏ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਪਵਾਦ ਵੀ ਨੋਟ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਪੂਰਨਲਾਲ ਲਖਨਪਾਲ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਯੂਨੀਅਨ। 113 ਆਰਟੀਕਲ 370 ਨੂੰ ਸੋਧਣ ਦਾ ਰੂਟ ਆਰਟੀਕਲ 370(3) ਦੇ ਤਹਿਤ ਇੱਕ ਆਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਹੈ, ਜੋ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 370 ਨੂੰ ਡੀ-ਕਾਰਜ ਕਰਨ ਜਾਂ ਇਸਨੂੰ ਅਪਵਾਦਾਂ ਅਤੇ ਸੋਧਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

84. ਧਾਰਾ 370 ਨੂੰ ਸੋਧਣ ਲਈ ਅਤੀਤ ਵਿੱਚ ਵੀ ਇਹੀ ਪਹੁੰਚ ਅਪਣਾਈ ਗਈ ਸੀ। ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 370, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੂਲ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਪ-ਧਾਰਾ (ਬੀ) ਦੇ ਪੈਰਾ (ii) ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਵਿੱਚ "ਮਹਾਰਾਜਾ" ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਧਾਰਾ 370 ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਸੀ.ਓ. ਦੁਆਰਾ ਸਦਰ-ਏ-ਰਿਆਸਤ ਦੁਆਰਾ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। 44. ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ 'ਤੇ ਧਾਰਾ 370(3) ਦੇ ਤਹਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜੋ ਉਸ ਸਮੇਂ ਚੱਲ ਰਹੀ ਸੀ। ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹੋਰ ਆਦੇਸ਼, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸੀ.ਓ. 48 ਅਤੇ ਸੀ.ਓ. 74 (ਜਿਸ ਨੇ ਸਦਰ-ਏ-ਰਿਆਸਤ ਨੂੰ ਗਵਰਨਰ ਨਾਲ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ), ਸਿਰਫ਼ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਨ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 370 ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਠੋਸ ਸੋਧ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ।

C.O ਦਾ ਸਿੱਧਾ ਪ੍ਰਭਾਵ 272 ਧਾਰਾ 370(3) ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸੋਧ ਹੈ।

85. ਧਾਰਾ 367(4) ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਧਾਰਾ 370(1)(d) ਦੇ ਤਹਿਤ ਸੋਧ ਕਰਨ ਦੀ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਅਧੀਨ ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜੋੜਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ, ਆਰਟੀਕਲ 367(4) ਇੱਕ ਵਿਆਖਿਆ ਦੀ ਧਾਰਾ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਅਰਥ ਦੇਣਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਧਾਰਾ 367(4) ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਸੋਧਣ ਲਈ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 368 ਦੇ ਅਧੀਨ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ, ਜਾਂ ਹੋਰ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਵਿਚਾਰੀ ਗਈ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਵਿਗਾੜਨ ਲਈ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਪ੍ਰਭਾਵ ਵਿਨਾਸ਼ਕਾਰੀ ਹੋਵੇਗਾ।

86. ਦੂਸਰਾ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ "ਸੋਧਾਂ" ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਪਰ ਸੱਤਾ ਦੀ ਹਰ ਵਰਤੋਂ ਦੀਆਂ ਸੀਮਾਵਾਂ ਹਨ। ਇਸ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ, ਸੋਧ ਇੱਕ ਜੋੜ ਹੈ ਜੋ ਇੱਕ ਅਥਾਰਟੀ ਨੂੰ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਬਦਲਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮੁੱਖ ਸੰਕਲਪ ਅਤੇ ਸੁਭਾਅ ਨੂੰ ਵੀ ਬਦਲਦਾ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ, ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੰਸਥਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਲਈ, ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਸੰਪੰਨ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਸੰਪੰਨ ਸੰਸਥਾ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਵਜੋਂ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਡਾ. ਬੀ.ਆਰ. ਅੰਬੇਦਕਰ ਨੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਇੱਕ ਨਿਰਪੱਖ ਸੰਸਥਾ ਹੋਣ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਨੂੰ ਰੇਖਾਂਕਿਤ ਕੀਤਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇੱਕ ਚੁਣੀ ਹੋਈ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਉਲਟ, ਜਿੱਥੇ ਮੈਂਬਰ ਪਾਰਟੀ ਲਈ ਇੱਕ ਪੱਖਪਾਤੀ ਏਜੰਡੇ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨਗੇ। ਇਹ ਕੇਸਵਾਨੰਦ ਭਾਰਤੀ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਜਗਨਮੋਹਨ ਰੈਡੀ ਜੇ ਦੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ ਫੜਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।114

87. ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ, ਇੱਕ ਅਪਵਾਦ ਜਾਂ ਸੋਧ ਇੱਕ ਬੁਨਿਆਦੀ ਤਬਦੀਲੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ ਜੋ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਤੱਤਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸੀ.ਓ. ਵਿੱਚ ਬਦਲ. 272 ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ।

88. ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਦਿੱਲੀ ਲਾਅਜ਼ ਐਕਟ, ਰੀ, 115 ਵਿੱਚ, ਅਦਾਲਤ ਦਿੱਲੀ ਲਾਅਜ਼ ਐਕਟ, 1912 ਦੀ ਧਾਰਾ 7 ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ: “ਸੂਬਾਈ ਸਰਕਾਰ, ਸਰਕਾਰੀ ਗਜ਼ਟ ਵਿੱਚ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ, ਅਜਿਹੀਆਂ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਅਤੇ ਸੋਧਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਹ ਦਿੱਲੀ ਪ੍ਰਾਂਤ ਜਾਂ ਇਸਦੇ ਕਿਸੇ ਹਿੱਸੇ ਲਈ ਢੁਕਵਾਂ ਸਮਝਦੀਆਂ ਹਨ, ਕੋਈ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਜੋ ਅਜਿਹੀ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਦੀ ਮਿਤੀ 'ਤੇ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਭਾਰਤ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਹੈ। (ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ) ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸੱਤ ਜੱਜਾਂ ਨੇ ਵਿਧਾਨਕ ਅਥਾਰਟੀ ਲਈ ਬੇਰੋਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਨਾ ਕਰਨ ਲਈ "ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਅਤੇ ਸੋਧਾਂ" ਵਾਕਾਂਸ਼ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕੀਤਾ।

89. ਜਵਾਬ ਵਿੱਚ, ਯੂਨੀਅਨ ਨੇ ਪੂਰਨਲਾਲ ਲਖਨਪਾਲ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ, 116 ਵਿੱਚ ਨਿਰੀਖਣਾਂ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਸੋਧਾਂ ਕਰਨ ਦੀ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਇਸਦੇ "ਵਿਆਪਕ ਸੰਭਾਵੀ ਐਪਲੀਟਿਊਡ" ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਹ ਨਿਰੀਖਣ ਔਖੇ ਹਨ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਅਦਾਲਤ ਸੀ.ਓ. ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਿਵਸਥਾ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕਤਾ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ। 48, ਜਿੱਥੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੇ ਧਾਰਾ 370(1)(d) ਅਧੀਨ ਆਪਣੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਧਾਰਾ 81(1) ਨੂੰ ਸੋਧਿਆ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਸੋਧ ਵਿੱਚ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ "ਲੋਕ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਾਂ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ 'ਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।" ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਸ ਸਵਾਲ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਿਆ ਕਿ ਕੀ ਇਹ ਤਬਦੀਲੀ ਧਾਰਾ 81 ਦੀ ਇੱਕ 'ਰੈਡੀਕਲ ਸੋਧ' ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਕੀ ਇਹ ਧਾਰਾ 370 (1) (ਡੀ) ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸੀ। . ਉਕਤ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਪੈਰਾ 3 ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸੀ.ਓ. ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਸੋਧ ਦੁਆਰਾ ਧਾਰਾ 81 ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਮੂਲ ਤਬਦੀਲੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। 48. ਇਹ ਇਸ ਲਈ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਕੋਲ ਸਿਰਫ ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾਮਜ਼ਦ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਜੋ ਬਾਲਗ ਮਤਾ-ਭੁਗਤਾਨ 'ਤੇ ਚੁਣੇ ਗਏ ਸਨ। ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਇਸ ਮੰਤਵ ਲਈ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਤਰੀਕਾ ਸੀ ਵੋਟਿੰਗ ਦੁਆਰਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਪ੍ਰਭਾਵ ਇਹ ਹੋਇਆ ਕਿ ਲੋਕ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਛੇ ਸੀਟਾਂ ਅਸਿੱਧੇ ਚੋਣ ਦੁਆਰਾ ਭਰੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ। ਕਿਉਂਕਿ ਚੋਣਾਂ

ਦਾ ਤੱਤ ਅਜੇ ਵੀ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ (ਹਾਲਾਂਕਿ ਅਸਿੱਧੇ), ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੇ ਧਾਰਾ 370(1)(d) ਦੇ ਤਹਿਤ ਆਪਣੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ।

90. ਹਾਲਾਂਕਿ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਪੈਰਾ 4 ਵਿੱਚ ਪਾਇਆ ਕਿ ਸ਼ਕਤੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸੰਭਾਵਿਤ ਐਪਲੀਟਿਊਡ ਦੀ ਸੀ, ਇਹ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਉਦੋਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ ਜਦੋਂ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਇਸ ਸਵਾਲ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ ਕਿ ਕੀ ਸੀ.ਓ. 48 ਨੇ ਆਰਟੀਕਲ 81 ਦੀ ਇੱਕ ਮੂਲ ਤਬਦੀਲੀ ਦਾ ਗਠਨ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਸੂਚੀ ਦੇ ਨਿਰਧਾਰਨ ਲਈ ਢੁਕਵੇਂ ਨਹੀਂ ਸਨ।

91. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਸੀ.ਓ. 272, ਇਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਕਿ ਇਹ ਧਾਰਾ 367(4) ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਧਾਰਾ 367 ਨੂੰ "ਸੋਧਦਾ" ਹੈ, ਅਵੈਧ ਹੈ।

B. ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸਾਰੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਰਾਜ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਰਾਜ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਸੀ।

92. ਜਿਵੇਂ ਉੱਪਰ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, CO 272 ਨੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸਾਰੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਰਾਜ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਆਰਟੀਕਲ 370(1)(d) ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ:

> i. ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰਾ ਕਰਨਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਰਲੇਵੇਂ ਦੇ ਸਾਧਨ ਵਿਚਲੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰੀ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ
>
> ii. ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤੀ

ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਰਾਜ ਦੇ ਰਾਜਪਾਲ ਨੇ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਭੰਗ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਕੋਈ ਮੰਤਰੀ ਪ੍ਰੀਸ਼ਦ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੇ 2018 ਦੇ ਘੋਸ਼ਣਾ ਪੱਤਰ ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਕਾਰਜਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲ ਲਿਆ ਸੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਵਧਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ।

93. ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਅਵੈਧ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 367(4)(c) ਰਾਜ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 35 ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਮੰਤਰੀ ਪ੍ਰੀਸ਼ਦ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਰਾਜ ਦੇ. ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਸ਼ਾਸਨ ਦੌਰਾਨ ਅਤੀਤ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਆਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। 1989 ਵਿੱਚ, ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਰਾਜਪਾਲ ਸ਼ਾਸਨ ਅਧੀਨ ਸੀ, ਅਤੇ ਸੀ.ਓ. 136117 ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਸਾਲਿਸਟਰ ਜਨਰਲ ਨੇ ਸਾਡਾ ਧਿਆਨ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਸ਼ਾਸਨ ਦੌਰਾਨ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹੋਰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਆਦੇਸ਼ਾਂ 151,118 154,119 160120 ਅਤੇ 162121 ਵੱਲ ਵੀ ਖਿੱਚਿਆ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਸ਼ਾਸਨ ਦੀ ਮਿਆਦ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਤੋਂ ਵਧਾ ਕੇ ਛੇ ਸਾਲ ਕਰ ਦਿੱਤੀ।

94. ਇਹਨਾਂ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤਾਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਮੈਂ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਨੂੰ ਬਦਲ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉੱਪਰ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਕੋਲ ਇਹ ਸੂਚਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਇਕਪਾਸੜ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 370 ਧਾਰਾ ਅਧੀਨ ਮੌਜੂਦ

ਨਹੀਂ ਹੈ। 370(3), ਜੋ ਅਸਲ ਵਿੱਚ, ਧਾਰਾ 370(1)(d) ਦੇ ਅਧੀਨ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸਾਰੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਸੀ.ਓ. ਦੇ ਅਧੀਨ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸਾਰੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਸੀ। 272.

4. ਕੀ ਸੀਓ 272 ਅਤੇ 273 ਜਾਰੀ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਧਾਰਾ 356 ਦੇ ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਸੀ।

A. ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਭੰਗ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਧਾਰਾ 356 ਲਾਗੂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ:

95. 20.6.2018 ਨੂੰ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 92 ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਜਪਾਲ ਸ਼ਾਸਨ ਲਗਾਇਆ ਜਾਣਾ ਰਾਜ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਦੀ ਅਸਫਲਤਾ ਦਾ ਸਿੱਧਾ ਨਤੀਜਾ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਮੌਜੂਦਾ ਕਾਰਵਾਈ ਵਿੱਚ ਇਹ ਚੁਣੌਤੀ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। 21.11.2018 ਨੂੰ ਰਾਜਪਾਲ ਸ਼ਾਸਨ ਦੌਰਾਨ ਭੰਗ ਹੋਣ ਜਾ ਰਹੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ 'ਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਂਗ ਹੀ ਜਿਉਂ ਦੀ ਤਿਉਂ ਸਥਿਤੀ ਬਣੀ ਰਹੀ ਅਤੇ 28.11.2018 ਨੂੰ ਰਾਜਪਾਲ ਨੇ ਧਾਰਾ 356 ਤਹਿਤ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਲਗਾਉਣ ਸਬੰਧੀ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਰਿਪੋਰਟ ਸੌਂਪੀ। ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਨਿਯਮ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਸ਼ਾਸਨ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 92 ਨੇ ਰਾਜਪਾਲ ਸ਼ਾਸਨ ਨੂੰ ਛੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਦੀ ਕੋਈ ਗੁੰਜਾਇਸ਼ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਅਤੇ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਅਜਿਹਾ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ ਇਹ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀ ਸਰਕਾਰ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਸੀ। ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਸ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ. ਕੇਂਦਰੀ ਸ਼ਾਸਨ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਨੂੰ ਦੇਰੀ ਨਾਲ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ।

96. ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਰਾਜ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੇ ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਧੀਨ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰ ਲਿਆ। ਇਹ ਥੋਪਣ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਦੀ ਅਸਫਲਤਾ 'ਤੇ ਭਵਿੱਖਬਾਣੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਜੋ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਰਾਜਪਾਲ ਸ਼ਾਸਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਪਰੀ ਸੀ।

97. ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਥੀਰੂ ਕੇ.ਐਨ. ਵਿਚਲੇ ਨਿਰੀਖਣਾਂ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ। ਰਾਜਗੋਪਾਲ ਬਨਾਮ ਤਿਰੂ ਐਮ. ਕਰੁਣਾਨਿਧੀ ਅਤੇ ਹੋਰ 122 ਕੈਨਵਸ ਲਈ ਕਿ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਭੰਗ ਕਰਨਾ ਧਾਰਾ 356 ਦੇ ਅੰਦਰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਦੀ ਅਸਫਲਤਾ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਥੋੜ੍ਹਾ ਵੱਖਰਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਕੇਸ ਨੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਰਾਜ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਸੋਚਿਆ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਰਾਜਪਾਲ ਦੇ ਰਾਜ ਨੂੰ. ਤਤਕਾਲ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਦੀ ਅਸਫਲਤਾ 'ਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਸ਼ਾਸਨ ਦੀ ਭਵਿੱਖਬਾਣੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਜੋ ਰਾਜਪਾਲ ਸ਼ਾਸਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਈ ਸੀ ਅਤੇ ਰਾਜਪਾਲ ਸ਼ਾਸਨ ਦਾ ਆਧਾਰ ਬਣੀ ਸੀ। ਥੋਪਣਾ ਸਿਰਫ਼ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਭੰਗ ਕਰਨ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਬੀ ਆਰਟੀਕਲ 356 ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਅਟੱਲ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੰਦਾ ਹੈ:

98. ਪਟੀਸ਼ਨਰਾਂ ਨੇ ਸਾਵੰਤ ਦੇ ਨਿਰੀਖਣਾਂ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ, ਜੇ. ਧਾਰਾ 356 ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ (1) ਅਤੇ (3) ਨੂੰ ਇਕਸੁਰ ਕਰਨ ਲਈ ਬੋਮਾਈ 123 ਕੇਸ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੇ ਕੋਈ ਅਟੱਲ ਉਪਾਅ ਕੀਤਾ

ਤਾਂ ਇਹ ਜਾਂਚ ਅਰਥਹੀਣ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ। ਅਜਿਹਾ ਹੀ ਇੱਕ ਅਟੱਲ ਉਪਾਅ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਭੰਗ ਕਰਨਾ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, S.R.Bommai, 124 ਵਿੱਚ ਇਹ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਭੰਗ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਹੈ ਜੇਕਰ ਅਜਿਹੀ ਅਟੱਲ ਕਾਰਵਾਈ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਘੋਸ਼ਣਾ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਭਾਵ, ਇੱਕ ਅਰਥ ਵਿੱਚ, ਸੰਸਦ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬਿਤ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਇੱਛਾ ਨੇ ਇਸਦੀ ਅਸ਼ੁੱਧਤਾ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। . ਉਪਰੋਕਤ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਦਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਇਹ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਕੋਲ ਅਟੱਲ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸੀ। ਤੈਅ ਸਿਧਾਂਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਧਾਰਾ 356 ਦੇ ਤਹਿਤ ਘੋਸ਼ਣਾ ਨੂੰ ਸੰਸਦ ਦੇ ਦੋਵਾਂ ਸਦਨਾਂ ਤੋਂ ਪੂਰਵ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਕੋਲ ਅਟੱਲ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸੀ। ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਵੱਲ ਮੁੜਦੇ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਘੋਸ਼ਣਾ ਪੱਤਰ ਨੂੰ 28.12.2018 ਨੂੰ ਲੋਕ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਅਤੇ 03.01.2019 ਨੂੰ ਰਾਜ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, COs 272 ਅਤੇ 273 ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪੂਰਵ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਮੌਜੂਦ ਸੀ। ਦੂਜਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਦੀ ਘੋਸ਼ਣਾ ਜਾਇਜ਼ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਨੂੰ ਅਵੈਧ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ, ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਇਸਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਸਥਿਤੀ। ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਅਨੁਸਾਰ ਬਹਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ, ਭੰਗ ਕੀਤੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਅਤੇ ਮੰਤਰਾਲੇ ਨੂੰ ਮੁੜ ਸੁਰਜੀਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ, ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਬਹਾਲ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਅਦਾਲਤ ਉਸ ਮਿਤੀ ਤੱਕ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਹੋਰ ਲੋੜੀਂਦੀਆਂ ਰਾਹਤਾਂ ਦੇ ਸਕਦੀ ਹੈ।

C. ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਦੀ ਘੋਸ਼ਣਾ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵਿਧਾਨਿਕ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਵਿਧਾਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਰਾਖਵਾਂ ਰੱਖਦਾ ਹੈ:

99. ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਘੋਸ਼ਣਾ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ, ਸਾਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਉਪਬੰਧ ਦੀ ਨੇੜਿਓਂ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ, ਧਾਰਾ 356 ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਲਾਗੂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਲਗਾਉਣਾ ਇੱਕ ਬੇਮਿਸਾਲ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨਾ, ਆਰਟੀਕਲ 356 ਦੀ ਧਾਰਾ (1) ਦੇ ਅਧੀਨ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਲਗਾਉਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨਾ, ਰਾਜ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੰਤੁਲਨ ਨੂੰ ਬਹਾਲ ਕਰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ, ਇੱਕ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਉਪਾਅ ਹਨ।

100. ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਯੋਜਨਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਅਸਾਧਾਰਣ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਏਕਤਾ ਦੇ ਢਾਂਚੇ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਢਾਲਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕੇਂਦਰੀ ਸੰਸਦ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਮੰਡਲ ਉੱਤੇ ਪਹਿਲ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਅਨੁਛੇਦ 355 ਰਾਜ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਾਹਰੀ ਹਮਲੇ ਅਤੇ ਅੰਦਰੂਨੀ ਗੜਬੜੀ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਸੰਘ 'ਤੇ ਇੱਕ ਵਾਧੂ ਬੋਝ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਸੰਘ ਨੂੰ ਇਹ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਰਾਜ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕੰਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਬਹਿਸ ਦੌਰਾਨ, ਡਾ. ਬੀ.ਆਰ. ਅੰਬੇਡਕਰ ਨੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਨੂੰ ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਜ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਸੰਘਵਾਦ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਸੰਖੇਪ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਥਿਤੀ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਇੱਕ ਸੰਘੀ ਜਾਂ ਇਕਸਾਰ ਢਾਂਚੇ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਢਾਲਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੈ। ਹੱਥ 'ਤੇ. ਸੰਬੰਧਿਤ ਭਾਗ ਹੇਠਾਂ ਕੱਢਿਆ ਗਿਆ ਹੈ:

“ਅਮਰੀਕੀ ਸਮੇਤ ਸਾਰੀਆਂ ਸੰਘੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀਆਂ ਸੰਘਵਾਦ ਦੇ ਇੱਕ ਤੰਗ ਸਾਂਚੇ ਵਿੱਚ ਰੱਖੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਹਾਲਾਤ ਭਾਵੇਂ ਜੋ ਮਰਜ਼ੀ ਹੋਣ, ਇਹ ਆਪਣਾ ਰੂਪ ਅਤੇ ਰੂਪ ਨਹੀਂ ਬਦਲ ਸਕਦਾ। ਇਹ ਕਦੇ ਵੀ ਇਕਸਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਡਰਾਫਟ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਮੇਂ ਅਤੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇਕਸਾਰ ਅਤੇ ਸੰਘੀ ਦੋਵੇਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਆਮ ਸਮਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਇਸਨੂੰ ਸੰਘੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਯੁੱਧ ਦੇ ਸਮੇਂ ਇਸ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਹ ਇਕ ਏਕਾਤਮਕ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਸੀ। ”125

101. ਅਨੁਛੇਦ 356(1) ਦੀ ਉਪ ਧਾਰਾ (ਏ) ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੇ "ਸਾਰੇ ਜਾਂ ਕੋਈ ਵੀ" ਕਾਰਜ, ਰਾਜਪਾਲ ਜਾਂ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਅਥਾਰਟੀ ਦੁਆਰਾ ਵਰਤੀਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਉਪ ਧਾਰਾ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਮੰਡਲ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਰੱਖਦੀ ਹੈ। ਮੌਜੂਦਾ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ, ਧਾਰਾ 356 ਦੇ ਤਹਿਤ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਭੰਗ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

102. ਧਾਰਾ 356(1) ਦੀ ਉਪ ਧਾਰਾ (ਬੀ) ਕੇਂਦਰੀ ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਮੰਡਲ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਉਪ-ਧਾਰਾ (ਬੀ) ਇੱਕ ਵਿਆਪਕ ਪੱਧਰ ਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ "ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ" ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਵਰਤੀਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ, ਅਤੇ ਇਹ ਵਿਧਾਨਕ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਵਿਧਾਨਿਕ ਕਾਰਜਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰੇਗਾ। ਜਦੋਂ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੇਂਦਰੀ ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਅਪਵਾਦ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪਾਬੰਦੀ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨਾ ਗਲਤ ਹੋਵੇਗਾ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਧਾਰਾ 357 ਧਾਰਾ 356 ਦੀ ਨਿਰੰਤਰਤਾ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਸਾਬਕਾ ਕੇਂਦਰੀ ਸੰਸਦ ਜਾਂ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ 'ਤੇ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਗੈਰ-ਵਿਧਾਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਪਾਬੰਦੀ ਜਾਂ ਪਾਬੰਦੀ ਨਹੀਂ ਲਗਾਉਂਦੀ ਹੈ।

103. ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਆਰਟੀਕਲ 357 ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਇਕ ਹੋਰ ਇਕਸਾਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਅਤੇ ਫੋਕਲ ਸ਼ਕਤੀ, ਭਾਵ, ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ, ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਦੌਰਾਨ ਅਤੇ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਗੈਰ-ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਿੱਚ ਕੇਂਦਰੀ ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਟ੍ਰਾਂਸਫਰ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। . ਕੇਂਦਰੀ ਸੰਸਦ ਨੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਧਾਰਾ 357 ਦੀ ਧਾਰਾ (1) ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਯੋਗਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਹ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦਰਸਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਦੌਰਾਨ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਗੈਰ-ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਿੱਚ, ਸ਼ਾਸਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਅਤੇ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕੀ ਕਰਤੱਵਾਂ ਨੂੰ ਅਧੂਰਾ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਮੁੜ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਜਾਂ ਚੋਣ ਹੋਣ ਤੱਕ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਸਮਰੱਥ ਅਥਾਰਟੀ ਨੂੰ ਤਬਦੀਲ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਜਾਂ ਕੇਂਦਰੀ ਸੰਸਦ ਲਈ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ; ਨਹੀਂ ਤਾਂ, ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨਿਕ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਇੱਕ ਰਾਜ ਅਰਾਜਕਤਾ ਤੋਂ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 357 ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਵਿਧਾਨਕ ਕਾਰਜਾਂ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਭੰਗ ਕਰਨ ਵਰਗੇ ਅਤਿਅੰਤ ਅਟੱਲ ਕਦਮ ਚੁੱਕਣ ਲਈ ਵੀ ਨਿਆਂਇਕ ਇਮਤਿਹਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਸੰਸਦ ਦੇ ਦੋਵਾਂ ਸਦਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਘੋਸ਼ਣਾ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇਣ

ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਗੈਰ-ਵਿਧਾਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਦਾ ਕਾਰਨ।

104. ਇਹ ਸਿਰਫ਼ ਅਸਧਾਰਨ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਜਿਹੀਆਂ ਏਕਾਤਮਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਤੇ ਨਿਆਂਇਕ ਸੁਰੱਖਿਆ ਉਪਾਅ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ ਕਿ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਦੌਰਾਨ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਿਰਵਿਘਨ ਅਤੇ ਸੰਪੂਰਨ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਐਸ.ਆਰ. ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਲਗਾਉਣਾ ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੈ। ਬੋਮਾਈ 126 ਅਤੇ ਰਾਮੇਸ਼ਵਰ ਪ੍ਰਸਾਦ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਯੂਨੀਅਨ, 127 ਅਤੇ ਅਦਾਲਤਾਂ ਉਸ ਸਮੱਗਰੀ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਸ ਨੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਲਗਾਉਣ ਦੀ ਸਲਾਹ ਦਾ ਆਧਾਰ ਬਣਾਇਆ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਹਰ ਘੋਸ਼ਣਾ ਨੂੰ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਦੋ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਧਾਰਾ 356(3) ਦੇ ਤਹਿਤ ਸੰਸਦ ਦੇ ਦੋਵਾਂ ਸਦਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਅਤੇ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

5. ਅਨੁਛੇਦ 3 ਦੇ ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਸੀਮਾ ਅਤੇ ਪੁਨਰਗਠਨ ਐਕਟ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕਤਾ।

A. ਧਾਰਾ 3 ਦੇ ਤਹਿਤ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਜਾਂ ਖ਼ਤਮ ਕਰਨ ਦਾ ਸੰਸਦ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ।

105. ਅਸੀਂ ਨੋਟ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਪੁਨਰਗਠਨ ਬਿੱਲ, 2019 ਨੂੰ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਚਰਚਾ ਲਈ ਉਠਾਏ ਜਾਣ ਸਮੇਂ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ CO 272 ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਜਾ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਇਸਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹਨ। ਧਾਰਾ 3, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਬਾਕੀ ਹਿੱਸਿਆਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੈ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ 'ਤੇ ਵੀ ਲਾਗੂ ਸੀ। ਪੁਨਰਗਠਨ ਐਕਟ ਨੂੰ ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

106. ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਆਰਟੀਕਲ 3 ਦੇ ਤਹਿਤ ਸੰਸਦ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਇਹ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਸਦ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਨਵੇਂ ਰਾਜ ਬਣਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦੇ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਘਟਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਮੌਜੂਦਾ ਰਾਜਾਂ ਦੀਆਂ ਹੱਦਾਂ ਜਾਂ ਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਬਦਲ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ I ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 3 ਦੀ ਧਾਰਾ (a) ਤੋਂ (e) ਵਿੱਚ, ਇੱਕ 'ਰਾਜ' ਵਿੱਚ 'ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼' ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 3(ਏ) ਅਧੀਨ ਸੰਸਦ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ, ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਜਾਂ ਨਵਾਂ ਰਾਜ ਬਣਾਉਣ ਜਾਂ ਰਾਜ ਦੀ ਹੱਦ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵਿੱਚ ਨਵਾਂ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਵਿਵਸਥਾ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ II ਨੋਟ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ (ਏ) ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਸੰਸਦ ਕਿਸੇ ਵੀ ਰਾਜ ਜਾਂ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਹਿੱਸਿਆਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਰਾਜ ਜਾਂ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਜੋੜ ਕੇ ਇੱਕ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਬਣਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

107. ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਧਾਰਾ 3 ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਬਦਲਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਇੱਕ ਰਾਜ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਇਸਦੇ ਚਰਿੱਤਰ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਡਬਲਯੂ.ਬੀ. ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣਾ ਉਚਿਤ ਹੋਵੇਗਾ। v. ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ ਇੰਡੀਆ, 128 ਜਿੱਥੇ ਇਹ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਮੰਨਣਾ ਗਲਤ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਪੂਰਨ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਨਿਹਿਤ ਹੈ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਢਾਂਚੇ ਤੋਂ ਇਹ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਿਆ: ਇਹ ਨੋਟ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਦੋਹਰੀ (ਰਾਜ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ) ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੀ ਕੋਈ ਧਾਰਨਾ ਨਹੀਂ ਸੀ,

ਰਾਜਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਸੁਤੰਤਰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਅਤੇ ਵਾਜਬ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਆਰਟੀਕਲ 3 ਨੇ ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਸਰਹੱਦਾਂ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਲਈ ਵਿਆਪਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਸਨ। ਰਾਜਾਂ ਦੇ. ਰਾਜਾਂ ਕੋਲ ਖੁਦ ਸੰਸਦ ਦੀ ਇਸ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿਰੁੱਧ ਕੋਈ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਗਾਰੰਟੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸਿਰਫ ਇਸ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਤੱਕ ਵਧੀ ਹੋਈ ਹੈ।

108. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਬਾਬੂਲਾਲ ਪਰਾਟੇ ਬਨਾਮ ਬਾਂਬੇ ਰਾਜ, 129 ਵਿੱਚ ਵੀ ਇਸ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਸੁਤੰਤਰ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਆਰਟੀਕਲ 3 ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਅਤੇ ਸੀਮਾ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਇਸ ਖੋਜ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ ਦੁਬਾਰਾ ਪ੍ਰੇਰਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਕ ਹੋਰ ਕਾਰਕ ਜਿਸ ਦਾ ਇੱਥੇ ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਤੋਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾ ਕੇ ਇਸ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਬੁਲਾਉਣ ਦੀ ਵੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਸੀ।

109. ਅਸੀਂ ਇਹਨਾਂ ਖੋਜਾਂ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਥਾਪਨਾ ਦੇ ਤਹਿਤ, ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਸੁਤੰਤਰ ਜਾਂ ਇਕੱਲੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਹ ਆਪਣੀ ਹੋਂਦ ਸੰਵਿਧਾਨ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਉਸੇ ਸਮੇਂ ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਸੀਮਾਵਾਂ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਜਾਂ ਬਦਲਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਨੁਛੇਦ 3 ਦੇ ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀ ਇੱਕ ਰਾਜ ਤੋਂ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਹੈ, ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਸ਼ਕਤੀ ਰਾਜ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕਰਨ ਲਈ ਵੀ ਵਧਾਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਅਜਿਹਾ ਕਦਮ ਸੰਘੀ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਉਲਟ ਹੋਵੇਗਾ, ਜੋ ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਦੋ-ਪੱਧਰੀ ਲੋਕਤੰਤਰ ਅਤੇ ਨਿਰੰਤਰ ਰਾਜ ਦਾ ਦਰਜਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਵਾਬ ਵਿੱਚ, ਸਾਲੀਸਿਟਰ-ਜਨਰਲ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਜੰਮੂ, ਕਸ਼ਮੀਰ ਅਤੇ ਲੱਦਾਖ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸੰਘੀ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਧਾਰਾ 239ਏ (ਜੋ ਕਿ ਸੰਘੀ ਯੋਜਨਾ ਦਾ ਇੱਕ ਸ਼ਾਮਲ ਹਿੱਸਾ ਹੈ) ਨਵੇਂ ਬਣੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੋਵੇਗਾ। . ਹਾਲਾਂਕਿ, ਵਰਤਮਾਨ ਵਿੱਚ, ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਪਹਿਲੂ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਡੂੰਘਾਈ ਵਿੱਚ ਘੋਖਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਲੀਸਿਟਰ-ਜਨਰਲ ਨੇ ਸਦਨ ਦੇ ਫਲੋਰ 'ਤੇ ਸੰਘ ਦੀ ਇਸ ਵਚਨਬੱਧਤਾ ਬਾਰੇ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਭਰੋਸਾ ਦਿਵਾਇਆ ਸੀ ਕਿ ਚੋਣਾਂ ਹੋਣ 'ਤੇ ਨੇੜਲੇ ਭਵਿੱਖ ਵਿੱਚ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਦਾ ਦਰਜਾ ਬਹਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਆਯੋਜਿਤ

ਬੀ. ਧਾਰਾ 3 ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਨੂੰ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰਨਾ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਸ਼ਾਸਨ ਦੌਰਾਨ ਮਨਜ਼ੂਰ ਸੀ:

110. ਧਾਰਾ 3 ਦਾ ਦੂਜਾ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਰਾਜ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਸੀ, 5.8.2019 ਨੂੰ CO 272 ਦੇ ਜਾਰੀ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਧਾਰਾ 3 ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ "ਵਿਚਾਰ" ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਲਈ 2019 ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਬਿੱਲ ਨੂੰ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਕੋਲ ਭੇਜਣ ਲਈ ਜਵਾਬਦੇਹ ਸਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਸ਼ਾਸਨ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੌਰਾਨ, ਜੋ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਹੈ। ਜਾਇਜ਼ ਪਾਇਆ ਗਿਆ, ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਕੰਮ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਸ ਲਈ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਲੈਣਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਮਨੋਹਰ ਲਾਲ 130 ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵ 'ਤੇ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਦਿੱਲੀ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਜਸਟਿਸ ਐਚ.ਆਰ. ਖੰਨਾ (ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਹ ਉਸ ਸਮੇਂ ਸਨ) ਦੇ ਨਿਰੀਖਣਾਂ ਵੱਲ ਮੁੜਦੇ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਇਹ ਰਾਏ ਸੀ ਕਿ ਧਾਰਾ 356 ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਧਾਰਾ 3 ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ

ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। 1956 ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਦੇ ਪੁਨਰਗਠਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਇੱਕ ਵਿਧੀਵਤ ਗਠਿਤ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਸਬੰਧਤ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਮੰਡਲ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨਾਲ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰਾ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

111. ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ, ਪੁਨਰਗਠਨ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 3 ਅਤੇ 4, ਜੋ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 3 ਦੇ ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਸੀ, ਵੈਧ ਹੈ।

<u>ਸਿੱਟਾ:</u>

112. ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ, ਮੈਂ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਸਿੱਟੇ ਦਰਜ ਕਰਦਾ ਹਾਂ:

a ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਥ ਕੌਲ ਵਿੱਚ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਇਸ ਪੂਰਵ ਖੋਜ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ, ਮਹਾਰਾਜਾ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਦੁਆਰਾ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਨਾਲ ਆਈਓਏ ਉੱਤੇ ਹਸਤਾਖਰ ਕਰਨ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਨੇ ਅੰਦਰੂਨੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਦਾ ਇੱਕ ਤੱਤ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 370 ਨੇ ਰਾਜ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦੇ ਕੇ ਇਸ ਅੰਦਰੂਨੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦਿੱਤੀ;

ਬੀ. ਕਾਰਕਾਂ ਦਾ ਸੁਮੇਲ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਧਾਰਾ 370 ਦਾ ਇਤਿਹਾਸਕ ਸੰਦਰਭ, ਇਸਦਾ ਪਾਠ, ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦਾ ਅਭਿਆਸ, ਇਹ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 370 ਇੱਕ ਅਸਥਾਈ ਵਿਵਸਥਾ ਹੋਣ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਸੀ;

c. ਆਰਟੀਕਲ 370(3) ਵਿੱਚ ਅਸਥਾਈ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਧੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ, ਅਤੇ ਬਦਲੇ ਵਿੱਚ, ਰਾਜ ਦੀ ਅੰਦਰੂਨੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦੇਣ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ;

d. ਕਿਉਂਕਿ ਧਾਰਾ 370 ਦਾ ਮਤਲਬ ਇੱਕ ਅਸਥਾਈ ਵਿਵਸਥਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 370(3) ਅਧੀਨ ਵਿਧੀ ਰਾਜ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਭੰਗ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਖਤਮ ਹੋ ਗਈ ਸੀ;

ਈ. ਧਾਰਾ 370 (3) ਅਧੀਨ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਭੰਗ ਹੋਣ ਨਾਲ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਸੀ। ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਭੰਗ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਰਾਜ ਦੇ ਪੂਰਨ ਏਕੀਕਰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਮੇਂ ਆਪਣੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਸੀ.ਓ. 273, ਜੋ ਘੋਸ਼ਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 370 ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਬੰਦ ਕਰ ਦੇਵੇਗਾ, ਅਤੇ ਧਾਰਾ 370(3) ਅਧੀਨ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਵੈਧ ਹੈ;

f. ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸੀ.ਓ. 272 ਰਾਜ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਜਾਇਜ਼ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਦੁਆਰਾ ਸੀਮਿਤ ਨਹੀਂ ਹੈ;

g ਧਾਰਾ 367 ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੀ ਗਈ ਧਾਰਾ 370(1)(ਡੀ) ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਅਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਰਨ ਲਈ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ, ਜੋ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਧਾਰਾ 370(1)(d) ਦੇ ਤਹਿਤ ਸੋਧ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਧਾਰਾ 370 ਅਤੇ ਧਾਰਾ 367, ਜੋ ਕਿ ਇੱਕ ਵਿਆਖਿਆ ਧਾਰਾ ਹੈ, ਨੂੰ ਸੋਧਣ ਲਈ ਨਹੀਂ ਵਰਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਿਸੇ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਚਰਿੱਤਰ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਲਈ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਇਸ ਲਈ, C.O ਦਾ ਪੈਰਾ 2. 272, ਜੋ ਅਨੁਛੇਦ 367(4) ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਧਾਰਾ 370 ਦੇ ਉਲਟ ਹੈ;

h. ਹਾਲਾਂਕਿ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਕੋਲ ਧਾਰਾ 370(1)(d) ਦੇ ਤਹਿਤ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸਾਰੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਧਾਰਾ 370(3) ਦੇ ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਸਮਾਨ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਸੀ.ਓ. ਦੇ ਪੈਰਾ 2 ਦਾ ਬਾਕੀ ਬਚਿਆ. 272 ਵੈਧ ਹੈ;

i. ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਭੰਗ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਸ਼ਾਸਨ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਦੀ ਅਸਫਲਤਾ ਦੀ ਭਵਿੱਖਬਾਣੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਜੋ ਰਾਜਪਾਲ ਸ਼ਾਸਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਈ ਸੀ ਅਤੇ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਰਾਜਪਾਲ ਦੁਆਰਾ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਭੰਗ ਕਰਨਾ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਸੀ। ਬਾਅਦ ਦੇ ਨਤੀਜੇ;

ਜੇ. ਇੱਕ ਵਾਰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਘੋਸ਼ਣਾ ਨੂੰ ਸੰਸਦ ਦੇ ਦੋਵਾਂ ਸਦਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਜੋ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਇੱਛਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਕੋਲ ਧਾਰਾ 356 ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਜ ਅਸੈਂਬਲੀ ਨੂੰ ਭੰਗ ਕਰਨ ਸਮੇਤ, ਅਟੱਲ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ;

k. ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਲਗਾਉਣਾ ਇੱਕ ਅਸਧਾਰਨ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਗੈਰ-ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਿੱਚ, ਇਹਨਾਂ ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਅੰਗਾਂ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਸਮਰੱਥ ਅਥਾਰਟੀ ਕੋਲ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਆਰਟੀਕਲ 357 ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਗੈਰ-ਵਿਧਾਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਰੋਕਦਾ, ਅਤੇ ਧਾਰਾ 356(1)(ਬੀ) ਕੇਂਦਰੀ ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਵਿਧਾਨਕ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਵਿਧਾਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਫਰਕ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ. ਇਸ ਲਈ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਵਿਧਾਨਿਕ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਵਿਧਾਨਿਕ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਦੀ ਘੋਸ਼ਣਾ ਨਿਆਂਇਕ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਜਾਂਚ ਦੁਆਰਾ ਪਾਬੰਦ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ ਕਿ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਿਰਵਿਘਨ ਅਤੇ ਸੰਪੂਰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ।

l ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਪੁਨਰਗਠਨ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 3 ਦੀ ਧਾਰਾ 4 ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇਣ ਲਈ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਇਸ ਭਰੋਸੇ ਦੇ ਕਾਰਨ ਬਹਿਸ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਚੋਣਾਂ ਹੋਣ 'ਤੇ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਦਾ ਦਰਜਾ ਬਹਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ;

m ਜੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਬਿੱਲ ਰਾਜ ਦੇ ਖੇਤਰ, ਹੱਦਾਂ ਜਾਂ ਨਾਮ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਧਾਰਾ 3 ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ 'ਵਿਚਾਰਾਂ' ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਤੁਰੰਤ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਕਿਉਂਕਿ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਸ਼ਾਸਨ ਅਧੀਨ

ਸੀ ਅਤੇ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਭੰਗ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਸੀ, ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਕੰਮ ਕੇਂਦਰੀ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਲਈ, ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਹ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੈ ਕਿ ਪੁਨਰਗਠਨ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 3 ਵੈਧ ਹੈ।

<u>ਐਪੀਲੋਗ</u>

113. ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਘਾਟੀ ਇੱਕ ਇਤਿਹਾਸਕ ਬੋਝ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਸਮਾਜਿਕ ਸੰਦਰਭ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਖੇਤਰ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਵਿਕਸਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ, ਉਪਰੋਕਤ ਨੂੰ ਵੱਖ ਕਰਨਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ। ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ "ਅਸੀਂ, ਲੋਕ" ਬਹਿਸ ਦੇ ਕੇਂਦਰ ਵਿੱਚ ਹਾਂ। 1947 ਤੋਂ ਵਾਦੀ ਦੇ ਹਮਲੇ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਏ ਕਈ ਦਹਾਕਿਆਂ ਤੋਂ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬੋਝ ਨੂੰ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ। ਦਖਲ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਹਾਲਾਤਾਂ ਨੇ ਹਮਲੇ ਦੀ ਪੂਰੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਨਿਵਾਰਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ। ਇਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਕੁਝ ਹਿੱਸਿਆਂ 'ਤੇ ਦੂਜੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਰਹੇ। ਬਗਾਵਤ ਦੇ ਦੂਜੇ ਦੌਰ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ 1980 ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਦੇ ਅਖੀਰਲੇ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ ਹੋਈ। ਜ਼ਮੀਨੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨੀ ਵਾਲੀ ਸਥਿਤੀ ਬਣੀ ਹੋਈ ਸੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਜ਼ਾਹਰ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹੱਲ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਇਹ ਰਾਜ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਦੇ ਇੱਕ ਹਿੱਸੇ ਦੇ 1989-90 ਦੇ ਪਰਵਾਸ ਵਿੱਚ ਸਮਾਪਤ ਹੋਇਆ। ਇਹ ਉਹ ਚੀਜ਼ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਨਿਪਟਾਰੇ ਦੇ ਰਹਿਣਾ ਪਿਆ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਘਰ-ਬਾਰ ਛੱਡਣਾ ਪਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਸਵੈਇੱਛਤ ਪਰਵਾਸ ਨਹੀਂ ਸੀ।

114. ਸਥਿਤੀ ਇੰਨੀ ਵਿਗੜ ਗਈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਅਖੰਡਤਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਨੂੰ ਖ਼ਤਰਾ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਫੌਜ ਨੂੰ ਸੱਦਣਾ ਪਿਆ। ਰਾਜ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਥਿਤੀ ਪਰ ਉਦੋਂ, ਇਹ ਅਜੀਬ ਸਮੇਂ ਸਨ। ਫੌਜ ਦੇ ਦਾਖਲੇ ਨੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਘੁਸਪੈਠ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਰਾਜ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੀ ਅਖੰਡਤਾ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਦੇ ਆਪਣੇ ਯਤਨਾਂ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨੀ ਹਕੀਕਤਾਂ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀਆਂ। ਸੂਬੇ ਦੇ ਮਰਦਾਂ, ਔਰਤਾਂ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਦੀ ਭਾਰੀ ਕੀਮਤ ਚੁਕਾਉਣੀ ਪਈ ਹੈ।

115. ਪਿਛਲੇ ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ ਘਰ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਦੌਰਾਨ, ਮੈਂ ਸਮਾਜਿਕ ਤਾਣੇ-ਬਾਣੇ ਦੇ ਘਟਦੇ ਹੋਏ, ਅਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਟੁੱਟ ਚੁੱਕੇ ਸਮਾਜ 'ਤੇ ਅੰਤਰ-ਪੀੜ੍ਹੀ ਸਦਮੇ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਹੈ। ਖੇਤਰ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਜੋ ਅਨੁਭਵ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਸ ਲਈ ਮੈਂ ਮਦਦ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਪਰ ਦੁਖ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਇਸ ਐਪੀਲਾਗ ਨੂੰ ਲਿਖਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਹਾਂ।

116. ਅੱਗੇ ਵਧਣ ਲਈ, ਜ਼ਖ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ. ਜੋ ਕੁਝ ਦਾਅ 'ਤੇ ਹੈ, ਉਹ ਸਿਰਫ਼ ਬੇਇਨਸਾਫ਼ੀ ਦੇ ਮੁੜ ਵਾਪਰਨ ਨੂੰ ਰੋਕਣਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਇਸ ਖੇਤਰ ਦੇ ਸਮਾਜਿਕ ਤਾਣੇ-ਬਾਣੇ ਨੂੰ ਬਹਾਲ ਕਰਨ ਦਾ ਬੋਝ ਹੈ ਜਿਸ 'ਤੇ ਇਹ ਇਤਿਹਾਸਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹੈ - ਸਹਿਹੋਂਦ, ਸਹਿਣਸ਼ੀਲਤਾ ਅਤੇ ਆਪਸੀ ਸਤਿਕਾਰ। ਇਹ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਯੋਗ ਹੈ ਕਿ 1947 ਵਿਚ ਭਾਰਤ ਦੀ ਵੰਡ ਨੇ ਵੀ ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਫਿਰਕੂ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਸਦਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਵਿਗਾੜਿਆ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, ਮਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਕਸ਼ਮੀਰ ਮਨੁੱਖਤਾ ਲਈ ਇੱਕ ਉਮੀਦ ਦੀ ਕਿਰਨ ਸੀ!

117. ਇਸ ਵੱਲ ਪਹਿਲਾ ਕਦਮ ਖੇਤਰ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਰਾਜ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਰਾਜੀ ਐਕਟਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਦੀ ਸਮੂਹਿਕ ਸਮਝ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ

ਘਟਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਰੂਪ ਦੇਣ ਵਾਲੀਆਂ ਕਈ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਆਈਆਂ ਹਨ। ਫਿਰ ਵੀ, ਜਿਸ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਘਾਟ ਹੈ, ਉਹ ਕੀ ਵਾਪਰਿਆ, ਜਾਂ ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ, "ਸੱਚ" ਦਾ ਇੱਕ ਸਮੂਹਿਕ ਬਿਆਨ ਹੈ। ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ, ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਦੇ ਪੀੜਤਾਂ ਦਾ ਸੱਚਾਈ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਅੰਤ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਸੱਚ ਬੋਲਣਾ ਪੀੜਤਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਸੁਣਾਉਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਗਲਤੀਆਂ ਨੂੰ ਨਿਰੰਤਰ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ, ਅਤੇ ਸਮੁੱਚੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਮਾਜ ਤੋਂ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸੁਲ੍ਹਾ-ਸਫਾਈ ਦਾ ਰਾਹ ਪੱਧਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।

118. ਜਦੋਂ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤਰੀਕੇ ਹਨ, ਸੱਚਾਈ ਅਤੇ ਸੁਲ੍ਹਾ ਕਮਿਸ਼ਨ ਵਿਸ਼ਵ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਰਹੇ ਹਨ। ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਦੇ ਸੱਚਾਈ ਅਤੇ ਸੁਲ੍ਹਾ-ਸਫ਼ਾਈ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਰੰਗਭੇਦ ਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਹ ਪੀੜਤਾਂ ਲਈ ਹਿਸਾਬ ਜਾਂ ਕੈਥਰਸਿਸ ਦੇ ਸਾਧਨ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਸ਼ਾਂਤੀ-ਨਿਰਮਾਣ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸਦੀ ਸਫਲਤਾ 'ਤੇ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬਤ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਐਲਬੀ ਸਾਕਸ, ਜੇ ਨੋਟ ਕਰਦਾ ਹੈ:
"...ਟੀਆਰਸੀ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਨਿੱਜੀ ਦੁੱਖ ਅਤੇ ਗ਼ਮ ਨੂੰ ਗਲੇ ਲਗਾਉਣ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਜਨਤਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਅਪਰਾਧੀਆਂ ਤੋਂ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਇੱਕ ਹੋਰ ਰੂਪ ਸਾਹਮਣੇ ਆਇਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਟੈਲੀਵਿਜ਼ਨ ਕੈਮਰਿਆਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਖੁੱਲ੍ਹ ਕੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਣਾ ਪਿਆ, ਆਪਣੇ ਅਪਰਾਧਾਂ ਦਾ ਮਾਲਕ ਬਣ ਗਿਆ। ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਪੂਰੇ ਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਇਹ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਇਹ ਚੀਜ਼ਾਂ ਵਾਪਰੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਦੁਬਾਰਾ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ - ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਇਹਨਾਂ ਸਾਰੇ ਤੱਥਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਕਿਸਮ ਦੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਪੈਟਰਨ ਵਿੱਚ ਜੋੜਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ ਜੋ ਸਾਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਉਤਪੱਤੀ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਵੇਗੀ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਘੱਟ ਤੋਂ ਘੱਟ ਕਰਨ ਲਈ ਅਸੀਂ ਜੋ ਕੁਝ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ. ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਵਰਤੀ ਦੀ।" 133

119. ਅਤੀਤ ਵਿੱਚ, ਵਾਦੀ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਰਗਾਂ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਸੱਚਾਈ ਅਤੇ ਸੁਲ੍ਹਾ ਕਮਿਸ਼ਨ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਮੰਗਾਂ ਵੀ ਗੂੰਜਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।

120. ਵਿਸ਼ਵ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਕੀਤੀਆਂ ਸੜਕਾਂ, ਅਤੇ ਸੱਚਾਈ ਅਤੇ ਮੇਲ-ਮਿਲਾਪ ਲਈ ਅੰਤਮ ਬੇਨਤੀਆਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਮੈਂ ਇੱਕ ਨਿਰਪੱਖ ਸੱਚਾਈ ਅਤੇ ਸੁਲ੍ਹਾ ਕਮਿਸ਼ਨ ("ਕਮਿਸ਼ਨ") ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਦੀ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਕਮਿਸ਼ਨ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ 1980 ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਤੋਂ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿੱਚ ਹੋਏ ਰਾਜ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਰਾਜੀ ਐਕਟਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰੇਗਾ ਅਤੇ ਰਿਪੋਰਟ ਕਰੇਗਾ ਅਤੇ ਸੁਲ੍ਹਾ-ਸਫਾਈ ਲਈ ਉਪਾਵਾਂ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕਰੇਗਾ।

121. ਯਾਦਦਾਸ਼ਤ ਬਚਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਇਸ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਜਲਦੀ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਕਸਰਤ ਸਮਾਂਬੱਧ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਪੂਰੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਹੈ ਜੋ ਅਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨਾਲ ਵੱਡੀ ਹੋਈ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਫਰਜ਼ ਅਦਾ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ, ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲਤਾ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ, ਇਹ ਮੇਰਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਲਈ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਸਥਾਪਿਤ

ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਕਮਿਸ਼ਨ ਲਈ ਅੱਗੇ ਵਧਣ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਤਰੀਕਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨਾ ਹੈ।

122. ਮੈਂ ਇਸ ਚੁਣੌਤੀ ਲਈ ਜ਼ਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸੱਚਾਈ ਅਤੇ ਸੁਲ੍ਹਾ-ਸਫਾਈ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਦੀ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ ਕਰਨਾ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਮੇਰਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਪਰਿਵਰਤਨਸ਼ੀਲ ਨਿਆਂ, ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਤੱਤ, ਪਰਿਵਰਤਨਸ਼ੀਲ ਸੰਵਿਧਾਨਵਾਦ ਦੇ ਪਹਿਲੂ ਹਨ। ਵਿਸ਼ਵਵਿਆਪੀ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਸੰਵਿਧਾਨਵਾਦ ਨੇ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਰਾਜ ਦੋਵਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਕਸਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। 134 ਇਸ ਵਿੱਚ ਉਲੰਘਣਾਵਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਲਈ ਉਚਿਤ ਕਦਮ ਚੁੱਕਣ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਅਤੇ ਮੇਲ-ਮਿਲਾਪ ਕਮਿਸ਼ਨ ਸੰਵਿਧਾਨਵਾਦ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹੈ।

123. ਸਾਡਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵੱਖਰਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅਦਾਲਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਨਿਆਂ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿੱਥੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਨਿਆਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਇਤਿਹਾਸਕ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਸਾਡੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਸਾਡੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਦੀਆਂ ਸਮਾਜਿਕ ਮੰਗਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਲਚਕਦਾਰ ਉਪਾਅ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ। ਵਿੱਚ [ਵਿਸਾਕਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਰਾਜਸਥਾਨ ਰਾਜ,](#) 136 ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇੱਕ ਲਾਗੂ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਵਾਲੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਜਿਨਸੀ ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ, ਜੋ ਕਿ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਕੰਮ ਵਾਲੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਔਰਤਾਂ ਦਾ ਜਿਨਸੀ ਸ਼ੋਸ਼ਣ (ਰੋਕਥਾਮ, ਮਨਾਹੀ ਅਤੇ ਨਿਵਾਰਣ) ਐਕਟ, 2013 ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਤੱਕ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਸੀ।

124. ਸਾਵਧਾਨੀ ਦੇ ਇੱਕ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਕਮਿਸ਼ਨ, ਇੱਕ ਵਾਰ ਗਠਿਤ ਹੋ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਇੱਕ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਬਦਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦੀ ਬਜਾਏ ਇੱਕ ਮਨੁੱਖੀ ਅਤੇ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜੋ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਸਾਂਝਾ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਰੋਕ-ਟੋਕ ਦੇ ਦੁਆਰਾ ਕੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਸੰਵਾਦ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਪਾਸਿਆਂ ਤੋਂ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣਾਂ ਅਤੇ ਇਨਪੁਟਸ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਦੇ ਸੱਚ ਅਤੇ ਸੁਲ੍ਹਾ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, ਐਲਬੀ ਸਾਕਸ, ਜੇ ਨੇ ਦੇਖਿਆ:

"ਜੱਜ ਰੋਂਦੇ ਨਹੀਂ। ਆਰਚਬਿਸ਼ਪ ਟੂਟੂ ਰੋ ਪਿਆ। ਇਹ ਇੱਕ ਕਨੂੰਨੀ ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਕਨੂੰਨ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜੋ ਬਹੁਤ ਹੀ ਰਸਮੀ ਖੋਜਾਂ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਇਹ ਇੱਕ ਤੀਬਰਤਾ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖੀ ਅਤੇ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਸਰੀਰ ਸੀ, ਉੱਥੇ ਇੱਕ ਉਚਿਤ ਸਨਮਾਨਜਨਕ ਮਾਹੌਲ ਵਿੱਚ ਸੁਣਨ ਲਈ ਕਿ ਲੋਕ ਕੀ ਗੁਜ਼ਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਗਵਾਹਾਂ ਦੇ ਕੋਲ ਬੈਠੇ ਦਿਲਾਸਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਸਨ - ਕਨੂੰਨ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਗਵਾਹ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨ, ਮੋਢੇ ਨੂੰ ਥਪਥਪਾਉਣ, ਜਾਂ ਜਦੋਂ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਰੋਣ 'ਤੇ ਪਾਣੀ ਜਾਂ ਟਿਸ਼ੂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਅਕਸਰ ਸੈਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਸੁੰਦਰ ਅਫਰੀਕਨ ਇਕਸੁਰਤਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਗੀਤ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਮੌਜੂਦ ਹਰ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹ ਅਤੇ ਸਮਰਥਨ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਦੇਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਾਂ ਇਹ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾਵਾਂ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਾਰੇ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਲੋਕ ਬੋਲਣ ਅਤੇ ਬੋਲਣ ਲੱਗੇ। ਗਵਾਹੀ ਟੈਲੀਵਿਜ਼ਨ 'ਤੇ ਪ੍ਰਸਾਰਿਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਾਸ਼ਟਰ ਗਵਾਹ ਬਣ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਕੀ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਸਬੰਧਤ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਸਿੱਧੇ ਕਹਾਣੀਆਂ ਸੁਣੀਆਂ। ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ ਬੋਲਦੇ ਸਨ, ਉਹ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਨਹੀਂ

ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਕਟਹਿਰੇ ਵਿੱਚ ਖੜ੍ਹਾ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਨਾ ਹੀ ਉਹ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ ਆਪਣੇ ਲਈ ਹਰਜਾਨੇ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ, ਤਾਂ ਜੋ ਜਿੰਨਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਵੇਗਾ, ਉਨੀ ਹੀ ਵੱਡੀ ਰਕਮ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲੇਗੀ। ”137

125. ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਦੀ ਕਿਤਾਬ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਪੱਤਾ ਲੈਣਾ, "ਉਬੰਟੂ" ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ, ਜਾਂ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੀ ਕਲਾ, ਅਤੇ ਸੰਮਿਲਨਤਾ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਲਈ ਕੇਂਦਰੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਇੱਕ ਸੁਧਾਰਾਤਮਕ ਪਹੁੰਚ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਦੇਵੇਗਾ ਜੋ ਅਤੀਤ ਦੇ ਜ਼ਖਮਾਂ ਲਈ ਮਾਫੀ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਇੱਕ ਸਾਂਝੀ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਛਾਣ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਾਰ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਕਹਿਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਕਮਿਸ਼ਨ ਪ੍ਰਣਾਲੀਗਤ ਸੁਧਾਰ ਦੇ ਟੀਚੇ ਵੱਲ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਰਾਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹੈ। ਮੇਰੀ ਪੂਰੀ ਉਮੀਦ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਅਤੀਤ ਨੂੰ ਗਲੇ ਲਗਾਉਣ ਲਈ ਆਪਣੇ ਦਿਲ ਖੋਲ੍ਹਣਗੇ ਅਤੇ ਪਰਵਾਸ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਹੋਏ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਨਮਾਨ ਨਾਲ ਵਾਪਸ ਆਉਣ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਗੇ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇਗਾ। ਜੋ ਵੀ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਰਿਹਾ ਹੈ ਪਰ ਭਵਿੱਖ ਸਾਡਾ ਦੇਖਣਾ ਹੈ।138

ਸੰਜੀਵ ਖੰਨਾ, ਜੇ.

ਇੱਕ ਨਿਰਣਾ ਇੱਕ ਫੈਸਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਅਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਦੇ ਕਾਰਨ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਦੋ ਨਿਰਣੇ ਹਨ।

2. ਮਾਨਯੋਗ ਡਾ. ਜਸਟਿਸ ਡੀ.ਵਾਈ. ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਚੰਦਰਚੂੜ, ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ, ਵਿਦਵਾਨ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਮੁੱਦਿਆਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਮਾਨਯੋਗ ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ ਜਸਟਿਸ ਸੰਜੇ ਕਿਸ਼ਨ ਕੌਲ ਦੁਆਰਾ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਫੈਸਲਾ ਵਿਵਹਾਰਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਅਸਪਸ਼ਟ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਦੋਵੇਂ ਫੈਸਲੇ ਲੜੀਵਾਰ ਹਨ ਅਤੇ ਇਕਸਾਰਤਾ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹਨ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 370 ਅਸਮਿਤ ਸੰਘਵਾਦ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਸੀ ਨਾ ਕਿ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ। ਧਾਰਾ 370 ਇੱਕ ਪਰਿਵਰਤਨਸ਼ੀਲ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਸਥਾਈ ਅੱਖਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਧਾਰਾ 370 ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨਾ ਸੰਘੀ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਨਕਾਰਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਨਾਗਰਿਕ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਦੂਜੇ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਦਰਜੇ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਆਨੰਦ ਮਾਣਨਗੇ। 1 ਪੈਰਾ (2) ਸੀ.ਓ. 272 ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ ਧਾਰਾ 367 ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲੈ ਕੇ ਧਾਰਾ 370 ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਇਹ ਅਤਿ-ਵਿਰੋਧੀ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਮਾੜੀ ਹੈ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਧਾਰਾ 370(1)(ਡੀ) ਦੇ ਅਧੀਨ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਇਸਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 370 ਨੂੰ ਧਾਰਾ (3) ਤੋਂ ਧਾਰਾ 370 ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਅਯੋਗ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਸੀ.ਓ. 273 ਵੈਧ ਹੈ।

3. ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਦੱਸਣਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਇੱਕ ਵਿੱਚ ਤਰਕ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਲਈ, ਮੈਂ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਦੋਨਾਂ ਫੈਸਲਿਆਂ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਮੈਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਦੇ ਨਾਲ ਜੋੜਾਂਗਾ.

4. ਡਾ: ਜਸਟਿਸ ਡੀ.ਵਾਈ. ਚੰਦਰਚੂੜ ਨੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 356 ਦੇ ਤਹਿਤ ਭਾਰਤ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਜਾਂਚ ਅਤੇ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ ਜਸਟਿਸ ਬੀ.ਪੀ. ਦੇ

ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸਾਰਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਜੀਵਨ ਰੈਡੀ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ ਜਸਟਿਸ ਪੀ.ਬੀ. ਸਾਵੰਤ ਇਨ ਐੱਸ.ਆਰ. ਬੋਮਈ ਐਂਡ ਅਦਰਜ਼ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਅਤੇ ਹੋਰ. 2 ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਵੀ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਰਾਮੇਸ਼ਵਰ ਪ੍ਰਸਾਦ ਅਤੇ ਹੋਰ (VI) ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਦੀ ਯੂਨੀਅਨ ਅਤੇ ਹੋਰ। 3 ਮੈਂ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ।

5. ਮੈਂ ਡਾਕਟਰ ਜਸਟਿਸ ਡੀ.ਵਾਈ. ਦੁਆਰਾ ਦਰਜ ਕੀਤੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਨਾਲ ਵੀ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ। ਚੰਦਰਚੂੜ ਲੱਦਾਖ ਦੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ, ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਰਾਜ ਦਾ ਦਰਜਾ ਬਹਾਲ ਕਰਨ ਲਈ ਭਾਰਤ ਕੇਂਦਰ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਬਿਆਨ ਦਰਜ ਕਰਦੇ ਹੋਏ।

6. ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਭੂਗੋਲਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਛੋਟੇ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਾਂ ਅਸਥਿਰ ਕਾਰਨਾਂ ਜਾਂ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਬਣਾਏ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕਰਨ ਦੇ ਗੰਭੀਰ ਨਤੀਜੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਹੋਰਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ, ਇਹ ਰਾਜ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਚੁਣੀ ਹੋਈ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਘਵਾਦ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਤੋਂ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਰੂਪਾਂਤਰਨ/ਰਚਨਾ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਮਜ਼ਬੂਤ ਅਤੇ ਠੋਸ ਆਧਾਰ ਦੇ ਕੇ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 3 ਦੀ ਸਖਤੀ ਨਾਲ ਪਾਲਣਾ ਵਿੱਚ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

7. ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ ਜਸਟਿਸ ਸੰਜੇ ਕਿਸ਼ਨ ਕੌਲ ਨੇ ਧਾਰਾ 370(3) ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਅਤੇ ਰਾਜ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਭੰਗ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਹ ਕਿਉਂ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਜਾਰੀ ਰੱਖਿਆ, ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਸ ਪਹਿਲੂ 'ਤੇ ਜਸਟਿਸ ਸੰਜੇ ਕਿਸ਼ਨ ਕੌਲ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਤਰਕ ਨਾਲ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ।

ਬਿਭੂਤੀ ਭੂਸ਼ਣ ਬੋਸ ਦੁਆਰਾ ਤਿਆਰ ਹੈਡਨੋਟ

ਕੇਸ ਦਾ ਨਤੀਜਾ: ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਅਤੇ SLPs ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਡਿਸਕਲੇਮਰ ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਆ ਨਿਰਣਾਂ ਕੇਵਲ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ਾਂ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ । ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ ਨਿਆਂ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਣ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

Tarun Mehra
Advocate